



# Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

## Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

**Danskernes Historie Online** er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

### Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

### Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

### Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

# DIPLOMATARIUM VIBERGENSE.

## Breve og Aktstykker

fra ældre viborgske Arkiver

iii

## Viborg Bys og Stifts Historie 1200—1559.

Udgivne for

det kongelige danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog.

af

**A. Heise,**

Dr. phil., Adjunkt ved Viborg Kathedralskole.

---

Med 9 Afbildninger.

---

Kjøbenhavn.

Gyldendalske Boghandel.

Thielles Bogtrykkeri.

# DIPLOMATARIUM VIBERGENSE.

## Breve og Aktstykker

fra ældre viborgske Arkiver

til

Viborg Bys og Stifts Historie

1200—1559.

Udgivne for

det kongelige danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog

af

**A. Heise,**

Dr. phil., Adjunkt ved Viborg Kathedralskole.

---

Med 9 Afbildninger.

---

**Kjøbenhavn.**

**Gyldendalske Boghandel.**

Thieles Bogtrykkeri.

**1879**

# INDHOLD.

---

<b>Indledning:</b> Ældre Arkiver i Domkirken; Landstings-, Raadhus-, Stiftsarkivet; Tabene ved Ildebranden 1726. — Samlingens Plan. — Mag. Kristen Eriksens og Søren Kristensen Testrups Samlinger. — Byens Omfang i Middelalderen; Borgvold; Kirker og Kløstre; indre Styrelse. — Udsigt over Domkapitlets og Øen Læsøs Historie i Middelalderen. — Landsting, Landsdommerlisten, m. m. . . . . .	S. I-LII.
Forklaring over Tegningerne: Abbed Gunners Segl 1219 (Tab. I Nr. 1); Vidskøl Abbeds Segl 1221 (Tab. I, Nr. 2); Viborg Marie-Klosters (Domkapitels) Segl 1221 (Tab. I, Nr. 3); Viborg Domkapitels Sekret (Tab. I, Nr. 4); sammes Sigil (Tab. I, Nr. 5); Biskop Lage Globs Sigil 1421 (Tab. I, Nr. 6). — Biskop Niels Globs Ligsten (Tab. II). — Graabrødregardianen Johannes Knudsens Ligsten (Tab. III). — Kantor Niels Fris's og Hustru Anne Høgs Ligsten (Tab. IV) -	LII-LVIII.
Efterskrift, om Margrete Kirke (Biskop Eskilds Drab 1132) . . . . .	- LIX-LX.
<b>Breve og Aktstykker 1200—1559</b> . . . . .	- 1-340.
<b>Tillæg I:</b> 2 Breve fra Arkiver i Aarhus, 1455 og 1537 . . . . .	- 341-342.
<b>Tillæg II:</b> Breve, omtalte af Mag. Kristen Eriksen og Kristen Sørensen Testrup . . . . .	- 342-364.
<b>Tillæg III:</b> Gammel Fortegnelse over Sjølemesser i Viborg Domkirke . . . . .	- 364-367.
<b>Register</b> . . . . .	- 368-450.
<b>Rettelser</b> . . . . .	- 451.

---



Hvad der endnu er tilbage af viborgske Aktstykker, er kun ringe Levninger af store Brevsamlinger, som for største Delen ere gaaede til Grunde ved Viborgs Brand 1726. Dette gjælder navnlig de vigtige Arkiver, som havde deres Plads i Viborg Domkirke. Her stod nemlig:

1) Viborg Stifts Breve eller det katholske Bispearkiv. Formentlig har dette Arkiv allerede før Reformationen haft sin Plads her, men er af Biskop Jørgen Fris blevet bragt til Hald Slot, da han under Reformationstidens urolige Optrin søgte Tilflugt der. Efter Reformationen, da Hald Slot var blevet en kgl. Forlening, blev det overdraget Kantor Niels Fris og Vikar Jens Nielsen at foretage en Registrering af de Breve, som fandtes paa Hald. Den 21 Febr. 1544 kvitterer saaledes Kristian Fris til Ovegaard (en tidligere biskoppelig Hovedgaard i Hindsted Herred) og Kristoffer Rosenkrantz til Hald for en Del Breve at forsvare Kronens Gods med, som de havde annammet af de nævnte Mænd paa Hald<sup>1)</sup>. Dette staar rimeligvis i Forbindelse med de Stridigheder om Hald Lens Overdragelse, som der den Gang var med den afdøde Lensmands, Holsteneren Heinrich Blomes, Brødre; thi allerede 1541 havde Kristoffer Rosenkrantz faaet Følgebrev til Hald Len, men Kronens endelige Afregning med Blomes Brødre fandt først Sted i September 1543<sup>2)</sup>. Da Otte Krumpen derpaa forlenedes med Hald Slot 1544, omtales Brevenes Registrering atter, thi i November d. A. fik Kristoffer Rosenkrantz Befaling til i Forening med Niels Fris og Jens Nielsen at drage til Hald og »forsegle udi Kister alle de Breve, der findes, som kgl. Majestæt tilhører, enten paa Vendelbo Stifts, Viborg Stifts eller andres Vegne, at Brevene blive der tilstøede og ingen fanger dem at læse uden kgl. Maj. selv eller hvo kgl. Maj. dertil

---

<sup>1)</sup> Geh. Ark. top. Saml., Hindsted H. 1.

<sup>2)</sup> Dsk. Mag. 3 R. VI, 305; 4 R. I, 8-9.

betroende vorder«; Niels Fris og Jens Nielsen skulle gjøre klare Registre paa Brevene, saaledes som Kongen tilforn har tilskrevet og befaleet dem<sup>1)</sup>. Denne Registrering af Brevene haves endnu i Gehejmearkivet og er benyttet af T. A. Becker i »De ældste danske Arkivregistraturer«, II, 195-360. Af indre Grunde kan man se, at Registreringen har fundet Sted mellem 1540 og 1549; men da Brevene for Hindsted Herred, der savnes i en senere Registrant af 1574, endnu findes i denne ældste Registrant, maa den altsaa rimeligvis være affattet inden 1 Februar 1544, formodentlig allerede 1542, samtidig med Registranterne over Børglum Klosters Arkiv og Ø Klosters Arkiv (Becker, III, 77 ff.; 108 ff.). — 1570 vare Brevene, som det synes (Dsk. Atlas V, 328), endnu paa Hald; men 1573, da Niels Jønsen Viffert ved Overtagelsen af Lenet fik Befaling til at lade det forfaldne Slot udbedre (Dsk. Atlas IV, 678), ere Brevene rimeligvis af den Grund blevne flyttede til Viborg Domkirke; thi atter i Aaret 1574 blev der foretaget en Registrering af Viborg Stifts Breve paa Foranstaltning af den kgl. Kansler Niels Kaas, og da fandtes de i »den store jernbundne Stiftskiste udi Sakristiet i Viborg Domkirke«. Registraturerne (Becker II, 195-360) indeholde en Fortegnelse over 13—1400 Breve, der alle angaa Bispedømmets Jordegods, hertil ogsaa regnet 2) Asmild Kloster samt Stiftets Kirkegods. Derimod findes her intet, som angaar Domkapitlets eller Domkirkens Jordegods, skjønt 3) Domkapitlets Arkiv i ældre Tid vistnok tildels har haft sin Plads i Domkirken, — men heldigvis kun tildels, som senere nærmere vil blive omtalt. Forøvrigt indeholdt disse i Domkirken hensatte Kister neppe andet, end hvad der kunde faa juridisk Betydning til Hævdelse af Bispedømmets og Kirkens Gods; andet brød Kronen sig heller ikke senere om at registrere; ældre pavelige Privilegier eller lignende Sager, »som ikke havde noget synderligt paa sig«, lod man ligge<sup>2)</sup>. Noget egentligt Embedsarkiv have de katholske Bisper neppe haft; den Slags mere almindelige Breve betragtedes vistnok saa temlig som hver enkelt Biskops private Arkiv, ligesom endnu langt senere Tilfældet var med Lensmændenes Brevskaber.

4) Vendelbo Stifts Breve eller det børglumske Bispearkiv fandtes altsaa 1544 (se ovenfor) paa Hald, i det mindste tildels. Men

<sup>1)</sup> Dsk. Mag. 4 R. I, 37.

<sup>2)</sup> Se f. Ex. Registreringen paa Skanderborg, Ældste Arkivreg. I, 276. Ikke altid var man saa omhyggelig som i dette Tilfælde, at henlægge den Slags historisk vigtige Breve i en egen Skuffe.

### III

allerede 1535 (omtrent 16 Oktbr.), nogen Tid efter at Johan Rantzov havde taget Aalborg med Storm, havde Bispen af Vendsyssel faaet et Kongebrev om, at hans Breve vare indsatte i Aalborg, og at Kongen derfor forbød alle og enhver at dele paa hans Gods, indtil han fik sine Breve igjen. Det er jo muligt, at Kong Kristian d. 3die, der nærede meget stor Forbitrelse mod Biskop Stygge Krumpen, med Vilje har taget hans Brevskeer i Forvaring for senere at kunne benytte dem mod ham selv. 1578 og 1580 fandtes Børglum Bispestols Arkiv ogsaa paa Aalborg-hus, hvor der da toges en Registratur over dem (Becker III, 45 ff.); men herimellem findes flere Breve, der angaa Viborg Bispedømme (f. Ex. K. 13, 21, 28; N. 3; maaske ogsaa X. 1), og det fremgaar af Breve, som endnu findes i Viborg Stiftsarkiv, at en Del af det børglumske Bispearkiv endnu senere end 1578 og 1580 har haft sin Plads i Viborg Domkirke. Saaledes fik Kapitlet d. 28 Februar 1579 Ordre til at udlevere Otte Banner nogle Breve paa Gods, som han havde faaet af Kronen; men Otte Banner var netop 1578 bleven Ejer af Vorgaard Bispegaard i Vendsyssel<sup>1</sup>). — 2 Juni 1592 blev der givet Ordre til Kapitlet om at udlevere Predbjørn Gyldenstjerne Brevene om Tolstrup Præstegaard i Jerslev Herred. Da Predbjørn Gyldenstjerne netop da var Lensmand paa Aastrup i Vendsyssel, hvortil Jerslev Herred hørte, maa ogsaa dette Brev have hørt til Vendsyssel Bispearkiv, eller maaske rettere til:

5) Børglum Klosters Arkiv. Til dette Kloster hørte nemlig Gods i Tolstrup By i sin Tid (Ældste Arkivreg. III, 37 Y 185 og fl. St.). Klosters Arkiv, hvoraf man har en Registratur fra Aaret 1542 (anf. Skr. III, 77-108), altsaa netop samtidig med Niels Frises og Jens Nielsens Registrering af Brevene paa Hald, stod nemlig ifølge en Efterretning af Langebek i Dansk Atlas V, 328 endnu 1570 dels paa Hald Slot, dels i Sakristiet i Viborg Domkirke<sup>2</sup>).

6) Ø Klosters Breve ere ligeledes registrerede 1542; Registraturen er skreven med samme to Hænder som Børglum Klosters

<sup>1</sup>) Dette og de i det følgende omtalte Breve til Viborg Domkapitel findes i Stiftsarkivet, Domkapitel II. — Om Stygge Krumpens Breve se Dsk. Mag. 3 R. V, 120.

<sup>2</sup>) I Forbindelse med disse børglumske Arkiver staar ogsaa det Kongebrev af 3 Aug. 1575, som Ursin, Stiftsstaden Viborg S. 109-10, anfører, ifølge hvilket to Adelsmænd fik Ordre til at begive sig til Abildgaard, hvor en Fru Gyldenstjerne, afdøde Jørgen Marsvins Moder, vilde anvise dem et Kammer, hvis Breve skulde registreres og indsættes i den rette Kapitelskirke i Viborg. Abildgaard ligger nemlig i Jerslev Sogn, Jerslev (nu Børglum) Herred.

#### IV

Brevregistratur af samme Aar. Allerede herved bliver det sandsynligt, at ogsaa dette Klosterarkiv har staaet paa Hald og derfra er flyttet til Viborg Domkirke. 1542 blev Ø Kloster pantsat til (Biskop) Knud (Henriksen) Gyldenstjerne, og ved hans Død 1568 fik hans Enke Jytte Podebusk Brev om at udlevere til Josias von Qvalen, som imidlertid var bleven forlenet med Klostret, alle de Breve, »hun endnu havde hos sig«, angaaende Klostret og dets Gods (Dansk Atlas V, 373-74). Ret mange Brevskeer har dog den Gang neppe været i Fru Jyttes Væрге; i al Fald angaaer Nr. 106, 108, 133 og 169 i denne Samling Ø Klosters Breve, og i det mindste to af disse Breve anføres allerede i Arkivregistraturen af 1542 (III, 128 Z 141-42) blandt Ø Klosters Breve. Det kan kun forklares ved, at de fra Klosters Brevkiste i Domkirken ere komne over i Domkapitlets Arkiv (det nuværende Stiftsarkiv) ved en eller anden Lejlighed (Udlaan).

7) Det viborgske St. Hans Klosters Breve fandtes ligeledes i en gammel Kiste i Sakristiet og bleve i 1574 registrerede samtidig med Viborg Stifts Breve og af de samme Mænd, — omtrent 300 Breve, foruden gl. Privilegier og lignende Breve, man ikke havde brudt sig om eller ikke havde kunnet registrere (Ældste Arkivregistrat. II, 361-92). Naar disse Breve ere flyttede herhen, vides ikke, maaske 1552, da Klosters egen Kirke blev givet Landstinget til Domhus (Nr. 368); Klosters selv blev nedrevet 1578.

8) Alle Sebber Klosters Breve fik Domkapitlet 30 Marts 1581 Ordre til at indsætte i god Forvaring i Domkirken, naar de bleve dem overleverede af Albrecht Fris. Denne var nemlig Klosters sidste Lensmand; 11 Februar s. A. var det ved Magelæg blevet afhændet til Oluf Brokkenhus (Daugaard). Brevenes Tilstedeværelse spores ogsaa i den følgende Tid; saaledes gaves der 5 Avg. 1584 Kapitlet Ordre til at udlevere Jørgen Friis' til Krastrup nogle Breve angaaende Klosters Gods.

9) Ørslev Klosters Breve indleveredes ligeledes, efter kgl. Ordre af 17 Februar 1585, til Viborg Domkapitel af Malte Jensen for at hensættes i Domkirken. Klosters var nemlig Aaret før blevet afhændet til Hans Lindenov. Ogsaa disse Breves Tilstedeværelse spores i den følgende Tid; saaledes fik Kapitlet 1609 Ordre om at udlevere Skjelbrevene om Staarupgaards og Ørslev Klosters Ejendomme.

10) Lundenæs Slots Breve vare ogsaa hensatte »i Viborg Kapitel« i et forsegleet Skrin. Det maa være sket efter eller i Aaret 1583, som er det sidste og yngste Aarstal i Registraturen (Becker, III,

233-250). Nr. 141 i denne Samling, som angaar Vejrum i Hjerm Herred, gl. Lundenæs Amt, synes at hidrøre fra dette Arkiv.

Et ikke ringe Antal Kloster- og lignende Arkiver havde Kronen saaledes hensat i Viborg Domkirke, efterhaanden som Klostrene eller Bispegaardene bleve afhændede, for at have de juridiske Bevismidler ved Haanden, hvis noget af det solgte Gods skulde blive gjort Kjøberne stridigt, thi Hjemlen heraf tilkom efter Tidens Skjødebreve Sælgeren, og rimeligvis har der været adskillig flere saadanne Arkiver, end vi nu kunne paavise (f. Ex. Tvis Kloster, siden Kanniker ved Viborg Domkirke 1544 udstede en Transsumpt af dette Klosters ældste Privilegier, hvilken derpaa Kristen Sørensen Testrup senere har afskrevet i sit Haandskrift om Kirkerne og Klostrene i Viborg Stift; jfr. Tillæg II). Disse ophævede Klosters Arkiver vare imidlertid alle Kronens, og Domkapitlet kunde, som de ovenanførte Kongebreve og flere lignende i Stiftarkivet noksom vise, intet udlevere deraf uden kgl. Ordre. Men allerede langt tidligere var det blevet Skik at hensætte i Domkirken.

11) Adelige Brevkister. Kristen Sørensen Testrup angiver som et Faktum, at dette skulde stamme fra Grevefejdens Tid, da Adlen havde hensat sine Kister i Viborg Domkirke for større Sikkerheds Skyld. Heri turde dog ligge en Misforstaaelse. Allerede 1473 ser man saaledes (Nr. 77), at Landsdommer Niels Kaas har ladet en (Brev-)Kiste hensætte i Domkirken. Af Nr. 270 fremgaar det, at Præster ved Domkirken under Grevefejden netop sendte deres Brevkister og Skrin bort fra Viborg for Sikkerheds Skyld, hvilket forøvrigt medførte Tabet af flere for Domkirkens Historie vigtige Breve, da Bønderne i Middelsom Herred ødelagde dem. I ethvert Tilfælde var Viborg Domkirke hele denne Tid igjennem netop et meget usikkert Gjemmested; Kirken havde efter tumultuariske Opløb i flere Aar været i Protestanternes Vold; Ærkedegnen, Mester Anders Skovgaard, maatte med sine Messer ty til Dueholm Kloster; Biskoppen havde maattet fortrække til Hald, og da Skipper Klement havde sejret over Adlen ved Svendstrup, faldt Byen i Bøndernes Hænder, ja Skipper Klement havde endog en Tidlang sit Hovedkvarter i Byen, hvor Stemningen vistnok i lang Tid havde været Adlen ugunstig. Saa meget er imidlertid vist, at navnlig efter Reformationen have ikke ubetydelige Samlinger af adelige Breve haft deres Plads i Viborg Domkirke, hvor et af Kapellerne ved Koret derfor kaldtes »Brevkammeret«. 13 December 1642 udstedtes saaledes Kongebrev til Landsdommerne Erik Jul og Mogens Høg om at være alle de Breve



## VI

følgagtige, som Adlen havde indsat i Viborg Domkirke<sup>1)</sup>, og endnu 1681 findes anført i Domkirkens Regnskabsbog, at der i Brevkammeret findes 20 Kister og lige saa mange Skrin »med mangfoldige gamle vanddrukne og forraadnede Breve«<sup>2)</sup>.

At den jydsk Adel lige saa vel som Kronen brugte Viborg Domkirke til Opbevaringssted, stod utvivlsomt i Forbindelse med Landstingets Afholdelse i Viborg, ligesom dette atter medførte, at Adlen holdt Forsamlinger her, ikke blot ved Snapstingstiden i Januar og ved St. Mauritii Marked (Toftemarked) i September, men fra 1552 ogsaa paa Hellig Trefoldigheds Søndag og følgende Dage for at afgjøre »til Minde eller Rette« den Uenighed og Trætte, »der Lensmænd og Adel, her udi Landet bor, imellem er«<sup>3)</sup>. Man finder endogsaa selve Domkirken brugt til slige Møder; saaledes afgjordes 25 Septbr. 1598, altsaa paa St. Mauritii Tid, en Trætte mellem Henrik Belov til Spøtrup og Thomas Fasti til Katholm om Retten til Afbenyttelse af et Færgested i Salling ved Mægling af Rigsmarsk Peder Munk til Estvadgaard og 5 andre Adelsmænd i Viborg Domkirke, maaske netop fordi de ældre Dokumenter om Spøtrup som Bispegods fandtes her<sup>4)</sup>. Desuden holdtes ogsaa Mønstringer og lignende Møder i Reglen i Viborg, Kongebesøgene og de kgl. Rettertings Afholdelse vare i disse Aar temlig hyppige og langvarige, saa at Adlen havde megen Lejlighed til at komme til Byen, hvor ogsaa en stor Del af den Grund ejede Hus. Det er endogsaa et Spørgsmaal, om ikke ogsaa selve 12) Landstingsarkivet, i det mindste for Tiden indtil 1552, har været opbevaret i Domkirken. I al Fald er det vanskeligt at paavise et andet Lokale. Noget Domhus fandtes i den katholske Tid ikke; Tinget holdtes under aaben Himmel, lige til Kristiern 2dens Landslov udkom 1521. Først her bestemmes det, at der, »for at man ej skal betages Lov og Ret for Vejr, Regn eller anden Hinders Skyld«, i Kjøbstæderne eller i de Byer, som ere bekvemme dertil, skal bygges et Hus, i hvilket Landsdommeren eller Herredsdommeren med hans Medhjælperere skulle have Rum til at holde Ret<sup>5)</sup>. Virkelig findes ogsaa en Landstingsdom afsagt Snapstings Lør-

<sup>1)</sup> Viborg Stiftsarkiv, Domkap. II, 44.

<sup>2)</sup> Ursin, Stiftsstadens Viborg, S. 109-10.

<sup>3)</sup> Supplement til Krag, Kr. III. 113-115.

<sup>4)</sup> Hist. Tidsskrift, I, 235.

<sup>5)</sup> Kristiern 2dens Landslov Kap. 37; jfr. 43 ff. (Rosenvinge Gl. dske Love IV, 19, jfr. 23 ff.)

dag 1522 »paa Viborg Landstings Raadhus«<sup>1)</sup>, altsaa i et lukket Lokale. Men dette synes atter i den følgende Tid, efter at Kong Kristierns Love 1523 vare blevne brændte paa Viborg Landsting, at være blevet afskaffet. Endnu 1552 var det Skik, at ikke blot de større Forhandlinger, som Kongehyldinger og lignende større Forsamlinger, foregik under aaben Himmel, men ogsaa selve Retshandlingerne; thi 27 Maj d. A. skjænkede Kristian 3 St. Hans Klosters Kirke til et Domhus for Landstinget, for at ikke de Brevskaber, som man førte med sig til Landstinget, skulde beskadiges ved Sne og Regn<sup>2)</sup>. Det var netop 29 Maj s. A., at den jydsk Adel forpligtede sig til at møde aarlig Hellig Trefoldigheds Søndag til almindeligt Landemøde i Viborg »i Domhuset eller hvor Landsdommerne os tilsiger«<sup>3)</sup>. Ret længe blev Landstinget dog ikke her, da Lokalet var ubelejligt; allerede 1567 indsamledes Penge til et nyt Domhuses Bygning; 1578 tillod Frederik 2 endogsaa, at St. Hans Kirke og Kloster maatte nedbrydes til Domkirkens og Domhusets Forbedring. Først 1586 anvistes et nyt Rum til Landstinget, nemlig den gamle katholske Bisperesidens; men denne var forfalden, hvorfor der endnu 1590 maatte lignedes Pengebidrag paa den jydsk Adel og Kjøbstæderne i Jylland til dens Ombygning. 1639 flyttedes Landstinget derpaa atter, nu til en af det gamle Marieklosters (Domkapitlets) Bygninger, hvor det senere var — rigtignok med forskellige Omskiftninger og Ombygninger—, indtil Landsoverretten 1874 fik sit nuværende Lokale i det nyopførte Raadhus<sup>4)</sup>.

Under disse Omstændigheder synes det rimeligst at antage, at selve Landstingsarkivet i det mindste en Tid lang har haft sin Plads enten i Domkirken eller hos de enkelte Landstingshørere, maaske endogsaa langt ind i Tiden, thi det ovenfor S. VI anførte Kongebrev til Landsdommerne om at være de i Domkirken værende adelige Brevkister følgtigtige, staar rimeligvis i Forbindelse med Landstingets Flytning 1639; men selv om Landsdommerne herved have overtaget det juridiske Ansvar for Kisternes Indhold, synes disse, som ovenfor anført, dog ikke at være blevne flyttede.

For det ældste Landstingsarkivs Plads i Domkirken taler ogsaa Analogien med Herredstingene. Allerede i en Forordning af Erik Glipping

<sup>1)</sup> Dueholms Diplomatarium S 99.

<sup>2)</sup> Denne Samling Nr. 368.

<sup>3)</sup> Suppl. til Kr. 3.s Hist. S. 115. — Først 1569 fik Fyens Landsting af Kongen anvist et Hus til Domhus i Odense (G. Ark. Oske Saml. 377).

<sup>4)</sup> Se nærmere Ursin S. 217-19. J. r. Hübertz Aktstykker til Aarhus I, 314.

af 1284 fastsættes, at omstridte Pengebeløb skulle forvares i den saakaldte Herreds- eller Fjerdingskiste, og Udtrykkene »Fjerdingskiste« eller »Landkisten« forekomme hyppigere i Forbindelse hermed<sup>1)</sup>). Ogsaa Dokumenter opbevaredes her. Saaledes omtales i et Brev fra Sjællands Lands- ting 1468 et Kongebrev eller kgl. Forordning nedlagt i »Landkisten«, paa en saadan Maade, at det endog er tvivlsomt, om herved ikke skal forstaas en Kiste ved selve Landstinget<sup>2)</sup>). Og alle de Kongebreve eller kongelige Forordninger, som udstedtes til eller kundgjordes gennem Lands- eller Herredstingene (for de sidstes Vedkommende f. Ex. Breve som Nr. 141, 184, 271 i denne Samling), maatte man vel have en Plads til at opbevare, skjønt man ganske vist i hine Tider ikke tog det saa nøje; derom vidner, at først Kristian d. 4de paabød Lensmændene at lade de kgl. Forordninger og Mandater, som vare udstedte i deres Tid, indregistrere i en Bog, og at lade de Domme og Breve, som i deres Embedstid vare udstedte om Lenet, blive tilstede; thi tidligere havde Lensmændene taget slige Sager med sig ved Forflyttelse<sup>3)</sup>). — Indrettelse af Tingbøger blev, saa vidt mig bekjendt, først paabudt i Kristiern 2dens Landslov baade ved Landstingene og ved Herredstingene. Det gjentages derpaa i Kristian d. 3dies dronningborgske Reces af 1551 baade for Kjøbstad og Land med Tilføjelse af, at Tingbogen ved Skriverens Død eller Afgang skal »indlægges udi god Forvaring«, i Kjøbstederne paa Raadhuset<sup>4)</sup>). Paabudet gjentages derpaa i den koldingske Reces af 1558 med Tilføjelse af, at Tingbogen ved Skriverens Død eller Afgang skal indlægges »udi Fjerdingskirke eller Landekiste udi hvert Herred eller udi anden god Forvaring«, hvilket atter gjentoges i en Forordning af Frederik II 1568<sup>5)</sup>). — Først ved disse Bestemmelser var der sikret et Slags Herredsarkiver og vistnok ogsaa et af Protokoller bestaaende Landstingsarkiv, om det end selvfølgelig er muligt, at man allerede tidligere i Praxis har haft dem<sup>6)</sup>). Nu findes

1) Jfr. O. Nielsen: Herredskirker i Danmark, Ny kirkehist. Saml. III, 829 ff. Ældste Arkivreg. II, 327.

2) Rosenvinge, Gl. dske Domme I, 6.

3) Reces 1615 Art. 40; jfr. Reces 1643, II, § 4. (Rosenvinge Gl. dske Love IV, 325, 405.)

4) Rosenvinge anf. St. S. 21; 22-23; 238; 259.

5) Danske Mag. VI, 60. Jfr. Ældste Arkivreg. III, 240 B. 45.

6) Saaledes sender Frederik II 9 Aug. 1563 en Landsdommer nogle Breve til Landstinget at forkynde, »og siden lade dennem vel forvare, at de ej forkomme« (G. A.). Ligesaa 1571 til Viborg Landsting.

dog i Landstingsarkivet ingen ældre Protokol end fra 1568<sup>1)</sup>), hvorpaa der atter er et Hul indtil henimod Aarhundredets Slutning, og Dombøger (Afskrifter af Domme) haves først fra 1608. Af ældre Dokumenter findes nu ingen før c. 1660, med Undtagelse af Knud Brahes Skrivkalender for Aar 1600<sup>2)</sup>), og de ere neppe af stor Værdi og kun ringe i Antal. Det ældre Arkiv synes saaledes paa en eller anden Maade at være gaaet til Grunde. Det rimeligste er da at antage, at det ældre Arkiv tildels, navnlig forsaavidt det bestod af enkelte Brevskaber og Dokumenter, har været hensat i Domkirken og har delt Skjæbne med de øvrige derværende Arkiver; men paa den anden Side ses af Dansk Mag. IV, 9, at Langebek omtrent 1750 endnu har faaet originale Dokumenter tilsendte »fra Viborg Landstingsarkiv«, især Breve om Engelsthalm, til hvilken Gaards Historie Knud Brahes ovenauførte Skrivkalender ogsaa kan henregnes.

Saalænge disse Arkiver havde nogen juridisk Betydning, synes man nogenlunde at have holdt dem i Hævd; men med de forandrede Tidsforhold, da Enevælden var indført, da de adelige Sammenkomster ophørte, da en ny Lovbog for hele Riget var indført, forandredes Forholdet. 1681 vare disse Breve, som ovenfor anført, allerede tildels »forraadnede eller vanddrukne«, — en naturlig Følge af det slette Opbevaringssted, og da det gamle Kapel, der brugtes til Kapitels- eller Konventshus, vistnok det samme, som i Brevregistraturerne kaldes Sakristiet, hvor Brevkisterne fandtes, 1695 solgtes som Begravelsessted til Landsdommer Lerche, og Biskop Deichmann derpaa lod bygge et nyt Konventshus, der blev færdigt 1708, blev Domkirkens Brevkister solgte. Kristen Sørensen Testrup, der 1700—2 havde levet i Viborg som Skrивerdreng hos Landstingshørerer, skriver herom i sit 1746 forfattede Haandskrift om Kirkerne og Klostrene i Viborg Stift (Universitetsbibl. Add. Nr. 75, pag. 1):

»I Viborg Domkirke var i min Tid et Kapel ganske fuldt af jernbundne Munkekister, som laa fulde af Breve. Disse Kister stode stablede oven paa hinanden til op mod Hvælvingen, men da den bekjendte Biskop Deichmann en Gang fik i Sinde at sælge samme Kapel til en Begravelse, bleve disse Kister udryddede og solgte til Tjenestefolk og deslige, som væltede Brevene deraf udenfor Kirkedøren, hvor de

<sup>1)</sup> Urstn S. 220 siger 1558, hvilket vistnok er en Fejltagelse.

<sup>2)</sup> Meddelt i Saml. til jydsk Historie og Topografi, B. IV.

blev nedtraadte og ved en stor Skylregn flød bort i Gader og Rendestene. Mig kom deraf siden nogle for Øje, som en Person i Viborg tilfældig havde optaget, hvoraf kunde ses, at i disse Kister var ej alene Munkebreve, Regnskaber og andre Dokumenter, men endog af Adlens Breve, som did var indflygtet i Skipper Klements Opløb. For Ex. fandt jeg deriblandt et Brev, som Kommandanten paa Bahus havde tilskrevet Kommandanten i Bergen om et Tog, de vilde gjøre med samlet Magt i Sverige i Frederik d. andens Krig. Jeg kom og over en gammel Klosterbog in folio, som var skrevet meget curieus paa Pergament i Form af en Kalender, hvor alle Helgens Navne vare skrevne med rødt eller anden Farve, og et stort Rum imellem hver, for derhos at optegne, hvilke Afdøde paa den Dag skulde sjunges Messe for, og hvad de derfor havde givet til Klostret, samt hvor de laa i Kirken begravet, alt paa de Tiders usle Latin, f. Ex.: Den Bager N gav 3 Læst Rug, Sepultus in Choro Schabinoro, skal være ved Skabet i Koret etc.<sup>1)</sup> For i samme Bog var gjort nogle Statuta, hvoriblandt, at de ej maatte spytte i Koret. Denne Bog tillige med flere Dokumenter og Antikviteter bekom Prof. Arnas Magnæus af mig i Aaret 1720, hvor de maaske blev øde i Kjøbenhavns Brand.»

Saavidt Testrup. Hans Ord bekræftes tildels ved, at der i Domkirkens Regnskaber for Aaret 1710 findes opført en Indtægt af 32 Sletdalere for solgte Kister og Æsker<sup>2)</sup>. Dog blev Arkivet, om end i en mangelfuld Tilstand, flyttet ind i det nye Konventshus, som Deichmann havde ladet indrette i et Rum i Østerenden af Kirken og adskille fra den øvrige Kirke med Fjæl; i Stedet for at det tidligere Konventshus med Brevkisterne havde været lukket med Jerndøre; »men han vandt intet ved dette nye Paafund«, tilføjer Testrup spydig (S. 42), »end at ved Domkirkens Brand 1726 gik ogsaa det nye Konvents Skillerum tillige med Brevskaberne og Brevene allesammen i Aske«. Her fandtes ogsaa endnu 1726 »alle Domkirkens, Hospitalets, Skolens og andre Publikum vedkommende Fundatser, Gavebreve, Indførsler og deslige originale Brevskaber samt Pantforskrivninger og Obligationer«<sup>3)</sup>. Muligt fandtes disse Sager i det saakaldte »Selgskrin«, der efter Kapitlets Statuter af 1440 skulde staa i en jernbeslagen Kiste til Opbevaring af

<sup>1)</sup> In choro scabinorum eller canonicorum?

<sup>2)</sup> Ursin, S. 110.

<sup>3)</sup> Stiftsøvrighedens Indberetning af 1 Aug. 1726, trykt i Saml. til jydsk Hist. og Topogr. IV, S. 413.



Kapitlets Segl (sigillum)<sup>1)</sup>; thi man har endnu en Fortegnelse over de Sager, som fandtes heri 1726, med Fundatser fra Tidsrummet c. 1650—1726<sup>2)</sup>. — Ogsaa Kapitlets gamle »Tegnebog«, hvori efter Statutterne af 1440 alt Jordegods, Gavebreve og lignende Breve angaaende Kapitlet og Kirken skulde optegnes, altsaa svarende til Ribe Kapitels bekjendte »Oldemor«, fandtes formodentlig i Kirken; den er i al Fald sporløst forsvunden ligesom Kapitlets Segl, baade dets Sigillum og dets Secretum, men hvoraf Tegninger efter Seglaftryk paa endnu tilstedeværende Breve meddeles som Tillæg til dette Skrift.

Hvad Fugtighed og Vanrøgt, maaske ogsaa tidligere Ildebrande<sup>3)</sup>, havde sparet, tilintetgjorde Ilden i et Øjeblik, da Domkirkens mægtige Taarne den 25 Juni 1726 styrtede ned over Kirkens Hvælvinger, gjennembrød disse, og alt i et Øjeblik ompændtes af Luerne, navnlig hele Koret med dets Tilbygninger. I det Øjeblik led Kjendskaben til vor Middelalder og følgende Tider et uerstatteligt Tab, og naar man betænker, at Ødelæggelsen ikke indskrænkedes hertil, at Raadhuset og Bispegaarden ogsaa brændte, og at Landstingets nærliggende Domhus i al Fald led ved Ilden, saa tør man vel nok sige, at Viborgs Brand 1726 har medført større Tab af historiske Dokumenter end nogen anden lignende Brand i Danmark, selvfølgelig med Undtagelse af Kjøbenhavns forskellige Ildebrande, navnlig Branden 1728, og at det er ynkelige Rester af Fortidens Levninger, vi nu have tilbage.

Paa de sidstnævnte Steder reddedes dog noget; at der i Landstingsarkivet findes en Del Protokoller og nogle Breve ældre end Branden, er ovenfor anført. Ogsaa i 13) Raadhusarkivet findes en Del Protokoller, der nu gaa tilbage omtrent til 1620, ligesom der ogsaa fandtes en Pakke Dokumenter, indeholdende Byens Privilegier fra Kristoffer af Bajerns Stadsret af 1440 og lignende Dokumenter, hvilke i Aaret 1853 bleve afleverede til Gehejmearkivet mod Afskrifter. Deriblandt findes de samme Breve, hvorover der findes Fortegnelser i Dansk Atlas IV, 598-601, 780-84, og hvoraf der ogsaa findes Afskrifter i en Kopibog i Raadstuarkivet (jfr. Nr. 60, hvis Original dog

<sup>1)</sup> Pontoppidans Annales ecc. Dan. II, 582-83.

<sup>2)</sup> Saml. til jydsk Hist. og Topogr. IV, Pag. 411.

<sup>3)</sup> Branden 1501 kan have været ødelæggende (jfr. Nr. 164); men de vigtigste Samlinger vare netop senere tilkomne; Branden 1567 derimod har neppe medført Dokumenttab, da Hvælvingerne da ikke bleve gjennembrudte; heller ikke vare de fleste Samlinger den Gang flyttede derhen. Se ovenfor.

ikke længere findes), indeholdende en Del Privilegier og lignende Breve fra Tidsrummet 1440—1732. For Tidsrummet indtil 1559 udgjør disse Breve kun 33 Nr., hvortil slutter sig 23, som hverken findes i Dansk Atlas eller Kopibogen, der vistnok er Dansk Atlas's Kilde (Nr. 316 henføres ogsaa i begge til det urigtige Aar 1540); disse 23 Breve staa imidlertid i en meget nøje Forbindelse med de 33, som Tingsvidner, Landstingsvidisser eller paa lignende Maade, saa det hele gjør Indtrykket af en Samling, man har haft særlig Omhu for paa Grund af dens Indhold. Det maa antages, at den har været opbevaret paa en særlig Plads eller at det er lykkedes at redde den tillige med Protokollerne, medens det øvrige er brændt 1726 eller maaske allerede tidligere ved Vaurøgt forkommet eller mishandlet.

14) Stiftsarkivet, som fandtes i den evangeliske Bispegaard, blev derimod reddet ved Biskop Trellunds Nidkjerhed, naaget Bispegaarden brændte. Nogle enkelte Sager ere tabte, men Reversaler, ældre end Branden, vise, at det lidte Tab ikke var stort<sup>1)</sup>. — Dette Arkiv bestaar af meget forskellige Bestanddele. Her findes en stor Del af a) det oprindelige Domkapitelsarkiv, navnlig meget vigtige Breve angaaende Læsø, gaaende ned lige til 1219, i alt nogle og tyve Pakker, og saa godt som alle Domkapitlets kgl. Privilegier foruden en hel Del andre Sager vedkommende Domkapitlet. Derimod findes nu ikke længere de ældre biskoppelige eller pavelige Privilegier. Hvorledes disse Sager ere komne bort fra Arkivet, om de maaske ikke fandtes i dette Lokale, men stod i Konventshuset blandt de andre gamle Papirer, det vides nu ikke; men da en Del af dem ere trykte i Thorkelins Diplomatarium Arna-Magn. efter Afskrifter, er det sandsynligt, at de høre til de Breve, som Testrup havde faaet fra Domkirkens Kister og senere sendt til Arne Magnussen<sup>2)</sup>.

Endnu inden Branden 1726 var Arkivet imidlertid blevet benyttet. Resen benyttede det til sit haandskrevne Atlas, i al Fald kjendes Kapitlets Statuter af 1440 (trykte i Pontoppidans Annaler II, 571-83) kun fra Resens Atlas, hvorfra Bartholin, efter hans egen Opgivelse, tog sin Afskrift (Barthol. Manuscript. Tom. VIII p. 73, Universitetsbibl.), og fra Bartholin gik den derpaa over til Pontoppidan. —

<sup>1)</sup> Jfr. Samlinger til jydsk Hist. og Topogr. IV, 410-11 med Anm.

<sup>2)</sup> Jfr. Thorkelin a. Skr. I, 23-27, 37-39, 61-64; jfr. Münters Mag. f. Kirchengeschichte I, 383-85.

Bartholin modtog ligeledes Breve fra Viborg Stiftsarkiv; i Manuscripta Barthol. Tom. VI pag. 461-500 findes i alt 28 Breve med Overskriften: Litteræ originales ex Chartulario Ecclesiae Cathedralis Vibergensis. At de originale Breve, som Bartholin havde faaet til Udlaan fra forskjellige Arkiver, ved hans Død 1690 skulde være gaaet tabt, som Vedel-Simonsen foregiver<sup>1)</sup>, er imidlertid for Viborg Stiftsarkivs Vedkommende fuldstændig urigtigt. Af de 28 ovenfor nævnte Breve, der saa godt som alle angaa Domkapitlet, findes de 25 nemlig endnu i Arkivet og ere alle anførte i denne Samling; en Del af dem har allerede Pontoppidan ladet trykke, thi hans Kilde, hvad viborgske Aktstykker angaar, er for største Delen Bartholins Afskrifter<sup>2)</sup>. De manglende tre Dokumenter ere: 1) Protesten af 5 Aug. 1399 mod Bisp Peder af Børglums Overgreb i Anledning af Læse (Pont. Ann. II, 255-59), 2) Bekjendtgjørelsen af 1530 om Biskop Jørgen Frises Bandlysning<sup>3)</sup>, samt 3) en Transsumpt fra Aar 1403, udstedt af Abbeden i Essenbæk Kloster, af et af Pave Alexander udstedt Brev til Glenstrup Kloster, dat. Tusculanis iiii Nonas Decembres, uden Aar —, hvorefter man kunde antage, at ogsaa Essenbæk Klosters Breve have staaet i Viborg Domkirke (smlgn. Tillæg II i denne Saml. ved Aar 1422). — Naar hertil føjes, at Pontoppidan i Ann. eccl. Dan. II, 133 har en Afskrift af Biskop Tuchos Frihedsbrev af 1327 for Viborg Kapitel, hvoraf der ogsaa findes Afskrifter baade hos Testrup og Mag. Kr. Eriksen (se Tillæg II), saa findes der ikke flere Breve hos Bartholin og Pontoppidan, som ikke endnu findes i Stiftsarkivet. Bartholin maa da enten have faaet Afskrifter tilsendte fra Viborg eller ogsaa have sendt Originalerne tilbage, og denne Omstændighed kunde maaske endogsaa have bidraget til, at disse Breve ere blevne bevarede, idet de ved Tilbageleveringen ere forblevne i Bispegaarden og ikke

<sup>1)</sup> Udsigt over Nationalhistoriens ældste Perioder I, 120-21. I denne Afhandling om haandskrevne Kilders Skjæbne, hvori der gives et saa forfærdeligt Billede af Tabenes Størrelse, har Vedel-Simonsen dog skildret Ødelæggelsen med vel stærke Farver, idet han ikke tilstrækkelig har haft Opmærksomheden henvendt paa, hvad der er reddet paa en eller anden Maade i lokale eller kjøbenhavnske Samlinger. Jfr. ogsaa hans Bemærkninger S. 81 øverst, hvorefter man skulde tro, at Viborg Stiftsarkiv var helt gaaet til Grunde 1726.

<sup>2)</sup> Jfr. Pontoppidans Fortale til første Bind af Ann. eccl. Dan. pag. 5-6.

<sup>3)</sup> Denne lyder i Barthol. Man. VI, 472 saaledes:

R. p. d. Georgius Fris Episcopus Vibergensis exnunc principalis hic auctoritate Apostolica denunciatur excommunicatus, declaratus, aggravatus, reaggravatus et interdictus ob non partitionem monitorii contra eum ad partes decreti instante R. p. d. Joanne Wulff, protonotario Apostolico principali.

Die xxxj Martii 1530 supradicte affixe et publicate fuerunt etc. ' .

(atter?) nedlagte i Kisterne i Konventshuset. — Senere har ogsaa Langebek benyttet Arkivet; han fik saaledes af Biskop Wøldike sendt til Laans Nr. 7 i denne Samling, Kong Abels Privilegier af 1250, og lod Brevet aftrykke i Dansk Mag. V, 33 (Aar 1751) med en Afbildning af det smukke Sigil, hvilket allerede Resen tidligere havde ladet afbilde. Men ogsaa andre ældre Breve har Langebek haft til Afbenyttelse; der findes saaledes i Gehejmearkivet endnu Tegning af Sigillerne under Nr. 4, og Langebeks haandskrevne Diplomatarium i Gehejmearkivet indeholder Afskrifter af Breve fra Viborg Stiftsarkiv (f. Ex. denne Samlings Nr. 21 og 30), ligesom Dansk Atlas (Langebek) og Hofmans Foundationer vidne om en ikke ringe Benyttelse af Arkivet. — Langebek har saaledes foretaget grundigere Efterforskninger end Bartholin, men dog synes han mest at have holdt sig til selve Domkapitlets specielle Arkiv; en mere systematisk Gjennemøgelse af Stiftsarkivet er neppe foretagen før af Ursin, der dog ogsaa væsentlig har indskrænket sig til at gjennemøge de Pakker, der angik selve de viborgske Institutioner, men ikke har kjendt synderlig til Herredspakkerne og lignende Sager.

At imidlertid saa meget endnu er bevaret af Domkapitlets Arkiv, at det endogsaa udgjør Hovedbestanddelen af nærværende Samling, skyldes navnlig to Omstændigheder, dels at Kapitlet vedblev at bestaa lige indtil vor Tid, hvorved Arkivet vedblev at have Interesse langt ned i Tiden og stadig forøgedes ved nye Brevskaber, dels at den gamle Kantorresidens ved Kantor Niels Frises Død 1558 gjordes til Bispegaard (se Nr. 409 og 410). Flere Omstændigheder tyde nemlig paa, at denne Mand, maaske i Forening med Ærkedegnen Mester Anders Skovgaard, der i lang Tid ifølge sin Stilling var Kapitlets Forretningsfører, har haft Arkivet under sin Haand (se Nr. 334, jfr. Nr. 162). Men med Mester Anders Skovgaards og Niels Frises Død forandredes Forholdet. De vare i Grunden Kapitlets sidste virkelige Prælater. Den følgende Kantor, Landsdommeren Axel Jul til Villestrup, har neppe haft synderlig med Kapitlets Anliggender at gjøre, lige saa lidt som de andre Mænd, der i den følgende Tid fik Prælatdømmerne som Indtægtsforøgelse. Det virkelige Domkapitel bestod nu af Superintendenten, Rektoren, nogle af Byens Præster, Læsemesteren osv., som alle aflagdes med Præbender. Det var da naturligt, at Domkapitlets Arkiv blev paa sin Plads og indlemmedes i det Bispearkiv, som nu dannedes. Det havde den Gang sin egen »Skuffe«; en Fortegnelse over Brevene i Kapitlets Skuffe, før Branden, viser os netop, at der ved Branden 1726 ikke er gaaet videre

tabt af Domkapitlets derværende Arkiv (kun Nr. 56, 57, 83, 86, (116), 144, 149, 170, (173), 185, 188, (194), 199, 267, 361, 370 findes ikke længere). — Mellem Domkapitlets Breve indlemmedes ogsaa Hospitalets. Grunden fremgaar af Nr. 324. Saaledes kom ogsaa et og andet Brev angaaende det tidligere Graabrødrekloster, der indrettedes til Hospital, ind i Arkivet (Nr. 48).

Dernæst indbefatter Stiftsarkivet b) de øvangeliske Superintendenters eller Biskoppers Embedsarkiv. Allerede fra de første Superintendenters, Jakob Schiønnings og Kjeld Juls, Tid findes her adskillige Breve, og efterhaanden bliver Arkivet i den Henseende selvfølgelig fyldigere, saa at dette efterhaanden bliver Arkivets Hovedbestanddel, omfattende foruden Domkapitlet ogsaa de øvrige gejstlige Institutioner, Domskolen, Kirkerne, Præstekaldene osv. Nogen Regeringsbestemmelse om et saadant Arkivs Indretning i ældre Tid findes vistnok ligesaa lidt som om Lensmændenes Arkiver; dog findes der allerede en Antydning deraf i Kirkeordinansens Bestemmelse om, at Superintendenten paa sin første Visitatsrejse i Forening med Stiftslensmanden skal lade Kirkernes Godser og Indtægter optegne i Registre, af hvilke det ene Exemplar skal tjene ham selv til Vejledning, det andet gennem Stiftslensmanden skal deponeres hos Kongen<sup>1)</sup>. — Først i Kristian den fjerdes store Reces 1643, 2det Kap. § 18 ff., findes noget nærmere herom, i det der paabydes, at der i hvert Stift skal være tvende Bøger, som indeholde alle Kirkernes Indkomster, Tiender, Landgilde, Gaarde, Jorder, Huse og al anden Rettighed; den ene Stiftsbog skal være i Stiftskisten, »hvor ogsaa ellers alle andre Gejstligheden angaaende Breve og Dokumenter forvares«, og være Bispens Exemplar, den anden skal være i Kapitlets Gjemme<sup>2)</sup>. Anledningen hertil var vistnok given i de Betænkninger om Forbedringer i Kirkeordinansen, som paa Regeringens Opfordring afgaves af Biskopperne 1631; thi heri klages over, at Præstegaardenes og Kirkernes Ejendomme forkommes, fordi de gamle Brevskaber, hvorpaa de beroede, ofte bortkom ved Kaldsledighed, hvorfor det foreslaas at paalægge Præsterne at indsende saadanne Breve til »Stiftets Gjemme«<sup>3)</sup>. Først herved bliver Arkivet til et almindeligt Stiftsarkiv, der ikke blot angaar Bispens Skriftvexling alene, men Stiftsovrighedens, Stiftslensmandens og Biskoppens i Forening, for-

<sup>1)</sup> Kirkeordinansen af 1537, fol. 49 (Kragii Annales, Additam: II, pag. 60-61).

<sup>2)</sup> Rosenvinge, Gl. dske Love IV, 387, jfr. § 26, S. 389.

<sup>3)</sup> Kirkehist. Saml. 3 R. II, 125.



saavidt gejstlige Sager angaar. Nogen Stiftsbog fra Kristian den 4des Tid findes nu lige saa lidt som den tidligere omtalte, i Kirkeordinansen paabudte Fortegnelse. Mulig er Indretningen heraf ikke sket paa Grund af Tidsforholdene; flere Fortegnelser og Indberetninger fra de følgende Aar turde dog tyde paa, at det har været paatænkt; nu findes dog ingen saadan hele Stiftet omfattende Stiftsbog før fra 1690, da den indrettedes. Denne Bog indeholder en fuldstændig Fortegnelse over de enkelte Kalds Indtægter m. m., nøjagtig Angivelse af Tiendeydere m. m., og har saaledes ikke ringe Betydning til den Tids Statistik, men tillige indeholder den Afskrifter af en Del ældre, nu vistnok ellers for Størstedelen forsvundne Breve fra de enkelte Præstearkiver; om end disse Afskrifter ere mangelfulde, ere de derfor dog her medtagne, naar Originalen ikke fandtes.

Samtidig med Indrettelsen af Stiftsbogen, om ikke før, var det blevet Skik, at c) Præsterne indleverede ældre Breve til Stiftskisten for større Sikkerheds Skyld. Næsten fra ethvert Kald findes saadanne ældre Breve, Tingsvidner, Markeskjel, Lovhævder og lignende Adkomstdokumenter. Ved nogle angives det udtrykkelig, at de ere indleverede af Præsterne (Nr. 53 og 408, der indleveredes 1691). Dette maa anses for et Held, da flere af disse Breve vistnok ellers vare gaaede til Grunde ved Ildebrand eller paa anden Maade. Flere af dem ere nu kun i en maadelig Forfatning; om et af dem (Nr. 101) angives Grunden tydelig nok: det havde baade under de kejserslige Troppers Indfald og under Svenskerne Besættelse af Jylland (1644) været nedgravet i Jorden.

Foruden disse Breve, der kunne henføres til bestemte Kilder, Domkapitlet, det biskoppelige eller Stiftsøvrighedens Embedsarkiv og Stiftets Præstearkiver, findes endnu i Stiftsarkivet d) enkelte andre Breve, som paa en eller anden Maade have forvildet sig ind i Arkivet, i Reglen vistnok fra de Brevkister, der havde deres Plads i Domkirken og der gik til Grunde, idet man formodentlig har haft praktisk Brug for dem og senere heldigvis har glemt at lægge dem tilbage. Dertil hører maaske neppe Nr. 22, der angaar Globernes Ejendomme i Ty, thi da den her nævnte Povl Glob synes at have skjænket Gaver til Domkirken («Povl Glob's Agre», jfr. Registret), forklares herved Brevets Tilstedeværelse; men Nr. 34, 54, 92, 94, (100), 123, 130, 177, 254, 255, 263 angaa Bispedømmets Gods og anføres tildels i Ældste Arkivregistraturs 2det Bind. Hertil slutte sig de tidligere omtalte Breve, som angaa Ø Kloster (S. III-IV) og Lundenæs Len (S. IV-V).

Hvad der saaledes var samlet i Bispegaardens Arkiv, synes at være blevet holdt i stadig Orden af de forskjellige Biskopper, ogsaa af Deichmann, i hvis Embedstid intet fra dette Arkiv synes at være forkommet, saaledes som endnu tilstedeværende Reversaler vise. At der ledes noget Tab ved den kort efter paafølgende Brand, men at Biskop Trellund har Fortjenesten af at have reddet Arkivet, er ovenfor omtalt. Fra nu af begynder en ny, til Stiftets og den indre Tilstands Historie vigtig Kilde, nemlig Biskoppernes Brevprotokoller, som fra 1726 af findes, medens de tidligere synes at være brændte. — Derimod skal Arkivet i Biskop Wøldikes sidste Aar og Svaghedstilstand († 1770) have lidt en Del; stor Uorden synes at have indsneget sig; Eftermanden, Rotbøll, beskyldte endogsaa Wøldikes Søn, Amtsforvalter, Justitsraad W., for strax efter Faderens Død at have brændt en Del baade af Faderens og Stiftets Papirer. Hvad der paa den Maade er gaaet tabt, kan nu ikke eftervises; det har ikke været betydeligt, og i al Fald vistnok kun nyere Sager. Det havde til Følge, at Rotbøll nægtede at overtage Arkivet, før det var bragt i Orden<sup>1)</sup>. En i den Anledning nedsat Kommission arbejdede i flere Aar herpaa og bragte den ældre Del af Arkivet i den Orden, hvori det nu findes, samt udarbejdede en Reversal («Rotbølls Reversal»), der er Arkivets Hovedreversal. Hver Institution og hvert Herred fik sin egen Pakke, med Underafdelinger for de enkelte Sogne. Dog mærker man nok, at Kommissionen har haft Nød med at ordne de ældre Sager; enkelte Breve ere komne ind i fejle Pakker, andre ere hobede sammen, navnlig i Domkapitelspakkerne, som »ulæselige«, og andre lignende Mangler findes, men i det hele maa Arbejdet siges at være gjort med Omhu og Omsigt og at have bragt Arkivet i en antagelig Orden, hvorpaa man ved Tillægsreversaler for de følgende Biskoppers Embedstid har kunnet bygge videre.

Da saa meget er gaaet tabt ved Viborgs Brand 1726, er det naturligt, at den Tro har udbredt sig, at alt var gaaet tabt ved denne Lejlighed, skjønt denne Tro rigtignok burde være ophørt, efter at Ursins Beskrivelse af Viborg 1849 udkom; thi han havde dog benyttet og citeret de viborgske Arkiver. At redde de Rester, som endnu vare tilbage, har været Hovedøjemedet med denne Samling, især da disse Rester fandtes i afsidesliggende Arkiver, hvor de let vilde undgaa

<sup>1)</sup> Efter Brevprotokollerne fra Rotbølls Tid. Jfr. Saml. til jydsk Hist. og Topogr. IV, 314-15, Anm.

Granskernes Opmærksomhed. Derfor er i Reglen kun medtaget, hvad der fandtes i viborgske Arkiver for Øjeblikket, hertil medregnet de Breve fra Raadstuarkivet, som for en Snes Aar siden afleveredes til Gehejmearkivet, men hvoraf Afskrifter endnu findes i Raadstuarkivet, samt et Par Breve (Nr. 256-57 og Nr. 412), som endnu findes paa Spøtrup og Ørslev Kloster, ligesom nogle Breve fra Aarhus Arkiver (Tillæg I) godhedsfuldt ere meddelte af Assistent i Indenrigsministeriets Arkiv, Cand. Secher, som havde stødt paa dem under Undersøgelser i Aarhus i Sommeren 1877. — Ligeledes har Dr. O. Nielsen haft den Godhed at meddele Brudstykker af Viborg Bispedømmes Jordebog fra omtrent Aar 1520 (Nr. 269), fundne som Pergamentsbind om Regnskaber i Indenrigsministeriets Arkiv, samt Pave Leo 10.<sup>s</sup> Kaldsbrev for Biskop Jørgen Fris (Nr. 198), ligeledes fundet uden om et Lensregnskab fra Hald.

Af de viborgske Breve er alt medtaget, hvad der fandtes i Original eller Afskrift ældre end 1559, Kristian d. 3dies Dødsaar, der er sat som Grænsen, idet Samlingen saaledes indeholder Oplysninger ikke blot om den katholske Tid, men ogsaa om Overgangstiden, indtil de nye Forhold vare fæstnede og en ny Generation træder til. Det vil maaske synes, at for meget er medtaget; men man er stadig gaaet ud fra, at disse Breve laa paa Steder, der ere saa godt som utilgængelige for Granskerne; dertil kommer, at mange af de Breve, der i historisk eller topografisk Henseende maaske have mindst Interesse, som adskillige af de meddelte Tingsvidner eller Lovhævdsbreve, i sproglig Henseende give mest Udbytte, i det ældre Ord eller Ordformer her hyppigst forekomme og Dialekten og Udtalen her tydeligst fremtræder.

Af tidligere trykte Breve ere kun de medtagne, som kunde gives i en bedre Form, samt nogle enkelte andre, der paa Grund af deres Indhold syntes ikke at burde mangle. Saaledes er Nr. 3, Abbed Gunners Fastsættelse af Grænsen mellem Viborg Domkapitels og Vidskøl Klosters Besiddelser paa Læsø, medtaget, fordi det staar i saa nøje Forhold baade til flere af de følgende Breve og til Nr. 2, Valdemar Sejrs Kongebrev om samme Sag, hvilket Brev hidtil har været ukjendt og er det ældste originale Brev i Stiftsarkivet. Ligeledes er Valdemar Sejrs Privilegium af Aar 1239 for Domkapitlet (Nr. 6) medtaget, fordi det er Kilden til alle følgende Privilegier og stadig paa kaldes. Af samme Grund er Kristoffer af Bajerns Stadsret for Viborg af Aar 1440 medtagen, uagtet den tidligere har været trykt baade

i Rosenvinges Gl. danske Love efter en mangelfuld Afskrift og i Ursins Stiftsstaden Viborg efter Originalen. I Reglen ere de tidligere trykte Breve fra viborgske Arkiver forøvrigt kun anførte med Angivelse af Indholdet og Henvisning til det Værk, hvor de findes, saa at Samlingen i det hele giver et Indtryk af, hvad der endnu findes i de viborgske Arkiver indtil 1559 eller hvad der indtil for kort siden har været der.

Til et fuldstændigt viborgsk Diplomatarium hører saaledes endnu Udgivelsen af de Sager, der findes i de kjøbenhavnske Samlinger. En saadan Brevsamling vilde selvfølgelig være et meget vigtigt Supplement til denne Samling og i mange Henseender af langt større historisk Interesse; men hidtil har man troet at maatte indskrænke sig til selve de viborgske Sager og forøvrigt overlade Udgivelsen af et andet Bind af et viborgsk Diplomatarium til Fremtiden. Derimod er medtaget som Tillæg II og III en Fortegnelse over de Breve, der anføres i Mag. Kristen Eriksens og Testrups Samlinger<sup>1)</sup>, fordi de fleste af disse Breve kunne antages og tildels bevises at have hørt til Domkirken ved Branden 1726 eller tidligere tilintetgjorte Brevkister. For Testrups Vedkommende bevises dette allerede af hans ovenanførte Ord (S. X), lige som ogsaa flere af de Breve, som baade han og Mag. Eriksen anfører, ligeledes anføres i de af T. Becker udgivne Arkivregistraturer. Tillæg II og III indeholde saaledes tilvisse ringe, men dog ingenlunde helt betydningsløse Smaaalevninger af de gamle viborgske Arkiver, oftest kun korte Angivelser af et Navn eller lignende. For at fuldstændiggjøre Ødelæggelsen 1726 brændte eller tilintetgjordes nemlig ved samme Lejlighed ogsaa den vigtigste Del af Mag. Kristen Eriksens Samlinger. Til nærmere Oplysning hidsættes Testrups Ytringer herom i Haandskriftet om Kirkerne og Klostrene i Viborg Stift, Universitetsbibl. Add. Nr. 75, S. 2:

»... Mag. Kristen Eriksen, Præst til Sortebrødrekirke i Viborg, havde i Sinds at ville have skrevet en Viborg Bys Krønike og til den Ende havde udsøgt en Del af de gamle Breve, som da fandtes i Domkirken, som kunde tjene til hans Forsæt, og havde ladet samme udkopiere af Oluf Nysted, Klokker i Hobro, som var en stor Kjender af den gamle Munkeskrift, hvilke Kopier begreb en stor Foliant, deraf

<sup>1)</sup> For Testrups Vedkommende har jeg dog ikke taget Hensyn til Rinds Herreds Krønike, der er meddelt af Dr. O. Nielsen i Jydsk historisk-topografisk Tidsskrift, Bind I og II.

bemeldte Mag. Eriksen havde excerperet adskilligt, som skulde tjene til samme Krønike, som og deraf sammenskrevet et lidet Udtog eller Prodrumus, hvilket Villatz von Netten siden har ladet trykke<sup>1)</sup>. Men som Mag. Eriksen hverken havde Judicium eller Fyrighed til at fuldføre dette sit Foretagende, saa kom deraf ej mere for Lyset, men havde slet Skjæbne efter hans Død, da hans Søn, Mag. Jens Ostenfeldt, Rektor i Viborg, laante den store Kopibog bort til Mag. Tychonius i Skive, hvor den brændte, og Originalerne kastede han, da Viborg brændte, i sin Brønd tillige med sine bedste Bøger og Klæder, hvor de bleve øde. Den Bog in folio, hvorudi hans Fader havde skrevet bemeldte Excerpter, var ikke med i denne Ulykke, thi samme har jeg siden set hos Secr. Kleve i Kjøbenhavn.\*

Mag. Kristen Eriksens skrevne Foliant findes nu paa Universitetsbibliotheket (Additamenta Nr. 80); den er skreven med en samtidig Haand, men er dog ikke afsluttet; mange Tilføjelser ere senere tilsatte dels med samme Haand, dels med en senere, temlig utydelig Haand, der dog intet har tilføjet ud over Mag. Kristen Eriksens Dødsaar (1711, 29 Juni). Hvorledes Forholdet er mellem disse to Hænder, er dog ikke klart. Naar man ser, at den oprindelige Haand har ladet adskillige Navne og Aarstal staa aabne, deriblandt (S. 343) Fornavnet til Mag. Eriksens egen Svigerdatter og Navnet paa det Sted, hvor hans afdøde Søn Erik var Præst, hvilket derpaa er tilføjet med den senere Haand, kunde man fristes til at antage, at den oprindelige Haand var en Skrivers, der ikke altid havde kunnet læse Forfatterens Haandskrift, og den senere Haand Forfatterens egen, men hele Værkets øvrige Form synes dog at stride herimod<sup>2)</sup>. Til de med den senere Haand

<sup>1)</sup> Viborg Byes Beskrivelse, . . . Samlet og til andres Underretning optegnet af Mag. Christen Erichsen, forudm Sogne-Præst til Sorte-brødre Kirke udi Viborg. Kbhvn. Tryckt Aar 1727. Findes tilkiøbs hos Willads Giertzen von Netten, Boghandler, boende i Snarre-Gaden i Stadt Stade. 42 Sider, lille Octav.

<sup>2)</sup> Ogsaa i det store kgl. Bibliothek, Ny kgl. Saml. Folio Nr. 423c, findes et Haandskrift med følgende Titel: »Udtog af Mag. Christen Erichsens egenhændige Manuscript om Wiborg Bye, som findes udi det Gehejme Archiv«. Dette er ikke, som Ursin, Stiftsstaden Viborg, Fortalen S. V, antager, et selvstændigt Udtog af Eriksens egenhændige Manuscript, forskjelligt fra Universitetsbibliothekets Exemplar, men netop et Uddrag af dette, hvilket kan ses af de citerede Paginer. Dette Uddrag turde maaske skrive sig fra Kristen Sørensen Testrup; i al Fald mangler i dette Udtog alle Efterretninger om Kirkerne (undtagen Domkirken) og Klostrene, saa at det kommer til at danne et Slags Supplement til Testrups Haandskrift herom. Det kan af J. P. Thjerrings Afskrift eller Udtog heraf (se Saml. til jydsk Hist. og Top. IV, 284-86) ses, at det er dette Udtog, som Rektor Hjersing og fra ham J. P. Thjerring og Krog (Samlede Efterretn. om Viborg Bye, Viborg 1779, Fortalen) havde faaet til Laans til Afbenyttelse.



tilsatte Oplysninger hører bl. a. ogsaa den ved Haandskriftets Side 148 paa en løs Seddel indlagte Beretning om, hvad man fandt i Erik Glippings Grav ved Eftersynet 1708 (jfr. Ursin, Stiftsstadens Viborg S. 107), en Beretning, der ogsaa er gaaet over i Testrups Manuskript (pag. 44). — Ofte er der i Eriksens Haandskrift tilføjet »vide Bogen pag. . . .« eller »vide den catholske Copiebog«, eller »vide Gl. Breffve pag. . . .«. Disse Tilføjelser ere af Betydning, da man saaledes for en stor Del kan eftervise, naar Forfatteren har hentet sine Notitser fra Breve. Sidetallene, der naa op til mellem 900 og 1000, vise, at det har været store Samlinger. »Bogen«, der vel er den samme, som enkelte Gange kaldes »den catholske Copiebog«, er vel altsaa den, der er brændt hos Tychonius i Skive 1725, og »Gl. Breffve«, hvortil Henvisningerne dog som oftest ere tilføjede af den senere Haand, er vel den Samling, som Sønnen 1726 kastede i Brønden. Ved »Gl. Breffve« kan dog neppe betegnes en Samling af Originaler, men af Afskrifter. Efter Citaterne at dømme findes nemlig en Del af de Breve, som fandtes i »Gl. Breffve«, endnu og ere meddelte i denne Samling. I det hele indeholdt »Gl. Breffve« mest nyere Breve fra Overgangstiden til Reformationen og følgende Tider, medens »den kath. Copiebog« og »Bogen« væsentlig havde hentet sit Stof fra Brevene i Domkirken eller Raadhusarkivet. Det nærmere vil fremgaa af selve de meddelte Tillæg, af hvilke III er et kort Uddrag af Viborg Kapitels nu forsvundne Messebog (Liber daticus), foretaget dels af en Krabbe, dels af Testrup, der vistnok har faaet fat i Bogen paa den af ham selv ovenfor S. X angivne Maade.

---

Uagtet der i denne Indledning selvfølgelig ikke kan være Tale om at give en udtømmende Fremstilling af Indholdet af en Aktstykke-samling som den her meddelte, skal dog Opmærksomheden henledes paa nogle enkelte Hovedpunkter, idet der forøvrigt henvises til det vidtløftige Register, som ledsager Bogen og i hvilket Oplysningerne om de forskjellige til Viborg knyttede Institutioner ere samlede under »Viborg«.

Da der om selve Byen kun ere opbevarede faa gamle Breve, ere Oplysningerne om Byen og dens Topografi temlig sparsomme, og en virkelig righoldig og aflydig Fremstilling af dens Liv og Betydning i Middelalderen vil være vanskelig at give. Nogen synderlig større Udstrækning end nu har den neppe haft, og alle Antydninger

hos de ældre Topografer om dens Udstrækning som sammenhængende By langs med Søen lige fra Nørremølle i Nord til Østerteglgaard i Syd maa anses for fejlagtige eller kun for uhjemlede Sagn. Udenfor den gamle af Svend Grathe anlagte Befæstningslinie fandtes kun enkelte fremskudte Punkter, nemlig imod Syd St. Mikkels Hospital og Kirke tillige med St. Jørgensgaard og imod Nord St. Lavrentii Kirke eller Kapel udenfor St. Ibs Port. Derimod har Byen været langt stærkere bebygget, især ned imod Søen, hvor Kortet til Resens haandskrevne Atlas fra Slutningen af det 17 Aarhundrede endnu viser adskillige tildele tætbbyggede, med Gavlbbygninger forsynede Gader og Stræder. Her, paa Bakkeskraaningene ned mod Søen, fandtes ogsaa en Del af de 12 Sognekirker, som Byen havde i den katholske Tid og som bleve nedrevne paa Reformationstiden (S. 170-71, jvfr. Kirkehist. Saml. I, 337), samt en Tid lang det med Volde og Grave omgivne Slot »Borgvold«, hvis Historie dog er meget usikker. Den i Tillæg III, S. 364-65 meddelte temlig upaalidelige Notits lader Slottet være opført af Svend Estridsen, medens Suhm, vistnok uden tilstrækkelig Hjemmel, lader det blive opført af Svend Grathe, og Hvitfeldt (S. 368 fol.) lader Erik Menved 1313 bygge et Slot »ved St. Villads Kirke« og ytrer den Formodning, at det er det samme som »Borgvold«. Hvorledes det forholder sig dermed, lader sig nu neppe afgjøre. At der i ældre Tider, da Viborg under de borgerlige Uroligheder spillede saa stor en Rolle, ikke skulde have været, om ikke et stærkt befæstet Slot, saa dog en Kongsgaard i Byen, synes næsten utroligt, og Antydninger hertil findes ogsaa i den saakaldte »Kong Valdemars Jordebog«<sup>1)</sup>. Saa meget er vist, at ethvert sikkert Spor af Viborg Slot som en bestaaende kgl. Borg forsvinder efter Aaret 1313, altsaa kort efter at det er blevet anlagt eller befæstet af Erik Menved, og der er saaledes al Grund til at antage, at det har delt Skjæbne med de andre af Erik Menved opførte Borge, at blive nedrevne ifølge Bestemmelsen herom i Kristoffer den andens Haandfæstning. I de her meddelte Breve vil man kun finde »Borgvold« paa Reformationstiden omtalt som en Lokalitet, ligesom nu; derimod datere Kongerne aldrig deres Breve fra en Borg eller et Slot, men »ex civitate nostra Vibergensi«, og de opholde sig paa Bispegaarden (S. 103), eller senere i Graabrødreklostret (Hospitalet),

<sup>1)</sup> O. Nielsens Udg. S. 6, hvor der nævnes en kgl. Lensmand eller Foged. At fortolke »Wibiærgh« S. 45 i Konungslef-Listen med Udgifveren alene som »Kongsgaarden«, er dog usikkert.

hvor Kristian III derfor lod indrette Værelser (Tillæg II, S. 360-61), hvorimod den ovenomtalte Notits S. 364-65 viser, at der endnu paa den Tid eller maaske endog senere har været synlige Levninger af den gamle Borg. Det bedste Bevis paa, at der lige siden Midten af det 14de Aarhundrede ikke har været noget kgl. Slot i Byen, er dog det, at man i de mange Lensfortegnelser, man endnu har tilbage, især fra det 15 og 16 Aarhundrede, aldrig finder det nævnt<sup>1)</sup>.

Af Byens tolv Sognekirker i den katholske Tid forekomme i denne Samling: 1) Botulfi, 2) Trinitatis (Drottens), 3) St. Villads, 4) St. Petri, 5) St. Mogens, 6) St. Nikolai, 7) St. Hans Sognekirke, 8) St. Mortens, 9) St. Mikkels og 10) St. Stefans, den sidstnævnte rigtignok kun i Tillæg II S. 344 blandt Mag. Kristen Eriksens Optegnelser, men paa en saadan Maade, at den maa anses for sikker. Naar hertil føjes 11) St. Matthiæ og 12) St. Ibs Kirke, som andendsteds omtales i Aktstykker<sup>2)</sup>, har man saaledes Tolvtalet fuldt, og flere Kirker og Sogne kunne heller ikke med Sikkerhed eftervises i Viborg, selvfølgelig med Undtagelse af Domkirken og de nedenfor nævnte Klosterkirker, samt 13) St. Laurentii Kapel eller Kirke udenfor Byen (ved St. Ibs Port), der dog kun forekommer i denne Samling, forsaaavidt som »St. Laurids Lykke« omtales S. 121 som tildelt Viborg Kapitel, samt 14) St. Jørgens Kapel eller »Jerusalems Kapel«<sup>3)</sup>, der ligeledes laa udenfor Byen og hørte til St. Jørgensgaard.

Flere af de ovennævnte Kirker stode dog i nøje Forhold til Byens Klostre og Domkapitlet. Saaledes blev Botulfi (Budolfi, Boels) Kirke, der i denne Samling nævnes i Slutningen af det tolvte Aarkundrede som Sognekirke, tillige Kirke for St. Botulfi (Budolfi) Nonnekloster,

<sup>1)</sup> Rigtignok har man troet at finde det nævnt i en Inventarielliste fra Aar 1483, der begynder saaledes: Anno domini mcdlxxxij in profesto Marie Magdalene annammet iac Elgene Göstaffsdothter til mig aff mit fadhebwr pa Wiiborg slot these efterscreffne sticke i ærliig oc welbiurdug nerwaro Knut Pose, Effert Ericssen, Claus Agessen oc Niels Booszen vebnere, beskeden swen Knut Ericssen oc Niels scriffuere pa heterlig oc welbiurdug quinnes frv Karin Ericksdothers vegne. . . . (Geh. Ark. Dske Saml. Nr. 367, 2). — Dette ångaar dog Viborg Slot i Findland.

<sup>2)</sup> F. Ex. Dske Mag. 4. R. II, 46 og Ældste Arkivreg. II, 389, 9.

<sup>3)</sup> Dette Navn forekommer kun i Dske Mag. 3. R. VI, 359; 4. R. I, 50, da Kristian III 1542 overdrog Raadmand Morten Hegelund »det forfaldne Kapel, kaldet Jerusalems Kapel, Sønden udenfor Viborg«, til Nedbrydelse; formodentlig stammer Navnet fra, at St. Jørgensgaard var kommen ind under St. Joannis Hierosolymitani (St. Hans) Kloster, hvilket sædvanlig var Tilfældet, hvor der var St. Hans Klostre; jvfr. Dueholms Diplom. S. IX.

hvilket efter Eriksens og Testrups Efterretning nedbrødes i det 15. Aarhundrede, idet Nonnerne flyttedes andensteds hen. Dette Kloster omtales forøvrigt ikke i denne Samling, men dets Tilværelse er andenstedsfra sikker nok. St. Mikkel's Kirke hørte senere til Hospitalet af samme Navn og stod i nøje Forhold til Kapitlet (jvfr. Nr. 142 og S. 121). Naar der forøvrigt hos Eriksen omtales et St. Mikkel's Kloster, er dette en Misforstaaelse; det var kun et af Gejstligheden styret Hospital, ligesom St. Jørgensgaard og Kapel for Spedalske, der stod i nøje Forhold til St. Mikkel's Hospital, hvilket ses deraf, at en Peder Matthissen der 1454 (Nr. 55) nævnes som Generalofficial i Viborg, 1440 (Tillæg II) paa én Gang er Præst ved St. Mikkel's Kirke og Forstander i St. Jørgensgaard. — Ved St. Mogens Kirke nævnes S. 353 efter Eriksen en »Prior«; hvis der her ikke foreligger en Læsefejl af Eriksen, betegnes herved vistnok kun en »Kirkeprior«, saaledes som der ogsaa omtales ved andre Klostre, f. Ex. St. Hans Kloster i Viborg (Ældste Arkivreg. I, 370, 22), og det betegner da blot, at Kirken hørte under et eller andet Kloster, maaske St. Hans Kloster, ligesom Tilfældet var med St. Ibs Kirke (smdsts. S. 390, 9; Resens haandskrevne Atlas). — Ogsaa med Helligaandshuset, hvis Tilværelse i Aktstykker hidtil kun kjendes fra den Tillæg II S. 353 fra Eriksen tagne Notits, har i det mindste senere hen i Tiden vistnok noget lignende været Tilfældet, om det ikke er helt sammensmeltet med St. Mikkel's Hospital; i al Fald omtales paa Reformationstiden (Hvitfeldt S. 305), at der i Byen kun var St. Mikkel's Hospital (foruden St. Hans Klosters Sygehus, der ogsaa var i Forfald). Noget Helligaandskloster har det i al Fald ikke været; dette var større Stiftelser, hvis Klostre i de forskjellige Byer man har paalidelige Optegnelser om, hvorimellem Viborg imidlertid ikke nævnes.

Af virkelige Klostre nævnes saaledes i denne Samling kun 1) Marie Kloster, som nærmere vil blive omtalt under Domkapitlet, 2) St. Hans eller Johanniterklostret (Korsbrødregård), en betydelig Stiftelse med meget Jordegods, 3) Graabrødre- og 4) Sortebrødre Kloster. — Naar hertil føjes 5) det ovennævnte Botulfi Nonnekloster, der var nøje knyttet til Domkapitlet (Marie-Klostret), og 6) Asmild Nonnekloster (Margreteklostret) paa den anden Side af Søen, kan der ikke med Sikkerhed eftervises flere Klostre i Middelalderen i eller ved Viborg<sup>1)</sup>. — Derimod laa paa forskjellige Steder i Byen,

<sup>1)</sup> At der nemlig aldrig i selve Viborg By har været noget »Margrete Kloster« eller nogen »Margrete Kirke«, som senere flyttedes til Asmild, men at et saadant Klosters

især i St. Mortens og St. Nikolai Sogne i Nærheden af Domkirken, adskillige Kannekegaarde og lignende gejstlige Boliger. Ogsaa nævnes i St. Mortens Sogn Helligkorsgaard, som imidlertid beboedes eller ejedes af en privat Mand (Nr. 87). Paa lignende Maade kaldtes en Gaard ved Graabrødrekirkestræde St. Kjeldsgaard; den tilhørte imidlertid ved Aar 1500 ligeledes en privat Mand, Landstingshører Peder Lauridsen (S. 130) og nævnes endnu 1533 (Tillæg II), og en tredie Gaard, ligeledes ved Graabrødrekirkestræde, kaldtes Gjæstegaard, paa hvis øde Jord en Kannik 1510 opførte sig Boliger. At antage disse Gaarde for Gildesgaarde (som Ursin S. 32) gaar saaledes neppe an; Grundene have formodentlig tilhørt Altre (Hellig Kors og St. Kjelds Altre og Kapeller samt Hellig Aands Kapel i Domkirken), ligesom »Alle Helgens Boder« udenfor Byen kaldtes saaledes, fordi Hegelundernes Morfader Jens Sochfod havde givet dem til Alle Helgens Alter i Domkirken for Messer (Tillæg II ved 1537). Bygningerne paa disse gejstlige Jorder gik imidlertid efter de bestaaende Retsforhold i Arv og Kjøb (se Nr. 138 m. fl. St.) som fri Ejendom, mod at der svaredes Jordskyld til den gejstlige Stiftelse, et Forhold, som ofte bliver meget indviklet og medførte adskillige Stridigheder.

Byens indre Styrelse i Middelalderen kjender man overmaade lidt til. Dog kan man af de i Brevene forekommende Navne se, at Byen i det 15de Aarhundrede har haft 4 Borgmestre og i det mindste 8 Raadmænd (f. Ex. Tillæg II ved Aar 1467 og 1471). Om deres Udnævnelse og Stillingens Varighed forlyder intet. Dog maa det antages, at Raadmændene i ældre Tider ere blevne udvalgte af Borgerne selv, og at de overensstemmende med Erik Glippings almindelige Stadsret af 1269 § 33 (Rosenvinge Gl. dske Love V, 492) kun have beklædt Stillingen i kortere Tid, idet 4 hvert Aar afgik; selv endnu i det femtende Aarhundrede er der Antydninger hertil, dog saaledes, at de afgaaende kunde gjenvælges og saaledes faktisk komme til at beklæde Stillingen i længere Aarrækker, tilsidst vel endogsaa som Regel paa Livstid (jfr. Registret bl. a. under Anders Nielsen, Jess og Nis Mattsen, der nævnes som »Borgere«, efter at have beklædt Stillingen som Raadmand og Borgmester, men atter senere nævnes i Raadet; dog er det vanskeligt at afgjøre Sagen, da der under saa almindelige Navne muligvis kan skjule sig

---

antagne Tilværelse beror paa en Misforstaaelse af de om Asmild Kloster udstedte Pavebreve, maa anses for sikkert, men Beviset herfor vilde her blive for vidtløftigt og forbeholdes til en anden Lejlighed.

forskjellige Personer af samme Navn). Derimod er det meget almindeligt, at Borgmestrene efter længere eller kortere Tids Forløb fratræde deres Stilling; men de blive da i Raadet (se f. Ex. Jep Lyng, Anders Nielsen, Niels Jensen, Oluf Didriksen, Peder Skøtt), indtil det endelig bliver Regel, at Borgmesterværdigheden ligesom Raadmandsværdigheden bliver et livsvarigt Embede; dog synes den gamle Regel at have holdt sig, at ingen blev Borgmester uden først at have været Raadmand, idet overhovedet Raadmandsvalget giver Adgang til Raadet. Der er saaledes Spor til Uddannelsen af et Patriciat i det smaa, idet enkelte mere fremtrædende Borgerfamilier (Libbert, Stub, Hegelund, Trane osv.) sædvanlig opnaa disse Stillinger; dog fremtræder dette stærkere efter Reformationen end før, ligesom de menige Borgeres Indflydelse bliver ringere og ringere. Dog ser man endnu 1491 Raadet sammenkalde til et almindeligt Raadstævne, hvor Biskoppen og Landsdommeren møder ved Siden af den simple Borger for at vedtage almindelige Bestemmelser til Byens Tarv, hvilke derpaa faa kgl. Bekræftelse (Nr. 120, 125). Menighedens Indflydelse var saaledes ikke helt udelukket paa denne Tid, overensstemmende med Kong Hanses almindelige Stadsret § 97 (Rosenvinge Gl. dske Love V, 553), hvor det forudsættes, at Raadet kan sammenkalde det menige Borgerskab, ligesom denne Konge gav Byen (og Kjøbstæderne i Almindelighed) adskillige Privilegier sigtende til Byernes Tarv og Selvstændighed (se Registret under Viborg By). Derimod truedes Stadens kommunale Selvstændighed i visse Henseender ved Kong Kristiern d. andens Lovgivning, der mere sigtede til at udvide Kongens Magt end Kjøbstædernes, ved Indsættelsen af en kongevalgt Skultus, som stod over Borgmester og Raad og som i For­ ening med Borgmester og Raad fik Magt til at vedtage »nye Statuter«, der dog inden et Aar skulde have kgl. Bekræftelse (Rosenvinge Gl. dske Love IV, 75 § 4). Herved udelukkedes, som det synes, det menige Borger­ skabs Medvirkning; men da denne Lov som bekjendt afskaffedes 1523, vendte de gamle Tilstande tilbage, og man ser derfor baade i Frederik d. 1stes og Kristian d. 3dies Tid Borgerskabet atter i Forening med Raadet vedtage almindelige Bestemmelser for Byen, som derpaa faa kgl. Bekræftelse (Nr. 220; 315). — Af Betydning for Byen var ogsaa Kong Frederik den førstes Ordinans af 1524, som for første Gang meddeles i denne Samling in extenso. (Nr. 209).

Af de til Viborg knyttede Institutioner findes, som allerede tidligere antydet, færre Oplysninger om Bispedømmet og dets Gods, skjønt ogsaa herom findes enkelte Træk af Betydning, især i Tillæg II

(f. Ex. Bispelisten S. 343 og enkelte Uddrag af Gavebreve og lignende), medens der ifølge det Udbytte, Levningerne af Domkapitlets gamle Arkiv har givet, findes mange Oplysninger om Domkapitlet. Førre ere ifølge Sagens Natur de Oplysninger, der findes til dets ældste Historie, da det indtil Aar 1440 under Navn af Marie Kloster var et Samfund af regulære Kanniker af Augustus Regel, som levede i klosterlig Fællesskab med en Provst og en Prior, med en Kantor og en Ærkedegn til Varetagelse af Gudstjenesten i Domkirken. Det var i dette Tidsrum en mægtig Institution med betydeligt Jordegods og store Privilegier. Vistnok ældre af Oprindelse havde det faaet sin egentlige Organisation som Domkapitlet samtidig med Bispestolens Oprettelse under Svend Estridsen<sup>1)</sup>; i al Fald omtales (Tillæg II S. 343) allerede Privilegier skjænkede Kapitlet af Biskop Heribert, og Kong Knud den hellige gav Biskoppen og hans Kapitel i Forening kgl. Jurisdiktion over dets Vornede (Tillæg II S. 347) eller i al Fald de første kgl. Rettigheder; thi da man ikke længere kjender Gavebrevet selv, men kun finder det omtalt i Forening med de senere kgl. Privilegier, maa man ikke lægge formeget ind i Ordene, især da det ogsaa gjælder Biskoppen. Det ældste opbevarede kgl. Privilegium for Domkapitlet alene er derimod givet af Valdemar Sejf 1239 (Nr. 6), hvorved Kapitlet mod at afstaa sine Ejendomme paa Øen Agger i Limfjorden til Kronen fik Frihed for Leding, Vragsret paa Læsø og Kvær-sæde samt i det hele alle kgl. Rettigheder over sine Vornede, og dette Privilegium betragtes i hele den følgende Tid som Grundlag for Domkapitlets kgl. Privilegier. — I Mellemtiden mellem 1080 og 1239 ligger nemlig en vigtig Udviklingsperiode for Kapitlet. Hvad Heribert rimeligvis havde begyndt, fortsattes nemlig af hans Eftermænd, især Lunde-kauniken Eskild, Domkirkens Opfører, der bl. a., rigtignok efter en noget usikker Efterretning, der i det følgende vil blive nærmere omtalt, skal have skjænket Øen Læsø til Kapitlet. Eskilds egen Martyrdød i Asmild St. Margrete Kirke 1132 (1133) og Domprovst Kjelds kort efter paafølgende Helgenglorie har rimeligvis bidraget til at kaste Glans over Kapitlet; thi i den følgende Tid regner det ned over Kapitlet med pavelige og biskoppelige Begunstigelser. Biskop Niels skjænker Kapitlet St. Mortens Kirke paa Fur, St. Vincentii Kirke i Lime i Salling og

<sup>1)</sup> Eller rettere: da under Svend Estridsen Ribe Bispedømme deltes og Viborg saaledes blev fast Bispestæde; thi der er Antydninger af, at flere af de ældre Bisper allerede have resideret i Viborg og kaldt sig efter Viborg; se A. D. Jørgensen: Den nordiske Kirkes Grundlæggelse, S. 650 ff



St. Margrete Kirke i Asmild, hvorpaa et Nonnekloster af Augustins Regel oprettes her og lægges under Kapitlet, ligesom Tilfældet synes at have været med Budolfi Nonnekloster af samme Orden i Viborg By, og ligesom det samtidig blev Tilfældet med Augustinerklostret i Grinderslev i Salling. Ogsaa Kirkerne i Helfsdorp (Helstrup i Middelsom Herred), Frebjerg (Gislum Herred), Nørholm (Hornum Herred), Storvorde og Seglflod (Fleskum Herred) underlagdes ved biskoppelige Gavebreve tidlig (inden 1216) Kapitlets Overhøjhed. Paa disse Gaver fik Kapitlet pavelig Bekræftelse, ligesom Forholdet mellem Biskop og Kapitel blev nærmere ordnet ved pavelige Breve, der ingenlunde vare til Gunst for Bispedømmet<sup>1)</sup>. Fra nu af fremtræder Kapitlet som en fast Institution, med Ret til Bispevalg (1169 bekræftet af Pave Alexander III) og saa godt som uafhængig af Bispen; ja Udviklingen gaar saa vidt, at Biskopperne ogsaa, paa enkelte Undtagelser nær, maa overdrage Kapitlet den gejstlige Jurisdiktion i Viborg By og for dets Besiddelser i og udenfor Byen<sup>2)</sup>.

Udviklingen er nu i det væsentlige afsluttet. Kapitlet (Marie-Klostret) staar som et fastsluttet Hele, med kongelige og tildels biskoppelige Rettigheder over sine talrige Vornede, med baade den gejstlige og verdslige Jurisdiktion i sin Haand, med Birkefogeder rundt omkring, paa Læsø og paa Fur, som navnlig ved Fru Marens Gavebrev af 1410 (Nr. 30) er kommet i dets Haand, paa Nørholm (Gudingholm, Storvorde), hvor Sjølegaver har bragt adelige Hovedgaarde i dets Eje (Nr. 21, 24, 28, 31) og Kirker under dets Styrelse (Storvorde, Seglflod), medens dets nærmere liggende Vornede maa søge Birketinget ved Vorde højtliggende Kirke ved Limfjorden, i Nørlyng Herred; selv Tjeleris Hovedgaard kommer i dets Haand, indtil det endelig paa Reformationstiden ved Magelæg atter kommer til Besidderne af Tjele (Nr. 25, 31).

Men en saa fremtrædende Stilling, som Marie-Klostret nu indtog, maatte under Middelalderens Kampe medføre adskillige Stridigheder. For ikke at tale om den tyveaarige Strid om Bispebesættelsen (1267—87), der kun indirekte spores i denne Samling (S. 343), mærkes paa andre Maader Tidernes Uro. Uagtet Kapitlet stod sig godt med Kongemagten paa den Tid, da Erik Glipping blev kronet og senere fandt sin Grav i Viborg Domkirke, ved hvilken Lejlighed uden Tvivl betydeligt Gods er skjænket til Kapitlet, — efter Pontoppidans *Annales eccles. Dan. I*,

<sup>1)</sup> Jvfr. nærmere Brevene i Thorkelins *Diplomatarium I*.

<sup>2)</sup> Tillæg II ved Aar 1327, Biskop Tuchos Frihedsbrev, der dog maaske kun bekræfter tidligere Breve. Det er en Slags biskoppelig Haandfæstning.

777 »Klakkerup« Hovedgaard, formodentlig Klarupgaard, der dog senere tilhørte Bispedømmet (Tillæg II, 344), og efter Hvitfeldt Læsø (!) — ser man dog, at Erik Menved, der 1289 uden videre havde bekræftet Domkapitlets Privilegier, i Aaret 1297 (Nr. 11) atter bekræfter Kapitlets Friheder med udtrykkeligt Forbehold af, at Kongen med sit Raad vilde nærmere overveje dette Forhold, saa vel hvad Kapitlet som Landets øvrige Kathedralkirker angik. Det er ligeledes under disse urolige Forhold, at Kapitlet tager Beskyttelsesbreve af Norges Konger for Læsø. — Senere (1345) tages i et Skjødebrev, udstedt i Kong Valdemar Atterdags egen Nærverelse, Forbehold for det Tilfælde, at Sælgeren »paa Grund af almindeligt Rov og Brand«, ikke kunde opfylde sine Forpligtelser (S. 14), og omtrent ved Aar 1400 lagde den daværende Domprovst »for Alderdom og Mag Skyld og Trængsel, han havde samme Tid af Hald«, Vorde Birketing til sin Stue i Marie Kloster (Nr. 47). Formodentlig sigtes herved til nye Stridigheder med Bisperne, som 1393 havde faaet Hald Slot af Dronning Margrete; thi Marieklostret begyndte paa denne Tid at sygne hen, og paa Bispestolen kom paa denne Tid myndige Mænd, der medførte hele Domkapitlets Omorganisation. Men inden vi nærmere omtale denne Hovedbegivenhed i Domkapitlets Historie, henledes Opmærksomheden paa den Besiddelse, der maaske skaffede Marieklostret dets største Indtægter, men ogsaa de største Stridigheder og megen Møje, — Øen Læsø.

Paa »Hlessey«, midt i det skummende Kattegat, hvor efter Edda-Sagnene den gamle Jætte Hle (Hler) havde sit Sæde og hvor Guderne stævnedes til Gilde ved de sydende Kjedler, fandt i Middelalderen et mærkværdigt Liv Sted, hvorom denne Samling indeholder mange Vink. Skove dækkede endnu langt ind i Middelalderen en Del af Øen, navnlig mod Øst, ved »Furnes«, og Jagten lader til ikke at have været ubetydelig (Nr. 2 ff.; Nr. 12); Hjorten sprang endnu om i Skovene<sup>1)</sup>; men Indbyggerne vare selv Skovenes værste Fjende. De

<sup>1)</sup> Ølisten i »Valdemars Jordebog«, O. Niensens Udg. S. 50: »Læsø. hus. hiort.« Hvad Ølisten betyder, har været Fortolkerne en slem Nød at knække, og Læsø er en af de yærste Anstødsstene; Krongods var det paa den Tid ikke, og et kgl. »Hus« eller »Borg« (O. Nielsen) fandtes sikkerlig ikke paa Øen, men rimeligvis lige saa lidt et kgl. »Jagthus« (Joh. Steenstrup, Studier S. 401), lige saa lidt som det, for Læsø's Vedkommende, kan antages, »at Kongerne fra Oldtiden have anset sig jagtherettigede paa de mindre Øer, selv paa andres Enemærker« (Steenstrup, S. 403); det er nemlig ikke blot, som Steenstrup antyder, Viborg Kanniker og Vidskøl Kloster, der selv tillægge sig Jagtret paa Øen (Nr. 4 og 5), men den kgl. Kommissær, Abbed Gunner, der (Nr. 3) uden nogetsomhelst Forbehold for

jagede i dem, grov Tørv og huggede i dem, indtil endelig efter mange Aarhundreders frugtesløse Kamp baade fra Kongemagtens og Kapitlets Side Skovene vare ødelagte, Sandflugten tiltagen og Landet ødelagt. Hle's sydende Kjelder vare nemlig i Middelalderen blevne til Saltkjelder, der skaffede Landet store Indtægter, men krævede Brændsel. En Mængde fremmede baade fra Jyllands og Hallands Kjøbstæder kom paa Grund af Saltsyderiet aarlig til Øen, hvor de ofte optræde paa Tinge; mange, baade Klostre (saaledes Dueholm, Mariager) og Privatmænd, havde større eller mindre Andele (»Afgjerd«) i Kjelderne, som mod en aarlig Afgift til Landets Herrer gik i Arv og Eje eller testamenteredes bort til Sjølemesser. Salttilvirkningen frembragte et livligt Handelsrøre, men Agerdyrkingen forsømtes (Nr. 45; 241; 277; 292), og da Skovene i det 17de Aarhundredes Slutning vare omhuggede, stod kun Armoden tilbage.

Allerede tidlig var Øen kommen i gejstlig Besiddelse. Efter en usikker Antydning (S. 367) skal den være skjænket Viborg Domkapitel af Biskop Eskild († 1132). Denne Efterretning er i al Fald paalideligere end Hvitfeldts (S. 367), at den blev given til Kapitlet af Erik Glipping; thi hele Øen var længe før denne Konges Tid i Kapitlets Besiddelse<sup>1)</sup>. Allerede adskillige Aar inden 1219 havde Kapitlet nemlig solgt en Fjerdedel af Øen til Vidskøl Kloster (Nr. 2; Nr. 19), og af den Strid, der i disse Aar udbrod mellem de to gejstlige Stiftelser om Grænserne, om Engene, om Skovene og Jagtretten fremgaar tydelig, at hele Øen den Gang har været i disse to Stiftelsers udelukkende Besiddelse. Vidskøl Kloster beholdt sin Fjerdedel indtil 1320, da det maatte afhænde sin Del for at skaffe Penge til at betale Kong Kristoffer for Bekræftelsen af Klosters Privilegier, og Klosteret maatte sælge sin Fjerdedel til Viborg Domkapitel ifølge den oprindelige Kjøbekontrakt, hvori Kapitlet havde betinget sig Forkjøbsret. Forøvrigt havde Vidskøl Kloster indlagt sig Fortjeneste af Øens Bebyggelse; Byrum Kirke er

---

Kongen forudsætter og indrømmer, at begge Parter have fuld Jagtret, og det samme fremgaar af Erik Menveds Brev af 1298 (Nr. 12) for Kapitlets Vedkommende. »hus« betyder vist ikke andet, end at Øen var bebygget.

<sup>1)</sup> En Ridder paa Læsø, der omtales hos ældre viborgske Historiekrivere, og som vilde forudsætte adelige Besiddelser paa Øen langt ned i Tiden, viser sig ogsaa nu (S. 367) som en meget fordægtig Person. Den paalideligste Optegnelse har »Barsø« for Læsø. — Mod Efterretningen om Eskild kunde synes at stride, at Læsø Kirker ikke omtales i Pavebreve udstedte efter hans Tid, hvori Domkapitlets Kirker opregnes; men heller ikke i Innocens den 3dies Brev af 1216 (Suhm IX, 745, Münster, Mag. für Kirchengesch. I, 384-85) nævnes de, skjønt Kapitlet dog i det mindste før dette Aar var kommet i Besiddelse af Øen.

vistnok opført og Byens Grund taget under Ploven af Klostret (Nr. 3-5); den Bæk, Starbec, der i Brevene nævnes som Grænse mellem Vidskøl Klosters Besiddelser mod Øst (Byrum) og Viborg Kapitels Besiddelser mod Vest, er vistnok den samme Bæk, som i Bings Beskrivelse af Læsø (S. 267) anføres som Grænse mellem Byrum og Vesterø Sogne; endnu 1274 er der Strid om et Kapel (Nr. 8), hvilket maaske er samme Kirke.

Hele Øen med dens 3 Kirker, Byrum, Vesterø og Hals, med dens Birketing og Fogedgaard (Klitgaard) var saaledes atter kommen i Kapitlets Besiddelse, og Indtægten flød rigelig af Saltkjedler, af Vrag og andre Rettigheder; Kapitlet skulde saaledes »efter Landsens Vedtægt« have to Tønder Salt af »hver Fjerding og Hverve« (Nr. 95; 97); dets eget Skib løb tre Gange om Aaret for at hente Saltafgifterne, 18 Læster hver Gang; det øvrige skulde Fogeden leje Skib til; ogsaa Smør og Flæsk af Sæler hører til Sendelserne (Nr. 97). Men Ejendomsforholdene ere indviklede; Bolshusene gaa i Arv og Eje (Nr. 58, 171 og navnlig Nr. 286) »mod en føje Skjøn for Jorden«, saa at der indtræder et Slags Arvefæste eller vel rettere et Slags Superficiærfæste ligesom i sin Tid paa Samsø; men det var gammel Sædvane, at Jorddrotten ikke skilte eller solgte Jorden fra Husene eller Arvingerne (Nr. 286, jvfr. 171). Forholdet var et lignende som i Viborg By, hvor der af Gaarde opførte paa gejstlige Stiftelsers Jorder ofte kun gaves en aarlig Jordskyld, medens de forevrigt gik i Arv og Eje. Hvor ejendommeligt det end tager sig ud, bliver Følgen heraf, at Kapitlet, der ejer hele »Vor Frue Land Læsø« og stadig anser sig for Grundens rette Ejer, dog kan modtage sine egne Gaarde eller Parter deraf i Gave til Viborg Domkirkes Bygning for Sjælemesser (Nr. 58). — Med Saltkjedlerne er det samme Tilfældet (f. Ex. Nr. 29; 58). Disse indrettes af private Folk og gaa i Arv og Kjøb mod den stadige Afgift til Kapitlet som Jorddrot. Oplysende er i den Henseende især Nr. 182-83, 187, 190-91: en Mand fra Halland havde i sin Tid for at forbedre sin Gaard, »at hans Efterkommere des ydermere skulde formaa at give deres Skat til Varbjerg Slot«, ladet gjøre en Saltkjedel af ny og føre den til Læsø, »og blev saa overens med de gode Mænd, som for Landet raadede, at han skulde have en Part i Kjedlen, og Forstanderne paa Landet skulde have de 3 Dele og holde den ved Magt«; Renten af denne Fjerdedel delte han saa mellem sine to Gaarde. Kapitlet bestyrede derpaa det hele mod at svare Renten (»Leje«) af den omtalte Fjerdepart. Men i Tidernes Løb blev Forholdet uklart, indtil endelig Arvingerne gjorde

deres Ret gjældende og fik den anerkjendt af Kapitlet, som maatte udrede 18 Tønder Salt for igjenstaaende Leje af Fjerdeparten, hvorpaa Kapitlet indkjøbte Fjerdeparten for 6 lødige Mark Penninge »efter Landsens Sædvane« til »Viborg Domkirke«. — Man ser heraf, hvorledes Kapitlet fremmer Indretningen af Saltkjedler ved at lade dem blive privat Ejendom eller Arvefæste, men senere ved given Lejlighed søger ved Kjøb eller Sjølegave at faa dem helt og holdent til »Viborg Domkirke« under forskjellige Former, til Kirkevin (Nr. 29), til Kirkens Bygningsfond (Nr. 59) eller paa andre Maader. Forholdet bliver herved indviklet, idet nogle Kjedler komme umiddelbart under Kapitlets Bestyrelse, af andre faar det kun den aarlige Afgift, hvilken Indbyggerne ved forskellige Lejligheder søge at unddrage sig (Nr. 95) eller at faa nedsat, især da Skovene forhugges og Udbyttet saaledes bliver mindre (Nr. 241); tilsidst maa Kapitlet paakalde Kongemagtens Indgriben for at hindre, at flere Kjedler oprettes (Nr. 264). Et Exempel paa et af Kapitlet udstedt Fæstebrev paa en Saltkjedel haves i Nr. 280.

Forholdet med Saltkjedlerne kaster formentlig ogsaa Lys over Forholdet med Bolene. Ligesom Kapitlet, indtil Landet begynder at ødelægges derved, fremmer Saltindustrien og paa gunstige Vilkaar overlader Privatmænd Indretningen af Kjedler, saaledes er det vel ogsaa fra først af gaaet med Bolshusene. Endnu 1219 og følgende Aar var, som ovenfor vist, Bebyggelsen ikke afsluttet, men Vidskøl Kloster fremmede Bebyggelsen og Jordens Indtagelse under Ploven, og dette modsatte Kapitlet sig ikke. Derfra skriver sig vistnok de lempelige Fæsteforhold, der, begunstigede af Øens afsides Beliggenhed, udviklede sig som »Landsens Vedtægt« eller af »Landsens Breve«, som oftere paaberaabes af Læsboerne, saa at der indtræder et Arveforhold. Men dette lempelige Forhold kom Kapitlet i Tidernes Løb dyrt til at staa; det førte til, at en Kommissionsdom i Slutningen af forrige Aarhundrede fastslog Bøndernes Ejendomsret til deres Gaarde og Huse »som rette frie og frelse Ejendomme i alle Maader«. At Kapitlet har været Grundenes Ejer, kan dog efter alt, hvad vi kjende til Forholdet, og efter de mange Vidnesbyrd, denne Samling indeholder derom, ikke betvivles<sup>1)</sup>.

<sup>1)</sup> Jvfr. Joh. Steenstrup (Studier over Kong Valds Jordebog S. 397-98), der har kjendt Brevet af 1540 (Nr. 286) efter en Afskrift i Gehejmearkivet. At Forholdet her saa vel som paa Samsø og Thunø og andre mindre Øer skulde grunde sig paa, at Kronen paa forskjellig Maade skulde have gjort sin Ret til Grunden gjældende, efter at have afhændet Øerne, kan jeg ikke antage med Steenstrup, i al Fald ikke

Foruden med Landets Indbyggere, der synes at have været et noget egenraadigt Folkefærd, der oftere gjorde sig skyldige i Slagsmaal og Mord, eller undertiden med Kongen om Vragsretten, idet de fjernere Grunde ansaas for Kongens (Nr. 102-4) — forøvrigt indskærper Kapitlet sine Fogeder at varetage de Skibbrudnes Tarv (S. 75) —, havde Kapitlet ofte Stridigheder med Landets øverste gejstlige Myndighed, Biskopperne af Børglum. Thi at Landet, saaledes som dets naturlige Beliggenhed ogsaa gjør det sandsynligt, hele Middelalderen igjennem hørte til Børglum Bispesæde, er aldeles utvivlsomt, og naar Knytlinga Saga (Kap. 32) henregner det til Viborg Bispestol, maa det bero paa en Misforstaaelse, som jo forøvrigt er ganske naturlig, da hele Landet tilhørte Viborg Domkapitel (og paa den Tid, Knytlinga er forfattet, maaske endnu tillige et Kloster i Viborg Stift, Vidskøl). Denne Børglum Biskops Overhøjhed anerkjendes allerede i Brevet fra 1274 (Nr. 8, S. 7), men saaledes, at man ser, at Kapitlet allerede den Gang nødig vilde underkaste sig hans Dom. Men Striden bliver størst i Slutningen af 14de Aarhundrede. Den Gang havde Kapitlet (Marie-Klostret) jo allerede længe været saa godt som uafhængigt af sin egen Biskop, hvis Overhøjhed over Kapitlets Kirker og Vornede i Viborg By og Stift var indskrænket til ganske enkelte Tilfælde (Bisp Tuchos Frihedsbrev af 1327). Den samme Stilling er det, som Kapitlet søger at opnaa overfor Børglum Biskop. Dette lykkedes 1394 (Nr. 26); da Biskop Svend af Børglum afstod til Kapitlet mod en aarlig Afgift af 2 Mark Sølv al »jurisdictio ordinaria« og alle biskoppelige Rettigheder saa vel over gejstlige som verdslige Personer, med Undtagelse af Skilsmissesager, Kirkers og Kirkegaardes Indvielse, Drab og Haandgribeligheder mod gejstlige, hvilke Sager forbeholdes Biskopperne af Børglum, — netop de samme Sager, som ogsaa de viborgske Bisper havde forbeholdt sig i Viborg By og Stift. Saaledes som dette Brev nu kjendes, efter en af den viborgske Notar udstedt samtidig Vidisse, afstaar Biskop Svend her sine Rettigheder til Kapitlet ikke blot for sin egen Tid, men ogsaa for sine Eftermænds; senere, da han kort efter havde resigneret og hans Eftermand Peder yppede Strid

---

for Læsøes Vedkommende; ogsaa for de andre Øers Vedkommende savner jeg Beviset. Det er Fæsteforholdet, som paa Grund af særlige Vilkaar paa de forskellige Steder selv har udviklet sig i to Retninger; under gunstige Vilkaar, og vistnok navnlig paa gejstlige Institutioners Omraade, er den Arvelighed, der mange Steder faktisk fandt Sted, idet i Reglen Sønnen fik Gaarden efter Faderen, gjennem Sædvane og Vedtægt bleven en Ret.

om Forliget, skal han have erklæret, kun at have afstaaet sine Rettigheder for sin egen Livstid (S. 20). Viborg Biskop havde herved intet opnaaet; men det synes, som om Bisp Svend samtidig har afstaaet alle sine øvrige Rettigheder, Biskopsretten over Læsø, til Bispen af Viborg, Lage Glob, som netop da tiltraadte ved den viborgske Biskop Svends Resignation, mod en aarlig Afgift af 7  $\frac{1}{2}$  Sølv (S. 20), og at Viborg Kapitel har udvirket en Bulle af Pave Bonifacius 9de om disse Forhold<sup>1)</sup>. Hvorledes det nu end forholder sig hermed, saa vilde den nye Bisp Peder af Børglum ikke finde sig i, hvad der var sket, men gik frem med den største Voldsomhed: han afkrævede uden videre Afgifter af Kirkerne paa Læsø, og da man nægtede Ydelsen, lod han Kirkerne bandlyse, Kirkegaardene paa ny vie af sine egne Præster, ja endog de Folk, der imidlertid vare blevne begravede, atter opgrave, og da Dronning Margrete havde lagt sig imellem og stævnet de to Bisper for en Forsamling af Jyllands øvrige Bisper i Aarhus Domkirke, lod den stridbare Biskop sine Drabanter med Vold bemægtige sig Pavebullen, ja truede Biskop Lage paa Livet, saa han kun med Nød blev frelst ved Ribe Biskops Hjælp. At Viborg Biskop og Kapitel vilde indstævne denne Voldsdaad for Pavestolen, var naturligt, men da Stævningen skulde forkyndes i Børglum Stift, lod Bispen Kapitlets Sendebud af sine Drabanter gribe i Børglum Kloster trods Klosters Fred og kun slippe fri ved andres Mellemkomst, mod at Sendebudet forpligtede sig til ikke at bekjendtgjøre Stævningen i Stiftet, hvorfor dette senere (1398) skete i Vor Frue Kirke i Aalborg. Sagen blev dog ikke ført for Pavestolen — det var jo desuden midt under det store Skisma i Kirken, — men bilagdes af Dronning Margrete personlig i en ny Forsamling af de jyske Biskopper i Aaret 1400 (Nr. 27) paa de Vilkaar, at Kapitlet fik de biskoppelige Rettigheder paa Læsø, paa de i Brevet af 1394 omtalte Undtagelser nær, men kun paa 10 Aar, hvorefter Biskoppen af Børglum atter skulde nyde de biskoppelige Rettigheder, og at Kapitlet forpligtede sig til, ikke for nogen som helst gejstlig eller verdslig Domstol, i eller udenfor Rom, at søge at tilvinde sig eller sin Biskop biskoppelige Rettigheder paa Læsø.

Saaledes endte denne voldsomme Strid, under hvilken Kapitlet forøvrigt intet Øjeblik havde nægtet, at Læsø hørte til Børglum Stift. I den følgende Tid synes Børglum Biskop ubestridt at have udøvet sin Højhed over Øen. Saaledes afgjør Børglum Biskop (med »Bygde-

<sup>1)</sup> Pontoppidans Annal. eccl. Dan. II, 256.



mænd»), hvorvidt alene Bolsmænd eller om ogsaa »Indetsmænd« paa Læsø kunne tages til Sandemænd (Nr. 98); hans Kommissærer afgjøre Stridigheder paa Øen (Nr. 190); hans Officialer optræde derovre (Nr. 102, 129, 173); han modtager Bøder af Mænd, der ere fældede af Biskop og Bygdemænd for falsk Kjønset (Nr. 173); han oppebærer aarlig en Trediedel af alt det som tiendes til Kirken og Præsten (altsaa Bispe-tiende) og faar en Oxe eller to af hver Kirke, naar han kommer til Landet for at holde Konfirmation (»Fermelse«; Nr. 213). Naar derfor Strid med Biskop Stygge Krumpen af Børglum udbrøder 1523 (Nr. 206-14), og denne atter bandlyser Kapitlet, fordi det ikke vil udrede den »Hjælp«, han paalægger Kirkerne paa Læsø at udrede, saa gjælder Striden mere det usædvanlige i Paalæget, især da Kapitlet selv havde udredet »Hjælp« af sine Kirker til Kongen, end fordi Kapitlet benægter Bispens Ret som Øens øverste gejstlige Foresatte. Derimod udøver Kapitlet som gejstlig Jorddrot selv Patronatsretten til Kirkerne og indsætter selv »Kapellaner« derovre, hvilke nyde alle de præstelige Indtægter mod en aarlig Afgift til Kapitlet, for Byrum og dets Annex Vesterø aarlig 1 Td. Smør (jfr. Registret), hvilket maa anses for en moderat Afgift. — Først efter Reformationen kommer Læsø under Viborg Bispedømme; noget bestemt Kongebud herom kjendes ikke; det synes at være gaaet af sig selv, og var jo nu det naturlige, da Superintendenten i Viborg selv blev Medlem af Kapitlet, idet der tillagdes ham et Præbende til Forbedring af hans Indtægter; de mangeartede katholske Bispeindtægter vare desuden den Gang afskaffede.

Netop paa den Tid, da Marie-Klostret havde den bitre Strid med Børglum Biskopper, begynder dets Forfaldstid. Det regelbundne Klosterliv var blevet en Byrde, og Biskop Lage Glob, der synes at have været en myndig Mand, som bl. a. udvidede Bispegodset betydeligt (S. 344 ff.), har neppe været en lempelig Biskop (jvfr. ovenfor »Trængsel fra Hald«). Biskoppen opnaaede da i Forening med Domkapitlet (c. 1420—36) ved en særlig Sendelse til Pave Martin V i Rom for Domkirkens Guld og Penninge pavelig Sanktion paa Overgangen fra det regelbundne Kloster-samfund til et almindeligt Domkapitel uden Klosterliv og Klosterpligter, eller som det kaldtes, til »verdslige« Kanniker. Af Nr. 37 ses, at Kapitlet i en længere Tid var i en fuldstændig Opløsningstilstand; man begyndte at indtage verdslige Kanniker, da ingen længere vilde tage ved Reglen, ja tilsidst var der kun to gamle regelbundne Kanniker, »og i saa lang Tid brugte han (Provsten Morten Spargh) Kapitlets Gods

alene efter sin egen Vilje og byggede intet til Kirken«. Hvorledes Lages Eftermand Hermann (1430—37) stillede sig til Sagen, vides ikke; men 1438 (Nr. 36) fik Bispestolen i Nordmanden Thorlav (Olafsen) en myndig og daadskraftig Biskop, der tog sig af Sagen. Godset fordeltes til 3 Prælaturer og 12 Præbender, og nøjagtige Statuter fastsattes for det nye Kollegium (8 Juni 1440)<sup>1</sup>). Det var rimeligvis ogsaa paa denne Tid, at Kapitlet fik det Sigil og det Sekret, der findes aftegnet blandt Tegningerne bag i Bogen (Tab. I, Nr. 4 og 5).

Saaledes forsvandt det gamle Marie-Kloster; men den nye Institution fik aldrig den Betydning, som den gamle havde haft. Den klosterlige Tugt og det klosterlige Sammenhold var vejet. Baade Bisper og Konger blande sig nu paa en langt føleligere Maade end tidligere i Kapitlets Anliggender. Thorlav selv, den fremmede, der ikke skyldte Kapitlets Valg, men Erik af Pommerns Gunst sin Stilling — saa meget lettere at opnaa, som Kapitlet paa Grund af sin daværende opløste Tilstand ikke en Gang havde kunnet foretage et ordentligt Valg — søgte paa en ejendommelig Maade at tilegne sig eller blande sig i Kapitlets Jurisdiktion. Allerede i et Landstingsvidne af 1442 (Tillæg II, S. 347) sammenblander han paa en betænkelig Maade Bispedømmets og Kapitlets Privilegier og Rettigheder, navnlig Birkeretten, og af Nr. 47 (1447) fremgaar, at han virkelig har søgt at tilegne sig Birkeretten i Vorde Birk. Ogsaa over Stiftets Klostre tilegnede han sig en Overhøjhed, saaledes over Vor Frue Kloster i Aalborg (S. 348). Asmild Kloster, der tidligere havde staaet i nøje Forhold til Kapitlet, blev det samme Tilfældet med (S. 349); her var det saa meget lettere at gennemføre, som Biskopperne i Asmild havde en Bispegaard, hvor de i tidligere Tid ofte havde resideret (f. Ex. Eskild og Gunner). Ogsaa Grinderslev Kloster, der dog efter de tidligere Privilegier stod i et Afhængighedsforhold til Viborg Kapitel, tiltog Bisperne sig Forleningsretten over<sup>2</sup>). Selv Marie-Klostrets Ladegaardsmark kom under Biskoppen (Nr. 150). — Hvad der var begyndt af Thorlav, der aldrig havde fæstet Rod i Danmark, hvor man saa skjævt til Nordmanden<sup>3</sup>), og som derfor 1450 forflyttedes til Bergen, hvor han

<sup>1</sup>) Pontopp. Ahn. eccl. Dan. II, 571-84.

<sup>2</sup>) Ny kirkehist. Saml. V, 764.

<sup>3</sup>) Dipl. Norv. VII, Nr. 408. Dette Brev kan dog ikke, som i det nævnte Værk, sættes til 1437—38, da Thorlav først 1438 blev Biskop i Viborg (Nr. 36), men maa dog være udstedt før 30 Maj 1443, da Ustederen, Ærkebisp Johannes (Laxmand), døde. Allerede den Gang tænkte Thorlav paa Forflyttelse.

faa Aar efter blev dræbt af Lybækkerne, fortsattes af hans Eftermand, Dr. jur. Knud Mikkelsen, en fremragende Statsmand og Lovkyndig.

Ogsaa Kongens Indblanding spores strax. Det nye Provsti blev tidlig en kgl. Forlening. Allerede Morten Spargs Eftermand, Hans Pabe, opnaaede Kristoffer af Bajerns Indblanding i Kapitlets Sager til egen Fordel (Nr. 42-45). Af de følgende Provster vare flere kgl. Sekretærer, der havde Domprovstiet som en kgl. Forlening til Forbedring af deres Indtægter eller som en Forløber for Bispeværdigheden, medens de i Virkeligheden ingen Virksomhed havde ved Domkirken, hvor de til Trods for Statuterne ikke en Gang residerede. Saaledes gik Kapitlets Valgret baade til Bispedønnen og Provstiet efterhaanden ud af dets Haand eller blev kun til et Skin, indtil Kongerne gennem venskabelige anbefalinger, der omtrent vare ens med et Bud, ogsaa blandede sig i Præbendernes Besættelse og heri fik indtrængt kgl. Sekretærer, i det mindste for en Del. Allerede Kristiern I blandede sig (1455) i Besættelsen af Præbenderne (Nr. 56), ligesom han ogsaa byder Kapitlet at hæve den Bandlysning, det havde ladet udgaa over en Ridder, Kristoffer Lykke (Nr. 65). Saaledes skrider det lidt efter lidt fremad, indtil Reformationstiden fandt Kapitlet svækket og splidagtigt, idet Kantor Niels Fris, der endogsaa havde opnaaet et af de bekjendte kgl. Beskjærmelsesbreve<sup>1)</sup>, med flere Kanniker sluttede sig til Reformationen, medens Ærkedegnen, M. Anders Skovgaard, stod i Spidsen for det katholske Parti<sup>2)</sup>.

Ogsaa ligeover for Byen blev Kapitlets Stilling vanskeligere efter Forandringen 1440. Fra nu af blev det en Nødvendighed, at de enkelte Prælater og Kanniker fik Boliger i Byen, men dette medførte Stridigheder om Skattepligten. Allerede Kristoffer af Bajern maatte derfor 1442 (Nr. 41) forbyde, at gejstlige Personer købte Ejendomme i Byen, med mindre der svarede Skat til Kongen og Byen som af andre Borgergaarde, — en Strid, der ofte i den følgende Tid vender tilbage. Ogsaa om Fordelingen af Kapitlets Jorder paa Viborg Mark, om Brugen af Viborg Sø m. m. udbrød der en langvarig Strid mellem Bispen og Kapitlet paa den ene Side og Byen paa den anden, indtil Striden om By-markens Udstrækning og om Søen afgjordes ved et af den udvalgte Kong

<sup>1)</sup> Efter en Optegnelse i Geh. Ark.

<sup>2)</sup> Om Forholdene paa denne Tid henvises forøvrigt til min Afhandling om Viborg Stift paa Reformationstiden i Ny kirkehist. Saml. V Bind, hvor en Del af de i denne Samling meddelte Aktstykker ere benyttede.

Kristiern 2den med 4 Herreders Sandemænd paa Kong Hanses Vegne foretagen Markeskjelsriden, hvorved Byens ældre Lovhævd ophævedes, medens Fordelingen af Byjorderne foretoges ved en Mægling af Kong Hans (jfr. nærmere Registret under »Viborg«). Striden blev desto bitrere, fordi hele Spørgsmaalet om Forholdet mellem den gejstlige og verdslige Jurisdiktion inddroges derunder.

Ogsaa til det 3die Hovedtidsrum af Kapitlets Historie, Tiden efter Reformationen, da Kapitlet vedblev at bestaa (lige til 1870), men da det efterhaanden blev en Forsørgelsesanstalt for Byens Gejstlige (Superintendent, Stiftsprovst, Læsemester, Rektor og Herere, samt en Doctor medicinæ), findes mange Bidrag i denne Samling. Overhovedet ere de Bidrag, der findes til Overgangstiden, inden det nye havde fæstnet sig, noget af det vigtigste i Samlingen. Særlig henledes Opmærksomheden paa de ikke faa Bidrag til Præstegaardenes Historie, her findes, ligeledes til de første Superintendents, navnlig Mester Kjeld Juls, Virksomhed. Hertil høre flere ret interessante Breve fra Biskop Peder Palladius til Kjeld Jul og de ejendommelige Sager om Skolepersoners Fritagelse for verdslige Domstole, hvor man tyer til en af Frederik Barbarossas Forordninger og faar denne Del af »Kejserlovens« Bestemmelser anerkjendt som gjældende Lov i Danmark endnu paa den Tid. I samme Anledning faar man et ejendommeligt Indblik i de latinske Smaaskolers Forhold og Læseplan paa de Tider (jfr. Registret under »Skive«). — Et sjældent Exempel paa en gammel katholsk Præst, der ikke vil bøje sig for det nye og som falder for sin Overbevisning, findes i Nr. 302; en anden falder for Trolddom; Manddrab og lignende Forseelser blandt Præsterne er ikke ualmindeligt, og man tager det temlig lemfældigt under den daværende Mangel paa brugelige Folk (jfr. Registret under Præster).

Ogsaa i retshistorisk Henseende indeholder Samlingen formentlig adskillige ikke uinteressante Bidrag. I en Samling som den foreliggende, der for en Del bestaar af Tingvidner, Lovhævdsbreve og lignende Aktstykker, faar man et fyldigt Indtryk af hele det ejendommelige Liv, der i Middelalderen rørte sig i Folket, paa en Tid, da borgerlige Ombud eller de særlige Ejendomsforhold paa mange Maader kaldte Folket til Selvvirksomhed. Man ser Bonden og Borgeren, Adelsmanden og den Gejstlige møde paa Tinge eller deltage i det offentlige Liv, som Sandemand eller Nævning, som Ridemand og Rebsmand, som Lovhævdshøring eller som »bedste Bygdemand« for i Forening med Biskoppen at fælde ulovlige Eder; men dette stærkt udviklede offentlige

Liv begynder at føles som en Byrde, der træder hindrende i Vejen for Handel og Vandel; Kong Hans giver saaledes Viborg Borgere Lov til at lade Sandemandspligten gaa paa aarlig Omgang, at Borgerne ikke skulde hindres i at gjøre Handelsrejser. — Sognestævnet, hvor Præsten staar i Spidsen, spiller en endnu ikke ubetydelig Rolle, især hvor der skal afgives Vidnesbyrd om Sognets Ejendomsforhold eller overhovedet om hvad der er sket i Sognet (jfr. f. Ex. Fur). Derpaa følger Herreds- eller Birketinget, med dets i Reglen bondefødte Fogeder, derpaa Bygde- eller Sysseltinget, der endnu ikke helt har tabt sin Betydning, især ved Ejendomsforhold (Skjødebreve, se Nr. 22; S. 344), og endelig Landstinget.

Til Nørrejylland's Landstings Historie indeholder Samlingen adskillige Oplysninger. Man ser Landstinget virke ikke blot som Dømsstol, der afsiger Domme eller udsteder retslige Erklæringer om, hvad der ifølge den bestaaende Lovgivning er Lov og Ret i Landet, eller som afgiver Vidnesbyrd om Skjødning af Jord, foregaaet paa Landstinget, eller om Pantsættelser; men Karakteren af et Ting, der vedtager Beslutninger, er ikke ganske udslettet. Saaledes vedtages 1471 paa Landstinget af de forsamlede »gode Mænd« Vedtægter om Limfjordsfiskeriet, en Sag, der navnlig laa Viborg Kapitel paa Sinde paa Grund af det saakaldte »Kannikefiskeri«, hvorom mange Breve findes i denne Samling. Vedtægten faar derpaa kgl. Bekræftelse og paakaldes oftere i den følgende Tid (Nr. 70, 73, 75, 110, 112).

Hvad Landstingets Styrelse angaar, indtager Landstingshørerens (auditor placiti) især i ældre Tid en betydelig Stilling, som indskrænkes noget senere, da der indsattes flere adelige Landsdommere. Han nævnes i ældre Tid altid, senere ofte alene eller i Forbindelse med de adelige, gejstlige eller borgerlige Mænd, der søgte Landstinget, navnlig naar Vidnesbyrd (Tingvidner) skal udstedes, men ogsaa, naar retslige Kjenninger (Domme) afsiges (Nr. 76, 80, 95, 118, 181). — Flere af disse Folk vare adelige, saaledes rimeligvis Thord Degn, der beklædte Stillingen c. 1355—67, og endnu 1445 og 1471 Kristiern Krabbe<sup>1)</sup>, men ellers findes baade før og senere kun borgerlige Mænd i denne Stilling. I ældre Tid gaar man ofte fra Borgmesterværdigheden over til at blive Landstingshører, senere beklædes begge Stillinger oftere i Forening (se Registret under »Skriver«).

<sup>1)</sup> Jvfr. Barner, Familien Rosenkrantz S. 133, om ellers det der som Nr. 1 beskrevne Segl (Jul-Vaaben med Stjerne) tilhører Kr. Krabbe.

Omtrent samtidig med Forekomsten af den ældste nu kjendte Landstingshører (1320, Nr. 16) forekomme for første Gang ogsaa bestemte Landsdommere, nemlig 1314, da Hr. Johan Pape og Hr. Niels Lavridsen nævnes som saadanne hos Hvitfeldt (S. 374-75 fol.); de vare indsatte af Erik Menved og nød store Forleninger, Johan Pape endog en Trediedel af hele Nørrejylland, men deltog i Oprørene mod Kongen, hvorfor de straffedes. Man skulde saaledes antage, at der allerede fra den Tid af havde været to Landsdommere; men den Gang synes Forholdene at have været helt ekstraordinære; efter Ordene i de af Hvitfeldt anførte Breve er det heller ikke ganske sikkert, at de have beklædt Stillingen samtidig. Gjennemgaar man de Lister over Landsdommerne, som findes hos Eriksen (Tillæg II) og hos Testrup (om Tingene S. 34), samt hos Ursin (Stiftsstaden Viborg S. 220), skulde man ogsaa tro, at der jævnlig havde været to eller flere Landsdommere samtidig. Men disse Lister ere meget upaalidelige og maa bruges med stor Forsigtighed, idet det er tydeligt, at forskellige Personer, der blot ere nævnte i Breve i Forbindelse med Landstinget paa en enkelt Dag, ere komne med ind, eller at Aarstal, der angaa Landsdommernes tidligere eller senere Liv, ligeledes ere komne med ind i Listerne. Spørger man derimod selve Brevene, nævnes aldrig med Sikkerhed to Landsdommere samtidig før Reformationstiden.

Efter Johan Pape følger Morten Due (Hvitfeldt S. 393 ved Aar 1317) som »Dommer i Jylland«. Blandt de store Forleninger, som Marsken Ludvig Albretsen 1326 fik af Barnekongen Valdemar Eriksen, nævnes ogsaa »Viborg og Landstinget at forordne«, idet det tillige befaledes »dennem til Viborg, at de svare Hr. Ludvig og hvem han tilforordnet, givendes hannem al Kongens Rettighed« (Hv. 436). Stillingen som Lensmand eller kgl. Foged i Viborg og Landsdommer findes her nøje knyttet til hinanden; ogsaa senere finder man Spor af, at Landsdommeren har været forlenet med Indtægter af Viborg By, saaledes Mogens Munk (1523 ff.); men det er tydeligt nok, at Stillingen som Landsdommer paa disse Tider begynder at blive noget nyt, en Indtægtskilde for Adelsmænd, en Slags indbringende Forlening, som saadanne Mænd kun faa for Indtægtens Skyld, medens de forøvrigt intet eller saa godt som intet i Virkeligheden havde med Landstinget at gjøre; dette lod de besørge af deres Underordnede (Landstingshørerer?); det var jo ligefrem umuligt for Rigens Marsk at sidde som Landsdommer i

Viborg hver anden Lørdag; det er kun Indtægten, det kommer an paa; hvad der før er gaaet i Kronens Kasse, gaar nu i den adelige Stormands. Upaatvivlelig har det samme været Tilfælde med Johan Pape, Niels Lavridsen og Morten Due, medens i ældre Tid den kgl. »advocatus«, der omtales i Viborg (Valdemars Jordebog S. 6) ogsaa har haft et Slags Overtilsyn med Landstinget<sup>1)</sup>. — En lignende Stilling som Ludvig Albertsen har maaske Klavs Limbeck senere indtaget som Grev Gerts Statholder (Capitaneus Nor-Jutia, Hv. 643 ved Aar 1337); men af den Grund med Testrup at regne ham blandt Landsdommerne er dog usikkert.

Efter Ursin følger herpaa: Jens Benedictsens 1341, (den yngre) Thord Degn 1355, hvilke dog kun vare Landstingshørere, den sidstnævnte c. 1355—67<sup>2)</sup>, og Tymme Limbek 1387, der netop i dette Aar oplod Dronning Margrete Hald Slot, som han havde haft i Pant af Kronen.<sup>3)</sup>

Hvorvidt sidstnævnte har været Landsdommer, maa indtil videre staa hen. Nogen større Fasthed i dette Forhold indtræder først, da Dronning Margrete i Aaret 1396 paa Viborg Landsting, samtidig med at hun indsatte kgl. Retterting omkring i Landsdelene og Hr. Kristiern Vendelbo til »Hovedsmand og Rettere« i Jylland paa Kongens Vegne, tillige paa Kongens Vegne indsatte Jens Nielsen af Avnsbjerg til Landsdommer i Nørrejylland, »og have vi hannem befalet, at han skal alle dømme Ret og Skjel imellem, som han vil ansvare for Gud og Kongen og for os paa hans Vegne; det haver han sagt Ja til, saalænge som nyttigt er og han skal derved blive«<sup>4)</sup>.

Jens Nielsen (Løvenbalk), kort efter Ridder og Rigsraad, var en meget anset Mand, der er bleven mest bekjendt for sit Drab 1404 af Jens Jensen Brok til Estrup og den uhyre Sone, han maatte paatage sig, men som ogsaa oftere forekommer i den Tids Rigsraadsforhandlinger.

<sup>1)</sup> Jvfr. Steenstrup, Studier S. 34, der er kommet til et lignende Resultat. — Thord Little (Degn), Forfatteren af de bekjendte Artikler til Jydske Lov, der levede 1304, kaldes i de langt senere affattede Haandskrifter legifer eller Landsdommer (Kinch, Saml. til jydske Hist. II, 243); men om han har været Landsdommer, er dog uvist. Efter Testrup (om Tingene S. 35) maa han antages at være død 1312, hvilket vilde stemme med, at Johan Pape var Landsdommer 1313 og 1314. Niels Lavridsen maa vist sættes længere tilbage.

<sup>2)</sup> Vid. Selskabs Skr. IV, 15-16. 215; jvfr. bl. a. Rosenørn, Grev Gert og N. Ebbesen, S. 135-36.

<sup>3)</sup> Ældste Arkivregistraturer I, 7.

<sup>4)</sup> Hvittfeldt S. 606, fol.



Han nævnes som Landsdommer endnu 1426 (Tillæg II, S. 345) og døde 1438<sup>1)</sup>, men var neppe Landsdommer lige til sin Død.

Hr. Lauritz Thomesen (Vestheni?) nævnes i Tillæg II i al Fald som Landsdommer allerede 1436. Ridder blev han dog først senere, vistnok i Anledning af Kristoffer af Bajerus Kroning, thi han var det 1444, men ikke, da han 1439 som Rigsraad medunderskrev Opsigelsesbrevet til Erik af Pommern<sup>2)</sup>. 1453 forekommer han endnu som Landsdommer<sup>3)</sup>, og levede endnu 1455. Derimod er det neppe rigtigt, naar han i Eriksens Haandskrift, med den senere Haand, opføres som Landsdommer endnu 1473, da her to uvedkommende Personer synes sammenslaaede<sup>4)</sup>. Saa meget er vist, at naar man følger Landsdommerlisterne for disse Aar, faar man paa én Gang ikke blot to, men adskillige Landsdommere samtidig. For Aar 1440 vilde man saaledes faa foruden Lauritz Thomesen ogsaa Jens Mogensen og Jens Thomesen, som Ursin sætter fra 1436—73, og Erik Eriksen af Avnsbjerg, som han sætter til 1440; men de ere nemme at skaffe bort; thi de to førstnævnte var ganske rigtig samtidige, men 1536, og Aaret 1473 er ligefrem taget fra Eriksens Lauritz Thomesen, som Ursin helt udelader! At den 1438 afdøde Jens Nielsen Løvenbalks Sønesøn Erik Eriksen skulde have været Landsdommer allerede 1440, er højst usandsynligt; først omtrent 1447 tiltraadte han Avnsbjerg efter sin Fader Erik Jensen og levede endnu efter Aar 1500. Han optræder desuden hyppig paa Viborg Landsting, men aldrig som Landsdommer<sup>5)</sup>.

Endnu værre vilde det se ud f. Ex. ved Aar 1471; da vilde man ved at følge Listerne faa ikke mindre end 5 Landsdommere foruden de af Ursin opførte apokryfe Jens Thomesen og Jens Mogensen, nemlig: 1) Lauritz Thomesen (1473, Tillæg II), 2) Otte Nielsen Rosenkrantz (1452, Ursin; 1454, Tillæg II; 1462, Tillæg II, Barner, Fam. Rosenkrantz S. 148; 1477, Ursin), 3) Niels Kaas (1457, Testrup; 1467, Ældste Arkivreg. II, 368, 10; Januar 1468, Rosenvinge Gl. dske.

1) Barner, Familien Rosenkrantz S. 88. — Testrup og Ursin faa to Landsdommere ud af én, idet de opføre hans Fader Niels Eriksen (Løvenbalk) til Avnsbjerg som Landsdommer 1396 og 1419! Faderen var imidlertid død inden 1391, da Sønnen allerede kaldes »til Avnsbjerg».

2) Ældste Arkivreg. II, Reg.; Hvitfeldt S. 809. Barner a. Skr. S. 146 og Dipl. S. 70. — 1445 nævnes en Lauritz Vestheni som Ridder i Ældste Arkivreg. I, 171, 80. 82.

3) Dipl. Chr. I, pag 54 og Tillæg II.

4) Jvfr. Ældste Arkivreg. II, 187-88, Nr. 107 og Bemærkningen til Tillæg II, S. 346.

5) F. Hvass, Meddel. om Fam. Hvass III, 86. Barner, Rosenkrantzerne S. 88.

Domme I, 7; 1471, denne Samling S. 51); 4) Oluf Mortensen (1470, Ursin; 20 Januar 1477, S. 62; 1478, Tillæg II, S. 354; 1484, S. 79-80, S. 354; § 1485, Hübertz's Aktstykker til Aarhus I, 43); 5) Anders Kristiernsen Sandberg (1471, Tillæg II, S. 352; 1486, Hübertz I, 57, Ursin; 1487 (S. 85), 1493 (S. 97); 1503, Tillæg II, S. 354). Listen bliver i Virkeligheden følgende:

Hr. Otte Nielsen (Rosenkrantz) til Bjørnholm kaldes Landsdommer i Eriksens Optegnelser ved Aar 1454 og 1462 (Ursins 1452 er neppe andet end en Fejlskrift heraf). Han maa da antages at være fulgt efter Hr. Lauritz Thomesen omtrent 1453 eller 1454. Hvis denne mægtige Mand, som i en længere Aarrække havde været Rigets Hofmester og haft en overordentlig stor Indflydelse paa Begivenhedernes Udvikling siden Erik af Pommerns Afsættelse, virkelig har været Landsdommer, maa det nærmest anses for en Retrætestilling, efter at han, omtrent i Aaret 1452, paa Grund af Alder og Svagelighed havde trukket sig tilbage fra Hofmesterstillingen<sup>1</sup>). Han levede i den følgende Tid for det meste paa sine store Godser og Forleninger, indtil han omtrent 1468 synes at have afstaaet Bjørnholm til sin lige saa mægtige Søn, Rigshofmester Erik Ottesen Rosenkrantz. 1477 er hans Dødsaar. Aldrig kaldes han Landsdommer i de Breve, hvori han forekommer; men har han været forlenet med Stillingen, eller rettere med dens Indkomster, maa han rimeligvis være fratraadt inden 1467. — Den næste i Rækken er:

Hr. Niels Kaas til Taarupgaard. Testrup sætter ham allerede til 1457; muligvis stammer dette dog fra samme Brev, som findes i Rosenvinges Gl. dske. Domme I, 1, hvor han fremtræder paa Landstinget, men ikke som Landsdommer; dette Brev, hvis rette Aarstal efter Ældste Arkivregistraturer II, 385 er 1447, henføres i nogle Afskrifter til 1457. I Aaret 1447 var han Ridder; som Landsdommer kan han ikke med Sikkerhed eftervises før 1467; han var det endnu 1471 og

<sup>1</sup>) Barner, Rosenkrantzerne S. 147, der dog sætter hans Afskedigelse til  $\frac{2}{3}$  1456 efter en Afskrift af Peder Dyrskjøt; men Aarstallet heri maa være fejlagtigt (lvj for lij?) Som Rigshofmester forekommer han sidste Gang  $\frac{3}{4}$  1451 (Barner S. 144).  $\frac{2}{3}$  1452 forlenes han ved Brev fra Khvn. Slot med alle 40 Marks Sager af alt hans Gods i Danmark (Barner, Dipl. S. 88); i dette Brev kaldes han kun vor Mand og Raad. Afskedsbrevets rette Dato er da rimeligvis  $\frac{2}{3}$  1452; da var Kongen desuden paa Khvn. Slot, men neppe  $\frac{2}{3}$  1456 (jvfr. Dipl. Chr. I pag. 72 og Reg. Dipl. I.). Der bliver da ogsaa Sammenhæng i Rigshofmesterlisten: Otte Nielsen Rosenkrantz til Aug. 1452, Hr. Niels Eriksen (Gyldenstjerne) til c.  $\frac{2}{3}$  1456; derpaa ( $\frac{2}{3}$  s. A.) Hr. Erik Ottesen Rosenkrantz; jvfr. Barner S. 144, 148.

var samtidig Medlem af Rigsraadet. Vidnesbyrdet af 22 Januar 1473 i denne Samling om hans Brevkiste i Domkirken turde tyde paa, at han den Gang var død eller i det mindste afgaaet som Landsdommer. I ethvert Tilfælde var der 22 Maj s. A. en ny Landsdommer:

Morten Krabbe, der nævnes som Landsdommer i et Landstingsvidne fra ovennævnte Dag<sup>1)</sup>. Morten Krabbe til Bustrup forekommer oftere i Aarene 1445-71; hans Søn Mogens forekommer allerede 1472 (Nr. 76). Han nævnes ikke senere, hvilket ogsaa stemmer med den følgende i Rækken.

Oluf Mortensen (Gjersting) til Hastrup forekommer kun sikkert som Landsdommer fra Januar 1477 til 8 Februar 1485 (se ovenfor). Angivelsen 1470 hos Ursin skriver sig rimeligvis fra Rosenvinges Gl. dske. Domme I, 9, hvor han nævnes som Landsdommer i en Dom af 1470, men at Aarstallet (som saa ofte i de uheldige Afskrifter hos Rosenvinge) er fejlskrevet, fremgaar, som Rosenvinge har bemærket i en Note, af de deri nævnte Personer, f. Ex. Biskop Niels Glob i Viborg, der først 1478 kaldes Electus (Tillæg II, S. 353-54). Oluf Mortensen var Rigsraad og levede endnu 1497, men allerede 5 Juni 1489 var han ikke Landsdommer, thi som saadan nævnes i samme Brev hans Eftermand, ja ikke en Gang 1486, da denne allerede forekommer.

Anders Kristiernsen (Sandberg) til Kvelstrup skulde efter Eriksens Optegnelser allerede være Landsdommer 1471, hvilket dog skriver sig fra en øjensynlig Misforstaaelse (se S. 352). At han endnu d. 8 Februar 1485 hverken var Landsdommer eller Rigsraad, fremgaar tydelig af Brevet i Hübertz's Aktstykker I, 43-44, hvor Oluf Mortensen baade kaldes Rigsraad og Landsdommer, medens Anders Kristiernsen kun kaldes »vor Mand og Tjener«. 2 Septbr. 1486 nævnes han sikkert som Landsdommer og 29 September 1487 som Rigsraad<sup>2)</sup>, saa ogsaa han synes udnævnt til Rigsraad omtrent samtidig med Landsdommerudnævnelsen. Han var Landsdommer endnu 1493 (se ovenfor), men neppe 1503, som Eriksen angiver; i al Fald var der en anden allerede Januar 1495, og Anders Kristiernsens Navn forekommer ellers neppe efter 1493.

Medens saaledes de 5 (7) Landsdommere, som efter Fortegnelserne skulde have været 1471, indskrænker sig til én sikker (Niels Kaas),

<sup>1)</sup> Geh. Ark. Top. Saml. Papir.

<sup>2)</sup> Barner, Rosenkrantzernes, Dipl. S. 172, jvfr. S. 170 og Texten S. 202. — Hübertz, Aktstykker til Aarhus. I, 85.

<sup>3)</sup> Barner, a. Skr. S. 102.

gentager det samme sig i de følgende Aar. I Aaret 1482 skal saaledes efter Ursin Eggert Vestheni have været Landsdommer, hvortil der ellers ikke er Spor i de mange Aktstykker fra disse Aar, hvori han nævnes. Til 1490 sætter Testrup »Mogens Munk, Ridder og Danmarks Riges Raad«, hvilket vel kun er en Anticipation af den senere saa vel kjendte Landsdommer af dette Navn, medens Ursin til samme Aar sætter »Oluf Munk«, — aabenbart en Misforstaaelse af Aktstykket hos Hübertz I, 73, hvor denne Mand, der ellers aldrig kaldes Landsdommer, nævnes umiddelbart foran »Anders Kristiernsen, wor landz dommere i norre Judland«, hvilke Ord ved et flygtigt Øjekast saaledes kunne forstaaes om begge. Saaledes har man allerede faaet tre til Aaret 1490; men hertil føjes i Eriksens Fortegnelse (Tillæg II S. 355) for samme Aar ogsaa »Danmarks Riges Raad« Peder Brockenhus til Lerbæk. Denne Mand var i hvert Fald hverken 17 Februar eller 5 og 19 Juni 1489 Landsdommer, lige saa lidt som Oluf Munk og den forhenværende Landsdommer Oluf Mortensen Gjersting, thi alle disse Mænd nævnes sammen i flere af Anders Kristiernsen som Landsdommer udstedte Breve uden selv at betegnes som Landsdommere (S. 355). Han maa være bleven Landsdommer senest i 1494, siden han var det allerede ved Snapsting 1495 (S. 105), og hermed stemmer godt, at han allerede 1494 er Rigsraad (S. 103). I denne Samling forekommer han sidste Gang 1503 (S. 120); men i et Brev af 7 Januar 1505 nævnes han endnu som Landsdommer og antages at være død kort efter<sup>1)</sup>.

Niels Klemendsen (til Avnsbjerg m. m.) var ifølge Brevet af 7 Januar 1505, hvori han nævnes, hverken Landsdommer eller Rigsraad<sup>2)</sup>. Som Landsdommer forekommer han i Breve neppe før 1507 (Rosenvinge Gl. dske. Domme I, 79), men da han blev Rigsraad i Aaret 1505<sup>3)</sup>, og Eriksen og Testrup ogsaa opføre ham som Lands-

<sup>1)</sup> Barner, a. Skr. 170; 172. Engelstoft, Familien Brockenhus, Hist. Tidsskr. IV R. 4, 432; jfr. Dansk Mag. IV, 11, hvoraf synes at fremgaa, at han endnu 6 Nvbr. 1490 ikke var Landsdommer.

<sup>2)</sup> Aktstykker, udg. af Fyens litt. Selskab. I, 153.

<sup>3)</sup> Han var det 28 Oktbr. d. A., Rosenv. I, 33. — Om Niels Klemendsen henvises forøvrigt til Allens Breve og Aktstykker til Kr. 2 og Fr. 1, I, 24; sammes de tre nord. Rigers Hist. II, 37 ff. — A. Heise, Hemmestrup Gaard og Gods, Jydsk-hist. top. Selsk. Saml. II, 327 ff. — Hvass, Familien Hvas, III, 87 ff.; IV, 54. Hos Testrup (Om Tingene S. 36), og efter ham hos Ursin, gaar Niels Klemendsen igjen 1560, med følgende Tilføjelse: »Hand var Otte Rosenkrantz af Blørnholm hans naturlige Søn«. Otte Rosenkrantz døde imidlertid uheldigvis, mæt af Dage, allerede 1477.

dommer i dette Aar, maa det anses for rimeligst, at han er blevet det i dette Aar efter Peder Brockenhus. — Den borgerligfødte Niels Klemendsen nævnes første Gang i Aaret 1490 i en af Kong Hans paa Bispegaarden i Viborg udstedt Rettertingsdom, hvor han som borgerlig Mand anføres allersidst, endog efter Landstingshørerens. Naar denne driftige Mand, der snart efter fik mange kgl. Forleninger, deriblandt Ring Kloster<sup>1)</sup> og Kallø Slot, og som ved mislige Godskjøb erhvervede sig store Ejendomme fra Adelen og Gejstligheden, saaledes Avnsbjerg, af Kong Hans fik adelig Hjelm og Skjold, vides ikke med Sikkerhed; endnu 1491 kaldes han kun »kgl. Skriver«, og 23 Juli 1498 kaldes han endnu kun »vor Tjener« (Nr. 147) og maaske endnu 8 Marts 1499 (Nr. 153), men derimod 10 Februar 1503 (S. 121) »vor Mand og Tjener«; han er altsaa bleven adlet, inden han blev Landsdommer. I denne Samling forekommer han endnu før sin Landsdommerstilling i et vist Forhold til Viborg By (allerede 1498, 1503, 1 Januar 1505), idet han som Relator udvirker forskellige Kongebreve for Byen. Efter Kong Hanses Død i Aaret 1513 udbrød en sand Storm mod den borgerligfødte Lensmand, Landsdommer og Rigsraad. Rigsraadet forlangte under Forhandlingerne om Kong Kristiern den andens Haandfæstning, at han skulde fjernes fra Landsdommerstillingen; men Kristiern den 2den bad om, at han for hans Faders, Kong Hanses, Lempes Skyld endnu i nogen Tid maatte blive ved Landstinget, men lovede snart at udnævne en anden i hans Sted, hvorpaa der i Kongens Haandfæstning optoges den udtrykkelige Bestemmelse, at ingen »Vanbyrdig« maatte være Landsdommer. 5 Januar 1514 nævnes han (i Hübertz's Aktstykker) endnu som Landsdommer, men 20 April s. A. mistede han Kallø Len; dog forlenedes han samtidig med andre mindre Forleninger og senere endog med Aalborghus. 1515 stiftede han St. Nikolai Alter i Viborg Domkirke. Rimeligvis har han ogsaa paa denne Tid mistet sin Landsdommerstilling; vel døde han først mellem 3 Decbr. 1517 og 13 Marts 1518 (jfr. S. 144); men inden den Tid findes en ny Landsdommer, nemlig:

Kristiern Andersen (Sandberg til Kvelstrup), der i et Landstingsvidne af 17 Máj 1517 kaldes Landsdommer i Nørrejylland (Geh. Ark. Diplomatarium; ogsaa hos Ursin). — Mulig er der paa denne Tid foretaget større Forandringer med Landstingets Indretning. Allerede 1518 nævnes nemlig Ejler Bryske (til Dallund) som Landsdommer

<sup>1)</sup> Aktstykker, udg. af Fyens litt. Selskab, I, 153.

(Tillæg II), og han var det endnu  $\frac{1}{4}$  1520 (Dske Saml. i Geh. Ark. Nr. 567); men han var det ganske sikkert ikke ret længe efter denne Dag; thi han nævnes ikke senere, saa vidt nu vides, som Landsdommer, og 20 Juni 1521 (Nr. 201) nævnes for første Gang som Landsdommer Mogens Munk til Volstrup. Men en Dom af 11 Januar 1522 afsiges af »Mogens Munk, Landsdommer i Nørrejylland, Kristiern Andersen, Jens Hvas, Dommere«<sup>1)</sup>. Det er i samme Dom, at Landstingets »Raadhus« for første Gang nævnes (se ovenfor S. VI-VII). Det synes saaledes, at Kristiern d. 2den før eller samtidig med Indførelsen af sin indgribende Lovgivning har foretaget en Omordning af Landstinget, saa at der ved Siden af den egentlige Landsdommer er indsat 2 (eller flere?) »Dommere« (Bisiddere, Assessores) ved Landstinget.<sup>2)</sup> Jens Hvas til Kaas baade nævnes og kalder sig ogsaa selv »Landsdommer i Nørrejylland« i nogle Breve fra Aar 1522 og Januar 1523. Men det lader til at være gaaet med denne Ændring af Landstingets Forhold som med Raadhuset og Kong Kristierns øvrige Love: Da han kort efter blev fordreven, vendte man tilbage til den gamle Ordning. I Kong Frederiks i Marts 1523 i Viborg udstedte Haandfæstning nævnes Mogens Munk baade som Rigsraad og Landsdommer; men baade Kristiern Andersen (Sandberg) og Jens Hvas opføres slet og ret blandt Væbnerne uden nogen Betegnelse af Landsdommer. Den førstnævnte kom ikke senere til at spille nogen fremtrædende Rolle; Jens Hvas derimod kom til at tage ikke ringe Del i den følgende Tids Begivenheder i Viborg som Reformpartiets Støtte; man kunde derfor formode, at han endnu var knyttet til Landstinget; men at det ikke var Tilfældet, fremgaar tydelig af, at da Mogens Munk i Oktbr. Maaned 1531 paa Grund af Bondeuroligheder paa Landstinget maatte søge Frelse ved skyndsom Flugt, indsattes Jens Hvas af Rigshofmesteren Mogens Geje til midlertidig Landsdommer, hvorfor han ogsaa i det Landstingsbrev, hvorved han fik Urolighederne dæmpet, selv kalder sig »den Dag Landsdommer i Nørrejylland«<sup>3)</sup>.

<sup>1)</sup> Dueholm Dipl. S. 99.

<sup>2)</sup> Testrup, om Tingene S. 35, nævner umiddelbart efter Niels Klemensden (1505): »Jens Mogensen til Tirsbæk, Landsdommer, og døde 1522. Han var af de Hviders Familie og har ladet bygge de 2de grundmurede Huse i St. Mogens Gade lige ud for Graabrødrekirke, kom i Unaade hos Kristian 2, som tog hans Gods fra ham«. Her maa være en Forvexling og Sammenblanding af Mogens Thomsen (eller som Hvitfeldt et Par Gange urigtig kalder ham: Jens Thomsen) til Damsgaard paa Mors og den senere Landsdommer Jens Mogensen (Hvide).

<sup>3)</sup> A. Heise, Bondeopløb i Fr. 1.s Tid; Mogens Geje og Mogens Munk, Hist. Tidsskr. 4 R. V, 321, 329. Om Jens Hvas henvises forevrigt til mine Bemærkninger

Ved Kristiern den andens Fordrivelse var saaledes alt igjen bragt paa den gamle Fod<sup>1)</sup>. Medens Landsdommerstillingen ligesom var trykket noget ned ved Indsættelsen af flere sidestillede Mænd, der stode noget lavere i Anseelse end de tidligere Landsdommere, der alle havde været Medlemmer af Rigens Raad, hvilket ikke var Tilfældet med Kristiern Andersen (Sandberg), Ejler Bryske eller Jens Hvas, steg Mogens Munk ved Forandringen 1523 atter til høj Værdighed. Da Oprøret mod Kristiern den anden udbød, var han endnu ikke Rigsraad. Af det første af Oprørerne udstedte Brev af 21 December 1522 fremgaar dette tydeligt; men allerede den 1 Marts 1523 var han Rigsraad, ja rimeligvis allerede inden 30 Januar 1523; thi paa denne Dag var Ove Vincensen (Lunge) Rigsraad, og i de hidtil kjendte Rigsraadsbreve fra 1523 staar han altid bagefter Mogens Munk, hvorved han betegnes som senere (eller i al Fald samtidig) optaget i Raadet. Der staar saaledes neppe anden Udvej tilbage at antage, end at de oprørske Raader selv have optaget disse Mænd i Raadet, mulig med foreløbig Indvilligelse af Hertug Frederik; thi officielt kunde den gottorpske Hertug ikke optage nye Medlemmer i Raadet, før han var hyldet.<sup>2)</sup> — Næppe var den nye Konge hyldet og den foreløbige Haandfæstning udstedt paa Viborg Ting, før Mogens Munk fik nye Forleninger og kort efter (14 Maj) forlenedes med Told og Sagefald af Viborg By, hvilket ogsaa tidligere Landsdommere havde været (Niels Klemendsen, Ejler Bryske).<sup>3)</sup>

Men Begivenhedernes Udvikling var mægtigere end Mogens Munk. Den af Kristiern den anden forsøgte Ordning vendte ved Forholdenes Magt snart tilbage. Da under Grevefejden Kong Frederiks Søn Kristian III blev hyldet af Adlen i Horsens, udstedte han den 18 August 1534 sit foreløbige Forsikringsbrev, under den forfærdelige Tilstand, der da fandtes i Landet, og heri hedder det: »Paa det at hver Mand, fattig og rig, maa desbedre vederfares Lov, Skjel og Ret, da have vi tilskikket tre gode

i Ny kirkehist. Saml. V, 532-51, samt til F. Hvass, Meddelelser om Hvasserne, IV Bind.

<sup>1)</sup> Rigtignok omtales i en kgl. Rettertingsdom af 1547 i Ny kirkehist. Saml. VI, 267 en Dom, som os elsk. Mogens Munk, Jep Fris, Jep Huas med flere gode Mænd udgivet havde under Guds Aar 1530 i Viborg, men det kan have været en Landstingsdom, hvori, som saa ofte, tilstedeværende Adelsmænd deltog, eller en kgl. Kommission.

<sup>2)</sup> A. Heise, Herredagen i Kbhvn. 1533, Hist. Tidsskrift 4 R. III, 279, Noten, og C. F. Bricka i samme Tidsskr. V, 42 ff. At gaa nærmere ind paa Sagen her, vilde føre for vidt, men i alt væsentligt maa jeg endnu fastholde mit tidligere Standpunkt til denne Sag.

<sup>3)</sup> Fred. Istes trykte Registranter S. 4. — Hist. Tidsskr. 4 R. V, 324-25.



Mænd, som ere Jep Fris, Jens Hvas og Jens Thomesen, som skulle sidde Dom med Landsdommere til Landsting, og skulle de have Fuldmagt at dømme paa alle Sager, som er Jordegods anrørende<sup>1)</sup>. Saaledes var der atter indsat flere Dommere ved Tinget, og denne Ordning vedblev i den følgende Tid, og var nødvendig. Ved Reformationens Indførelse udvidedes nemlig Landstingets Omraade betydeligt, idet den tidligere gejstlige Jurisdiktion for en Del indordnedes under Landstinget, navnlig alt, hvad der tidligere henhørte under »Biskop og Bygdemænd«<sup>2)</sup>. Det var Kristiern den andens Ordning, der vendte tilbage. — Af de tre ny indsatte »Landsdommere«, som de i den følgende Tid kaldes, faldt Jens Hvas's Hoved, rimeligvis i Marts 1535, paa Viborg Landsting sammen med Skipper Klements! En dygtig, fremadstræbende Mand, der syntes selvskreven til i sin Tid at afløse Mogens Munk som øverste Landsdommer og til ved en Rigsraadsudnævnelse at kaste ny Glans over en gammel Adelsæt, blev saaledes pludselig afbrudt midt i sin Bane, et Offer for urolige Tiders Gjæring og maaske ogsaa for privat Hævn; thi der er bestemte Antydninger til, at Mogens Munk har været hans Uven.

Jens Hvas's Plads som Landsdommer blev ikke udfyldt, og saaledes blev tre fra nu af Tallet. Mogens Munk, Jep Fris og Jens Thomesen (Sehested) nævnes saaledes 1537 som Landsdommere (Nr. 270). Kort efter maa Jep Fris imidlertid være fratraadt, thi 1539 forlenedes Kristiern Sommer til Gjenderup (Fusingø) med Tanum By og Birk, saalænge han var Landsdommer<sup>3)</sup>. Ret længe kan dog denne Mand ikke have beklædt Stillingen; thi 1542, — inden St. Hans Dag Midsommer ( $\frac{2}{6}$ ) — fik Jens Mogensen (Hvide) til Sindinggaard, der allerede  $\frac{6}{6}$  1542 nævnes som Landsdommer, Følgebrev paa denne Forlening<sup>4)</sup>. Men samtidig hermed var der foregaaet en betydningsfuld Forandring, idet den gamle Mogens Munk, der nu i 21 Aar, i et uroligt og skæbnesvangert Tidsrum, havde været den første Mand ved Landstinget, havde fratraadt Stillingen. Han nævnes sidste Gang som Lands-

<sup>1)</sup> Geh. Ark. Aarsb. II, 82. Ordene skulle vel forstaas saaledes, at de foruden de almindelige Sager, der hørte under Landstinget, ogsaa indtil videre fik Fuldmagt til at dømme i de Jordegodssager, der ellers hørte under Rigens Kansler, thi en saadan var neppe endnu udnævnt.

<sup>2)</sup> Bestemmelser herom findes i Kristian 3dies Hdf. — Exempler herpaa se Registret under »Landsting«.

<sup>3)</sup> Ursin, S. 217 efter et Dokument.

<sup>4)</sup> Dsk. Mag. 3 R. VI, 335. 330. Efter denne Tid forekommer Kr. Sommer ikke mere i »Tegnelseerne«, men var rimeligvis død tidligere.

<sup>5)</sup> Smstds S. 321.

dommer § 1542, men synes ikke at være det § 1542 — to Dage efter Kong Kristian 3dies Søns, den unge Hertug Frederiks Hylding til Landets tilkommende Konge. Jens Mogensen Hvide maa være kommen i hans Sted, medens Erik Skram til Tjele (og Hastrup) maa have afløst Kristiern Sommer; thi i alle Domme nævnes han, som ældre, før Jens Mogensen. Listen bliver da i nogen Tid: Jens Thomesen (Sehested), Erik Skram, Jens Mogensen (Hvide).<sup>1)</sup>

Jens Thomesen Sehested beklædte sin Stilling som øverste (ældste) Landsdommer endnu i Januar 1551 (Nr. 356), men 2<sup>2</sup> 1552 var han afløst af en anden (Herman Skeel); han havde saaledes trukket sig tilbage og døde 1555<sup>2)</sup>. — Jens Mogensen (Hvide) forekommer endnu som Landsdommer i denne Samling d. 19 Januar 1549 (Nr. 343); han var det endnu mellem den 3 og 6 Maj s. A., men allerede i Juni Maaned omtales »en Forskrift (Befaling) til de to Landsdommere i Nørrejylland« (nemlig Jens Thomesen og Erik Skram), og senere forekommer hans Navn ikke<sup>3)</sup>. — Nogen Tid efter nævnes den bekjendte Axel Jul til Villestrup som Landsdommer; han maa have efterfulgt Jens Mogensen maaske med nogen Tids Mellemlum, medens den kgl. Sekretær, Herman Skeel til Jungetgaard, der siden 1543 ogsaa havde et Kanonikat ved Domkirken (Nr. 301), fulgte efter Jens Thomesen Sehested inden 2<sup>2</sup> 1552<sup>4)</sup>.

Erik Skram til Tjele var nu bleven øverste (ældste) Landsdommer, tillige med Axel Jul og Herman Skeel. Sidstnævnte døde dog allerede Decbr. 1555<sup>5)</sup>, og da Erik Skram, som med Sikkerhed nævnes som Landsdommer sidste Gang i Aaret 1558, havde trukket sig tilbage, bliver Listen i den følgende Tid:

Axel Jul til Villestrup, Palle Jul til Strandet og Peder Kruse til Balle. — Palle Jul maa rimeligvis være fulgt efter Herman

<sup>1)</sup> f. Ex. Nr. 308. Af Dske Mag. a. St. S. 335 kunde synes at fremgaa, at Erik Skram endnu § 1542 ikke var Landsdommer; men Rækkefølgen taler bestemt herimod; Ursin S. 221 nævner ham allerede som Landsdommer 1540; men dette beviser rigtignok ikke meget, da Ursins Liste, som var misvisende før 1535, efter dette Aar er meget værre. — Hos Rosenvinge, Gl. dske Domme II, 212, nævnes i en Kongedom af 1573 som samtidige Landsdommere i en tidligere, ikke nærmere bestemt Tid (dog som det synes c. 1542) Jens Thomesen, Jens Mogensen og Jens Spend. Ellers forekommer denne Mand ikke som Landsdommer.

<sup>2)</sup> Dsk. Atlas V, 830. Jvfr. den jyske Adels Brev af 29 Maj 1552, hvor han endnu forekommer, men tre andre ere Landsdommere. (Suppl. til Krag S. 113-15).

<sup>3)</sup> Dsk. Mag. 4 R. 157; 164-65.

<sup>4)</sup> Ny kirkehist. Saml. VI, 688; jfr. Rosenvinges Domme I, 175, 182 ff.

<sup>5)</sup> Dsk. Atlas IV, 754. Præsten Kristen Juls Dagbog i Ny kirkehist. Saml. V, 347.

Skeel 1556; thi skjønt han nu ikke med Sikkerhed kan eftervises før 1559, er han som Landsdommer dog ældre end Peder Kruse, og denne var det allerede 23 Decbr. 1558, da han som Landsdommer forlenedes med Viskum<sup>1)</sup>).

Med disse Mænd sluttes denne Oversigt over Nørrejyllands Landsdommere. I en lang Aarrække, lige til sin Død, vedblev Axel Jul at staa i Spidsen for Landstinget, og Palle Jul beklædte endnu længere Stillingen. Baade Lilje-Juulernes og Stjerne-Juelernes Navne forekomme ogsaa senere i Listen (saaledes Axel Juls Søn Iver Jul og Niels Juels Fader Erik Juel til Hundsbæk). Ingen af disse Mænd nærmest efter Mogens Munk opnaaede som Landsdommere Rigsraadsværdigheden, som tidligere saa godt som altid var forbundet med Stillingen, ikke en Gang Mester Axel Jul til Villestrup, der dog havde grebet saa stærkt ind i Udviklingens Gang i tidligere Tid, der allerede som ung Sekretær i Kong Frederiks Dage havde udført diplomatiske Hverv (Sverig, Kristiern 2dens Fængsling), ligesaa i Grevefejden, og som ogsaa i den indre Styrelse havde haft en Mængde vigtige Hverv (Halsløsningen efter Klemensfejden, Island o. s. v.). Men alle disse Mænd havde tidligere faaet en praktisk Uddannelse til deres Stilling; de havde oftere været Bisiddere ved de kgl. Retterting eller haft andre lignende Hverv. Det var Adelsmænd, der vare vel kjendte fra det praktiske Liv; deres Gaarde laa i Reglen i ikke al for lang Afstand fra Viborg (Tjele, Fusingø, Strandet, Jungetgaard, Kaas, Villestrup), eller ogsaa forlenedes de med Gaarde i Nærheden, saaledes Axel Jul, der 1552 efter Stygge Krumpens Afgang forlenedes med Asmild og tillige 1557 efter M. Niels Fris blev Kantor i Domkapitlet, og Peder Kruse, som forlenedes med Viskum. Herved opnaaedes, at disse Mænd knyttedes fastere til Tinget og lettere kunde være tilstede, medens de tidligere Landsdommere, som endnu Mogens Munk, oftere som Rigsraader maatte være fraværende i Rigens Ærinder. Dog var det ingenlunde Meningen med Forandringen 1534, at der skulde være en stadig Ret paa tre (fire) Landsdommere. Tvertmod er det meget sjældent at træffe alle tre Dommeres Navne i Dommene eller i Tingsvidnerne uden ved større Lejligheder som paa Snapstinget i

<sup>1)</sup> Ursin, S. 217, Not. 3, efter et Brev. — I Rosenvinges Domme I, 244 nævnes ved Paasketid 1557 »Axel Jul, Palle Jul» som Landsdommere, men Aarstallet er forskrevet i Afskriften (Gunde Skriver anføres bl. a. som Landstingshører, hvilket han først blev 1561). — Rosenvinge I, 266, 267, 268 (Erik Skram nævnes her nok paa Tinge, men ikke som Landsdommer; jvfr. II, 292, hvor han 1560 betegnes som forhenværende Landsdommer).

Januar eller ved særlig vigtige Sager. Som oftest ere Dommene kun udstedte af to, ofte kun af én Landsdommer foruden Landstingshørerer. Men der er en tydelig Udvikling henimod større Stadighed og Fasted.

At Landsdommerne, lige fra den Tid af, at egentlige Landsdommere omtales, udnævntes af Kongen, er sikkert nok og fremgaar ogsaa af Dronning Margretes ovenfor anførte Ord i Anledning af Jens Nielsen Løvenbalks Udnævnelse. Men ligesom Rigsraadet i Kong Hanses Haandfæstning gjør Udnævnelsen til Rigsraad afhængig af Rigsraadets Samtykke<sup>1)</sup>, og i Kong Kristiern den andens Haandfæstning, i Anledning af Niels Klemendsens Udnævnelse til Landsdommer, indskrænker Kronens Frihed ved at udelukke »Vanbyrdige«, saaledes er der ogsaa Spor til, at Adlen (Folket) har haft nogen Indflydelse paa Valget af Landsdommerne. I det mindste skriver Lensmanden paa Nykjøbing Slot, Laurids Knob, 25 Marts 1523 til Kristiern II, at han »med de gode Mænds og menige Almues Raad og Samtykke« har gjort den gode Mand Jep Torbernsen til Landsdommer paa Laaland, »om Eders Naadés Højnægtighed det saa samtykke vil og unde ham derpaa E. N.s Befalingsbrev«<sup>2)</sup>. Vel vare Forholdene den Gang extraordinære; men mulig skjuler sig dog herunder Levning af en ældre Tids Retsskikke. — Af flere Breve fra en senere Tid ses det, at Kongen i Forvejen underhandler med vedkommende Mand, der da »bevilliger« at overtage Stillingen og derpaa sædvanlig forlenes med en eller anden Herregaard. Da Stillingen endnu stadig betragtedes som en kgl. Forlening, er det saaledes, i al Fald officielt, Kongen, der søger Manden, der da kan stille sine Betingelser, ikke omvendt.<sup>3)</sup>

Idet med Hensyn til Samlingens Indhold forøvrigt henvises til Registret bag i Bogen, hvor ogsaa nogle af de sjeldnere forekommende gamle Ord ere opførte, skal her endnu kun anføres nogle Bemærk-

<sup>1)</sup> Geh. Ark. Aarsberetn. II, 52 Art. 24.

<sup>2)</sup> Münch. Saml. Kbhvn. 468 (Allens Excerpter paa Kgl. Bibl. 53 c. pag. 94).

<sup>3)</sup> Flere saadanne Breve findes i Geh. Ark., Danske Saml. 562. — 10 Oktbr. 1557 skriver Kongen saaledes til Frans Brockenhus, Embedsmand paa Nyborg, at han har bevilliget, at der efter gammel Sædvane skal holdes Landsting paa Langeland, og befalet os elskelige Niels Jakobsen, vor Mand og Tjener, at være Landsdommer der paa Landet, — »bedendis dig, at du handler med hannem, at han det annamme vil«. — 1562, 6 Decbr. gjør Kongen vitterligt, at os elsk. Bjørn Andersen til Vinstrup, vor Mand og Tjener, »haffuer nu beuilligt at were landsdommer her vj wort land Seland oc haffuer sooritt oss landzdommer eed«. — Flere lignende Breve om Udnævnelser til Landsdommer i Sjælland findes sammesteds.

mærkninger om de Bogen ledsagende Tegninger, der ere udførte af Prof. Magnus Petersen, som ogsaa har meddelt Udg. flere Vink til deres Forstaaelse.

Tab. I Nr. 1 er det Segl, hvormed Abbed Gunner af Øm 1219 har forseglet Nr. 3 i denne Samling. Overskriften lyder, forsaavidt den har kunnet læses paa Voxaftrykket eller paa en i forrige Aarhundrede tagen Tegning, som findes i Gehejmearkivet: *Sigillum abbatis Care Insule*. Tydelig kan man endnu skjelne Abbeden med hans Værdighedstegn, Krumstaven.

Tab. I Nr. 2 og 3 findes under Brevet Nr. 4, der i Aaret 1221 er udstedt af: *Johannes dictus Abbas de Vitescola totusque eiusdem domus conuentus*. Det første Segl under Brevet (Nr. 2) viser tydelig en Abbed med Krumstaven; ogsaa heraf findes i Gehejmearkivet en tidligere Tegning, der er benyttet til Supplering. Herefter lyder Omskriften: *Sigillum abbatis Vitescole*. Ligesom Nr. 1 er Øm Klosters Abbeders Segl, saaledes er dette altsaa Vidskøl Klosters Abbeders Segl fra 1221. — Mere tvivlsomt er det, om det andet Segl under Brevet (Nr. 3) er Vidskøl Konvents Segl, saaledes som Begyndelsesordene kunde tyde paa, eller vel snarere Viborg Domkapitels ældste Segl, hvorpaa Ordene: *vt autem hec pactio inter sancta loca in perpetuum rata permaneat, utriusque sigillo est confirmata*, tyde, idet begge de to Contra-henter have hængt deres Segl under. Fragmentet synes at vise en Kristus, som sidder paa Marie Skjød; Folderne af hendes Klæder kunne endnu ses. Dette maa saaledes anses for det gamle Marie Klosters Segl inden Forandringen 1440.

Tab. I Nr. 4, Viborg Domkapitels mindre Segl (*Secretum*), Jfr. Marie med Kristusbarnet paa sin Arm og Omskriften: *Secretum Capituli Wibergensis*, findes paa et Brev fra 1630 i Stiftsarkivet (Læsø, 2den Pakke).

Medens Kapitlet i sit Sekret havde den ukronede Jfr. Marie, fremstilles derimod selve Himmelkroningen i Viborg Domkapitels store Segl (*Sigillum*) (Tavle I Nr. 5), med Omskrift: *Sigillum capituli ecclesie Wibergensis*. Under en prægtig Baldakin sidde to Figurer, til højre Kristus med den ene Haand sættende Kronen paa Marie Hoved. Til højre for de to siddende Personer staar en velsignende Biskop med Krumstav, til venstre en Helgeninde med Martyriets Palmegren; forneden er anbragt Viborg Stifts Mærke, to korslagte Nøgler med en Stjerne foroven, en Roset forneden. Seglet kjendes kun fra et utydeligt Voxaftryk

under et Brev fra 1597 (Viborg Stiftsarkiv, Læsø-Pakke 2). Mange Enkeltheder i Tegningen ere derved blevne utydelige. Sigillet er rimeligvis først blevet dannet i denne Skikkelse samtidig med Marieklostrets Omdannelse til et Samfund af uregelbundne Kanniker i Aaret 1440, til hvilken Tid vel ogsaa Stilen kunde passe. At baade dette og Nr. 4 ere forskjellige fra Nr. 3, er tydeligt, saa at det ogsaa herved bliver sandsynligt, at man ved Marieklostrets Omdannelse har faaet nye Segl. Der er desuden en meget stor Overensstemmelse mellem dette Sigil og de samtidige Biskoppers Sigiller. Medens de tidligere Bisper (Peder 1285, Tyge 1330 og Peder 1360) i deres Sigiller kun have en velsignende Biskop, viser Lage Glob's Sigil af 1421 (Nr. 6), der findes i Gehejmearkivet velbevaret, den kronede Himmeldronning siddende under en Baldakin med Barnet og paa hver Side af hende en staaende Helgen, til højre en Bisp, til venstre en kvindelig Figur med Martyriets Palmegren; nedenunder findes en tilbedende Biskop mellem to Vaabenskjolde: til højre Stiftets (i Aabningen mellem Nøglerne er der foroven anbragt en Stjerne, forneden en Roset), til venstre Globernes Slægtvaaben Ørnen. Omskriften lyder: *Laonis Dei Gracia episcopi Wibergensis*. Der er en saa stor Lighed i disse Kompositioner, at den neppe kan være tilfældig. Det var, som ovenfor S. XXXV paavist, Lage Glob, der først arbejdede paa Klostrets Ophævelse, hvilket derpaa fuldførtes af hans Eftermand, Thorlav. Den kronede Himmeldronning hører med til Biskoppernes Segl; hun findes paa Sigillerne fra Lages Tid (saaledes ogsaa paa Knud Mikkelsens), paa Sekreterne, for saa vidt de kjendes, fra Jakob (Moltkes) 1376; dog viser Thorlavs Sekret hende under en Baldakin med Barnet, men uden Krone, og med en staaende Helgen paa hver Side, altsaa atter en Komposition, der ligner Kapitlets Sigil<sup>1)</sup>. — Kapitlet har saaledes i sit Sekret den ukronede Jfr. Marie med Barnet, i sit Sigil selve Himmelkroningen; Biskopperne have, i det mindste fra Slutningen af det 14de eller Begyndelsen af det 15de Aarhundrede af, i Sigillet altid og i Sekretet i Reglen den himmelkronede Dronning. Der synes at ligge en Tanke i denne Gradation.

Da Viborg Domkirke har lidt saa overordenlig meget ved Ildebrande og Ombygninger, har den kun faa Levninger fra Middelalderen tilbage. De ældste nu bevarede Ligstene gives her Afbildninger af.

<sup>1)</sup> Jfr. Plesners Afhandl. om viborgske Bispesigiller i Dansk Mag 4 R. II, 187-88.

1) Biskop Niels Globs Ligsten (Tab. II) ligger nu i det nordre Kors. Stenen, der er den betydeligste nu bevarede, har lidt en Del ved at slides af Fodtrin, men giver dog endnu et nogenlunde tydeligt Billede af en Biskop i fuldt Skrud og med Bispestav i Haand. Nederst til højre for Figuren ses Viborg Stifts Vaabenskjold med de korslagte Nøgler og, som det synes, Stjernen og Rosetten, ligesom paa Kapitlets Sigillum<sup>1)</sup>; til venstre ses hans eget Skjoldmærke, Globernes Ørn. I Hjørnerne ses de fire Evangelistmærker. Indskriften lyder: *Dominus Nicolaus Glob, episcopus Viburgensis iacet hic. Orate pro eo. [Obiit] anno domini m. cccc. xc. viii.*<sup>2)</sup> — Den kostbare Sten synes hugget af en flandersk eller tydsk Arbejder, derpaa turde bl. a. den ellers paa den Tid endnu sjeldne Form *Viburgensis* tyde; at Kapitlet netop paa denne Tid stod i Forbindelse med Lybeck, ses af den syvarmede Lysestage, der i Biskop Niels Globs Tid og forsynet med hans Vaabenmærke er forfærdiget i Lybeck og skjænket til Kirken af Kannik Peder Povlsen.<sup>3)</sup> Dog synes Ligstenens i kunstnerisk Henseende bedre udførte Arbejde snarere at tyde paa Flandern.

Niels Glob skal allerede i Aaret 1468 være bleven tagen til Successor og Coadjutor af sin Formand, den som Statsmand og Lovkyndig bekendte Dr. juris Knud Mikkelsen. Saaledes siges af Hvitfeldt i Bispekrøniken S. 105, og det gjentages derpaa af Pontoppidan (Annal. eccl. Dan. II, 484). Af Eriksens og Testrups Samlinger (Tillæg II, S. 354) ses, at han i al Fald 1478 har været *Electus* og Coadjutor for Knud Mikkelsen, der vistnok er død samme Aar eller kort efter; heller ikke i Ældste Arkivregistraturer findes noget sikkert Spor af Knud Mikkelsen efter 1478, medens han endnu tydelig nok var i fuld Virksomhed i dette Aar, ligesom der neppe findes noget sikkert Spor af Niels Globs Virksomhed før dette Aar.<sup>4)</sup> At han først har faaet

<sup>1)</sup> I sit Sekret fører han derimod en Bispestav i Stiftsmærket istedenfor Stjernen og Rosetten; se Tegningen i Dansk Mag 4 R. II, 187.

<sup>2)</sup> I *Marmora Danica* er den nu paa flere Steder ved Slid utydelige Indskrift læst saaledes: *Anno domini mcccxc octavo obiit Dominus Nicolaus Glob Episcopus Viburgensis et jacet hic, orate pro eo.* — Men *obiit* kan ikke staa paa den her angivne Plads; det er en Umulighed. — Der staar ogsaa tydelig *Viburgensis*.

<sup>3)</sup> Ursin S. 114.

<sup>4)</sup> Rigtig nok nævnes Biskop Knud endnu 1492 i Ældste Arkivreg. III, 24 BB. 6; men at her er en Fejl, er sikkert; thi d. 26 Febr. 1488 faar han i et Brev Tillæget *«felicis recordationis»*. (Rørdam, Kbhvns. Kirker og Klostre S. 101). At Ursins Fortælling om, at han endnu 1499 red Markeskjel om Viborg By, er en fuldstændig Fejltagelse, vil fremgaa af Nr. 151 i denne Samling, som er hans Kilde. — I Tillæg II S. 353 i Eriksens Optegnelser nævnes Niels Glob 1476, dog paa en temlig upaalidelig Maade. Jfr. ovenfor S. XLIV.



biskoppelig Vielse og fuld Udøvelse af de gejstlige Forretninger efter Knud Mikkelsens Død, synes ogsaa at fremgaa af Nr. 155, S. 114. Under disse Omstændigheder turde Hvitfeldts 1468 maaske være en Fejl-læsning for 1478. — Niels Glob nævnes i Kong Hanses Tid ved flere Statshandlinger og synes at have været en virksom Mand i verdslig Henseende; navnlig skaffede han Bispedømmet meget Gods. At han var en Mand med mere end almindelige Evner, fremgaar af den stærke Ros for Klogskab og aandelig Begavelse, hvormed Lektor Paulus Eliæ, der sandelig ellers ikke er rundhaandet med sin Ros, omtaler ham i den skibyske Krønike. Havde han levet længere, føjer han til, vilde han være blevet en berømt Mand; men hans Livs Renhed var plettet ved hans Ungdoms Overilelser. Ogsaa disse Ytringer turde tyde paa, at Niels Glob ikke har opnaaet nogen høj Alder og saaledes vel neppe kan have været Biskop i hele 30 Aar.<sup>1)</sup>

2) Tab. III. Ligsten over Broder Johannes Kanuti (Jens eller Hans Knudsen), fordm Graabrødreklostrets Gardian (Forstander), der døde 1506. Den findes nu indmuret i Væggen i Domkirkens nordre Sideskib, men har tidligere ligget i Graabrødrekirke, hvorfra den formodentlig er flyttet til Domkirken ved Graabrødrekirkens Nedlæggelse (1812) eller senere Nedrivelse (1830). Denne Ligsten er saaledes et af de faa Mindesmærker, man endnu har tilbage fra denne Kirke, hvor Hans Tavsens prædikede. Indskriften lyder: *Anno domini m. d. sexto obiit uenerandus pater, frater Johannes Kanuti, quondam gardianus huius conventus, qui obitum suum XXVII annis diuinitus presciuit. Sepultus 20 die Maii.* — At den gamle Munk i 27 Aar har haft en Forudelse om sin Død, synes at være det mærkeligste ved ham. Man véd neppe andet om ham, end hvad Gravskriften indeholder.

3) Tab. IV. Kantor Niels Frises og Hustru Anne Høgs Ligsten findes nu indsat i Muren i Viborg Domkirkes søndre Sideskib. Indskriften lyder: *Vnder denne stien ligger erlig och velbyrdig salig Mester Niels Friis, som var Cantor vdi Viborig och bleff henkallit aff Herren vdi dett aar 1557 den sette dag Novembris, met hans husfrú Fru*

<sup>1)</sup> Rørdams Monumenta Hist. Dan. I, 22: Eodem anno [1498] vita functus est vir nobilis ac magnæ prudentiæ Reuerendus in Christo pater D. Nicolaus Glob episcopus Wibergensis, cui si contigisset vita diuturnior, clarissimus euasisset, tantus erat ingenii vigor tantaque morum dexteritas, nisi iuventutis licentia vitæ innocentiam corrupisset. Quæ res omnium ferme nobilium præclara ingenia optimamque indolem vastat ac destruit.

Anne Høgsdatter, som døde aar 1545 ottende dag Julii<sup>1)</sup>. — Over hans Billede i Legemsstørrelse findes øverst til højre hans Faders, Anders Fris til Haraldkjærs, Vaaben (Frisernes Skaktavl), derpaa hans Moders, Agnete Krummediges, Vaaben (Lindetræet). Over hendes Billede staar til højre Høgernes, til venstre Globernes Vaaben, Ørnen.<sup>2)</sup> Imellem hans og hendes Vaabenskjolde findes afbildet Kristus siddende paa det himmelske Dommersæde med Fødderne støttede paa Regnbuen, som hæver sig over Jordkloden; mellem de to Halvbuer over Figurernes Hoved ses Duen som Tegn paa den hellige Aand.

Om den ejendommelige Stilling, som Mester Niels Fris, der var en ældre Halvbroder til Biskop Jørgen Fris, indtog saavel til denne, med hvem han havde bejlet til Bispeværdigheden, som til Reformationen, til hvilken han sluttede sig, dækket af et kongeligt Beskjærmelsesbrev<sup>3)</sup>, henvises forøvrigt til mine Bemærkninger i Ny kirkehistoriske Samlinger V, 565 ff., samt til de mange Oplysninger om ham, som findes spredte i disse Samlinger. Ogsaa efter Reformationens Indførelse findes han anvendt til mange forskellige Hverv, deriblandt, som ovenfor (S. I-II) vist, Registreringen og Forseglingen af Brevkisterne paa Hald Slot, — et betroet Hverv, siden han og hans Medhjælper, den ligeledes fra Kamptiden med Jørgen Fris bekjendte lutherske Vikar Jens Nielsen, skulde sørge for, at ingen fik Brevene at læse, »uden Kongen selv eller hvem Kongen dertil betroendes vorder«, — vistnok en Antydning af Mistænksomhed mod den da tiltrædende Lensmand, Biskop Stygge Krumpens Broder Hr. Otte Krumpen. At vi nu dog vide noget om Viborg og Vendsyssel Bispedømmer i Middelalderen, kunne vi saaledes takke Niels Frises og hans Medhjælperes Registraturer for. — Efter Stamtavlen over Skaktavl-Friserne i Hofmans Efterretninger om danske Adelsmænd I (jfr. Tillæg II, S. 361 og 363) havde Niels Fris med Anne Høg tre Børn, nemlig Anne Fris, gift med Mourids Brun til Vindum (Over-

<sup>1)</sup> Eller Juni? — Stenen er her noget utydelig. I *Marmora Danica* læses Julii; men i Præsten Kristiern Nielsens Juls *Optegnelser* (Ny kirkehist. Saml. V, 345) angives hendes Dødsdag til octavo Junij. Kristiern Juls Kilde er vel neppe andet end Ligstenen.

<sup>2)</sup> Anne Høg var efter Frisernes Stamtavle i Hofmans Efterretn. om dske. Adelsmænd I Datter af Tønne Høg. Men paa Stamtavlen s. Skr. over Høgerne findes ingen Tønne Høg, men en Thomas Høg, g. m. Anne Glob Olufs Datter, der havde en Datter, »død ugift«. Hermed menes dog vistnok Niels Frises Hustru, der saaledes var en Datter af Anne Glob, Oluf (Pedersen) Glob's Datter, hvorpaa ogsaa Ligstenens Vaabenskjold tyder.

<sup>3)</sup> Se ovenfor S. XXXVII.

gaard), Karen Fris, g. m. Niels Kaas, og Anders Fris, »død i Krigen ved Gulland ugift«. Efter Anne Høgs Død giftede han sig anden Gang med Borgmester Jesper Simonsens Enke, Anne Nielsdatter, og blev saaledes Stiffader bl. a. til den senere bekendte Biskop i Fyn, Mag. Niels Jespersen (født 1519). Da denne anden Hustru ikke nævnes paa Ligstenen, maa det vel antages, at denne ikke er bekostet af hende, men maaske snarere af de adelige Børn af første Ægteskab.

Det havde oprindeligt været Tanken, ogsaa at meddele Afbildning af Viborg gamle Raadstusegl; men da det viste sig, at den Tegning af det i og for sig højst uskjønne Segl, som findes i Ursins Stifts-staden Viborg paa Titelbladet, med de underlige, hæslige, om en Pille grupperede, siddende Figurer, hvorved en eller anden Retshandling rimeligvis skal betegnes, var fuldstændig korrekt efter Originalen i Gehejmearkivet, fandtes det mere passende istedenfor at medtage Afbildning af Biskop Lage Glob's Sigil, navnlig paa Grund af dets Lighed med Kapitlets Sigil. — En gammel stærkt medtagen Ligsten i Domkirken, som sædvanlig udgives for Mag. Jens Mikkelsen Mønbo's, viste sig ved nærmere Undersøgelse at tilhøre en senere Person.

Til Slutning er det mig kun en kjær Pligt at udtale min Tak til det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog, og da navnlig dets Formand, Hr. Professor P. G. Thorsen, hvis store Interesse for Bevaringen af historiske Minder dette Skrift skylder sin Udgivelse. Hr. Dr. phil. H. F. Rørdam har sædvanlig haft 2den Korrektur til Gjennemsyn og ydet mig mange Vink til Forstaaelsen af flere Steder, som vare vanskelige at tyde, eller har paa anden Maade været mig til Hjælp, hvorfor jeg herved aflægger min erkjendtligste Tak. — Forøvrigt bedes enkelte mindre Uoverensstemmelser, som maaske kunne spores, baade med Hensyn til Udgivelsesmaaden og Registrets Affattelse, ikke for strængt bedømte, da Trykningen af Bogen har trukket ud gennem en længere Aarrække, ofte med længere Afbrydelser. Ligeledes vil man vel ikke gaa for strængt i Rette med mig for, at et Par Breve fra kjøbenhavnske Samlinger, hvoraf jeg tilfældig havde Afskrifter liggende (Nr. 240 og 246), ere komne ind med, uagtet de ikke stamme fra viborgske Arkiver. Det ene af dem (Nr. 240) var selvfølgelig ikke blevet medtaget, hvis en Udgave af Kong Frederik d. 1stes Registranter havde været paatænkt, den Gang det blev trykt.

**Efterskrift.** For ikke at lade et Blad staa tomt, hidsættes nogle Oplysninger om Biskop Eskilds Drab i Margrete Kirke (jvfr. S. XXIV, Noten).

Om Eskilds Drab haves tre omtrent samtidige Kilder: 1) Lunde Domkirkes Nekrologium (Script. III, 460; jvfr. 563), hvor det, uden Stedsangivelse, henføres til 20 Oktober 1133; 2) den saakaldte Roskilde-Kronike (Script. I, 383), der oprindelig endte med Aar 1139, og hvor der ved Omtalen af de 5 Bispers Fald ved Fodevig 1134 tilføjes, at den sjette, Eskild, to Aar før var bleven dræbt paa Kong Erik (Emuns) Foranstaltning i Kirken (in Ecclesia) under Morgengudstjenesten (matutinalibus horis inservientem); herefter bliver Aaret 1132, da Erik Emuns Tog til Jylland ogsaa foregik, og den lundske Optegnelser 1133 maa forklares ved, at 20 Oktbr. 1133 selvfølgelig var den første Dag, da Aartiden kunde højtideligholdes i Lund; forøvrigt have disse med de stedlige Forhold neppe kjendte Optegnere maaske antaget, at Drabet foregik i Eskilds egen Kirke (Domkirken?) i Viborg. Først 3) i den hellige Kjelds Levned (Script. IV, 428) tilføjes, at Drabet foregik »in ecclesia B. Margaretæ«, under Gudstjenesten (cum horas canonicas psalleret), en Betegnelse, der derpaa ved Skjødsløshed i de senere Legender om Kjeld gaar over paa denne, der saaledes baade bliver Biskop og Martyr (Script. IV, 436, 438; Pontopp. I, 473). Den hellige Kjelds Levned er forfattet kort før 1188, da Kjeld ved Pave Klemens III's Bulle af 9 Juni optoges i de Helliges Tal, af en Mand fra Viborg, der selv en Tidlang havde levet sammen med Kjeld og som desuden beraaber sig paa Vidnesbyrd af Kjelds Disciple. Da Kjeld var Rektor ved Domscholen i Eskilds Tid og vedblev at være det til henimod 1147, da han blev Domprovst, i hvilken Stilling han døde d. 27 Septbr. 1150, kan Legendens Forfatter ikke have været ukjendt med de nærmere Omstændigheder ved Eskilds Drab; han har maaske endog levet i Viborg under det, eller i al Fald kort efter. Her er altsaa et uforkasteligt Vidnesbyrd om Eskilds Drab i »Margrete Kirke«; men at denne laa i Viborg, siges ikke, og hvis denne med de stedlige Forhold nøje kjendte Forf. havde villet betegne en Margrete Kirke i Viborg, maatte han, for at forståas, have tilføjet det; thi da han nedskrev sine Ord (c. 1188), havde der i længere Tid været baade en Margrete Kirke og et Margrete Kloster i Asmild. Det ses af to Breve af Pave Alexander III; i det ene, som er udstedt fra Benevent IX Kal. Martii 1169 (d. 21 Februar 1170), i Pavens 11<sup>te</sup> Regeeringsaar (Thorkelin Dipl. A. Magn. I, 24), tager Paven Viborg Kapitel og dets Gods under sin Beskyttelse, deriblandt særlig »ecclesiam beatæ Margaretæ virginis«, som Biskop Niels, saaledes som Paven har erfaret af hans Brev, har overladt (resignavit) Kapitlet, samt St. Mortens Kirke paa Fur, saa at begge for Fremtiden skulle staa under Kapitlets Styrelse. Dette Biskop Nielses Gavebrev paa »Margrete Kirke« m. m. til Kapitlet er udstedt i April 1166 (1167? Suhm VII, 200 efter Barth. Ann. Mss. ad annum 1167). — Endnu høre vi ikke, hvor Margrete Kirke ligger. Det ses først af Pave Alexander III's Brev (Thork. I, 23), dat. »Lateranæ X Kal. Martii«, d. 20 Februar, men uden Aar, hvori Paven paa Kapitlets Bøn tager »ecclesiam Stæ Margaretæ de Asmiald«, i hvilken Kapitlets »Søstre« holde deres Gudstjeneste, i sin Beskyttelse, fastsættende, at Augustins Regel skal overholdes der, og denne Kirke skal Kapitlet, ligesom

hidtil, uhindret besidde. — At dette Brev er det senest udstedte, er tydeligt af dets Indhold, og det maa anses for den pavelige Bekræftelse paa Nonneklostret i Asmild, hvis Oprettelse saaledes falder mellem 21 Februar 1170, da Biskop Niels nylig (1166 ell. 67) havde skjænket Kirken til Kapitlet, og d. 20 Febr. 11. . — Ogsaa Hvitfeldt (eller hans Hjemmel) har kjendt Pavebrevene (Bispekrøn. f. 102); men ved en Trykfejl henføres de her til 1164 — at det er en Trykfejl, ses af, at Hv. selv kalder Brevet af 1164 en Bekræftelse af Biskop Nielsens Gave af 1169 —, hvilket har haft slemme Følger. Pontoppidan henfører (med Messenii Scandia II, 7 til Mellemand?) noget af disse Breve til 1164 og andet til 1169, og ikke bedre er det gaaet Suhm (VII, 172 og 200), og naar man først havde slaaget fast, at der allerede 1164 var et Margrete-Kloster og en Margrete Kirke i Asmild, tilhørende Kapitlet i Viborg, og at en Margrete Kirke derpaa 1169 (1170) skjænkedes Kapitlet af Biskop Niels, saa var det nødvendigt at antage, at der ogsaa havde været en Margrete Kirke i Viborg, og nu er Fortællingen om Klosters Overflyttelse fra Viborg til Asmild færdig (se navnlig Suhm V, 423). — Thorkelin henfører uden videre begge Pavebreve til 1169, og er ikke langt fra at erklære Brevet af 20 Febr. for uægte eller mener, at det er udstedt af Alexander IV, da Alexander III i Aaret 1169 (og 1170) opholdt sig i Benevent, og tilvisse er det en fysisk Umulighed, at Paven d. 20 Febr. er i Rom og den 21 i Benevent. Naar Brevet af 20 Febr. er udstedt, maa afgjøres ved Pavens Opholdssteder, dog rimeligvis senest 1175, thi 9 Oktbr. d. A. nævnes allerede en Prior ved »St. Margretæ Nonnekloster« (Suhm VII, 450 efter Barth. Mss.).

Ethvert historisk Spor af et viborgsk Margrete Kloster eller Kirke svinder saaledes bort; det har været i Asmild Margrete Kirke, at Eskild blev dræbt; denne Kirke tilhørte den Gang Biskopperne, der her havde deres Gaard, hvor endnu Gunner jævnlig opholdt sig, i hvis Kirkes Gudstjeneste ogsaa han deltog og hvor han døde (Script. V, 578). Men heller ikke Topograferne kunne finde Pladsen for en viborgsk Kirke eller Kloster. Resen omtaler, at et Nonnekloster skal være flyttet til Asmild, fordi Nonnernes Kydskhed i det mindste var mistænkt. Eriksen lægger Kirken udenfor Mikkels Port; men, som Langebek allerede har bemærket (Dansk Atlas IV, 611), her kommer Mikkels Kirke og Hospital i Vejen, medens Langebek dog ved Omtalen af Asmild (IV 674) ytrer, at et Margrete Kloster oprindeligt »skal« have ligget i Viborg, men at Biskopperne »for adskillige Aarsagers Skyld« flyttede Jomfruene til Asmild, — aabenbart efter Resens Bemærkning i Forening med Eriksens Manuskript. Ursin (S. 28) vil helst lægge Klosterset i Mogensgade ligefor »Tavsens Minde«, fordi den der liggende Gaard »vistnok endnu for en Del bestaar af Klostermure«, og fordi der her for 100 Aar siden »fandtes en Mængde Ben af smaa Børn«. Den Slags Beviser tager vor kritiske Tid dog ikke imod. Det Kloster, der efter Resen flyttedes til Asmild, har neppe været andet end Butolfi Kloster, der var af samme Orden (Script. II, 530). Det var til 1263 (Suhm X, 475), maaske allerede paa Kjelds Tid (»filia Bothildis«, Script. IV, 431?), og bestod endnu 1461 (Ældste Arkivreg. II, 206, 37), men skal efter Testrup være blevet nedlagt 1490. At Brevet af 1461 opføres blandt Asmild Klosters Breve, tyder ogsaa paa disse Klosters Sammensmeltning.

## 1.

c. 1200. Provst T[uchos] Vidnesbyrd, at Kanniken Bunfrid har skjænket 5 Gaarde i St. Budolfi og Trinitatis Sogne i Viborg til Kapitlet til at højtideligholde hans Dødsdag, en Gaard ved St. Villads Kirke samme Sted til de Fattige og en kostbar Kappe til Marie Kloster.

Ego *T.*, dei gratia ecclesie sancte Mariæ Wibergensis dictus præpositus, vobis fratribus ejusdem loci canonicis et vestris successoribus in perpetuum [salutem]. Ob diurnam quidem temporum vetustatem multa solent de mortalium labi memoria. Inde per industriam sacram jam consuevit ecclesia excellentiora dona, quæ vel in ornatum templi vel in usum ibidem in dei servitio degentium a majoribus offeruntur, scripto commendare, præsertim ne ea, quæ piæ devotionis bono inchoata sunt studio, ignorantia aliqua aut malignitatis liceat zelo depravari. Hinc est, quod psalmista ait: *Canta mandatum patribus n. n. f. ea filiis suis etc.*, ne habita errandi occasione novi successores suorum statuta prævaricarent antecessorum. Hoc frater Bunfridus præcavere cupiens, cum se et sua offerret domino, scripto quidem notare curavit non tantum singula cunctorum, sed quædam singulorum, qualiter videlicet inde vobis quasi quoddam caritatis ferculum<sup>1)</sup> et egenis misericordie munusculum in sui reliquisset memoriam. Quadraginta enim marcis argenti infra civitatis hujus ambitum sex mercatus est prædia, quorum quatuor in parochia sancti Botulphi sunt suis locis constituta, quintum vero est infra terminos sancte Trinitatis. Hæc autem vobis in usum hoc modo a præfato viro sunt deputata, quatenus ex eorum redditibus, marca videlicet argenti et dimidia, annuatim in festo Sancti Martini ipso vivente, post obitum vero ejus in anniversario refectioni vestræ de albo pane et medone cum p. . . . conditis exhibeatur apparatus. Sextum vero est apud sanctum Willehadum, cujus quantumcunque fuerit redditus pauperibus est eodem tempore erogandus. Præterea cappam pretiosam, 12 marcis

<sup>1)</sup> Afskriften har: ferium.

argenti comparatam, eximio in tota sui extremitate circumductam aurificio, floribus item et gemmis, draconibus cum ferarum figuris in superficie undique ex eodem insertis metallo notabilem, ad summas solennitates celebrandas super addidit, hac determinatione cum communi et omnium vestrum consensu facta, ne liceat eam extra claustrum terminum in alicujus transire obsequium. Quisquis autem hoc nostri privilegii institutum vestra communi, fratres, conniventia firmatum cassare vel infringere præsumperit, in obitu exiet condemnatus, et diabolus stet a dextris ejus. Sit pars ejus cum Dathan et Abiron. Ardeat in inferno inremediabiliter cum Pilato et Iuda, traditore domini. Fiat, Amen.

Afskrift, formodentlig fra Slutn. af 17de Aarh., i Vib. Stiftsark. •Domkapitel\*, I, 67. I en gammel Fortegnelse i Stiftsarkivet over Domkapitlets Breve sættes Brevet til Aar 1200. Tucho var Provst 1188 og fgd. Aar (Thorkelin, Diplom. Arna-Magn. I, 61—64). — Nedenunder er skrevet: Sigillum S. Mariæ Wibergensis ecclesiæ.

## 2.

1219. Valdemar Sejv afgjør i Mindelighed Striden mellem Kannikerne i Viborg og Vidskøl Kloster om Besiddelser paa Læsø.

Waldemarus, dei gr[acia] Danorum Sclauorumque rex, uniuersis hec scripta] cernen[tibus salutem in perpe]tuum. Vt stabilitatem optineant [et calumpnie quotidiane non subjiciant<sup>1)</sup>], que geruntur,] provide et [caute] scripture testimonio roborantur. Cum igitur m[o]lta inter dilectos fratres nostros mona]chos Uitescole et canonicos Wibergenses super insula Leshø controuersia ex utraque parte nostro de[ferretur ar]bitrio finienda, auditis hinc in[de] priuilegiis, contractibus et testimoniis diuersis, [pro par]te monachorum, [quod to]tam quartam partem insule predicte iuste ab ecclesia Wibergensi optinuissent et annis pluribus incon[cusse] possedissent,] pro parte canonicorum, quod tantum partem silue succidende [acquisiverint] monachi et annue... [lit]oralibus campis et pratis exce[p]tis, sacius nobis uisum est inter prefata loca sacra per compositionem a[micabilem] quam per sententiam iudicialem calumpniam terminari. Quocirca uniuersis tam presentibus quam post futuris n]otum esse uolumus, quod utriusque ecclesie paci et utilitati prospicientes diffiniuimus, ut medietas [pratorum omn]ium in possessione a monachis occupatorum in canonicorum redeat usum et proprietatem, reliqua uero pratorum [illorum med]ietas, tota terra silue monachorum subiacente, monasterio Uite scole cedat in perpetuum sine calumpnia [pos]sidenda. Vt ergo prescripta compositionis forma rata semper habeatur et firma, nostro

<sup>1)</sup> subjiciantur?



eam *privilegio roboramus et instrumentis antiquis utrimque resignatis irretractabiliter* [firm]ari sanctimus. Actum Grothesbole anno incarnationis dominice m<sup>o</sup> cc<sup>o</sup> decimo nono, anno regni nostri decimo septimo.

Originalen, med Snor til Sigillet, er revet midt over, og et stort Stykke af Midten mangler (Vib. Stiftsark. »Reversalfortsættelse 1 D.«). Det med [ ] betegnede er meddelt efter en højst mangelfuld Afskrift (Læsø-Pakke I. 1) fra Slutningen af 17de Aarhundrede. De sidste 8 Linier ere i Afskriften helt sammentrukne, da Afskriveren ikke har kunnet læse sin Original. — Om Striden mellem Viborg Domkapitel og Vidskøl Munke henvises forøvrigt til Innocens III's Brev af 3 Juni 1216, trykt i Münters Mag. für Kirchengeschichte I, 385—86; jvfr. Suhm IX, 745.

## 3.

1219. Abbed Gunner i Øm afgjør ifølge Kongens Befaling Striden mellem Viborg Kapitel og Vidskøl Kloster, idet han overensstemmende med det som Nr. 2 meddelte Kongebrev nærmere bestemmer Grænsen mellem de to Parter Besiddelser paa Læsø.

*Ego frater Gunnarus dictus abbas te Øm omnibus presens scriptum lecturis uel auditoris salutem in domino. Cum inter canonicos Wibergenses et Uitescole monachos super diuisione pratorum in Læsø et quibusdam alijs articulis controuersia uerteretur, dominus rex, ut eius privilegium testatur, diffinitiuam interponens sententiam, nos eiu stem sententie sue constituit exsequtores. Quapropter nos cum preposito Wibergensi, domino Johanne, et priore Uitescole, domino Petro, assumptis hinc inde fratribus, in insulam Læsø transeuntes, locis diligenter inspectis, discordiam, que inter eos erat uersus orientem in Furnes de finali termino silue monachorum, cruce pro limite iuxta litus posita finiuimus, ceteris e regione illius in silua arboribus terminalibus securj, ut assolet, decorticatis. De Byrum uero sic diffiniuimus, ut quicquid iam edificio basilice uel usu aratri monachi occupauerant, sic de cetero sibi habeant, pars uero reliqua tam canonicorum quam monachorum communis sit forta, nullis unquam alijs usibus deputanda. Ceterum cum a Starbec, quj est terminus finalis silue monachorum uersus occidentem, usque ad ultimam partem insule occidentalem prata essent canonicorum, nos ea prata, que a predicto riuo uersus orientem in possessione monachorum fuerunt, iuxta dominj regis mandatum ita diuisimus, ut pro medietate pratorum canonicis de parte monachorum adjudicata, omnia et sola illa prata, que inter Starbec et lapidem pergrandem uersus orientem a cruce et inter siluam monachorum et mare iacent, in partem canonicorum cederent iure perpetuo possidenda, residua tota terra quarte partis sue monachis Uitescole similiter in perpetuum libera derelicta. Conuenit eciam inter predictos monachos et canonicos, mediantibus nobis, ut cuilibet parti per partem alterius liber sit transitus, et utriusque*

partis pecorum pascua utrique parti sint communia. *Sed et utrimque conceditur*, ut de feris insule habeat pars quelibet quas uenatur. *Acta sunt hec anno dominj m° cc° xix° sub domino episcopo Asgoto et domino Iohanne preposito Wibergensis ecclesie et domino Iohanne abbate Uitescole.*

Original paa Pergament med Huller til 3 Seglremme; i det midterste Levning af et Segl i hvidt Vox, i grøn Traad. -- Viborg Stiftsark., •Læsø•, XIII, 13. -- Tidligere trykt i Pont. Ann. 1, 630 (mangelfuldt); bedre hos Ursin, Stiftsstaden Viborg, S. 160, Anm. 2.

## 4.

1221. Abbed Johannes i Vidskøl og samtlige Konvent erklærer, at Forliget af 1219 med Viborg Kapitel om Læsø skal staa ved Magt.

*Iohannes dictus abbas de Vitescola totusque eiusdem domus conuentus omnibus hoc scriptum cernentibus rei geste memoriale perpetuum. Gratam habentes et ratam habere uolentes compositionem de Leshø inter nos et canonicos Wibergenses ad mandatum domini regis per dominum Gunnerum abbatem de Høm factam, omnibus innotescimus, hanc beneplacito partis utriuslibet accedente nostram fore compositionem, ut pro medietate pratorum a domino rege canonicis adiudicata de par[te] nostra omnia et sola prata, que a Starbec uidelicet finali termino silue nostre occidentali usque ad lapidem pergrandem uersus orientem a cruce iacent, canonicorum usui cederent, tota terra residua cum silua quarte partis insule nobis libera derelicta, antiquis limitibus undique obseruatis. Quecumque autem ibi uel alibi habuerimus pascua, ipsis sint communia, et ipsorum similiter nobis communia habeantur, et liber semper transitus utrique parti per partes utriuslibet [perpe]tuo [hab]eatur. Quod uero de Bivrum edificijs vel agricultura occupatum est, jta permaneat. Pars eius reliqua commune [f]orta sit perpetuo, nullis [unquam] alijs usibus deputanda. Sopita est etiam que inter nos et predictos canonicos in Furnes fuit discordia, cruce ibidem pro limite erecta. De feris insule sine contradictione partium habebit [de] cetero pars quelibet quas uenatur. Si qua priuilegia contra hanc formam compositionis impetrata fuerint, irrita iudicentur. Vt autem hec pactio inter sancta loca in perpetuum rata permaneat, utriusque sigillo est confirmata. Actum anno dominice incarnationis m° cc° xx° i°. In hac compositione ex parte ex<sup>1)</sup> canonicorum presens dominus Iohannes, prepositus eorum, dominus Ketillus, quondam prepositus, dominus prior Inguarus, dominus*

<sup>1)</sup> Dette Ord er alter overstreget.

Michael et magister Iohannes, ex parte uero monachorum dominus s[u]pprior Iohannes, dominus Steno cantor, dominus Suego, dominus Magnus et frater Karolus fuerunt, ex secularibus uero dominus Ascerus, frater abbatis, et dominus Aco paruus.

Original paa Pergament; 2 Segl i hvidt Vox, hængende i grøn Traad; i Nr. 1 en siddende Abbed med Krumstav, i Nr. 2 en kvindelig Figur. — Viborg Stiftsarkiv. •Læsø\*, XIII, 12.

## 5.

1221. Provst Johannes i Viborg og samtlige Kapitel erklærer, at det 1219 med Munkene i Vidskøl truffne Forlig om Læsø skal staa ved Magt.

Ømtrent ligelydende med foregaaende Nr. 4; trykt i Pontoppidans Ann. eccl. Dan. I, 636. — Original paa Pergament i Viborg Stiftsark., »Læsø« XIII, 11. Traadene, hvori Sigillerne have hængt, og en Stump af det ene Segl i hvidt Vox findes endnu under Brevet.

## 6.

1238, 10 Marts. Kong Valdemars og hans Søns, Kong Eriks, Privilegier til Viborg Domkapitel, hvorved Kongen afstaar til Kapitlet alle kgl. Rettigheder m. m., mod at Kapitlet afstaar til Kronen sine Ejendomme paa Øen Akker mellem Mors og Salling.

Waldemarum, dei gracia Danorum Sclauorumque rex, omnibus hoc scriptum cernentibus jn domino salutem. Nouerint presentes et futuri, quod nos canonicis Wibergensis sancte Marie ecclesie omnia bona ipsorum a grauaminibus expeditionis, Wrææk in Læsø et quærsætæ et aliis, que sunt juris nostri, dimisimus libera, ita vt vilici et colonj ipsorum jn dictis bonis residentes et ceteri de familia ipsorum existentes nemini nisi preposito ipsorum vel alicui ex parte capituli misso super hiis, que juris [nostr]i sunt, debeant respondere. Igitur ne eis in posterum super hac libertate a nobis et dilecto filio nostro domino Erico ipsis concessa a successoribus nostris uel aliquibus aliis vlla possit oriri calumpnia, has ipsis dedimus litteras sigilli nostri et sigilli dilecti filii nostri, dicti domini Erici regis, munimine roboratas, et vt hec firma sint et stabilia in perpetuum perseuerent, dominus Kanutus, [tunc] in dicta ecclesia prepositus, cum consensu capituli suj terram in insula que dicitur Akær inter Morsø et Saling [sitam], valentem circa xxx marchas auri cum domibus et mobilibus nobis scotauit jure perpetuo possidendam. Datum Slæswik anno domini m<sup>o</sup> cc<sup>o</sup> xxx<sup>o</sup> ix<sup>o</sup> vj jdus Marcii.

Indført i en Vidisse af 6 Juli 1314 (jvfr. Nr. 14); herefter tidligere trykt i Pontoppidans Ann. eccles. Dan. II, 113. — Selve Originalen af Kong Valdemars Privilegier findes ikke længere i Viborg Stiftsarkiv, da den ifølge en Optegnelse i Arkivet i

Aaret 1666 afleveredes til Skatkammeret. Jvfr. Ursin, S. 159, Anm. 5. — De med [ ] omsluttede Ord, der vare utydelige ved Huller i Pergamentet, ere udfyldte efter en Vidisse af 1538, smlgn. Nr. 271. — En gammel dansk Oversættelse meddeles som Nr. 291.

## 7.

1250, 3 Septbr. Kong Abels Bekræftelse paa Viborg Domkapitels Privilegier. (Wibergis anno domini m<sup>o</sup> cc<sup>o</sup> l<sup>o</sup> iii Nonas Septbr.).

Original paa Pergament med Kong Abels Sigil vel bevaret i Vib. Stiftsarkiv »Reversalfortsættelse 1 D.«. Aftrykt tillige med en Tegning af Sigillet i Dansk Magazin V, 35. Brevet stemmer, mutatis mutandis, omtrent ordret overens med ovenslaaende Nr. 6; kun ere Ordene »Wræck in Læsø« efter »grauaminibus expeditionis« udeladte i Kong Abels Brev.

## 8.

1274, 29 Maj, Lyon. I Anledning af, at Munkene i Vidskøl havde opført et Kapel paa Kapitlets Grund paa Læsø, havde Kapitlet udvirket et Pavebrev, hvorved Voldgiftsmænd udnævntes, men Vidskøl Kloster indstævnedes Sagen for Paven. Under Kirkeforsamlingen i Lyon enes begge Parter, efter Raadslagning med flere paa Kirkeforsamlingen tilstædeværende danske Prælater, om at lade Sagen i Mindelighed afgjøre ved Voldgiftskjendelse inden Mortens Dag. Bispfen af Børglum maa ikke blande sig i Sagen, medmindre begge Parter frivillig indstævne den for ham.

In nomine domini amen. Cum olim inter viros religiosos...<sup>1)</sup> abbatem et conuentum monasterij Vite Scole ex una parte et...<sup>1)</sup> prepositum capituli ecclesie sancte Marie Wibergensis ex altera super quadam capella, quam dicti abbas et conuentus in Lesø erexerant in ipsorum prepositi et canonicorum, ut ipsi asserunt, preiudicium, suborta fuisset materia questionis, dicti prepositus et canonici super eadem capella in Lesø contra prefatos abbatem et conuentum litteras apostolicas ad iudices impetrarunt. Qui cum in causa sibi commissa aliquantulum pro[cessi]ssent, abbas et conuentus ab eis ex certo grauamine, ut asserunt, sedem apostolicam appellarunt. Dudum uero dictus prepositus personaliter pro se et canonicis suis, abbas uero pro se et conuentu suo per speciales nuntios seu procuratores Lugdun<sup>i</sup> in concilio generali comparentes elegerunt in predicto negotio potius per uiam compositionis amicabilem procedere, quam se ac fratres suos, quibus pax et tranquillitas in omnibus et per omnia ad modum utilis est et necessaria, litigiorum anfractibus implicare. Propter quod habito utriusque partis amicorum consilio bona fide promiserunt, quod eis ad propria redeuntibus nominentur ex utraque parte boni viri, quibus committetur plena ac libera facultas a partibus causam ipsam siue questionem per

<sup>1)</sup> Disse Prikker findes i Originalen.

compositionem amicabilem ratione preuia infra instans festum beati Martini yhemalis (!) finaliter terminandi, ita quod medio tempore ab alterutra partium nichil penitus in alterius partis preiudicium super huiusmodi negotio attemptetur. Quod si predicti nominandi super hijs terminandis infra prescriptum terminum forte concordare nequiverunt, extunc resumpto negotio in statu, in quo nunc est, utrique partium facultas sit libera causam suam prosequendi, prout sibi uidebitur expedire, jta quod venerabilis pater dominus *Johannes*, *Burglanensis episcopus*, neutri partium in hoc negotio patrociniū prestabit, consilium uel auxilium publicum uel occultum. Si tamen partes coram eo tanquam ordinario super predicta capella in Lesø agere uoluerunt, hoc eorum relinquatur uoluntati. Actum Lugdunī presentibus venerabilibus uiris dominis P., archidiacono et electo ecclesie Arusiensis, Nicolao, rectore ecclesie sancti Petri Wibergensis, et Willegripo, canonico Arusiensi, testibus ad hoc uocatis et rogatis. In cuius rei testimonium presenti huic publico instrumento supradictus dominus archidiaconus et electus ecclesie Arusiensis, magister Nicolaus, jllustris regis Danorum cancellarius, Guilhelmus, prior Otthoniensis, et Nicolaus, cantor Sliswicensis, rogati a partibus sigilla sua apposuerunt. Anno domini millesimo cc<sup>o</sup> septuagesimo quarto, jndictione secunda, iij kal. Juny, pontificatus domini Gregorii pape decimi anno ter[tio].

Et ego Johannes dictus Riccus<sup>1)</sup> de Guartino auctoritate sancte Romane ecclesie publicus notarius de mandato predictorum prepositi et procuratoris scripsi et publicaui et signum feci rogatus. Anno, mense, die et jndictione predictis.

Original paa Pergament med Spor af Seglremme. Forneden er tegnet et Kors. - Viborg Stiftsark. »Læsø«, XXIII, 9. Tidligere trykt i Pontoppidans Ann. I, 735.

## 9.

1289, 6 Marts. Kong Erik Menveds Bekræftelse paa Viborg Kapitels Privilegier.

Ericus, dei gracia Danorum Sclauorumque rex, omnibus hoc scriptum cernentibus salutem in domino sempiternam. Cum dominus Kanutus, quondam Wibergensis ecclesie prepositus, terram suam in insula que dicitur Akær inter Morsøo et Saling sitam, valentem xxx<sup>a</sup> marchas auri, cum domibus et mobilibus pro ipsorum priuilegiis et libertatibus

<sup>1)</sup> De to første Bogstaver ere nu utydelige. Pontoppidan (Bartholin) har læst Rictus, hvilket er urigtigt; snarere Briccus.

optentis et optinendis diuo progenitorj nostro domino Waldemaro, quondam regi Danorum, scotauit cum consensu capituli sui jure perpetuo possidendam, nos piis progenitorum nostrorum vestigiis inherere volentes, precipue apud viros religiosos et diuino seruicio deputatos, tenore presencium notum facimus uniuersis, quod nos dominum prepositum et canonicos dicte ecclesie Wibergensis et familiam eis attinentem vna cum omnibus bonis eorundem sub nostra pace et protectione recipientes specialiter defensandos, dimittimus eis omnia bona sua ab expeditionis grauamine, inpetitione exactoria, junæ, stuuth, quærsætæ<sup>1)</sup>, ceterisque oneribus, solucionibus et seruiciis ad jus regium spectantibus libera pariter et exempta, hanc eis gratiam super addentes specialem, quod omnes vilici ipsorum, coloni ac inquilinj ceterique de eorum familia de omnibus excessibus suis pro jure regio nullj respondere debeant nisi domino preposito memorato. Omnia priuilegia, emunitates, libertates et gracias eis a progenitoribus nostris indultas eciam tenore presencium confirmamus. Unde per gratiam nostram districte prohibemus, ne quis aduocatorum nostrorum vel eorundem officialium seu quisquam alius dictum dominum prepositum vel canonicos dicte ecclesie Wibergensis aut quemquam de familia eorum contra tenorem presencium presumat aliquatenus molestare, sicut regiam euitare voluerit vltionem. In cuius rei testimonium presentibus literis sigillum nostrum duximus apponendum. Datum Wibergis anno domini m° cc° lxxx nono in dominica qua cantatur reminiscere. Teste domino Petro dapifero nostro.

Original paa Pergament i Vib. Stiftsarkiv, men i en meget daarlig Forfatning, hvorfor den under Nr. 14 anførte Vidisse fra 1314 her er benyttet. Dog kan Originalen heldigvis bruges til at supplere den ligeledes noget beskadigede Vidisse (•Læsø• V, 37).

## 10.

1293, 24 August. Hertug Hakon i Norge tager Kannikernes Besiddelser paa Læsø, deres Tjenere og Læsøs øvrige Beboere i Beskyttelse. (Dat. Wæthæl anno domini m° cc° nonagesimo tertio, in die beati Bartholomej ap.).

Pergamentsoriginal i Viborg Stiftsarkiv, •Læsø•, V, 35. Seglremmen med Seglet mangler. — Trykt i Thor kelins Dipl. II, 142. — Smlgn. Nr. 13 og 18.

<sup>1)</sup> Dette Ord er understreget, maaske overstreget, i Vidissen; smlgn. nedenfor Valdemar Atterdags Privilegier af Maj 1342 (Nr. 20), hvor dette Ord ogsaa fattes. Dog synes det at staa i Originalen.

## 11.

1297, 29 Juli. Erik Menved fornyer med Forbehold sit tidligere givne Beskjærmelsesbrev for Viborg Kapitel.

*Ericus, dei gracia Danorum Sclauorumque rex, omnibus presens scriptum cernentibus salutem in domino sempiternam. Noueritis, quod nos exhibitores presencium, dominos canonicos ecclesie Wibergensis, ac bona ipsorum omnia sub nostra pace et protectione suscipientes specialiter defendendos dimittimus ipsis tam in bonis suis quam in bonis episcopalibus omnes easdem gracias et libertates, quas a nobis et progenitoribus nostris dinoscuntur habuisse, prout in nostris et ipsorum litteris super hoc confectis plenius continetur, donec cum regnj nostri melioribus deliberauerimus, quod cum ipsis et aliis ecclesiis cathedralibus super hoc negotio sit agendum. Vnde per gratiam nostram districte prohibemus, ne quis aduocatorum nostrorum vel eorundem officialium seu quisquam alius ipsos aut aliquem de ipsorum familia contra tenorem presencium audeat molestare, sicut vlcionem regiam voluerit euitare. In cuius rej testimonium sigillum nostrum duximus presentibus apponendum. Datum Syoborgh, anno domini m° cc° xc° vij°, jn die beatj Olauj regis et martyris. In presenciam nostra.*

Vidisse af 6 Juli 1314, paa samme Pergament og af samme Mænd som Nr. 6 og Nr. 9; se Nr. 14.

## 12.

1298. Erik Menved forbyder Læsøboerne at jage eller hugge i Kapitlets Skove paa Læsø.

Erick, medt gudz naade Danmarckis och Venndis konning, alle thette breff seer, helsze vij medt gudt euinndeligh. Vij forbiude alworlige vnnder vor hyldist och naade, at jngenn, huadt som helst standt handt er ellir vere kandt, skall sig till fordriste at jage paa Lesø ellir at hugge vdj Viborgh capitels skoffue ther sammestedz ellir vdj noginn made thieris folck at for vlempe ellir forfang at giøre, saa framt handt vill vndgange voris konningelig vrede och heffnn. Till huis ydermiere vindisbyrdt haffuir vij hengt voris secret her vnder. Giffuit vdi Randers anno domini 1298.

Oversættelsens Rigtighed er bevidnet af Kristen Povlsen, Sognepræst til Hals, og Kristen Nielsen Trane, Sognepræst til Byrum og Vesterø Kirker paa Læsø, 24 Juli 1597. — Papir med de to Præsters Segl i Vib. Stiftsark. »Læsø», 24, 1. Notarialpaategning: Læst paa Læsø Ting St. Olai Dag 1597. — Originalen, der var »itt pergamentz obne Latins breff medt itt gamell hennnginde segill for», findes ikke længere vedlagt.



1300, 12 Juli? Kong Hakon i Norge tager Kannikernes Besiddelser paa Læsø, deres Tjenere og Læsøs øvrige Indbyggere i Beskyttelse.

*Omnibus presens scriptum cernentibus Haquinus, dei gracia rex Norwegie, salutem in domino sempiternam. Noueritis, quod nos canonicos Wibergenses in Læsø existentes vna cum omnibus bonis ad ipsos ibidem spectantibus, ipsam insulam cum omnibus inhaabitatoribus suis ac bonis ipsorum quibuscumque sub speciali protectione nostra suscipimus defensandos, salnum et securum conductum pro nobis et nostris ac ceteris quicquam causa nostri facere volentibus tenore presentium eisdem concedentes. Quocirca vobis omnibus et singulis sub districtus nostri potestate constitutis sub indignacionis nostre pena, quam gravis sequetur vindicta, firmiter et districte precipiendo mandamus, ne premissis canonicis ipsorumve piscatoribus siue ipsius insule de Læsø inquilinis in personis, familia seu rebus quibuscumque, in ipsa insula commorantibus seu per vos transeuntibus, grauamen, molestiam, dampnum vel impedimentum aliquod inferatis seu quantum in vobis est inferri permittatis. Datum apud ciuitatem Asloensem anno domini m° ccc° quarto j[d]us Julii, an ... v° .... nostri primo.*

Original paa Pergament, uden Segl, i Vib. Stiftsarkiv, »Læsø«, V, 36. I Almindelighed sættes Aaret, i Stiftsarkivets Afskrifter og Reversaler, til 1304; men »quarto« hører vistnok til »Julii«, og de i Originalen nu udslettede Bogstaver bør vistnok suppleres saaledes: quarto jdus Julii, anno vero regni nostri primo. Smlgn. Nr. 10 og 18.

1314, 6 Juli. Nicholaus Olafszen, Kongen Drost, Lagho Akiszen, Kongens Marsk, Petrus sacerdos, kaldet Mulj, Kannik i Lund, Gøto Niclænszen, Johannes Pæterszen et Agho Thomæsszen udstæde en Vidisse af 1) Nr. 9, 2) af Nr. 11 og 3) af Nr. 6. — Datum Wibergis anno dni m° ccc° xiiiij° in octaua beatorum Petri et Pauli apostolorum.

Pergament med 5 Seglremme uden Sigiller i Vib. Stiftsark., »Læsø«, V, 37. Smlgn. Pontopp. Ann. II, 160, hvor Kong Valdemars Brev af 10 Marts 1239 er aftrykt efter denne Vidisse.

1320, 29 Septbr. Abbed Boëtius i Vidskøl sælger med Abbed Peder af Esroms Samtykke alle Vidskøl Klosters Ejendomme paa Læsø til Provst Esbernus paa Viborg Kapitels Vegne.

Original paa Pergament med Huller til 6 Seglremme i Vib. Stiftsark., »Læsø«, V, 32. — Trykt i Dan. Bibl. VI, 183—84 og Pontoppidans Ann. eccl. Dan. II, 124—25.

S. 125 Lin. 6 skal der for »integraliter buisse« læses: »integraliter habuisse«. — Navnene staves: »Læsø« — »Wibergensis« osv.

## 16.

1320, 4 Oktbr. Vidnesbyrd fra Viborg Landsting, at Prior Nicolaus paa Vidskøl Klosters Vegne har tilskødet Kapitlet i Viborg Klosters Ejendomme paa Læsø.

Omnibus præsens scriptum cernentibus Nicolaus Ascheri, auditor placiti generalis, Sveno, sacrosancti evangelii generalis officialis capituli Wibergensis, præpositus Escherus in Ommersøsel, præpositus Paulus in Salingholm, Ebbo Aggisen, Jacobus Niclasen, Iffver Begh, Sveno Bloch, Ovo Henriksen, Petrus Jonesen, Michael Aschersen et Biørn Jonesen salutem in Christo salutari. Notum facimus universis, nos in generali placito constitutos, anno domini mcccxx in proximo sabbatho post beati Michaelis archangeli, avdivisse fratrem Nicolaum, priorem Vitescholæ ordinis Cisterciensis, plenam auctoritatem ab abbate et conventu loci prædicti scotandi bona ipsorum in Lessøe habentem, viris religiosis et discretis dominis Esperno, præposito ecclesiæ Wibergensis, cæterisque canonicis ejusdem loci omnia bona in Lessøe mobilia et immobilia cum omnibus suis pertinentiis, videlicet juribus et libertatibus, quæ vel quas monachi Vitescholæ hactenus comperiuntur habuisse in insula memorata, in placito generali supra dicto scotasse jure perpetuo possidenda, quæ quidem bona per dominum fratrem Boetium, abbatem Vitescholæ, cum consensu totius conventus prædictis dominis præposito et canonicis in placito civitatis Wibergensis prius fuerint scotata, ut in literis super hoc confectis plenius continetur. Quod audivimus, hoc testamur, et testimonium de præmissis perhibemus veritati. In cujus rei testimonium sigilla nostra præsentibus sunt appensa. Datum anno et die supradictis.

Efter en Afskrift i Viborg Stiftsarkiv («Læsø», Pakke 23, Nr. 15).

## 17.

1320, 6 December. Abbed Boetius af Vidskøl tilstaar at have faaet Betaling af Viborg Kapitel for Ejendommene paa Læsø.

Omnibus præsens scriptum cernentibus frater Boecius, abbas Vitescholle, totusque conventus ejusdem loci salutem in vero salutarj. Notum facimus vniuersis, nos discretis viris dominis Esberno præposito ceterisque canonicis ecclesie Wybergensis omnia bona nostra mobilia et immobilia, que in Læsøe habuimus, cum consensu nostri superioris vendidisse, pro quibus recognoscimus nos plenum precium in numerata pecunia habuisse, quare nos dictos dominos præpositum et canonicos pro huiusmodi pecunia

nobis integraliter soluta liberos, quittos et excusatos dimittimus per presentes, promittentes nos contra tenorem presentium nulla occasione uel fraude venire in futurum. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum. Datum anno domini m<sup>o</sup> ccc<sup>o</sup> xx<sup>o</sup> in die beati Nicolai confessoris.

Original paa Pergament, Seglet afrevet, Viborg Stiftsarkiv. •Læsø•, 23, 12.

## 18.

1336, 16 Septbr. Kong Magnus Smek tager Læsø og dets Beboere i Beskyttelse.

Omnibus præsens scriptum cernentibus Magnus, dei gracia Norvegiæ<sup>1)</sup>, Vandalorum Gothorumque rex, salutem in domino sempiternam. Noveritis, quod nos canonicos Vibergenses in Lessøe existentes una cum omnibus bonis ad ipsos ibidem spectantibus (osv. som Nr. 13). Datum apud castrum nostrum Bagehus anno domini m ccc xxx vi 16 Cal. Octob.

Afskrift i Viborg Stiftsarkiv. •Læsø•, 23, 15.

## 19.

1340, 13 Januar. Abbed Boëtius vedgaar paa ny, at Vidskøl Kloster har solgt sine Ejendomme paa Læsø til Viborg Kapitel, fordi Klostret var nødt til at sælge Gods for at betale Kong Kristoffer for Klosters Privilegier, og det tillige ifølge Kjøbekontrakten var pligtig at sælge Ejendommene paa Læsø til Kapitlet, af hvem det havde kjøbt dem, med fornyet højtideligt Løfte om, ikke at forfølge Sagen videre for nogen som helst gejstlig eller verdslig Domstol.

Original paa Pergament med 5 Huller til Seglremme, i Vib. Stiftsark. •Læsø• 13, 14. — Trykt hos Suhm XII, 422 efter Barthol. Mskr. (VI, 473). — Foruden ortografiske Unøjagtigheder bemærkes her følgende Fejl i den barth. Afskrift: S. 422 Lin. 10 f. n. somite invidie ... succensi, l. fomite. — Lin. 1 f. n. Item, l. lgitur. — Lin. 2 f. n. contingerit, l. contingeret.

## 20.

1342, 24 Maj. Kong Valdemar Atterdags Bekræftelse af Viborg Kapitels Privilegier. Wybergis in præsencia nostra, sexta feria pentecostes.

Originalen i Vib. Stiftsark. — Trykt i Pontopp. Ann. II, 160. Smlgn. Erik Menveds Brev af 6 Marts 1289, hvormed det omtrent ordret stemmer overens; dog er Ordet •quærsætæ• udfaldet efter »innæ, stuuth•.

<sup>1)</sup> Svecie et Noruegie maa der vistnok have staaet i Originalen.

## 21.

1345, 5 Marts. Kong Valdemars Vidnesbyrd, at Peder Stigsen af Bjørntorp har tilskødet Viborg Kapitel sine Ejendomme i Guthingholm m. m., mod at faa dem i Fæste af Kapitlet. Vidisse, udstedt 7 April 1353.

Omnibus presens scriptum cernentibus frater Adam, prior fratrum predicatorum Wibergis, frater Iohannes, gardianus fratrum minorum ibidem, ..... auditor ibidem, salutem in domino sempiternam. Nouerint vniuersi nos literas infra scriptas vidisse et perlegisse non rasas, non abbolitas nec in aliqua sui parte vitiatas, tenorem qui sequitur de [verbo] ad ve[rbum continentem]<sup>1)</sup>.

Waldemarus, dej gracia Danorum Sclauorumque rex, omnibus presens scriptum cernentibus salutem in domino sempiternam. Nouerint uniuersi, quod sub anno domini m<sup>o</sup> ccc<sup>o</sup> quadragesimo quinto sabbato medie quadragesime [in placito] nostro iusticiario Wibergis habito personaliter constitutus Petrus Stighsøn de Byørnthorp presentium exhibitonibus, viris honorabilibus dominis preposito et canonicis ecclesie Wibergensis omnia bona sua mobilia et immobilia in Guthingholm sita, ipsi dominis per eundem Petrum Stighsøn placito Flescumhæræth prius scotata, apropiariauit et ratificauit, scotans memoratis dominis ex nouo omnia bona sua mobilia et immobilia, que in predicto Guthingholm usque in presentem diem emerat seu iusto scotationis titulo optinuerat, recognoscens se plenum et sufficiens precium a predictis dominis jntegraliter habuisse pro eisdem, ac obligans se sepredictis dominis eadem bona ab impetitione heredum suorum ac quorumlibet liberare et apropiare jure perpetuo possidenda. Jnsuper jdem Petrus Stighsøn recognouit se jn eodem placito a prefatis dominis canonicis omnia bona sua et singula jn Guthingholm sita nec non omnia bona ipsorum jn parochia Moo vna cum curia Nyflingh situata ac omnia et singula supradicta bona, que ab ipso Petro, ut premittitur, prius habuerunt, cum omnibus predictorum bonorum attentenciis mobilibus et immobilibus vniuersis cum ipsorum ibidem placito, quod dicitur byerk, sub ordinacione sua ad dies suos suscepisse mediantibus condicionibus et articulis infra scriptis, ad quas obseruandas et tenendas firmiter se astrinxit. Primo, quod predictis canonicis de prenotatis bonis annuatim dabit undecim lestas ordeï boni et datiui cum lesta Alburgensi Alburgis vel in Hylkvaa<sup>2)</sup>, quod stabit jn arbitrio pre-

<sup>1)</sup> Hvad der er indesluttet i Klammer, er udfyldt efter en Afskrift af Langebek i Geh. Ark. Diplomatarium.

<sup>2)</sup> Langebek har her læst «Hylkvaa», hvilket dog neppe er rigtigt.

positi, beniuole exponendas. Dimidietatem *videlicet* dicte annone ante festum *purificationis et dimidietatem ante festum beate Walburgis* exponat anno quolibet expedite. In quibus terminis si in solutione *predicte* annone defecerit, pecuniam vsualem in festo apostolorum Petri et Pauli pro annona restante, prout tunc anno illo valuerit, exsoluat dominis *supradictis*. Et si in solutione huiusmodi termino jam prenotato defecerit, [memo]ratam solutionem pecuniarum infra festum beate Walburgis tunc proximo venturum cum annuali pensione annone, ut superius est premissum, persolvere teneatur. Et si in *dictis condicionibus* seu in aliqua *premissorum* defecerit, [quod]<sup>2)</sup> impedimentum propter commune spoliū incendium et rapinam familiis in *antedictis* bonis residentibus veluti tote terre, quod absit, inciderit, ymmo absque causa sue persone, extunc memorati domini liberam habeant facultatem bona omnia et singula *supradicta* de ipso Petro, sicuti sibi dimissa fuerant, in singulis resumendi, *condicionibus et impedimentis* quibuslibet procul motis. Item ipsos canonicos cum triginta equis in æstate et totidem in hyeme causa *procuracionis* in expensis et necessariis sustentabit annuatim. Bona *supradicta* in quantum valuerit meliorabit et non deteriorabit, nisi casus superius expressi, quod deus auertat, superuenerint manifeste. Ecclesias ipsorum *dominorum* ibidem per ydoneum sacerdotem, consensu eorum super hoc requisito et optento, offitiari faciat oportune. Insuper bona si qua in parochiis Yterworthugh et Sæghælfloo in posterum emerit, *dictis* canonicis placito scotentur et post obitum suum libere cedere debeant iure perpetuo possidenda. Præterea cum ipsum mori contigerit, omnia et singula bona *sepedicta* cum vniuersis *meliorationibus* in eisdem tam in edificiis quam in aliis quibuscunque per ipsum factis et additis *prefatis* canonicis ab impetitione heredum suorum et quorumlibet aliorum libera resignentur, adjecto tamen, quod per ipsum de iumentis, pecoribus et vtensilibus ac mobilibus aliis curie, in qua ibidem tunc residentiam fecerit personalem, exceptis domibus et edificiis, in remedium anime sue, prout sibi visum fuerit vel suis veris heredibus, libere ordinetur, prouiso, quod pretextu huiusmodi de *dictis* bonis *predictorum* *dominorum* ibidem nichil tranferat ad curiam prelibatam. In cuius rej testimonium et facti euentiam pleniorē sigillum nostrum presentibus est appensum. Actum

---

1) Allerede paa Langebøks Tid var her en Lakune, men Meningen synes at fordre: quod.

*et datum anno, die et loco supradictis, teste domino Petro . . . . .*<sup>1)</sup>  
*clerico nostro.*

*In cuius visionis testimonium sigilla nostra presentibus duximus  
 apponenda. Datum anno domini m<sup>o</sup> ccc<sup>o</sup> [iij<sup>o</sup>] dominica qua cantatur  
 misericordia domini.*

Pergament med Spor af Selgremme i Vib. Stiftsark. »Domkirke» III, 23. —  
 Noget af det øverste er afrevet, desuden flere Lakuner. Uddrag hos Suhm XIII, 125—26.  
 — En gammel Paategning har Aaret 1353.

## 22.

1348. 12 Novbr. Vidnesbyrd, udstedt af Prioren i Vestervig og flere Adelsmænd,  
 om en Skiftedeling af Globernes Ejendomme i Ty.

*Omnibus presens scriptum cernentibus Petrus, prior Westæ-  
 wycensis, Andreas de Syællæns, sacerdotis, Ivarus Iwærsson, Petrus  
 Ebbyszon, Andreas Esgyszon Frost, Woghæn Pæterszon, Magnus Niclæ-  
 szon de Wæstlæsæn, Nicholaus Esgyszon, Johannes Thorckylszon, Thor-  
 chillus Næighæn, Petrus Birkystæth et Thorthdo Akyszon salutem in  
 domino sempiternam. Constare volumus omnibus audientibus presentibus  
 et futuris, nos sub anno domini millesimo ccc<sup>o</sup> quadragesimo octavo cra-  
 stino beati Martini episcopi in placito Thywthbo byghdæthing presentes  
 fuisse, vidisse et audiuisse, quod in eodem placito die et anno prenotatis  
 domina Margareta de Westlæsæn, Nicholaus Gloop de Todæbøl, Johannes  
 Iwærsson dictus Nist, Johannes Gloop et Nicholaus Iwærsson personaliter  
 constituti exhibitori presentium Paulo Gloop, viro honesto, omnem here-  
 ditatem et iusticiam vniuersam ipsos post mortem domine Ingibwrgis,  
 relicte domini Nicholai Gloop, post mortem Laurencii Gloop et post  
 mortem Cristine Niclasdottær, sororis eiusdem, in bonis in Rostorp et  
 in campo Rostorp vniuersis, in vna curia in Hundborgh, in qua Sono  
 Litlæ quondam resederat, et in alia curia in eadem villa, in qua Nicholaus  
 Hethæ quondam habitabat, cum vna colonia ibidem situata, jtem in  
 terris in campo Øland sitis, quas Petrus Smith in sua administratione  
 quondam habebat, cum terris in Rosæholm situatis et cum terris et  
 bonis, de quibus Orm Tokkyszon duo p<sup>d</sup> anone dare tenetur, jtem in  
 bonis in Kodallund et in campo eiusdem vniuersis, cum omnibus et sin-  
 gulis predictis bonis pertinentiis contingentem et attinentem iure here-  
 ditario post mortem predictorum, et cum vniuersis aliis eisdem bonis*

<sup>1)</sup> L. har i Randen tilføjet: »forte Nielsson», og derover er senere (som det synes  
 af ham selv) skrevet »Palk».

*attinentibus, pecoribus, iumentis cum anona et cum domibus, agris, pratis, pascuis, terris, piscaturis, siluis et aliis cunctis mobilibus et immobilibus, de singulis nil exceptis, resignauerunt<sup>1)</sup> et eadem prenotata bona cum omnibus, vt predictum est, scotauerunt iure [perpe]tuo possidenda, recognoscentes se plenam satisfactionem et sufficienciam in aliis bonis in recompensationem istorum bonorum antedictorum integraliter reportasse, obligando se eidem Paulo Gloop predicta bona omnia legaliter appropriare ab impetitione quorumcunque. Actum et datum nostris sub sigillis in testimonium, sicut coram omnibus, quorum interest, vna voce protestamur. Datum anno, die et loco supradictis, quo eciam die et quo anno Paulus Gloop domine Margarete vxori sue curiam Øland et omnia bona sua in Hasynghæræt scotauit in recompensationem bonorum ipsius domine per ipsum prius venditorum.*

Gammel Paategning paa Bagsiden: Paul Gloop.

Original paa Pergament i Viborg Stiftsarkiv (+Domkapitel-), skrøbeligt og flere Steder forrevet, med Spor af tolv Seglremme uden Sigiller. — Smlgn. forøvrigt Beckers Ældste Arkivreg. I, 89 ff.

## 23.

1355, 25 Marts. Den fynske og tre jydske Biskopper give 40 Dages Aflad til Hornslet Kirke i Aarhus Stift.

Vniuersis Cristi fidelibus, ad quos presentes litere peruenerint, Nicholaus Othoniensis, Petrus Wibergensis, Paulus Arusiensis et Magnus Burglanensis ecclesiarum episcopi diuina miseracione salutem in omnium saluatore. Cupientes, vt ecclesia sancte Marie et omnium sanctorum in Hornslet Arusiensis diocesis congruis laudibus veneretur et a Cristi fidelibus jugiter frequentetur, omnibus vere penitentibus et confessis, qui eandem ecclesiam causa deuocionis et oracionis siue peregrinacionis visitauerint, vel qui eius cimiterium circuierint, pro animabus fidelium inibi et vbique quiescencium dominicam oracionem legendo pie exorauerint, aut qui corpus Cristi, cum ad infirmos portetur, seu oleum sacrum secuti fuerint, aut qui sepulturis mortuorum, missis siue aliis officiis interfuerint, nec non qui ad fabricam et alia ornamenta vel necessaria per caritatis opera manus porrexerint adiutrices, aut qui dicte ecclesie aliquod donauerint et per se vel per alios dari procurauerint, aut qui pro nostro vel nostrarum ecclesiarum statu salubri vel pro presencium impetratore

<sup>1)</sup> Sætningsbygningen: Constare volumus . . . , nos . . . auduisse, quod . . . domina Margareta, Nicholaus Gloop etc. . . . Paulo Gloop . . . omnem hereditatem . . . , ipsos . . . contingentem et attinentem, . . . resignauerunt.



deum pie exorauerint, de omni potentis dei misericordia et beatorum apostolorum Petri et Pauli auctoritate confisi, quocienscunque vel quantumcunque premissa vel aliquod premissorum deuote adimpleuerint, singuli nostrorum singulis quadraginta dies indulgentiarum de injunctis sibi penitentiis in domino relaxamus. Datum nostris sub sigillis anno domini millesimo ccc° quinquagesimo quinto in die annunciacionis beate Virginis.

Afskrift i Viborg Stiftsarkiv, »Kuriøse Papirer«, Nr. 3. — Rettet efter en Afskrift af Langebek i Geh.-Ark. Diplomatarium, tagen 1762 efter Originalen i det nu brændte Arkiv paa Rosenholm. Langebek har tilføjet: »Sigilla quatuor omnia absunt«.

## 24.

1355, 1 April, (fjerde Dag efter Palmesøndag) udstædte Kong Valdemar i Aalborg et Brev, hvorefter den i Nr. 21 nævnte Peder Stigsøn af Bjørntorp forpligtede sig til at betale Domkapitlet i Viborg 44 Læster Byg, fordi han i 4 Aar med Urette havde beholdt de i Nr. 21 omtalte Ejendomme.

Ursin, Stiftsstadens Viborg S. 161, hvor der tilføjes: »I Stiftsarkivet; som Vidner havde Niels Limbek, Kongens Marsk, og Niels Jensen Kældebek, hans Kansler, været tilstæde«. — Brevet findes nu neppe i Vib. Stiftsark., heller ikke i Geh.-Ark.

## 25.

1392, 6 April. Johannes Gunnesen og hans Hustru Maren Iversdatter tilskøde Viborg Kapitel deres Hovedgaard Tjeleris og flere Gaarde i Tjele By m. m.

*Omnibus presens scriptum cernentibus Iohannes Gunnisson et Marianna Ywersdatther, vxor sua, salutem in domino sempiternam. Nouerint wniuersi presentes et futurj, quod recognoscimus nos fuisse in placito generalj Wibergensi sub anno domini m° ccc° nonagesimo secundo, sabbato palmarum, ex mera animj deliberatione bona nostra omnia et singula in Synderlyøngherrith et Nørlyøngherrith sita, videlicet curiam nostram principalem Thyelriies dictam cum vna curia ibidem adiacente, item quatuor in parochia Tyell sitas curias, item vnum molendinum, Woræ molnæ dictum, cum omni iure, quod nobis pertinet in campo Syndrop in parochia Wamen, cum vna curia Dalsgaar dicta in eadem parochia, item duas curias in Worningh et vnam curiam in Hamershyugh, cum aliis terris desolatis, quas habemus ibidem, item terras nostras desolatas in campo Sloudrop cum omnibus prenominatorum bonorum pertinentiis mobilibus et immobilibus, videlicet agris, pratis, pascuis, siluis, piscaturis, humidis et siccis, nil excepto, jn remedium animarumstrarum*

reuerendis dominis Joanni preposito et canonicis ecclesie Wibergensis et suis successoribus contulisse et coniunctis manibus in eodem placito Wibergensi scotasse ac libere resignasse iure perpetuo possidenda. Que quidem bona Marianna Ywersdatther, iam wxor mea dilecta, post mortem Nicholaj Eskilssen cum liberis suis iure hereditario legaliter acquisiuit. Insuper obligamus [nos] et heredes nostros predictis dominis preposito et canonicis suisque successoribus memorata bona ab impetitione quorumcunque appropriare et penitus liberare. In cuius rej testimonium sigilla nostra vna cum sigillis venerabilis in Christo patris ac domini fratris Jacobi, dej gracia episcopi Wibergensis, dominorum Nicholaj Thorstanzj et Johannis Loecki militum, fratris Iohannis Sterlingh cruciferj, Nicholaj Haasæ, Joannis Crusæ, Nicholaj Smydh, Beronis Thommessøn et Joannis Jnguarj presentibus sunt appensa. Datum anno, die, loco supradictis.

Afskrift i Viborg Stiftsarkiv (•Domkapitel• Nr. 79), hvis Rigtighed er bevidnet af Jens Persen, Ib Povlsen og Morten Hvas, Sognepræster og Prædikere i Viborg, Onsdag næst efter St. Severini Dag (26 Oktbr.) 1541. — Paa Bagsiden er med samme Haand optegnet følgende Slægtregister:

Nielss Eskilssen fingsh segh en hostru, fru Maren Juersdatther, och haffuede børn medth hindhe. Effther hans døedt fingsh hundh Jens Guniissen och arffuede hynders børne, och meth hinders hosbunds och arffuinges radt skiøtthe capitell y Wiborgh thet guodzs vpaa landz tingge etc. 1392.

Nielss Eskilssen och Jep Eskilssen brødhre

Eskil Jepsen

Chresten Eskilssen

Las Mogenssen, som var Cresten Eskilssenz halfue broder. Frue Maren Lauerisdathther.

Smlgn. Brevene af 1410, 6 Maj, og 1529, 2 Febr., da Mogens Lavridsen til Tjele og hans Søster Fru Maren Lavridsdatter atter tilhyttede sig Tjeleris m. m. af Kapitlet.

26.

1394, 18 Juli. Bisp Svend af Børglum afstaar til Viborg Kapitel al jurisdictio ordinaria og alle biskøppelige Rettigheder paa Læsø, saa vel over Gejstlige som over Lægfolk, mod en aarlig Afgift af 2 Mark Sølv, med Undtagelse af Skilsmissesager, Kirkers og Kirkegaardes Indvielse, Drab eller Haandgribeligheder mod Gejstlige, hvilke Sager forbeholdes Biskopperne af Børglum. Dat. Syelstrop anno domini mccc nonagesimo quarto, octava die translacionis beati Ketilli confessoris.

Samtidig Afskrift paa Papir, udstædt af Notaren for Viborg Stift, Matthias Johannis, i Vib. Stiftsarkiv, „Læssø“ IX, 11. — Trykt i Pontoppidans *Annales eccles. Dan.* II, 242—43. — Lin. 15 f. o. skal læses: *inconcussi*. Pro parte etenim vestra (osv.). — Lin. 26 *ingredimur* for *aggregimur*.

## 27.

1400, 12 Juli. Viborg Kapitels Tilstaaelse, at Bisp Peder af Børglum har overdraget Viborg Domkapitel de biskoppelige Rettigheder paa Øen Læssø paa 10 Aar, mod at det afstaar fra al Ret for Fremtiden og forpligter sig til ikke at søge at afvinde Bispen Rettighederne til Øen for nogen gejstlig eller verdslig Domstol, i eller udenfor Rom.

*Copia litterarum renunciacionis jurium episcopalium jn jnsula Lessø domini Iohannis prepositj et capitulj Vibergensis ecclesie.*

Uniuersis Christi fidelibus, quorum jnterest seu jntererit, Johannes prepositus et capitulum ecclesie Vibergensis salutem jn domino sempiternam. Vniuersum capitulum volumus, per presentesque recognoscimus, nobis a reuerendo in Christo patre ac domino, domino Petro, dei gracia episcopo Burglanensi, animo deliberato et consensu reuerendj in Christo patris et domini, domini Lauonis, nostri episcopi Vibergensis, in presentia illustrissime principis ac domine, domine Margarete, regnorum Dacie, Suetie et Noruegie regine, et reuerendorum in Christo patrum ac dominorum, dominorum Eskylli Ripensis, Boetij Arhusiensis ecclesiarum episcoporum ac etiam Jacobj et Suenonis, quondam Vibergensis [et Burglanensis ecclesiarum] episcoporum, jura episcopalia in jnsula Læssø, redditibus suis jn sale, diuortiis, consecrationibus ecclesiarum et cimeteriorum, homicidiis, violenta manuum jnjectione jn clericum sibj et suis successoribus specialiter reseruatis et exceptis, per decem annos continuos jam jmmEDIATE sequentes ordinanda pure et simpliciter et non jntuitu alicujus juris, quod nullum ius proprietatis wel dominij in premissis nos wel ecclesia nostra predicta habemus vel hab[et], nec possessionis, nisi solum ad prefatos decem annos, gloriose dimissa et fauorabiliter . . . essa<sup>1)</sup>, [re]seruata condicione tali, quod sibi et [succe]ssoribus suis duas marchas argentj quolibet premissorum annorum decem soluere teneam[ur] pro eisdem, hac etiam condicione, [quod] . . . ipsis predictis decem annis omnia ista iura episcopalia ad ipsum vel successores suos, ecclesie Burglanensis episcopos, sine scrupulo falsitatis et contradictione libere reuertantur, addito etiam, quod pro huiusmodj iuribus nobis vel cappitulo [nostro ve]l episcopo nostro jncorporandis vel

<sup>1)</sup> concessa? Papiret er paa dette Sted hullet.

aliqua<sup>l</sup>iter ab ipsa ecclesia Burglanensi alienandis coram aliquo iudice spiritali vel temporali, jn curia Romana vel extra, minime laboremus, nec vnquam pro parte nostra vel ad nostrum vel capituli vel ecclesie Vibergensis vel quorumcunque nostrorum successorum quemlibet vsum jn futurum laboretur, ad quod nos et capitulum nostrum bona fide promittimus et firmiter nos et successores [nostros] obligamus. Jn cuius rej testimonium sigilla nostra cum sigillis memorate jllustrissime [regine et domjine, reuerendorum in Christo patrum predictorum, videlicet Eskylli Ripensis, Boetij Arhusiensis, Lauonis [Vibergensis ecclesiarum] episcoporum, Jacobj et Suenonis, quondam Vibergensis et Burglanensis ecclesiarum episcoporum, presentibus sunt appensa. [Datum . . .] anno domini millesimo quadragesimo, jn crastino beati Ketilli confessoris gloriosi.

Papir, stærkt forrevet, med adskillige Huller. Afskriften er efter Haandskriften at dømme fra første Halvdel af 16de Aarh. (•Læsø, V, 39).

Smign. Ældste Arkivregistr. III, 49, Nr. 15: Provsten af Børglum med andre Provsters Brev, at Bispen udi Børglum Stift haver haft 5  $\frac{1}{2}$  purt Sølv til Rente af Læsø aarlig. 1398. Smsts. S. 51, Nr. 27: Gode Mænds Vidne, at Bisp Peder af Børglum har skikket sin Fuldmægtig til Læsø om Bispens Rente sammesteds at indføre, og de have svaret ikke at ville være ham lydige, men Bispen af Viborg. 1398. — S. 52, Nr. 3 og 10: Vidnesbyrd af gode Mænd og lignende Vidnesbyrd fra Læsø, at Bisp Svend har bekjendt ikke at have givet Kapitlet i Viborg andet Brev paa Læsø end i hans Livstid. 1398. — S. 52, Nr. 9: Vidne fra Læsø, at Bispen i Viborg har bekjendt i sin Livstid at skulle give Bispen af Børglum 7  $\frac{1}{2}$  Sølv af Biskopsrenten samme Sted. — 1399, 5 August, Johannes Maarth, Kannik i Viborg, appellerer til Paven i Anledning af den Vold, som Bisp Peder af Børglum havde øvet mod Viborg Kapitel paa Øen Læsø (Pont. Ann. II, 255—59).

## 28.

1406, 12 Juni. Erik af Pommern befaler Arvingerne efter (Væbner) Niels Slet (til Gudumlund) at oplade alle hans efterladte Ejendomme i Segelflod til Kapitlet i Viborg.

Ericus, dei gratia Regnorum Dacie, Swecie, Norvegie, Sclavorum Gothorumque rex et dux Pomeranie, Juciam inhabitantibus salutem et gratiam. Mandamus hæredibus Nicholai dicti Slæt, ut latoribus præsentium, præposito et capitulo ecclesie cathedralis Wibergensis, bona omnia et singula in Siælflo Fleskom herret sita infra x dies juxta literas suas apertas super hoc confectas disbrigare et appropriare non omittant, prout in litteris suis apertis tenentur obligati. Datum Randerusie anno domini m. cd sexto, sabbato proximo post festum corporis Christi, nostro ad causas sub sigillo. Teste Johanne Svenone Bryns, justitiario nostro.

Afskrift fra 17de Aarh. i Viborg Stiftsarkiv (Reversalfortsættelse 1, D).

1409, 2 Juni. Gavebrev paa en Saltkjedel til Anskaffelse af Viu og Brød til Viborg Domkirke.

*Omnibus presens scriptum cernentibus [C]atarina Hedvsdatter, relicta Nicholaj Thagæszén, salutem in domino sempiternam. Nouerint vniuersi presentes et futuri me ex mera animi deliberatione honorabilibus viris et dominis preposito et canonicis Wibergensibus quandam sartagine[m] dictam . . . . in remedium anime mee parentumque meorum pro vino et oblatis ad missas in dicta ecclesia procurandis contulisse, tali condicione, quod dicti prepositus et canonici sex solidos grossorum, quam diu vivero, michi soluere debeant annuatim . . . . oblige me et meos heredes prescriptis dominis preposito et canonicis dictam sartagine[m] appropriare et penitus liberare absque contradictione quorumcunque. In cuius rej testimonium sigillum meum vna cum sigillis discretorum virorum, videlicet Ioh. . . . t et Kanuti fratris presentibus est appensum. Datum anno domini millesimo cdº nono, dominica sancte trinitatis.*

Senere Paategning: Halss Saltkjedell thil Domkierken.

Pergament, stærkt forrevet; Sigillerne afrevne. Vib. Stiftsark. «Læsø», IX, 6.

1410, 3 Februar. Fru Maren, Ridder Jens Mikkelsens Datter, skjænker sin Hovedgaard Lundegaard og alt sin øvrige Gods paa Fur til Kapitlet ved Viborg Domkirke.

Jegh Maren, her Jens Michiilsøns (y fordwm tiid ridder paa Fwer) datter, helsener med vor herre alle thenom, thenne breff seer: Efftherthij att hederliig mend och herrer, her Jens Mord prouist vti Viborgh och ganske capittell sammestedz, haffuer bepliiethet seg och syn efftherkommer (som effther tiidzens leyliighed vorder) vti gode troo med syn obne breff for myn och foreldres seeles saliighed att opretthe och fundere en altar vti sancti Martini kiercky paa then ø Fwer och att lade holde en messe for samme althar huer dagh tiill euigh tiidt, wdi huilcken dag som sømeligt er att messe ma holdes, saa som thii wiille suare for gudt paa then yderste dagh, och at lade myn trygnings dag holdes høytiidliigh och gudelig medt xij presther vdy samme Fwer kirckij medt messer, vigilliis och egne kost, huarfor ieg samme Maren, her Jens Michiilsøns dotter, bigerendes att forsee myn och myne for-elders seeles . . . salighedt, for voris synders forladelses skyld skiencker tiill seelgaff, giffuer, skøder, tiill skicker, vnder och vpplader mett thette mitt breff tiill euindelig eydom till Viborg capitell och canick-

bord myn hoffuidzgaardt, som kaldes Lundegordt, medt myn andett goedz alt till hobe och huer y serd, som ligger vthii Fuer sogen, bygtt och ødhe, som meg er tiillfalden aff rett arffue, eller i huadt mode . . . . . titel, medt alle och huer syn tiilligelse, vott och tøρθ, inthet vndertagendes, och gjør iegh och skicker medt thette mytt obne breff samme her Iens Mord, prouest vdy Viborig, och canicker ibjdem och theris efftherkommere tiill loffliig och sand besyddendes herrer och eyer offuer alt for<sup>ne</sup> goetz, och bepliicter ieg meg och myne arffuinger att hiemlle och aldellis att frij for huer mandtz tiiltale for<sup>ne</sup> her Iens Mord prouiste och kanicker vdii Wiborig kiircke och theris efterkommere alle for<sup>ne</sup> goetz. Till ydermeer wittnesbyrd haffuer ieg hengt myn indsegle for thette mit obne breff medt welburdiige mendz och herrers indsegler, som [er] Jens Skarbenberg, Jacob Laurissøn aff Stattorp, Niels Krabbe aff Nessum, ryddere, Terckill Jenssøn aff Blixtorp, Lauris Pusel, Bugi Nielssen och Otthe Bossen, vebnere. Datum anno domini medx anden dag effther sancti Blassii martiris dagh.

Bagpaa: Copie aff frwns gaffue breff paa Fuer 1410, ffordanskett.

Efter Haandskriften at dømme er Afskriften omtrent fra Midten af 16de Aarhundrede; Brevet (Vib. Stiftsarkiv, Pakken »Harreherred, Fur») er nu stærkt beskadiget, men er af Dr. O. Nielsen bleven sammenlignet med en Afskrift fra forrige Aarhundrede i Gehejmearkivets Diplomatarium.

## 31.

1410, 6 Maj. Johannes Mogensen Nist pantsætter sine Ejendomme i Nørholm i Hornum Herred til Viborg Kapitel.

*Omnibus presens scriptum cernentibus Johannes Magni dictus Niist, armiger, salutem in domino sempiternam. Nouerint vniuersi presentes et futuri, me exhibitoribus presencium honorabilibus viris et discretis dominis preposito et capitulo ecclesie Wybergensis suisque successoribus in triginta marchis argenti puri et datiui teneri et esse veraciter obligatum, pro quibus quidem triginta marchis omnia et singula bona mea in Nørholm sita prouincie Hornum hæræth, que quidem bona Iohannes Laghæssen de Culdorp bone memorie post mortem sororis sue domine Marine quondam uxoris Iohannis Gwñnæssen iure hereditario acquisiuit, predictis dominis preposito et canonicis impignerò per presentes, tali conditione, quod prefatj domini de dictis bonis fructus et redditus annuatim percipiant in sortem principalis debiti minime computandos, donec per me uel meos heredes legitime redimantur. Insuper obligo me et heredes meos memoratis dominis preposito et canonicis suisque successoribus*

*prefata bona disbrigare et apropiare ab impetitione omnium quorumcunque. In cuius rej testimonium sigillum meum vna cum sigillis virorum discretorum, videlicet Petri Nicolai auditoris placiti generalis Wybergensis, Nicolai Jenssen Skatheland, Laurencii Tychonis, Petri Nielssen dicti Riighe, Petri Knapssen et Nicholai dicti Kraagh, consulum ibidem, presentibus est appensum. Datum anno domini m° cccc° x° ipso die beati Iohannis ewangeliste ante portam Latinam.*

Original paa Pergament med Spor af 7 Seglremme uden Sigiller i Viborg Stiftsarkiv (•Kuriøse Papirer• Nr. 17).

## 32.

1413, 9 August. Erik af Pommerns Bekræftelse af Domkapitlets Privilegier.

Wy Erik *meth* gudhs [na]dhe Danmarks, Swerighis, Norghes, Wendes oc Godes koning oc hertugh j Pomeran, helsæ alle men, *thettæ* breff see æller høræ læsit, kærlicæ *meth* gudh oc wor nadhe oc kungøre, at wj taghe thessæ nerwærende *breffwisere* herre prowest oc alle caneke j Wibergs domkirke oc allt *theris* gots vnder wor fridh oc wern serdelis at wernæ oc beskirmæ, oc vnne wj thøm alle the sammæ nadher oc *pruilegiær* oc friheet, *sosom* wore forfadhre koninge j Danmark thøm lænt, vnt æller giuet haue, oc stadhfæste wj thøm *meth* *thettæ* wort opne breff. Fore then scyld forbywdhe wy alle wore foghede oc æmbitzmen oc alle andre, ee hwo the hælst ær[e æller wære kwnne], for<sup>de</sup> herre prowest, caneke æller capittel j Wybergh at hindræ i noghræ madæ æller thøm, there thyænere æller gots, hwat som thet hælst ær, vforrætte j noghræ madhæ emod thennæ wor wilia, oc serdelis swo framt the wilæ vndfly koninglike wredhe oc wor hefnd. Datum Kaldinge anno *dominj* m° cd° xiiij° *vigilia* *beatj* *Laurentij* *martiris* *nostro* sub *secreto* *presentibus* appenso.

Pergament med Erik af Pommerns Segl i rødt Vox (3 Kroner; Indskriften utydelig), hængende i rødt og gult Silke. Noget beskadiget. Viborg Stiftsarkiv.

## 33.

1418, 12 Juli. Eskil Jepsen tilsiger Marickloster i Viborg noget Korn for Gods i Tjele efter Jens Gunnesens Død.

Allæ meen *thettæ* breff seer eller høræ, *helszer* Eskil Jeipszen ewindelik *helszen* *meth* guth. *Thet* scal allæ men wythælic varæ, *ther*

nw ær oc komæ scal, at æk tilbinder myk ath gyuæ hw[ær] aar en byskedelik man Jens Gunnæszzen, tennæ brefferer, een øer korn at wth j Wyborg. . . foræ eeth gozs, ther ligger j Thælæ, hwilkæ som æk hauer af then foræneftn (!) Jens Gunnæszzen meth sodan vilkvordh, ath næær han afgaar, tha scal thet samæ gozs liggæ til Mariæ kloster j Wyborg, oc wthæ themmæ thet meth een øghæ oc een øeræ korn oc gozs, som tha vorder foræfwnden. Datum anno domini m° cd° xvij° crastino beati Ketilli confessoris. Jn cuius rei testimonium sigillum meum vna cum sigillis discretorum virorum, videlicet Petri Nicholai, auditoris placidi (!) generalis Wybergensis, et fratris Nicholai, fratris ordinis predicatorum Wibergensium.

Gammel Paaskrift: Thielæ. Æskell Jepsen mcdxviiij.

Pergament med Seglremme uden Sigiller, i Viborg Stiftsarkiv, Domkap. Nr. 96. Noget af den yderste Kant er bortrevet. — Smlgn. Nr. 25.

## 34.

1423, 28 Oktober. Ridder Thomas Mogensen (Sefeld) tilskøder Bisp Lave i Viborg en Gaard i Ove Sogn i Hindsted Herred.

Jeg Thames Magnesson ridder bekennes meth thætthæ mith obæn breff at hauæ skøth en hetherligh hærræ, biscop Lawe aff Wyborgh, myn gard innen Owæ sogen ligenes meth<sup>1)</sup> agger oc erf, skøff oc fe-gang, jnttæ wnen tagen, hwilkæ Lass degen j bothæ, oc tilbynder jeg meg oc mynæ arwyngæ at fri oc frelsæ fornæwende biscop Lawe oc hans æftærkomæ then fornæwnd garth meth allæ synæ tillægelse for allemenz til talæ. Datum anno domini m° quadringentesimo vicesimo tertio, feria secunda proxima post festum beatj Seuerinj confessoris, meo sub sigillo vna cum sigillis discretorum virorum domini Johannis Brwen canonicj Wybergensis et Crestierni Blok et [Jo]hannis Thamesson, mej filij predilecti, jn testimonium premissorum.

Pergament, noget beskadiget, i Viborg Stiftsarkiv, »Reversalfortsættelse D». Seglene ere afrevne.

## 35.

1425, 24 August. Væbner Peder Hase skjænker Søndergaard i Vester Lyby til Lyby Præstebord som Sjølegave for sig og sine Forældre.

Alle mend thette breff sier eller oc høre lesse, helszer jeg Peder Haesse væbenner oc kundgiør thet, att thet er myn yderste

<sup>1)</sup> Dette Ord staar to Gange.



wilie, att ieg giffuer for myn seell oc for myn fader oc for myn moder oc for myn hostrue oc borenn oc myne foreldres seelle en gaard, liger y Vester Lybye, kallis Søndergaardt, then giffuer ieg med agger oc eng oc med alle syn tillegilse, inthet vndentagen, till prestbord y Lybye oc till att vere prestens frije sedegaard, oc presten, ehuo som kircken haffuer, hand skall haffue meg y sine bønnen oc sige en messe for meg y huer vgge oc [for] myne foreldre. Vill presten ey haffue gaarden, som før er sagd, oc giøre thieniste, tha skall Lybye kircke haffue then gaardt, saa lenge att nogen prest kommer, thet for<sup>ne</sup> guotz haffue vill. En oc saa thiit som noger prest er till, som gotzit vill haffue, tha skall kircken ey beuare seg med guotzit, eller oc noger mandt vden presten. Till mere beuisning oc stadfestelse haffuer ieg hengit mitt jndzegell for thette breff med andre gode mendt, saa som ere her Tijdrick, myn sogne prest er y Tundring, her Peder, prest er y Lybye, oc Aue Tygissen aff Balling. Giffuit paa Sancti Bartolomej dag anno domini mcdxx quinto.

Indført i en Landstingsvidisse i Viborg Stiftsarkiv; smlgn. 6 Novbr. 1557.

## 36.

1436 (?), 27 April. Biskop Torlavs Vidnesbyrd om Testrup Kirkes Indvielse.

Nos Torlaanus Noruegus, dei et apostolicæ ecclesiæ gracia episcopus Viburgensis, domum dej in Testrup nuperrime fundatam, a fabre extractam et hodie totaliter absolutam vicesimo septimo April. æræ Christ. 1436 sacram fecimus deo et divæ virgini Catharinæ consecratam devovimus.

Viborg Stiftsbog af 1690, hvor der findes tilføjet: »Fandtes skreven i en Misalbobg udi Testrup Kirke, som M. Frants Rosenberg fik. Testrup Sogn haver, før Testrup Kirke blev bygt, søgt Simmested Kirke«. — Aarstallet kan dog ikke være rigtigt, da Torlav først blev Biskop i Viborg 1438; thi under 7 Januar d. A. skrev han til Greverne Johan og Vratislaus af Eberstein om en anbefaling til at blive Biskop i Viborg (Geh. Ark. Top. Saml. Pergam.; sunlgn. Ursin, S. 150). Aarstallet skal formodentlig være 1439.

## 37.

1438, 24 Februar. Vidnesbyrd, at Hr. Morten Spargh i Biskop Lages Tid blev sendt til Rom og udvirkede secularitatem for Viborg Kanniker, og at der derpaa blev indtaget verdslige Kanniker i Kapitlet, hvis regelbundne Kanniker vare uddøde paa to nær, m. m.

Alle men thettæ breff see hæller høre læse, hælde wj Wagn Ienssen aff Boseholm, Yuar Jwl, ther [af] vapon ær, Marten, Marquard Marquardszen, Cristiern Pedhersen, Laurens Jensen, ther prestær ære,

Pedher Samsingh, borghæmæsther j Wiborgh, Thomas Wyllæ, Wiborgh lantztings hører, Nisse Jensen, Jenss Nielszen, radmen j thet same steth, Knwt Anderssen, Gregorius Anderszen, Cristiern ræmæsnædher oc Claus Fvnbo, borghære j Wiborgh, ewineligh meth wor herre. Wi kungioræ alle men, at thet ær oss wel witherlict, ath j fordom meth hiætherlighæ fadhers biscop Laghæ, biscop j Wiborgh, oc hans kæræ capittels, ther vppa then tiidh war, raadh oc wiliæ een beskeden man her Marten Spargh meth kirkens penninghe foor til Room oc impetreret *secularitatem* til Wiborgh kirke, oc foor so hiem j geen til Wiborgh, oc antworde han the *breffue* oc beuisinghæ, ther pauen haffdhæ giuet them, til Wiborgh kirke, oc for<sup>de</sup> biscop Laghæ, hwæss siæl guth nathæ, giordhæ hannum til prouestæ j Wiborgh kirke, oc bleff so jn habitu *seculari* j ottæ ar æller j tij, ferræ en her Eggardh withæ oc creeret hannum til regel prouestæ. *Jtem* withæ wi thet wel, at gantze capittel, vppa then tiidh war j Wiborgh kirke, sændhæ for<sup>de</sup> her Eggardh oc her Jacob Pedherszen til ærchiebiscop Pedher aff Lundh, oc han giordhæ *execrationem*, so at werlds canike mattæ settes jn j Wiborgh kirke. — *Item* er thet oss wel witherlict, at then tiidh werlds canike war in taghen j Wiborgh kirke, tha war prouæste Marten siælf huoss, oc war thet giord meth hans gothæ wiliæ, och han stodh ey j modh j nogher mathe vppa then tiidh. *Item* er thet oss wel witherlict, at ænghen man bodh segh til at taghæ regel j Wiborgh kirke fra then tiidh, her Marten kom hiem aff Room oc haffdhæ tha forhwæruet *secularitatem*, oc so til then tiidh wærlds kanike worthæ jn taghen, oc ey længer forræ. Oc er thet oss witherlict, at alle regel canike ware dethe wden too længy til fornæ, forræ wærlds canike word in taghen, oc ij so langh tiidh brugdii han capittils gotz all æne æfter siin æghen wiliæ oc ænte bygdæ ædh kirken. At so ganget oc faret ær, thet witnæ wj meth waræ incigle hængde foræ thettæ open *breff*. Datum anno domini mcdxxxvii ipso die *sancti Mathie apostoli*.

Paategninger: *Sexta littera*. Nedenunder med samme Haand som Brevet: X die *mensis Septembris* *Cristiernus vicarius senior juratus* dixit se *cognoscere omnia sigilla*. Nedenunder: Horneboghe Ghoos et Tymo Rey. Paa et andet Sted: *frater Johannes Funebo ordinis predicatorum* dixit se nosse *huiusmodi sigilla*, quondam *prior Wedelensis*. Paa et tredie Sted: *Presentibus domino Johanne Løkke et sutore Olauo Horneboghe*.

Original paa Pergament med 6 Seglremme, uden Sigiller, og Huller til 6. — Om Forandringen af Kapitlet til uregelbundne Kanniker henvises til Pontopp. Ann. II, 571–84, hvor Statutterne for det nye Kollegium, dat. 8 Juni 1440, ere aftrykte.

1440, 11 April. Kong Kristoffer af Bajerns Priyilegier for Viborg By.

Christofforus, dei gracia rex Dacie, Slauorum Gottorumque rex, comes Palatinus Reni ac dux Bauarie, omnibus presens scriptum cernentibus et vniuersis aduocatis vbicunque locorum constitutis salutem et gratiam. Ad perpetuam rei memoriam constare volumus presentibus et futuris, quod nos exhibitores presencium dilectos nobis in Christo ciues Wibergenses sub nostra pace et defensione specialiter suscipimus defendendos, omnia iura, libertates ac gratias sibi per predecessores nostros liberius indultas tenore presensium confirmantes, videlicet infra scriptos articulos: Quod denarii expedicionales debent exponi proximo placito 1  
 ciuili post festum purificationis. Quicunque non exposuerit, soluat ciuitati tres marchas denariorum. Item quicunque extraneus aliquem interfecerit infra byfrith uel wlnerauerit uel uerberauerit, soluere debet regi 2  
 xl marchas et ciuitati tantum. Item nullus ueredicus debet soluere pro suo boosloth amplius quam sex marchas, licet alie ville forenses, que vtuntur legibus nostris, secundum privilegium nostrorum predecessorum 3  
 pro suo boosloth non soluant amplius quam quatuor marchas denariorum. Item si aliquis ueredicus de ciuitate recesserit et in sua absentia 4  
 aliqua causa in placito ciuili dewlgata fuerit, de qua ueredici tenentur discernere, si excusacio sua per duos ciues legitime facta fuerit, quam cito ad ciuitatem reuersus fuerit, discernere debet de eadem et de absentia sua debet esse excusatus. Item ueredici nostri in placito ciuili 5  
 non debent discernere nisi de causis infra scriptis, videlicet de wold, de homicidio, de wlneribus et de membri alicuius abscisione. Item quocienscunque ipsi octo ueredici eiusdem ciuili placito legaliter requisiti et per 6  
 fuyllingh adaucti omnes vnum prestiterint iuramentum super aliqua legali causa, pro suis boosloth minime debent conuinci, nisi per scriptum domini episcopi et quorundam ciuium pro iniusto iuramento reprobantur. 7  
 Item volumus, ne quis de ciuitate vnus uel alter masculini uel feminini sexus extra ipsam ciuitatem aliquem militem uel potentem rure residentem accipiat defensorem. Item omnis, qui natus est in ciuitate, non 8  
 tenetur solluere debitum, quod dicitur arffkøpp. Item quicunque semel 9  
 soluerit sanus existens suum arffkøpp in placito ciuili cum octo denariis uel in lecto egritudinis cum viginti solidis denariorum, heredes ipsius 10  
 sua bona percipiant et non aduocatus. Item omnis ad ciuitatem Wiber-gensem plaustrando ueniens cum quibuscunque mercimoniis non tenetur

11 reddere debitum, quod dicitur torfförtingh, nisi semel in anno. Item  
 nullus civis uel famulus ipsius pro quocunque wlnere per ipsos alicui  
 12 facto aduocato solvere debent nisi tres marchas. Item si aliquis cuius  
 uel famulus eius aut rurensis forefecerit verberando uel wlnerando,  
 13 habentes caucionem pro ipsis satisfaciendi, non debent captuari. Item  
 si quis rurensis ad instanciam alicuius pro debito per aduocatum uel  
 suum nuncium arestatus fuerit, ut suum debitum soluat, et se iusto  
 modo non excusat, sed contumax recesserit, pro excessibus suis soluere  
 14 tenetur aduocato tres marchas, similiter et bundoni. Item nullus hospes  
 extra veniens potest emere uel vendere ab aliquo hospiti pannum uel  
 telam lineam uel infra ciuitatem incidere<sup>1)</sup> uel alia mercimonia mutuo nisi  
 in nundinis generalibus festi sancti Ketilli. Quod si fecerit, soluat regi  
 15 xl marchas et tantum ciuitati. Item nullus hospes adueniens potest  
 emere a ciue minus quam dimediam decadem cutium, dimediam lagenam  
 butiri, dimediam lagenam adipis, dimedium talentum lardi et dimedium  
 centenarium pellium. Quod si fecerit, soluat in penam regi tres mar-  
 16 chas et ciuitati tantum. Item quod ciues Wibergenses et eorum famuli  
 cum mercimoniis suis ab omni solutione theolonii cum boongiald et  
 torfförtigh infra limites regni Dacie, excepto Scaner, ex quo ad civita-  
 17 tem naues non declinant, liberi debent esse et penitus exempti. Item  
 volumus, quod quicumque ipsos ciues causis herwerk, spoliis, literis regiis  
 et aliis similibus aggrauare uoluerit, non in placito generali nec in  
 placito alicuius hærið, sed in placito ciuili eisdem causis iusto modo  
 18 conuincat. Item quicumque cuius alium ciuem pro debitis uel aliis causis  
 conuincere uoluerit, tribus vicibus ad placitum ipsum citare debet et  
 tribus vicibus domum suam cum suis thinghoringh visitare et postmodum  
 19 ipsum cum eisdem thinghoringh in placito conuincere potest. Item qui-  
 cunque aliquem ciuem pro quacunque causa impecierit, pro qua secun-  
 dum leges terræ cum iuramento suorum consangwineorum se defendere  
 20 deberet, ipse cum conuiuus (!) sancti Kanuti legibus se defendat. Item  
 nullus quemcunque ciuem Wibergensem citare debet extra Noriuciam  
 21 causa pro quacunque. Item si quis alicuius domum cuius conduxerit et  
 eam proprio igne casu comburi contigerit, soluat possessori domus tres  
 22 marchas et ciuitati tantum. Item nullus faciat alteri ciui preiudicium in  
 23 empçione sub pena trium marcharum. Item quicumque conduxerit curiam  
 uel tabernam in preiudicium cuius alterius exponendo pro eisdem de

<sup>1)</sup> »incidere«, skære i mindre Stykker og derpaa forhandle. Afskriverne rette det til: eadem.

pecunia plus solito, soluat in penam tres marchas. Item de excessibus 24  
 pistorum, braxatorum ac de aliis causis minutis et purgacione platearum,  
 si quid pro talibus excessibus exponendum fuerit, ciues leuant duas  
 partes et terciam aduocatus. Item si aduocatus conqueritur super aliquo 25  
 ciue uel famulo eius de causis non manifestis, prebeant aduocato legem,  
 et si non wlt recipere, accusati debent esse penitus excusati, donec legem  
 uoluerit recipere. Item ne aliquis artifex, sutor, sartor aut mercator 26  
 sev alius quicunque foro nostro vendendo aut emendo vtatur, nisi ius  
 ciuile exsoluerit, quociens fuerit oportunum. Item omnes edificia habentes 27  
 in terris canonicorum, ecclesiarum sev aliorum quorumcunque soluere  
 tenentur censum in vigilia beati Andree, et si soluerint, expelli non  
 possunt. Item si aliquis hospes paratus est de ciuitate recedere, et 28  
 quicunque ciuis in aliquo debito sibi obligatur, debet aduocatus cum  
 duobus ciuibus domum eius per tres dies continuos ante solis occasum  
 visitare et debitum suum ordinare uel sufficiens pignus pro eodem. Item 29  
 statuimus in hiis scriptis, quod omnes hospites ad ciuitatem venientes  
 et per yemem ibi morantes mercimonia sua exercendo soluciones, iura,  
 subsidia et alia seruicia nostra vna vobiscum singulis annis, quibus ibi  
 moram fecerint, soluere teneantur, nolentes aliquem hospitem predicto-  
 rum ab huiusmodi solucionibus liberum esse uel exemptum. Item nullus 30  
 institor extraneus exponere debet mercimonia sua venalia vltra tres dies  
 infra annum. Quod si contrafecerit absque licencia ciuium et aduocati,  
 soluat in penam iii marchas ciuibus et tantum aduocato. Item nullus 31  
 ibi noster aduocatus se intrommittat de bonis alicuius exulis vobiscum  
 morientis, sed proconsulibus assignentur, et debita illius persoluant et  
 bona sua remanencia per annum et diem custodiant, et si heredes illius  
 illuc non venerint, ex tunc dicti proconsules assignent cui sunt assign-  
 anda. Item si quis rurensis forefecerit in ciuitate et habere potest 32  
 ciuem fideiussorem, non debet captiuari. Item si aliquis rurensis veniens 33  
 ad placitum ciuile et conquestus fuerit super aliquibus causis, debet  
 ibidem legem firmare et adimplere. Item si quis veniens plaustrando uel 34  
 equitando pro minutis causis ab aliquibus impetitus fuerit, ipse se per-  
 sonaliter purgare potest iuramento suo in eodem loco, tanquam haberet  
 legem plenam. Item nullus rurensis potest nec debet prosequi causam 35  
 rapine super aliquo ciue nec aliquis ciuis contra rurensem. Item quod 36  
 prata, pascua, agri, campi, silue ac piscature eorundem liberi possideri  
 debeant ab omni impeticione quorumcunque. Item nullus aduocatus uel 37  
 exactor existens ipsos pro municionibus dicte ciuitatis construendis, vide-

*licet fossis uel plateis suis emendandis uel mundandis, cum laudagh uel alia impedicione placito inquietat uel molestat, sed cum oportunum tempus acciderit pro huiusmodi causa faciendi, proconsules et pociores ciuitatis intimare debent sub pena inter ipsos apposita et consweta. Insuper ipsos pace, libertatibus, iuribus, privilegiis et graciis congaudere volumus, quibus temporibus nobilium nostrorum predecessorum vti consweuerunt, prout in priuilegiis melius et plenius continetur, ipsa eorundem omnia priuilegia tenore presencium confirmantes et prohibentes districte sub obtentu gracie nostre, ne quis aduocatorum nostrorum uel eorum officialium sev quisquis alius ipsos contra tenorem precencium audeat molestare sev perturbare super aliquo predictorum, sicuti nostram uoluerit vitare uicionem. In cuius rej testimonium sigillum nostrum presentibus duximus apponendum. Datum Wibergis anno domini mcd° xl° feria secunda proxima ante festum beatorum Tyburti et Waleriani sub secreto nostro quo vtimur pro presentibus.*

Pergament med det kgl. Segl, i Geh. Ark. Top. Saml. Vib. Nr. 17 (tidligere i Vib. Raadstuarliv). — Trykt efter mangelfulde Afskrifter i Kolderup-Rosenvinges Gl. danske Love V, 264 ff. og efter Originalen hos Ursin, Stiftsst. Viborg S. 59 ff., begge Steder med tilføjede danske Oversættelser fra det 16de og 17de Aarh. — Nedenunder Originalen staar med utydelig Skrift tre korte Linier med en 5—6 Ord i hver, som det synes: dominus rex, og derefter Navnene paa de øvrige tilstædeværende «relatores».

Senere Paategninger: Fremblagt paa Holstebro Byting for ehn besiddende Ret den 14 Aprilis 1668, och efter som den ehr paa latin schreffuet, kunde den ej leesis.

Fremblagt paa Holstebro Byting for ehn besiddende Ret den 21 Aprilis 1668, och efterdj den ehr paa latine, kand den ej leesis.

## 39.

1441, 16 Juni. Kristoffer af Bajerns Bekræftelse paa Kapitlets Privilegier.

Christoferus, dei gracia Dacie, Sclauorum Gotorumque rex, comes Palatinus Reni et dux Bauarie, omnibus presens scriptum cernentibus salutem in domino sempiternam. Notum facimus vniuersis et singulis per presentes, quod nos venerabiles viros, dominos prepositum, archidiaconum, cantorem ceterosque canonicos Wibergenses nobis in Christo predilectos vna cum bonis eorum omnibus ac tota familia eis attinente sub nostra pace et protectione suscipientes specialiter defendendos, omnes easdem gracias, libertates et priuilegia, que et quas dilecti progenitores et predecessores nostri, reges Dacie, ex caritate hona et mera eorum voluntate et gracia speciali eis dederunt ac benigniter annuerunt, dominis prenotatis ex mera nostra dilectione et gracia speciali concedimus fauorabiliter annuentes omnibusque modis, prout sonant littere progenitorum nostrorum, videlicet dominorum Wolde-

mari sub anno domini m<sup>o</sup> ccc<sup>o</sup> xl<sup>o</sup> secundo, Wibergis feria sexta pentecostes, et Erici sub anno domini m<sup>o</sup> cd<sup>o</sup> xii<sup>o</sup> vigilia beati Laurenij martyris Koldinge date, quas vidimus et audiimus in Randers, ipsas et ipsarum libertates, gratias et privilegia ratificantes tenore presentium confirmamus, quapropter per gratiam nostram districte prohibemus, ne quis advocatorum nostrorum vel eorundem officialium seu quisquam alius, cuiuscunque conditionis, dignitatis aut status existat, ipsos dominos vel aliquem ipsorum vel quempiam de eorum familia contra hanc gratiam nostram ipsis factam presumat aliquatenus molestare, prout regiam euitare voluerit violationem. In cuius rei testimonium secretum nostrum presentibus est appensum. Datum Randers ipso die beati Wilhelmi abbatis anno domini millesimo cd<sup>o</sup> xl<sup>o</sup> primo.

Pergament med det kgl. Segl. Viborg Stiftsarkiv. »Læse«, 24, 5.

## 40.

1442, 11 Juni. Kong Kristoffer giver Borgerne i Viborg Toldfrihed i sit Rige, undtagen paa Skaner Marked.

Wij Cristoffer meth gudhs nathe Danmarchs, Swerighes, Norghes, Wendes oc Gotes konung, palatz greue pa Ryn oc hertugh j Beyern, gøre witerlicht, at wij haue vnt wore elskelighe borgheræ i Wiborgh tolfrii at wære i alt wort righe Danmarck<sup>1)</sup>, vtan i Skaneræ markit, som theres privilegier, ther wii them giuet haue, klarlighe vtwise. Thy forbiuthe wij alle mæn, serdelis wore foghede oc embitzmæn for<sup>de</sup> wore borgheræ æller oc nogher aff them her amoth i nogher made at tøffræ æller hindre for nogher toll, e hwart the fare oc komme i markit vtan pa Skaneræ marketh, som fore screffuet stander. Thetta lader engelund, swa frampt man gøre wil thet, som oss lyufft ær, oc fly wor konungelighe heffnd oc wredhe. Datum Ledosie anno domini mcdxlii<sup>o</sup> ipso die beati Barnabe apostoli nostro sub secreto.

Original paa Pergament, tidligere i Viborg Raadstuarkiv, nu i Geh. Ark., Top. Saml., Viborg.

## 41.

1444, 9 Juli. Kong Kristoffer forbyder, at Prælater, Kanniker, Præster og Klerke uden- og indenbys maa besidde Ejendomme i Viborg, uden de svare Skat og Tyngte deraf til Kronen og Byen. Tidligere Kjøb, som stride herimod, skulle gaa tilbage.

Wij Cristoffer, meth gudz nadhe Danmarcks, Swerighes, Norghes, Wendes oc Gotes konning, palantzgreue vppa Riin oc hertugh j

<sup>1)</sup> Dette Ord er tilføjet over Linien.

Beyærn, gøre widerlicht alle mæn, at wore ælscheliche burghere j Wiburgh haue beræt fore oss, at prelatere, kaneke, prester oc klerkæ jnnenbyæs oc vden haue køpt joordh oc gaardhe oc besidhe them j for<sup>ne</sup> wor køpstæth Wiburgh oc gøre ther ængen hiælp eller thyngge aff, æfterthy som bysæns thianiste oc bestandelsse tilhører, oc thær meth matte wor køpstæth forødhes oc wore burghere forarmes, om thet swo frandelis tillstædhes, swo at wi oc kronen ey finge swodan thianiste aff them, som therre forældre tillforen oc the her till giort haue oc gøre, hwilket wi ængelund tillstædhe wele eller mwe, at swo tillgange scall. Thy wele wi ændelighen, at swodane køp ængelund stædhigh bliue skule oc ængen macht haue, mæn bethe oc biuthe alle wore burghere, som j swo madhe therre jordhe, hws eller gaardhe sold haue, at the eller therre arffuinge eller neste wener, om arffuinge ey till ære, them jgen anname, oc prelaterne, presterne eller clærkæne therre penninge igengiuue, som herre køpt haue, eller therre arffuinge, oc gøre kronen oc byæn swodan thianiste oc rættichet, som them bør. Oc forbiuthe wi alle andelighe oc wæildzlighe, ee hwo the hælzt ære, her æfter noker joordh, gaardhe eller hws j for<sup>ne</sup> wor køpstæth Wiburgh at købhe eller j andre made vnder sik draghe, som oss oc kronen eller wor køpstæth till forfang ær, vden han well gøre byæn ther aff swodan thianiste oc hiælp, som andre wore burghere bør at gøre aff therre gaardhe, eller oc han hauer thet aff wor sønderlighe gunst oc nadhe vnder wor konninglighe hæffnd oc wredhe swo længe, wi fonge thet ytermere owerweyæt, oc till rætte hørt meth wort ælscheliche radh aff Danmarck bodhe clerkæns oc bysæns bestandelsse om for<sup>ne</sup> ærende. — Datum jn castro nostro Calmariensi profesto beati Kanuti regis, nostro sub secreto, anno domini millesimo cdxl quarto.

Original paa Pergament. Seglet fattes. I Gehejmarkivet. (Aflævering fra Raadstuarlivet).

## 42.

1445, 22 Marts. Kristoffer af Bajern opfordrer Kapitlet til at give Provst Hans Pabe Gods til Underholdning og Kapitlets Procuratorium paa Læsø.

Cristoferus, dei *gracia* Dacie, Swecie, Noruegie, Sclauorum Gotorumque rex, comes Palatinus Reni et dux Bauarie. Premisso nostro syncero fauore. Kære wenner, [som] wj ether i sist tillscreue, atj skulde sænd[e] til] oss nokre aff ethert capitell fullmectighe vppa alles ethra weynæ . . . . ærende, som mellom ether oc ether . . . . Hans Pabhe, wor ælscheligh . . . ., tha hauer nw for<sup>ne</sup> [her Hans Pabhe] beræt fore



oss, at . . . . . sænde her Olaff Birting oc her Jens Nielssen vppa alles ethre . . . . møtte *meth* honum fore . . . . *meth* gudh biscop Thorlaff oc wor ælscheligh canceler . . . . [t]henum i mellom talet oc forent j [swo ma]de, at for<sup>ne</sup> her Peder Nielssen, her Olaff oc her Jens haue louet oc saght honum got her æfter till atwænde oc hau[e louet] honum ethert *procuratorium* vppa Læssø vppa alles ethre weynæ, som han begærdhe, swo at han hauer thacket e[ther o]c oss, j hwilket j oss sônderligh haue lyufft giort, oc wi ether therfore oc kærlighen thacke, wm j *thet* swo ho[num] fulburdhe. Thy bethe wj ether kærlighen, atj wænde honum *thet* bæste till fore wor skyld her æfter oc vtlegge honum swo mokit gotz wæll beleylight, aff hwilket han sik som en prowest wæll holde maa, oc sônderligh bethe wj ether, atj jo vnne honum for<sup>ne</sup> ethert *procuratorium* vppa Læssø j iij eller firæ samfælde aar nestkommende, æfterthy som her Peder Ericszen *thet* fore honum haffde. Han hauer oc saght fore oss, at han well gøre ether got ræghenscap oc all ether rættichet till godhe rødhe, oc gøre ether swo dan forwaring, at *thet* scall wære ether oc then helghe kirkæ vden skadhe oc forfang. Wi wele gerne thes ytermere hiælpe honum at forsware oc fordeythinge then helghe kirkes oc capitels gotz, nar behoff gørss. Kære wener, lader honum . . . nyde, at wi nw fore honum scriue oc bethe, oc gører oc beuiser ether her vtj, som j wele haue wor gunst, hiælp oc trøst, vm j oss noker tiidh behøffue j ether oc ether kirkes ærende, oc hwes j her vtj gøre wele, oc han wor bøn nyde kan, *thet* biuther oss *strax* till *meth* for<sup>ne</sup> prowest Hans, thy han scall wden tøffring igen hws oss wære j Koldinge, oc lader *thettæ* nw ængelund. Jn *Christo* valete. *Scriptum* Randrusie jpsø die *beati Pauli apostoli, nostro sub secreto, anno domini etc. xl<sup>o</sup> quinto. Dominus proprio ore expressit.*

Udskrift: *Venerabilibus viris dominis archidyachono, cantori totique capitulo Wibergensi nobis sincere dilectis.*

Papir med Spor af Segl, Viborg Stiftsarkiv, Læsø V, 28. Begyndelsen og noget af Slutningen er stærkt forrevet og hullet.

## 43.

1445, 26 April. Vidnesbyrd, at Kapitlet har tilbudt Her Hans Pabe Prokuratorium paa Læsø paa visse Betingelser.

Alle men thette breff see eller høræ læses, helse wy Cristiern Krabbe, Wiborg landthings hører, Thomes Ville oc Pæther Samsingh, borghemæstre, Niels Jensszen, Jes Jensszen, Per Skytte, Gerleff Enwol

oc Enerd Wognsszen, radhmenne j thet same stedh Wyborgh, kærliche *mæth* wor herre oc gøre witherlicht *mæth* thette wort oppne breff, at wy wnder wors herre aar mcdxlv° j then vghe nest fore sanctæ Marchus dagh ewangelist nærwærendes hooss ware *mæth* flere gothe men særlestis, som war her Follert Stampe ridder oc Morten Krappe aff wapn, j capittels hws i wor frwe kirke j Wiborgh, hordhe oc saawe, at hetherlighe men ærkedeken, cantor oc menig capittel tilbothe oc wilde vnnæ hetherligh man her Hans Pabe, proust j Wiborgh, theres *procuratorium* ower Lessø jil nogher tiidh fore wor nadighe herre konninghes breff oc bœn skyld *mæth* en aff theres mædcanike, æfter thy som her Pæther Ericssen thet tilforen hathe, hwilket for<sup>de</sup> proust Hans ey j swo madhe tha vntfanghe wilde. Oc ær oss fulleligh witherlicht oc sanneligh hawe spurdh, at aldrj nogher proust j Wiborgh hawe farit til Lessø omodh capittels samthykke, vden altijdh hawer haft en sin mæthbrodher *mæth* sigh myndigh j al. . . . . he. At wy thette hordhe, thet widhne wy *mæth* wore incigle thrychte nedhen pa thette breff. Giwet aar, stedh oc stund, som fore stonder screffuit.

Papir med 9 Segl, hvoraf kun de tre sidste i Behold (Bomærker). Viborg Stiftsarkiv. »Læsø« V, 30.

## 44.

1445, 12 Maj. Provst Hans Papes Forpligtelse til Kapitlet som dets Prokurator paa Læsø.

Alle mæn, thette breff see æller høre læses, helsser jech Hans Pabe, prowist j Wiborgh, kerlighe *meth* wor herre oc gør widerlicht *meth* thette myt opne breff, at effter thy at hetherlighe mæn oc herrer ærchedyæghen oc cantor oc menighe capitell j Wiborgh, myne kære methebrothre, goth tro pa mik sat hawe oc sætte, oc serlestes j thet at the mik nw *meth* een annen dande man aff capitell theres *procuratorium* vpa Lesø til een tiidh befalet hawe, tha jætter jech oc loffuer vpa siell oc rætte cristen mans tro oc sannenden, at jech for<sup>de</sup> capitels oc hwer theres j capitell ær oc alle wore wortnedhes oc thyeneres gaffn oc betzste j alle the ærende, jech tiltrodher ær, effter myn yterstæ macht gøre oc bewise schall, oc hwes jech j nogher made vpbær æller vpbære lader noghet aff for<sup>de</sup> capitels rænte, wragh æller saghefaldh j for<sup>de</sup> Læsø æller annen stædh, hwor thet helst wære kan. . . . . [j]ech gøre them skel oc regnskab *meth* all rætfærdichet, som een tro man . . . . . sine kiære capitels brothre. Fframdeles vpa thet at ængen misthenckelsse

[mello]m oss wære schal, tha syer jech oc fulkommelige holde wil vnder myn heth[ers oc] æres forwarelsse oc vnder hordheste pines lidhelsse, at jech aldri noghet aff for<sup>de</sup> . . . .gh capitels gots, wære sich Lesøø æller annet, i nogher made haue æller begære wil, [yther]mere en hwes tyl myn eyen prowist oc prowistij sønnerlighe laght ær, vtan jech thet meth theres welix oc kerlichet til thøcke haue kan. Jtem at thet, som nw forescreffuet stander, vbrødelighe oc vtan all falsk oc swich hordhelighe holdes schal, tha hauer jech meth fulkommeligh ja oc welix hengt myt jncighle næthen fore thette breff oc bedhit oc bedher beskethne mæn Cristiern Krabbe, Wiborghs landstingshører, Pæther Sampsingh, borghe-mæster, oc Pæther Lassen, radhman j Wiborgh, henge theres jncighle meth myt til witnesbyrdh fore thette breff. Datum Wibergis anno domini mcdxli quinto, feria quarta jnfra octauas ascensionis domini saluatoris.

Pergament, beskadiget; Sigillerne afrevne. Smsts. Nr. 29.

## 45.

1446, 6 Decbr. Kristoffer af Bajern tillader Læsøboerne at købe Korn, hvor de ville i hans Riger.

Wy Cristoffer meth gudhs nadhe Danmarks, [Swergis, Nor]gis, Vendes oc Godes koning, palantzgreffue pa Riin oc hertugh j Beyeren, gøre widerlicht, ath wy haffue vnt oc tilladet, ath alle bønder oc almwe, som byggæ oc boo paa Lesøø, mwe købe korn till theres landhs behoff alle weghne j wore righe, hwor the komme. Thy forbyuthe wy alle, e hwo the hælst ære, oc sønderlighe wore foghedhe oc æmbitz mæn them her ouer at hindre eller hindre lade vnder wort hylleste oc nathe. Datum jn castro nostro Hintzegawel die beati Nicolaj, nostro sub secreto, anno dominij millesimo quadringentesimo quadragesimo sexto.

Pergament; Seglet afrevet. Viborg Stiftsarkiv. »Læsø«, V, 34. Smlgn. under 2 Februar 1538 og 5 Juli og 1 Aug. 1541.

## 46.

1447, 12 April Kristoffer af Bajern byder, at Afgifterne til Viborg Domkirkes Bygning skal nøjagtig erlægges til de sædvanlige fire Terminer, og bekræfter Kirkens og Kapitlets Privilegier.

Cristoferus, dei gracia Dacie, Suecie, Noruegie, Sclanorum Gotorumque rex, comespalatinus Reni et dux Bauariæ, viuuersis et singulis, ad quorum notitiam peruenerit presens scriptum, salutem in domino sempiternam. Cum nos pias elemosinarum donationes a predecessoribus

nostris, clare memorie regibus Dacie, ecclesie Wibergensi concessa et ob honorem omnipotentis dei et pie genetricis eius et in ipsorum remedium animarum salubriter institutas ex officio teneamur attentius promouere et de bono in melius ampliare, idcirca mandamus omnibus et singulis subditis nostris et alijs, cuiuscunque conditionis sint, districte precipientes quatuor solutiones ad fabricam ecclesie beate Marie virginis Wibergensis ab antiquo debitas et consuetas solito tempore capitulo Wibergensi solvere non omittant, prout indignationem nostram et vltionem regiam voluerint euitare. Insuper ut clerus in eadem ecclesia Wibergensi diuino quietius vacare valeat officio, et vt diuinus cultus in eadem amplius augmentetur, omnia priuilegia, libertates et gracias memorate ecclesie Wibergensi et capitulo ibidem per predecessores et progenitores nostros concessa uel concessas ex specialis fauoris gracia approbamus, ratificamus et tenore presentium confirmamus, prohibentes districte, ne quis aduocatorum uel officialium nostrorum seu alij, cuiuscunque conditionis existant, pefatam ecclesiam et capitulum in huiusmodi suis priuilegijs, gracia et libertatibus quouis modo injuste audeant molestare, prout vltionem nostram regiam duxerint euitandam. Datum castro nostro Cailingborgh feria quarta pentecostes nostro sub secreto anno domini med quadagesimo septimo.

Ad relatum domini Ottonis militis  
et magistri Johannis Jwari archidiaconi Arusiensis.

Pergament med Kongens Sekret i rødt Vox velbevaret. Viborg Stiftsarkiv, Domkirke, Pakke 1, Nr. 6. — Tidligere (mangelfuldt) trykt i Pontoppidans Annal. II, 599.

## 47.

1447, 3 Juni. Tingsvidne fra Nørlyng Herred, at Vorde Birketing havde fra gammel Tid været Viborg Domkapitels Frihedsting og ligget ved Vorde Kirke, indtil Provst Jens for Alderdoms og Mags Skyld og for Trængsler fra Hald havde flyttet det til sin Stue i Mariekloster i Viborg.

Alle men thette breff see æller høre læse, helse wy Mattis Michelssen, foghet pa Nørrlyng heretsting, Jenss Brvn, prior j Korsebrodre closter j Wiborgh, Offe Taghessen aff Wingi, Ebbe Vinter, foghet j biscopsgardh j Wiborgh, Pether Lassen, radhman j samestedh, Jess Jeipssen j Rodhing, Jess Nielssen j Beeg och Keld Voghnssen j Guldagher evinnelich meth gudh och kungøre meth thette vort opne breff, at aar æfter gudhs byrdh medxlviij sancte trinitatis løgherdagh vpa Nørrlyngheretsting var skicketh for oss oc flere godhe men hedherlich man her Pether Nielssen, canic j Wiborgh, oc sporde openbarlich, vm

thet var noget dande man vitherlicht, ath Vordhe bærkthing hafde leghet j thet samme stedh, som thet nw ligger, hoss Vordhe kirke, aff gamel daghe æller ey, och vm thet hafuer vareth capitels aff Wiborgh domkirke rætte friiheth vthen hwer mansz aatale. Tha swaret ther mange dande men til strax jnnen fire stocke, ath the hafde sanmelich hørt och sport aff therres foreldre, thet Vordhebærcthing ær Capitels aff Wiborg oc hafuer varet rætte friiheth, oc rætte thingstedh hafuer leghet hoss Vordhe kirke aff gamel daghe, ther som thinghet nw holdes, før æn profuest Jenss lagdhe thet j sin stuffue j Marie closter for sin alderdom oc magh skuld oc for threngsell skuld, som han hafde aff Hald j the daghe. Æfter these ordh æsketh for<sup>de</sup> her Pether Nielssen ett fult stondendes thingsvithue, huilketh han sich aff otte dande men, som ære Lauris Skatheland a vapn, Nis Thogerssen, radhman j Wiborgh, Pavl Jenssen j Hornum, Willom Petherssen j Wamen, Jepp Lassen sammestedh, Pether litle j Rørbæc, Michil Petherssen j Føvлом oc Pether Claussen j Bigvm, huilke for<sup>de</sup> gode men meth berod hwghe oc samledhe hender vithnede vpa therres rætte troo oc saninde, at the hafde hørt oc sanmelich sport aff gamele men, som ther aff viste, oc them sielfue fullwitherlicht ær, ath thet bærkthing, som nw ligger hoss Vordhe kirke j Nørrlivnghereth, hafuer leghet j thet samme stedh aff areld oc hafuer varet capitels frij thingstedh oc frijtheth aff gamel daghe oc æn ær til Wiborg domkirkj, oc lodh profuest Jenss, hues siel gudh nadhe, j sin tiid thet legge j profuest stoffuen j Marie closter for sin alderdom oc magh skuld oc for threngsel, han hafde samme tiid aff Hald, oc aldri noget biscop hafde ther rætt jnnen æller beuareth sich ther meth j noget madhe. Thet swa ær ganget oc fareth j-alle madhe, som forescreffuet stonder, thet vithne wij meth vore jngseghel hengendes nedhen fore thette breff, som gifuet ær aar, dagh oc stedh, som fore stonder screffuet.

Pergament med Seglremme uden Sigiller, i Viborg Stiftsarkiv, »Domkapitel«, Nr. 71.

## 48.

1448, 5 Januar. Peder Hardbo tilskøder Graabrødre Kloster i Viborg en Gaard i St. Mogens Sogn sammesteds.

Allæ mendh [thette breff see eller høræ] lesse, helszer jech Peder Hardbo i . . .gard ewinnæligh meth wor hærræ och veder kener megh meth thette mith opnæ breff at hawæ s[kø]tth och stadfæstæ och fwlkommelig oplather Graabrødræ closther i Wiborgh then samæ gardh,

som lygher i *sancte Magens* soghen i Wiborgh, hwilken Mechil Browen pobodæ, och myn alfadher *Peder Hardbo* i Agber hafuer wntth och giffuet . . . . til for<sup>de</sup> closther i Wiborgh, och tilbinder iech megth for<sup>de</sup> *Peder Hardbo* och myne arwinge . . . . och komende ath frij och ath frælse for<sup>de</sup> *Graabrødre* closther then for<sup>de</sup> gordh for hwær mans rættæ tiltalæ til ewigæ tidh. Til wdermere forwarels oc sand wîndes byrdh henger iech for<sup>de</sup> *Peder Hardbo* myth incigel neden for *thette breff meth fleræ gotæ mens incigler*, som æræ *Christiern Krabbæ*, *fogeth* i Wiborgh, *Tames Wildhe*, *Peder Sampsingh*, borgemesther i *thet samæ stedh*, *Jens Jenssen*, *Peder Lassen*, radmen i *thet samæ stedh*. Gywet wnder wores *hærræs* aar modxlviij po the helly thre koningher aff *Kollen theres affthen*.

Pergament, stærkt beskadiget og utydeligt af Fugtighed, med 6 Seglremme uden Sigiller, i Viborg Stiftsarkiv. »Domkapitel«, Nr. 96.

## 49.

1449, 5 April. Kristiern I tager Bispen og Kapitlet i Viborg i Beskyttelse og bekræfter deres Privilegier.

Christiernus, dei *gracia* Dacie, Noruegie, *Sclauorum Gotorumque* rex, comes de Oldenborgh et Delmenhorst, omnibus *presens* scriptum cernentibus ad *sinceri nostri fauoris affectum in domino salutem*. Constare volumus *vniuersis* nos reuerendum in *Christo patrem dominum Thorlauum eadem gracia episcopum Wibergensem, prepositum, archidiaconum, cantorem totumque capitulum ibidem*, nobis *sincere dilectos*, vna *cum* omnibus bonis ac familia eis et cuilibet eorum *attinentibus* sub *nostra* regali pace et *protectione* suscepisse *specialiter defensandos*. Insuper *eisdem* reuerendo *patri, preposito, archidiacono, cantori et capitulo omnes et singulas libertates, emunitates, gracias, jura, priuilegia et laudabiles consuetudines, que et quas progenitores ac predecessores nostri, reges Dacie, de regali munificencia domino episcopo. Wibergensi suoque venerabili capitulo ac predecessoribus eorum donauerunt et innuerunt, admittimus, jnnouamus ac donamus et tenore presentium jnuolabiliter confirmamus*. Districtius igitur *prohibemus*, ne quis *aduocatorum* aut *officialium nostrorum* aut *quisquam* alius, *cuiuscunque condicionis* aut status exstiterit, contra hanc nostre *defensionis et confirmationis gracia* dictum *dominam episcopum suumque capitulum* angariare uel quomodolibet in *premissis* audeat molestare, prout *nostram* regiam euitare uoluerit *ultionem*. In *quarum* *defensionis et confirmationis* *euidens testimonium secretum nostrum presentibus duximus appendendum*. Datum

Lundis sabbato proximo ante dominicam palmarum, anno domini mcdquadragesimonono, anno vero regni nostri Dacie primo.

Pergament med Kongens Sekret i rødt Vox. Viborg Stiftsarkiv, •Reversal-fortsættelse 1, d.

## 50.

1450, 8 April. Kvitering til Kapitlet for Vrag.

Alle men *thette* breff ser æller høre læse, kongør jek Piter Dobelin *meth thette* my oben bref, ath jek hawer fulkomelich myn nøwe for alt *thet* gosz, ther blef vpa Læsøe vp boren af hederlik mæn her ærkedegen j Wyborik oc Jep Aserszen, *foget* pa Læsøe, for takel oc towe oc ale købemans gosz, hwiiket ther vpa Læsøe af Wysmer<sup>1)</sup>, hwilke takel oc toue oc købmans gosz jek fwlđh mynduge giordh ær for radstol oc j siden radh j Wysmer, oc taker hederlik cappitel (!) j Wyborik oc *foget*, oc læt them alldiels qwit oc anger løst for hwar mans til tal, ther kan tale vpa *meth* ræte. Til odder mer bewaryg oc stadh fæstels thete bref, tha triker jek myt ensegel neden for *thette* bref *meth* ander gode mæns jnsegel, Nys *Jenszen* Bast kær oc Nys *Anderszen* j Longestradh. Gywen ar *thette* breff onder wors hære ar m<sup>o</sup>ccc<sup>o</sup> l pa *sancte Wilhelmi* dagh.

Papir med 3 Segl (Bomærker) i Viborg Stiftsarkiv. •Læsøe VII, 16.

## 51.

1452, 3 Februar. Borgemester Jens Jensen sælger sin Gaard ved St. Nikolai Kirke i Viborg til Kantor Peder Jensen.

Alle men, *thette* breff seer eller hører leses, helser jek Jes *Jenssen*, borgemester j *Wiborgh* ewinderlich helsen *meth* gudh, ok *kwngjør* jek *thet* alle men *meth thette* myt opffne breff, ath jek hawer soldh ok affhendh thenne *brefferer* hederlich *man* her *Pedher Jenssen*, cantor j *Wiborgh*, myn *gaardh* ligdindes nordhen widh weyen hoss *sancti Nicholai* kirky i *Wiborgh*, ok kennes *meth thette* myt opffne breff wp at hawe boret fwld werdh effther myn *eygen* nøge for for<sup>de</sup> *gaardh* aff for<sup>de</sup> hederlich *man* her *Peer Jenssen*, ok tilbinder jek mik ok myne arwinge ath frii ok frelse for<sup>de</sup> her *Peer Jenssen* ok hans arwinghe for<sup>de</sup> *gaardh* for hwer mans tilthale. In cuius rei testimonium sigillum meum vna cum sigillis virorum honorabilium et discretorum dominorum Nicholai Brwn canonici, Ottonis plebani ju *Korningh* et *Nicholai Jenssen*

<sup>1)</sup> Her synes at mangle noget.

Kragelund in testimonium premissorum presentibus est appensum. Datum anno domini millesimoquadringentesimoquingagesimosecundo die beati Ansgarij confessoris.

Pergament med Seglremme uden Sigiller. Viborg Stiftsarkiv. •Domkapitel•, Nr.78.

## 52.

1452, 17 Februar. Tingsvidne fra Hindsted Herred om en Gaard, som Marine Esberns havde skjænket Viborg Domkirke.

Alle men thette breff seer heller høræ læsse, helsser wij Powel Nielssen, hæræts foget till Hinsthet hæræts ting, Jes Mathssen, riddher, Hanss j Allns, Mikill Nielssen i Owe, presther, Jens Kieldssen i Hoffbro, Kield Woenssen, Mikill Jessen i Himersdall oc Thord Powilssen ewinneligh meth gwd, oc kwngere wi alle men, at aar efter guds biurd m° cd° lij then thorsdag nesth fore sancte Matthis i fasthe po Hinsthet hæræts ting war skicket fore wss thenne neruerendes brefforer Powell Jessen i Hornum oc fore andh[re] gode men, som tha neruerendes ware, hwilken som lofflig beddes, fek oc fremledde jet fwlt standendes tings witne aff viij beskeden dande men, so som ware Bertill [i] Hørby, Las Palssen i Rørby (?), Taghe i Røstrop, Tøger Pallissen i Døstropp, Jon Peterssen i Weddom, Las Hanssen i Kielstropp, Mattis Hardbo j Rostropp oc Tames Jessen i Bronbergh, hwilke for<sup>de</sup> viij dande men ther wotnæ po thieres gode tro oc rettæ sanden, at the haffde sandelig hørt oc spurt, oc war them fwluideligt, at then gordh i Skielss, som Marine Esberns aff Kielstropp hon gaff till domkirky i Wibergh, then war rette fri godz, then tidh hon giwen wart, oc aller hon kam i bøndher skat sydhen i nogher made, oc war hon till giwen then for<sup>de</sup> kircky i for<sup>de</sup> Marine Esberns hendher helbreythedh oc welmact, manghe aar førre en for<sup>de</sup> Marine Esberns hon dødhe. In cuius rei testimonium sigilla nostra presentibus sunt appensa. Datum anno, die et loco in quibus ut supra.

Paategning med en noget yngre Haand: Contra Jens Hwas for en gordt y Skeel (?).

Original paa Pergament med Levninger af otte Seglremme; utydelig og stærkt medtaget af Tidens Tand. Viborg Stiftsarkiv. Reversalfortsættelse 1, D.

## 53.

Harre og Nørre Herreders Provst og Præster vidimere et gammelt Brev af 5 Febr. 1453, hvorved Væbner Jakob Skat af Frøsløvgård skjænker sin Gaard Abelgaard i Østerlyby til Præsten i Lyby.

Vi efterskrevne Kristiern Brun, Herreds Provst i Harre Herred, Nørre Herred og Sognepræst i Hierk, Kristiern Jensen, Sognepræst til



Junget Kirke, Peder Madsen, Sognepræst til Grinderslev Klosterkirke, Søren Ibsen, Sognepræst til Roslev Kirke, Niels Brun, Sognepræst til Durup Kirke, Kristiern Kristiernsen, Sognepræst til Tise Kirke, Bunde Knudsen, Sognepræst til Selde Kirke, Kristiern Lavridsen, Sognepræst til Nautrup Kirke, og Erland Andersen, Kapellan til Bierk og Harre Kirker, gjøre vitterligt for alle med dette vort aabne Brev, at idag, som er den 12 Oktob. Aar etc. Mdlxx, der vi paa vores Embedes Vegne vare forsamlede udi Jebjerg Kirke efter kongl. Majestæts Ordinananses Lydelse, lod hæderlig Mand, Her Niels Mogensen, Sognepræst der samme Steds, os se en gammel for<sup>ne</sup> Jebjerg Kirkes Bog af Pergament, udi hvilken Bog disse efterskrevne Latinske Ord var skrevet, lydendes Ord fra Ord, saa vidt vi dennem kunde læse, som her efterfølger:

Universis et singulis, ad quorum notitiam pervenerit præsens scriptum, Jacobus Skat de Frøsløffgaardt, armiger, salutem in domino sempiternam. Constare cupio modernis ac futuris, quod recognosco me ex libera voluntate et matura mente ob laudem dei et salutem animæ meæ ad mensam sacerdotalem in parochia Lybye, qui nunc est et in posterum fuerit, quandam curiam meam dictam Abelgaardt in Østerlybye sitam cum universis et singulis suis attinentiis, nullis exceptis, quocunqve nomine censeantur, annuisse pleniter et donasse nunc perpetuo possidendam tali conditione, quod plebanus ejusdem parochiæ, qui pro tempore fuerit, omnipotentis dei clementiam inter missarum solennia æternarum suarum devotarum precium, utpote coram eodem vero adventuro iudice voluerit respondere, pro me misero perpetuis temporibus humiliter appetetur(?). Præterea obligo me hæredesque meos [præfato] plebano prænominatam curiam. . . . appropriare et liberare ab impetitione quorumcunqve. In cujus rei testimonium sigillum meum una cum sigillis nobilium virorum, videlicet Martini Krabbe et Iacobi Pussel armigerorum nec non domini . . . . pastoris parochialis ecclesiæ Lybyensis præsentibus est appensum. Datum anno domini mcdliij die beatæ Agathæ virginis.

Til ydermere Vidnesbyrd trykke vi vore Indsegl neden paa dette vort aabne Brev. Datum anno, loco et die ut supra.

Afskrift i Viborg Stiftsarkiv, vidimeret 6 Novbr. 1691 af Biskop Glud (smlgn. Nr. 33). — Af det latinske Brev af 1453 findes en Vidisse af selve Originalen, verificeret af Biskop Henrik Gerner 8 Oktober 1699. Denne Tydning af Originalen er vel bedre end Gluds, og er derfor benyttet ovenfor, men begge have aabenbart flere Steder ikke kunnet løse Forkortelserne.

1453, 14 Oktober. Væbner Jes Thomesen af Dalsgaard mageskifter en Toft i Ove til Biskop Knud i Viborg.

Allæ mæn, sum thettæ breff se heller hør læse, helser jegh Jes Tamassen aff Dals gardh, ther wæpner ær, ewynneligh meth gwth oc kungøret meth thettæ mith oppet breff, ath jegh hauer sidh offuer en wenneligh skiffte meth hedherligh fadher biscop Knudh j Wiborgh, so thet h[an] hauer fanghet en tofft aff migh j Owæ, hwilken tofft som liggher østen widh Michil Swenssen, oc jegh t[angher] en tofft jgen aff biscopdom, hwilken som ligher westen widh Stigh Bertelssen. Jtem til binder jegh migh oc myne arwingh ath frighe oc ath frelse then for<sup>de</sup> tofft til Wiborgh biscopdom til ewighe tid ffor hwar mans rette til tal. Til windesbiurdh oc hander(!) mer bewisningh tha hauer jegh henghet mith jnsigil ffor thette breff meth ander gode mens jnsigil, so sum ær Hans Hanssen prest j Owæ oc Mage[ns] Ollessen prest j Astorp. Datum Owæ sub anno domini m cd liij die beatj Kalixti martiris.

Pergament med Spor af tre Seglremme, noget beskadiget, i Viborg Stiftsarkiv, •Bispestol• IX, 3.

1454, 8 Juni. Landstingsvidne, at den Adela, som løber fra Løvel Bro til Langvedel, er ret Herredsskjel mellem Rinds og Nørlyng Herreder. og at fem Favne oven for Vosgaard og til Skjelstenen i Fjorden er Kapitlets frie Fiskevand.

Allæ mæn thette breff see eller høre læse, helsær wi Lass Jebssen, Wiborgh landz thinghører, Jens Nielssen, forstandher j sancte Johannes closter j Wiborgh, Peder Mattissen, officialis generalis j for<sup>ne</sup> Wiborgh, Cristiern Eskilssen, Offw Tagssen, Erik Hwass, Jes Greyerssen, Bordh Jenssen, Mowris Nielssen, webner, Jes Mattsen och Peder Laurissen skriffuer ewinneligh meth gudh och kungøre meth thette worth obne breff, ar efter gudz byrdh m<sup>o</sup> cdliij then lowerdagh nest for pinzdagh po Wiborgh landz thingh war skicket thenne breffwiser, hedherligh man her Peder Jenssen, cantor j Wiborgh, louligh eskith, fæk och framleddæ jeth wiunæ aff tolf dannæ mæn, som vp war neffndh aff allæ fyre stocke po Wiborgh lantz thing, som war Peder Lassen, Peder Sketh, Ænerth Woghnsen, Peder Anderssen, Bertil Brvn, Nis Jebssen sudher, borgher j Wiborgh, Mattis Michilssen j Perstrvp, Morthen j Rowm lundh, Anders Jenssen j Wordugh, Jsac j Lundgardh, Jes Symenssen oc Peder Aslessen i Biærægraff, hwilkæ for<sup>ne</sup> tolf dannæ mæn wondæ samdræg-

theligh winneth po thiæres tro och sannen, ath them kwndæ aller længer høre eller spøræ aff gamle tiidh, oc ær oss full witherligh j sanhedh, ath then stóræ aa, som nw løbær fra Lowell bro och so wester jndh till Longh Wedell, hawer wareth reth hærizskiell oc æn ær mellom Rinz hærít och Nørlyng hærít och reth markæ skiell mellom Skals mark och Hawæriis mark. *Jtem* wondæ for<sup>ne</sup> tolf dannæ mæn, ath fæm fawne owen for Woss gardhæ och saa ner vdj j fiordh til skiellstien hawer wareth capittels j Wiborgh rette frij fiskæ watn aff arildhs daghæ, oc jngen man mothe fiskæ vden meth for<sup>ne</sup> capittels minnæ. *Thet* the so winnæth, *thet* hordhæ wi och sowæ oc haue til winnesbyrdh wor jncilæ hængd nethen for *thette* breff. *Datum* anno, die et loco quibus vt supra.

Gl. Paategning: Lantztings witne, ath adel a fra Løwell broff till Langwedell broff er rette herritzskell oc marcskiell etc.

Pergament. Sigillerne afrevne. Viborg Stiftsarkiv, »Kannikøfiskeri», I, 30.

## 56.

1455, 16 August. Christiani 1<sup>mi</sup> Bref, at H. Oluff Bagge skal miste sin Canichedom, oc H. Tygge Terchildszøn i Ribe dermed igien forlenes. Dater. crastino assumptionis Mariæ 1455.

Gl. Fortegnelse over Brevene i Kapitlets Skuffe. — Brevet kan ikke længere findes i Stiftsarkivet, uagtet der ved flere Lejligheder er søgt efter det. Smågn. Ursin, Stiftsstaden Viborg, S. 167, der mulig kan har kjendt Sagen fra denne Fortegnelse. Heller ikke i Geh.-Ark. findes nogen Afskrift.

## 57.

1456, 31 Juli. Christiørn I Benaading oc Confirmation paa Bircherettighed til Vorde Birk ved Wiborg, frj Fiskerj i Lang Vedel Aae, med Forstrog ofuer al Nør Liungherrit, item Bircherettighed til Fuur, Nørholm oc andre Steder, som de af Arilds Tid friest haffuer haft. Dater. profesto beati Petri ad Vincula 1456.

Gl. Fortegnelse over de Breve, »som findes i Capitulets Skuffe udi Viborg». Selve Kongebrevet findes ikke længere i Stiftsarkivet og heller ikke i Geh.-Ark.

## 58.

1457, 29 September. Sjølegave af en halv Gaard paa Læsø til Viborg Domkirkes Bygning.

Alle mæn *thette* breff see æller høre læses, helsszer jech Pæther Wæne vtj Westræøø soghen pa Leesø ewinneleghe meth wor herre oc

kwngør *meth thette* myt opne *breff*, at jech for myn syæls oc fore myne forældres syæles nettæ, hjelpp oc [be]standelsse vnner, giuer oc aldeles s[kænker] halff myn gardh, som jech nw selffuer vtj bor, vtj for<sup>ne</sup> Westræ øø soghen liggendes, *meth* alle . . . . oc tilhørelsse, ænctæ vnnentaghet, e hwat som helst *thet* ær, æller *meth* naffn [neffnes kan], jn til wor ffrowes domkirkes bygning vtj Wiborgh, j swadane made, at jech schal ha[ue] same atj ho swa lenge, som jech leffuer, oc nar gudh wil, at jech dødher bliuer, tha schal for<sup>ne</sup> myn gardh *meth* alle sine tilhørelsse komme frij oc frelsseleghe til for<sup>de</sup> domkirkes bygning vten alle myne arwinges æller anner mans hinder æller gensielsse. Til hwes things wisse oc yder mere stadhfestelsse hauer jech *meth* welix oc witschapp ladet henge myt jncighle *meth* andre godhe mæns jncighle, som ære Esge Hermensszens, fowet pa for<sup>de</sup> Leesøø, oc Niels Mordhs j Byrom, næthen fore *thette* *breff*. Giuet aar effter gudhs byrdh medlvij pa sanctæ Mechils daw vtj Klitgardh.

Hullet Pergament uden Sigiller. Viborg Stiftsarkiv, •Læsø•, 13, 9.

## 59.

1457. Borger Peder Mortensen i Aalborg skjenker en halv Saltkjedel paa Læsø til Viborg Domkirkes Bygning for sin og Forældres Salighed.

Alle mæn *thette* *breff* seer eller høre læses, *helszer* jech Pæther Mortenszen, borgher i Alborgh, ewinnelighe *meth* wor herre oc kwngør alle mæn, som nw ære oc komme schule, at jech j myn fulle welmacht och *meth* welberadder hwgh vnner, giuer oc aldeles vplader een halff saltkædhel j Leesøø j Lasse Olaffszens kædhell jn til Wiborghs domkirkes bygning for myn oc myne forældres siæles helsne, salichet oc bestandelsse j swa dane made, at jech schal hannum selffuer hauer oc brwge swa lenge, som jech leffuer, och nar jech affgongen ær, tha schal for<sup>de</sup> halffue saltkædhell komme frij oc frelsæ jn til for<sup>de</sup> Wiborghs domkirckes byghning, oc alt *thet*, som han rænttæ kan, vtan alle mæn hinder oc gensielsse. *Jtem* tilbinder jech mik oc myne rætte arffwinge at frij oc frelsse for<sup>de</sup> domkirke then for<sup>de</sup> halffue saltkædhell vtan alle hielperædhe. Til hwes things witnesbyrdh oc stadhfestelsse hauer jech hengt myt jncighle *meth* andre godhe mæns jncighle, som ære Esge Hermenssen, fowet j Klitgardh, och Niels Mordh j Byrom pa Leesøø, næthen fore *thette* *breff*. Giuet j Alborgh aar effther gudhs byrdh m<sup>o</sup> cd<sup>o</sup> lvij<sup>o</sup>.

Pergament; Sigillerne afrevne. Viborg Stiftsarkiv. •Domkirke• IV, 2.

1461, 15 Marts (?). Kong Kristiern I's Brev, at Borgmestrene i Viborg maa lade dem fordele til Viborg Landsting, som købslaa omkring Byen mod Kongens Forbud, enten i Salling eller andensteds, og at der maa holdes Torvedag i Viborg hver Lørdag, som gammel Sædvane har været.

Vi Kristiern, med Guds Naade Danmarks, Sverigs, Norges, Vendes og Gotes Konning, Hertug udi Slesvig, Greve udi Holsten (osv.), gjøre alle vitterligt, at vi af vor synderlige Gunst og Naade have undt og tilladt og under og tillader med dette vort aabne Brev, at Anders Nielsen eller hvo som vor Borgmester i Viborg er, maa lade dennem fordeles til Landsting, ihvo de helst ere, som købslaa og Forprang gjøre omkring deres By mod vort Forbud, enten i Salling eller andensteds der omkring paa deres Forstrog, som de plejer at have deres Næring, og unde vi dennem at holde Torv en Tid om hver Uge om Løverdagen, som gammel Sædvane været haver, og ville vi, at vore Borgere udi Viborg skulle den Dag udstaa med deres Kram og Kjøbmandsskab af hvert Embede, saa at Almuen, som dennem søge til Torvs, fange der at se og købe saadanne Varer, som Borgerne fal have der, som andensteds gjøres i vores Kjøbstæder. Og bede vi eder, vor Almue der omkring, at I dennem paa forbemeldte Dag søge til Torvs med eders, hvis I have at sælge, da have vi det saa skicket med for<sup>ne</sup> vore Borgmestre og Borgere udi Viborg, at eder skal vederfares det, som redeligt er. Datum in castro nostro Kolding Dominica Lætare, nostro sub secreto præsentibus appenso, anno domini 1451.

Kopibog i Viborg Raadstuarkiv, fra Begyndelsen af forrige Aarhundrede. — At der maa være en Fejlskrift i Dateringen (1451), viser Kongens Titel, som først passer til Aaret 1461.

1461, 14 August. Biskop Knuds Vidnesbyrd, at Kannik Jens Mord indvordede Ravnstrup med mere Gods til Viborg Kapitel og Domkirke.

Wi Knud, met gudz naade biscop i Wiborg, kundgjør alle met thette vort obne breff, att aar ephther gudz byrd m cd lxi then fredag nest ephther *Sancti* Laurentii dagh i Wiborg domkircke for dom war skiicket hederlig mand her Jens Mord, cannick i Wiborgh och domkircke werie i samme sted, och haffde tho dannemænd hans louffhøring, som war *Las Christenssen* wdj Hallom och *Thamess Stinger* i Jestrop; och kundgiorde, at the wor ved Rauentorp kirckegaardt then mandag nest fore *Sancti* Laurentii dagh, hørde och saa, at for<sup>ne</sup> her Jens self

tolffte cannicke oc prester inworde met lawheffd till domkircke och capitell alle Raentorp by, Bredskoff, Goszdall, Jestrop, Grimsholm, Raentorp melle met frii dam och damsbund, och alle for<sup>ne</sup> gotzes rettighet, som er ager och engh, skouff och buske, vot och tørt, fiskewand och fægangh, intet vndertaget. Jtem vorde hand all Nybrowskouff och Tuerskouff, Quernbeck oc Bolm met alle the enge, som ligger nedem ved skouffuen vd met Nybroo aa, saa nordlig och østerlig som till Korsbrødre enge ved tagher, och Grimsholms enge och kier, saa østerlig som till the gamle bullegraffue ved Wiborg marck wedtager, och var for<sup>ne</sup> lagheffd loufflig tilbøden till herritz ting tree samfelde tingh effther lowen, och thisligest for kirckens dom, och melte for<sup>ne</sup> loffhøringh hans loff stadig. At the saa kungiorde for osz och flere gode mend, thet widne vi met wor jndsegle nedem for thette breff. Datum ut supra.

Paategning: Copie aff de breff, M. Hans oc M. Peder Høg staa paa.

Senere Paategning: Dette breff er siden stadfest aff kongh Christiern anno 1515.

Afskrift fra Slutn. af 16de Aarh. i Viborg Stiftsarkiv. »Bispestol«, VI, 3.

## 62.

1461, 11 December. Tingsvidne for Vorde Birketing, at Kapitlets Tjenere i Kjølson og Vorde have lovet Provst Hartvig Jul, at hverken de eller deres Folk eller Indestmænd skulle fiske i Kapitlets Fiskeri

Alle men thette breff seer eller hører lesæ, helse wy Jes Lassen, foghet oppa Wordhugh bierktingh, Niels Skadlandh, Peder Kori, Jes Perszen i Ørægardh ok Swendh Esbernssen ewindeligh meth gudh, ok kungiorer wy meth thette worth opne breff, ath ar effther gwdz bordh m cd lxi then fredagh nesth effther wor frwe dagh *conceptionis* var skeketh for oss ok for flere gode men oppa Wordhugh bierktingh hedherligh man her Hartwigh Jwll, prowesth j Viburge, æsketh ok fek eth fwlth tings wintne aff ottæ beskedhen dandemen, som war Villats i Lundgardh, Jes swdher, Clemeth, Nis Dysth, Peder Lassen, Peder Kori, Seuren Andherssen, Swendh Cristiernssen, hwilke for<sup>de</sup> dandemen wontneth oppa theress tro ok sannæ, ath the sa ok hørde, ath capittels tiener i Kylsæn ok Wordhugh war oppa for<sup>de</sup> Wordwgh bierktingh ok loffueth ok saffde for<sup>de</sup> prowesth Hartwigh, ath the eller tieress folk ok indesthmen skwlle ey fiske j capittels fiskery eller forstrogh, som er østen widh then wraugh, som skydher wd aff Skalslandh ok østæn widh Kylsæn feri

stedh, som theress wodlenghy er oppa Kylsen landh. Hware the eller theress folk eller indesthmen ther fisketh, for(!) for er sawffdh, tha kændess the thennom ath hawæ ther meth giørth capittell eth fwlth woldh. Ath the sa wondhe, thet wintne wy meth wore jncegle trökendes nedhen for thette breff, screffueth ar ok dagh, som for standher screffueth.

Samtidig Paategning: *Promissio et obligatio inhabitantium* Vordhe et Kiølszen.

Papir med Segl i Viborg Stiftsarkiv, »Kannikefiskeri», I, 29.

## 63.

Udtag af en Landstingsdom af 1461 om samme Sag.

Item det andet riddersmendz mend och gode mendz pergamentz breff af Wiborg landzting under dato 1461 med nj hengendisz segell for, liudendisz, at Her Hartvig Juell, proust i Wiborrig, lod læsze kongbreff og frihed, paa frihed og naade, som hand og hansz forfedre hafde undt og gifuet capitelet i Wiborg paa therisz fiskeri i salt vand og ferske vand till Langvedell aae med alle sine frie forstrog, og kiærde, at de forhindrisz, og fiskes mod derisz villie, og spurde, huad der var rett om. Da tøgte dennom og alle de gode mend, som landszting søgde, og sagde for rette efter saadanne privilegier og frihed, som kong Christian og hansz forfedre konger af Danmarch haffuer for<sup>ne</sup> capitel undt og gifuet, huo som dennom forhindrer eller fisker imod derisz vilge enten i ferske vand eller i salt vand i derisz forstrog for<sup>ne</sup> capitel til skade, da haffuer de brødt fuld vold med, og maa deelsiz til Worde birchting med sandemenn med vold, som rett er.

Indført i et Tingsvidne fra Vorde Birketing af 5 Juli 1583, hvoraf findes en Afskrift i Viborg Stiftsarkiv, »Kannikefiskeri», II, 7.

## 64.

1464, 17 Marts. Tingsvidne fra Rinds Herred, at Kapitlet i Viborg har ladet fremlægge Breve og Bevisligheder paa Tinget angaaende en Trætte med Hr. Kristoffer Lykke.

Alle men thette breff see eller høre læses, helse wij Woghen Nielssen j Tholstrupp, fowet pa Rins herrits thing, Erik Pederssen j Rindh, Jes Pederssen, j Byghom, Børiall Pederssen j Glerup, Jep Tøgerssen j Tharupp oc Cristiern Pederssen j [West]erriis ewinneligh meth wor herre oc kungøre, at vnner wor herres aar medlxiv pa sancte Gertrudis dagh pa Rins [herr]its thing war [ski]kket for oss oc anner

gode men, som tha thing søchte, hederlig man her Jens Mardh, canick j Wiborg, esket oc fek eet fult things winne aff viij beskeden dandæ men, som war Mathis G. . . . j Fielssø, Jes Jessen j Tholstrupp, Pawel Nielssen j Westerbølle, Las Jenssen j Fielssø, Marten Woenssen j Wlberig, Peder . . . ssen j samestedh, Peder Asgerssen j Øriis oc Jnghemer j Swnstrupp, hwilcke for<sup>de</sup> dandæ men wonne pa theres tro oc sannen, at the hafde hørd oc seeth pa Rins herritz thing, at hedherlig men, capittil j Wiborgh, haue ladhet lowlighen . . . ke pa thre samfoldh thing met trennæ lawdagh breffue oc bewisingh for pa thet gods, som for<sup>de</sup> capittil oc her Cristofer Lykke thræde om, som ligger j Herupp, Hering oc Friisdrupp oc anner stedh ther omkringh. At these for<sup>de</sup> dandæ men so wonne, som forscreuet stander, tha haue wj til winnesbyrdh hengt wore jnseghel neden fore thette breff. Giuet aar, dagh oc stedh, som forscrewen ær.

Pergament, en Del beskadiget, med 4 Segremme uden Sigiller, i Viborg Stiftsarkiv, •Domkapitel• Nr. 96.

## 65.

1465, 13 Juni. Kristiern I byder Viborg Domkapitel at løse Ridder Kristoffer Lykke og hans Tjenere af Band og at lade den Trætte, som er dem imellem, komme for Kongen og Rigsraadet.

*Cristiernus, dei gracia Dacie, Svecie, Norvegie, Sclavorum Gothorumque rex, dux Sleswicensis, comes Holsacie, Stormarie (osv.).*

*Premisso nostro sincero fauore. Wider, kære wener, at her Cristoffer Løcke, ridder, wor elskelige man oc thiener, haffuer waret her fore oss oc beret, ati haffue fordeeld hanom oc hans thienere baadhe meth kirkens ret oc landzlogh modh thet wort breff, som wij hanom gifuet haffdhe, at wij mælde j qwerstedh at stande then dele oc trette, som ether oc hanom i mellom war, swolenge then sagh komme fore oss oc wort mene radh i rette, oc ower thet han haffwer waret owerbodhug til landzthing at møde fore oss oc wort radh, som forscreffne breff vtwiisde, som han oc en nw er, huilcket oss storlige forwndrer, atj swo gøre wille. Thi bedhe wij ether en nw oc endeligh welæ, ati ladhe hanom oc hans thienere løses aff band oc lader alle erende ether j mellom vpestaa, swolenge the komme i rette fore oss oc wort radh, som fore screffuit staar, oc lader thet engelunde. In Cristo valete. Screffuit in castro nostro Nyborgh die corporis Cristi nostro sub signeto anno etc. lxxv.*

Udskrift: *Viris dilectis . . . prelati et canonicis ecclesie Wibergensis.*

Original paa Papir i Viborg Stiftsarkiv, •Kuriøse Papirer• Nr. 4, med Spor af Segl i rødt Vox. — Meget blegt og utydeligt.



## 66.

1466, 21 Januar. Tingsvidne fra Aars Herred, at det Gaardsted i Smørup, som ligger vesterst og sønderst, er skjænket til Brorstrup Kirke for over 100 Aar siden af Præsten Hr. Aage.

Alle Mænd, som dette Brev ser eller høre, hilse vi Nis Kristensøn, Foged paa Aars Herredsting, Elbech af Graarup, Peder Svennichsøn i Østrup, Peder Hvid i Barnlilæ, Jes Brun i Aars, Oluf i Aagaard, Nis Simensøn i Braarstrup og Tøger Dalsøn i Siøstrup evindeligt med Gud, og kundgjøre vi med dette vort aabne Brev, at Aar efter Guds Byrd 1466, den Tirsdag næst for Sancti Vincentii Dag, da var skikket for os paa Aars Herredsting og for flere gode Mænd, som da Ting søgte, denne nærværende Brevviser, hæderlig Mand Hr. Jens Jensen, Præst udi Aars, hvilken som lovlig esket og fik et fuldt Tingsvidne paa hæderlig Faders Vegne, Biskop Knud i Viborg, af otte uvildige Dannemænd, som var Kield Ørn i Barnlilæ, Peder Hvid ibidem, Nis Mortensøn i Haverslev, Las Villumsøn ibidem, Peder Svennichsøn i Østrup, Oluf i Aagaard, Tøger Dalsøn i Siøstrup og Peder Pedersøn i Gundestrup, hvilke for<sup>ne</sup> otte Dannemænd vunde paa deres gode Tro og rette Sandhed, og var det dennem fuldt vitterligt og haver de spurgt af deres Forældre i Guds Sandhed, at det Gaardsted, som ligger vesterst og sønderst i Smørup, hvilket Gaardsted som Sandemænd sore til Brorstrup Kirke, det er Kirkens hendes rette Gods, og var det given til for<sup>ne</sup> Kirke over hundrede Aar siden af en Præst, som hed Hr. Ogggi, hvilken Præst som ligger for den søndre Kirkedør i for<sup>ne</sup> Brorstrup Kirke. In cuius rej testimonium sigilla nostra inferius sunt appensa. Datum ut supra.

Indført i en Landstingsvidisse, bevidnet af Erik Skram, Axel Jul, Herman Skiel, Landsdommere i Nørrejylland, og Jens Skriver, Landstingshører, udstedt Fastelavns Lørdag 1552 paa Forlangende af Hr. Kristian Madsen, Sognepræst i Smørup. Viborg Stiftsbog, Aars Herred. Smlgn. Ældste Arkivregistraturer II, 263, 23.

## 67.

1466, 9 December. Vidnesbyrd fra Aars Herredsting, at Sandemænd have svoret det vesterste og sønderste Sted i Smørup til Brorstrup Kirke.

Alle Mænd, som dette Brev ser eller høre læse, hilse vi Niels Kristensøn, Foged paa Aars Herredsting, Elbech af Graarup, Niels Friis . . . . ., Væbner, Nis Nielsøn i Ejdrup, Jes Mogensøn i Gislum, Terkild Kristensøn i Weggergaard, Klemen i Glerup, Gunde i Skivum og Tøger Dalssøn i Siøstrup evindeligt med Gud, og kundgjøre vi med

dette vort aabne Brev, at Aar efter Guds Byrd 1466, den Tirsdag næst efter vor Frue Dag conceptionis, da var skikket for os paa Aars Herredsting og for flere gode Mænd, som da Ting søgte, denne nærværende Brevviser, hæderlig Mand Hr. Tydich Svan, Præst i Skivum, hvilken som løvlig esket et fuldt Tingsvidne af otte uvildige Dannemænd, som var Elbech af Graarup, Oluff i Aagaard, Grafvens i Jelstrup, Kristiern i Pisselhøj, Anders i Tamdrup, Jes Lavridson i Aars, Jes Mikkelsen i Helming og Povl Torssøn i Løndrup, hvilke for<sup>ne</sup> otte Dannemænd vunde paa deres gode Tro og rette Sandhed, og var dem fuldt vitterligt, at de saa og hørte, det Sandemænd i Aars Herred de var inden alle fire Stokke paa for<sup>ne</sup> Aars Herredsting og kundgjorde det Tov, som de havde gjort i Smørup imellem Guds Hus og Bondens, saa det de sore det vesterst og det sønderst Gaardsted, som nu paabygget er, til Brorstrup Kirke med alle sin rette Tilliggende, Ager og Eng, vaadt og tørt alle fire Vegne til Markmode, intet undtaget. Det var for<sup>ne</sup> Sandemænd lovlig opkrævet til paa for<sup>ne</sup> Aars Herredsting, som Loven holder. In cuius rej testimonium sigilla nostra inferius sunt appensa. Datum ut supra.

Indført i samme Landstingsvidisse som Nr. 66. Viborg Stiftsbog, Aars Herred. Smlgn. Ældste Arkivregistraturer II, 266, 49.

## 68.

1468, 1 April. Biskop Knuds Dom, at en Gaard i Grynderup er rette Præstegaard til Sæby Sogn.

Wj Knudh, *meth* gutz nadhæ byskop j Wiborgh, giøre wetherligh *meth thette* worth opnæ breff, ath wj sodhæ ræth och dom j Osteth kirkæ then fredagh næsth fore sabbato sciencies. Tha kam her *Cristiern* aff Nawtorp fore dom och badh om lydh oc spordhæ ath, om han matthæ ladhæ dandhæ men ganghæ fram oc seye, hwath the westhæ om then presthæ gordh, som liggher j Gryndorp. Tha gik ther firæ godhæ dandhæ men fram, som war *Peder Michelsen* j Nesom, *Eskel Jenssen*, *Peder Longh*, *Jerik Mattsen*, oc jen godh asthæ dandhæ konæ, *Kirstin Jensdatter*. The wondhe j godhæ lydh oc fore sidhen dom pa theres thro oc sandhe, ath them fwlwedherligt war, ath then gordh, som liggher j Gryndorp, som for<sup>de</sup> her *Cristiern* giwer akiære oppa, thet war retthæ presthe gordh, oc mynness them oc kiendhæ then presth, som bodhæ j Gryndorp j for<sup>de</sup> gordh, och hedhæ han her *Jeb* oc bodhæ ther j manghæ aar oc worthæ jen gamel man oc dødthæ ther, oc war han ræththæ

soghen presth ath Seby kirkæ, och haffdhæ han then forskreffn gordh fore sin retthæ presthæ gordh j allæ sin tiidh, och gaffs ther aff alther stydh j manghæ aar. Ffore thessæ bewisingh oc andher flere, som wj hørdhæ j Nawtorp kirkæ, demæ wj for<sup>de</sup> gordh til rættthæ presthæ gordh j Seby soghen. Ffinness ther nogher jordh, som sæær er giwen til kirken, wil presth j Seby kirkæ haffæ then jordh til for<sup>de</sup> gordh, tha skal han giffæ ther aff skyldh til Seby kirkæ soo mægæth, som then jordh kan wæl skyldhæ. Datum Ostæth sub anno dominij m<sup>o</sup>cccc<sup>o</sup>lx viij, feria sexta post dominicam letare, nostro sub signeto.

Original paa Pergament, med Seglrem uden Sigil, i Viborg Stiftsarkiv, Harre Herred, Navtrup Kald, Nr. 1.

## 69.

1469, 21 August. Kong Kristiern I stadfæster de Viborg By af Kong Kristoffer givne Privilegier.

Wij Cristiern, meth gudz nathe Danmarcks, Suerigis, Norgis, Wendes oc Gottes koningh (osv.), gøre alle witherlicht, at wij aff wor sønnerlige gwnt oc nathe, swo oc vpaa thet at wore borgemestere, raadh oc menighet j Wiborgh mwe bliffue bestandende, oc for<sup>ne</sup> købstad ydermere forbæthres, tha haffue wij stadfest oc fulbwrth oc meth thette wort obne breff stadfeste oc fulbwrde the priuilegia oc frijhether oc nather, som wor forfather koningh Cristoffer them oc theres købstad Wiborgh vnt, giffuit oc stadfest haffuer, oc mele wij them wedh ful macht at bliffue meth alle theres article, som the ludhe oc vtwiise. Thi forbywde wij alle wore fogethe oc embitzmen oc alle andre, ehwo the helst ere eller wære kwnne, for<sup>ne</sup> wore borgemestere, raadhmen oc menighet i Wiiborgh her vti oc emodh for<sup>ne</sup> priuilegia, frijhether oc nather at hindre eller hindre lathe eller i nogre made vforrette vndher wor koninglige heffnd oc wrede. Datum in castro nostro Haffniënsi fferia secunda infra octauas assumptionis Marie virginis gloriosissime, nostro sub secreto presentibus inferius appensso, anno domini medlxnno.

Gehejmearkivet; Afløvelse fra Viborg Raadstuarxiv. Pergament; Seglet beskadiget.

## 70.

1471, 19 Januar. Bestemmelse, taget paa Viborg Snapslandsting af Klerke, Adel, Købstadsmænd og menige Almue om Fiskeriet i Limfjorden, og Kjendelse i den Anledning af Landstinget.

Alle men thette breff seer eller hør lesæ, hielssæ wj Niels Koos, riddher oc lantzdomer j Nøriutland, Knudh, meth gutz nadhe

biscop j Wiborgh, Cristiern Krabbe lantztingshøer, Eskil Nielssen, Peder Høgh, Jens Matssen, Eric Bjørnssen, Eric Erikssen, riddher, Morthen Krabbe, Cristiern Eskilssen, Las Dan, Jep Jwel, Albrecht Skiel, Bertil Koess, Oleff Munk, Jwer Skeel, Jens Pederssen, Eggert Vesthenj, Sty Vesthenj, Las Maltssen, Skallandt, Eler Jwel, Symen Spendh oc Enert Laurissen, ther vepner er, euinnelig meth gudh oc kungør meth thette vorth opne breff aar effther gutz byrdh mcdlxxj then løerdagh nest for *sanctorum* dagh Fabianj et Sebastianj paa Wiborgh lantzting snabsting kierde for oss klerke, riddher, riddhermentz men, kiøbstedh men oc menig almogæ, ath the haffde stoor hindher oc skade aff the rwser, som nw met fiskes j Leemfiørth, j saa modhæ ath the forsette oc forhindhre fisken op ath gonge j swenne oc menig fiørth oc til aar oc gode mentz frj fiskerij, menig landet til stoor skade. Tha vorth vj saa til ene meth alle godhæ mentz rood, som tha til lantzting var skicket, paa menig landens bestannelss, ath enggen skal forsette meth rwser nogher swenne eller menig fiørden, som fisken pleyer op at gonge, men hwo som vil fiske meth rwser, tha skal [thet vere] for sin egne landh j saa modhæ, ath hwor han setther til bredening j menig fiørth, tha skal han [sette] vedh landet oc saa xl fawne vd ath dybet oc ey lengher, oc xxx fawne, hwor som fiørden smalles, so ath han ey forhindher fisken op ath gongæ til nogher mantz aa eller voydretth eller gode mentz fri fiskerij, oc enggen man skal sette ythermere paa rekke for hwer andher. Thi sigæ vj saa for rette, ath effther saadan vilkor oc vedtekt, som for er rørdh, ath huo som ther fisker andherlees j Lemfiørth meth rwser, en som for er sagdh, oc huo som setther for andher mentz landh oc grwndh en for sin egen, oc fongher han skade paa hans rwser, tha bør hanom ath haffue hiemgialdh oc moo ey dele ther ythermere effther, saa lengæ til vor nodigæ herræ meth hans roodh sigher ther ythermere om pa menig lantz bestannelss. Til vitnesbyrdh haffue vi hengt vore incigle neden thette breff. Datum vt supra.

Gammel Paategning: *Littere super vetecth aff landzting om frihet j Lemfiord &c.*, hwor langt hwer mo sette fra heffd.

Pergament med 21 Seglremme, hvori endnu et Par Voxstumper. — Notarial-Paategninger: Læst paa Vorde Birketing 26 November 1596, 18 November 1597, 26 August 1671. — Meget utydeligt og beskadiget af Fugtighed. Viborg Stiftsarkiv, »Kannikefiskeri» I, 30. — Sammenlign Kong Kristierns Bekræftelse paa dettê Brev i Nr. 73.

## 71.

1471, 11 Juli (Die beati Ketilli confessoris). Albert Skel af Hegnet giver 11 Ørter Korn aarlig af 4 Gaarde i Tøndering til Sognepræsten for at holde Messer for ham og hans Forfædre.

Efter et meget beskadiget Papirsbrev i Viborg Stiftsarkiv (vedkommende Herreds- og Sognepakke) trykt i Hofmans Fundationer III, 474—76. Fuldstændig udfyldt efter ældre Afskrifter i V. S. Skeels Optegnelser om Familien Skeel, Side 356—59.

## 72.

1471, 19 Oktober. Tingsvidne fra Nørlyng Herred, at Kapitlet i Viborg havde gjort Lovhævd paa dets fri Fiskeri og Ejendom ved Langvejle Aa, Skals og Kjølens.

Allæ mæn *thettæ* breff seer eller høre læsæ, *helsæ* wy Anders Jeppssen j Wamen, som then dagh thinghører war paa Nørlyingherrets tingh, Symen Spendh j Bygum, Niels Skadelandh j Gedsteris, wepner, Las Matissen i Pederstrvp, Peder Worm j Rødingh, Crestiern Nielssen j Bygum ok Jes Pederssen j Øregordh kerligh *meth* gudh ok kungør wy *meth thettæ* worth opnæ breff, ath aar effther gutz byrdh medlxxj then louerdagh nesth effther *sancti* Calixti dagh war skiketh for oss ok for flere gode men hederligh man her Harthwich Jwel, *prouesth* j Wyborgh, pa Nørling herretz tingh, esket, fik ok framlede eth fulth tings winne aff otte beskeden dandemen, som war Michel Matissen j Pederstrvp, *Cristiern* Nielssen j Bygum, Nis Symenssen j Wamen, Nis Jverssen *ibidem*, Matz Hwidssen, Las Balli, Nis Gladh och *Cristiern* Pederssen j Lynnum, hwilkæ for<sup>de</sup> dandemen wonde pa theres tro och sanden, ath the *neruerendes* hoos war, saa ok hørde, *thet* hederligh capitels lagheffdh heringh, som war Nis Lassen j . . alsfordh och Willatz j Lundzgordh, war oppa for<sup>de</sup> tingh pa for<sup>de</sup> dagh och kungjordhe, *thet* for<sup>de</sup> hederligh capittel gjorde theres lageheffdh then torsdagh nesth till forne pa theres gotz, fyskerij och eydom. Ffersth Langhweylæ aa till metstrømæ paa then sønder syde fra Gresgrade och saa till Woosgarde, och saa inworde the *meth* laweheffth Woosgarde for capittels frij fyskerij till beggi lande och sa Langhweylæ aa neder aath till beggi landh till then wrangh, som skyðer synden wdh aff Skals øør ok saa ower till Kiølsingh ferystedh, som theres wodlengi eer, *thet* worde for<sup>de</sup> capitel *meth* lageheffth for theres frii fyskerij. *Jtem* worde for<sup>de</sup> capitel theres frij forstrogh wester wdh ath fiorden frij ath weræ, som hwn hawer wæreth aff arildhz daghe. *Jtem* worde for<sup>de</sup> capitel alle for<sup>de</sup> Kiølsingh by *meth* alle the ænghi,

som ligger paa Kiølsingh kier, wntaghen the enghi, som werdugh father biscob Knudh nw j weræ hawer. Jtem wonde for<sup>de</sup> men, ath capitels lageheffth war louligh till bodhet ok till fonden paa for<sup>de</sup> tingh, och war esketh brewæ ok bewyseningh, om nogher haudhæ theer jmodh ath seye, och ingen for kam. Ath the for<sup>de</sup> men saa wonde, som forscreeuen stander, thet wynde wy meth war jncegel hengendes neden for thettæ breff. Datum anno, die, loco quibus supra.

Under Seglremsfolden er skrevet med samme Haand: Jes Mattis.

Pergament, stærkt medtaget, Sigillerne afrevne, i Viborg Stiftsarkiv, »Kannike-fiskeri» 1, Nr. 28. — Notarialpaategninger: Læst paa Vorde Birketing 26 November 1596; Rinds Herred 29 November 1596; Vorde Birketing 18 November 1597; 17 December 1617; 18 Marts 1625; 26 August 1631. Jvnf. Ældste Arkivreg. II, 205, 34 og 235, 11 fgd.

## 73.

1472, 3 Marts. Kong Kristiern den førstes Stadfæstelsesdom paa Landstingsvedtægten af 19 Januar 1471 om Fiskeriet i Limfjorden, med Forbud mod at fiske med Ruser paa anden Maade, end Landstinget har bestemt, navnlig mellem Himmersyssel Land og Vorde Land, under Straf af Retsforfølgning paa Vorde Birketing.

Vi Kristiern, med Guds Naade Danmarks, Sveriges, Norges, Vendes og Gothes Konning (osv.), giøre alle vitterligt, at for os paa vort Retterting var skicket hæderlig og velbyrdig [Mand, Hr.] Hartvig Juel, Domprovst i Viborg, med et Brev udgiven af Viborg Landsting, velbeseglet med gode Mænds Indsegle, lydendes, at eftersom med Fiskeri i Limfjord gjøres stor Skalkhed med Ruser at forsætte Sunden og menige Fjorden, som Fiskene plejer op at gange til alle Mænds fri Fiskeri, og derpaa til ens vorde og vedtoge Klerker, Ridder og Svende, saa og menige Mand, som da til Landsting vare skikkede, og [for] Ret paasagde, at hvo som vil fiske i Limfjorden, da skal det være for sit eget Land, i saa Maade, at han sætter fra Landet og saa 40 Favne udad i Dybet, og 30 Favne, hvor Fjorden smalles, saa at han ej forsætter gode Mænds fri Fiskeri eller og Vodedræt, og ingen skal sætte paa Række for hverandre, og hvo som sætter ydermere, end som for er jørt, og fanger han Skade paa hans Ruser, da bør han at have Hjemgjæld og maa ej dele derefter. Hvilken Brev vi nu stadfæste og ved sin Fuldmagt dømme i alle sine Ord og Artikler, forbyndes alle, ihvo de helst ere eller være kunne, at djærve sig<sup>1)</sup> at fiske ydermere

<sup>1)</sup> Afskriften har her: og hverver sig. Den rigtige Læsemaade fremgaar af et Tingsvidne fra 1683 i Stiftsarkivet.

med Ruser i Limfjorden end som for er rørt, og særdeles mellem Himmersyssel Land og Vorde Land, saa frent de ej ville stande Dele til Vorde Birketing med Hørings Dele eller Volds Dele, som Lov og Ret er, saa længe [til] nogen kommer for os med bedre Bevisning paa vort Retterting. Datum in Sandby anno 1472 profesto S. Lucii, nostro sub sigillo ad causas, teste domino Jacobo Johannis de Sandby, jústitiario nostro dilecto.

Afskrift fra 1740, da samtlige Retsbreve angaaende Kannikefiskeriet fremlagdes i Retten og Afskrifter gennem Stiftsbefalingsmanden indsendtes til Rentekamret. (\*Kannikefiskeri II, 5). I Afskriften henføres Brevet til Aar 1470, men dette Aarstal maa være urigtigt, da Landstingsbrevet er af 19 Januar 1471; da Kristiern I den 3die Marts 1471 var paa Segeberg Slot (Dipl. Chr. primi Nr. 169), maa Dagen være 3 Marts 1472; til dette Aar henføres Brevet ogsaa i Tingsvidnet fra 1683.

## 74.

1472, 15 Marts. Kristiern 1stes Bekræftelse paa Læsø Birketing.

Wij Cristiern, meth gudz nathæ Danmarks, Sweriges, Norges, Wendes oc Gothes koningh (osv.), gøre alle widerlicht, at oss elskeligh hederligh capitell vdi Wigborgh haffuer ladet berett her fore oss, at thee haffue frijt biercksting oc rætt vpa therres kirkes land Læsø, som the aff lang tijd hafft hawe aff wore kære forfædhre, hwelkit bierck oc ting wij hawe stadfest oc fuldbyurd oc stadfestæ oc fuldbyurde meth thette wort obne breff fast oc meth fuld rætt athaffue, nyde oc beholde i alle made, som the thet h[ertil] hafft haffwe friæst vdi noghen tijdh. Thy bethe wij oc byude ether, alle for<sup>næ</sup> capitels worthnede oc thienere, som bygge oc bo vpa for<sup>næ</sup> Læsø, atj holde oc fuld gøre vdi alle made for<sup>næ</sup> ethers biercksting oc rett vden all forsømsæ oc gensigelsæ, effther thy som andhre for<sup>næ</sup> capitels bierkemen aff aldher giort haffue, oc lader thet engelunde vnder wor koningxligh heffnd oc wrede. Ex castro nostro Haffniensi dominica passionis, nostro sub secreto presentibus inferius appenso, anno domini mcdlxx secundo.

Pergament; Seglet afrevet. Viborg Stiftsarkiv, »Læsø« XXIII, 14.

## 75.

1472, 15 Marts. Kong Kristiern den førstes Stadfæstelsesbrev paa Viborg Kapitels Fiskeri i Limfjorden.

Vi Kristiern, med Guds Naade Danmarks, Sveriges, Norges, Vendes oc Gothes Konning (osv.), gjøre alle vitterligt, at os elskelig

hæderlig Kapitel udi Viborg haver haft her for os et Vedtægts- og Retsbrev, lydendes oppaa den Forfang og Skade, som vore kjære menige Undersaatter ndi Nørre Jylland omkring Limfjorden havde [gjort] oppaa deres Fiskeri med Ruser etc. Hvilket Brev vi have stadfæst og fuldbyrdt og stadfæste og fuldbyrde med dette vort aabne Brev med alle sine Ord og Artikle fast og stadigt og ved Fuldmagt at blive udi alle Maade, som det ydermere indeholder og udviser. Thi forbyde vi alle vore Fogeder og Embedsmænd og alle andre, ihvo de helst ere eller være kunne, og særdeles alle dem, som Ruser, Garn og Vod pleje at have og bruge udi fornævnte Limfjord, fornævnte Kapitel nogen Skade eller Forfang udi nogen Maade at gjøre eller gjøre lade oppaa deres Ruser, Garn eller Vod nogensteds udi fornævnte Limfjord, der som de have deres rette Fiskegang og Rum, mod fornævnte Vedtægts- og Retsbrevs Lydelse, Ord eller Artikle, under vor kgl. Hævn og Vrede. In cujus nostræ confirmationis fidem evidentiorum secretum nostrum regale præsentibus inferius est appensum. Ex castro nostro Hafniensi dominica passionis anno domini millesimo qvadringentesimo septuagesimo secundo.

Afskrift fra 1740 i Viborg Stiftsarkiv, »Kannikefiskeri» II, 5.

## 76.

1472, 25 April. Landstingdom, at hvo som har oprudt Kapitlets Fiskegaard, er falden for 40 Marks Bøde til Kongen og 40 Mark til Kapitlet, og maa tiltales derfor efter Landslov eller Kirkelov eller værge for sig med Kjønnsævn.

Ffor alle men thette breff seer eller hør lesæ, kungør vi Nis Sale, lantstings hør j Nør Jutlandh, Eskil Nielssen, Peder Høg, riddher, Cristiern Eskilssen, Mogens Krabbæ, Cristiern Krabbæ, Mogens Mogenssen, Oleff Sommer, Andhers Mogenssen, Jes Jenssen, vepner, Pouel Abilgordh, Erik Jeibssen, borgmester, Lass Rask, Jes Jeibssen, radmen, Peder Laurissen scriuer oc Niels scriuer meth thette vort opne breff, aar effther guts byrdh medlxxij die sancti Marci ewangeliste paa Wiburg lantsting var skicket hedherlig oc velborn man her Hartwig Jwl, domprouest j Wiburg, kungiorde oc kierde, at nogher aff Himmersyssel haffde opbrødet capittelss fiskgorde, som hedher Voosgorde, liggendes j Longwedel aa, oc vil haffue fiskeloob oc room j gemmel for<sup>ne</sup> gorde heldher om kring, oc spurde, huat thi varæ capittel plictug, for thi haffde saa opbrot for<sup>ne</sup> capittelss fiskegorde, som haffuer været frij fiskegorde aff arildss tiidh, oc om capittel var plictug at gøre room oc fiskeloob igemmel theres gordhe heldher om kring, at lade fisken løbæ fraa them oc til



andher. Tha sagde vi saa for rettæ effther vor lantslog oc handfestning oc effther thj at for<sup>ne</sup> Voossgorde haffuer været frii gorde oc fiskerij aff arilds dagæ j riddher oc swenne theres væræ oc ther effther j mangæ aar j capittelss væræ j Wiburg, oc for<sup>ne</sup> capittel haffuer giort ther paa lagheffd fraa beggæ lande paa beggæ sidher, som theres lagheffdss breff ther om vt wiisser, tha er for<sup>ne</sup> capittel ey plicting at gøre room heldher fiskeloob j for<sup>ne</sup> Voossgorde heldher om kring, at lade fisken løbæ fraa them oc til andher, oc hwo som haffuer opbrøt for<sup>ne</sup> capittelss gorde emoodh theres vilie, tha er thi fallen for xl mark til konning oc xl til capittel oc moo ther fordeless for met lants log heldher kirke log heldher forwærie thet met neffn j køøn, at han thet ey giorde. Til vitnesbyrd haffue vi hengt voræ jncigle neden thette breff. Datum anno et die vt *supra*.

Bag paa med gammel Haand (Anders Skovgaards?): Jngen fribek hoss Vossgarde. — Nedenunder disse Ord, som det synes med samme Haand: anno 1532 *infra* Suas assumptionis Marie finghe jeg thette breff aff en biscop Hartwigs ffrender.

Pergament uden Sigiller i Viborg Stiftsarkiv, »Kannikefiskeri» I, 21.

## 77.

1473, 22 Januar. Vidnesbyrd af flere Præster ved Viborg Domkirke, at Hr. Niels Kaases (Brev-) Kiste ikke har staaet i Koret ved Højaltret.

Alle men thette breff see eller høre læse, helse wj Anders Jacobssen, prest j Wordw oc viceofficialis j Wiborg, Cristiern Eskilssen, korsbroder, Pouel Abelgar, borgmester, Ebby Lawssen, radman, Nis Jenssen Poswolk, Cristiern Michelssen, Willæ oc Lyngh, borger j samestedh, ewinnelig melh gud oc kungøre melh thette wort opne breff, at aar effther guds byrdh mcdlxxiiij then fredagh nest for sancti Pauli dagh *conversionis* for oss oc fleræ gode mæn war skicket hederligh oc welbyrdug man, her Hartwik Jwll, prowest j Wiborg, oc haffde ladhet steffne til dom hederlig men prester, som war her Lawe Jenssen, her Jeeb Matissen, her Niels Michelssen oc her Peder Cristiernssen, oc badh them, at the wilde siæ sannen, om then kistæ, som her Niels Koos satte j domkirken, kam noget thid at stande j koor hoss høwe altær. Tha bødh oc for<sup>de</sup> officialis them, at the skulde winne ther om, hwad them witterlicht war j guds sannen, oc gingæ tha fram en effther then annen, oc hwer them badh sigh so gudh helpæ oc helgæn j sin *consciencia*, at the haue

ganget til koor j domkirken nat<sup>o</sup>c<sup>o</sup>dagh j manghe aar oc wæret jdeligh bodhe hoss høve altær oc anner stedhe j koor j for<sup>de</sup> tidh, oc haue aldrigh seeth anner kistær stande hoss høve altær j all then for<sup>de</sup> tidh, æn som nu stander hoss for<sup>de</sup> altær. Jtem wandh her Niels Dawbergh, j sin *consciencia*, at han j manghe aar hauer ganget til høve altær j koor oc læset pa messæ bogen, som hører til for<sup>de</sup> altær, oc aldrigh hauer seeth anner kister stande hoss for<sup>de</sup> altær, æn som nu stander. Jtem lagde Jes deghe sin hand pa bogh oc badh sigh so gud helpe oc alle helgen, at then kistæ, som her Niels Koos satte j domkirken, kam aldrigh j koor at stande hwerken hoss høve altær eller anner stedh j koor. At thesse forscreffne dande men so wonne, som forscreffne stander, thet winne wj *meth* wore jnsegel trykket neden for thette breff. Datum anno, die et loco supradictis.

Papir. Kun 2 Segl, beskadigede. Viborg Stiftsarkiv, •Domkirke• VII, 22.

## 78.

1474, 17 Juni. Tingsvidne fra Harre Herredsting i Salling om Sandemænds Tog ved Præstegaarden i Grynderup i Sæby Sogn.

Alle men thette breff seer eller høre lesæ, hielse wj Frelle Jenssen, fogdhen pa Harre herrets tingh j Salingh, Seueren Therbenssen, Peder Cristiernssen j Tynringh, ther presther ære, Ogi Michelssen j Natrop, Therben j Balum, Peder Jenssen j Natrop, Tames Esbernssen j Wium och Peder Anderssen j Kiær, kierlighe *meth* gudh. Kwngøre wj *meth* thette worth opnæ breff, aar effther gutz byrdh mcd lxxiiij die sancti Botulphi war skickæth fore oss oc flere godhe men pa Harre herrets tingh hedherligh man her Cristiern Pederssen j Natrop, eskæth, fæk oc framleddhe jeth fwth tingtz winne aff othhæ beskeen dannemen, som war her Seueren Therbenssen j Balum, Peder Michelssen j Nesom, Mowens Pederssen j Natrop, Esbern j Towstrop, Peder Laurissen j Balum, Jes Jenssen j Towstrop, Nis Lassen j Harre oc Las Lawssen j Balum. These for<sup>de</sup> danne men wonne pa there thro oc sanne, ath them fwloedherligh war, soo oc hørde pa Harre herrets tingh indhen firæ stokkæ, ath the godhe sanne men j Harre herret kwngiordhe there togh oc tilstodh, som the giordhe om presthe gordh j Gryndrop. Ffyrsth soor the xiiij kiendhe aggher til<sup>1)</sup> gordh, som liggher pa Gryndrop mark, ffyrsth pa westher mark jen

1) Her maa vist være udfaldet: for<sup>de</sup>.

aggher nordhen j reen wedh Nis Skyttes toffth, jen aggher næsth synnen wedh Peder Jerigsons, som lober endhe pa ledh, jen aggher næsth nordhen wedh Hooll sigh, jen agger j Digdes aggher. Jtem j nær mark jen aggher mellwm Peder Sudhers jordh oc klosthers jordh næsth nordhen wedh by, jen aggher, som stytther pa Michel Myrks kiendhe jordh, ij agger, som ligghe nordhen wedh klosthers jordh j then same fall. Jtem jen stoor aggher, som ligghe synnen wed Peder Sudhers aggher oc nær j then same faldh. Jtem then nordest agger, som løber ower wey, jen agger, som ligger synnen wedh Nis Smedz gordhz jordh. Jtem jen agger, som stytther pa Michel Myrks jordh nordhen j reen wed klosthers jordh. Jtem then nordest kiendh agger oc nordhen wed klosthers jordh j then same faldh. Jtem ij enghi skyffth, jen nordhen wedh Engelsth, oc jen synnen, oc then hodomss engh, som ligghe fore endher aff the anner ænghe, som lober fraa oo. Jtem frij lœnghe sleth j Seby hedhe til for<sup>de</sup> gordh, som hwn haffuer hadh aff gamel tiidh. Jtem gordh oc gordz room oc oo bygenss toffth oc østhen fraa gordh oc nedher j søø, oc frij fysk wandh j søø ligerwiss wedh anner granner, som boor j by, oc fortthe oc felleth, woth oc thyrtth fyre wegne til mark modh ower all Gryndrop mark, inthet wntachen, ligerwiss wedh then bæsthæ gordh j Gryndrop ligghe. Alle thesse arthekil oc ærendhæ, som fore stanner skrefften, soor for<sup>de</sup> sanmendh til presthe gordh j Gryndrop. Jtem jen ænghe, som ligghe nordhen wedh Ængelsth østhen fra Trøyæ, oc jen aggher, som ligger pa nær mark næsth j reen wedh the styttingh, som wratther pa the anner, som presthens ære och Michel Myrks, them soor oc for<sup>de</sup> sanmendh til war frvæ boor wner then same togh. Ath soo er goen oc faren j alle modhe, som fore stanner skrefften, winne wy meth ware jnzegel hendh nedhen fore thette breff. Datum anno domini, die et loco vt supra.

Paa Bagsiden er paategnet med gammel Haand: Nesth nordhen j reen wed wed (!) Hollom gordtz iord.

Original paa Pergament med 8 Seglremme; kun det andet Sigil er bevaret. Viborg Stiftsarkiv, Harre Herred, Navtrup Kald.

1475, 6 Maj. Domkapitlet i Viborg udlejer en øde Gaards Jord i St. Nicolai Sogn i Viborg til Maren Mortensdatter, Nis Furbos Eftërleverske.

Alle men thette breff ser eller høre læse, helser iec Maren Martens datther, Nis Perssen Furbos efftherlewer, ewinnelig meth gwd oc

kwngør meth *thette* myt opne breff, at jec haffwer anammet tiil leye aff hedherlig men, capitill j Wiborg, en ødhe gards jordh, som ær Wiborg domkirkes iordh, liggendis j sancti Nicolai soghen j Wiborg næst synnen wedh Jes skredders gardh oc østen wedh sancti Nicolai kirkegard, meth saadhan wilkor, at jec skall beholle for<sup>de</sup> iordh j myne lewe daghe oc giffwe ther aff arligh ij skilling tiil dopkirken tiil jordskyld, at betale at sancti Andree dagh, vnthaghen *thet* kalgards rom, som mester Keld cantor nw haffwer j for<sup>de</sup> gardh, aff hwilcket han skall betale til domkirken halff deell aff for<sup>de</sup> jordskyll. *Jtem* nar jec ær dødth aff *thenne* werdhen, tha skall then for<sup>de</sup> jordh meth alle hwse oc bygning, som ther tha vppa fynnes, høræ strax frii till for<sup>de</sup> domkirke oc capitill vdhen alle myne arffwinges gensiels eller hindher j nogher madhe. In *cuius* rej *testimonium sigillum meum vna cum sigillis honorabilium dominorum Andree Jacobj, curati ecclesie Wordw, et Andree Nicolai, curati ecclesie sancti Nicolai, necnon cum sigillis distinctorum virorum Johannis Jacobj Bager et Petri Laurencii auditoris placiti generalis presentibus est appensum. Datum Wibergis anno domini m cd lxxv die beati Johannis ante portam Latinam.*

Samtidig Paategning: *Super curia, quam inhabitat Marina relicta Furbos.*

Original paa Pergament med afrevne Sigiller. Viborg Stiftsarkiv, •Domkirke• VII, 21.

## 80.

1476, 22 Juni. Erklæring af Viborg Landsting, at det er 40 Marks Sag at hugge i Kapitlets Skov paa Læsø, at grave Tørv i Skoven og at begaa Bordag, og at saadanne Sager ifølge Kong Kristierns Privilegier skulle forfølges paa Læsø Birketing.

Ffor alle men *thette* breff seer eller hør lesse, kungør wij *Peder Lawrissen*, lantstings hør j Nørjutlandh, *prior Gerloff* aff Øø, *prowest Henrik, Cristiern Eskilssen, Sty Vestenni, Cristiern Spendh, Malti Munk, Jep Jenssen, Ennert Lawrissen*, vepner, *Lass Rask, Nis Jeibssen, Knwd screder, Cristiern Symenssen, Anders Nielssen, Tordh Henrikssen* oc *Nielss scriwer* met *thette* vort opne breff aar effther guts byrd mcdlxx sexto løuerdag nest for *festum sanctj Johannis* baptiste paa Viborg lantsting var skeckit velborn man her *Hartwig Jwll*, domprouest j Wiborg, oc kungiorde, at capittelss tiener paa Lessø veldelig graffuer torff j tieres skoff, som them er forbodet aff capittel, oc hwgggher tieres skoff, som them er forbodhen, oc forødher tieres landh Lessø ther met, oc slaass oc hwgges paa for<sup>no</sup> landh, oc spwrde, hwre sodan sag bør at forfølges ther paa tinget. Tha sagde vij saa for retttæ, at hwo ther

forgraffwer tieres landh j skoffwen eller forhwgggher tieres skoff eller forer torffwe aff then voning, som loglig besattæ er, tha er thet xl mark sag til capittel, oc hwo som hwgges eller slaas paa for<sup>ne</sup> landh, tha er thet oc xl mark sag til capittel oc bør at forfølges met sandmen til for<sup>ne</sup> Lessøø bierking, som log oc rett er effther the frijheed oc priuilegiis, som vor nodigæ herre koning Cristiern oc hans forfedher for<sup>ne</sup> capittel ther paa giffuit haffue oc paa for<sup>ne</sup> bierking. In cuius rej testimonium etc.

Gammel Paategning: Dom aff landzting fföre tørfv grøfft i schowen, fföre scoffhugh oc fore bordag.

Pergament, med Seglene afrevne, i Viborg Stiftsarkiv, •Læsø• II, 8.

## 81.

1477, 16 Januar. Kristiern I byder Biskop Jens i Aars, Erik Ottesen (Rosenkrans) m. fl. at dømme mellem Kapitlet i Viborg og Forstanderen i Mariager i en Sag om Østerskov.

Wij Cristiern, meth gudz nathe Danmarks, Sueriges, Norges, Wendes oc Gothes koningh (osv.), gøre alle vitherligt, at capitell vdi Wiborgh haffue ladet berette fore oss, ath ther er trette oc dele mellom them oc father oc forstandere j Marieagher om Østerskow, som the selfue ythermere berette kwønne, huilken sagh wij till oss taghit haffde selfue athøre till rette nw igeen paa thet ny. Tha sette wij nw for<sup>ne</sup> sagh fran oss igeen oc haffue befalet oss elskelige werdughe father biscop Jens j Aars, her Erick Otzssen, her erchiedeghen, her prowest, her cantor, bode burgemestere meth nogre aff radhet ther sammestedz, som wwilduge ere, for<sup>ne</sup> sagh athøre till rette. Thij bethe wij ether, bywthe oc meth thette wort obne breff fuldmacht giffue, ati thaghe ther tijdh oc steedh till oc steffner fore ether for<sup>ne</sup> capitell eller nogre fuldmecthughe paa theres wegne paa then ene side oc father oc forstandere j for<sup>ne</sup> Marieagher paa then annen sidhe oc hører then for<sup>ne</sup> sagh, som them emellom er, oc skillier them ther om ath meth rette, som j wele antsware fore gwdh oc framdeles ware bekenne fore oss oc wore elskelige raadh. Oc bethe wij oc bywde ether, for<sup>ne</sup> capitell eller ether fuldmecthughe bwdh oc for<sup>ne</sup> father oc forstandere j Marieagher, atj møde paa tijdh oc steedh fore for<sup>ne</sup> wore gothe men, nar oc hwor the ether ther om tilbywde, oc lidher och vntgeldher hwer j syn steedh, hwes the ether fore rette fyynnende oc affsighende worde, och ladher thet engelund. Datum jn ciuitate nostra Vibergensi feria quinta infra octauas epiphanie dominj, anno eiusdem mcdlxxvij, nostro sub signeto.

Papir med kongeligt Segl. Viborg Stiftsarkiv, •Domkapitel•, Nr. 80.

1477, 20 Januar. Kristiern I byder Bisperne i Rørglum og Viborg m. fl. at dømme i en Sag mellem Hr. Kristiern Pedersens Arvinger og Kapitlet i Viborg om en Gaard i Viborg.

Wij Cristiern (osv.), helse ether oss elskelige werduge fædre biscop Knwt j Wiborg, biscop Jeip j Burglom, her Eric Otzssen, wor elskelige hoffmester, her Niels Erickssen, wor raad, oc her Oleff Morthenssen, wor landzdomer j Norre Judland, kerlige met gud oc wor nathe. Vither, kere wænnen, at thesne breffuisere, her Hartwig, prowest j Wiborgh, paa capitels wegne j for<sup>ne</sup> stedh haffuer nw warith her fore [oss] oc wort elskelige raadh met wort steffnes breff ower her Cristiern Petherssens aruinge om trette oc dele, som han met them haffde om een gardh, som for<sup>ne</sup> her Cristiern vdi bode, som han self ythermere berette kan. Tha wort them swo fore sagd, at the paa begge sidher sculde møde fore ether om for<sup>ne</sup> gard j Wiborgh till sancti Gregorij dagh nestkomendes j faste etc. Thij bethe wij ether kerlige, befale oc meth wort obne breff fuldmacht giffue, ati forsamble ether pa for<sup>ne</sup> tijdh oc stedh oc hører oc vtrantsagher then sagh, som for<sup>ne</sup> her prouest pa capitels wegne pa then ene side oc her Cristiern Petherssens arffuinge pa then annen side om for<sup>ne</sup> gard emellom er, oc atskilgher them met rette, som j wele antsware fore gud oc framdeles ware bekenne fore oss, oc ladher thet engelund. Oc bethe wij oc bywthe ether, for<sup>ne</sup> her prouest oc her Cristiern Petherssens aruinge, atj møde fore for<sup>ne</sup> wort raad oc flere gode men, som ther tha kommende worde, paa for<sup>ne</sup> tijdh oc steed, oc lidher oc vntgeldher hwer vdi sin stedh, hwis the ether om for<sup>ne</sup> gard for rette affsighende worde, oc ladher thet engelund vndher wort hylleste oc nathe. In Christo valet. Ex castro nostro Aaleborgh ipso die sanctorum Sebastiani et Fabiani martirum, nostro sub signeto, anno domini mcdlxxvij.

Papir med det kongelige Segl i Viborg Stiftsarkiv, »Domkapitel» Nr. 96.

1477, crastino S. Jacobi. Christiani 1<sup>mi</sup> tillige med alle Bisperne i Danmarch, saa oc Hofmesterens, Rigens Marskes oc en Deel Riddere, deris Dom imellum Mag. Jens, Canich i Viborg, oc Anders Nielsøn, en Borgere ibidem, om en Gaard liggendes Synden for Vor Frue Kirche i S. Mortens Sogn ibidem, som Hr. Christen Pedersøn, Canich ibidem, iboede oc skulde hafue gifuet til Viborg Capitel for en

Aartid paa den Dag, hand døde, oc en Siælmesze at holdes huer Onsdag af S. Ketillo for hans Siel, huilcken Gaard Capitelet fradømmes.

Gammel Fortegnelse over Brevene i Kapitlets Skuffe.

## 84.

1477, 6 December. Niels Andersen kvitterer paa sine og sin Moders Vegne for en Sum Penge og et Par Sølvskeer, som Capitlet har overladt dem af Kannik Jens Nielsens Arv.

Alle men *thette* breff seer eller høre læse, helsser jegh Niels Anderssen ewinneligh *meth* wor herre oc kwngører, ath effther thj at *myn* kære modher ar allenæ her Jens Nielssen cannik, som wor j Wiborgh, hans rette arffwingh, oc kan ey nw kommæ til stedhe for hennes wanførsel oc ollerdom oc for thotssom wey, som er søe oc salt wand, som hwn skulde ower faræ, oc jegh er yw nesth at ware hennes lagweri, thi at hwn haffuer ey hosbwndh, tha haffuer jeg giorth sodan ændhe oc forligels pa for<sup>de</sup> *myn* moders wegne *meth* hederligh men capittil j Wiborg pa domkirkens wegne j *samedsth* om *thet*, han wnt til capittil ock domkirken, so at capittil for then kerlighed, som the befwnne, at her Jens Nielssen haffde til domkirken, tha haffue the wnt oc giffuet for<sup>de</sup> her Jens Nielssens syster, som er *myn* modher, xxx lub. mark redhæ pennighe oc en sylff skee, oc haffue wnth migh en sylff skee aff the pennighe oc skee, som han j sith testament wnt oc gaff til for<sup>de</sup> domkirke, hwilkæ pennighe oc skee jegh bekennes migh nw at hawe wpboreth pa for<sup>de</sup> *myn* moders wegne oc en sylff ske pa *myn* eghen wegne aff for<sup>de</sup> capittil. *Jtem* skal domkirken betale *thet* klæde oc mæll, som her Jens ar skyldugh j Lessø, oc *thet*, som han er skyldw Peder Kori oc Jes Pederssen j Yri gardh, oc ar ther nogher *anner* gield, som kan bewises at her Jens er skyldw *meth* retthe, tha skal for<sup>de</sup> domkirke betale halfdeel ther aff, oc jegh skal betale halfdeel pa *myn* modhers wegne. *Jtem* pa thessæ forscreffne artikel tha ladher jeg *meth* *thette* mith opnæ breff pa *myn* modhers wegne domkirken oc capittil j Wiborgh fry oc qwit for all ydermere kraff oc tiltale aff *myn* modher eller nogher *anner* hennes slekt for noget gotzs, rørend eller wrørend, effther for<sup>de</sup> her Jens Nielssen. Til winnes byrd haffuer jeg for<sup>de</sup> Nis Anderssen hength mith jnsegel pa *myn* modhers wegne for *thette* breff *meth* *anner* gode mens jnsegel, som er Powel Abelgard, Eric Jebssen, borgemestere j Wiborgh, Jes Jebssen bagher, radman i *samedsth*, oc Peder Laurissen

scriffuer, lantstings hører. Datum Wibergis anno dominj medlxxvij<sup>o</sup> die beati Nicolaj confessoris atqve pontificis.

Pergament; Sigillerne afrevne Viborg Stiftsarkiv, »Læsø«, VI, 2.

## 85.

1478, 10 April. Kristiern 1stes Stadfæstelsesbrev paa Vorde Birketing for Viborg Kapitel i Anledning af en Strid mellem Kapitlet og Mariager Kloster om Birkeretten over Kapitlets Tjenere i Mo Sogn og Gudomholm.

Wij Cristiern (osv.) gøre alle witherligt, at oss elskelige hederlige capittell j Wiborg haffwer her ladet berette for oss, at the aff Marieagher haffwe forwerffwet nogre breff aff oss, liudendes om Mobierck, som ære modh the præuilegie oc frijhether, som wore forfæthre oc wij forscreffne capittell oc domkircken j Wiborgh tilforen nadelige vntt, giffwet oc stadfest haffwe, vppaa Wordhebieck lwdendes, hwilke forscr<sup>ne</sup> wore forfæthres oc wore breff wij wedh fwldede macht holde wele, oc wij them nw paa thet ny haffwe stadfestet oc fulburdet oc met thette wort obne breff stadfeste oc fulbyrde vedh theres fulde macht at bliffwe j alle theres ord oc article, som the vduise oc jnneholde, swa att forscreffne capittells tienere, som bygge oc bo j Mosogen oc Gudomholm, skulle wære oc bliffwe vdi for<sup>ne</sup> Wordhebieck, som the tilforen wæret haffwe, oc icke vdi nogre andre bieck j nogre made. Thij forbiwde wij alle, ehwa the helzst ære eller wære kwnne, oc serdelis wore fogede oc embitzmen, ock them j Marieager closter, forscreffne capittell eller domkircke j Wiborg her omodh forscreffne friiheths breff oc præuilegie eller theres tienere j Mosogen oc Gudomholm at hindre eller hindre lade j nogre dele eller j nogre made vforrette vnder wor koninglige heffnd oc wrede. Datum in castro nostro Haffniensi feria sexta ante dominicam Jubilate anno domini millesimo quadringentesimo septuagesimo octavo sub . . . . . inferius appenso.

Pergament med Seglrem uden Sigil, stærkt beskadiget af Fugtighed. Viborg Stiftsarkiv, »Domkapitel«, Nr. 68.

## 86.

1479, 27 Februar. Christiani 1<sup>mi</sup> Stæfning meddelt Capitelet imod alle Borgerne i Viborg, anlydende Viborg Bymarch, Ornum, Toffte, Ager, Eng, Fiskevand oc Jordmarch. Dater. Løffuerdagen effter Faste-lafns Dag 1479.

Gammel Fortegnelse over Breve i Kapitlets Skuffe.



1479, 25 Oktober. Tingsvidne fra Viborg Byting, at Anders Nielsen har solgt en Gaard i St. Mortens Sogn til Hr. Henrik Olufsen, Provst paa Mors og i Hanherred.

Alle men, thette breff see eller høre læse, hielse wij Niels skriffuer, tingholder til Wiborig byting, Thames Jenssen aff Kooss, vepner, Jes Bertilssen, Cristiern Michilssen, Michil skredder, Symen Jebssen oc Grawers skredder kerlige meth gud oc kwntghøre meth thette wort opne breff, aar effther guds byrd mcdlxxix<sup>o</sup> Mandag nest effther *sancti* Seuerinj dag paa Wiborig byting wor skicket hederlig man her Hinric Olussen, prowest aff Nors (!) oc Hanherrit, hwilkin ther loglig eskit, fek oc framlidde jeet fwlt tingsvitne aff viij dannemen, som ære Peder Sprag, Jes Michilssen, Michil Thamessen, Jes Cristiernssen, Peder Skorde, Jes Bertilssen, Grawers skredder oc Cristiern Pederssen. Thesse for<sup>de</sup> viij dannemen eendrectelige wunne paa theres gode thro oc retthe sande, at the saa oc hørde samme dag paa for<sup>de</sup> tingh, at Anders Nielssen, borgher i Wiborig, solde, skøtte oc aldellis oplod til ewinnelig eye for<sup>de</sup> her Hinric alle syn gard, som han nw j bor, hws oc jord, op oc nedher, wiid oc long, jnthet vntaghen j noghen madhe, j *sancti* Morthens soghen liggendes syndhen fra wor frowe kirkegard, som her Cristiern Pederssen til forne vdj bodhe, østhen fra then sty, ther løber j melløm then gard, her Jens Laurensen nw wdhi bord, oc saa øster at til hellig kors gard, som Beyent Kelssen nw j bor, oc saa synder nedher til then gade, ther løber søndhen veed for<sup>de</sup> gard, oc saa vester at til for<sup>de</sup> sty ighen, ffor<sup>de</sup> prowest Hinric all thenne for<sup>de</sup> ghard meth hws oc jord at nydhe, brwge oc beholde til ewinnelig eye, hwilke gard loglig lagbodhen war thry samfold thing, før skødhe gyck, oc kende seg for<sup>de</sup> Anders Nielssen penning oc fwld werd at haffue opbaaren aff for<sup>de</sup> her Hinric for for<sup>de</sup> gard oc tacket hannum for god betalling. Oc tilbant seg for<sup>de</sup> Anders Nielssen oc syne arffinge at frij oc frelse for<sup>de</sup> her Hinric oc hans arffinge all thenne for<sup>de</sup> ghard j alle madhe, som fore stor, for hwer mants tiltale, som paa kan tale meth rette. Jtem wunne for<sup>de</sup> viij dannemen, at the saa oc hørde samme dag paa for<sup>de</sup> thing, at Cristiern Michilssen wan oc kwnghjordhe, at han solde her Cristiern Pederssen for<sup>de</sup> ghard oc fek saa god jeen ghard j ghen, som then war. Thil withnes byrd haffue wij hengt waare indsegle nedhen fore thette breff meth for<sup>de</sup> Anders Nielssens indsegle, som then for<sup>de</sup> skødhe ghiorde.

1479, 19 December. Kristiern I bekræfter Ridder Erik Ottesen Retten til Fiskeri i Gjedsted Aa og forbyder Movrids Nielsen at forurette ham heri. Jvnfr. Nr. 96.

Vi Kristiern, med Guds Naade Danmarks, Sveriges, Norges. . . .  
Konning (osv.), gjøre alle vitterligt, at som vi lade<sup>1)</sup> tilsige Her Erik Ottsen, vor elskelige Hofmester, og Movrids Nielsen, vor elskelige Mand og Raad, udi Aars, at de skulde møde for os om Trætte og Dele, som de havde om det Fiskeri, liggendes i Gjedsted Aa, sex Uger efter at vi var kommen i Riget igjen af den Rejse, vi da fore havde, da haver nu for<sup>ne</sup> Her Erik Ottsen ladet berette for os, det deres Venner taledede dennem siden en Møde imellom, og at der da saa vordet talet imellom dennem, at naar vi kom i Riget, da skulde begge [med] deres Bevisninger møde for os den sjette Ugedag, efter at vi kommer i Riget igjen. Nu haver for<sup>ne</sup> Her Erik Ottsen haft sit Bud og Bevisninger for os paa for<sup>ne</sup> Fiskeri og ladet dennem byde her i Rette for os, og sammeledes havde han Bevisninger her for os paa hvad Dag vi kom fra Haderslev og til Kolding, item om at hans Bud derefter regnendes kom her sjette Ugedag og tøvede siden herefter tou Dage at ville give sig i Rette med Movrids Nielsen eller hans Bud, om det kommet havde, om for<sup>ne</sup> Fiskeri. Da efterdi at for<sup>ne</sup> Movrids Nielsen eller Bud paa hans Vegne ej møtte her for os, som talet vordet mellom dennem, melde vi for<sup>ne</sup> Her Erik Ottsens Bevisninger ved Fuldmagt og ved Fiskeriet at blive, saa længe de paa baade Sider ydermere kommer i Rette for os og vor[e] Raad [og] Mænd med begge deres Bevisninger paa for<sup>ne</sup> Fiskeri, forbydendes alle, ihvo de helst ere eller være kunne, og særdeles eder, Movrids Nielsen, for<sup>ne</sup> Her Erik Ottsen her forinden paa for<sup>ne</sup> Fiskeri at hindre eller hindre lade eller i nogen Maader uforrette, under vor Hyldest og Naade. Datum in castro nostro Godorp Dominica proxima post festum beatæ Lucie virginis anno domini 1479.

Viborg Stiftsbog af 1690, Gislum Herred, Ullis Kald.

1480 (?), c. 2 Februar. Pantebrev paa en Kaalgaard i St. Mortens Sogn i Viborg.

Jægh Elsæ Yttis, Ytty Jenssøns effther leffuer, oc myn kære søn Jes Yttisøn gøre witherlicth meth thetthe worth obne breff, ath wij aff reth

<sup>1)</sup> have ladet?

witherligh giall skylligh at wære (!) hedherligh [man] her Knwdh Nielsson, presth och vicario i Wiborgh, viij mark redhe penzighe, som wij haffue opp taghen tiil wor behoff, ffor hwilkæ for<sup>de</sup> penzighe wij hanom panther oc tiil panth setther eth stykkæ kalgords jordh liggenes j sanctæ Morthens soghn vesthen ffra for<sup>de</sup> her Knwds jordh och saa østher tiil Symen Dysthes kalgords jordh wedh tagher och saa søndher paa then gade, ther løber tiil søen, och saa nør tiil Peder Lauwrissens gord wedthagher (osv.). Datum Wibergis anno dominj mcdlxxx . . . . virginis purificationis.

Viborg Stiftsarkiv, Reversalfortsættelse D. — Brevet er saa stærkt medtaget af Ælde, at det nu neppe kan gjengives helt. Blandt Vidnerne nævnes Kannik Jens Kristiensen.

1480, 20 Juni. Tingsvidne fra Aars Herred, at Hr Thomas i Aars indvordede Smørupgaard med dens rette Tilliggende til den hellige Kirke og Bispedømmet. .

Alle Mænd, dette Brev ser eller høre læse, hilse vi Las Ørn, Foged paa Aars Herredsting, Nis Simensen i Krogstrup, Per Stinger i Aars, Dinis Olufsen i Hovbro, Jøs Pedersen i Østrup, Tamis Bang i Stienildvad og Per Tulsøn i Brorstrup evindeligh med Gud. Kundgjøre vi med dette vort aabne Brev, at Aar efter Guds Byrd 1480, Tirsdag efter St. Botulphi Dag, da var skicket for os og flere gode Mænd, som da nærværende hos var paa for<sup>ne</sup> Ting, denne nærværende Brevviser, Hr. Tamis Skjæg Sognepræst ad Aars Kirke, lovlig esked, fik og fremledte et fuldt Tingsvinde af otte beskeden Dannemænd, som er Jøs Pedersen i Østrup, Anders Persen i Siøstrup, Niels Nielsen i Oudrup, Morten Andersen ibidem, Kristen Kristensen, Per Lavridsen, Nis Madsen i Hyllebierg og Povl Støttrup. Disse for<sup>ne</sup> Dannemænd vunde endrægteligen inden alle fire Stokke paa for<sup>ne</sup> Ting, at de saa og hørte den samme Dag og Sted, at for<sup>ne</sup> Hr. Thamises Lovhøring var inden alle fire Stokke paa Aars Herredsting, som var Tamis Bang og Josef Nielsen, og vunde paa Tro og Sanden, at de nærværende hos var i Smørup, saa og hørte den samme Dag og Sted, at for<sup>ne</sup> Hr. Tamis gav Lov for Lavhævd med gode Præster og Kirkemænd og indvorde Smordupgaard og Gaardsted og alle hendes Rettighed, først fra Fogelbeck og saa den vesterste Siiggang nør op til Bredehøfve, og saa nør midt ad Rødsige og saa øster nedén med Skjoldkjær til det Vadsted, som løber over Aaen til Synderup, og saa den Aa midt op til Sæbisrinde, og saa den Kjær op østen de Høje, som ligger østen Hr. Mikkels Havreland, og saa sønder indtil Sundsiig, og saa Kjæret

midt ad neder til Fogelbeck. Alt det der inden er fore, Ager og Eng, vaadt og tørt, Kjær og Moser, Fægang og Fiskevand og hvad det helst nævnes kan, intet undertaget i nogen Maade, det indvorde han for den hellige Kirkes og Bispedømmens Endel, og alle af Del og Fællig fra dennem, uden kan nogen vinde sig det ind med gamle aabne beseglet Breve efter Loven. Item vunde og for<sup>ne</sup> Mænd, at den Lov var lovlig tilbøden 3 samfuld Ting og esket hver Tid aabne Breve fore. Den Tid ingen kom for med dem, da tog Fogeden gode Mænd til sig og fandt hannem til hans Værd (?) at være den hellige Kirkens, som for er sagt<sup>1)</sup> At de saa vunde (osv.).

Landstingsvidisse, udstædt af samme Mænd og samme Dag som Nr. 66 og 67. Viborg Stiftsbog, Aars Herred.

## 91.

1480, 2 Juli. Kristiern I tilskriver Kapitlet om at lade Herman Ruch, Borger i Lybæk og Dantzig, faa noget Gods tilbage, som var strandet paa Læsø. Smlgn. Nr. 93.

Christiernus dei gratia Daniæ, Sveciæ, Norvegiæ etc. rex etc. Præmisso nostro sincero favore. Vider, kjære Venner, at Borgemester og Raad af Lybæk have os nu tilkrevet, at Herman Ruch, Borger i Lybæk og Dantzig, miste nu snimmen et Skib for Læsø, og at Takkel og Tov og dertil noget Gods, som paa for<sup>ne</sup> Skib var, blev bjerget etc. Thi bede vi eder kjerligen, at I ville bestille med eders Foged paa Læsø, at han lader hannem og dennem, som med hannem var paa Skibet, ufortøvet igjen fange, hvis af for<sup>ne</sup> Takkel, Gods, Tov eller Fetallie som reddet er, for muligt Bjergeløn, og at I ville bestille, at de maa fange Skib til Leje, som de maa deden med føre, hvis der reddet er af for<sup>ne</sup> Gods. Da gjøre I os synderlig til Villie. Og forlade vi os der visselig til, thi vi have visselig tilsagt dennem af Lybæk, at for<sup>ne</sup> Herman Ruch skal for<sup>ne</sup> Takkel, Tove og andet, hvad der reddet er, igjen bekomme. In Christo valete. Ex castro nostro Segeberg die visitationis Mariæ virginis gloriosissimæ, anno domini mcdlxxx. Nostro sub signeto.

Afskrift i Viborg Stiftsarkiv, Læsø XXIII, 15.

<sup>1)</sup> Vistnok Fejltæsning. Meningen: Og fandt (dømte) ham (o: Smørup Gaard) med dens fulde Værd at tilhøre den hellige Kirke. — Jvnfr. ovenfor Nr. 66 og 67.

1480, 7 Juli. Biskop Niels (Globs) Lovhævd paa Bispedømmets Gods i Romdrup Sogn, Fleskum Herred.

Alle men, thette breff seer eller høre lesæ; helse wij efftherscreffne Andhers scriffuer, bierck foghet til Wordw bierck tingh, Jens Jwel, sogne prest i store Wordw, Oloff Andherssen, sogne prest i Gwdingh, Oloff Pouelssen, sogne prest i Klarup, Lauritz Andherssen, sogne prest i Dwrup, Jes Oloffssen i Gwdingh, Las Pederssen i store Wordw, SeffrinNielsen, Peder Se . . . . *ibidem* oc Staffen scriffwer, ewinneligh meth gudh oc giøre witherligt, at aar effther gudz bårdh mcdlxxx then fredagh nest fore *sancti* Knwt konings dagh vpa for<sup>ne</sup> Wordw biercktingh nerwarindes mange dande men, som then dagh tingh søgte, war skicket thenne breffuisere Lasse Tammessen i Romdrw, esket, fick oc loglige framledde eet fwlt tings windne aff otte vwilduge lagfastæ dande men, som ere Clemet Andherssen i store Wordw, Peder Tolssen i Ooppelstrup, Willatz Oloffssen i Rwmrdw, Nis Jenssen *ibidem*, Jes Oloffssen i Gwdingh, Las Pederssen i Wordw, Nis Grubbissen i lilde Wordw oc Seffrin Nielsen i store Wordw, huilke for<sup>ne</sup> otte dande men eendrechtelighe widnedhe paa theres gode tro, siel oc sandhedh, at them fwldh witherligt er oc hørde oc soo same dagh paa for<sup>ne</sup> tingh, at for<sup>ne</sup> Lasse Tammessens laghoringh, som ware Matz Jenssen oc Lasse Bentssen, ware jnnen fiire stocke paa for<sup>ne</sup> tingh oc kwngiorde, at for<sup>ne</sup> Lasse Tammessen vppa werduge fadhers biscop Niels i Wiborgh weygne meth gode oc giilde kirkemen oc self eyghere jndwardhe meth lagheffdh til Wiborgh biscopdom, effther thij som fogden oc bierckemen haffde hannom loglige tilfwnnen, then gardh, som for<sup>ne</sup> Lasse Tammessen nw j boer, meth alle syne tilligelsse, agger oc ængh, fortaa oc feedriff, wot oc tywrt, eyncktet vnttaget, ehwadh thet helst er eller neffnes kan, alle fiire weygne til markemodhe, wdi forswar athaffwe, oc skyllen til Romdrw kirke, oc at han jndworde two aggher, som ligge i Romdrw marck jmellom berget oc nørre welle, swo longe oc bredhe, som the nw ere. Then eenæ aggher worde han til Romdrw gardh, som Morthen Anderssen nw i boer, paa biscopdoms weygne, oc then annen til then eygdom, som laa til biscopdoms gardh paa Lwseholm, som nw er lagdh til prestegardhen. Sammeledes jndworde han alle the gardhe oc gotz, som ligghe wdi Romdrw oc Wiborgh biscopdom oc kerken nw wdj wære haffwer, meth alle theres tilligelsse, aggher oc ængh, fortaa oc fedriff, wot oc tywrt, eyncktet vnttaget, ehwadh thet helst er

eller neffnes kan, [alle] fiire weygne til marckemode, oc melthe the hans lagheffdh stadugh, fast oc wedh fwldh macht at bliffue, swo lenge hwn rygges effther loghen. In cuius rej testimonium sigilla nostra presentibus inferius sunt appensa. Datum anno, die et loco quibus vt supra.

Pergament; Sigillerne afrevne. Viborg Stiftsarkiv, Fleskum Herred, Romdrup Kald. Smågn. Ældste Arkivregistraturer II, S. 320, Nr. 133.

## 93.

1480, 6 August. Bernt Vechte kvitterer paa lybske og dantzigske Kjøbmænds Vegne for 50 Mk. Lybsk for Bjergeløn for et Skib, hvilken Sum Kapitlet gav paa Forbøn af Kristiern I og Raadet i Lybæk.

Jech Bernd Wechte gøer witterlik meth thenne myn hand skriff, at jech hawer wærit pa Lessøe ok j Wiborgh ok beseet thet gots, som skipper Hermen Ruck 'vd lagde til bierreløn, ok hawer giuet sin qiuttanciam ther vppa. Tha hawer nu hederligh men, capittel j for<sup>de</sup> Wiborg, for wor nadugh herre konninghs Cristierns bøn skyldh ok for borghmesters ok rads bøn j Lubek for nøweth mech for then tridi deel aff all for<sup>de</sup> bierreløn, so at jek hawer vp boreth aff thennom femsints x mark lub. j guld ok rede penninghe, oc so hawe the ok theres thiener pa Lessøe nw enthe j geen aff for<sup>de</sup> gots noghet, ther the ey hawe giort fult for, vden so møghet, som the kunne hawe till moghelik bierreløn. Nw effter thi ath iek ær full mechtugh giorth for rad till Lubek ath giere ok lade om for<sup>de</sup> gots pa alle køpmens weghne bode j Lubek og Dantsk, som thet for<sup>de</sup> gots till høret, som ther vppa hawer opne breff giuet aff radh j Lubek, thy lader iek for<sup>de</sup> hedherligh men capittel j Wiborgh ok alle theres thiener, som bygge ok boo pa Lessøe, qwith ok frij for megh ok for alle for<sup>de</sup> køpmens till tale for for<sup>de</sup> gots j noger madhe till ewich tijd, ok til wintnes bød hawer jek antwordet for<sup>de</sup> capittel thet samme breff, som vth giuet ær aff radet j Lubek ok gøer megh fullmechtugh at gøre ok lade j thenne for<sup>ne</sup> sagh. Giuet j Wiborg anno domini mcdlxxx<sup>o</sup> die beati Sixti pape et martiris.

Neden under med anden Haand:

Jck Bernt Vechte tō meer øichnyse der warhey, dat alle dwsse dynck al diisz syn gheschen, also hier bauen screuen steyt, so hebbe ik dyt myt myner eghen hant hier vnder ghescreuen, vnn hebbe myn eghen merke dar an ghetoghen.

Original paa Papir i Viborg Stiftsarkiv, •Læsø• 7, 3. — Dies Sixti pap. et mart. sættes ellers til 6 April; men da det foregaaende Brev om denne Sag (Nr. 91) er dateret die visitat. Mariæ (2 Juli), maa her formodentlig ved Pave Sixtus Dag forstaas Sixtus II pap., Sixtus et socii (6 August).

## 94.

1480, 17 August. Tingsvidne fra Hinsted Herred, at Hr. Ejler, Præst i Ovegaard, lod tage Vidnesbyrd om en urigtig Lovhævd.

Alle men, thette breff see heller høræ læsse, helsse wy Marthen Thulssen, foghet til Hinstet herrets thingh, Thue Pederssen, prest i Vebbestrvp, Thyge Jenssen i Dalsgard, aff wapen, Mattis Smid i Ærdinterp, Peder Laurissen ibidem, Jes Bertelssen i Hørby, Wogen Morthenssen i Kyrkiterp euinneligh meth gud, okk kungioræ wy meth thette wort opne breff, ath aar effther gudz byrd m<sup>o</sup>cdlxxx then thorsdagh nest effther wor frve dagh assumptionis tha war skicket for oss och flere gode men, som tha nerwerendes hoos war pa Hinstetherrets thingh, thenne breffwisser, hederligh man her Eler, provist i Owgardh, hwilken som lowligh esket, fek och framledh eeth fult things wynne aff viij dande men, som war Mattis Smid i Ærdenterp, Bend i Wiffwe, Jes Knudssen i Owe, Thord i Thrwe, Acer i Bremsslef, Esbern i Heselholt, Oluff Swenssen i Arden och Jep Nielssen i Owe. Thesse for<sup>ne</sup> viij dande men wonde paa theres gode tro, siel och sanne, ath the sowe och hørde inden alle iiij stokke paa for<sup>ne</sup> thingh, at Jes Pederssen i Stenstrvp war ey wdermere funden til lagheffd ath wæri i Owe eller i Oweterp en then deel, som han haffde i hand och heffd, och biscopdoms gotz och kyrkens vforkrænket i alle, som nw liggheer til kyrken och biscopdom. Jtem wonde for<sup>ne</sup> viij dande men, ath the sowe och hørde inden alle iiij stokke, at for<sup>ne</sup> Jes Pederssen kungiorde, at han wille gioræ sin lagheffd om thorsdaghen nest effter som han war til funden at gøræ gioræ (!) laghed pa sith eghet, och obenbarligh, so thet her Eler och Thygi Jenssen och andher, som eyr ær i Owe, skulle hoos waræ och see och høræ hans laghefdh, och strax om mandagh ther nest effter tha giorde han laghefd och ey hollet the ordh, som han talet obenbarligh inden thinghi. At so gik och foor, thet winne wy meth wor jucel. Datum anno, die, loco vt supra.

Pergament, med 7 Seglremme uden Sigiller, i Viborg Stiftsarkiv, •Domkapitel• Nr. 76. — Smlgn. Ældste Arkivregistraturer II, 337, 76; 343, 79 og fl. Sted.

1480, 7 Oktober. Landstingsdom om Inddrivelse af Læsøboernes Saltafgifter til Kapitlet.

Ffore alle *mæn*, *thette breff* seer eller *høere lesze*, *kungøre wij* Niels *scriffuer*, *lantztingshøer j Nør Jutland*, *Henrik Volssen*, *prouest j Mors*, *Las Mogenssen*, *Mogens Pederssen*, *Thames Jenssen*, *Ennert Laurissen*, *vepner*, oc *Nis Jeibssen* met *thette vort opne breff*, aar *effther gutz byrd mcdlxx decimo løerudag* nest for *sancti Dyonisij dag* paa *Viborg lantzting* var skickit *hedherlig oc velborn man her Hartuig Jwl*, *domprouest j Viborg*, oc *kungiorde*, at *capittels tienere* paa *Lessø haffuer vedtagen vd aff arildz [tiidt]*, at the skulle *vtsette ij tønner salt* aff *j hwer fierding* oc *hwerffue til capittel*, oc *vtgiffuit theres landz breff vpaa*, oc *somme aff capittelsis tienere ey vele*. holde *theres hwerffue oc vtgiffue the ij tønner salt*, som *sedwan er oc theres vedtekt oc breff vtuisze*, oc *meler theres fogit til hwss*, *neer han dieler paa them*, oc *sporde om ret*. *Tha sig wij saa for rette*, at *effther theres landzens vedtekt oc breff*, som the *haffuer ther paa giffuit*, tha *bør them atholde theres hwerffue oc vtsette til capittel ij tønner salt*, oc *maa fordieles ther fore*, oc *ey mele theres fogit oc embetzman til hwss j nogher mode*. *Jtem sig wij saa for rette*, at *fonger the varsel til theres birkting*, tha er *thet fwl varsel*, oc *maa loglig fordieles for capittels salt*, om the *farer aff landet oc ey vtgiffue capittel theres salt*, om the *ere loglig atvard*, oc *hwo som loffuer annen rede penning*, *han bør them vt atgiffue oc ey at betale met andher ware*, eller *fordieles ther fore*, *vtæn noger kommer met beder beusing*. *Jn cujus rej etc.*

Udenpaa: Landztings dom om skvre salt.

Pergament; Seglene afrevne. Viborg Stiftsarkiv •Læsø• II, 7. — Læst paa Læsø Birketing St. Olai Dag 1597.

1480. Væbner Jørgen Krumpen af Støtrup tilskøder Ridder Erik Ottesen af Bjørnholm al den Ret til Fiskeri i Gjedsted Aa, som ligger til Uillis By, Gislum Herred.

For alle Mænd kundgør jeg Jørgen Krumpen af Støtrup, Væbner, med dette mit aabne Brev, det jeg haver solgt, skiødt og opladt, sælger, skiøder og oplader og nu »gensten« afhænder fra mig og alle mine Arvinge og til velbaaren Mand Hr. Erik Otsen, Ridder, til Bjørnholm og hans Arvinger al den Ret og Rettighed i Gjedsted Aa, som ligger til



Ullids og af Arilds Tid haver tilligget. Hvåd det helst er eller nævnes kan, Voddræt eller andet Fiskeri begge Lande imellem og neder, langt og bredt, i for<sup>ne</sup> Gjedsted Aa, intet med alt undertagen, som rører paa for<sup>ne</sup> Aa med for<sup>ne</sup> Voddræt og Fiskeri fra Suine oringe og neder til Fjorden, fire og tyve Favne uden for Aamunden, skal for<sup>ne</sup> Hr. Erick Otsen og hans Arvinger have, nyde, bruge og beholde til evindelig Ejendom for mig eller nogen mine Arvingers Gjensigelse i nogen Maader, og kjendes jeg mig og mine Arvinger op at have baaret Fyldest for for<sup>ne</sup> Ejendom, saa det mig vel nøjer, og lader jeg for<sup>ne</sup> Hr. Erick Otsen og hans Arvinge kvit og krævesløs for mig og mine Arvinger og takker dennem for god Betaling og kjendes mig og mine Arvinger ingen ydermere Del, Ret eller Rettighed at have i for<sup>ne</sup> Aa, Voddræt eller Fiskeri efter denne Dag i nogen Maader; thi tilbinder jeg mig og mine Arvinger at fri og frelse, hjemle og tilstaa for<sup>ne</sup> Hr. Erick Otsen og hans Arvinger for<sup>ne</sup> Gjedsted Aa med Fiskeri og Rettighed, som forskrevet stander, for hver Mands rette Tiltale, som der paa kan tale, aandelig eller verdslig. Jtem sker det saa, det for<sup>ne</sup> Fiskeri og Voddræt i for<sup>ne</sup> Aa eller nogen den Rettighed, som haver ligget til for<sup>ne</sup> Ullids i for<sup>ne</sup> Aa, vorder for<sup>ne</sup> Hr. Erick Otsen eller hans Arvinger nogen Tid affunden ved nogen Rettergang, som forskrevet staar, da tilbinder jeg mig og mine Arvinger at holde for<sup>ne</sup> Hr. Erick Otsen og hans Arvinger det altingest uden Skade. Til ydermere Forvaring, at saa skal holdes i alle Maader uden al ydermere Hinder, Gjensigelse eller Argelist, da haver jeg med Villie og Vidskab og velberaad Hu ladet hænge mit Jndsegl neden for dette Brev med hæderlig og velb. Mænds, som jeg haver dertil bedt, som er Hr. Jens Madsen, Ridder, Hr. Jep Nielsen, Præst, Morten Roode, Ole Hase, Las Ousen i Jngestrup, som Væbner ere, Peder Hvid, Borgemester i Grindaa, og Niels Jensen i Trustrup. Datum Mariager Anno domini 1480.

Viborg Stiftsbog af 1690, Gislum Herred, Ullis Sogn.

## 97.

1481, 4 April. Kannik Jens Bagges Forpligtelse til Viborg Kapitel, da han blev Kapitlets Foged paa Læsø.

Alle Mænd, dette Brev se eller høre læse, hilser [jeg] Jens Baggi, Kannik i Viborg, kjærligen med vor Herre og kundgjør med dette mit aabne Brev, at jeg haver i Tro og Love annammet af hæderlig Kapitel

i Viborg, mine kjære Herrer og Husbond, Klitgaard i Byrum Sögn liggendes og Fogderiet over al Læssø i saadan Maade, at jeg skal stande det gudelig og skjellig for efter min yderste Magt og skikke hver Mand Ret og Skjel, baade de, som paa Landet boende ere, fattige og rige, og alle andre, som til Landet kommendes vorder, saa meget som min Magt mest tilsiger. Jtem skal jeg hegne Skoven og Grønmark, som i Fred og Forbud bør at være, uden al skadelig Hug og Gryft, og i ingen Maade tilstede, det Skoven eller Marken uplighteligen til Skade forhugges og graves paa min egne Vegne eller nogle andres. Jtem skal jeg bygge og forbedre fornævnte Klitgaard, baade Huse og andre Stykke, som der tilhører, og holde den i gode Maade, efter det som min Opbørsel tilsiger, og antvorde Kapitlet den igjen med de Stykker, som jeg den med annammet haver, og ingen anden, naar de mig der om tilsige. Jtem skal jeg ride selv til Salteboden ad mindste tu Sinder i hver Uge og ellers saa ofte, som Kapitels Salteskriver mig tilsiger og Behov gjøres, og se til og bestille, at »Huerve« holdes i hver Saltpande, og at Kapitels Del udsættes af hver Hverve med godt Salt i gode Tønder. Jtem skal jeg udkomme al Kapitels Saltskyld paa Læssø, saa at det er betalt og alt rede inden 14 Dage nest efter St. Michaelis Dag, og skal jeg sende den fornævnte Salt i saadan Maade, saa at jeg skal med trende Rejser, som deres eget Skib gjør til Læssø, sende dennem i hver Rejse fra Læssø 18 Læster Salt kvit og fri indtil Hjarbæk med fornævnte deres Skib, i min egen Kost og Tæring, og lønne de Skibsmænd, som Kapitels Skib følger og fører. Jtem sker det saa — det Gud forbyde — at Kapitels Skib vorder ufærdig eller vorder saa behindret, at det ej kan gjøre fornævnte trende Rejser til Læssø og fra, da skal jeg leje andre Skibe til deres Salt at føre til Hjarbæk, og give saa meget ud til Fragt, som nogen Rejse med Kapitels Skib fra Læssø og saa til Hjarbæk skulde stande mig med Kost og Løn til Kapitels Skibsmænd, og det skal jeg gjøre for hver Rejse, som Kapitels Skib ej gjør af fornævnte trende Rejser. Jtem til det Salt, som er over de fornævnte trende (Sinde) 18 Læster Salt, skal jeg leje Skib og sende det frem til Hjarbæk, og Kapitel skal selv betale derfor. — Jtem skal jeg holde Kapitels Skibsmænd til Kost, naar som de kommer til Læssø med Kapitels Skib, saa længe som de der forblive med fornævnte Skib, og siden spise dem ud, som forsagt er. — Jtem skal jeg skikke færdig Tømmer til Kapitels Smør, som dem bør aarlig at have af Landet til Landskyld, og sende dem fornævnte Smør med alt andet Smør, som de fangende vorder paa

Landet til Sagfald heller i andre Maade, kvit og fri til Hjarbæk. — Jtem sker det saa, at der kommer Vrag til fornævnte Land Læssø, da skal jeg forvare det saa, at Kapitlet fuldkommelig fanger der af al sin Rettighed efter det, som gammel Sædvan været haver, og at Kjøbmændene, som Vraget haver tilhørt, om de nærværendes hos ere, sker ej Uret i nogen Maade. — Jtem hvad Sagfald som der falder paa Landet, det skal jeg grangiveligen mærke, naar ej nogen Kannike paa Kapitels Vegne er paa Landet, og gjøre Kapitlet eller dem, som udsendes af Kapitlet til Landet, skjellig Rede og Regnskal der oppaa. — Jtem naar Kapitels Skib kommer til Landet, da skal jeg forvare det saa, at det bliver uforsømt, og skal jeg lade føre Sejl og Ræer<sup>1)</sup> op med alle andre Redskab og Tove, som kvemmeligen kunne fra Skibet føres, og lade det saa gjemme, at det ej fordærves i nogen Maade. — Jtem sker det saa, at der »slaes Siele«<sup>2)</sup>, da skal jeg sende Kapitlet Flæsk deraf, efter som min Del vorder stor til, som jeg fanger deraf. — Jtem naar nogen af Kapitel eller deres Bud kommer til Landet, da skal jeg stande dem hæderlig fore i Klitgaard med Kost og Tæring, og gjøre saa mod dem, som mig bør at gjøre mod min kjære Herre og Husbonde, og i alle andre Ærende og Stykker, som paa for<sup>ne</sup> Land Læssø tilkommende vorder, der Kapitel anrørende ere eller vorde, skal jeg ramme og gjøre deres Gavn og Bestandelse, det yderste min Magt tilsiger, uden al Forsømmelse. — Jtem sker det saa, det Gud forbyde, at de Artikler, som forskrevne stande, ej vorder holdne i alle Maader, og for<sup>ne</sup> Kapitel tager nogen Skade derfor, da tilbinder jeg mig med dette mit aabne Brev at oprette dem den Skade. In omnium et singulorum præmissorum evidentiam et testimonium sigillum meum una cum sigillis circumspectorum virorum Pauli Abelgaard, Erii Jacobi, proconsulum Vibergensium<sup>3)</sup>, et Laurentii, consulis ibidem, præsentibus inferius est impressum. Datum Vibergis anno domini mcdlxxx primo, die beati Ambrosii confessoris atqve pontificis.

Afskrift, dat. 24 Novbr. 1690, i Vib. Stiftsark., •Læssø• Pakke I, 1. Nedenunder: Herforuden findes tre andre Fogeders Forplicter, Jens Bremsis, dat. Sabb. Palmarum 1489, Jens Andersøns, dat. Vigilia epiphan. 1508, Niels Goderedis, dat. in profesto conversionis Pauli 1519, alle i samme Form, som den over indførte Jens Baggis Forplicit, alene at Indkomsterne ved Tidens Forandring ere forringede. — Intet af de her nævnte Breve findes længere i Arkivet. Smlgn. nedenfor.

<sup>1)</sup> I Afskriften staar »har«. — <sup>2)</sup> a: fanges Sæler. — <sup>3)</sup> I Afskriften: proconsulis Vibergensis.

1481, 30 April. Kjendelse af Biskoppen i Børglum og flere gejstlige og verdslige Personer, at kun Bolsmænd paa Læsø maa holde Sandemænds Tog m. m.

Wij Jeip *meth* gutz nade biscop i Børglum, Niels Stigssen *pro* nest i same steed, Mattis Henrickssen *cannick* i samesteed, Wille Tamssen, Hans Baggi, Niels Iwerssen oc Knud Nielssen, som webnere ære, kungøre *meth* thette wort obne breff, at aar effther gutz bwr mcdlxxx *primo* then mandag nest for helig corss war skicket for oss hedherlige man prouesthen aff Wiborig wppaa cappittels wegne i same steed ock kungjord ock atsporde, om bolsmen wppa Læssø bwr at holde sandmentz tog eller ock *annere* men, som ey hauer bol eller deel i saltkieel, som ær indetzmen etc. Tha seie wij swo for rette, at bolsmen bwr ath holde tog ock ey *annere*. Jtem seie wij swo for rette, at huo som slaar hwer *anner* ock giører huer *annere* saar ock skade, tha bor thet at forfølges *meth* wold, ock sandmen ther om at swære effther bierckrett ock wor nadige herres *privilegiis* ock *fr̄hed*, som ther wppaa giffuet ær. Jn *cujus testimonium sigilla nostra presentibus sunt impressa*. Datum ut supra.

Papir med 5 paatrykte, stærkt beskadigede Segl, Bispens i rødt, de øvriges i grønt Vox. I Biskoppens Segl ses tydeligt Skaktavi-Frisernes Vaaben. — Viborg Stiftsarkiv, »Læsø» II, 6.

1483, 27 Septbr. Kong Hanses Stadfæstelse paa Viborg Domkapitels Privilegier.

Wij Hans *meth* guds nade Danmærecks, Norges, Vendes oc Godes koning, vdwald til Swerige (osv.), gøre alle vitherligt, at wij aff wor sønderlige gunst oc nade, swo oc paa thet at hederlige men oc herrer prelater oc canicker oss elskelige vdi Viborg maa thes troligere bethe fore oss, wor kære husfrue oc børn, wor kære fader oc andre wore forfætre, framfarne koninge j Danmarck, til then benediede gud, haffue anammet oc vnfonget oc *meth* thette wort obne breff *anamme* ock vntfange them, alt theres gots, som them selff tilhører, oc thet, the haffue aff then helge kircke, oc alle theres vortnede oc thienere, ehwar the thet eller them helst haffue, vdi wor kongslige frid, hegn, vern oc beskerming besønderlige at forsware oc fordectinge till rette. Oc haffue wij stadfest oc fuldburd alle theres preuilegier, nader oc friiheder, som for<sup>ne</sup> wor kære fader oc andre wore forfædre koniger j Danmarck them

nadelige vnt oc giffuit haffue, stadige, faste oc vbrødelige atholde *meth* alle *theres* ord oc article vid *theres* fuldemagt, som the jnneholde oc vtwise. Thi forbiwde wij alle, ehno the helst ere eller ware kunde, oc serdeles wore fogede oc embitzmen oc alle andre andelige oc verdslige them her omod paa persone, gots, vortnede eller thienere athindre eller hindre lade, møde, vmage, platzse eller dele eller j nogre made vforrette, vnder wor kongslige heffnd oc wrede. Datum jn castro *nostro* *Haffnensi* sabbato proximo ante festum beati Michaelis archangeli anno *domini* millesimoquadringsimooctuagesimotercio, *nostro* sub secreto.

Med en anden Haand: *Dominus rex per se iustante domino Nicolao Glob, ecclesie Wibergensis episcopo.*

. Pergament; Sigillet affaldet. Viborg Stiftsarkiv, •Gejstlighedens Privilegier•, I, Nr. 1.

## 100.

1483, 6 Oktober. Lovhævd, som Hr. Palle Thomesen, Præst i Gunderup og Provst i Fleskum Herred, lod tage paa Gunderup og Torup Kirkers samt Viborg Bispedømmes Gods i Gunderup og Torup Sogne.

Alle mend, thette breff sier eller hører lesis, hielssse wij Las Jenssen, fogit paa Fleskom herritzting, Las Oluffsen y Haiels, Oue Bondissen y Schousterup, Peder schreder y Nøffling, Knud Jenssen *ibidem*, Nis Jenssen y Haiels, Peder Jenssen *ibidem* och Anders Pederssen y Gunderup euindeligt med gud. Thet schall alle mend witterligt werre, *nerverendis* och *kommendis*, ath aar epter gudz byrd mcdlxxxij then mandag nest epter Sanctj Michaelis dag thaa war skickit for oss och for mange flere guode mend, som tha *nerverendis* waar paa for<sup>ne</sup> ting, hederlig mand her Pallj Thamissen, sogne prest y Gundrop och prouist y samme herrit, huilchen som badis, eskit, fick och fremlede it fult tingsuidne aff viij loufast dannemend, som er Anders Yrth y Synder Trännis, Jes Nielssen y Gueg, Thamis Anderssen y Dail, Per Screder y Nøuling, Jes Jenssen y Wterup, Pallj Pederssen y Nøuling, Lass Pederssen och Anders Rampi y Synder Trannis, huilche viij dannemend, som nu *neffnt* erre, wodne endregtelig paa thierre retthe troo och sanden, ath thij saa och hørde, ath for<sup>ne</sup> her Pallj Thamissen hans lauheffz høring war inden alle fire stucke paa for<sup>ne</sup> ting samme dag, kundgiorde och tylstod, ath thij huos ware, saa och hørde, ath for<sup>ne</sup> her Pallj giorde laugheffid *met* prester och kierckymend, som fogden och herritzmend funde hanum fore *met* rette. Først worde han alt *thel* guodtz, som ligger tyll Gundrop kircki,

først preste gaarden y Gundrop, som for<sup>ne</sup> her Pallj nu y boer, *met* ith buoll iord offuer alle Gundrop marck, en endels lyckky, som ligger synden tyll *samme* gaard, och al gaardzens tylligellse, som er agger och eng, heede og *marck*, inthet wntagett, alle iijj vegne tyll *marcke* mode, och som hand nu y roufflig heffd haffuer, for rette preste gaard tyll Gundrop kierkj, och ith gaarde stedt, som ligger y Asendrop med *marck* och heede, tørrgryfft, liængslett alle iijj vegne tyll *marck* mode, inthet wndtagett, och en lyckky ther westen wid, som løber aap tyll Hinderhiøff, for Gundrops kiercki rette gaarde stedt, endels *marck* och lyckky. Jtem worde hand tuo lyckkyer *met* tuo gaarde stedt y Arendrop, thet synders gaarde stedt y for<sup>ne</sup> Arendrop och then lyckky *met* syn rette tilliggelssse, heede och *marck*, for bisdommens rette guodz tyll Vyborg, och thet nordre gaarde stedt och lyckky y for<sup>ne</sup> Arendrop *met* sine rette tylliggelssse, heede och *marck*, for Gundrops kiercky rette guotz och eydom. Jtem ith buoll y Opelstrup, som Nis Jenssen nu y boer, *met* tofften, som ligger ymellom beggi, for wor fruis closters guodz y Aaleborg, och agger y *marcken*, som nu tylligger y rolig heffd, heede och tørrfue gryfft och fegang. Jtem en gaard y Gundrop, som Las Christenssen nu y boer, *met* en halff fering iord offuer alle Gundrop *marck*, *met* alt thet, som hand nu y sin rolig heffd haffuer. Jtem en buoll, som Palli Nielssen nu y boer *ibidem*, *met* sin tylliggelssse, degne buoll *ibidem*. Thisse for<sup>ne</sup> gaarde, buoll och guotz worde hand for Gundrops kiercky rette guodz och eiendom. Jtem en gaard *ibidem*, lille Jes Pederssen nu i boer, *met* en halff fering iord offuer alle Gunderup *marck* och then diell, som hand haffuer tyll for<sup>ne</sup> gaard y rolig heffd, och ith buoell y *samme* sted, som Jep Pederssen nu y boer, *met* syn rette tylliggelssse, heede och *marck*, thett worde hand for Wyborg bisdoms rette gaarde, guodz och eiendom. Jtem affuorde hand huer mand aff diell och fellig aff Gundrup *marck* och Gundrup heede wden Gundrup kierki, then Helligands huss y Aalborg, bisdommen y Vyborg och Anders Pederssen och hans *met* arffuinge, och ingen haffuer nogen diell eller fellig y Gundrop *marck* eller heede eller y byden (!), wden nogen kand komme och widne sig ther ind *met* stug, endiell eller seermercky epter lougen. Jtem ith buoll i Fielroff, som Peder Tybo nu y boer, ith buol, som Anders Lauritzen nu y boer. Jtem ith buoll nest østen Peder Suenssen, som Jes Tomissen nu y boer *ibidem*. Jtem en tofft, som ligger wed Kurj *ibidem*, som Nis Koling och Anders Koling haffuer byggit hus paa. Jtem en gaard y Haiels, som Anders Knudzen y boer, *met* en fering iord offuer alle Haiels *marck*.

Jth buoell *ibidem*, som Matis Matzen y boer. Jth mølle stedt westen tyll Haiels, som kaldis Blekialde, *met* dam och damps bund *met* flode gyde tyll møitte stremme y aen. Thette for<sup>ne</sup> guodz och gaarde och *thet*, som thij nu i roulig heffd *haffuer*, heede, marck och tørfue gryfft, *thet* worde hand for Gundrups kiercky rette gaarde, guodz och eiendom. Jtem en gaard y Torup, som Søffueren Lauritzen nu y boer, *met* tuo fering iord offuer alle Torup marck, vott och tørfitt, for Torups kircky rethe preste gaard och eiendom och alle then diell, som nu y rolig heffd ligger tyll for<sup>ne</sup> gaard. Jtem ith buoll y Schoustrup, som Peder Oussen nu y boer. En gaard y Gudinge, som lille Hans Michelsen nu y boer, *met* en feringe iord offuer alle Gudinge marck, vott och tørfitt. Jtem en buoll y lille Wordig, som Las Pederssen nu y boer. Thette guodz *met* alle theris rette tylliggelsse, som the nu y rolig heffd [*haffuer*], *thet* worde hand for Torups kircky rette guodz och eiendom. Jtem Feriode marck, som ligger nest offuen wid Haiels, *met* ith buoell, iorde, engh och marck alle iij wegne tyll marcke mode och saa østerlig tyll Fjelroff marck, som skielstien staar, och saa synden wd tyll Haiels aae, *thet* worde hand for Vyborg bisdoms endeell. *Thet* wondne och for<sup>ne</sup> mend, ath for<sup>ne</sup> her Pallj bød thenne lauheffd tyll, tyll Flesskom herritzting iij samfold ting, och war loulig tylfunden aff fogden och herritzmend och gifuen epter loffuen. *In cuius rei testimonium sigilla nostra presentibus sunt appensa. Datum anno, die, loco vt supra.*

Afskrift paa Papir i Viborg Stiftsarkiv, •Bispestol•, VII, 1, udstedt Elisabeth virginis Dag Aar 1590 af Hans Pedersen, Kannik og Læsemester i Viborg, Hieronymus Justsen, Vicarius og Sognepræst *ibidem*, og Søren Torup, Hospitalsforstander *ibidem*, efter en Pergamentsoriginal. — Notarialpaategning: Fleskom Herredsting den ottende Januari, Snapsmandag, 1649. — Smlgn. Ældste Arkivregistraturer II, 312 Nr. 59, hvor samme Brev nævnes.

## 101.

1484, 2 Maj. Kong Hanses Dom, at en Eng, som Malte Nielsens Forfædre havde givet til Nibe Kirke for Messer, men som denne atter havde taget tilbage, da Forpligtelsen ikke blev holdt, atter skal gives til Præsten i Nibe.

Wij Hans, *meth* gudz nade *Danmarks*, *Norges*, *Wendes* oc *Godes* koning, vduald till *Suerige* (osv) gøre witterligt, at aar effther gudz byrd mcdlxxxiiij paa biscopsgarden i Wiborg søndagen nest fore *juencionem crucis*, nerwærendes oss *elskelige* werduge fæthre her Jeip j Burglom, her Niels j Viborg, biscoppe, her Erick Ottssen, her Strangi Nielszen, her Niels Ericssen, her Niels Knussen, riddere, oc Oluff Morthenszen,

wor landzdommere i Nørrejutland, wore *elskelige* men oc rad, oc mange andre wore gode men, som her tha tilstede wore, war skicket i rette fore oss her Jenss Brun wor *elskelige* capellan oc kirckeherres i Nybe bud pa then ene oc Malti Nielssen pa then annen sidhe om æn æng, Boosdall, som Malti Nielssen hade thagett hannom fran. Ther till sua-rede han, at hans forældre hade giffuet for<sup>ne</sup> æng till Nybe kircke, pa thet at soghnepresten i for<sup>ne</sup> kircke skall haffue them i hans minne (?) i messer oc aff predike stoell, oc thet skede nw ey, thij thogh [han] swodan æng igien. [Tha] worde swo pasagt, at for<sup>ne</sup> her Jenss Brun oc hans efftherkommer prester i Nybe kircke skulle nyde, bruge oc beholde strax for<sup>ne</sup> æng oc gøre ther fore her effther for<sup>ne</sup> thieneste, om hans forældre then swo stictet hade. Oc ther pa vplodh oc owegaff for<sup>ne</sup> Maltj Nielssen for<sup>ne</sup> æng fran sigh oc sine arffuinge, oc sadhe sigh ey atwele eller skulle beuare sigh noghet meth for<sup>ne</sup> æng j nogher made. Thij forbiude wij theg, Maltj Nielssen, eller nogher pa thine wegne noghet atbeuare segh meth for<sup>ne</sup> æng effther thenne dagh, effther som thet segh bør. In cuius rei testimonium secretum nostrum inferius est appensum. Datum anno, die et loco quibus supra.

Pergament, stærkt medtaget, Sigillet afrevet. Grunden hertil fremgaar af en paa Hornum Herredsting 29 Marts 1647 udstedt Vidisse af Herredsfogeden Peder Gundesen i Ellitshøj m. fl., paa Forlangende af Præsten i Nibe, Hr. Niels Pedersen, hvori det hedder, at Tingmændene saa og herte, at Præsten lod oplæse et Brev af Kong Hans, huilchet breff wdj forledenn suenske feyde thid, saa och wdj dj kayserske dieris ind-fald wdj jordenn waar forgraffuit och der for paa forseyllingen waar forhaffuen och wdj pergament noget brøden, dog læseligt (dog have Tingmændene rent misforstaet det). Notarialpaategning paa Originalen: Leest paa Hornom heridz thing denn 29 Martj 1647. — Viborg Stiftsarkiv, Nibe, Hornum Herred.

## 102.

1485, 1 Juli. Stokkenævn om, at Grundene ved Læsø høre til Viborg Kapitel.

Alle men, thette breff seer eller hører læse, hielser wi Peder Anderssen foghet paa Lessø berctingh, Oloff Nielssen, biscopens officialis i thet samæ stedh, Swendh Asmunssen, borgmesther i Wardberg, Las Nielssen, borgher i Nykøbingh, Peder Benntssen, Las Skipper, Jes Mørck, Jes Smedh, Nis Terkilssen oc Nis Salmanssen ewinneligh meth gwdh. Kwngøre wi meth thette worth obnæ breff, ath aar effther gwtz byrdh mcdlxxxv wor frwe afthen visitationis paa Lessø berctingh war skicketh fore oss ok fore fleræ godhe men, som tha narwærendes ware, welbywrhdige



man her Jens Bagge, canick i Wiborgh, hwilke[n] ther loffigh esketh, feck oc framlyedh jeth fwth wuuldugh [st]ock nefwen aff fire men oc thiwe, som er her Olqff, biskopens officialis, Swendh Asmunssen, borgmesther i Warbergh, Ter[kil J]vdhe, Jacob Ylebrodh, Nis Morthenssen, borghere i same stedh, Las Nielssen, borgher i Nykiøbingh, Peder Jowenssen, Jes Gw[nne]ssen aff Tydstedh, Las Skipper, Trwels Wotthe, borgher i Nykiøbingh, Swendh Fogh, borgher i Kongensback, Peder Clemitssen, Nis Swe[n]igh aff Tydstedh, Nis Oghessen, borgher i Warbergh, Jes Mørk, Thøgher skomagher aff Tydstedh, Nis Terkilssen, Las Ly[n]gh, borgher i Olborgh, Jes Twessen, borgher i Nykjøbingh, Jowen Belther, borgher i Kongens back, Jes Smedh, Powel . . . borgher i Nykjøbingh, Peder Brwen, borgher i Vyborigh, oc Nis Salmanssen, hwilke for<sup>ae</sup> xxiiij danne men wundhe endrecteligh paa theres godhe tro, seel oc sandhe, oc thennom fwl wetherligh er, ath alle these eftherscrewen reff oc gr[wndhe], som er Syr reff, Ewenack, Stysrønner oc Koghe reff, ligghe landfesth jn till wor frwe landh Lessø, ok k . . . h sameless, saa ath ther gongher ey hollie dywb mellom then oc landhen, men ther skwdher aff ocin . . . d flack grwndh, ok alle for<sup>ae</sup> reff oc grwndher er wor frwes lantz retthæ grwndher oc hafwer [ligghet till] wor frwe domkirke oc capittel i Wiborgh saa lenghi, som man kan nw lengesth minne. Ath the [saa wundhe, som] forscrowen stoor, thet wyne wi met wore jnzegile hengenens nedhen fore thette breff. Datum Lessø anno etc ut supra.

Pergament, Seglene afrevne. — Stærkt medtaget af Tidens Tand. Viborg Stiftsarkiv •Læsø•, Pakke 5.

## 103.

1486, 3 Februar. Tingsvidne fra Læsø Birketing om Vrag paa Kapitlets Grund.

Alle men, thette breff seer eller høre lesse, hielssæ wi Peder Anderssen, fodhen opo Lessø byrktingh, her Michil Cristenssen, soghen presth ath Halsse kirki po Lessø, Nis Nielssen Mordh, Jes Smidh, Peder Jenssen j Bongsbodh, Peder Knudssen i Byrom, Jes Mørk, Terkil Pederssen, Nis Terkilssen, Nis Salmanssen, Seueren Klinker aff Koningsback och Cristiern Jude aff Nargardh ewindeligh meth gwdh, och konne gøre wi meth thette vorth open breff, ath oer effther gwsbørdh mcdlxxxvi<sup>o</sup> thæn fredagh, som sancti Blasii dagh var opo, tha var skekith for ossæ hederligh men her Jens Bagi, her Esbern Stissen, kannicker i Wiborigh, po Lessø byrcktingh, huilke som loffveligh eskith och ficke jeth fwth

tingsvinde wdh aff xxiiij w vildugh {men}, som var *Peder Knudssen* i Byrom, *Jacob Ylbradh* aff Varbergh, *Peder Nielssen* aff Vesterø, *Peder Jenssen* aff Bongsbod, *Las Svder* i Nykøbingh, *Jes Mørk*, *Jowen Belther* aff Koningsback, *Nis Salmanssen*, *Nis Dammerssen*, *Mowens skredher* aff Vardbergh, *Terkil Perssen*, *Jes Jwdhe* i Halsse, *Peder Skammelssen*, *Las Løng* aff Alborgh, *Erland Jenssen* aff Byrom, *Jes Flesk*, *Nis Terkilssen*, *Michil Hanssen* aff Varberigh, *Michil Nielssen* ibidem, *Henrich Nielssen*, *Nis Hanssen* po Vesterø, *Jes Sywerssen*, *Gvndher Lauritssen* och *Benthe Owerskeer* aff Varberigh, huike for<sup>de</sup> xxiiij danne *men* endrecteligh voundhe po siel och sandhe, ath *thennom* fvlvetherlick er i sanhedh, ath *thet* vragh, som forgiesk for *Lessø* effther *sancti Michaelis* dagh, som nw var, kam jnde flydiniss po vor frwes retthe grond, och ey *thet* støtte po Trillern eller nogher stedh po konninghs grondh, men myesthe diel kam jndh so neer i landh, som *man* konne ride och aghe och go til. Til vindesbørddh tha henge wi vorth jusegil nedhen for *thette* breff. Datum *Lessø* anno, die, loco, de quibus vt supra.

Pergament, med Seglremme uden Sigiller, i Viborg Stiftsarkiv, «Læsø» V.

## 104.

1486, 4 Maj. Bisperne i Viborg og Ribe bevidne, at Kanniker fra Viborg vare mødte i Kjøbenhavn efter Kongens Stævning for at bevise deres Ret til Vrag paa Læsø, men at Kongen ikke lod dem kalde.

Wj Niels, *met* guds nade biscop j Wiborg, oc wj Hartwik, aff *then* same nade biscop j Ribe, gøre witterlicht, at effterthj at wor nadug *herre konningen* haffde ladet steffne capittil j Wiborgh at møde nu efter paske for *hans* nade j Kopenhaffn *met* *theres* bewisingh pa wrag j Lessø etc., tha møthe *her* Niels Brvn, *her* Jens Baggi oc *her* Jens Cristiernssen, *canniker* j Wiborg, pa capittils wegne j Kopenhaffn pa *then* tidh, som *the* ware steffnt at møde, oc wj tha bode ginge til wor nadug *herre* pa slottet oc sagde for *hans* nade, at capittils budh war kommen *met* *theres* bewisingh [pa] *thet* wrag j Lessø. Tha swaret *hans* nadhe, at *han* wilde høre *theres* bewising oc [w]iidhe, hwad reth capittil haffde *ther* till. *Ther* vppa bidde for<sup>de</sup> *canniker* i Kopenhaffn oc ginge dawligh pa radhws, som rettertingh war, oc war *ther* so længi, som wor nadug *herre* oc wj *ware* *ther* j byen, oc ey *han* lodh *them* for kalle i *noger* made. In cuius rej testimonium sigilla nostra presentibus sunt impressa. Datum Halffnie anno dominj mcdlxxx sexto, die ascensionis dominj.

Papir med 2 Segl. Viborg Stiftsarkiv, «Læsø», Pakke 25, No. 21.

## 105.

1487, 7 April. Tingsvidne fra Rødding Herred i Salling, at Kannikerne Hr. Niels Brun og Mester Jens fik Lovhævd paa en Gaard i Balling By og paa Hedegaard i samme Sogn for sig selv, og paa Bilgrav Gaard i samme Sogn til Viborg Domkirke.

Alle men, thette breff see eller høre læse, helse wj Olluff Pederssen j Weyby, fowet pa Rydding herristingh j Salingh, Wil[lo]m j Billgraff], Mathis Wellom j Ramsingh oc Cristiern [Rask j Ho]som ewinneligh met gudh oc kungore, at wner wor herris aar mcdlxxxvij pa palme lowerdagh pa for<sup>de</sup> Rydding herristingh for oss oc flere dandæ men war skikket hederlig [man] her Niels Brwn, cannik j Wiborg, esket oc fek eth fult things winnæ aff viij beskeen vwildug dandæ men, som war Peder Hogmæn j Wadom, Cristiern Rask j Hosom, Mathis Jepssen j Ramsingh, Cristiern Baggi j Albek, Knut Esgissen j Weyby, Cristiern Es-gissen j Baling, Mathis Wellom j Ramsingh oc Peder Bennicssen j Leem, hwilke for<sup>de</sup> dandæ men wonne pa theres gode tro, siæl oc sanne, at pa for<sup>de</sup> tingh pa for<sup>de</sup> dagh war the nærverendes, hørde oc saa, at hederlig men her Niels Brwn oc mester Jens, canniker j Wiborg, framledde theres loghoring pa lagheffdh, som the haffde giort pa gots oc eydom, som the oc Wiborgs domkirki haue j Balingh oc pa Baling mark, som war Jeppe Løwe j Liæ gardh j Estwadh soken oc Cristiern Hanssen j Baling, hwilke som kungiorde theres lagheffd j sodan made, at for<sup>de</sup> her Niels Brwn self tolfte canniker oc prester jndwarde met lagheffd och swore til sith cannicdom all efterscreffne eydom, som ær then gard, som Las Hedegard nu vdj bor j Baling, gard oc gardsted met fem ager, som ær hennes abyggestofft. Jtem en ager nest westen til Nis Pouelssens tofft. Jtem ij ager j Abils ager. Jtem en ager j Boldh tofft. Jtem en ager j Tordnes<sup>1)</sup> ager. Jtem en ager j Thwæholm. Jtem ij ager j Bredager. Jtem en ager j Swinslundh. Jtem iiij ager j Skoffsager. Jtem iij ager i Jndlandh. Jtem ij ager j Stens medæ. Jtem vij ager j Synner ross. Jtem ix ager j Nørre ross oc j Hwid ager. Jtem xv ager j Lille nees. Jtem ij ængj j Hommel riis oc Bende hyff. Jtem iij ængj j Holms æng. Jtem iiij ængj j Brede ker. Jtem en æng, som kalles Lundker. Jtem all then deel, som han kan haue j fellegs ængj met fortha oc deel j vkendh jordh. Jtem jndwarde for<sup>de</sup> her Niels Brwn met lagheffd oc self tolfte canniker oc prester swore til wor frwe kirki j Wiborg, som han nu ær kirki weri til, først en gardh, som kalles Bilgraff, met gard oc gardsted

<sup>1)</sup> Tordens ?

oc hennes abygges tofft. *Jtem* en tofft widh Bilgraffs hyff so langt, som then gammel dighj ganger wester ath widh then synner ænde oc then hodoms ager, som vdh *met* dighet ligger. *Jtem* en liden tofft, som garden stodh til forne, som kalles Bilgraff, *met* hennes toffte, æng, thag ker oc fiske dan, som aff ær stenet oc aff ær dighet. *Jtem* xij skor æng j Holms ængh. *Item* sin deel j felleghs ængh. *Jtem* xxiiij ager j Synner ross oc Nørre ross *met* fortha oc deel j vkendh jordh. *Jtem* wonne oc for<sup>de</sup> viij dandæ men, at for<sup>de</sup>. loghøring Jep Lowe oc Cristiern Hanssen kungiorde oc pa for<sup>de</sup> ting pa for<sup>ne</sup> dag, at for<sup>de</sup> mester Jens cannik selff tolfte canniker oc prester jndwarde *met* lagheffd oc swor til sith cannikdom Hedegard, gard oc gardsted oc all efterscreffne eydom, som ær xj ager j Abes ager, stor oc sma, *met* en liden æng. *Jtem* ij ager synnen Elseph hyff. *Jtem* synnen Peder Jenssens gard iiij ager, en ager norden widh hans kalgard digi. *Jtem* iij ager, som kalles Boltofft. *Jtem* viij ager, som kalles Thwholm. *Jtem* xj ager j Tordnes ager. *Jtem* vij ager til synner hoss Hedegard. *Jtem* ij ager j Bredager. *Jtem* x ager j Swins lundh. *Jtem* ij ager j Owerskoffs ager. *Jtem* ij ager j Neder-skoffs ager. *Jtem* ij ager j Jndlandh. *Jtem* en æng øster j Bredker aff-stenet. *Jtem* en æng wester j Bredker. *Jtem* en æng j Bredker nør pa landet, *met* fortha oc deel j felleghs ængi oc j vkend jordh. At for<sup>de</sup> viij dandæ men so wonne for oss, at for<sup>de</sup> loghøring so kungiorde for<sup>de</sup> her Niels Brwns oc mester Jensses lagheffd pa forscreffne gots, thet winne wj *met* wor jusegel hengt neden for thette breff. Datum anno, die et loco supra dictis.

Original paa Pergament med Spor af 3 Seglremme. Ved den første er fasthæftet en Seddel, hvorpaa staar:

Kwngør jek for<sup>de</sup> Olluff Pederssen j Weyby, fowet pa Rydding herris tingh, at then lagheffd, som røres j thette breff, wort loglik tilbodet oc til funnen aff thinghj.

Viborg Stiftsarkiv, Rødding Herred, Balling.

## 106.

1487, 23 April. Niels Eskildsen af Skaregaard mageskifter til Ø Kloster to Gaarde i Jetsmark og Mosebjergh Sogne mod andet Gods paa Mors.

Jech Niels Eskelssen aff Skaregard, wepner, giører witherlict for alle *meth* thette mit opne breff, at jech haffuer giort magheskyfft *meth* Øo closther *meth* gotz, som her effther fylgher, i saa made at Øo closther skal nw haffue aff migh en gard liggendes i Etsmark, som Jep Smid nw

i boor oc skyldher iij pund korn, oc eth boor liggendes i Moseberg soghen i Vdherworn, som Anders Jøsephssen i boor oc skyldher ij pund korn, *meth* alle for<sup>de</sup> gotzsis tilligelssæ oc rettighet, agher, eng, wot oc thywrt, inthet vndtaghet, ehwat thet helst er, ffor annet gotz liggende i Morss, som iech nw ther for strax i gen haffue skal til wetherliggelsse aff Øe closther, som er først en gard liggendes i Seyersløff soghen i Heselberg, som Jes Olofssen i boor oc giffuer iij pund korn til skyld, oc en gard i Flade, Peder Nielssen i boor, som oc skyldher iij pund korn, eth pund smør oc andre smoskat, effther thii som thet skødebreff ydhermere vdwiser oc inneholder, som iegh nw i gen ther vppaa haffuer aff Øe closther. Thij tilbyndher iech mig oc myne arwinghe at frij oc frelsæ Øe closther for<sup>de</sup> gard i Etzmark oc i Vdherworn *meth* alle theres rethe tilligelsæ for hwer mandz tiltale, som ther *meth* rethe vppaa kan tale, til ewig tiid oc effther lands logh. Till witnesbyrd oc vdhermere forwaringhe ladher jech henghe mit incigle nethen for thette breff *meth* andre gode mentz incigle, som jech beder besigle *meth* mig til witnesbyrd, som ere her Peder Nielssen, sognue prest i Thydzhwg, Las Jahanssen aff Syogard, Acer Winther aff Nandrop, Peder Bille aff Westløgard, Peder Kid aff Jørsboogard, Jens Bunde aff Thorpe oc Pali Griis aff Sletto, wepnere. Datum anno domini millesimoquadringsesimooctogesimovij<sup>o</sup>, die beati Georgii martyris.

Original paa Pergament. Viborg Stiftsarkiv, Reversalfortsættelse D.

## 107.

1487, 9 Juli. (Mandagen næst for St. Kjelds Dag.) Vidnesbyrd fra Viborg Byting, udstedt af Anders Kristiernsen, Landsdommer i Nørrejylland, Niels Skriver, Byfoged til Viborg Byting, Erik Jebsen, Borgmester, Lars Rask, Knud Skrædder, Anders Nielsen, Raadmænd, med 6 andre, at man aldrig havde kunnet spørge eller mindes, at der havde været Byggested ved Søndersøende, hvor Bispen og de Frøer i Asmild have ladet bygge, men har været Viborg Bys fri Fædrift og Fortaa m. m.

Trykt i Dsk. Mag. 4 R. 2, 189 efter Originalen fra Viborg Raadstuarkiv (nu i Geh. Ark.)

## 108.

1488, 19 Juni. Væbner Niels Eskildsen pantsætter en Gaard i Horns Herred i Vensyssel til Prioren i Ø Kloster.

Jæch Niels Eskilssen aff Skaregarde, wæbner, gør witherlict for alle, at jæch wedherkiønnes mich *meth* thette mit obne breff aff rætte

giæld skyldugh at wære her Gerluff Martinssen, prior j Øø, xxv rinsk gylden, som gode ære oc fult goor, oc xx lub. march dansk pænninge, for huilken som gull oc pænninge jæch hannom nw j pant sætter een miu gardh, liggendes i Horns herret j Vderworn, som nw j boor Peder Jeibssen, oc giffuer ij pund korn til skyld oc j løb smør, meth alle for<sup>de</sup> gardtz tilliggelse oc rætteheedh, agger, æng, skoff oc marck, encktet vndtaget, ee hwadh thet helst ær, meth soo dant wilkor, at noor jæch eller minææ arffuinge wile for<sup>de</sup> gardh j geen løsæ, tha skal løsningen til wares thry samfoldh thing po Hornsherretz thing thry thing for *sancti Johannis* dagh mitsommer, oc skal løsæs *sancti Michaelis* dagh ther næst æfter kommænde, oc skal tha æncktet affregnæs j for<sup>de</sup> som guld oc pænninge. Ther øffuer til bindher jæch mich oc mine arffuinge at frij oc frælse for<sup>de</sup> her Gerluff Martinssen, hans aruinge eller oc hwæm han thette breff vpladher, for<sup>ne</sup> gardh meth all sin tilhøræls for hwær mantz til talæ, som ther vppa kan talæ meth rætte, so længi hon loffligh igeen løsæs widh mich eller minæ arffuinge for for<sup>ne</sup> xxv rinsk gyllen oc xx lub. march, som fore staa screffuet. Til witness byrd ladher jech mit incigil hænges nedhen for thette breff meth ander gode mæntz incigle, som jech bedher beeseyle meth mich, som ær Hans Baggi aff Worn, Knut Jenssen j Lønstrvp, Jaspas Luno oc Tonis [Th]ordssen j Dalsgardh, wæbner. Datum anno domini mcdlxxxvii die *sanctorum martyrum Geruasij et Prothasij*.

Spor af 4 Seglremme uden Sigiller. — Viborg Stiftsarkiv, «Domkapitel» Nr. 96.

## 109.

1488, 15 September. Vidnesbyrd fra Viborg Byting, at Borgmester Povl Abildgaard havde fremkaldt et Tingsvidne af 8 Mænd, at Borgmesteren og Byens Kæmner lovlig paa tre samfulde Ting havde tilbudt deres Lovhævd paa Viborg Bys Mark (Markgrænsen er nøjagtig angivet).

Trykt i Dsk. Mag. 4 R. 2, 189, efter Viborg Raadstuarkivs Breve i Geh. Ark.

## 110.

1488, 31 Oktober. Tingsvidne fra Vorde Birketing om ulovligt Fiskeri.

Alle men, thette breff seer eller høre læse, helssze vij Jess Pederssen j Øret gard, foghet til Vordhe biærk ting, Peder Esbernssen i Vraa, Anderss Jenssen i Lindom, Nis Dysth, Nis Michelssen i Pederstrvp

och Nis Kaary ewindelig *meth* gud, kwndgiøre alle *meth* *thette* vort opne breff, at aar effther gutz byrd Mcdlxxxoctavo vigilia omnium sanctorum pa Vordhe bierk ting var skycket beskeden man Lass Jøsepssen j Lovel pa hedherlig capittels vegne j Wiborig, eskit oc fick eet fult tings vitne aff xij v villige dande men, som var Peder Esbernssen i Vraa, Mwly i Skalss, Anderss Jenssen j Lindom, Nis Kaary i Vordhæ, Jes Olessen i Pederstrvp, Cristiern Pouelssen, Jess Kortrvp, Nis Magenssen i Fysk-bek, Cristiern Petherssen j Kiølssen, Jepp Clemetssen, Nis Dysth oc Oluff Pederssen. Thisse for<sup>ne</sup> dande men votne pa theres gode tro, siæl oc sande, at mesten deel aff *thennom* haffuer wæreth sielff wed fiord oc wed Vordhe bierk ting, seet oc hørd, oc somme aff *thennom* haffuer spwrð j gutz sandhed, at then tiid Morthen Pouelssen vorthe vold ower lywsd oc vold ower sworet, tha stod hans garn til Vordhe landh oc til Vordhe høffð, oc vort hannom hiemelet lowlig syøn ower aff vj dande men taghet aff tingi, som var Cristiern Grøn aff Jestrvp, Peder Skiet i Worwmstrvp, Villom i Skalss, Nis Swenssen *ibidem*, Nis Villomssen oc Thames Anderssen, at han haffde sath hanis garn v lowlig effther landztings breff och wed tekt oc effther nadige herres stadfestilsse koning *Cristiernss*, gud hans siæl haffue. *Jtem* vonde oc for<sup>ne</sup> men, at somme aff *thennom* var neruerendes hoss pa Vordhe bierk ting then dag hannom gick vold ower, hørde oc saae, oc somme aff *thennom* haffuer spwrðh i ræth gutz sandhed, at for<sup>ne</sup> Morthen Pouelssen var lywdelig bekend inden iij stocke, at hans garn stod til Vordhe høffð oc til Vordhe land, oc sagde, at hæ var ther nødh til, thi han motte ey bliffue wed hans eghen land. *Jtem* vondhe oc for<sup>ne</sup> men, at *thet* war *thennom* vittherligt i sandhet, at sydhen Morthen Pouelssens garn var holt *meth* syøn til Wordhe bierkting, oc saude men haffde sworet hannom vold ower, tha drog han sielff hans garn op oc førde *thennom* til Kolss land, oc sat the *thennom* saa wd j gen effter hans villie, oc saa lod han *thennom* sielffue holde *meth* syøn aff Fientz herrit. At the saa votne, *thet* vitne vij *meth* wore indsegle trøcket nethen pa *thette* breff. Datum ut supra.

Papir med 6 Segl. Viborg Stiftsarkiv, Kannekefiskeri, Pakke I, Nr. 13.

## 111.

1487, 2 November. Sognevidne af Skals Sognestævne, at flere Mænd have sat defes Ruser, hvor Fisken skulde have sin Indgang, Kapitel og menige Almue til Skade.

Alle men, *thette* breff see eller høre læse, helsse wj Mathis Ger-

lussen, prest til Skals kirkj, Tames j Holmgardh, Willom j Skals, Cristiern Lassen *ibidem* ewinneligh met gud oc kungore, at aar efter guds byrd mcdlxxxvij pa søndag nest efter helle mys dagh pa Skals kirkj gard for oss oc flere dandæ men war skikket Mwlj Jenssen j Skals, esket oc fek eth sogne winne aff xij vwildug dandæ men, som ær Nis Swenssen j Skals, Nis Willomssen *ibidem*, Peder Willomssen *ibidem*, Nis Cristiernssen, Las Cristiernssen, Olluff Jenssen, Cristiern Seuerinssen, Tordh Jenssen j Skringstrvp, Cristiern Pederssen *ibidem*, Nis Bøgh *ibidem*, Knut Jenssen j Ker oc Cristiern Bassi j Skals, hwilke for<sup>de</sup> dandæ men wonne pa theres siæl, tro oc rette sanne, at Seuerin Thærssen oc Jes Thærssen met anner flere satte theres rwser oc garn j rette fiske strogh, som fisken skulde haue sin jndgangh, capittil j Wiborg til skade oc all menigh almow, som ther om kring bor. Til winnes byrdh, at the so wonne, som forscreffuen stander, tha haue wj trykket wor jnsegel neden for thette breff. Datum anno, die et loco supra dictis.

Papir med 3 paatrykte Segl. Viborg Stiftsarkiv, »Kannikefiskeri» Pakke I, Nr. 18.

## 112.

1488, 4 November. Sognevidne fra Fiskebæk Sogn, at Søren og Jens Tersen i 3 Aar have sat deres Ruser saaledes, at de have hindret Fisken at gaa op til Vosgaard m. m. — Smlgn. Nr. 111, 114 og 1500, 17 Septbr.

Alle men, thette breff seer eller høre læse, helsse vij Clawss Seyerssen, sogne prest j Fyskbeck, Peder Skiøt j Worwmstrvp, Peder Stwb j Rwmlund, Jep Stwb *ibidem*, Jess Pederssen j Øret gardh, Jep Frij oc Peder Nielssen j Rwmlund, ewindelig meth gud, kwndgiøre alle meth thette vort opne breff, at aar effther gutz byrd mcdlxxxvij then tiisdag nest efter festum omnium sanctorum pa Fyskbek kirkygord war skycket hedherlig man her Jenss Cristiernssen, canich j Wiborig, æskit oc fick eet fulth sogne vitne aff xij beskedhne dande men, som war Peder Stwb j Rwmlund, Jep Stub *ibidem*, Nis Morthenssen j Fyskbek, Jess Pederssen, Cristiern Morthenssen j Fyskbek, Jep Morthenssen *ibidem*, Villom Ytissen, Lass Kortrvp, Peder Nielssen, Peder Morthenssen, Jess Frij och Cristiern Pouelssen j Fyskbek. Thisse for<sup>ae</sup> dande men samdregtelig votne pa theres godhe tro, siel oc sande, at thet ær thennom fuld vittherligt, at hwert aar, sidhen Jess Therssen och Seueren Therssen kam fra Maghenss Pederssens fyskind j Lønnervp, tha haffuer the saath theres rwser



och garn myth j forstrog, som fysken skulde haffue sin op gang j mellom Vordhe landh och Lønnervp landh til Wosegardhe, och haffuer the sath theres garn capittelss garn oc theres frij fyskegardhe oc menig almoghe til forfang oc merkelig skade, och haffuer the hwert aar j iij aar wæreth holt *meth* sywn aff ryddhermentz men, bønder och gode almoge, at theres garn stod j ræth forstrog oc stod v loglig efter landz tings breff oc efter wor nadige herres stadfestelsse, kongh *Cristiernss*, gud hans siæl haffue, oc war the nw loglig holt *meth* sywn, ferre *thennom* vold ower ginge, at the stod j forstrog oc tog meest til Vordhe land och Vordhe høffd. *Jtem* votne oc forscreffne men, at for<sup>ne</sup> Jess Thærssen oc Seueren Thærssen haffuer aghet oc redhet ower capittelss rætt hæ grøne ængi til theres fyskind oc fra, oc stenghret theres grøne ængi til øer och sandh *meth* pæle oc rwse stengher. At the saa votne, thet vitne vij *meth* wore indsegle trocket nethen pa thette breff. *Datum* ut supra.

Papir med Spor af 5 Segl. Viborg Stiftsarkiv. Kannikefiskeri, Pakke I, Nr. 12. Udenpaa med samtidig Haand: •Tersson. •

## 113.

1488, 7 November. (Aarhus, feria 6<sup>ta</sup> infra octauas omnium sanctorum.) Kong Hanses Stadfæstelse paa det i Nr. 109 omtalte Lovhævd paa Viborg Bys Mark.

Dsk. Mag. 4 R. 2, 190 (Original fra Viborg Raadstuarkiv).

## 114.

1488, 14 November. Kong Hanses Dom i en Sag mellem Anders Nielsen og Niels Skriver paa Viborg Bys Vegne, og Hr. Niels, Mester Benckt og Hr. Jens Kristiernsen, Kanniker i Viborg, paa Kapitlets Vegne, fordi Kapitlet havde ladet Sandemænd i Vorde Birk sværge Brødrene Jens og Søren Thersen Vold over for at have fisket i Limfjorden.

Smstds. S. 190—91 (Original fra Viborg Raadstuarkiv).

## 115.

1488, 15 November. Kong Hanses Dom i Korsbrødregaard i Horsens, at Kanniker og Præster, som kjøbe og pante Borgergaarde og øde Jorder i Viborg, skal svare Tyngde deraf til Byen og Kongen; ville de det ikke,

skulle Borgmestere og Raad udpante dem som andre Borgere. — En Tønde Salt bør holde 8 Skjepper; ere Tønderne mindre, fares dermed som med andet falsk Gods. (Anklager: Niels Skrivers, Landstingshører i Nørrejylland.)

Smstds. S, 191—92 (Original fra Viborg Raadstuarkiv).

## 116.

1489, 11 April (sabbato Palmarum) haffuer Jens Bræms, Borger i Aalborg, giffvet menige cappittel i Viborg stræng forpflicht, der hand er annammet til foget paa landet (o: Læsø).

Anført i en Kopsisamling i Viborg Stiftsarkiv, Læsø 23, 15.

## 117.

1489, 29. Juni. Vidnesbyrd fra Viborg Byting om Viborg Bys Borgeres Frihed og Stade paa Vestervig Marked.

Niels Scriffuer, tingholdher til Wiborg byting, Pouel Abilgort, Eric Jeibssen, borgmester, Jess Jeibssen, Lass Rask, Knut schreddher, Eskil Brok, Mickel Lassen, Seuerin Knutssen, rademen, oc Peder Seuerinssen giøre alle vittherligt *meth thette* vort opne breff, aar effther gudtz byrdh medlxxxnono, mandag nest for vorffrue dag *visitationis* paa Wiborg byting war skickit *Cristiern Lauritssen*, huilken ther loglig esket, fik oc framledde eet fult tings vitne aff otte danne men, som ere Pouel Abilgort, borgmester, Lass Rask, Niss Lassen, Jess Matssen, Clemen Skordæ, Nis Matssen, Peder Nielssen oc Mickel Digsmith. Tesse for<sup>ne</sup> danne men votne paa tieres gode troo oc sanning, at them fuluettherligt er, at Viborgs borgher haffuer haft frij fred vti Vestherwiig marknet at bygge oc staa paa vti lxxx aar oc mere fraa nørre clostherkirke hørne oc vesthre oc saa vesther saa langt, som them pleyer at bygge vesten til veyen, oc saa nær at til then korss vey kommer, som the af Aleborg bygger, oc saa effther at igen til then nørre oc vesterss kierregort hørne oc saa til same kirkes hørne igen, oc ther emellom at haffue tieres vogne oc heste, som the kiøber<sup>1)</sup>, vt met kierregortz mwer, oc ey til tesse noget haffuer

<sup>1)</sup> De pleje at have deres Vogne og de Heste, som de kjøbe, ud med Kirkegaardsmuren?

bygget ther for<sup>ne</sup> Vigborgs borger emod. At the saa votne, thet vitne vij *meth* vore jncigle nedhen fore thette breff.

Original paa Pergament i Geheimarkivet; Seglene fattes. (Aflevering fra Viborg Raadstuarkev.)

## 118.

1489, 15 August. Landstingsdom, at Kapitlet i Viborg bør beholde sit fri Fiskeri og særdeles Vosgaarde.

Niels scriffuer, lantztings hør j Nørjutlandh, Eric Ericssen, ridher, aff Awentsberg, Lass Moghenssen, Albriect Skeel, Oluff Pederssen, Jes Morthenssen, vepner, Pouel Abilgort oc Eric Jebssen, borgmestere j Viborg, giøre alle vittherligt *meth* thette vort opne breff, aar effter gutz byrd medlxxxnono løuerdag paa vor ffrwe dag assumptionis paa Viborg lantz ting var skycket hetherlig man her Niels Brwn cannick, paa alle capittelss vegne j Viborg, oc lood lese eet tings vitne aff Nørliongherritz ting, saa at hedherlig men, capittelt aff Viborg, haffde giort theres lagheffd paa theres gotz, ffiskerij oc eydom (osv., ordlydende med Nr. 72.) — *Jtem* lood for<sup>ne</sup> her Niels Brwn lese eet sogne vitne aff Skalss<sup>1</sup>), saa at xij dande men vvildug haffde votnet paa theres troo, siel oc sannen, at capittelss fiskegorde, som ere Vosegorde, haffuer veret bygget til beggi lande j xxx aar oc mere, och haffuer ther ey vereth fritbek eller strømgong anthen po then ene sidhe eller po then annen sidhe. Oc ther til lood for<sup>ne</sup> her Niels Brwen lese vor nodige herres faders, koning *Cristiernss*, stadfestelss oc fulburdss breff paa for<sup>ne</sup> capittels frij fiskerij, *meth* manghe fleere frijheet, hans nodhe haffde vnt for<sup>ne</sup> capittel, huert *meth* sine ord oc artichel, som for<sup>de</sup> hans nodes breff ther om ythermeere vtuisser, oc spurde, om capittel bør for<sup>de</sup> eydom oc frijhet at nyde, oc serdeles Vosegorde, at lade fiske *meth* theres tienere oc fiskere vthen deele. Tha sagdhe vij oc fleere gode men, tha lantzting søkte, saa for rette, at for<sup>de</sup> capittelt i Viborg bør at nydhe, bruge oc beholde alle for<sup>de</sup> egendom oc fiskerij oc serdeles Vosegorde til beggi lande vthen alle diele ath ladhe fiske j alle madhe, som the haffue for<sup>ne</sup> Vosegorde oc egendom loglig oc skellig jndword *meth* lagheffd, emedhen for<sup>ne</sup> lagheffd er *weth* makt oc for<sup>de</sup> sogne vitne aff Skalss, oc effter for<sup>de</sup> friihet oc priuilegia, som koning *Cristiern* haffuer capittelt

<sup>1</sup>) af Aar 1474, s. under 1541, 18 Juni.

ther paa wnt, giffuet oc stadfest, oc efter loghen. Jn *cujus rei testimoni-  
um sigilla nostra presentibus* etc.

Pergament; Sigillerne afrevne. Viborg Stiftsarkiv, Kannikefiskeri II, 2. — Samme-  
steds et samtidig udstedt Exemplar paa Papir, med Spor af to paatrykte Segl i grønt Vox.

## 119.

1490. Brev fra Kapitlet til Beboerne af St. Olai Sogn paa Læsø, at Broder  
Johan Andersen er beskikket til deres Sognepræst.

Wj Keldh Owssen cantor oc alt capittil j Wiborg helse ether  
alle, som bygge oc bo j sancte Ollus sogen pa Lessø, kerlige meth wor  
herre. Widher, kære wenner, at wi hane nu befalet thenne breffwissar,  
broder Jahan Anderssen, for<sup>de</sup> sogen, at han skal være ether sogne  
prest oc skal gøre ether gode rede j alle the stykke, som engod sogne  
prest bør at gøre sith sogne folk, oc skal han stande ether for pa guds  
wegne til ethers siæles salighed, so at oss hopes, at j engen skyldh skule  
fange til hanum. Thi bedhe wj ether oc bywde, at j aname hanum for  
ether sogne prest; oc wærer hanum hørug oc lydug pa guds wegne, oc  
gører hanum gode rede pa the retssel oc rentæ, som j pleyæ at giue  
ether sogne prest, j hwilke made som thet ær, lidhet eller møghet, oc lader  
thet engen lunde. Datum Wibergis anno dominj mcd nonagesimo. Nostro  
capitulari sub sigillo tergotenus presentibus impresso.

Samtidig Paaskrift: Copia littere date domino Johanni super ecclesia  
sancti Olai in Lessø.

Efter Haandkriften at dømme er Afskriften omtrent samtidig med Dateringen. —  
Papir uden Segl, Viborg Stiftsarkiv, •Læsø• VI, 3.

## 120.

1491, 13 Marts. Almuen i Viborg forpligter sig i Forening med Borgmestre  
oc Raad til ikke at købe, sælge eller drikke nogen Slags dansk Øl, som føres til  
Byen. Smlg. Nr. 125.

Wij Niels, met gudz node biscop j Wiborgh, Andhers Cristiernssen,  
landz dommere j Nørjutlandh, Powell Abilgort, Eric Jeibssen, borgmester  
j Wiborg, Lass Rask, Nis Matssen, Eskill Brok, Knwt Skreder, Peder  
Nielsen, Jess Jeibssen, Mickill Laurissen oc Jep Liøng, radmen, oc  
Niels Scriffuere byfoget, gøre alle vittherligt met thette wort opne breff,  
aar effther gudz byrd mcdxprimo paa mitfaste søndagh vare wij paa  
Viborg rodhwset met mestediell aff menighet ther j byen om byens heste  
oc bestandelsse. Tha rørdes oc kierdes, at menige almoen ther j byen

haffuer stoor brøst och skade aff vdkommen Danst øell, fiedie oc annen Danst øell, som ther føres till byen oc selies ther. Tha vortte menige almoen met borgmestere oc roodh j wore owerwerelssse oc samstøcki paa then gantske byens beste saa till eensse met alle wores oc almwens vilie oc samburdh paa wor nodige herres forbedringh, at engen hande Danst øell, fiedie eller annen Danst øel, skall føres till Wiborg ther at drickes, selies eller kiøbes vnder slig brøde, som her effther følger, saa at hwo sodane øll fører eller lader føre ther till byen, selier eller kiøber for sigh sielfue eller for andre, han skall haffue forbrott alt ølet oc tree mark til byen och tree till konningh for huer tiidh thet giøres. Till vitnes byrt haffue wij hengt wore jnciglere neden for thette breff.

Pergament, Seglene mangle. Geh. Ark. (Aflevering fra Viborg Raadstuarkiv.)

## 121.

1491, 23 Juli. Tingsvidne fra Nørlyng Herred, «at det Kjær, som ligger ved Nørsjøende begge Sider ved Bækken fra Søen og til Møllendammen, er Viborgs rette Fortaa og Fægang». Smlgn. Nr. 122.

Dsk. Mag. 4 R. 2, 192 (Viborg Raadstuarkivs Breve i Geh. Ark.)

## 122.

1491, 16 August. Tingsvidne fra Sønderlyng Herred, at Kjæret ved Nørresø Ende er Viborg Bys rette Fægang og Fortaa.

Ffor alle men, thette breff seer eller hør lese, kungør wij Nis Jenssenn j Aardup, fogit til Sønderliøng herretsting, Jens Grøn j Holm, vepner, Morthen Gedstet j Hammershoff, Peder Pab j Aardup, Jost j Hammershoff, Anders Jenssen j Mollerup oc Lars bonde j Klørup met thette wort opne breff aar effther gutz byrdh medxcprimo tisdag nest effther wor frwe dag assumptionis paa Sønderliøng herretsting var skickith Eskil Brok, radman j Wiborg, huilken ther loglig eskit, fik oc fremlede eet fult tings vitne af xij danne men, som ere Nis Rog i Korningh, Knut bonde j Ørum, Peder Pouelssen j Mollerup, Peder Paab i Aardup, Anders Nielssen i Hammershoff, Nis Kacker j Taptrup, Anders Jessen j Mollerup, Jess Jepssen j Reistrvp, Jess Jenssen j Hammershoff, Matz Pederssen j Hviddingh, Seuerin Pederssen j Volstrup oc Lass Laurissen j Klørup. Tesse for<sup>ne</sup> xij danne men votne paa tieres gode troo oc rette

sannen, at them fuluittherligt er, at *thet* kier, som ligger veet Nørsjøende beggi sider weet becken fra siøen oc till møldammen, *thet* for<sup>ne</sup> kier er Viborgs rette fortaa oc fegong, oc aldre the kwæne anthen høre eller spøre eller mynnes annet, eend for<sup>ne</sup> kier haffuer veret Viborgs rette fortaa oc fegongh, oc haft *thet* oc brugt *thet* j rolig hefft vlast oc vkierdh. At the saa votne, *thet* hørde wij oc soge oc vitne *met* vore jncigliere.

Pergament; Seglene fattes. Geh. Ark. (Afløvelse fra Viborg Raadstuarliv.)

## 123.

1491, 29 December. Væbner Palle Kyrt sælger to Gaarde i Skovstrup, Fleskum Herred, til Viborg Bispestol.

Jegh Palli Kyrt, webner, gører alle vitterlig, at jek haffuer nw sold, skøtt oc afhend oc *meth* *thette* mytt obne breff selier, skøder oc afhæner fraa meg oc alle myne arwinge oc til verduge fader *meth* gwld biscop Niels Glob j Viborig oc hanss efterkommer biscopper j Viborig oc biscopdommet j samested two myne garde, liggendes j Skowstrop j Tordwp sogne j Fleskomherrit, som forscreffne verduge fader biscop Niels Glob j Viborig til forne j pantt haffde aff meg, *meth* alle forscreffne garde oc gotzs ses tilligels, agger, engh, hede oc mose, fortaa oc feegangh, wot oc tiwrth, ehwad *thet* helst er eller nefnes kan, bode j inne marck oc vdemarck oc alle fire vegne til marcke mode, som ther nw til liggheer oc aff areldtiid til leyet haffuer, at haffue, nyde, brwge oc beholde til Viborig biscopps dom til ewige tiid, oc kiendes jek meg fwleest at haffue vpboren vdij got gwld oc gode rede danske penninge for eygedom vdij forscreffne two garde efter alle myn egne vilge oc nøge, so at jek tacker forscreffne verduge fader biscop Niels Glob for god betalingh. Her vd ower til bynner jek meg oc myne arwinge at frij, frelsse, hiemle oc tilstoo forscreffne verduge fader biscop Niels Glob oc hans efterkommer, biscopper j Viborig, oc biscopdommet j samested forscreffne two garde *meth* alle tieres rette tilliggels, eyncketh vndtagen, til ewige tiid for hwerie mantz til tall, som ther kan tale paa *meth* rette, oc holde *thet* hans nade, hanss nades efterkommer oc biscopdommet aldeles vden alle skade. Til ydermere bewisningh oc bedere forwaringh haffuer jeg nw *meth* myn frij vilge hend myt jnsegel neden fore *thette* breff *meth* annere gode mentz insegle, som jeg haffuer bedet besegle *meth* meg til vindesbyrd, som ere her Niels j Dwrop, her Seffrin i Biercke, Jwer

Erickssen j Kreybergard, Olluff Pederssen j Spyttrop, Nis Sale j Nittrop och Peder Ramsing. Datum jn curia Kreybere, ipso die beati Thome episcopi et martyris anno domini med nonagesimo primo.

Pergament. Seglene afrevne. Viborg Stiftsarkiv. »Bispestol,« IV, 5. Smlgn. Ældste Arkivregistraturer II, 306, L. 5.

## 124.

1491. Kong Hanses fjerde Dombrev paa Gjedsted Mølle med dens Rettighed og Fiskeri i Gjedsted Aa til Hr. Erik Ottesen.

Vi Hans, med Guds Naade Danmarks, Norges, Venders og Goters Konning, udvalgt Konning til Sveriges Rige (osv.), gjør vitterligt, at for os var skicket velbaarne Mands Bud, Her Erik Ottsen, med vor tredie Dom, lydendes paa Gjedsted Møllested med Dam og Damsbund, Gjedsted Aa med Fiskeriet, Ager, Eng, Kjær, Mose, Hede, Fægang og hvad det helst er, intet undtaget, som Fru Bergitte Poelsdatter paa Refsens hannem solgt haver med saa Skjel, at han eller hans Arvinger ej skal »opstøfne« den Eng, som ligger til hendes Gods efter det, som [vort] Stadfæstelses Brev og vor tredie Dom derom ydermere udviser og indholder, og derimod er ingen Breve tagne af os. Da til-dømmer vi nu fjerde Sinde for<sup>ne</sup> Her Erik Ottsen og hans Arvinger for<sup>ne</sup> Gjedsted Møllested med Dam og Damsbund, Gjedsted Aa med sin Fiskeri og alle sine rette Tilliggelser, intet undtaget, som han nu i sin frie Hævds Være haver, at have, nyde, bruge og beholde, forbyndes alle, ihuo de helst ere eller være kunne, for<sup>ne</sup> Her Erik Ottsen eller hans Arvinger derudi Hinder at gjøre i nogen Maader, saa længe nogen kommer for os med bedre Bevisninger paa vort Retterting. Datum anno domini 1491.

Viborg Stiftsbog af 1690. Gislum Herred, Ullis Sogn.

## 125.

1492, 21 Januar. Kong Hanses Brev, at ingen udenbys maa føre dansk Øl til Viborg. Jvnfr. Nr. 120.

Wii Hanss, met gudz nade Danmarcks, Norges, Vendes oc Gothes konning, vduald til Suerige (osv.), gøre alle vitherligt, at wore borgere i Viborg haffue ladet berette fore oss, at andre aff wore købsteder her i landet føre tid fremmede danst øll at selliæ, them til

forfang. Tha haffue wii nw effther wort *elskelige* rigens radz rad, her nw tilstede er, vnt oc tilladet oc *met* thette wort obne breff vune oc tillade, at ingen, ehwo thet helst er, skal føre noget fremmet danst øll til for<sup>ne</sup> Viborg at selgæ enthen i marcket eller vthen marcket, swa lenge wor nade tilsiger, fforbywdendes alle, ehwo thet helst er eller wære kan, her emod at gøre eller gøre lade i nogre made. — Datum in ciuitate nostra Arusiensi die beate Agnetis virginis et martyris anno domini millesimoquadringentesimo nonagesimo secundo, nostro sub signeto.

Papir med Segl. Geh. Ark. (Afløsering fra Viborg Raadstuarkiv.)

## 126.

1492, 10 August. Tingsvidne fra Vorde Birketing, at Nørre Mølle, Søende Gaard, Elleholm og Blaakjær er indvarslet til Viborg Domkirke og Kapitel.

Alle men, thette breff see eller høræ læsse, helsze wi Villatz Ysaaccssen, fogdæ pa Worduge biercke tingh, Cristiern Jepssen j Sparkier, Thamess Anderssen i Vorduge, Nis Dyst, Oluff Pederssen i Kiølsing, Peder Villatzssen, Las Pederssen i Kiølsing oc Jes Nielssen i Finderop ewindelig *met* vore herræ oc kwngiøre *met* thelle vort obnæ breff, at aar effter gutz byrd medxc 2<sup>o</sup> then fredag, som var *sancti* Laurentii dag, var skicket for oss oc fleræ godhe men, som thag<sup>1)</sup> pa tingæ ware, hederlig man her Keyl Ovessen cantor j Viborg pa menæ capitellss wegnæ j samme sted, hwilke som lofflig esket oc fick eth tings witnæ aff ottæ beskeen dande men, som ware *Cristiern* Jepssen j Spaarkier, Oluff stingher j Bredskoff, Morthen Jwerssen j Råanstrop, Jes Nielssen j Finderop, Nis Dyst j Kiølsing, Jesper Clemetssen *ibidem*, Thamess Anderssen j Vordugæ oc Anderss Bwndæ j Rwmmeelvnd, hwilke for<sup>de</sup> otte dande men endrectelig vitnedæ pa thieres siel oc sandæn, at thi obnæbarlig hordæ oc saa samme dag pa for<sup>de</sup> biercketing, thet for<sup>de</sup> her Keyl Owessøns loffhøring vare jndhen alle firæ stocke, som vare *Cristiern* Pederssen j Kiølsing oc Anderss *Pederssen* *ibidem*, kwngiorde, at the nerverendes hooss ware, hordæ oc saa, at for<sup>de</sup> her Keyl Ovessen cantor sielff toltæ canicker oc presther jndwardæ *met* edh oc lagheffd alle thesse effter screffne gotz oc eydom, som ære Nørre mølle *met* daam oc damss bondh, støffning oc affrwndh *met* alle for<sup>de</sup> mølless rethed. Jtem then

1) Skrivfejl for: then dag?



gard, som ligger hooss for<sup>de</sup> mølle met alle henness tilliggelss oc eydom, jtem Søeende gard, jtem Elleholm, jtem Blookier met alle for<sup>de</sup> gaardess eydom, jtem en mark liggendes hooss Nørre mølle vester oc syndher fra Søeende gard, hwilken mark sandemen soore til Viborg dommekirki oc capitel ibidem, so long oc bred, som thet sandementz breff indholder oc wdviser, jtem en eng liggendes hooss Nørmølle, som the borger aff Viborg tog thet hiø aff fra her canther, oc alle thet samme kiær, som nw ær forfwdhen, vnthagen eth sticke eng, som ligger til Asmild closter, som brwgers til then gard, som kalless Peder Høstess gard, med alle thesse for<sup>de</sup> gotzess oc eydomss tilliggelss, j hwad som thet helst ære eller met naffn nøffness kandh, jnthe vnthagen, hwilken lagheffd var til forne lofflig hiere pa ting tilbodet oc til fwndhen hiere pa tinghi. Oc melthe for<sup>de</sup> loffhøring for<sup>de</sup> capittelss lagheffd oc edh stadug, fast oc alliediellss wet mact at bliffue. At thet j alle madæ sa gik oc foor, som fore screffuen standher, thet hørde wij oc saa oc haffue til vindesbyrd hengt ware jncigler nedhen for thette breff. Giffuet aar, dag oc sted, som foor stoor screffuet.

Samtidig Paategning: Lagheheffd paa Nørre mølle. — Notarialpaategning: Lest paa Vorde bierchting thenn 5 Nouember anno 91 (o: 1591).

Original paa Pergament med Seglremme uden Sigiller i Viborg Stiftsarkiv, »Domkapitel,« Nr. 96.

## 127.

1493, 12 Februar. Biskop og Bygdemænd dømme et omstridt Lovhævd om Fiskeriet i Gjedsted Aaa (Gislum Herred) gyldigt; Modpartens Appel til Kongen og Rigens Raad afvises som stridende mod Loven, da Sagen angaar et Lovhævd. Efter Parternes Opfordring fortolker Retten et omstridt Udtryk i Lovhævden.

Vi Niels, med Guds Naade Biskop i Viborg, og disse efterskrevne Bygdemænd, som er Anders Kristensen, Landsdommer i Nør Jutland, Las Mogensen i Tjele, Ole Pedersen i Spøttrup, Anders Munk, Albret Skel i Hegned, Jens Kaas i Staaaber Kloster, Malte Munk i Vestets (?), Bertel Kaas, Oluf Mus, Tyge Jensen i Dalsgaard, Niels Krabbe, Niels Kristensen i Ky, Erik Bugge, Thomas Raad i Voerst og Niels Skrifer i Viborg, gjør alle vitterligt, at Aar efter Guds Byrd mcdxcij Tisdagen næst fore Fastelavn paa Raadhus i Viborg, da havde vi stævnet for

os en Lavhævd, som velbyrdige Mand Otte Povelsen havde gjort paa en Møllested, Dam og Damsbund og en Fiskegaard dertil oven for Gjedsted Bro, Mølleholm og Fækrog og Gjedsted Aa fra Svineoringe og langs neder ad Aaen begge Landen imellem og 24 Favne udi Fjorden fra Aamunden, undtagen den Del, som til Ullitz ligger [af] Fiskevandets nedent Aaen. Sammeledes havde vi og stævnt Hr. Erik Ottesen Ridder til Bjørnholm med hans Breve og Bevisninger, som han vilde forsvare forskrevne Lavhævd med, og desligeste Mouritz Nielsen til Aagaard med hans Breve og Bevisninge, som han vilde straffe og fælde forskrevne Lavhævd med. Da esked vi dennem paa begge Sider i Rette. Da fremgik for<sup>ne</sup> Mouritz Nielsen og skød sig for vor naadige Herre og Rigens Raad og vilde ingen Breve eller Bevisning ligge i Rette uden et vor kjæreste naadigste Herres Brev, lydendes, at hans Naade havde skrevet os til, at vi skulde forføjet saa, det de gode Mænd, som skulde være Bygdemænd i den Sag, skulde tilforn komme til for<sup>ne</sup> Aa og bese dens Lejlighed og paaskue, og synderlig om Mouritz Nielsen paa Kronens Vegne, hvilket de gode Mænd alle tilstode, at de ogsaa været havde paa for<sup>ne</sup> Gjedsted Aa og grandgiveligen set og skuet den Lejlighed. Da satte for<sup>ne</sup> Hr. Erik i Rette, om Mouritz Nielsen burde at nyde det Skudsmaal efter Loven fra en Biskop og Bygdemænd og ind for vores naadigste Herre og hans Raad om Lavhævd, besynderligen efterdi at hans Naade og hans Naades Raad havde tilforn dømt den Lavhævd ind for Biskop og Bygdemænd, der de vare i Rette med Sagen i Vedel. Derpaa sagde vi saa for Rette, at Mouritz ej burde nyde den Skudsmaal fra Biskop og Bygdemænd ind for vor naadige Herre efter vor Lov og saadan Lejlighed, som forskrevet staar. Da bad for<sup>ne</sup> Hr. Erik om Dom og Ret og fremlagde et Tingsvinde paa Pergament skrevet, udgivet paa Gislum Herredsting anno domini mcdxx paa den tredie, saa lydendes, at den Mølle, som haver ligget i Gjedsted Aa og Møllested med Dam og Damsbund, med al hendes Tilliggelse, som er Fiskegaarde og Fiskevand, haver tilliget til Vester Elkjær i hundrede Aar ulast og ukjært af alle Mænd, baade i Gislum Herred og Rinds Herred, og er den Mølle med al sin Tilliggelse Elkjærs rette Tilliggelse. Jtem et Tingsvinde af Rinds Herreds Ting udgivet anno domini mcdxx paa den sjette, lydendes, hvo den Aa havde haft i Leje af Povl Stigsen og hans Arvinge hver efter anden, og at denne for<sup>ne</sup> Lavhævd var lovlig fæst og fundet til Rinds Herreds Ting som til Gislum Herreds Ting. Jtem et Sogne Vinde udgivet paa

Gjedsted Kirkegaard anno domini mcdlxx octavo, lydendes, at den Fiskeri i Gjedsted Aa imellem begge Lande neder i Fjorden havde aldrig været fælles Fiskeri, uden hvad Voddræt de havde derudi til Ullits, og at dennem fuldt vitterligt var, at de[n] havde været lejet af Povl Stigsen og hans Arvinge i lx Aar og mere, og aldrig Hr. Niels Pedersen af Aagaard eller hans Forældre gav der Last eller Kjære paa i nogen Maader. Jtem et Tingsvinde af Rinds Herreds Ting, udgivet Anno domini mcdlxx octavo, lydendes, at Biskop Gjert eller Hr. Niels Pedersen havde aldrig [givet] eller ladet give Last eller Kjære paa for<sup>ne</sup> Aafiskeri eller Fiskegaarde, som for<sup>ne</sup> Povl Stigsen og hans Arvinger havde i for<sup>ne</sup> Gjedsted Aa, enddog Biskop Gjert havde baade Rinds Herred og Aagaard i Værge og laa mange Nætter i Gjedsted saa vel som andre Steder i Rinds Herred. Jtem og et for<sup>ne</sup> (!) Mogens Nielsens Brev i Gjedsted og hans Medarvingers, at de kjendes dem ingen Del eller Rettighed at have i Gjedsted Aa, fordi at deres Oldefader, Fader, Forældre og Venner havde for<sup>ne</sup> Gjedsted Aa i Leje af for<sup>ne</sup> Povl Stigsen, hans Husfru Fru Berette og deres Arvinge, hver efter anden i deres Tid, og kjendes dem der udi ingen Del eller Rettighed at have, anden end den, som de havde i Minde og for aarlig Leje. Jtem sammeledes var her og tilstede for os Jep Roode og Søren Tordsen, for<sup>ne</sup> Mogens Nielsens Medarvinge, lydeligen kundgjorde og tilstod, at det saa var i Sandhed i alle Maader, som forskrevet staar. Jtem et vor naadige Herres Dombrev, udgivet i Aar for Jul, at vor naadige Herre og hans Naades Raad havde dømt Hr. Erik til, om Mourits ikke vilde kalde for<sup>ne</sup> Lavhævd i Rette, da maatte Hr. Erik tage Stævning over den for Biskop og Bygdemænd og kalde Sagen til Ende etc., som de for<sup>ne</sup> Breve ydermere udviser. — Da efter for<sup>ne</sup> Breves Lydelse og efter vor Lands Lov i den sidste Kapitel i den første Bog, lydende om Mølle og Fiskegaarde og gamle Hævd, sagde vi saa alle samdrægteligen for Rette, at for<sup>ne</sup> Lavhævd bør ved sin Fuldmagt at blive i alle Maade og eftersom den for<sup>ne</sup> Lavhævds Brev ydermere udviser og indholder og ej ydermere i nogen Maader, og for<sup>ne</sup> Hr. Erik eller hans Arvinger ej at bevare dennem med nogen andre Mænds Agre eller Enge, liggendes omkring eller hos for<sup>ne</sup> Gjedsted Aa, i nogen Maade. Jtem sammeledis satte de paa baade Sider i Rette fore os, hvor det bør at være efter Lavhævds Lydelse om de 24 Favne udi Fjorden. Derpaa var saa sagt, at der bør at være 24 Favne paa hver Side tvert fra Aamunden og desligeste 24 Favne langs udi Fjorden fra Aamunden. In cujus rei testimonium

sigilla nostra præsentibus inferius sunt appensa. Datum anno, die et loco ut supra. — (Sedecim sigilla appendunt.)

Viborg Stiftsbog af 1690, Gislum Herred, Ullits Kald.

## 128.

1493, 9 April. Tingsvidne fra Fjends Herred, at Peder Eissen havde sat Leding paa den Jord, som Kapitlet havde af ham og hans Arvinger.

Alle men, thette breff see eller høræ lesse, helsser wi Westi Cristiernssen, foget pa Fientz herretsting, Oluff Mwnck, Maghens Mwnck, webner, Jep Jenssen i Daabiæregard, Peder Morthenssen i Søby oc Seueren Kwdaal i Høffslæ ewindelig meth gud och kwngiøre meth thette wort opne breff, at aar effter gutz byrd mcdxcij then tiisdag j paske wghe pa Fientz herrets ting war skicket hedherlig man her Jens Cristiernssen, canick j Wiborig, esket oc fick eth fwlt tings vitnæ aff viij wwildug dande men, som war Las Nielssen i Bordsgard, Cristiern Pederssen i Ørom, Las Hardbo, Cristiern Pederssen i . . . ., Jes Klimp i Strandhet, Cristiern Hwid i Søby, Seueren [Kwdaal] i Høffslæ oc Peder . . . i Søby. These for<sup>ne</sup> dande men sandrectelig vitnet pa theres gode troo oc retthe sandæ, at the soghe oc hørde samme dag pa for<sup>ne</sup> ting, at for<sup>ne</sup> her Jens Cristiernssen gaff last oc kiære pa, som han tilforne tiith oc oftæ haffuer giort her til tinghi, at Peder Eissen haffde sold oc affhend seg ledings jord oc enghe oc haffde meth wreth sot leding pa dommekirkens oc capitils rette jord Pabiss oc hennes rette tilliggelss, oc esket han dommekirkiss enghi ighen eller wetherleg ther fore effther hanss eghet beciglet breff, effter han haffde sold oc affhende seg thi enghi, som capitil haffde aff hannom oc hanss arffuingh. Tiil vitness byrd trycker wi wore jncigler nethen for thette breff. Datum anno domini, die et loco vt supra.

Papir, noget beskadiget, uden Spor af Segl, i Viborg Stiftsarkiv, Reversalfortsættelse D.

## 129.

1493, 28 Juni. Tingsvidne fra Læsø Birketing, at Kapitlet i Viborg lod tage Lovhævd paa sin Ejendomsret til Øen Læsø som et frit Enemærke.

Jens Bremss, ffoget paa Leshø; Clemet . . ., biscoppens officialis i thet same stedh, Lass Hwas, borgher i Kwngenssback, Gregers Skamelssen i Reffdall, Tørkell Pederssen i Biorom, Boo Pederssen i Borvp, Henrick

Jocwmssen i Bastker oc Ytthij Steen i Halss gør witterligt *meth thette* wort obne breff, at aar efter gutz byrdh mcdxcij fredagh, som war *Sanctj Petri et Paulj* affthen, till Leshø bierchtingh war skickit hederligh man her Keel Owessen, cantor j Viborgh, esket oc fick eth fvlth wuuldugh tings vittne aff viij dande men, som ære Clemet Gwyne i Biorom, Terkiel *Pederssen* ibidem, Lass Hwass i Kongensback, Gregers Skamelssen i Reffdall, Peder Winter i Halss, Boo *Pederssen* i Borop, Jeb Jwerssen oc Oloff Skødth i Wardebergh. Thiisse for<sup>ne</sup> dande men votne paa theres gode thro, seel oc sande, at thij hordhe oc saa same dagh wpa for<sup>ne</sup> tingh beskeeden dande men, som ware Peder Munck oc Jeb Thymssen, borgger i Viborgh, for<sup>ne</sup> her Keelss loffhøringh, lydeligh kwngjordhe, hwore thij neruerendes hoss ware i Klitgordh paa Leshø torsdagh nest tilfornn, saa oc hordhe, at her Keell cantor i Wiborg sielfwe tollfte canicker, prester oc kyrky men jndhwordhe *meth* theres jeedh till capitell oc wor frve domekyrky i Viborgh alle Leshø landh, bøgeth oc wbøgeth, marck, skow, woth oc tørtth, inthet vntaget, *meth* wragh oc alle kongeligh retth, fore ethh friith iendmerck, item Bøerom kyrky, Westeroø kyrky oc Halss kyrky *meth* theres sogne retth oc prestegorde oc hwess andett som thij nw haffuer oc haffuer hath aff arill, vndtaget alter stødth aff for<sup>ne</sup> kyrkyer. Votne oc for<sup>ne</sup> men framdeles, att for<sup>ne</sup> laffhæffd war loffligh iij samfoldingh tilbødet, loffligh fest oc fwndet, oc at for<sup>ne</sup> loffhøringh mælte hynne stadugh oc wedh macth atbliffwe saa lenge hwn røggess aff biscoppen oc wuuldugh biøy men. At thij saa votne for oss, thet vitne wij *meth* wore indcegele henggendes nedhen fore *thette* breff. Datum anno, die *et loco quibus supra*.

Pergament, stærkt medtaget og hullet, i Vib. Stiftsark. Læsø V, 38. Til Supplering er benyttet det kgl. Stadfæstelsesbrev af 16 Juli 1531, som anføres senere.

## 130.

1493, 15 December. Skødebrev paa en Gaard i Ove Sogn til Viborg Bispedømme.

Jeg Clauss Jenssen j Vong, Henric Stamppe j Nørholm, Mogens Stamppe j Kierlingbere, vebner, gøre alle vitterlig, at vij haffue sold, skøtt oc affhend oc *meth thette* vort obne breff selier, skøder oc affhender fraa oss oc alle vore arwingé oc tiil verduge fader *meth* gud biscop Niels Glob j Viborig oc hanss efftirkommer, biscoper j Viborig, oc biscopdomt j samested een vor gard liggendes j Hymmersøssel j Hynsteherrit j Owe, som Michel Tamessen nw vdij boer, oc skylder tiil arlig skyld

fire skeling grotte oc eet pund smør *meth* anner smo bede, hwilken gard Joen Vitfertssen j Torstelund j pant haffde aff vor moder, frwe Jngerd j Kerlingbere, *meth* alle *forscreffne* gard oc gotzes rette tilliggelss, som er agger oc eeng, skow, fiskewan, hede oc mose, fortaa oc feegang, vott oc tiwrt, kiend oc vkiend, eendmercke oc felig bode vdij skow oc marck, øde oc bygget, jn*thet* vndtagen, ehuat *thet* helst er eller nefness kan, alle fire vegne til marckemode, som ther nw tilligger oc aff arildz tid til leyet haffuer, at haffue, nyde, bruge oc beholde til Viborig biscopsdom tiil ewig tiid, oc kiendes vij oss fuldest, guld oc rede penningh, at haffue vpborn for eygedom vdij *forscreffne* gard efftir alle vor egne vilge oc nøge, swo at wij tacke hanss nade for god betaling. Thij tilbyñne vij oss oc alle vore arwinge at frij oc frelsse, hiemble oc tilstaa *forscreffne* verduge fader biscop Niels Glob j Viborig, hanss efftirkommer, biscopper j Viborig, oc biscopdomt j samedest *forscreffne* gard oc gotz *meth* alle henness rette tilliggelss, som ther nw til ligger oc aff arilds tiid tilleyet haffuer, jn*thet* vndtagen, tiil ewig tiid for alle oc huer mantz tiltall, ehwo *thet* helst er eller vere kwnde, som ther kan tale paa *meth* rette. Skeer *thet* oc swo, at *forscreffne* gard oc gotz vorde *forscreffne* verduge fader *meth* gud biscop Niels Glob eller hanss efftirkommer, biscopper i Viborig, oc biscopdomt i samedest affwonden anthen *meth* kirkelog, lantz log eller *meth* noget rette gang, tha tilbyñne vij oss oc alle vor arwinge *meth* *thette* same vort obne breff att vederligge them jgen jnnen sex vger nest efftir *thet* vorde them swo affwonden, *meth* een swo god een gard paa skyld oc affgift, swo wel beleylig, oc holde them *thet* skadeløst j alle made. Tiil ythermere vissen oc bedre forwaring, tha haffue vij vittherlige hengt vore jnsegler neden for *thette* vor obne breff *meth* flere gode ments jnsegle, som vij haffue bedet besegle *meth* oss til vitnesbyrd, som ere Erick Jeibssen, borgemester j Viborig, Knwt skreder oc Niels scriffuer, borger j samedest. Datum jn Pandnwm dominica proxima post festum beate Lucie virginis, anno domini millesimo quadringentesimononagesimo tertio.

Pergament med 6 Seglremme uden Sigiller, i Viborg Stiftsarkiv, »Bispestol« 9, 2. — Anføres i Ældste Arkivreg. II, 337, Nr. 17.

## 131.

1494, 14 Januar (?) Kong Hanses Dom om Afgift af en Toft i Viborg i St. Johannis Sogn, til Hellig Korsens Alter i Domkirken.

Wij Hans, met guds nade Danmarcks, Norges, Vendes oc Gotes koning, vduald koning tiil Sueriges rige (osv.), giøre witherligt, at aar

effther gudz bu[r]d medxcquarto then tiisdagh *sancti Felicis* dagh fore oss pa wort rettertingh i Viborg pa biscops garden i wor eyen nerwerelsæ, nerwerendes oss *elskelige* werdige fædre biscop Niels Glob, biscop Niels Claussen aff Aarss, her Axel Lagessen, her Erich Ogessen, riddere, Oluff Morthenssen, Holgerd Ericssen, Peder Brockenhuss, wore *elskelige* men oc rad, Oluff Pederssen, Albrett Skeel oc Malti Jull met flere ther nerwerendes, war skicket Jes Nielssen, borger i Wiborgh, werge tiil helge korss ~~altare~~ i Wiborgh domkirke, kerde oc berette, at Jes Lassen, borger *ibidem*, sidder inne met en  $\beta$  *grot*, som arlige skulde giffues tiil for<sup>ne</sup> helge korss altare aff then gard oc jord, han pa bor, som Enwold Jenssen, borgher i sammested, gaff ther tiil aff en tofft, for<sup>ne</sup> Jes Lassen nw pa bor oc bruger, oc then  $\beta$  *grot* tiil noger tiid wdgifuet haffuer oc nw holler jne hoss segh. Ther tiil swarete for<sup>ne</sup> Jes Lassen, at han hagde engen rett then  $\beta$  *grot* wd atgiffue, thij han hagde laglige køpt for<sup>ne</sup> gard, oc i rette lagde eth skøde breff aff Viborgh bytingh, ludendes, at Kield Pederssen oc hans moder Maye Ebbis solde, skøtte oc aldeles wplode til ewinnelige eye all theres gard, liggendes i *sancti Johannis* sogn, met brede oc lenge, vden taghen then iord skild, ther aff gaar, effther thij som *thet* skøde breff ther om ythermere inneholder. Ther om war swo fore rette pasagt, at for<sup>ne</sup> Jes Lassen bør then  $\beta$  *grot* arlige wd atgiffue tiil for<sup>ne</sup> altare, then stund han bruger oc nyder for<sup>ne</sup> jord, oc sammeledes hwess han jgenstar meth, syden han fech then jord i være. Datum anno, die et loco *supra dictis*. Nostro ad causas sub sigillo. Teste Johanne Ketilli, justiciario nostro dilecto.

Gammel Paategning: »Koning Hanszis dom paa nogen  $\beta$  grott«.

Viborg Stiftsarkiv, »Domkirke« I, 7.

## 132.

1494, 22 Februar. Kong Hans forbyder, at Borgere og Almue i Viborg skulle »platses, deles eller tiltales« med Kirkens Dom og ej heller stævnes af hverandre med Kirkens Dom for de Sager, som bør at være til deres Byting, Herredsting eller Landsting. Skanderborg in festo *Sti Petri* ap. ad cathedram.

Dsk. Mag. 4, R. 2, 193. (Orig. fra Viborg Raadstuararkiv.)

1494, 13 Maj. Mageskifte mellem Væbner Niels Krabbe til Tandrup og Præst Jens Povlsen i Sønderhaa.

Alle men, thette breff seer eller høre leses, helsser iech Niels Krabbe [til T]andropp, vepner, kierlige meth [gudh] oc giorer viterlichth meth thette myth opne breff, at iech meth myn frie vilige oc berad hwg meth myn kiere hosfrves Kierstinæ Boesdatthers fwlbwrd oc samtøcke haffuer giort en venlige mageskifte meth heterlige oc velbørdige man her Jens Pauelssen, sogen prest i Sønderhaa, meth gotz, som her effther følger, i saa maade, at for<sup>ne</sup> her Jens Pauelssen skall nw strax haffue aff mech eth gots liggendes i Browstè soghn i Hanherret wdj Nørreiowsse, som nw Michel Helissen nw i boor, oc giffuer ij pund korn till aarlige skiwld, meth alle for<sup>ne</sup> gotses tilligelsse, agger, eeng, voth oc tywerth, inthet vnttaget, hwad thet helst er eller nefnes kan, som till for<sup>ne</sup> gotz ligger meth retthe, at nyde, brwge oc beholde till ewerdelige eeghe meth swodan skiell oc vilkoræ, at iech oc myn kiere hosfrve Kierstinæ Boesdatter oc vore arffwinghe ther fore nw strax igien haffue skall aff for<sup>ne</sup> her Jens Pauelssen een gaard liggendes i Tydh i Haasing herret i Hwidberi sogen vesten aa i Alstropp, som Cristiern Galhiernæ nw iboor, oc giffuer till aarlige skyllid ij pund korn, meth alle for<sup>ne</sup> gords retthe tilligelsse, agger, eengh, voth oc tywert, jnthet vnttagen. Thi tilbynder iech mech oc myne arffwinge atfrii oc frelsse for<sup>ne</sup> her Jens Pauelssen oc hans arffwinge for<sup>ne</sup> gotze i Nørreiowsse meth all syn tillegelsse oc retteheet for hwer mands tilltaale, som ther vppaa kan t[aa]le i sin] tiid, i alle maade. In cuius rei testimonium sigillum meum vna cum sigillis bonorum [virorum; dominorum] Gregorii Swenonis, prepositi Vesterwicensis, domini Petri Bertoldi in Roosholm, domini Jone in Hwidb[ierg], domini] Erics in Bistet, curatorum, Laurencii Røe in Huitzselse et Borderi Iwari in Vesterwich . . . presentibus inferius duximus appendendum. Datum in Tandropp fferia 3tia infra octauas ascensionis [domini, anno] domini mdxciiij.

Udvendig Paategning fra samme Tid: super curia in Nørre iuxe.

Pergament, stærkt beskadiget og hullet, med Seglremme uden Sigiller, i Viborg Stiftsarkiv, •Reversalfortsættelse 1, D. •



## 134.

1495, Januar. Erklæring af Viborg Snapslandsting, udstædt af Peder Brokkenhus, Landsdommer i Nørrejyland, Niels Skriver, Landstingshører, Lars Mogensen af Tjele, Jens Kaas, Jørgen Krumpen, Jesper Luno og Niels Jul af Aabjerg, Væbnere, at Viborg egne Sandemænd bør at skille om og sværge om Slag, Bordag, Vold og andet, som Sandemænd bør at sværge om, saa langt som Byens af Kong Hans stadfæstede Lovhævdsbrev og Frihed rækker.

Dsk. Mag. 4 R. 2, 193. (Orig. fra Viborg Raadstuarkiv.)

## 135.

1495, 21 April. Kong Hans befaler, at dersom nogen djærves til at slaas eller bryde Vold i Kjøbstæderne, da skal det være og blive færske Gjerninger, saa længe til Sagen bliver aftalt mellem Kongen, Byen og Bonden.

Wij Hans, met gudz nade Danmarcks, Norges, Vendes oc Gotes konning, vduald konning till Suerige (osv.), gøre alle witterligt, at wii haffue wnt oc tilladit oc met thette wort opne breff wne oc tillade, at skeer thet swo, at noger diærffues till at bærges, slages eller bryde wold vdi wore købsteder, tha scall thet være oc bliffue færske gerninger, swo lenge saghæn worder aftalith emellom oss, byen oc bonden, oc mwe oc skulle wore embitzmen altiid hindre oc tøffwe swodanne gerningsmen, ligerwiiss som gerningen nyligen giort wor. Giffuit paa wort slot Kalløo tredie paske dag aar efter gudz byrd medxcquinto, vnder wort signet.

Pergament; Seglet mangler. G. Ark. (Aflævering fra Viborg Raadstuarkiv.)

## 136.

1495, 11 Juni. Kgl. Rettertingsdom, hvorved Kapitlets Lovhævd paa Fiskeriet ved Langvedel Aa og Vosgaarde m. m., stadfæstes.

Wii Hans, met guts nade Danmarcks, Noriges, Vendes oc Gotes konningh, vduald tiil Suerige (osv.), gjøre witterligt, at fore oss paa wort rettherting paa Køpenhaffne radhuss, nerwerendes oss elselkelige werdige fædre met gud biscop Niels Schæue aff Roskilde, biscop Niels Glob aff Vyborg, Mesther Peder prier i Antwordskoff, her abbet Jeip aff Soer, her Henrich Meyenstrop, her Steen Bylle, her Thedløff Ericssen, ryddere, Peder Bille oc Anders Mwnck met flere ther nerwerendes, wor

skicket hetherlige capittels bud aff Vyborgh, her *Peder Pouelssen*, canick *ibidem*, met eth lagheffdz breff aff *Nørliungherrets* tingh, som *Anders Jeipssen* i *Wamen*, then dagh ting hører wor, haffde wdgifuet oc besegelt met flere, ludendes [herpaa indføres saa godt som ordlydende indholdet af Nr. 72, 1471, 19 Oktbr.] . . . huilket breff wij nw stadfestæ oc wed sin fulde macht dømme wed alle ord oc artyclæ, som thet inneholder, fforbyudendes alle, ehuo thee helst ære eller være kunnæ, for<sup>de</sup> capittel paa forneffnde fyskerii oc gotz hinder eller forfang at giøre eller segh ther meth at beuare mod theres mynde i nogher made, swo lenge for<sup>ne</sup> lagheffd rygges effther logen, eller noger kommer for oss met bettere beuisningh paa wort retthertingh. Datum die beati Barnabe apostoli anno domini mcdnonagesimoquinto, nostro ad caussas sub sigillo, teste Georgio Marswin, iusticiario nostro dilecto.

Pergament; Sigillet afrevet. Notarialpaategninger: Vorde Birketing 26 Novbr. 1596; Rinds Herredsting 29 Nvbr. 1596; Vorde B. 18 Nvbr. 97; 12 Decbr. 1617; 18 Marts 1625; 26 Aug. 1631; Viborg Stiftamt 14 Nvbr. 1740; Fjends-Nørlyng Herredsting 12 Jan. 1745.

Viborg Stiftsarkiv, Kannikefiskeri, II, 4.

## 137.

1496, 19 Februar. Kong Hans udnævner en Kommission af 12 Adelsmænd til at undersøge og paakjende en Sag mellem Kapitlet i Viborg og Nis Andeisen angaaende Kapitlets Fiskere i Skals.

Wij Hans, met gudz nade Danmarcks, Noriges, Vendes oc Gotes konning, vduald konning tiill Suerige (osv.) helse ether oss *elskelige* her *Erick Erickssen* vdj *Andzberg*, ridder, *Lass Mogenssen* i *Tiæle*, *Jess Morthenssen* i *Reffsnes*, *Tyge Jenssen* i *Dalssgard*, *Albrecht Skiell*, *Erick Bugge* vdj *Widskom*, *Mwnck Jenssen*, *Mattis Joenssen*, *Niels Cristiernssen* i *Kiøø*, *Thames Roed*, *Maltij Mwnck* oc *Jess Bertillssen* i *Skowboo*, wore *elskelige* men oc thienere, kierlige met gud oc wor nade. Wider, kiære venner, at oss *elskelige* capittels bud vdj *Viborg* haffuer beret fore oss, at mene capittell ther sammestedz haffue tiltall tiill *Niss Anderssen*, fore at han haffuer fordeelh theres fiskere vdj *Skaalss* oc ther tiill kommit them vlofflig sion vdower etc., som the sielffue ythermere berette kwnne. Thij bede wij ether, befale oc met thette wort obne breff fuld macht gifue, ati forsamble ether met thet første oc farer tiill for<sup>ne</sup> fiskegarde hoss *Skalss* oc steffner ther fore ether for<sup>ne</sup> *Niss Anderssen*, capittell oc for<sup>ne</sup> theres fiskere oc gransker, seer, skoder, forfarer oc vldedher i sanningen, om for<sup>ne</sup> theres fiskere ære fordeelthe

met vrette, oc at om for<sup>no</sup> sion ær giort swo vlofflig eller ey. Oc hwes [i] swo ther om vdgranskendes oc forfarendes worde i sanningen oc affsigendes worde fore rette, thet fører ind fore oss sielffue igen, som i wele andsware fore gud oc wære bekænde fore oss, oc lader thet engelunde. Giffuet vdj Aleborg fredagen nest efftir fastelagen søndag aar etc. xcvi, vnder wort signet.

*Relator dominus Paulus Laxman, magister curie.*

Udvendig Paategning, som det synes med Mester Anders Skovgaards Haand: *Commissio regia ad iudices super Voosgarde.*

Original paa Papir med det kgl. Segl. — Viborg Stiftsarkiv, Kannikefiskeri, Pakke 1, Nr. 14.

## 138.

1496, 16 August. Erklæring, afgiven af Jep Liøng og Niels Skriver, Borgemestre i Viborg, efter Forlangende af Mathis Brørup, at Viborg Stadsret bestemmer, at naar nogen fanger Bygning paa Kanningers, Kirkens eller anden Mands Jord, og Jordskyld er sat derpaa, da gaar slig Bygning med Jorden siden i Arv, Barn efter Barn, og kjøbes og sælges for deres eget, baade Huse og Jorden, de paastaa, dog at Jorddrotten skal have Skyld af Jorden.

Dsk. Mag. 4 R. 2, 193—94. (Orig. fra Viborg Raadstuarkiv.)

## 139.

1496, 26 Oktober. Kong Hanses Befaling, at Borgerne i Viborg, forsaavidt de formaa, skulle tække deres Huse med Tegltag eller og i Lers. Tillige skulle de sætte Porte og Planker om Byen i Stand, som de ere om andre Kjøbstæder.

Wij Hanss, met gudz nade Danmarcks, Norges, Vendes oc Gotes konning, vduald till Suerige (osv.), gøre alle vitherligt, at wij haffue ladet forfare oc befwndet, at wor oc kronens købstad Wiborg meget forlegges oc forarges, oc mestendel er ther vdj straa tag skyldh. Thij bede wij oc bywde wore burgemestere oc radmen ther sammestedz, ati ware tage, at alle the, som formwe oc kwne affsted komme, at the lade tecke theres hwss met tegelltagh eller oc i leer, oc ingelunde her effther tillstede, at anderledes ther om skeer. Sammeledes bede wij oc bywde ether, ati lade ferdde ether portte oc plancker ther om byen, som the ere om andre wore købsteder, oc lader thet ingenlunde, saa framt ath i ey vele oc skulle lide till tall oc straff aff oss ther fore, effther som tilbør. Giffuet paa wort slot Købnehaffnu othenssdagen nest effther

Sancti Seuerini episcopi et confessoris dag aar etc. xcsexto. Vnder wort konninglige signet.

Papir, Seglet beskadiget. G. Ark. (Afløvelse fra Viborg Raadstuarliv).

## 140.

1497, 6 Februar. Kong Hanses Brev, »at Sandemænd i Viborg mue og skulle herefter tøve og sværge der i Byen saa vel paa Bysens Vegne som paa Sagvolderens Vegne, naar som de der lovligen tilkræves.« Aars, Mandag efter Flæskesøndag.

Dsk. Mag. 4 R. 2, 194. (Orig. fra Viborg Raadstuarliv.)

## 141.

1497, 10 November. Kong Hans tilbagekalder et Hr. Peder i Vejrum givet Stadfæstelsesbrev paa noget Jordegods.

Wij Hans, met gudz nade Danmarcks, Norges, Vendes oc Gotes konningh, uduald til Suerige (osv), helse ether, som bigge oc bo i Hierumherret, kerlige met gud oc wor nade. Thet skulle i wide, at fore oss war skicket Niels Scriffuers bud oc bød segh i alle rette mod thet wort stadfestelsæ breff, wij giffuit haffue her Peder i Wethrum pa en gardstet nest synden tyngt oc en toffth westhen wed tinget, kalles Kringeltofft, oc enge dele pa Verum engh etc. Huilket wort breff wij nw igenkalle, døde oc mactløse mæle, saa lenge the komme fore oss pa bode sider pa wort rettertingh, met huess beuisingh the ther pa haffue, och worde ther atskillde met rette. Datum Linduid in profesto beati Martini episcopi anno dominij medxcseptimo. Nostro ad caussas sub sigillo. Teste Georgio Marswin, iustitiario nostro.

Udskrift: »Hierum herret inhabitantibus.«

Papir med Segl i Viborg Stiftsarkiv, »Læse«, Pakke 23, Nr. 10.

## 142.

1498, 5 Juni. Kong Hans tager St. Mikkels Hospital og dets Forstander, Kanick Jens Kristiernsen, i sin Beskyttelse.

Wij Hans, met gudz nadæ Danmarcks, Sueriges, Norges, Vendes och Gottes konning (osv.), giøræ alle witterligt, at wij aff wor sønderlig gunst och nadæ haffuæ tagith, annammeth och wndfangith och met thette worth obnæ breff tagæ, annammæ och wndfangæ thennæ breffuiser, oss elskelige her Jens Cristiernssen, cannick i Wyborgh, hans hion,

tiæneræ och alth hans och tesligest sancte Michellss hospitallss gotz j Wyborgh, bodæ rørendes och wrørendes, ehwath thet helst er, som han vdj wææ eller forswar haffuer, vdj wor konningligæ hægen, warn, ffridh och beskermelsæ besønnderligæ ath forsware och fordegtingæ till alle rettæ. Thij forbiwdæ wij alle, ehwo the helsth ære eller waræ kwnnæ, och serdeless woræ fogeder och embitzmen, borgemestere, raadh och menigheden vdj Wiiborgh for<sup>ne</sup> her Jens Christiernssen her emodh paa person[e], hion, tiennere eller nogith thet gotz, han i w[ær]æ och forswar haffuer, ath hindræ, hindræ ladæ, mødæ, platzsæ, delæ, wmagæ eller vdj noger madæ ath vforrettæ, wnder wor konningligæ heffnd och wredæ. Giffuit paa wort slotth [Køb]nehaffn tredix pyntzsædagh aar effther gudtz byrdh medxcviij. Wnder worth signet.

Papir med det kgl. Segl velbevaret. Vib. Stiftsark., Hospital, Pakke 1, Nr. 10.

## 143.

1498, 11 Juni. Tingsvidne fra Viborg Byting, udstædt af Byfogeden Mikkel Lavridsen, Borgemestrene Jep Liøng og Niels Skriver, Raadmand Peder Nielsen, Jakob Skriver og 5 andre, at Byens Gjemmer (Kæmner) Peder Bark har lastet og kjøret, at Bispens Foged paa Asmild Birke-ting lyste Vold over Viborg Borgere fordi de havde gravet Tørv Sonden og Østen ved Teglgaard i Viborgs rette Mærk.

Dsk. Mag. 4 R. 2, 194—95 (Original fra Viborg Raadstuarkiv.)

## 144.

1498, 29 Juni. Konning Hanszes tachsigselsze til Cannicherne for deris Velvillighed imod Mag. Niels Frys, da hand var hos dem i Kongens Ærinde, oc lofuer derfor at vil ramme deris oc Kirchens Beste. Dater. die Petri et Pauli 1498.

Gl. Fortegnelse over Brevene i Kapitlets Skuffe.

## 145 — 46.

1498, 7 og 9 Juli. Tingsvidner fra Nørlyng og Lysgaard Herredsting, paa Forlangende af Borgemester Jep Liøng i Viborg, at der var aldrig Byggested ved Sønderø Ende, men var Viborgs rette Fægang og Mark, førend Biskop Glob og Asmild Kloster lod bygge der to Gaarde m. m.

Dsk. Mag. 4 R. 2, 195 med Anm. (Orig. fra Viborg Raadstuarkiv.)

## 147.

1498, 23 Juli. Kong Hans befaler Niels Fris, electus Vibergensis, Hr. Erik Ottesen, Ridder, Peder Brokkenhus, »vore Mænd og Raad«, og Niels Clemitsen, »vor Tjener«, at dømme imellem Borgemestre og Raad i Viborg paa den ene Side og Kapitlet sammesteds paa den anden Side om en Lovhævd, »som de nu nyligen have ladet gjøre paa Viborg Mark etc.« — Relator Nicolaus Clementis. — Dat. Hundsbæk, Mandag efter Marie Magdalene Dag.

Smsts S. 264—65. (Orig. fra Viborg Raadstuarkiv.)

## 148.

1498, 9 Oktober. (Tirsdag efter Birgitte Dag). Vordingborg. Kong Hans befaler Borgemestre og Raad i Viborg at tiltale Kapitlet »med Landslöven om de Sager og Trætte, dennem imellem er«, siden Kapitlet har nægtet at give sig i Rette for de Dommere, Kong Hans har udnævnt, men har skudt sig ind for Kongen og deres tilbørlige Dommere.

Dansk Mag. 4 R. 2, 265. (Orig. fra Viborg Raadstuarkiv.)

## 149.

1498, 14 Oktober. Konning Hanszes Befaling til Hr. Niels Clauszøn, Biscop i Aarhus, at hand med uwillige Bygdemænd skal dømme i dend Sag imellum Wiborg Capitel oc Sandemændene i Nørliungherrit, som hafde soret Viborg Capitel sit Jord fra oc deris tienere i Kølszen Hærre Værk ofuer. Dater. Calixti Papæ dag 1498.

Gl. Fortegnelse over Breve i Viborg Domkapitels Skuffe.

## 150 — 53.

1498, 29 Oktober. (Mandag før St. Tøgers Dag). Vidnesbyrd fra Viborg Byting, at Sandemænd i Viborg tilsvore Viborg Mark, saa langt som Byens Lovhævd udviser, til Kronens og Viborg Borgeres rette Frihed, undtagen Laygordz Mark, som nu ligger til Bisgort og tilforn laa til Marie Kloster som Ladegaard.

1499, 21 Januar. (Mandag efter St. Antonii Dag). Bytingsvidne, at Byens gamle Lovhævd, som blev borte, og var gjort for mere end

»attan oc tiwffue Aar«, lød lige som den nuværende, og at Biskop Knud selv havde redet Markeskjel tillige med Borgemestre og Raad.

1499, 26 Februar. (Tirsdag efter St. Peder ad cathedram). 26 Bønder fra Sønderlyng, Middelsom og flere Herreder bevidne at have redet Markeskjel om Viborg Mark (Nøjagtig Angivelse af Bymarkens Udstrækning).

1499, 8 Marts. Randers. (Fredag efter Søndag Oculi). Den udvalgte Kong Kristiern, Biskop Niels Klavsen af Aarhus, Niels Fris, electus i Viborg, m. flere, som af Kong Hans ere skikkede til Dommere mellem Viborg By og Kapitel, udvælge uvillige Sandemænd af 4 Herreder (Middelsom, Sønderlyng, Rinds og Lysgaard) og Riddermændsmænd (2 gejstlige og 8 verdslige) til Mandag før St. Valborgs Dag (c: 29 April) at gjøre ret Markeskjel paa Viborg Mark, hvorved alle tidligere Sandemænds Tog og Lovhævder dømmes magtesløse.

Trykte i Dsk. Mag. 4 R. II, 265—70. (Originalerne fra Viborg Raadstuarkiv.)

## 154.

1499, 11 Maj. Landstingsvidne om Fastsættelsen af Viborg Bys Markeskjel, efter kongelig Befaling foretaget af 4 Herreders Sandemænd.

[Niels Scriffuer] landtztings[hører ij Nøriutlandt, Lass Mogenssen aff Tielle, Erick Stygge aff Mattrup, Enuoldt Jenssen i Jelsted], Peder Bindervp, Cristiern Jude, slotz foget tiill Skandelborg, wepnere, Cristiern [Seurensen ij Siøring], Nis Cristiernssen j Hengi, Nis Anderssen j Linnom oc Michell Hiernø j Spettrup gjøre alle vitterligt met thette wort opne br[eff aar] effter gudz byrdtt medxcnono leuerdag nest effther festum ascensionis domini paa Wiborg landzting war skickit Peder Bar[ck, borger], j Wiborg, huilken ther loglig[en eskitt], fik oc framledde ett fult tings vitne aff otte dannemen, som ere Jenwold [Jenssen, Per Binderup, Cristiern] Jude, Jesper Brød, Miccel Hier-nø, Nis Cristiernssen, Nis [And]erssen oc Cristiern [Seurensen]. These for<sup>ne</sup> otte dannemen votne p[aa theris gode tro] oc rette sannen, at the saa [och] hørde same dagh jnnen alle iiij stocke paa for<sup>ne</sup> Wiborg lantz-ting, at sand[emendt aff iiij herrith,] som ere Vogen Kieldssen j [Guld-agger,] Suenning Vogenssen j Rowum aff Rintzherret, Per Skøning j Hve[ding, Niels Jenssen Begh aff Sønderlø]ngherit, Thames Olluffssen j [Taffuell, Jb] Jenssen j Torup aff Melsom herrit oc Nis Lassen j Tonge aff Lysgart herrit, kundgorde oc tilstod tieres toff, som the haaffe giort

paa rett marcke skiell om Viborg mark, som the ware tiil kallet at giøre effther wor nadige herres oc Danmarcks radz befallingh, oc som the haffde stienett oc stabledt effther wor nadige herres breffs liudelse j alle mode, som her effther screffuit stoor. Først [aff] Søndersø ende fra then skielstien oc op at then bek, som løbber aff kierret oc j siøen, saa sønder op at same kier oc bek till then skielstien, som stoor paa the weye owen mose enden, saa ther fra oc sønder till een annen skielstien, som stoor emellum the gamle weye, som [lø]ber owen ower [Arn] bierg, saa sønden at same weye till een annen skielsten, som stoor vd met veyen, saa at the øster weye til Vitsiø flask till then skielsten, saa ther fra oc Vitsiø till metstrømme vester at, till then bek komer, ther løbber [aff] Glittrup siø oc j Vitsiø, saa op at same bek till Koldbek [viid tager], saa op at Koldbek till digen, saa vester at digen saa langt, som digen recker, till then skielstien, som stoor j same digsende, saa ther fra oc till then skielstien, som stoor paa backen norden ved Langmose oc saa therfra oc till then skielstien, som stoor j skoffwen veet longmose ende, [sa vp att then] skiell till een annen skielstien, saa sønden oc vesten om Bymentzriis fram at the skeelstiene till then vester oc sønder hørne ved Agerskoff [skiell till then] skielstien, sam stoor paa backen, saa ther fra oc till then skielstien oc [grøft østhen] oc norden ved veyen, saa nør oc vest[her at hieden till] een annen skielstien norden ved veyen, saa nør till een stoor skielstien, star j Møgelkier emellom Grimsholms<sup>1)</sup> marck oc Viborg marck, saa twert nør ower kieret till then skielstien, som stoor paa the weye, ther løbber til Per Rics mølle; saa nør at til then skielstien, som stoor paa adelweye imellem Hallem mark oc Viborg mark, saa nør till the andre ij stiene, saa ther fra oc nør at [mytt] att mosen till then skielstien, som stoor ved becken, saa op mit at same bek till Kirkebek [till then] skielstien, som stoor [vp] i [Kirke] bek mose [ende, ssaa] ther fra oc øster oc nør till een skielstien, som stoor j dallet paa een vey; saa till een annen skielstien norden veyen; saa øster oc nør at heden fram at the skielstiene oc saa till Hal[gladstien; saa øster at the skielstiene oc vdm et then vey ind til Løffuell weye; saa fra then skielstien, som stoor ved Løffuell weye oc sønder neder met adelweyen till then skielstien, som stoor j Lulwad; saa øster mit neder at strømen mit at thet kier, som rører j stoor, oc saa sønden vd met møllehiwlet, saa øster vd met mølle dammen til Luldrup

<sup>1)</sup> I Landstingsvidissen af 1547: Grimshwss.



siø till mitstrømme øster til Bartom stegs bek ved tager; saa øster till Fresdrup vadh, saa sønder op at then vey till then skielstien paa then backe, som stoor emellum bode veye; saa sønder at till then skiellstien, som stoor hooss the veye norden ved long mose; saa ther fra oc vester at til then store skielstien, som stoor vdmæt the adelweye oc vester at till then dige; saa vester at same dige till then skielstien, som stoor j vester ende paa same dige owen for siøen oc saa vester neder j siøen oc Viborg siø till mitstrømme paa then vester side. Paa alle tesse for<sup>ne</sup> steder, som forstoor oc som stienet oc stablet er ved stien, griff oc annen skiell, tilstode for<sup>ne</sup> sandmend, atthe haffde sworet till rett marcke skiell atwere omkring Viborg mark. At the saa votne, oc thet saa gik j sandheet, som for stoor screffuit, thet hørde vij oc saa oc vitne met wore incigle trøekendes neden for thette breff met for<sup>ne</sup> sandmen tieres jnciglere, som ere Vogen Kieldssen, Swening Vogenssen, Per Skøning, Nis Jenssen, Thames Oluffssen, Jes Jenssen oc Nis Lassen, som boendes [er], som forstoor screffuit. Giffuit oc screffuit aar oc dag, som forstoor.

Med en nyere Haand (fra første Halvdel af 18<sup>de</sup> Aarhundrede) er skrevet bag paa Dokumentet:

En Sandemænds forretning, som er gjort af 4 Herreders Sandemænd efter Prinds Christian IIs Befaling, Aar 1499, hvorved er cæsered alle foregaaende Sandemænds Forretninger om Viborg Mark, og findes af denne, som er af Protocol Nr. 14, en Landstings Vidisse under P. Nr. 22 af Aar 1547.«

Stærkt beskadiget Original paa Pergament med Levning af Seglremme. Geh. Ark. (Afløvelse fra Viborg Raadstuarliv). De med [ ] betegnede Steder ere tagne af Landsstingsvidissen af Januar 1547 (Geh. Ark.)

## 155.

1499, 24 September. Vidnesbyrd af flere Gejstlige, at Viborg Kapitel under Bispedighed har haft Ret til at udstøde Kaldsbreve, fremkaldt ved en Strid mellem Kanik Esbern Stigsen og en klerk om Oddense og Otting Kald i Salling; førstnævnte havde faaet Kaldsbrev af Kapitlet efter Biskop Niels Globs Død, medens sidstnævnte havde skaffet sig Brev fra Rom. Esbern Stigsen stævner ham da ifølge Rigets Privilegier for Ærkebispens paa næste Herredag, da ingen Sag maa indstævnes for Rom, før der er gaet Dom i Sagen inden Riget.

*In nomine domini amen. Anno a natiuitate eiusdem millesimo quadringentesimo nonagesimo nono, iudictione 2<sup>a</sup>, die uero Martis vicesima 4<sup>ta</sup> mensis Septembris, pontificatus sanctissimi in Christo patris ac*

domini nostri domini Alexandri diuina prouidentia pape sexti anno eius septimo, coram honorabili ac circumspecto viro domino Johanne Johannis reuerendi in Christo pat[ris domini Ni]colai Friiss episcopi Vibergensis officiali generali, jn mei notarij publici testiumque infra scriptorum ad hec specialiter vocatorum et rogatorum presentia personaliter constitutus honorabilis vir dominus Esbernus Stiigoti canonicus ecclesie cathedralis beate Marie virginis Vibergensis necnon curatus ecclesiarum parochialium Vodens et Otting predictæ Vibergensis dyocesis, querelanter exponens, quod cum quidam dominus Johannes, earundem ecclesiarum Vodens et Otting dum viueret vltimus et immediatus possessor, extra curiam Romanam in patria diem suum clausisset extremum, essetque de medio sublatus reuerendus in Christo pater pie memorie dominus Nicolaus Glob, relatu certorum seniorum didicit, vt asseruit, idem dominus Esbernus, quod sede vacante in dyocesi Vibergensi haberet capitulum ipsum Vibergense disponere et ordinare de beneficiis vacantibus, ymmo ea conferre ex longa et antiqua consuetudine prescripta, quare capitulum ipsum adiit sibi que de huiusmodi ecclesiis parochialibus, sic vt premittitur, vacantibus in dei nomine petiit proinde extunc capitulum Vibergense memoratum, attendens, quod sublato episcopo de medio, cum consilium nequeat tunc peti ab eo, non erit propter hoc vacantis beneficij collatio differenda, et quod periculum vacationis, quod imminet, immutat ius, quod alias esset seruandum, de ipsis ecclesiis per capitulum sibi obtinuit, proinde vt in literis collationis desuper confectis latius videtur contineri. Nunc vero hiis diebus quidam Nicolaus Kud, clericus Burglanensis dyocesis, quo spiritu ductus nescitur, taliter qualiter se in huiusmodi dicti domini Esberni beneficium plusquam ad annum per eum quiete possessum intrudere pretendit in anime sue graue periculum vigore cuiusdam noue impetrationis sibi a sede apostolica date et concessæ, quam vtique ad falsam suggestionem prefati Nicolai Kud liquet expeditam. Hiis omnibus et aliis istius in effectum similibus enarratis et in medium deductis prenomiatus dominus Esbernus coram prefato domino officiali iudice certos testes producit et examinari medio eorum juramento omnibus melioribus modis, via, jure, causa et forma, quibus melius potuit et debuit, instantissime postulat, volens atque affectans se priuilegio regni obtemperare, quo cauetur, quod nullus extra regnum trahatur in causam nisi habita prius prima instantia in patria, ad quam instantiam obseruandam tam dominus Esbernus quam dictus Nicolaus Kud in sacrario ecclesie cathedralis beate Marie virginis Vibergensis ad standum juri Haffnis coram archiepiscopo

aliisque regni Dacie prelati in proximo parlamento seu dieta se mutuo limitauerunt, presentibus reuerendo in Christo patre domino Nicolao Friiss ac eius venerabili capitulo. Insuper ne idem dominus Esbernus omnino vacuus et expers testimoniis justis pro sua parte defendenda existeret, prefatus dominus Johannes officialis auctoritate qua fungebatur quinque testes presentes et iudicialiter comparentes ad iuramentum de perhibendo testimonium in huiusmodi causa admittendos duxit et admisit, qui dum sic admissi fuerunt, statim et in continenti ad mandatum eiusdem domini officialis, in manibus eius tactis per eos et ebrum quemlibet corporaliter scripturis sacrosanctis, ad dicta sancta ewangelia iurauerunt et dixerunt et quilibet eorum iurauit et dixit, se velle dicere et deponere puram veram meram omnimodam et sinceram quam sciuerint et quilibet eorum sciuerit in huiusmodi causa veritatem, prece, premio, amore, fauore, timore, ira, odio, rancore et qualibet alia sinistra machinatione in premissis postpositis penitus et semotis. Et accedens quidam dominus Johannes Nicolai, curatus ecclesie parochialis sancti Martini Vibergis, in anno etatis sue septuagesimo constitutus, medio suo iuramento deposuit et dixit, quod ab hominum memoria et citra habuerat et habet capitulum Vibergense, sede vacante vel episcopo remotis in locis agente, ius conferendi beneficia curantia, quod vtique docuit per pie memorie dominum Kanutum episcopum Vibergensem, qui dum viueret et in remotis partibus ageret, videlicet in Francia, Scotia et Suecia, omnia eius beneficia tunc vacantia, curantia saltem, conferebat capitulum Vibergense ex longa prescripta et laudabili consuetudine. Alii autem 4<sup>or</sup> presbiteri testes simili etate vel citra prouecti eorum medio iuramento deponentes pariter dixerunt, quod omnia et singula beneficia curantia a morte prefati pie memorie domini Kanuti episcopi Vibergensis vacantia, de omnibus hiis fecit capitulum Vibergense canonicam prouisionem, donec et quousque successori suo pie memorie Nicolao Glob, eciam episcopo, munus consecrationis extitit impensum. Ipsorum autem 4<sup>or</sup> testium, videlicet domini Lagonis curati ad sanctum Petrum Vibergis, domini Andree Truderi curati in Vordw, domini Nicolai Michaelis et domini Johannis scriptoris, vltimo deponentium sicuti primi dictis condescendebat vniuersus clerus, approbans omnia et singula per ipsos testes deposita fore vera. De et super quibus omnibus et singulis premissis prefatus dominus Esbernus sibi a me notario publico infrascripto fieri petiit vnum vel plura publicum seu publica instrumentum et instrumenta. Acta fuerunt hec in domo capitulari ecclesie cathedralis beate Marie Virginis Vibergensis anno, indictione, die et mense et ponti-

ficatu quibus supra, presentibus ibidem honorabilibus et discretis viris dominis Michaelē Kwðall et Nicolao Nicolai presbiteris Vibergensis dyocesis testibus ad premissa vocatis specialiterque rogatis.

Et ego Petrus Cristiernj, clericus Vibergensis dyocesis, publicus sacra imperiali autoritate notarius, quia dictis testium receptioni, admissioni et eorum examinationi et depositionj omnibusque aliis et singulis, dum sic, vt premittitur, fierent et agerentur, vna cum prenomminatis testibus presens interfui eaque sic fieri vidi et audiuj, ideoque hoc presens publicum instrumentum manu alterius fideliter conscriptum exinde confeci, subscripsi, publicaui et in hanc publicam formam redegi signoque [et] nomine meo solitis et consuetis signauj jn fidem et testimonium omnium premisorum rogatus et requisitus.

Udenpaa med samme Haand: Copia priuilegij ecclesie Vibergensis sede vacante.

Samtidig Kopi i Viborg Stiftsarkiv, »Domkapitel«, Nr. 89.

## 156.

1500, 13 September. Kong Hanses Befaling til Biskop Niels Fris om i Forening med Bydemænd at undersøge Sagen mellem Mester Anders Glob's Tjenere i Kjølser og Herredets Ransnævninge.

Wij Hans, met gutz nadhe Danmarcks, Sueriges, Norges konningh (osv.) helse ether, oss elskelige verduge fadher her Niels Friis, biscop i Wiborgh, kærligen met gud. Wiidher, kære [herre] oc fader, at oss elskelige her Jens Cristiernssen, kannick i Viborgh, haffuer her berett for oss, at raffnsneffninge i Nørlywng herret haffue soreth oss elskelige Mester Anders Glob's thienere, som i Kiølsen boo, raffn offuer, fore the haffue noghen sædt, the haffde saath i then jordth, the haffde vdi theres brugdh effther lagheffdt oc thinghedome, som affsagde ære emellom for<sup>ne</sup> thienere oc Seweren Terssøn om samme iordh effther wore befallingsbreff, wii ther paa vtgiffuet haffue. Bethe wij ether kærligen, befale oc met thette wort obne breff fuld magt giffue, ati mett thett førstæ tage till ether vwilduge bygdmen oc steffner swo for<sup>ne</sup> raffnsneffninge till ether at granskæ oc offuerveye, om the haffue swo retthelig sorith, at theres æædt skall bliffuæ wiidt magt eller ey, oc giffuer bescreffuen fran ether, hwat i her om i sandhedt offuerveyendes oc forfarendes worde, oc lader thet

engenlundhe. Giffuit paa vort slott Stæge søndagen nest effther wor frwe dag natiuitatis aar effther guds burd xv°. Vnder vort signeth.

*Dominus rex per se.*

Original paa Papir med Levning af Segl. Vib. Stiftsark. Reversalfortsættelse I D. Meget blegt og utydeligt.

## 157.

1500, 17 September. Søren Tersens Forpligtelse, ikke herefter at sætte Garn eller drage Vod udenfor Kapitlets Fiskegaarde. Smlgn. 1488, 2 og 4 Novbr.

Jegh Seueren Terssen beplichther megth meth thette same myt obne breff aldri effther theenne dagh ath forsetthe meth garn capitels frii fyskerij eller theres forstrogh eller draffwe vodh vdhen fore theres fiske gardhe them till nogher skade eller forfangh, ydher mere en som almindeligh drett ere oc hwer man fisker, ther swm rett vodhe dreth haffuer varet aff arligh tydh. Till vindes biwrth haffuer jegh trycket myt inzegel nedhen fore thet same breff. Datum Vibergis die beati Lamberti martiris anno dominj millesimo quingentesimo.

Papir med Segl (Bomærke). Viborg Stiftsarkiv, Kannikefiskeri, I, 7.

## 158.

1501, 16 Marts. Aars Herreds Tingsvidne om Lovhævd over Ravnkilde Kirkegaard.

Alle Mænd, dette Brev ser eller høre læse, hilse vi Dinis Olufsen, Foged til Aars Herredsting, Jes Nielsen i Giver, Per Jversen ibidem, Per Bygø, Svend Sørensen, Bertel Lavridsen i Hornum, Jes Kjøbmand i Oustrup og Kristen Nielsen i lille Binderup evindeligh med Gud. Kundgjøre vi med dette vort aabne Brev, at Aar efter Guds Byrd ind primo den Tisdag næst efter Festum beati Gregorii Papæ paa for<sup>ne</sup> Ting var skicket for os inden alle fire Stokke hæderlig Mand Hr. Gregers i Haldkjær, Bispens Official i Aars Herred, hvilken der lovligh æsket og fik et uvildigt Tingsvinde af 8 beskeden Dannemænd, som var Peder Stinger i Aars, Peder Jversen i Giver, Jes Nielsen ibidem, Kristen Nielsen i Binderup, Mads Pedersen ibidem, Jes Jensen i Harslev, Niels Jensen i Ulstrup og Jes Jensen i Ostrup. Disse samme otte Danne-mænd alle samdrægteligen vonde paa deres gode Tro, Sjæl og rette Sanden, at de saa og hørte samme Dag paa for<sup>ne</sup> Ting tvende Danne-mænd, som vare Jes Palsen i Bisgaard og Jes Lavridsen i Harslev, for<sup>ne</sup> Hr. Gregers Lovhøring, hvilke kundgjorde, at for<sup>ne</sup> Hr. Gregers var i Ravnkilde Kirkegaard den Fredag næst før St. Pauli Confessoris Dag

og indvorde med Lavhævd med Præster og gode Kirkemænd for<sup>ne</sup> Ravnkilde Kirkegaard med al hendes Rettighed, Skov, Mark, Ager og Eng, vaadt og tørt, Fiskevand, Fægang, Mose, Kjær, Hede eller hvad nævnes kan alle fire Vegne til Markemode, hvert fjerde Græs over al Ravnkilde Mark, først sønder, saa langt til Brastrup Mark vedtager, med rette Agerjord og Eng, som til have ligget af Arildstid, saa fra Adelvejen, der løber sønder op om Kirken og saa Nør til Gyldal vedtager, alt derimellem er, uden to Stykker Jord, et som Korsebrødre Kloster i Viborg haver, og et andet, Stig Westeni haver, en Toft norden fra Kirken vester ved Alvejen, otte Ager op og neder til Mosen vedtager, saa nør ad til Kniffve Røggel vedtager. Jtem vorde han ind til den hellige Kirke et Bol i Fyrkild med alle sine rette Tilliggelser, som Peder Lavridsen nu ibor, et Bol i Skorup til Havbro Kirke, som Nis Bagger nu ibor, og et andet Bol ibidem til for<sup>ne</sup> Ravnkild Kirke, som Povl Simensen nu ibor, med alle deres Rettighed, som til haver ligget af gammel Tid og endnu tilligger i Agerjord og Eng, og Dele og Fællig over al Skorup Byskov. Jtem vorde han og til for<sup>ne</sup> Ravnkilde Kirkegaard Dele og Fællig over al for<sup>ne</sup> Skorup Byskov, i Damskov og i Ravnkilde Skov, eftersom hun haver Ager og Eng i Marken, hvor hendes Del kan findes der med Rette. Jtem vorde han ind til for<sup>ne</sup> Kirkegaard Kirkens rette Endelskov, først norden fra den store Vej østen til Alvejen saa langt nør til, som Skjelsten haver standet, og saa neder ad Dalen til Svandwat, og saa ret neder i Rold Aa, midt ad Aaen sønder ad Damskoven, saa langt som den hellige Kirkes Del kan findes med Rette. Det for<sup>ne</sup> indvorde for<sup>ne</sup> Hr. Gregers til Ravnkild Kirkegaard for Fællig og Endel, som for<sup>ne</sup> staar. Jtem var for<sup>ne</sup> Lavhævd lovlig tilbøden til for<sup>ne</sup> Aars Herredsting og fæst og funden af Fogeden og menige Herredsmænd, og mælte for<sup>ne</sup> Lovhøringe for<sup>ne</sup> Lavhævd stadig, fast og tryk at blive, saa længe hun rygges med Biskop og bedste uvildige By[gde]mænd. At de saa vonde (osv.).

Viborg Stiftsbog. Sammesteds findes et Tingsvidne, udstædt samme Aar paa Forlangende af Thomas Vildt, Præst til Ravnkilde Kirke, om Markeskjel mellem Ravnkilde Mark, Brastrup og Skorup Mark.

## 159.

1501, 27 Oktober. Kong Hans erklærer en paa Forlangende af Mariager Kloster foretagen Rebning i Mo Sogn ugyldig, da den strider mod et Brev, som var givet Bisp Niels Fris under hans Fraværelse i Rigets Tjeneste.

Wii Hanss, met gudz nade Danmarcks, Suerigis, Norgis, Vendes oc Gotes konningh (osv.), gøre alle vitherligt, at oss *elskelige* ver-

dugh fader, her Niels Friiss, biscop i Viborgh, bereth her fore oss, at then tiidt hannom wortte tillsagdt oc befalet at ware vd aff szit stichth oc fran szyne gotz oc thienere oc i wor oc rigens thieneste oc forfalddt, then stwnd wij i wort rige Suerige wore, tha gaff wor kere szønn her-tug Cristiern etc. hannom szit breff, at ingen skulde dele, rebe eller nogen forfylingh gøre paa noget hanss gotz etc. Tha lod renliffuet jongfrwe, abbatissa i Marieager, steffne hannom till reeb oc rafft i Moo ther omodh oc i hanss frawaril[se, oc] ey nyde motte eller kwnne thet wor kere szønss breff, han haffde. Thij mælæ [wij] swadant reeb oc rafft aldeles dødt oc mactløst at ware oc ey hannom i nog[re ma]jde till skade eller forfangh at komme i nogre made, men nar som ther rebes [oc] rafftes skall, tha skall thet gøres oc skee met owilduge jordegenne men [oc icke] ellers. Datum in castro nostro Haffniensi vigilia sanctorum apostolorum Symonis et Jud[ę an]no domini millesimoquingentesimo-primo, nostro sub signeto.

*Dominus rex per se.*

Papir med det kgl. Segl, noget beskadiget, i Viborg Stiftsarkiv, »Domkapitel«, Nr. 96.

## 160.

1503, 23 Januar. Vidnesbyrd fra Viborg Byting, at Byens Gjemmer Erik Sørensen indvorde et Lavhævd paa Byens Mark, gjort efter Kong Kristierns Befaling af 4 Herreders Sandemænd.

Dsk. Mag. 4 R. II, 270.

## 161.

1503, 10 Februar. Kong Hanses Stadfæstelse paa en Kontrakt og et Forlig mellem Viborg Kapitel og Viborg By om Fordelingen af Viborg Mark m. m. Efter en Landstingsvidisse af 1562.

Axell Juell thill Willestrup, Palle Jull thill Strannit, Peder Krusze till Balle, Landtz dommer wdj Nørjuttland, och Gundi Skrifuer, landtztings hører ibm., gjøre witterligt, att aar efter Guds byrd m.d.lx.ij, løffuerdagen nest effter omnium sanctorum paa Wiborig landtz ting haffuer wj seet och liudelig hørt læsze itt salig och høylofflig ihukommelsze Koning Hansis obne beseglit breff, szom aff wangiemme findis nogit skrøbelig at were, liudendis ord fra ord, som her efter følger:

Vi Hans, med Guds Naade Danmarks, Svergis, Norgis ... Konning (osv.), gjøre alle witterligt, at Aar efter Guds Byrd Tusind

femhundrede paa det tredie, Fredagen sanctæ Scholasticæ virginis et martyris Dag, vi personligen skikkede og tilstede vare her udi Viborig paa Biskopsgaarden, nærværendis os elskelige værdige Fædre, Her Niels Stygge, Biskop i Børglum, Her Niels Frijs i Viborig, Her Jens Andersen i Fyen, Biskopper, Her Henrik Knudsen, Her Niels Høg, Her Mogens Giøe, Riddere, Jørgen Marsvin, vort Riges Danmarkis Kansler, Peder Brokkenhus, vor Landsdommer udi Nørjutland, Ebbe Strangesen og Jakob Andersen, vores elskelige Mænd og Raad, med andre flere gode Mænd, som da og vare nærværendes, var skikket udi Rette for os os elskelige Kapittel her udi Viborig paa den ene og vore kjære Undersaatte, Borgemestere, Raad og Menighed her sammesteds, paa den anden Side, om den Ager, Jord, Udmark, øde Byggesteder, Enge, Skov, Krat og Fiskevand, liggendis udi Viborig Mark, og lagde de paa begge Sider i Rette for os deres Breve og Bevisninger og begjerede om disse forskrevne Stykker, hvad Lov og Ret var. Og bekjendte for<sup>ne</sup> os elskelige Kapitel, at for<sup>ne</sup> vore kjære Undersaatte, Borgemestere, Raad og Menighed her udi Byen, havde vædeligen taget dennem fra al deres Mark og Ejendom, som Viborig Domkirke haver haft af Arild i rolig Hævd, endog de derpaa havde gode og gamle Ejendoms Breve, som her for os i Rette lagdes. Og derimod lagde for<sup>ne</sup> vore kjære Undersaatte, Borgemestere, Raad og Menighed, nogle Tingsvidner, lydendis paa det Markeskjel, som nyligen gjort [var] paa Viborig Mark, med nogle andre Breve, og mente, at Viborig Mark skulde høre dem til og ikke Kirken. — Da tog vi Sagen til os og med for<sup>ne</sup> vort elskelige Raad den forhandlede over begges deres Brev og Bevisninger, som da for os udi Rette lagt vare. — Saa komme de ind igjen paa baade Sider for os og gav sig villige til en mindelig »Dattninge«<sup>1)</sup>, Forligelse og Kontrakt; og da efter begge Parters Tilladelse, Samtykke og Fuldbyrd talede vi, gjorde og forhandlede dennem imellem saadant Forligelse og Kontrakt, saa at al den Uvillie, Kiv og Tvedragt, som for<sup>ne</sup> os elskelige [Kapitel] og vore kjære Undersaatte, Borgemestere, Raad og Menighed, hertil imellem været haver, skulle aldeles være aflagt og død, og herefter og til evig Tid skulle ligge og høre til Ærkedegnedømmet 14 Agre, til Kantor-dømmet 14 Agre, til hver af de 12 Kannikedomme her i Kirken 7 Agre til evig Tid, og disse samme Agre skulle os elskelige for<sup>de</sup> Peder

<sup>1)</sup> D. e. Dagtingning.



Brokkenhus, Ejler Bryske, Mogens Munk og Niels Klemendsen, vore elskelige Mænd og Tjenere, udligge og skifte dennem imellem, saa at hver skal vide, hvilke Agre han skal have; dog skulle ingen deres, hverken Kanniker eller Borgere, indhegne eller til Enemark gjøre nogle af de Agre, som dennem vorder udlagt til at have, nyde og beholde. Og hvilke Agre som ikke pløjes eller saaes om Aaret, de skulle være og ligge til »Tyring«, eftersom tilforn Sædvane været haver. Og dertil skal St. Lauritz Lykke og St. Michaels eller Spedals Jord og Mark herefter og til evig Tid være og blive til Kapitel, og Viborig Domkirke skal have og nyde til evig Tid til sin Bygning de 18 Agre, som Povl Glob (hvis Sjæl Gud naade) gav hende og er liggendes hos Kattmose. Og efterdi os elskelige Her Anders Mues, som nu her i Byen Provost er, var nu forhindret i vores og Rigens Tjeneste uden Riget, og derfor ej kunde tilstede være, imeden den Kontrakt gjordes, da skal Provst Jorden blive til Provst Bordet, saa længe han tilstede kommer, og siden gange derom, eftersom Ret er. — Og hvad Udmark, øde Byggesteder, Skov, Krat eller Fiskevand og Enge, som Viborig Domkirke og By haft haver aff Arild udi Fællig tilsammen, dennem skulle de herefter og til evig Tid have, nyde og beholde udi Fællig tilsammen til Kirken og Byen, og alle de Breve, som de paa baade Sider havde, og lyde eller røre paa denne Sag, de skulle her efter og til evig Tid være døde og magtesløse og aldrig efter denne Dag komme eller være denne Kontrakt eller Forligelse under Øine eller imod i nogen Maade. Og den Jordskyld, som Viborig Domkirke af Rette og aarligen bør at have her udi Byen, derpaa skulle for<sup>ne</sup> vore kjære Undersaatte ingen Gjensigelse eller Hinder gjøre i nogen Maade efter denne Dag. Thi forbiude vi alle, i hvo de helst ere eller være kunne, og særdeles alle de, som denne Kontrakt paarører heller her efter paarørendes vorder, hende forkrænke, formindske eller imod at gjøre i nogen Maade, under vort og vores Efterkommeres, Kongers udi Danmark, Hyldest og Naade. — Givet Aar, Dag og Sted, som for<sup>ne</sup> stander. Under vort kongelig Secret.

At vi sligt et Brev haver set (osv.).

Efter en Afskrift af Landstingsvidissen, som det synes fra 17 Aarhundrede, i Viborg Stiftsarkiv (=Viborg By<sup>o</sup> 1). Da Afskriften ikke har beholdt Originalens Skrivemaade, er den heller ikke fulgt her.

## 162.

1503, 13 Februar. Kong Hans tilskriver Kapitlet om at sende sig nogle Breve paa Kronens Ejendomme med Palle Andersen i Ørumgaard.

Johannes, dei gratiæ Dacie, Suecie, Noruegie, Sclauorum Gothorumque rex (osv.). Premisso nostro sincero fauore. Wiider, kæræ wenner, at thenne breffuiszer, Pally Anderssen i Ørwmgardh, haffuer bereth fforæ oss, ath oss *elskelige* her Kield cantor wti Wiborgh haffwer hooss seg *nogræ* breffuæ, som lydæ paa wor oc kronens eygdom, som han ether selfwer ythermere wnderwisæ kand. Thij bethæ wij ether kerligen, ati hannom swodanne breffwæ antwordæ, at gangæ her ffore oss i rettæ met. Welæ i ey forscreffnæ Pally forscreffnæ breffuæ antwordæ, thaa sender en fuldmyndug aff ethers cappittel met thennom at gæræ oc hendæ, huess log oc reth er. Beffallendes ether gud. Giffuet i wor købstad Randerss mandagen neth efter sancte Scolastice virginis dag, aar efter gudtz byrdt mdtercio. Wnder wort signet.

Udskrift: Wenerabilibus uiris dominis cantori ceterisque canonicis ecclesie Wibergensis nobis sincere dilectis coniunctim et diuisim.

Papir med Spor af Segl i Viborg Stiftsarkiv, Domkirke I.

## 163.

1503, 17 Maj. Kong Hanses Brev, at Sandemænds Tog i Viborg maa gjøres efter Omgang ligesom i andre jyske Byer.

Wii Hanss, meth gudtz nade Danmarcks, Sueriges, Norges, Vendes och Gottes konningh (osv.), giøræ allæ witterligh, at wi haffwæ forfareth, at woræ kæræ wndersottæ ther i wor stad Viborgh lidæ oc haffwæ skade oc forderffh, fforæ at ther ey er omgangs towgh, som i andræ woræ købstæde i Nørreutland er, oc at the, som sandemend wordæ, beswares och forhindress meth towg atgiøræ, swa at the ey kundæ wdkommæ at wanckæ oc reysæ i fremmæde stedher efter theres næringh och bierningh, som andræ giøræ. Thii haffwæ wi aff wor sønderligen gunst oc nade oc paa alles woræ kæræ vndersottes ther wdi Viborgh forbedringh oc bestandt wnth oc tilladeth oc meth thettæ worth obnæ breffh vdnæ och tillade, at the her efter mwgæ oc skullæ haffwæ och nydæ reth omgangs towffh, som woræ kæræ wndersottæ wdi andræ woræ købstæder ther i Nørreiwland haffwæ oc nydæ, swa at ther i stadenn skal huerth aar her efter tilskyckes oc settes the till sandemendh, som ther till beqwemmæ eræ, oc thet skal skee och skyckes efter reth om-

gangh, fforbiwdendes alle, ehwo the helst eræ eller wære kundæ, och serdeles wore fogeder och embitzmend, fforscreffnæ woræ kæræ vnder-sottæ her emod paa fforsscreffne sandemendtz towgh at hindræ, hindræ ladæ, mædæ, delæ, platzssæ, wmagæ eller i nogeræ andræ mode forfang at giøre wnder worth hyllest oc nade. Giffweth paa worth slot Købnæ-haffnn Ottensdagen nest efter *Dominicam Cantate* aar etc. md 3<sup>o</sup>, vnder worth signet.

Original i Geh. Ark. (Afløvelse fra Viborg Raadstuarkiv).

## 164.

1503, 28 Maj. Bisp Johannes af Roskilde tilstaar 40 Dages Aflad til dem, som række en hjælpende Haand til »Restaurationen« af Viborg Domkirke, som er brændt og ødelagt ved Lynild (*combusta et sub maxima ruina posita et destructa*). — Nygardt, *dominica proxima post festum ascensionis domini*.

Originalen paa Papir med Spor af Segl i rødt Vox i Vib. Stiftsark. »Domkirke«, Pakke 1, Nr. 8. Aftrykt (efter Bartholins Afskrifter?) i Pontoppidans *Annales* II, 725. Nogle Fejl have indsneget sig, saaledes skal Lin. 3 efter »constitutis» indskydes: *presentibus*; Lin. 6 *Christianos*, læs: *ipsos*; *cum igitur facti*, læs: *cum igitur, sicuti*; Lin. 10 *reparatione*, læs: *restauratione*; Lin. 14 læs: *verum nuncium et indubitatum questorem*; Lin. 11 *impense*, læs: *expense*. S. 726 Lin. 13 *Wiburg*, læs: *Wiborgh* eller *Wibergh*.

## 165.

1504, 11 Juli. Kong Hans bevilliger, at Borgemestre, Raad og Menighed i Viborg herefter ikke skulle kaldes eller stævnes uden Bys af Biskop eller nogen anden Kongens Undersaat, med mindre Kongen selv stævner dem. — Hundsbæk, St. Ketilli Dag.

Dsk. Mag. 4 R. 2, 271.

## 166.

1505, 1ste Januar. Kong Hans befaler Borgerne i Viborg at sætte Stenbro, Plankeværker og Brandredskaber i god Stand.

Wii Hanss, met gudz node Danmarcks, Sueriges, Norges, Vendes oc Gotes konnyng (osv.), helse ether alle wore kære vndersotthe, borgere och menighed, som bygghe oc boo vdi wor stadh Wiiborgh kerlighen met gud oc wor node. Wiider, kære venner, at oss er till

vidende wordeth, at ther i ethers by ær stoor bryst paa steenbroer, plancker, haffuelwerck, oc sammeledes, ath ther oc skall wære brysth paa the redskab, som i skulle haffue oc hielpe ether oc ethers byy met fore ildhe brandh. Thii bedhe wii ether och biude, ati her effther giøre gode plancker, haffuelwercke oc gode steenbroer vdi ethers byy oc reder ether paa godhe keisse, spander, stiigher oc andet redskab, hwess i kunde affwerghe met ildebrandh ther i ethers byy, effther som ethers borgemestere och raadmen ether ther om vnderwiisendes oc sigendes wordhe. Oc lader thet ingelunde, swaa fremth wii ey anderledes skulle ladhe retthe ther effther. Giffuet paa wort sloth Nyborgh nyaarss dag aar etc. *mdquinto*, vnder wort signet. — Relator *Nicolaus Clementis*.

Original paa Papir, Geh. Ark. (Afløvelse fra Viborg Raadstuarliv.)

## 167.

1505, 1 Januar. Kong Hans forunder Borgerne i Viborg, at naar de eller deres Svende og Tjenestefolk begaa Voldsgjerning. skal den skyldige ikke bøde mere til Kongen end 3 Mark, som tilforn. To Borgeres Nærrelse er nok til at beslaglægge en fremmed Mands Ejendom.

Wii Hanss, met gudtz nade Danmarcks, Sueriges, Noriges, Vendes oc Gotes koning (osv.), giøre alle vittherligt, at wij haffue nw aff wor sønderlige gunst oc nade wore kiere vndersotthe, borgemestere, rademen oc menighed i wor kiøbstede Wiiborg till gode, beste oc bestandt wnt oc giffuit oc met thette wort obene breff wñne oc giffue them swodanne nader, friiheder oc preuilegier, at nar the eller theres swenne oc tieniste folck giøre ther i byen saar, skade eller annen woldzgerning ind pa then annen, hwath helder ther worder omsworeth eller ey, tha maa oc skall her effter then, som fallendes worder fore swodann woldzgerning, ey mere ther bøde fore till oss pa kronens wegne end thre sage *marck*, effter som the tillfor<sup>ne</sup> aff langh tiid giort haffue. Sameledes skulle the oc swodanne preuilegier oc friiheder nyde oc haffue ther i theres by, at ner nogen vdkommendes men worder ther besetth met two borgere ther aff byen owerwerendes, tha skall thet staa oc bliffue fore en fuld besetning i alle made, fforbywdendes alle, ehwo the helst ere eller were kwnne, oc serdelis wore fogede oc embitzmen, for<sup>ne</sup> wore kiere vndersotthe her emod at hindre, hindre lade, møde, platze, vmage eller i noget made at vforrette vnder wort hyllest oc nade. Giffuit pa

wort slot Nyborg nyaarsdag aar effter gudz [byrd] mdquinto, vnder wort secret.

Pergament. Seglet fattes. Geh. Ark. (Afløvering fra Viborg Raadstuarkiv).

## 168.

1505, 28 November. Kong Hans befaler, at enhver verdslig Person, som bor i Viborg og bruger Torv der, skal skatte og skyldes som andre Borgere. — Ingen maa kjøbe udenfor Byens Porte, hvad der føres til Byen for at sælges. — Ingen fremmed Kjøbmand maa kjøbe eller sælge paa Landet 4 Mile omkring Viborg, og ingen Adelsmand, Præst eller Bonde maa kjøbe eller sælge med nogen Bonde i samme Omkreds.

Wii Hanss, met gudz nade Danmarcks, Sueriges, Norges, Vendes oc Gotes konnyng (osv.), giøre alle vitherlighth, ath wii aff wor sønderlige guust oc nade haffue vnnt oc giffuet oc met *thette* wort obne breff vnde oc giffue woore kære borgere och vndersotte vdi Wiiborgh saadane nader oc priuilegia, at ingen verdzlig persone, som nw boor eller *her* effther boendes worder i Wiiborg, skall bruge torge ther i byen met køop eller sall i noget modhe, vden the skatte oc skyldes ther i byen, hwer effther syn formwe, oc tilhielpes ath vpholde byenss tynges, som andre borgere giøre ther i byen. Hwilcken som noget haffuer at sellie oc *thet* till Wiiborg føre will, tha skall ingen, ehwo han helst er i for<sup>ne</sup> Wiiborgh, *thet* køobe ther vden fore byen, forinden *thet* kommer inden byenss porthe. *Jtem* ingen vdkommen køpman skall køobe eller sellige paa landzbygden fiire milæ nær om kringh theres by, oc skulle inge[n] gode men, prester eller bønder køope eller sellige met bønderne ther om kring byen till forprang. Men borger maa køobe och sellige met anden borger, som the aff arild giort haffue. Dierffues noget heremod at giøre, tha mwe oc skulle woore borgemestere vdi for<sup>ne</sup> Wiiborgh deele oc forfølge them till theres byting i Wiiborg met hørings deele oc giffue them atwarsell till theth herridsting, the køpslaa vdi, fforbiwdendes alle, ehwo the helst ære eller wære kunde, oc serdelis woore fogeder och embitzmen, for<sup>ne</sup> woore kære borgere oc vndersotte i Wiiborgh heremod tesse for<sup>ne</sup> wore nader oc priuilegia ath hindre, hindre lade, mode, deele, platzse, vmage eller i noget mode at vforretthe, vnder wort hylleste oc nade. — Giffuet vdi wor køpsted Horsnes, fredagen nest effter sancte Katherine *virginis* dag aar etc. mdquinto. Vnder wort secret. Ad relationem Nicolai Clementis.

Original i Geh. Ark. (tidligere i Viborg Raadstuarkiv).

## 169.

1506, 20 September. Jens Povlsen, Præst i Ore Kloster, tilskøder Økloster et Bol i Brovst Sogn i Hanherred for sin Broderdatters Indgang i Klostret.

Jegh Jens Pouelssen, prest i Ore closther, gør vitherligh for alle *meth thette* mith obne breff, ath jegh haffwer vnth, oplath och skøth och nw *meth thette* mith obne breff vndher, opladher och skødher fraa megh och myne arffwynghe till ewindheligh eyendom eth boel ligendes i Nørre Jwxæ i Hanherret i Brost sogne, som Jes Lawrissen nw i boor, och skyller aarligh aar eth pund korn och j løb smør, huilket boel jegh skiffthe megh till aff velbyrdigh man Niels Krab i Tandrvp, som thet hoffwet breff ydhermere vtuiszer, som ther paa gifwen er till Øeclosther for myn kiære brodherdatther Else Jeipsdatther hennes introi och *meth* gifth och for myn siels saligheeth, *meth* andher clenodiis, som for<sup>ne</sup> Øeclosther haffwer till forn opboreth aff megh. Till ydhermere stadfestelsse och bedher forwaringh hengher jegh mith jndzegel nedhen *thette* breff *meth* andher godhe hedherligh ments, som jegh bedher kierligh bezeile *meth* megh, som er her abbeth Niels j Ore closther, her Peder Vilatssen, Marquard Friis, vebner, Jøren Pindheth, Nis Pederssen oc Nis Olufssen. Datum in Ore closther anno dominj mdvj, jn vigilia sancti Mathei apostoli et ewangeliste.

Original paa Pergament i Vib. Stiftsark. (Reversalfortsættelse D). — Til Seglremme er brugt Strimler af et ældre Pergamentsbrev, hvorpaa der staar: . . . for myn siel som . . . . . til closther for thenn, methen the brødre, som nu ære . . . . . Petri Brockenhws oc Petri Terkilli in Syllingh armiger . . .

## 170.

1506, 13 November. Konning Hanszes Dom paa Sponggaard, Sponggaards Mølle oc Mentrup march, som Viborg Capital er tildømt. Dat. fredagen efter Martini 1506.

Gl. Fortegnelse over Breve i Domkapitlets Skuffe.

## 171.

1507, 13 August. Kjendelse af 8 uvillige Mænd paa Læsø Ting om en Have, som Mester Erik Kaas beskyldtes for ulovlig at have frataget Jens Lavridsens Søster.

Alle men, *thette* brøff seer eller høer lese, helsenær wij Las Pederssen, then dag tinghør paa Lessø bierck ting, Anders Nielssen, Nis Atzerssen, gamel Nis Terkilssen, Seueren Rwsman oc Jess Anderssen

euindelig met gud oc kungior met thette vort obne breff, at aar efter gutz byrd mdseptimo ffredag nest for vor ffrwe dag assumptionis paa ffor<sup>ne</sup> Lessø bierck ting var skicket hederlig oc velbyrdug man Mester Erick Kaass paa then eene oc Jenss Laurissen paa then anden side oc gaff them i alle rette paa bode sider effter lantz seed om een haffue, ffor<sup>de</sup> Jenss Laurissen kierde paa ffor capitel, som ffor<sup>de</sup> Mesther oc her Knwt Nielssen skulle haffue lagde hanss søsther fraa met vret. Tha beuiste ffor<sup>ne</sup> Mesther Erick, at han oc her Knwt Nielssen haffde logelig tiilbøet ffor<sup>ne</sup> haffue tree samefold ting, at then skulle kome at tale mynne ffor ffor<sup>de</sup> haffue, som henne burde athaffue met reet effter lantz seed, oc ey ffor<sup>de</sup> Jenss Laurissen eller noger paa hanss søsther vegem kam oc talde mynne ther ffor. Tha vorte vtneffnt aff tingi viij vuildug dannemen, som var Nis Atzerssen, Jens Anderssen, Nis Palsen, Llas Palsen, Hinrick Pederssen, Erick Nielssen, gammel Nis Terkilssen oc Ffrederick, at sige ther paa effter lantz seed. Tha effter soodant tiilbod, oc effter at Jenss Laurissen eller noger paa hanss søsther vegem ey vilde kome at tale ffor for<sup>de</sup> haffue, tiil dømpte for<sup>de</sup> viij vuilduge men Lyder Knwtssen ffor<sup>de</sup> haffue tiil paa een barnss vegem, som han er verie ffor oc ere nest erfvinge tiil ffor<sup>de</sup> haffue effter lantz seed. Jtem vontne oc ffor<sup>de</sup> viij dannemen, at ffor<sup>de</sup> Jenss Laurissen tiil stod ludelig same dag jnnen alle fiire stocke, at han vilde ey tale mynne for then haffue, eller noger paa hanss søsther vegem, thy at thet var mod thet lantz breff, the haffde vtscreffuit tiil capitel. Tiil ydermere beuising trækker vij vore jntzegler neden thette vort obne breff. Datum vt supra.

Papir med 7 Segl, Viborg Stiftsarkiv, •Læsø• XVI.

## 172.

1507, 20 August. Vidnesbyrd fra Læsø Birketing af 8 Kjøbstadmænd, at Fogeden paa Læsø krævede Borgen for det Gods, Lars Graveløv havde forbrudt for •Kjælteri• med sit Søkendebarn, som blev brændt.

Alle men, thette breff seer eller hør lese, helsze vij Las Pederssen, then dag tinghør paa Lessø bierck ting, Martin Pederssen, Seueren Jenssen, Nis Atzerssen, Oluff Sandal, Anders Nielssen, Seueren Rwsmand oc Nis Terkilssen euindelig met gud oc kungior met thette vort obne breff, at aar efter gutz byrd mdseptimo ffredag nest ffor sancti Bartholomei apostoli dag paa Lessø bierck ting var skicket Jess Anderssen foget, esket oc fick eet fult tingz vintne aff viij vuilduge danne men, kiøbested men, som var Nis Atzerssen i Nykiøbing, Jenss Terkils-

sen *ibidem*, Jens Kiøg *ibidem*, Thomess Cristiernssen *ibidem*, Erick Skade i Viborg, Roer Pederussen *ibidem*, Per Seuerenssen i Tiistet oc Jens Swerting *ibidem*, huilcke viij vuilduge men endrectelig vontne paa sæle, oc sanden, at ffor<sup>ne</sup> Jess Anderssen bød seg i alle rette ffor kiøbstet men oc menig almo, then dag ting søckte, met Las Graffueløff paa thet gotz, som han haffdē vor kiereste nodug herres scriffuelss paa for then kietterij, han vpenbarlig dreff her paa landet met syn syskind barne, som brend vorte ffor for<sup>de</sup> sag, oc hanss kiønss eed, som han gaff for sagen, vorte feld met vuildug biscop oc bymøn, oc gaff for seg oc syn logz men biscop aff Ventzøsel xxx marck, oc ffor<sup>de</sup> hanss logess men bøtte mod capitil i Viborg ffor then vret log, the gaff. Jtem esket ffor<sup>de</sup> Jess Anderssen iij men tiil vissing aff Las Graffueløff ffor seg oc syn gotz, soo at han skulle ey bliffue landflyctug, føre han rette ffor seg oc syn gotz. Ther tiil suarde for<sup>de</sup> Las Graffueløff ney, at han ey vilde giffue seg ther i reet eller sette vissing for seg eller syn gotz. Tiil vintnesbyrd trycker vij vore jntzegler neden thette vort obne breff. Datum anno, die et loco quibus supra.

Papir med 7 Segl, Viborg Stiftsarkiv, Læsø II, 5.

## 173.

1508 in vigilia epiphaniæ domini (5 Januar) i Viborg haffuer Jens Andersson, Capittelsfoget paa Lesøe, giffuet sin obligation til mienige Capittel.

Optegnelse i en Afskriftsamling, Viborg Stiftsarkiv, Læsø XXIII, 15.

## 174.

1508, 7 Maj. Præst Peder Mikkelsen tilstaar at have faaet Byrum og Vesterø Kirker paa Læsø af Capitlet mod aarlig Afgift af 1 Td. Smør m. m.

Jeg Pedher Mikelssen prest kungiorer met thette myt opne breff, at iek hauer annamet aff hedherlig capitell j Wyborg, myn kiere herre oc hosbvndhe, Byrom kirke oc Westerø kirke po Leessøe, swo at iek skal stande sogne folk oc annet redelig oc gwdelig fore, som iek will antsware for gwð oc were bekiendh for them, ock skall iek giffue capitell aarlig aff for<sup>de</sup> kirker j tønne smør. Ok hauer iek annamet aff for<sup>de</sup> capitell een wonyng oc haffue, ok skall iek ther giffue arlig aff som seedwaan eer. In *cujus rei testimonium sigillum meum presentibus*



*est impressum. Datum Wybergis anno m d octauo, dominica misericordia domini plena et terra.*

Papir med Segl (Bomærke med Omskrift: Petrus Michaelis). Viborg Stiftsarkiv, Læsø VI, 4.

## 175.

1508, 12 eller 19 Juli. Mads Mogensen i Aastrup tilbagegiver Kapitlet en Del af en Grund i St. Mortens Sogn i Viborg til Opførelse af en Skole for fattige Peblinge.

Alle men, thette breff seer eller hører lese, kwngiorer iek Mattis Mogenssen i Aastrvp, at iek hawer een jord aff Wiborg domkirki, liggendes j sancti Martinj soghen nest østen fraa korsgard oc westen nest Jes Moncks kaalgard, aff hwilken jord pleyer aff at gaa arligaar til for<sup>de</sup> domkirki xxiiij β til iordskildh. Nw hawer iek giord een ny contract met hedherlig capitell i Wyborg oc kirkiwerie i samedsted om for<sup>de</sup> jordh i saa made, at for<sup>de</sup> Wiborg domkirki skaal haffue eet stycke aff for<sup>de</sup> jordh til at bygge fatige pebelingh een skole vppa for her Bent Knwdssen, gud hans siell nade, j syn lenge fraa thet streede, som løber til sancti Martinj kirki oc saa søndher i gien nedher til byenss gade, ok syn bredhe fraa then wester byens gaade, som løber østen hoss korsgard ok saa øster til the boodher, som nw staar po for<sup>de</sup> jord ok iek sielf vpbygget, ok saa reet søndher fraa then westerst stolpe i for<sup>de</sup> boder nedher til then søndher byens gade, dog met swodant wilkoor, at for<sup>de</sup> dommekirki skal tage til seg xviiij β aff for<sup>de</sup> xxiiij β, ok iek skaal sielf oc myne arffuinghe giffue vi β aarligaar til for<sup>de</sup> dommekirki til jordskild met andhet, som pleyer aff at gange met rette, ok ey iek eller myne arffuinge skall bygge noghen bygnynggh at fortrenge lywsen aff for<sup>de</sup> skoole. Thii til byndher iek mek oc myne sand arffuinghe at frij oc frelsze for<sup>de</sup> domkirki for<sup>de</sup> jord i syn brede oc lenghe, som forskreffuel staar, for hwer mantz til tale, som po kan tale met r[ette]. Tiill ydher mere stadfestelse oc bedre forwaringhe, at saa skaal holdes i alle made, som for<sup>de</sup> standher, haffuer iek met myn frij wille oc beraad hugh hength myt jndsegle n[edhen fo]r thette myt opne breff met andre dannementz jndsegle, som iek ther til bedet hawer, til wyndesbyrd, at [saa er] g[anghet], som er Jeep Lywngh, Cristiern Lyberth, borghemesthere i Wyborgh, Oluff Diderikssen, [Cris]tiern Laurissen oc Andhers Lassen, rademen j same stedh. Datum Wibergis anno domini mdoctavo profesto Magarete virginis et martiris gloriose.

Paaskrift: Ffundus ædificij scole.

Pergament med Huller til 6 Seglremme, noget beskadiget. Viborg Stiftsarkiv, Domkirke III, 20.

## 176.

1510, 29 April. Kong Hanses Brev om Vej og Port til Gjæstegaarden og St. Kjeldsgaard i Viborg.

Wij Hanss, met gudz nade Danmarcks, Sueriges, Norges, Vendes oc Gotes konningh (osv.) giøre alle vitherligt, at for oss wor skicketh oss *elskelige* capittels bud aff Viborgh met eth *breff*, som oss *elskelige* Niels Clemendssen, war landzdomere i Nøreiudland, mesther Erick Koss, her Per Lauretssen, canicker i Viborgh, Jep Liøngch oc Cristiern Liibertssen, borgemesthere *ibidem*, met flere haffue vdgiffuit oc beseglt, lydendes, at the wore forsamblethe paa then øde jordh, kalles Gestegord i Viborgh, gjorde oc vdlagde alle the borgere frij veyrom oc vdgangh fra alle theres borger gorde, som vender oc skywder paa for<sup>nē</sup> Gestegord, i saa made, at ther skall wære otte alnæ veyrom imellom for<sup>nē</sup> borgheres hwsze oc thet hwss, som her Jeb Perssen, canick i Viborgh, lader bygge oc opsætte paa for<sup>nē</sup> Gestegordz iord, och skall for<sup>nē</sup> her Jeb Perssen oc alle hans efterkommere, som bygger oc bor pa for<sup>nē</sup> gestegord, haffue frij vey oc portherom aff then gade fraa Grobrøder kirckegord och saa indh i for<sup>nē</sup> her Jeb Perssens gord mel- lom thet hwss, han haffuer nw bygget oc opsæth, oc thet hwss, som han vill bygge ther sønder fraa nesth optill syn for<sup>nē</sup> portherom, oc skall for<sup>nē</sup> hans portherom wære otte alnæ vyæ mellom bode hanss hwæze, ligheruiss i alle mode, som borghere haffuer theres veyrom, oc maa oc skall for<sup>nē</sup> her Jeb Perssen bygge oc opsætte eth hwss fraa syn portherom oc swo lighe sønder xxx alnæ langt, saa at ther fyndes alletijde atwære otte allenæ veyrom mellom for<sup>nē</sup> borgheres hwsze oc hanss hwsze, oc sidhen wedh then sønder ænde paa for<sup>nē</sup> her Jep Perssens hwss schall ther wære frii venderom till voghenn oc frij veyrom till *sanctj* Kielszgard, som Per Lauretssen scriffuere tilherde, oc schall then iord skackes saa, ath maa kan aage frii vdh oc indh i for<sup>nē</sup> *sancti* Kielszgardh etc. Huilcketh *breff* wij nw stadfestæ oc wed syn fulde macht dømme wed alle ord oc articlæ, som thet inneholler, fforbyudendes alle, ehwo the helsth ære eller wære kwnnæ, paa for<sup>nē</sup> veyrom, vdgang oc portherom hinder eller forfangh atgiøre eller noger ther wti vforrette mod for<sup>nē</sup> *breffs* ludelsæ, saa lenghe nogher kommer for oss met *bettre* bewisningh paa wort retthertingh. Datum Linduid die beatj Petri *mār-*

*tiris anno domini mdx nostro ad caussas sub sigillo. Teste Georgio Marswyn, justiciario nostro dilecto.*

Original paa Pergament med Seglrem uden Segl, Viborg Stiftsarkiv, •Domkapitel• I, 50. Samtidig Paategning: Giestegord.

## 177.

1511, 8 (15) Juli. Lovhævd paa det Gods i Aars Herred, som ligger til den hellige Kirke og Bispedømmet i Viborg.

Alle men, *thette breff syeer eller høre lesze, kwngore wij Peder Geedh j Wegghergardh, foget tiill Aarss hærretzting, Dynwss Olwssen j Lynderwp, Peder Jwerssen j Gywer, Tyggy Matssen j Troelsstrwp, Gwndy Cristiernssen j Tamdrwp, Bodell Jenssen j Stogsgardt, Thammes Bongh j Styænellwad, Trogelss Pederssen j Jelstrwp, Jwst j Eysstrwp, Symen Pederssen j Blyære, Seuren Pederssen j Troelsstrwpbek, Pawells Laurissen j Riiss ewinneligh met gwdh. Aar effther gwts bërth mdvndecimo then tiissdag nest for sancte Margarethe dag wppo forskreffne Aarsshærretzting for aass oc for flere dannemen war skicket hederlig man her Cristiern Nielsen, presth j Testrvp, hwilcken ther loffueligh esket oc fick eth fwlt wwille tingswinne aff viij wwille dannemen, som er Gwndy j Tamdrwp, Seuren Jenssen j Krogstrwp, Jwst j Eystrvp, Pawell Willatssen j Owestrwp, Nis Hyøllebergh ibidem, Anders Jbssén j Hornwarp, Tygy Matssen j Troelstrwp oc Bodell Jenssen j Stogsgardh. Tiisse for<sup>ne</sup> viij dannemen endrectelleg wondhæ wppo thyæres tro, syæll oc sandhen, thet thy saa oc hørdæ samme dagh wppo for<sup>ne</sup> tingh two danne men, som war Jenss Symenssen j Nyssom oc Lass Pederssen j Braarstrwp, som war for<sup>ne</sup> her Cristiernss Nielsszens laffhæffdz loffhøringh. Thy kwngiordh oc tiilstod, thet tij nærwærendes hoss war j Aarss prestegardh samene tiissdagh, som forskreffne staar, hørdæ oc saa, thet forskreffne her Cristiern Nielssen gordhæ syn laffhæd (!) lofftidags met presther oc godhæ kircke men oc indwordhæ *thette* effther skreffne gotz tiill then hyellig kircke oc byspdom j Wiborg. Først indworde hand prestegardh j Aarss met en endiellss tofft østen oc sønden wed gardhen tiill becken wed taggher oc ner tiill two store stæn, ock sydhen ligodh j agher jordh j then nær marck met then gard, som hører Korsbrødher closther tiill j Wiborgh, wndtaghen hyndes jendelss tofft. Jtem en gard j Aarss nordhen kircken met en feringh jord offwer all Aarss marck, bodhæ j agher oc eng. En boll nordhen wed Peder Styngherss gard met en endelss tofft. En boll*

søndhen *Peder Styngherss gard met en hallff fering jord. Jtem Øster Owestrwp met syn rættæ tillegilss met mølle dam oc damssbwnd. Jtem two gardhæ j Gwnderstrwp met two fering jordhæ. Kircken hawer eth støcke eng ligendes wedh Aarss Dybwad fraa then beck, som løber nedhen fraa Katwad møllestet oc saa nedher nordhen om for<sup>ne</sup> eng oc wdy aen oc saa andhen wpp j Dybwad ad then nordest adelwey østher paa thet lyongberg, som ligher westen wedh then østher allewey (!) oc saa nør tiill Katwadss møllstrøm. Jtem two gard oc eth boll j Howbro soghen. Jtem tre gardh j Hwormvm ock two j Krogstrwp. Jtem hawer prestgard en endeelss marck westen bydhen fraa bæcken oc tiill Riis-marck wedtagher. Jtem tre gardhæ j Yolleberg saa godhæ som thy byæste j bydhen er. Jtem Balttrwp met syn rætthed alle fire weggen tiill marck modhæ. Jtem en gard j Flesborg met syn endelss marck. Jtem en gard j Wlstrwp saa godh som then byestæ j bydhen met twinne atthen fawne eng j Hyelmiind kær. Jtem eth boll j Wlstrwp met syn rætthyed. Jtem Sondrwp met syn rætthed. Jtem en gard j Sætrwp saa god som then byæstæ j bydhen er, som kircken fick aff Powell Glob. Jtem alle Børnstrwp. Jtem kircken hawer tretthen støcker jord po Hormwm oc Krogstrwp marck. Jtem tre støcker wppo Hawebro marck, wender østher wppo Mardall. Jtem two støcker jord westen Hawbro kircke nest yndhen thet nør dygy. Jtem tre garde j Skyffwm, saa godhæ som thy byæstæ j bydhen. Jtem oc en gard i Blære met syn tofft oc jen fering jord ower alle marcken. Jtem fire gardhæ j Blære, saa godhæ som tii besthæ j bydhen, oc eth boll met en hall fering jord. Jtem kirckegard hawer en endelss tofft. Jtem Longdall oc Keldall met theres rette tiillegelss. Jtem en gard j Eydrwp, saa god som then byæste j bydhen, met en endelss tofft. Jtem kirckegard j Harsløff, saa godh som then byeste j byden, oc jeth bol met syn tiillegelss, two agher østhen Møllhøff met en skoff mellwm Caste skoff oc Stwbdwrwp lwnd, som gor tiill aen. Jtem kirckegard j Broerstrwp, saa god som then byæstæ j byden, met syn tofft. Jtem kirckegard j Raffwelkell, saa god som then byæste j bydhen, met en endelss skoff. Jtem en agher søndhen Gerssdam, two aggher lighendes fraa Gelwm oc ind tiill Fedall rent j gemmell falletz. Jtem en aggher søndhen oc østhen fraa Skarop twært ower ween, tre agher wedh Skarop kaarss, two løber ower ween, oc then tridij støtther wppo ween. En aggher østhen Skarop nordhen wratthen, som kalless Tornss agher. En agher østhen wed wanghen, andhen ende sønder oc andhen ende nør. Tre agher midt*

j kirckegards marck fra aske wey oc tiill Skordrwp marck wedtagher. Tre agher ligher nordhen wed kircken saa bree ock saa langhæ som thy ander tre wduisser. Jtem kirckegard hawer fire agher, two ligen- des søndhen tiill Knyfrogell, two nordhen wedh kircken, som kalless krog agher. Jtem two agher j Førckel marck westen Førckell høff. Jtem en agher østhen wed Jes Palssens tofft. Kircken hawer en lwnd, kalless Møllwndh, mellwm bode mølbroer nordhen tiill weyen. Kircken [hawer] en eng nordhen wed forskreffne lwnd fraa then ene bro oc tiill then annen oc nør tiill becken wedtagher. Jtem kircken hawer en eng, kalless Blees, xx foghne fraa skoffwen oc tiill becken. Jtem kircken hawer two boll j Skaarwp met theres rette tillegelss. — Thette forskreffne gotz soor han tiill then helly kircky oc tiill bispdom j Wiborgh. — Jtem wonte oc forskreffne viij men, at forskreffne laffheffd war tilbodhen lofflig tree samfold tingh oc lofflig tiillfwndhen aff foiffden oc meneg hærretsmen. — Thet thy saa wondhæ, thet winne wij met wort indzell henghendes nedhen for thette breff. Gyffwet aar oc dag som for staar.

Pergament med Sigiller vedhængende. Notarialpaategning: Aars Herredsting 18 Nvbr. 1589. Viborg Stiftsarkiv, vedkommende Herredspakke.

## 178.

1513, 11 Februar. Præsten Kristiern Nielsen Digsmed tilstaar af have faaet Tjenesten ved Byrum og Vesterø Kirker paa Læssø mod aarlig at svare en Td. Smør til Kapitlet.

Crestiern Nielssen Digsmed, prest, gjør vittherligt med thette myth obne breff, at jech haffwer annamdhe capellandom tiil hedherlig capitels vtj Wiborg Byrum oc Vestherø kirkir paa Læssø, at standhe theres almw med gwtz hielpe for gwdheligh, redeligh oc skeeligh, som ther tiilbør, och skall jeg gyffwe tiil for<sup>de</sup> capitell hwert aar, som jeg for<sup>de</sup> kirkiir besidher, som andher capellanere haffwer ther vtaff gyffweth, en tønne smør. In cuius rei testimonium et certitudinem sigillum meum hiis litteris et cirographo meo inferius est impressum. Datum feria sexta ante Jnuocaut, anno dominj m<sup>o</sup>d<sup>o</sup>xiiij.

Papir med Segl, Viborg Stiftsarkiv •Læssø• VI, 13. Smlgn. Nr. 174 og ved 6 April 1518 og 5 Septbr. 1524.

1514, 2 August. Kong Kristiern 2dens Stadfæstelse paa Viborg Domkapitels Privilegier.

Wii Christiernn, met gudz nade Danmarcks, Norges, Vendes oc Gotes konningh, vdwald konningh tiil Suerige (osv.), gøre alle vitterlicht, at wii aff wor sønderlighe gunst och nade haffue taget, anammet oc vndfanget oc met thette wort opne breff tage, anamme oc vndfange oss *elskelige* prelateræ, canickeræ oc menighe capittel vdi wor stadt Viburg met alt theris gotz, rørendes oc vrørendes, hion, thiennere oc vortnetæ vdi wor kongelig hegen, friidt, wernn oc beskermelsæ besønderligen at forsware oc fordegtinghe tiil alle rette. Haffue wii oc swo aff *samme* gunst och nade samtøcht, fulburd oc stadfest oc nw met thette wortt opne breff samtøcke, fulburde och stadfestæ for<sup>ne</sup> oss *elskelige* prelateræ oc capittel i Viburg alle thee friihedher, nader oc priuilegier, som høgborne førster wore forfethre, framfarne koninger i Danmark, thennom nadeligen vndt oc giffuit haffue, swo thee alltingest wedt theris fulde macht bliffue schulle, oc thennom vbrødeligen holddes wedt alle theris ord, puncthe oc article, efftir som thee breffue indeholde oc vdwiise, thee *ther* paa haffue. Thii forbiwde wii alle, ehwo thee helst ære eller wære kwnne, oc serdelis wore *fogether* oc embitzmend, for<sup>ne</sup> oss *elskelige* prelateræ, canickeræ oc capittel her emod at hindre, hindre lade, møde, platze, dele eller i noget made at vforrette vnder wor kongelig heffnd oc vrede. Giffuit vdi wor stadt Aaslo i wort rige Norrige onsdagen nest efftir sanct Oluff konings dag aar etc. mdxiiij, vnder wort secret.

Ex mandato domini regis proprio.

Pergament; Sigillet afrevet. Viborg Stiftsarkiv, »Gejstlighedens Privilegier» Nr. 2.

1515, 14 April. Sandemænds Gang mellem Ver Hovedmark, Tisted Mark og Alstrup Mark i Gislum Herred.

Alle men, *thette* breff sie eller høre lesse, hielsse vi *Cristhiern Pederssen* i Østrop, then dag fogit var tiil Gislom herritz ting, *Jwer Laurissen, Peder Laurissen, Anders Hwidhowet, Jep Cristhiernsen, Las Pederssen, Peder Michelssen, Anders Esbernssen* met *thette* vort obnæ breff ar effther gutz bōrd mdxv then lowerdag næsth effther paske pa for<sup>ne</sup> Gislomherritzting for os oc for flere danne men var skigit *Jep Pouilssen*, som

loglig eskit oc fic et fult tings vitnæ af viij danne men, som ære Jwer Laurissen, Cristhiern Gunnissen, Las Pederssen, Anders Jenssen, Anders Esbernssen, Jep Cristhiernssen i Farsø, Peder Anderssen i Morum oc Peder Nielssen. Tesse for<sup>ne</sup> viij danne men votnæ pa theres siel oc sannen, aty sa oc hørde samme dag pa for<sup>ne</sup> ting, at san men i Gislom herrit kungiorde oc till stod theress tog, som tij giorde mellom Ver hœffwids mark, Tiste mark oc Alstrop mark. Fførst norden for kierit oc søndher op, ther sot sanmend ien skiel sten, oc sa søndher op till en vrat mol komer, oc sa ij ager ind tuer i Vær hoffwids mark oc then ren op till en lidhen knws komer oc sa søndher op at then same ren till en sten komer nordhen ved veyen oc sa søndher ower veen at then vrat mol oc saa at en hœff sten, som haffwer verett holt for en gamel skiel sten vd aff arils tid, oc sa søndher oc østhen ower en mos till en sten, som stor ved Ver hoffwids kier, oc ret ner at kieren till en sten, som ligher i kieren, oc ther fra beken ner oc jnd till Brostrvp vadh oc sa ther fra ind till then helle kierkens eng viidtagher, oc i hou som haffuer eng ther indhen fore, thet haffwer vij inthet bort soren, wdhen giord ret marke skiel, oc sa beken ner en lidhen stwndh ind till en sten, som vij sotte i bekebrede, oc sa søndher oc vesther op till then sten, som vij sotte først. Aty sa votnæ, thet vij met vort insegel pa thette breff(!) Datum vt supra.

Pergament med Seglremme uden Sigiller, i Viborg Stiftsarkiv, Reversalfortsættelse d.

## 181.

1515, 28 April. Erklæring fra Viborg Landsting om Manddrab paa Læsø og i Fribirk.

Niels scriffuer, landz ting hør j Nøriutland, kundgør med thette mitt vpne breff, aar effter gudz birdh mdxv læffuerdagh nest for dominicam iubilate paa Viborg landz ting var skechit capetilss viisse boedh aff Viborg oc kundgiordhe, thet thij haffwer ett landh Lessø, oc ær frij bierk, oc sporde, om nogher man dreber andhen ther paa landet i saaden frij bierk, hwath thenn bør ath bøde ower rette man bødher. Ther paa vortte saa for rette sagde, ath huo som dreber andhen i bierk, tha bødher han ower rette manbødher føretiøffue mark koningh oc føretiøffue mark hindhers arwingh, ther dreben vorth; endh sweres han fræløss, tha bødher han fem lødigh mark modh kapetill, som fredkiøb

haffwer effther then nøy recess<sup>1)</sup>. Jtem festes oc boedh hiemme, oc worder ey suordh om, tha aa capitill, som haffuer theress foretioeffue marks sagh, teghen gieldd, thet er tolue mark penningh effther logwen. Jn *cuius rei testimonium sigillum meum presentibus inferius sit impressum.*

Pergament, sammenbundet med Nr. 80, i Viborg Stiftsarkiv.

## 182.

1515, 7 Juni. Sognevidne fra Twaagre Sogn i Halland om Asmund Olsens og Eskild Svendsens Ejendomsret til en Saltkjedel paa Læssø.

Alle men, som thette breff se æller høre læssæ, hilsæ wy mene sognæ men, som bygge ok bo i Twaagre sognen ewinnelig met gud oc gøræ wetherlicht met thette wort obnæ breff, at aar æfther gutz byrd mdxv helge gutz legoms dag, tha waræ wy forsaffnede pa wor sogne steffnæ met werdig man her Peder, wor elskelige kære sognæ herræ, met flere gode men, som ther oc tha nerwardendes woræ. Kom her oc tha fram fore oss tessæ æfftherscreffnæ men, Asmwnd Olssen i Hialsrudh oc Eskild Swenssen, oc lydelich oc owerluth [fore] sporde sikh her for oss, om her nogen war, som wistæ æller hørt oc sport hade, thet theres foreldereren hade nogen del i en salt kedil pa Læssø, oc begerde ther j sogne widnæ oppa. Tha stode her op thesse æftherscreffnæ gode men, som ær Niels Swenssen og Goth Pederssen, Peder Mordh, Jens Goderssen, J[ens] Mickelssen, Tor Gwnelssen, Niels Matssen, Ewen Nielssen, Niels Torssen. These for<sup>de</sup> widnede pa siæl, sanind oc pa theres cristelige tro, ath them fuld wetherlicht ær oc aff gamele eldis men hørt oc sport hade, thet these forscreffne men Asmwnd oc Eskild Swensons foreldereren haue haft en part i en salt kedel pa forscreffnæ Læssø, oc at en aff theres foreldereren i forðum tidh, som hedh Biærne Smidh, han gjorde for<sup>de</sup> kedel aff ny oc førde honom til for saude Læssø, oc wart sa owerens met the gode men, som for landet radde, sa thet han skulle haue j part i kedelen, oc forstandderne pa landet skulle hauæ the iij dele oc hollen widh macht, oc hwat rente, som gingge aff for<sup>de</sup> Biærne Smids part, then gaff han helften til Hjælmsrut, som han siælf i bode, oc helften til en annen sin gard, som ligger i Twaagre, paa thet at hans

<sup>1)</sup> Kristiern 2dens Haandfæstning, Art. 61 og 62 (Geh. Ark. Aarsberetning II, 63).



æftherkomere, som til for<sup>de</sup> garde komme, skulle thes vthermere for-  
mage at giue theres skat til Wordberx slot, oc sa *met* skel, at for<sup>de</sup> part  
i for<sup>de</sup> kedel skulle were wid forsaude garde, e ho ther til komme, oc  
ey wid slæchten, om hwn kwnne ey beside forscreffne gorde. Til sanindh  
her om, at wy *thet* sa seet oc hørt haffue, oc til en widnis byrdh her  
om, bede wy forscreffnæ wor sognæ herræ om sit jntzige for *thette* breff,  
for thy wy ey siæluæ jntzige haue. Giuît oc screuît dag oc aar, som  
for ær saucht.

Papir med Præstens Segl. Viborg Stiftsarkiv, •Læsø• XXIV, 23.

## 183.

1515, 11 Juni. Lignende Vidnesbyrd fra Ny Varberg Byting i Halland.

Alle men, som *thette* breff se æller høræ læsæ, hilsæ wy bor-  
mestere oc radmen j Nywordberg ewinnelige *met* gudh oc gøræ wether-  
licht *met* *thette* wort obnæ breff, *thet* for oss pa wort radhus hauer warit  
thesse æftherscreffnæ men Asmund Olssen i Hialmsrut oc Eskild Swens-  
sen i Twa agre oc forsporde sigh her *met* gamble ellesmen oc *met*  
menighe borggere, om them wetherlicht war, at theres foreldereren hade  
nogen del æller part i en salt kedel pa Læssø, oc om them wetherlicht  
war, at theres foreldereren hade borêt ther noghen rentæ aff forsaude kedel.  
Tha swaredes them her sa aff menigheden oc særdelis aff the gamble  
elles men, *thet* them fulduetherlicht war, *thet* the, som bade pa Hialms-  
rut oc Twa agre, fingge theres aarlige renttæ aff then forsaude keldel,  
jn til nogre faa aar, at for<sup>de</sup> part bleff them for hindert foræ, oc ær  
*thet* oss oc wetherlicht, at sa i sandhet ær, oc *thet* wedh oc manggen  
godh man her i landhet. At sa ær ganghet oc farit, som fore screuît  
star, *thet* widner jæc Per Nielssen bormester *met* mit jntzige, som ær  
trycht neden for *thette* breff, som giuît oc screuît ær for for<sup>de</sup> Wordberg  
*sancti* Barnabe dag aar æffther gutz byrd mdxv.

Papir med Spor af Segl. Viborg Stiftsarkiv, Læsø XXIV, 23.

## 184.

1515, 13 Juli. Kristiern 2den byder Svend Munk og hans Medarvinge at  
udlægge en Gaard i Skinderup i Rinds Herred til Viborg Kapitel.

Wij Cristiernn, met gudz nade Danmarcks, Norges, Vendes oc Gotes  
konningh, vduald konningh till Suerige (osv.), helse ether, som bigge oc bo

i Rindherret, kerlige met gud oc wor nade. Vii byude hoss ether nw førsthe sinnæ, oss *elskelige* Swend Mwnck oc tyne metarffuinge, ati mue xv dage effter thette wort breff er lesth, vdlegge oss *elskelige* capitte l i Viborgh then gord i Skyndorp eller Mendtorp, huilket thet kalles, som Cristiern Poskæ i bor etc., effter thii som thet loglige forfult er, som her for oss beuist war met breff aff Rindzherretstingh. Thii lader thet ingelund vnder edert faldzmall. *Datum Haffniis feria sexta proxima post festum beati Kanutj regis et martyris, anno domini mdxv, nostro ad caussas sub signeto. Teste Georgio Marswin, iusticiario nostro.*

Paaskrift: Rindzherret inhabitantibus.

Papir med det kgl. Segl. Viborg Stiftsarkiv, Domkapitel Nr. 81.

## 185.

1515, 9 August. Christiani 2di tredie Befaling til Suend Munck oc hans Medarffuinger udi Rindsherrit, at de udlegger til Capitulet i Viborg dend gaard i Skinderup, som Christen Poescke iboer. Dat. Vigilia beati Laurentii 1515.

Gl. Fortegnelse over Breve i Kapitlets Skuffe.

## 186.

1515, 5 November. Kristiern 2 bekræfter de Privilegier, som Kong Hans og fremfarne Konger have givet Viborg By.

Wii Cristiernn, met gudz nade Danmarcks, Norges, Vendes oc Gotes koningh, vdwald koningh till Suerige (osv.) giøre alle witherligt, at wii haffue nw aff wor sønderlige gunst och nade samtycht, stadfæst oc fuldbordet oc met thette wort opne breff samtycke, stadfæste oc fuldborde alle thee priuilegier, nader oc friiheder, som wore kiære vnder sathæ, burgemesthere, radt oc menighedt wdi wor stadt Viiborgh aff hogboren første, wor kiære herre fader, hwæs siæll gudh nadhe, oc andre wore forfædre, framfarne koninger wdi Danmarck, nadeligen vndte oc gifne ære, swa thee them met alle theres ordh, puncter oc artichlæ haffue, nyde oc beholde mwe, effter som thee indholdendes ære, fforbywdendes alle, ehwo thee helst ære eller wære kwnde, serdeles wore fogether oc embitzmen, for<sup>næ</sup> wore kiære vundersatthe wdi Wiiborg her emodt paa for<sup>næ</sup> priuilegier, nader oc friiheder, som them aff for<sup>næ</sup> wor

kiære herre fader oc andre worø forfædre, framfarne koningher wdi Danmark, giffnæ ære, athindre, hindre lade, møde, platze, vmage eller i noger maade atwforrætthe, vnder wor konighelige hæffnn oc wrede. Giffuit wdi wor kiøpstadt Randers mandagenn næst efter alle hellenæ dagh aar etc. mdxv. Vnder wort secret.

Original paa Pergament med Segl. Geh. Ark. (Afløvering fra Vib. Raadstuar.)

## 187.

1516, 20 Februar. Kongebrev til Kapitlet i Asmund Olsens og Eskild Svendsens Sag. Smlgn. Nr. 182 og 183.

Christiernus, dei gracia Dacie, Noruegie, Sclanorum Gotorumque rex, electus jn regem Suecie, dux Slesuicensis, Holsacie, Stormarie etc.

Premisso nostro sincero fauore. Kære wenner, vider, at thesse breffuisere Asmund Olson och Eskill Swendsson haffue berett fore oss, at thee skulle haffue nogen antpart vdi en saltkedell ther paa Lesøø, som them skall giøres hynder paa. Thij bede wij ether gerne, atj ære thennom behielpelige, at the ther vdiinden moo vederfares swa meget, som log oc rett er, swa thennom iche ythermere hynder eller forfang skeer her efter ther vdoffuer. Her met giøre i oss tiill vilge, oc forskillet gerne. Jn Christo valet. Ex oppido nostro Halmstedt feria quarta post dominicam Reminiscere anno etc. mdxvj. Nostro sub signeto.

Udskrift: Venerabilibus viris dominis archidiacono, cantorj ceterisque canonicis ecclesie Vibergensis capitularibus coniunctim et diuisim, nobis sincere dilectis.

Original paa Papir med Spor af Segl. Viborg Stiftsarkiv, «Læsø», XXIV, 24.

## 188.

1516, 4 August. Christiani 2di Befaling til Doctor Morten Krabbe, Erchedegn i Aarhus, och en Deel Riddere etc., at de skal møde i Folmyngskouf i Moubirch oc efter fremlagde Beviiszer paakiende, huor meget af samme Skouf der hører til Viborg Capitel oc huor meget til Mariagers Closter. Dater. Mandagen efter Pet. Fængsels Dag 1516.

Gl. Fortegnelse over Breve i Kapitlets Skuffe.

1517, 17 Maj. Sognevidne fra Sønderbæk om et Jordstykke til Bæks Præstegaard.

Alle men, thette breff sye eller høre læse, hyelse vi *Peder Lawrisen*, prest til Sønderbeggs kyrcky, *Jes Jepssen* i Reystrop, *Nis Smed*, *Jes Volessen* i Beg, *Anderss Michelssen* og *Las Massen* ewinnelig met *gwd.* Kwngore wy met thette vort obene breff, aar æwter *gwd's* byørd mdxvij then søndag nest for *Erycj regis* dagh var skycket thenne breff-wyser, her *Peder Bleg*, for oss oc alle soghen folk, som then tid neruerendes til stede var, hwylden som lowelig essket oc fych jet fwlt vvylligh soghen vynne aff xij danne men, som var *Nis Smed* j *Begh*, *Jes Volessen ibidem*, *Mogens Symenssen ibidem*, *Jes Jepssen* j *Reystorp*, *Willas Nielssen ibidem*, *Anderss Nielssen ibidem*, *Hans Nielssen ibidem*, *Jøren Massen* j *Beg*, . . . . . *ibidem*, *Nis Jpssen ibidem*, *Jens Koch ibidem* oc *Søren Bwgy*, hwyldke for<sup>ne</sup> xij danne men endrectelig vonne paa theres gode tro, syel och sandhen, thet them fwl wytt[erligt] er i gwssandhen, thet alt then jord fra kircky gord oc til østher port j *Beggs* preste gord oc fra porthen lyge neder til gyærdhen, som leger om byen, lige ath then hywe backe, hawer ledhe v lastockyerd (!) i hal trydy synner tywe aar oc lengger, oc hawer vert ind lwth met gierdder oc tørre staek til *Begs* preste gord, oc alder wy hawer hørd eller spwrd, thet noget man gaff ter kyære vd ower j noget mode til forne anthen til tyng eller stwwe. At saa er j *gwd's* sandhen, thet vinne vy. Til vindes biørd trække vj vore inzegel nedhen for thette vort obene breff.

Samtidig Paategning: breff paa Sønderbegs preste gaardt.

Original paa Papir med Spor af 6 Segl i Viborg Stiftsarkiv, Nørbæk Kald, Sønderlyng Herred

1517, 24 Juli. Kontrakt mellem Eskild Svendsen og Kapitlet om Fjerdeparten af en Saltkjedel paa Læsø.

Wij efterscreffne *Morthen Krabbe* magister etc., ffwlmynnigh commissarius i *Bwrlwm* bisdom, *Cristiern Nielssen*, cappellan til *Byringh* kirke, *Lasse Pederssen*, indbigger pø *Lesø*, ock *Nielss Goderedæ* gør witterligt met worth wpne breff, aar effter *gudz* bwrth mdxvij sancti *Jacobi* aften wore wij forskikket j *Byringh* kirkie paa *Lesø* at handele mellom

hederligh men Mester Nielss Ffriis ock Mester Mattis Nielssen, canniker i Viburgh, po then enæ ock Eskil Swenssen po then andhen sidhæ om en fierdæ parth i en salt keel, som han sade sig at haffue paa Lesø. Tha talede wij them i mellom til millelighet i saa mode, at for<sup>de</sup> welburdig Mester Nielss ock Mester Mattis scal giffue for for<sup>de</sup> Eskil Swenssen xvij tonner salt for then deel, som haffuer i geen standet aff then leiinæ aff en fierdæ parth i en keel, som han sade ffor oss at haffue paa Lesø, hwat heller then fierdæ parth findes i then keel, som han taller paa, heller i en andhen keel. Och ther til scal for<sup>de</sup> Mester Nielss ock Mester Mattis giffue for<sup>de</sup> Eskild vi lode marck penningh for for<sup>de</sup> parth efter landssens sedewon, saa at for<sup>de</sup> fierdæ parth scal bliffue hoss Viburgh domkirkie till euig tiidh. Thette for<sup>de</sup> salt ock penningæ scal for<sup>de</sup> Eskil anname ock wnfaa, nar gud wil han igeen kommer til Lesø met syn samfrendherss ock arffwinges ock alle andher theres fwl machth, som seg kender reth eller rettighet at haffue til for<sup>de</sup> renthæ, som for<sup>de</sup> Eskil siær segh at haffue i for<sup>de</sup> keel. Tesligest scal for<sup>de</sup> Eskil føre met sigh for<sup>de</sup> tiidh, nar han i geen kommandes worder, welburdig manss ock strengæ riddherss, her Oge Brades, høffuidzman til Warberg sloth, opne beseldh breff, saa lydendes, at for<sup>de</sup> Eskil met syn metføller ær fwlmynnigh, wederhefftugh ock mæchtig at gøre for<sup>ne</sup> cappitel fwl skøde ock eiedom paa for<sup>de</sup> fierde parth at were til Wiburg domkirkæ til ewigtid. Wordher for<sup>ne</sup> Eskil til synd met syn wenner ock met arffuinge, ock wel ikke holle for<sup>ne</sup> contracth, tha sculle the møde i Viburgh for menigæ cappitel i sammested, ock ther scal them wederfarys, hwess loff ock reth ær, ock effter som landssens sedwone wdwissen och indholder. Tiil yttermeræ bewisningh trikkæ wij wore indseglæ nedhen for thette breff. Giffuet aar och dagh vt supra.

Papir med 3 Segl. Viborg Stiftsarkiv, Læsø, XXV, 25.

## 191.

1518, 6 April. Asmund Olufsen og Eskil Svendsen sælge deres Del af en Saltkjedel paa Læsø til Kannik Kjeld Olufsen paa Viborg Domkirkes Vegne.

Asmundh Oluffssen oc Eskil Swendssen gør witerligh, at wij met vor frij villie, vidskap oc berad hoff haffuer soldh, skot oc affhend fraa oss oc vore aruinghe, oc met thette vort obne breff seller, skødher oc affhendher vj agherd i en salth kiel paa Læssø tiil vor frvæ dome kirky

i Wyborigh tiil euindeligh eydom, tiil huilke for<sup>ne</sup> vj agherd wy ære rethe sandhe arfuinghe. *Jtem kendes vij oss penninghe, salt oc ful vardh at haffue opborn aff hedherlig man her Kieldh Oluffssen, canick j for<sup>ne</sup> Viborigh dome kirky, paa for<sup>ne</sup> domkirkis veghen for for<sup>ne</sup> vj agherd oc all kelle lyæ, som haffuer j gen standhen effther vor eghen villy oc nøffue. Thy bekendes vij oss oc vore aruinghe enghen retthehedh, deel eller lodh at haffue j for<sup>ne</sup> vj agherd eller salt kieldh effther thenne dagh, oc tacke vij for<sup>ne</sup> her Kieldh Oluffssen for godh betalingh. Jtem bepliethe vij oss oc vor arffuingh at frij oc frelsæ for<sup>ne</sup> Viborighs domkirky for<sup>ne</sup> vj agherd tiil ewigh tiidh for hwer man, som ther kan tale apaa met rethe. Tiil vindesbørdh oc bedher foruaringh henghe vij vore engzeller met flere danmentz engzeller nedhen for thette breff, som er her Cristiern Nielssen, soghen prest paa Lessø, her Cristiern Matthissen, brodher j Dwffholm, Clemeth Quiæ, borgmester j Seby, Nis Morthenssen, tingh foget paa Lessø, oc Nis Jebssen, borgher j Viborigh. Datum Lessø aar effther gwss børdh mdxviiij sancti Sixti martiris dagh.*

Original paa Pergament, Viborg Stiftsarkiv, Domkirke IV, 3.

## 192.

1518, 6 Juni. Kong Kristiern 2dens Begjæring, at Viborg Domkapitel og Stiftets Præster ville laane ham saa meget Guld, Sølv og Penge, som de kunne afstedkomme, i Anledning af hans forestaaende Tog (til Sverig) og øvrige Krigsudrustninger, og forhandle med Mester Knud Henriksen (Gyldenstjerne) derom paa hans Vegne.

Christiernus, dei gracia Dacie, Noruegie, Sclauorum Gotorumque rex, electus in regem Suecie (osv). Premisso nostro sincero fauore. Kiere wener, som ether well witterligt er then sware kaast, thæringe och stor swm pendinges vdgift, som wij nu lenge haffdt haffue och endnu dageligen haffue met thette megle vdlenske kriigisffolck, som wij forsamlet haffue oss och riigit tiill tiæneste, och behøffue wij nu her effther paa thenne reisse alt thet, wij kunde sammenn komme aff guld och pendinge, swaa framt at wore anslag skulle framgange, som wij oss foretagit haffue, och wore ey gott, at the schulde foruendes eller tilbage settes, eller och wij schulde giffue wort folck orloff at drage her aff landet, saa the inthet schulle beschaffe emod wore och riigens fiender fore penninge brøst skyldt, thij thet blefue oss, Danmarcks riige och menige riigens indbyggere een stor vforuindelige skade, forderff och honhedt, saa well Danmarcks prelathere och menige clerckerie som andre,

bethe wij ether ther fore kierligenn, atj wele nu vdj saadan wor och riigens nødt och trang vndsette oss tiill laans met thet aldermesthe guld, sølff eller pendinge, i kunde affstæd komme, och strax vfortøffuit lade forsamble vicarier och alle the prestmen, vdj Wiborg stickt ære, och met them forhandle vdj thet alderflitigeste aff then troskab, i oss plictuge ære, met thenne breffuisere, oss *elskelige* Mesther Knudt Henricksønn, wor *secretario*, at the och nu strax wele vndsette oss met thet aldermeste guld, sølff och penninge, som the kundne aff stædt komme, huer effther synn formwe, tiill laans, paa thet at thenne wor reisse ey schulde fore pennige brøst skyldt lenger forhales oss, riiget och menige riigens indbyggere tiill ythermere skade och thyng. Thij at ther wj nu schulde nødis tiill atlegge saadant vdlenske folck ind paa wore vndersotte ighen, thaa kunde wij ey lengger formene them saa well atligge paa clerckeriet som andre, atj her fore wele vnderuise och belloffue for<sup>ne</sup> clerckerie met the beste ord och lempe, i kunde, giffuendes them ethers foruaringsbreff paa huis deel i aff them vdj saa maade tiill wort behoff fangendes worde. Wij wele framdels giøre ether foruaringe paa huis wij bode aff ether och them vdj saa made fangendis worde, effther som wij ythermere haffue befalet for<sup>ne</sup> oss *elskelige* mesther Knudt Henricksønn atsiige och tilkiende giffue ether och siidhen met ether them wor wilge och meninge her ythermere om, huilcken wij bethe i ther vdinnen betroo wele, effther som wij ether siellfue personligenn tiill ordts wore, atj wele lade ether her vdinnen althingest veluillige findis, som wij ether fuldkomeligen tiltro. Ther met giøre i oss synderligenn tiill wilge, och forskyldet gierne. Jn Christo valet. Ex castro *nostro* *Haffniensi*, *dominica* jnfra octauas *corporis* Christj anno etc. mdxviij. Nostro sub signeto.

Udskrift: *Venerabilibus viris dominis archidiacono et cantorj ceterisque ecclesie Vibergensis canonicis coniunctim et diuisim, nobis sincere dilectis.*

Papir med Spor af Segl. Viborg Stiftsarkiv, Domkapitel, I, 5.

## 193.

1518, 25 Juni Tingsvidne fra Vorde Birketing, at en Eng ved Nybro Kjær, Niels Clementsen havde haft, tilhørte Viborg Domkirke.

Alle mendt, *thette* breff syer eller høre lese, helser wy Per Willatzen, foget tiill Wordberking, Lass Cemetzen y Hierbeck, Berthell

Dysther y Kølsing och Cristhen Nielszen y same stædt. Kwndgiør wy mett *thette* worth obne breff, aar effther gwzdbørdt mdxviij then nesthe fredag effther sancti Hanss dag war skikett for oss och flere dannemendt paa Wordebierckting Ssymen *Pederszen*, Mesther Jacobss swendt wty *Wiborig*, eskett och feck ett wwildng tingzwintne aff viij dannemendt, som ware Lass *Clemetzen* y Hierdbeck, Willatz *ibidem*, Berthell Dysther y Kiølsing, Per Hordbo *ibidem*, Lass *Perszen* *ibidem*, Cristhen Nielszen *ibidem*, Olwff *Perszen* *ibidem* och Andhers Kori y Kirkybeck, hwilke for<sup>de</sup> viij dannemendt wothne paa theres godhe trwff och retthe sannen, saa *thet* er them fwltwittherlicht, att then eng, som liggher wedh Nø-brokier, som Niels *Clemetzen* haffwer haffuet y laan wdt aff capitell, haffuer leett tiill War frwe domkirki y theres tiidt och saa lenghe, som thy kwude spøre aff theres foreldher, y fyretyffwe aar och mere wlasth och wkierdt. *Jtem* wonthne och for<sup>de</sup> dannemendt, att *thet* er them fwltwittherlieth, att Niels *Clemetzen* haffde ey mett then eng andelis<sup>1)</sup>, en handt haffdhe hynne y laan aff for<sup>ne</sup> *Wiborig* capitell. Ath thy saa wothne, som forscreffne staar, *thet* winthne wy mett wore jngsegell trø-kindes nedhen fore *thette* breff. Screffuet [aar] och dag som forscreffwett staar.

Papir; 4 Segl (Bomærker). Viborg Stiftsarkiv, »Domkirke» III, 20.

## 194.

1519 haffuer Niels Goderade giffvet sterch obligation til Capitlet, iblant andet, at hand med Vrag skal haffue god indseende och tage det i god forvarsel, at Capittel samptligen der aff kand haffue sin rettighed effter den gamle Sædvone. In profesto conversionis Pauli (24 Januar).

Optegnelse i en Kopisamling, Viborg Stiftsarkiv, Læsø XXIII, 15.

## 195.

1520, 12 Juni. Tingsvidne af Aars Herredsting om Markeskjel mellem Aars Præstegaard og St. Hans Klosters Gaard der i Byen.

Alle mend, *thette* breff seer heller høre lesse, helsse wii *Dines Olufsen* foget tiill Aarss herrötzing, Nis Elbek, Pouell Morthenssen,

<sup>1)</sup> anderledes?



Oluff Ørn Trogils *Pederssen*, Tyghi *Matssen*, Las *Nielssen* i *Brends* . . . oc *Peder Ywerssen* ewinneligh meth gudh och kwngior i *thette* worth obne breff, aar effther gudtz byrdh mdxx then tiissdag nest for *sancte* *Bodelss* dag tha war skicket for oss och for flere godhe mend, tha thinget søethe, thenne *neruerendes* *breffuiszer*, *Pouel Trogelssen* i *Owstrop*, hwilcken ther loffligh esketh, fick och fram ledhe eth fult tings winne aff viij danne mend, som ware *Trogels Pederssen*, *Jeb Pederssen* j *Østrop*, *Peder Smedh*, *Jost Lawrissen*, *Nis Jebssen* j *Hylleberg*, *Gvnyy Aagard* (?), *Anders Dal* och *Thames Voghnsen*, huilcke for<sup>ne</sup> viij danne mend alle endrecthelig wonne paa *theres* godhe tro, siell och sandhen, ath thij tha saa och hørde *sanmend* i for<sup>ne</sup> *herreth* tilstodh *theres* togh och jeedh *marc* skiell, som the *haffdhe* gjort i *mellum* *prestgaard* i *Aars* oc *Anders* . . . . . *gaard*, som ligher tiill *Sancte Johannis* klosther j *Wiborigh*, først *wedh* jen stien, som standher i kerith j meth *strøme* . . . . , som *sanmend* sotthe tyll forne, saa lighe østher offuer digitt, som the sotthe jen *annen* stien, saa lighe østher *met* veyen tiill en stien, the sotthe i en mooss, oc saa lighe østher ath tiill en dael oc wrat maal, som wij sotthe en stien i, oc saa lighe syndher ath wrath . . . . aadhen, som the sotthe jen skielstien, oc saa aadhen westher ath methstrøme tiill then bek, som lybber i *mellum* *prestgaardhen* oc *Aars*. *Thette* for<sup>ne</sup> tog giordhe the for jet rett *marck* skiel *mellwm* for<sup>ne</sup> *gaardh*. Ath thii saa wonne, som for stoor *skreffuet*, thet winne wy meth wore *insegell* *hengendes* *padhen* fore *thette* worth obne breff.

Paategninger : Lest paa *Aars Herredsting* 27 Juni 1602; 14 Maj 1672.

Pergament med vedhængende Sigiller i *Viborg Stiftsarkiv*, *Aars Herred* og *Kald*. Meget utydeligt af *Fugtighed*.

## 196.

1520, 24 August. *Enkedronning Kristines* Brev, at ingen maa bygge *Kramboder* og *Boder* udenfor *Viborg Bys Porte*, saaledes som hidtil er sket paa *St. Mauritii Marked* (22 September), hende og *Kronen* saavel som *Byens Borgere* til *Skade*. *Udenbys Mænd* maa ikke handle *indbyrdes* før *St. Matthæi Dag* (21 September) Kl. 9 *Formiddag*, naar der ringes med *Klokken*. (Det endnu saakaldte *Toftemarked*.)

Wij *Christina*, mett gudz nade *Danmarcks*, *Sueriges*, *Norges*, *Wendes* oc *Gottes* drötning, *hertuginne* i *Sleswig*, *Holstenn*, *Stormaren* oc j *Dytmerskenn*, *jnnefødh* *hertuginne* i *Sasszen*, *greffindhe* i *Oldenburg* og *Delmenhorst*, *helsse* ether alle wore *kier* *wndersotthe*, *kiøpstedmendt* oc *menige* *almoge* wdij *Norreiwlandt*, *kerlige* mett *gdwt* oc *wor* nade.

Wider, kiere wanner, att ffor oss er berett, hworledes att nogre wwindenn sanctj Mauricij marcken wdtij thenne wore køpstadt Wiborg bigge theres bodhe oc krambodhe wdhen fflore wor bye Wiborg, som oss och kronenn kandt komme till skadhe oc affdrecth paa wor rettighedt oc toldt, sammeledes wore borgere wwindhenn samme wor køpstadt till skadhe oc fforderrfwe. Tha effther sodann leilighedt haffwe wij aff wor sunderlige gunst och nadhe wndt oc tilladt oc mett thette wortt obne breff wndhe oc tilladhe, att jngenn wdtbyesmandt eller wwindenn samme wor køpstadt Wiborg mwe eller skwlle nw effther thenne thiidt bigge nogre krambodhe wdenn fflore ffor<sup>ne</sup> bys porthe att brwge eller selle ther nogre kramwore, kelle, gryder eller nogre embits gerninger, fførre the fføre thet jndenn samme wor byes porthe Wiborg. Hwem som dierffwer her emodt at giøre, tha wære fforbroth, hwadt the haffwe mett at ffare. Sammeledes jngenn wdtbyesmendt mwe sellæ eller købe mett hwer andhen ffor sanctj Matthei dag klockenn er nij fformedag oc wordher ringett mett klockenn, som sedwane er. Hwem her emodt giør, wære ther om, som fføre er sagth. Thii forbiwde wij alle, ehwo the helst ære eller wære kwnne, noger her emodt hindre eller hindre lade moedt thenne wor skickellse oc willi eller noger fforfang at giøre eller giøre ladhe, andelig eller wertzslige, wnder wor drotninglig heffnd oc wredhe. — Giffuidt ij wor stadt Otthensse sanctj Bartholomej dag aar etc. mdxx wnder wort signett.

*Domina Regina per se.*

Original med Segl. Geh. Ark. (Afløvelse fra Viborg Raadstuarliv).

## 197.

1520, 20 September. Abramstorp. Elisabet, af Guds Naade Danmarks, Norges, Slavers og Goters Dronning, født Ærkehertuginde af Austria og Burgund etc. anbefaler i Kong Kristierns Fraværelse den kgl. Sekretær, Mester Jørgen Fris, Domprovst i Viborg, til Biskop efter Mester Erik Kaas og beder Kapitlet at give Mester Niels Fris, Kantor i Viborg, Possessionen af Bispedømmet, indtil Jørgen Fris selv kommer tilstede; thi Jørgen Fris har berettet, at Kapitlet har i Sinde »at postulere then mwucke biscop, hwilcket ey semliet er, effther thij j haffwe andher gode mend i ethers capittel, som dwelliigh ere, som i selfue ythermere kwnde wndhersto.«

Papir, med Dronningens store Segl i rødt Vox (utydeligt) som udvendig Forsegling, i Viborg Stiftsarkiv •Domkapitel• 1, 6. -- Trykt i Pontopp. Ann. eccl. Dan. II,

485; Ursin, Stiftsstadens Viborg S. 152. Sngln. Mester Niels Frises Skrivelse af 23 September s. A., hvorved han selv søgte at opnaa Bispeværdigheden, i Allens Breve til Kr. 2dens og Fred. 1stes Hist. I, 3.

1521, 7 Januar. Pave Leo 10de beskikker ved Provision Mester Jørgen Fris til Biskop over Viborg Stift.

Leo *episcopus*, seruus seruorum dei, dilecto filio Georgio, electo Vibergensi, salutem et apostolicam benedictionem. Apostolatus officium meritis licet insufficientibus nobis ex alto commissum, quo ecclesiarum omnium regimini diuina dispositione presidemus, utiliter exequi coadiuante domino cupientes, solliciti corde reddimur et solertes, ut cum de ipsarum ecclesiarum regiminibus agitur committendis, tales eis in pastores preficere studeamus; qui populum sue cure creditum faciant non solum doctrina uerbi, sed etiam exemplo boni operis informare commissasque sibi ecclesias in statu prospero et tranquillo uelint et ualeant auctore domino salubriter regere et feliciter gubernare. Dudum siquidem bone memorie Erico *episcopo* Vibergensi regimini ecclesie Vibergensis presidente, Nos cupientes eidem ecclesie, cum uacaret, per apostolice sedis prouidenciam utilem et idoneam presidere personam, prouisionem ipsius ecclesie ordinationi et dispositioni necesse duximus ea uice specialiter reseruandam, decernentes extunc irritum et inane, s[ic] secus] super hijs per quoscumque quauis auctoritate scienter uel ignoranter contingeret attemptari. Postmodum uero prefata ecclesia per obitum dicti Erici *episcopi*, qui extra Romanam curiam uiam uniuerse carnis est ingressus, pastoris so[ci]o destituta, Nos uacatione huiusmodi fidedignis relatibus intellecta ad prouisionem ipsius ecclesie celerem et felicem, de qua nullus preter nos hac uice se intromittere potuit siue potest, reseruacione et decreto obsistentibus supradictis, ne ecclesia ipsa longe uacationis exponatur incommodis, paternis et sollicitis studijs intendentes post deliberationem, quam de preficiendo eidem ecclesie personam utilem et etiam fructuosam cum fratribus nostris habuimus diligentem, demum ad te, canonicum dicte ecclesie, magistrum in artibus et de nobili militari genere ex utroque parente p[ro]creatum, in vigesimo octauo uel circa tue etatis anno et subdiaconatus ordine constitutum, cum apud nos de nobilitate generis, uite munditia, morum honestate, in spiritualibus prouidentia et temporalibus circumspectione alijsque multiplicum uirtutum donis fidedigna testimonia perhibentur, direximus oculos nostre mentis.

Quibus omnibus debita meditatione pensatis de persona tua nobis et eisdem fratribus ob tuorum exigentiam meritorum accepta, eidem ecclesie de ipsorum fratrum consilio auctoritate apostolica prouidemus teque illi preficimus in episcopum et pastorem, curam et administrationem dicte ecclesie tibi in spiritualibus et temporalibus plenarie committendo, in illo qui dat gratias et largitur premia confidentes, quod dirigente domino actus tuos dicte ecclesie sub tuo bono et felici regimini, gratia tibi assistente diuina, regetur utiliter et prospere dirigetur ac grata in eisdem spiritualibus et temporalibus suscipiet incrementa. Iugum igitur d[iuinum] tu[is] impositum humeris prompta deuotione suscipiens curam et administrationem predictas sic exercere studeas sollicite, fideliter et prudenter, quod ipsa ecclesie gubernatori prouido et fructuoso administratori gaudeat se commissam, tuque preter eterne retributionis premium nostram et dicte sedis benedictionem et gratiam exinde uberius consequi merearis. Datum Rome apud sanctum Petrum anno incarnationis dominice millesimoquingentesimoigesimo, septimo Idus Ianuarias, Pontificatus nostri anno octauo.

Dette Brev (meddelt af Dr. O. Nielsen) fandtes som Omslag uden om Hald Lensregnskab 1545 — 46. Enkelte Ord i Brevet ere utydelige, hvor Pergamentet har været sammenfoldet. Kardinalernes utydelige Underskrifter ere udeladte.

## 199.

1521, 13 April. Christiani 2di Brev til Magnus Gøe, Niels Høg oc Peder Lyche etc., at de schulle møde i Fiolminde i Mou Sogn, oc der grandsche, enten Øster Schielbech eller Vester Skielbech er rette Skiell imellum Wiborg Capitel oc Mariager Closter, saa der paa sette Skiell med Steen eller Gryfft, item at giøre Skiell imellum Høysted, Mou, Egensze oc Dochedals Marche. Dater. Løffuerdagen effter Quasimodogeniti 1521.

Gl. Fortegnelse over Breve i Kapitlets Skuffe.

## 200.

1521, 7 Juni. Kong Kristiern 2 skriver til Viborg Kapitel om, at hans Sekretær Mester Hans Wenck maa blive befordret til det første ledige Præbende, da han var iudstillet dertil af Biskop Erik Kaas efter Kongens Bøn.

Christiernus dej gracia Dacie, Suetie, Noruegie etc. rex (osv.) Premisso nostro sincero fauore. Wiider, kiere wenner, at wor elskelige

secreterer mesther Hans Wenck haffwer beret fföre oss, hworledes wer-  
dige fader byscop Erick, huess siell gud nade, lod hannum fformedelst  
wor scriffuelssze oc bõns skyld met alle ether samtucke oc wylie tiil then  
første prebende, ther ffalle kunde, installere, fföre huilket wij ether  
kierligen tacke, atj ether ther wdtindhen swo welwilgen beuiste, end  
doch wij ether eyg ther om tiilscreffue. Bethe wj ether fföre the kær-  
ligen, atj flittigenn tiilhielppe, saa han første prebende oc kanicke-  
domme, ther faller, fange maa, effther the i wide, han ther tiil rett  
haffuer. The wij jngeledes wille tiilstede, at hannum sin rettighedt be-  
tages skall, anseindes, at han ther tiil fföre wor scriffuelssze oc bõns  
skyld jnstalleret bleff, och atj ther fföre eyg tiilstede noghere andhen,  
før han met første prebende oc kanickedømme, ther faller, fforseet er,  
oc lader hannum nyde thenne wor scriffuelssze oc bøn got ath, som wii  
ether tiiltro. Ther met giøre oss synderligen tiil wylie, oc wille thet  
kierligen met ether forskyllde. Jn Christo valet. Ex arce nostra  
Haffnensi feria 6ta jnfra octauas corporis Christj anno etc. mdxxj. No-  
stro sub signeto.

Udskrift: Venerabilibus viris dominis archidiacono et cantorj  
ceterisque ecclesie Vibergensis capitularibus coniunctim et diuisim, nobis  
syncere dilectis. — I et Hjørne af Brevets Yderside med anden, dog samtidig Haand:  
*Domínica post X m militum* (23 Juni). Modtagelsesdagen?

Papir med Spor af Segl, Viborg Stiftsarkiv, »Domkapitel» I, 7.

## 201.

1521, 20 Juni. Mogens Gøye, Peder Lykke og Landsdommer Mogens Munk  
sætte paa Kongens Vegne Markskjel mellem Viborg Kapitels og Mariager Klosters Ejen-  
domme i Mov Sogn.

Aff hogeborne fyrsth her Cristiernss, Dannemarchis, Sweriges  
oc Norges konning etc. wore kyaresthe nadigh herres befalingh ware  
wij Moghens Gøy thill Clawsholom, Peder Lychy thill Dempstrup, rid-  
dher, oc Moghens Mwnck thill Wolstrup, landzdomere i Nøreinthlaudh,  
forsammelethe wthi Moo sogne oc giordhe skielle emellom hedherligh  
capitill i Wiborig och Mariagher closther i swo madhe, som her  
effther følgher. Fyrsth sathæ wij en store sthen emellom begge skelle  
bechne widh fiordhen, och ther syndher<sup>1)</sup> fraa thill then store hallindhe

<sup>1)</sup> Dette Ord er utydeligt paa Grund af Pergamentets Beskadigelse.

twygranetthe eghe stwbbæ, oc swo ther fra lodheretthe swdswdwesthe gemmen kyereth meth gryffth oc skiell effther skell ligghe ath then medell høg aff the thre høghe pa Reffsmarch offwen fore Reffs gard, swo longthe ther apa indhe thill fyrsthe marckæ skelle wendher, som kalless koningsløffqwystdrobe, och samme skielle atbliffwe marckskiele effther thenne dagh emellom Gudumholom oc Moo sogne och Fielmyndhe. Jtem och swa fran samme skiele sindher och østher ath om Westher skoffs endhe nordowsthe pa ath then thwye klowthede eghe stubb, som standher swdwesthe fraa then høg pa Høgstede aggher march liggendes, som kallis eghe høghe, hwilken eghe wore kiæresthe nadigh herre selffuer personeligh wdwesthe fore retthe marckæ skielle emellom Sundher skoff oc Westher skoff, oc the enghe i Westherskowen skule capitell nydhe thill Høgstedemarch effther wore kiæresthe nadig herres contractz lwdelssæ i theres lenghy oc bredhe, som the nw ere, oc ey ythermere skule forlenghes eller forbredes, endh som the nw ere, methen skule nw straxth om merkess, oc fra for<sup>ne</sup> egh nordeowsthe pa mytthe ath Hoolstarresigh thill Hwndhe kroghen och swo østher pa ath then strømmæ ghemmell Høgstedewadhe oc swo retthe wpe østher mytthe ath Lomossighæ oc thill then gryffthe hoess the thw smaa hwidhe stubbe och østher ath then<sup>1)</sup> gemell then lidell lwndhe thill then hvide byrckhæ, som standher hoess stabill oc steen och ere hørne skielle mellom Moo match, Høgstedemarch, Egnes march oc Dockedalss march, oc sindher fra for<sup>ne</sup> hørne skelle offwer weggen fram ath then store gryffthe østhen om then ythersthe eghe i Græsetthe hoffwedhe, thill then nesthe march skiell wendher, och østher fraa for<sup>ne</sup> hørne skelle thill then peell, som wore kiæresthe nadigh herre selffue wiisthe skelle ath were mellom Dockedall och Egnes, som standher hoess trebondhen steen, oc swo retthe østher wdi haffwedæ. Thill withnessbørth oc bedher forwaringh henghe wij wore indsegele nethen fore thette wort obne breff. Datum Egnes anno domini millesimoquingentesimouigesimoprimo feria quinta proxima post festum sancti Botulphi confessoris et abbatis.

Pergament i Viborg Stiftsarkiv, Fleskum Herred, Storvorde Kald Nr. 10. Notarialpaategninger: Nørre Jyllands Landsting 24 Aug. 1735; Kommissionen paa Høstemark 13 Septbr. 1735; Højeste Ret 7 Januar 1738. — Smlgn. Dsk. Mag. VI, 134 — 35, hvor Brevet er aftrykt efter en Landstingsvidisse af 1735, men under den urigtige Dato 18 Juni.

<sup>1)</sup> Dette Ord synes atter overstreget.

1522, 27 Maj. Hans Bartholomæussen, Lensmand paa Aalborghus, eftergiver for Jomfru Marie Skyld Læsøboerne en Del af Kongeskatten for 1522 indtil Pinsedag.

Jegh Hans Bertholomej, lensman til Aelborighws, gorer alle witherlig i thette mitt obne breff, at thesse breffwyszer, mester Mats Nielssen, kanick i Wyborig, oc her Cristen Nielssen [sognepre]st ibidem, haffuer nw wæret hos meg, handellet med meg paa wor kiereste nadige herres wegne om then kongheskath med ty Læssyo men. Taa haffuer jeg giord for Jomfrw Marie skyld oc menighe kapels (!) skyld oc wndt thennom wed eet hwndret marck, med sa skiel, at thy relig indkommer inden pints dag i thet senest, eller oc komme hyd til Aelborigh til meg oc gyffue meg reth mantal efther wor kierste nadighe herres breff. Til wyndesbyrdh trycker jeg mit indzegele neden paa thette breff. Datum Aaelborig tyst dag nest for wor herres hemelfar dag, anno dominj mdxxij.

Paaskrift: Hans tolder.

Papir med Segl. Viborg Stiftsarkiv •Læsø•, Pakke 13.

1522, 5 Juni. Hans Tolder, Lensmand paa Aalborghus, kvitterer for Modtagelsen af 100  $\text{R}$  dsk. i Skat fra Læsø; Udsættelse af Inddrivelse af Madskatten for 1521.

Jeg Hanss Tolder, høffuitsmand po Aleborghwss, gjør alle vitterligt met thette myt obne breff, at ieg nw i dag haffuer annammet oc opborett aff hederlige oc fornwmstige mend Mesther Mattis, canic j Viborg, oc Lass Michelssen i Byrom sogen paa Lesø ith hundritt marck danske pendinge paa vor kiereste nadige herrës vegne for all then skatt, som alle the paa Lesø boo skulde gifue hanss nade nw thenne reyse, som ieg nw haffuer befaling at opbere paa hanss nadess vegne, oc som gaar offuer alth Danmark. Tesligest haffuer ieg vnth og giffuet alle the paa Lesø boo dag paa then madskatt, som the skulde haffue giffuet thet aar sisth forleden, then tyd guds aar screffuess mdxxj, till ieg kommer till vor kiereste nadige herre oc vnderuiser hanss nade ydj, at thett er armth folk. ther paa landet, oc haffue liden bering oc skulle aarlige aar kiøbe mesthe delen thet korn, the skulle fortere, oc tha giøre met them, huatt hanss nadess villie er. Ty forbywder ieg alle, hoo the heldst ere eller vere kunde, for<sup>o</sup> Lesø mend atskatte, platze,

vmage eller i noghre made forfong atgiøre for then skatt, the skulde giffue j aar, efter thenne dag, og tesligest for then madskatt, the skulde haffue giffuet tilforn, før end ieg ydermere faar vor kiereste nadige herres villie atvide ther paa. Datum Aleborg *feria quinta proxima ante dominicam pentecostes anno domini mdxxij, meo sub sigillo.*

Papir med Segl, Viborg Stiftsarkiv, •Læsø•, Pakke 13.

## 204.

1521 eller 22? Kvittering for 200  $\text{R}$  Skat af Læsøboerne.

Kiendes jeg Michill Fogh, wor kieristhe nodighe herres toller poo Skaffuen, at haffue anamet aff fornwmstigh mend, som bøggher oc boer poo Lessø, ij hwnderth mark penninghe aff the penninghe, som the skulle gyffue wor kieriste nodighe herre tiill hielp i for aff for<sup>ne</sup> land, oc ladher jeg thennom qwytt oc fry for alle tyttalilssæ poo wor kyeristhe nodighe herres wegne for for<sup>ne</sup> ij hwndert marck. Till wdermer windesbiørd trækker jeg myt yntzegell nedhen for thette myt obne breff.

Papir med Segl, sammesteds. Datum mangler, men efter Haanden at dømme maa det være omtrent samtidigt med de foregaaende Breve.

## 205.

1522, 14 November. Tingsvidne fra Læsø Birketing, at al Handel med Svenskerne i 5 Aar har været forbudt af Kapitlet efter Kongens Befaling.

Joen Bagge, dommer paa Lessø ting, Symen Mørk oc Las Michilssen, rade men j samme steed, Cristiern Nielssen, sogne prest, Andhers Laurissen j Bastkiær oc Andhers Swenssen giører alle vitterligt met thette vort obne breff, ath aar effther gutz byrd mdxxij then fredag nest effther sanct Morthenss dag vppa for<sup>ne</sup> ting var skicket hederlig man herre Keld Oluffssen, canic j Viborig, eskeet oc framledde eth w willig tings vitne aff viij danne men, som er Matis Laurissen i Lund, Peder Lille, Peder Lidherssen, Nis Laurissen pa Bøerwm, Lauris Nielssen i Haffnebo, Villatz, Jep Staarbeck oc Villom Cristiernssen j Piilegard. Thesse for<sup>ne</sup> viij danne men vontne pa theris tro, siæl oc rette sanne met vprægthe fingher, ath the hørde oc soghe samme dag indnen alle iij stocke, at for<sup>ne</sup> herre Kield Oluffssen obenbarlig oc strengelig forbøed vndher liiff oc gotz, at inghen indbyggher, man eller quinne, vng eller gammel, schulle sæle nogher swensske man salt eller haffue noghen handell met swensske j noghen made emod war kiere nadige herris bud



oc befalling. Jtem vontne oc for<sup>ne</sup> viij men, at hederlig capitell i Wiborig haffuer aarlig giord obenbarlig oc strengelig forbud ath i v samfuld aar, at inghen Lessø indbygggher skulle sæle swensske men salt eller haffue noghen handell met thennom vndher liiff oc gotz, oc haffuer hederlig capitell j Wiborig ladhett strengelig ware oc wogthe pa for<sup>ne</sup> Lessø at aff stille swenssk kiøb oc handell vdhen all forsømmelss. At saa er gongit, trykker wy vort jnsigle neden for thette vort opne breff, scriffuet aar dag oc tiid, som forre staar.

Papir; 4 paatrykte Segl. Viborg Stiftsarkiv, •Læsø• II, 4.

## 206.

1523, 29 September. Bisp Styge Krumpen stævner Viborg Kanniker, fordi de have aflyst hans tidligere Bandlysning af Læsø Kirker og deres Værger, til at møde for sig, og fornyer Bandlysningen.

Stiggo Krompen, dej et *apostolice sedis gracia Burglanensis ecclesie episcopus*, omnibus et singulis *prepositis*, prioribus, *curatis*, *vice-curatis ceterisque nostre diocesis et clericis et laicis salutem et paternum jn domino affectum*. Suffragante nobis et *diuinj et pontificii juris ratione hoc potissimo necessitatis tempore exile et satis moderatum charitatum subsidium a nostre diocesis parochialibus ecclesiis jn jnsula Lessø situatis totiens iteratis vicibus postulauimus*. Necnon earundem tutores ad *huiusmodi subsidium nobis assignandum juridice et competenter per censuras ecclesiasticas monuimus*, et demum illorum exigente *contumacia et ipsas ecclesias ecclesiastico jnterdicto supposuimus et earundem dictos tutores excommunicationis sententia prout de jure innodauius*. Verum tamen, ut certorum relatione accepimus, quidam Vibergensis ecclesie *pretensi canonicj*, quo *spiritu ducti nescitur*, nostram jn messem temerarie et de facto suam falcem miserunt, antedictas censuras, sic vt *premittitur*, per nos *ordinaria autoritate promulgatas quadam supersticiosa temeritate neue juris ignauiam relaxantes et relaxatas fore decernentes*, non minus jn ipsorum sic *ligatorum animarum periculum quam jn nostre ordinarie jurisdictionis maximum parinpendium, prejudicium, jacturam et damnum*. Cum autem *euidetissimis vtriusque juris argumentis [con]stet*, antedictos *pretensos canonicos nec ordinaria nec aliqua delegata auctoritate suff[ec]tos huiusmodi censuras non posse quocunq[ue] jure relaxare*, vniuersitati vestre *prefatos ecclesiarum tutores non minus excommunicatos et ipsas ecclesias jnterdictas fore denunciamus*, et nihilo-

*minus ex superhabundantj prefatos tutores ecclesiasque iterata vice per presentes dej nomine excommunicamus interdicimusque. Insuper et sepedictos canonicos pretensos, si illorum presentia hic jn nostra diocesi haberj poterit, alioquin illorum locatenentes curatos seu vicecuratos jn dicta jnsula Lessø, quocunque ordine seu nomine censeantur, sub excommunicationis pena per presentes peremptorie citamus, quatenus quinta-decima die post excommunicationis [commu]nicationem seu notificationem presentium, si juridica fuerit, alias proxima sequente, coram nobis judicialiter compareant de prefatis jniuriis seu verius contumeliis nobis per illos illatis legitime responsuri. — Datum Segelstrupp anno dominj mdxxij die sanctj Michaelis archangelj, nostro sub secreto.*

Samtidig Paategning paa Foden: *Affixa sunt hec instrumenta valuis ecclesie Byrwm septimo die mensis Octobris.*

Papir, beskadiget af Fugtighed. Viborg Stiftsarkiv •Læsø• V, 5. — Seglet vel bevaret i rødt Vox: firdelt Felt med Bispehuen over; i øverste Felt til venstre to korslagte Nøgler, til højre et Hjul (Krumpernes Slægtsvaaben); nederst til højre to korslagte Sværd; det fjerde Felt utydeligt. Om det hele slynger sig et Baand med Indskrift, hvorfra kan skjælnes: St. . . Krømp(en) Burgl.

## 207.

1523, 9 November. Kvittering paa den •Hjælp•, som Kapitlet havde udredet til Kongen af sine 3 Kirker paa Læsø.

Niels Høgh thill Esker, riddher, oc Jens Hwass thill Koess, wepner, gjør witterligt meth *thette* wort opne breff, at hedherligh capitill i Viborgh haffuer antwordeth oss aff theres iii kirkier pa Lessø apa wor keresthe nadigh herres wegne lxvij lod sølff oc lxxvij mark pen. thill hielpe, som hanss nade oc rigens radh them ther om thillscreffueth haffuer. Thill witnysbyrdh træcker wij wore signeth nethen fore *thette* wor opne breff. Datum Vibergis, mandaghen nest fore sancti Martini dag, aar etc. mdxxij.

Papir i Viborg Stiftsarkiv, •Læsø• VI, 6. Seglene ere vel bevarede; i Høghs er Vaabnet ikke kjendeligt; Jens Hvasses tydeligt. Smlg. Dsk. Adelslex. I, tab. XLIII, Nr. 181. 2 Sparrer, med Bogstaverne J. H.

## 208.

1524, 6 Juni. Frederik I forbyder Læsøboerne at forhugge Øens Skove og byder dem under Trusel af Straf at svare Kapitlet Landgilde m. m.

Wij Friderick, mett gudts nadhe vdtuoldt konning thill Danmark ock Norigæ, hertug vthy Sleszuig (osv.), helsze ether alle, bønn-

dher ock thienner, som bygge och boee paa Leszøee, kerligenn met gudt oc wor nadhæ. Wither, kieræ [wenner], att oss *elskelige* menige capittell vthij Wiiborig haffue ladett berette [fore] oss, athij thiill wplickt forhugge ock forhugge ladhæ skouge[ne] ther paa landet emodt theres villie oc samtyckæ, och thesligest, athij [ære] thennom offuer horige fore ock ey vilde giffue ock giøre thennom ethers retthe skyldt, renthæ, landtgildæ ock andenn deell thiill godæ redhæ, som i thennom aff retthæ plictuge ære, huilcket wij ingenlundæ mwe eller thillstede ville. Thij bethe wij ether alle ock huer serdeles strengelig biudhæ, athii her effther være ffor<sup>ne</sup> capittell horigæ ock lydiigæ, giffwendes ock giørendes thennom thiill gode redhæ, huis renthæ, landtgiilde ock andenn deel i thennom skyldiig ære, och ey forhugge eller forhugge ladhæ skougende ther paa landet, som i giortt haffue. Ehuo som her emodt thette vortt breff fordriisther ock dierffer seg thiill atgiøre, skulle wij ladhæ straffe ther offuer, som vedtbør. Her mwe i retthæ ether effther och lader thet ingenlunde. Giffuidt paa vortt slott Kiøpenhaffuen Mandagen nest effther sanctj Erasmj martiris dag aar etc. mdxxiiij. Vnder vort signett.

*Dominus rex per se.*

Papir med Segl, Viborg Stiftsarkiv »Læsø«, XXIII, 13. »Læst paa Læsø Birketing St. Olai dag 1597«.

## 209.

1524, 4 Juli. Kong Frederiks' og Rigsraadets Svar paa forskjellige Klagemaal fra Viborg By og forskjellige Bestemmelser i den Anledning for Kjøbstæderne i Almindelighed. — Om Kong Kristierns Truster og Lybækkernes og de vendiske Stæders gode Forhold til Riget. — Om Kjøbstædernes Privilegier m. m. — Jvfr. Allen, de tre nord. Rig. Hist. IV, 2, 363—65.

Vii Frederick, mett gudts nade vtualdt koning tiill Danmarck oc Norge (osv.), helse ether alle wore kere vndersotte, ssom biigge oc boo vtj wor købstad Viiborg, *kerligen* mett gudt oc wor nade. Wiider, at oss *elskelige* Michel Gremerssen, wor burgemestere, oc Jesper Friis, wor raadmand i samested, haffue berett for oss oc wort *elskelige* Danmarcks riiges raad ethers ærinde, brøst oc klagemoll paa menighedens wegne vthj ethers by, som her effther følger. Først, at prouister, canicker, prester oc riigefogther oc bønder købe korn ath selge vt igen tiill tønne drick etc. Ther paa haffue wij oc wort *elskelige* Danmarcks riiges raad swarett oc giortt slig en skickelse, at ingen probest, prest eller fogett skall her effther købe korn oc briigge øll aff at selge tiill forprang, vthen huess the købe tiill theres eget huss behoff wppehøllelse. Jtem

skall ingen prouist, prest, foget eller bønder købe øxen at stolle, flere en the kwnne føde met theres eget fodher oc aull, oc huess øxen the wiille ther aff selge, thenom schulle the selge burgere oc køffmend, riigens indbiiggere, oc ingen anden. Jtem om honning, ssom køffstamend giiffuer kere paa at selges tiill forprang etc. Skall ingen køffue honning tiill forprang at selge vthen tiill hans eget gortz behoff, oc huess mand haffuer mere at selge, skall mand selge burgere oc købstamend, riigens indbiiggere, oc ingen anden. Jtem ssom køpstamend i Judlandt oc kere theres brøst, oc for<sup>as</sup> Michel Gremerssen oc Jesper Friis paa ethers wegne, ssom i haffue wedt oc kwll at købe thenom ssaa dyrtt, ythermere æn i pleje at gøre. Ther paa giiffue wij oc wort *elskelige* Danmarcks riiges raad saa for swar, at bønder oc menige almwe bekere thenom horlegen, at the ware, ssom at the skulle købe vtj købstæderne, thenom købe the nw saa dyre for gode penninge, ssom the tiill forne giore, ther then forderffuelig mynt klippinge genge wore. Ther fore tyckes oss oc wort *elskelige* Danmarcks riiges raad gott were, ati oc andre køpstedemend wiille gøre en skellig skickelse paa ethers ware, ther i selge vtj køffstederne, thet mand kand gøre tiisbedre skickelse paa wiidt oc anden dell, ssom indføres vthj købstæderne. Nar wij komme tiill Judland, thaa wiille wij gøre en skickelse om huess som selges skall vtj køpstederne, effther ssom landens leglighed tiill siiger. Effther thj at koning Christiern stander en nw dagligen effther riigens skade oc forderffue, ther fore bethe wij ether oc biude, oc oss *elskelige* Danmarcks riiges raadt, ether alle oc wore køpstemend her vtj riiget, at the for teres egen welfarth skiildt rette thenom effther gode harnisk, bøsser oc gode werge oc wære ther tiill rede mett natt oc dag at affuerge wor, riigens oc theres egen skade oc forderff, som oss oc alle riigens indbiiggere machth paa ligger. Wij oc wort *elskelige* Danmarcks riiges raadt oc gode mend her vtj riiget wille alle were welluillige tiill mett heste, harnisk oc werge at affuerge riigens skade oc forderff aff all wor yderste machth oc formoge. Thiisligeste giiffue wij oc oss *elskelige* Danmarcks riiges raadt ether at betencke the store welgerninger, hielp oc trøst, ssom the lybske oc vendiske steder haffue oss oc Danmarcks riige beuist i thenne lange feyde, at the en nw ere welluillige tiill at woge liiff oc gotz hoss oss oc Danmarcks riige, om noget paa komer. Thij bethe wij' oc wort *elskelige* Danmarcks riiges raadt, atj fore oc fremme theres burgere oc køpstamend, ssom hiid komme vthj riiget, thiill thet besthe oc ey tiil stede, at thenom skeer wrett eller forfang vtj noger made.

Thj all then stwnd wij, wore riiger, førstedom oc stederne gøre ett mett huer anden, thaa bliffuer bode wore riiger, furstedom oc stederne wiidt machth. Fyndes oc noger aff wore burgere, ssom icke ere theres burgemestere oc raad horege oc lydege i thiisse for<sup>ne</sup> article eller i andre made, tha schall burgemestere oc raadt haffue fuldmachth tiill at straffe thenom tiilbørligen. Skulle i oc andre køpstamend nyde theres preuileger wedt fuldt machth oc vforkrenckt i alle made, ssom thenom giiffne ære aff framfarne koninger vtj Danmarck, oc nar wij haffue anamet wor kroning, thaa wiille wij thenom nadelegen stadfeste. Thij bethe wij ether oc alle andre køpstamend her i riiget, wore kere vndersotte, atj lade ether vthi alle made fyndes weluilligen mod oss oc wort *elskelige* Danmarcks riiges raadt mett all troskab, ssom gode oc tro vndersotte bør at gøre. Wii wiille igen wiide oc ramme alle ethers gaffn, beste oc bestandt, ssaa i oss tacke skulle. Befalindes ether gudt. Giiffuit paa wort slott Køpnehaffn mandagen nest effther wor frue dag visitacionis aar etc. mdxxiiij, vnder wort signet.

Samtidig Paategning: Koning Frederiks stadfestningh offuer Wiborg byes oc andre kiøbstederne thieres priuileger.

Papir med Segl. Geh. Ark. (Afløsering fra Viborg Raadstuarkiv.)

## 210.

1524, 5 September. Kristen Nielsen, Sognepræst til St. Mogens Kirke i Viborg, Kristen Madsen af Dueholm Kloster og Morten Thamsen af Helligaandshuset i Aalborg, Præster, bevidne, at saa længe de have været eller søgt til vor Frue Land Læsø, har Biskoppen af Vendsyssel ikke faaet Skat eller Hjælp af Kirkerne der paa Landet. Dat. Vor Frue Land Læsø, Mandag før vor Frue Dag nativitatis.

Original paa Papir i Viborg Stiftsarkiv •Læsø• VI, dog kun beseglet af Kristen Nielsen. Trykt i Dansk Atlas V, 393. Omtrent af samme Indhold som Nr. 213.

## 211.

1524, 28 Oktober. Frederik 1ste forbyder Bispe Styge Krumpen af Børglum at bandsætte Kirkerne paa Læsø, førend Sagen har været for ham og Rigens Prælater paa almindelig Herredag.

Vii Frederich, met guds nade Danmarcks, Wendes oc Gotes konning, vtuoldt konning tiill Norge (osv.), giøre alle witherligt, at oss

elskelige capittell wtij Wiborg haffuer keritt oc berett fore oss, at oss elskelige werduge fader mett gudt, her Stygge Krumpen, biscop tiill Burlwm, haffuer besworett theres kirker paa Lessø i thenne neste forleden winther mett almyndelig forbudt, at messze oc guds tieneste ey motte hollis i kirkerne, oc døde menneskis kroppe ey motthe begraffuis, oc wille for<sup>ne</sup> werduge fader nu wppaa thett ny sette saadant forbudt paa for<sup>ne</sup> kirker oc folk oc ycke wiill nøgis oc orffwis mett saadan rettighedht oc biscopelige tyngge, som hans forfædre biscopper tiill Burlwm her tiill haffdt haffue oc han orligen haffuer oc fanger aff for<sup>ne</sup> kirker oc land. Thij haffue wij nu aff wor sønderlige gunst oc nade annammett tiill oss then szag, them ther om emellom ære, at forhandle mett oss elskelige werduge fædre biscopper, riigens prelather, tiill endelig dom i rette, nar for<sup>ne</sup> oss elskelige werduge fader mett gud, her Stygge Krumpen, biscop tiill Burlwm, wiill steffne them i rette fore oss oc for<sup>ne</sup> riigens prelather tiill almyndig herredag. Thij bethe wij kerligen oc biude for<sup>ne</sup> oss elskelige werduge fader mett gudt, her Stygge Krumpen, biscop tiill Burlwm, for<sup>ne</sup> kirker oc folk her emodt at hindre, hindre lade, møde, platze, deele eller nogett forbudt at gøre, før en samme szag haffuer wærett i rette fore oss oc for<sup>ne</sup> Danmarks riiges prelather, som forscreffuit stander, oc bliffue ther adt skiildt mett rette. Giffuett wtij wor købstadt Wiborg *sanctorum apostolorum Simonis et Jude* dag aar etc. mdxxiiij, vnder wortt signet.

*Relator reverendus pater Georgius, episcopus Vibergensis.*

Original paa Papir med Spor af Segl i rødt Vox. Viborg Stiftsarkiv •Læsø•, VI, 11.

Sammesteds en samtidig Kopie, vidimeret af: Ketillus Digszmet, clericus *Vibergensis diocesis, publicus auctoritate apostolica notarius*; bag paa staar skrevet med samme Haand: Vidisse *pro domino Burglanensj*.

## 212.

1524, 28 Oktober. Frederik 1stes Bekræftelse paa Viborg Domkapitels Privilegier.

Wii Frederik, met guds nade Danmarcks, Wendes oc Gotes konning, wtuoldt konning tiill Norge (osv.), gjøre alle witherligt, at wij aff wor sønderlige gunst oc nade haffue tagitt, annammitt oc wndfangitt oc mett thette wortt obne breff tage, annamme och wndfange oss

elskelige prelather, cannicke oc menige capittell wtij wor stadt Wiborg met alt theres gods, røringes oc wrøringes, hion, tiennere oc wornede wtij wor konlige hegn, friidt, wern oc beskermelsze besonderligen at forsware oc fordragtinge tiill alle rette. Haffue wij oc saa aff *same* gunst oc nade samtyckt, fuldburdt oc stadtfest oc nu mett thette wortt obne breff samtycke, fulburde oc stadtfeste for<sup>ne</sup> oss *elskelige* prelather oc capittell wtj Wiborgh alle the friiheder, nader oc priuilegier, som høgborne førster, wore forfædre, fremfarne konninger i Danmarck, thennom nadeligen wndt oc giffuit haffue, saa the altingest wedt theres fuldmagt bliffue schulle oc thennom wbrødeligen holdes wedt alle theres ordt, punchter oc artickle, effther szom the breff jndeholder oc wdtwiszer, the ther paa haffue. Thij forbiude wij alle, ehuo the helst ære eller wære kunde, oc serdelis wore fogether oc æmbismend, for<sup>ne</sup> oss *elskelige* prelather, cannicke oc capittell her imodt at hindre, hindre lade, møde, platze, deele, wmage eller i noget maade at wforrette wnder wor kongelige heffn oc wrede. Giffuit wtij wor kiøbstedt Wiborig *sanctorum apostolorum Simonis et Jude* dag aar etc. mdxxiiij. Wnder wortt Signet.

Relator Georgius Friis, *episcopus Vibergensis*.

Papir; Seglet afrevet. Viborg Stiftsarkiv, Gejstlighedens Privilegier. Nr. 3.

### 213.

1524, 13 November. Sognevidne af Læsø Mænd om Børglum Biskops Indtægter af Øens Kirker. Smlgn. Nr. 210.

Alle men, thette breff see eller høre lesse, kundgør wij Chresten Bygssen oc Chresten Nielssen, presther, Nis Terkilssen, Marthen Symenssen och Lauritz Kortssen met menighe landhe men, som tha til stedhe war, at aar efter gudz byrd mdxxiiij, søndag nest efter *sancti* Marthinj dagh paa Byrwk kieregard war skicked for oss welbyrdig man mester Anders Scougard, erchidegn i Wiborig, esked oc fick et fuldt sogne wintne aff xij danne men, som war Marthen Symenssen, Nis Lauritssen, Peder Lille, Nis Terkilssen, Las Thwressen, Michel Jenssen, Kort Pederssen, Sewren Nilssen, Nis Nilssen, Symen Martenssen, Anders Swendssen oc Eric Nilssen, hwilke ther endrectelig wontne paa tro, seel oc sandben, at them war ffuld witterligt, at aldrig nogen biscope aff Wëntzøsel haffde fanget help eller bescatning aff thi fattige kirker her paa wor ffrwe land Lessø, wdhermer en then thridie deel hwert arligh aar aff alth thet, som

thiindiss til kirken oc presten, och en oxer eller ij aff hwer kirkj, nar han kommer hid at giøre fermelss, førre nw stacked thid forleden werdighe fader met gud her Stygi Krumpen begeredhe ydermer skath aff them, en som sagd er, mod gamle sedwan oc friihet, som capitel aff Wiborig haffuer haffd j rolighe handh oc heffd met for<sup>ne</sup> theress kirker. Ath thi saa wontne for oss met theress høgisthe eedh oc bad them saa gud til help, at thi aldrig haffde anned hørd eller spurd aff gamle foreldher, thet wintne wij met wore jndzegler nedhen for thette breff. Giffuet paa wor firwe land, aar oc dag som forscreffuet standher.

Papir med 4 Segl. Viborg Stiftsarkiv «Læsø» VI, 7. Skrevet med Mester Anders Skovgaards Haand.

## 214.

1525, 14 eller 21 Juli. Kapitlets Fuldmagt til Kantor Niels Fris m. fl. at møde for Rigets Prælater paa Herredagen i Kjøbenhavn i Anledning af Striden med Styge Krumpen.

Andreas Skoggardh archidiaconus ceterique capitulares ecclesie Wibergensis notum facimus hiis litteris nostris patentibus, quod presentium exhibitores, venerabiles viri dominj magister Nicolaus Friiss cantor, Ketillus Olauí atque Joannes Joannis, eiusdem ecclesie canonicj, plenis commissione ac mandato eiusdem capituli sunt ad comparendum missi coram reuerendis jn Christo patribus et dominis episcopis et prelatís regni. Datie jn dieta proxima Haffnie celebranda, reuerendo jn Christo patri ac domino domino Stigoto Krwmpen, dei gracia episcopo Burglanensi, in causa et causis de et super certis ecclesiis et earundem libertatibus jn jnsula Læssøe juxta reuerendissimi jn Christo patris et domini domini Achonis, ecclesie Lundensis archielectj, mandatum et citationem responsurj et tractaturj, prout ordo iuris et iusticie postulauerit, ratum et gratum habentes, quidquid per eos legittime ac juridice actum fuerit et attentatum. Jn cuius commissionis testimonium et vigorem sigillum prefatj capituli Wibergensis presentibus jnferius est jmpressum. Datum Vibergis anno domini mdxxv jn profesto beate Margarete virginis et martiris.

Papir med Spor af paatrykt Segl (Kapitlets Sekret) i Viborg Stiftsarkiv «Læsø», XXIII, 33,



## 215.

1526, 21 Oktober. Sognevidne fra Grensten, Middelsom Herred, at Præsten i Østervelling har tilbudt Her Predbjøn (Podebusk) Fyldest for sine Svin i Østervelling Skov.

Helſenner wy alle *met thette* vorth obnæ breff, ath aar effther gudz biørth mdxxvj søndagh nesth effther Luce ewangeliste dagh war skicketh for oss alle pa *Grendsteyn* kyergardh, som *samme* dagh søgthæ *forscreffuedh* *Grendsteyn* kyrky, erligh mandh *her Laress Jensøn*, sogne presth tiill *Østervellingh* kyrky, lideligh esketh och feck eth fwth sogne vinne aff xij willygh loffasth *danne* men, som war och er *Jes Michilſøn* y *Grendsteyn*, *Michil Jepsøn ibidem*, *Peder Nielssøn ibidem*, *Seueren Nielssøn ibidem*, *Seueren Michilssøn ibidem*, *Jes Berthelsøn ibidem*, *Esber Nielssøn ibidem*, *Esber Vinther ibidem*, *Mattis Michilssøn* y *Steffnstrvp*, *Esber Rønghy ibidem*, *Lass Jenssøn ibidem* och *Andherſs Jenssøn ibidem*, hwilke *forscreffuedh* xij *danne* men endregtheligh *vanth* paa *theress* godhæ troff, syel och retthe sandhæ, ath for *thennom* stodh *samme* *forscreffuedh* dagh ij troffasth *danne* men, som er *Nielss Røngy* y *Steffnstrvp*, *Seueren Mattisſøn* y *Hornbek*, och lideligh tiill stodh for alle, atthy nerwerrynness hwoss war paa *Østervellingh* berktingh y fywrd tysthdagh nesth effther *sancti Mauricii* dagh och hørth, ath *forscreffuedh* *her Lauriss Jenssøn* lideligh stodh indhen fyre stock oppo *forscreffuedh* *Østher vellingh* berktingh och tiill bødth *met her Prebiørnss* møndygh foghedh for alle oppa *samme* *forscreffuedh* *Østher vellingh* berktingh, ath han ville giøre *her Prebiørn* fwllesth for *syn swyn*, som han *haffdhæ* pa *Østher vellingh* skoff, som *andher* giordhe, som *haffdhe* *swyn* paa *forscreffuedh* skoff, hwilke ath hanss *gardz* eydom eller och hanss *biscop* och *prelaath* kandh icky fry *hannom*. Ath saa er *goedh* och *fareth*, som *forscreffweth* staar, y alle *madhæ* *thet* vindher wy *met worth* inzele nedhen for *thette* vorth obne breff, *Nielss Rønghy* y *Steffnstrvp*, *Seueren Mattisſøn* y *Hornbek*, *Jes Michilſøn* y *Grendsteyn* och *Mattis Michilſøn* y *Steffnstrvp*.

Udenpaa med samtidig Haand: Beplictelsens breff, olden peng.

Papir med 4 Segl. Viborg Stiftsarkiv, Middelsom Herred, Østervelling Sogu.

## 216.

1526, 23 Oktober? Kong Frederiks Skrivelse til Borgemestre, Raad og Menighed i Viborg, at han har taget Mester Hans Tavsens under

sin kongelige Beskyttelse og udnævnt ham til sin Kapellan, samt tilladt ham indtil videre at blive i Viborg for at prædike Guds Ord, hvorfor han beder dem at tage Hans Tavsens under deres Beskyttelse, hvis nogen skulde bruge Magt eller Vold imod ham. — Aalborg St. Simonis apostoli Dag (28 Oktbr.; læs: Seuerini episcopi Dag (?), o: 23 Oktbr.).

Dänische Bibliothek I, 7 — 9; Røn, Biographia Joh. Tausani p 13 — 14. — Pontoppidan Ann. eccles. Danicæ II, 796; Zwerg, Sjellandske Cleresi. I, 434—35. — Alle disse Aftryk stamme fra Mag. Kr. Eriksens haandskrevne Viborg Historie (Universitetsbibliotheket) efter Originalen i Viborg Raadstuarkiv, hvor Brevet imidlertid hidtil ikke har været til at finde. Om Dagen for Brevets Udstedelse jvfr. Annaler f. nord. Oldk. og Hist. 1847 S. 119—20.

## 217.

1526, 2 November. Frederik 1stes Brev til Viborg Domkapitel om at skaffe Provsten Mester Knud Henriksen (Gyldenstjerne) hans Indtægter m. m.

Fridericus, dei gracia Danorum, Sclavorum Gotorumqve rex, electus in regnum Noruegie (osv.). Premisso nostro syncero fauore. Kiere wenner, wiider, at oss er tiill wiidendis wordit, at oss *elskelige* Mesther Knudt Henrickssen, proffuist vdj Wiiborgk, wor mand och raad, haffuer nu vdj nogle aar fanget ringe tingeste eller plat ingtet aff samme hans proffuesthie aff then rentte och wisse indkomme, som hannum ther aff met rette aarligen bør athaffue, och ath hans procurator, som i ther tiill vdj capittell haffue skicket, vpbær samme rentte och indkomme och beholder thend fore sig, och mesther Knud, som proffuistiedt tilhører, fanger ther aff ingtet sig tiill gagnn. Thij bethe wij ether kierligenn och wille, atj lade for<sup>ne</sup> oss *elskelige* Mesther Knudt følge samme hans aarlige indkomme och rentte aff for<sup>ne</sup> hans proffuesthie, saa hand thet sielff effther hans eygen wilge och tiill hans eygen nytte och gagnn beholde maa och skall, och hans procurator, effther thij at hand offthe beswaris met kaast och theringh wdj wor och riigens merckelige erende bode indhen riigis och wdhen vdj raadzuise. Hand skall sielff besckice thend ther tiill, som paa hans weigne skall vppeholde alt then tyngte och tjeneste bode indhen kircken [och vdhen,] aff proffuesthen bør att vppeholdis, och effther thij at samme proffuestie er aff wor och kronens herlighedt, ther tiill wij ære patron, thaa kunde wij icke heller liide, at thend thet saa skall nyde fore sigh, som oss och riiget ingtet gagnn eller tjeneste gjør eller giordt haffuer, fore then, ther huer dag vdj wore och rigsens reigser (nar behoff gjørís) ærende och tienneste brugis och

met beswaris. Ther met giøre i oss synnerligen tiill wilge, och forskyldte thet met ether gierne. Jn Christo valete. Ex ciuitate nostra Arhusiensj die commemorationis animarum, anno etc. mdxxvj. Nostro sub signeto.

Udskrift: Venerabilibus viris dominis archidiacono et cantorj ceterisque ecclesie cathedralis Wibergensis canonicis coniunctim et diuisim, nobis syncere dilectis.

Samtidig Paategning: Kon. majestatis for Mester Knut Gyldenstern om friihedt etc.

Original paa Papir med Spor af Segl, Viborg Stiftsarkiv, •Domkapitel• I, 8.

## 218.

1527, 7 April. Frederik 1stes Brev til Viborg Kapitel om, at Povl Nielsen skal have sit Gods igjen. som Kapitlet med Urette har taget til sig, eller møde for Mogens Munk med flere gode Mænd.

Fridericus, dei gracia Danorum, Slaorum Gottorumque rex, electus rex Noruegie (osv). Premissa reuerentia cum nostro sincero fauore. Kære wener, mowe y widhe, att thenne breffwiszer Powell Nielsszen haffuer beklaget fore oss, attj haffue nogit godtz fran hannom met vrett, som hand ether selffuer ytthermere beretthe kan. Thii bedhe wii ether, attj wille retthe ether effter at skicke hannom hans godtz ygen eller at mødhe fore oss elskelige Magens Mwncck, wor mand och radh oc landtzdomer, oc andhre gode mend, som theer tilskikked ere, nar hand ethir til erendes wordher, och theer lydhe oc vngielde, hwes theer om log oc retth er, och ladher thetth engenlunde. Jn Christo valete. Datum jn ciuitate nostra Tøndher Dominica Judica, anno domini mdxxvij<sup>o</sup>. Nostro sub signeto.

Udskrift: Venerabilibus viris ac dominis archidiacono, cantori ceterisque ecclesie Wibergensis canonicis coniunctim et diuisim, nobis sincere dilectis.

Papir med Spor af Segl, Viborg Stiftsarkiv, •Domkapitel• I, 9.

## 219.

1527, 2 Maj. Tingsvidne fra Hinsted Herred, at ingen Breve eller Bevisligheder bleve oplæste af Kristen Sørensen, før Sandemændene svore ham Hærværk over, hverken paa 3 samfulde Herredsting eller paa Landstinget.

Alle men, thette breff ser eller høre lesse, hielssse wy Jes Jenssen y Rold, ffoghet tiil Hinsteherrits ting, Nis Symenssen y Nyssom, Seuren Body y Døstrvp, Anders Oussen *ibidem*, Jachim Ybssen y Hørby och Seuren Jenssen *ibidem* euindeligh met gudh och kungør, at ar effther gutz børd mdxxvij then torsdag nest effther Philip y et Jachoby neruerendes wor skiket ffor oss och ffor flere dan men, som then dag ffor<sup>ne</sup> ting søckte, beskedhen man, thenne breffuissse Jes Jenssen y Stendstrvp, huilcken ther lofflig esket och ffick ieth ffult tings winde aff viij danne men, som var Peder Laurissen y Trw, Seuren Body, Seuren Ørn y Hørby, Jachim Ybssen *ibidem*, Volle Ybssen *ibidem*, Seuren Jenssen, Seuren Nielssen y Tobervp och Lass Ffranssen y Hesselholt. Tysse ffor<sup>ne</sup> viij danne men iendrectelig vonde po theres gode tro och rette sande, ath the so och hørde, at ffor<sup>ne</sup> Jes Jenssen stod her tiil Hinsteherrits ting iij samffold ting, ffor end thy sor Cristhen Seurensen heruerck offwer, och esket hanss breffue och beuisning ffor, om hand haffde anthen wor nodig herres breff eller cappittels breff eller nogher andher breffue, huilcke som han ville nyde och vndgialle. Jtem fframdiels vand och ffor<sup>ne</sup> viij men, at the neruerendes huoss war po lansting then dag som sandmen ssor ffor<sup>ne</sup> Cristhen Seurensen heruerck offuer, hørde och so, at thy esket och ther hanss beuisning ffor, om hand haffde vor nodighe herres breffue eller nogher andher breffue, huilcke som han ville nyde och vndgialde, och ey ther kam vor nodighe herres breff eller nogher ander breffue eller nogher genswar i nogher made, ffor ther thy haffde soret hannom heruerck offuer. At so er gonghet oc ffaret y sandhet, vinder wy met vort insegel.

Udenpaa med samtidig Haand: At jnghen breffue bleff lest, førre sandmen swore.

Original paa Papir med paatrykte Segl, i Viborg Stiftsarkiv, •Domkapitel• Nr. 96.

## 220.

1527, 22 August. Kong Frederiks Bekræftelse paa en af Viborg Bys Øvrighed ved Raadstustævne med menige Almue tagen Bestemmelse, at naar udlændiske Kjøbmænd opslaa deres Bøder paa Byens Torve eller Gader, skal Stæpengene indlægges til Byens Tynge, Kongen og Byen til Hjælp og til kgl. Skriveres og Sendebuds Fortæring. Dog skal hver Borger nyde Stæpengene af sin Jord indenfor sin Rendesten.

Vij Frederick, mett gwtz nade Danmarcks, Wendes oc Gottes koning, wdwooldt koning till Norge (osv.), gjør alle witterlighth, att for

oss i dag wor skickett oss elskelige wor borghemestere oc radz wisse bwdt aff wor stadt Wiborg mett eth obenn breff well beseglett mett xvj indzegli, liwdendes, att for<sup>ne</sup> wore borghemestere oc radt wore forsamblett till radthwss ther samme stedz paa sanctj Petrj dag ad Cathedram nw nesth forleden paa menige allmwes steffne. Alle samtøcke oc wedtoge, att byens torge oc alle byens herrestrede, ehwor som helsth thet er i byen, som nogenn wdlendiske kiøbmendt bøgger wpaa, thaa skwlle alle thee stade peninge indlegges till byenss tynges oc byen till hielp oc gaffn, tisligeste till wore skriffweres oc sendebwdz fortæring oc wdqwittninge, som tiidt effther wor befalling kommendes worder, oc att byens kiemmeneer skall wpbære for<sup>ne</sup> stade peninge oc giøre borghemestere, radt oc menighet ther gode rede oc regenskab wpaa, dog saa, att hwer wor borghere ther samme stedz skall nyde siitt iordt indenn sijnn rende steenn, e hwor thet helsth er i byenn, oc om nogenn wdenkommen kiøbmendt will bygge ther wpaa, thaa skall then mandt, som samme iordt tillhører, eller then mandt, som hwissett besidder for lie oc skyldt, nyde oc beholle thee stade peninge, ther wdaff ganger. Hwilckett breff wij aff wor sønderlig gwnst oc nade fwltdbwrde, sambtycke oc stadfeste mett thette wortt obne breff wedt synn fwlde machth att bliffwe wedt alle aardt, pwncther oc arthicler, som thet indholder oc wdwisser i alle made. Thij forbiwde wij alle, e hwo thee helst ære eller wære kwnde, serdelis fogitther, embitzmendt oc alle andre, i noger made heer emodt att giøre wnder wor koningelige heffn oc wrede. Giffwett wtj wor stadt Otthens Torssdagenn nest fore sanctj Bartholomej dag aar etc. mxxxvij<sup>o</sup>. Wnder wortt signet.

*Relator Jens Huass.*

Original med Segl. Geh. Ark. (Afløvelse fra Viborg Raadstuarkev.)

## 221.

1527, 27 August. Frederik I bekræfter et Lovhævdsbrev paa Hornum Kirkes tillagte Ejendomme, Hornum Herred.

Wij Frederick, mett gwtz nade Danmarcks, Wendes oc Gottes koning, wdwoldt koning till Norge (osv.), giør alle witttherlighth, att oss elskelighe her Jb Lawrissen, presth i Hornwm, haffwer nw haffth wissze bwdt hoess oss mett eth lagheheffdz breff wdgifwett till Hornwm heritzting, liwdendis, att her Niels Perssen presth haffde mett laghe-

heffdt jndwordt Hornwm kirckis gotz oc egendom, som er først Fremdrvp gardh oc gardt bondt mett ij feyring iordt offwer all Fremdrvp marck mett agger oc eng oc fiske wandt, hede oc mosse, jnthe wnder tagen, oc ingenn mandt skall haffwe ther diell eller fellig wtj wdenn bwndenn, som eyer hwer tredie greess. Jtem en gardt i Molbjerg mett en feyring iordt offwer all Molbjergs marck. Jtem presthegarden i Hornwm mett ij feyring iordt [offwer] all Hornwm marck mett alle hinnis enge i Molbjergs krog eller ander stedz. Jtem ij bole ibidem, hwertt thennom mett en halff feyring iordt offwer all Hornwm, oc alle thee gade hwss, som for<sup>ne</sup> kircke haffwer ther, mett alle theris tilligelsze. Jtem Harym gardt stedt mett alle hinnis tilligelsze oc besonderligen hinnis enge i lenge oc brede. Jtem Abbildt gardt mett sinne rette tilligelsze for en frij endiell alle fire wegne till marcke modt. Jtem en gardt i Wolstrop, Nis Lawrizen wtj bode, mett en feyring iordt offwer Wolstrop marck. Jtem en gardt wtj Gwldbeck, som Moghens Nielszen i bode, mett en feyring iordt ther samme stedz, mett agger oc eng, jnthe wnder tagen etc., som samme lagheheffdz breffwe ydermere wdwisser oc indholde, hwilckett for<sup>ne</sup> lagheheffdz breffwe wij aff wor sønderlige gwnst oc nade haffwe fwldbortt, samtyckett oc stafesth oc nw mett thette wortt obne breff fwldbode, samtycke oc stafeste wedt synn fwldmacth att bliffwe wtj alle sinne ordt, pwncter oc arthieler, szom thet indholler oc wdwisser, saa lenge then bliffwer lagelig ryggett, eller nogher kommer fore oss mett beder bewissninge. Giffuett i wor stadt Otthens Tisdagen nest effter sanctj Bartholomej dag, aar etc. mdxxvij<sup>o</sup>. Wnder wortt signett.

Relator Jens Hwasz.

Senere Paaskrift: Frid. I bref om Huornum kierckis tillagte gaarde oc eyendømer, mig til stilled ved sogne præsten Her Jens Jensen den 16 Januar 1649.

Pergament, Sigillet afrevet. Viborg Stiftsarkiv. Hornum Herred og Sogn.

1527, 29 December. Kong Frederiks Brev til Viborg By, hvorved Kongen stadfæster, at Borgemestre, Raad og menige Borgere i Viborg med Kapitlets Samtykke have nedlagt nogle Gilder der i Byen og stiftet et Hospital derfor, hvortil der har vist sig saa meget større Trang, som Byen i stakket Stund er to Gange afbrændt, samt tillader, at det Hus

uden for St. Hans Kloster i Viborg norden til Kirkegaarden og Kirken, som er bestemt til syge Menneskers Ophold, men hvori dog ingen findes, skal opbygges og indrettes til Hospital; 4 Mænd, 2 Præster og 2 Borgere, skulle forestaa Hospitalet og gjøre Regnskab to Gange aarlig for Borgemestre og Raad. — Dat. Gottorp, Søndag efter Kristi Fødsels Dag 1528 (o: 1527).

Original paa Pergament i Viborg Stiftsarkiv •Reversalfortsættelse• G, a, Nr. 50. — Trykt i Hofmans Fund. III, 296 — 97 efter en i det hele bogstavret Afskrift. — I Rørdams Udg. af Hans Tavsens Skrifter Indl. S. XV—XVII er samme Brev meddelt (i en noget forkortet Redaktion) efter Reg. o. alle Lande. Medens Originalen blot slutter med: Ad mandatum regis Majestatis proprium, har Reg. o. alle Lande: Dominus rex per se in presentia domini Magni Gøye. Dette er tillige Bevis for, at Rørdams Ansættelse af Dagen til 29 Decbr. 1527 (Aaret regnet fra 1ste Juledag) er rigtig; thi i et Brev fra Julen 1528, Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. VII, ytrer Mogens Gøye, at han i denne Juletid ikke kommer til Kongen paa Gottorp.

## 223.

1528, 7 Maj. Tingsvidne fra Harre Herred i Salling, at en Toft og en Ager Sonden ved Tøndering Kirkejord ved Glyng Marks Rebning blev udlagt til Hr. Niels i Navtrup.

Jes Jenssen, fogit til Harre herrits tingh, Nis Moghenssen, Aszer Markordssen, Cristen Ogissen oc Eske Quist, ewynneliggh met gud, at ar efter guds bård mdxxviij then torsdaf nest efter sancte Volbori daf, tha vor skickit for os Cristen Moghenssen, loffligh eskit oc fik jeth fulth tingss vinde af viij trofast dannæ mend, som er Nis Mogenssen, Aszer Markordssen, Cristen Ogissen, Jes Haling, Cristen Pederssen, Peder Cristenssen, Peder Jenssen i Naftvvp, Seueren Jenssen *ibidem*, huilke for<sup>ne</sup>. viij trofast dannæ mendh endrecteligh vondet pa theres trof, ziel oc sanden, athy neruerendes hos vor, then thy Gløng mark varth rebit, [th]a laj alle eyer her Niels i Naftvvp then tofth til, som liger østhen oc søndhen til Gløng vaj, for jafningh oc reb, som handh brost i mark, oc hafuer her Niels hat for<sup>ne</sup> tofth vlast oc vkierd y sien hafue [oc] være alle thier syen til nu, oc lai alle eyer her Niels jen ager til sin mark vey, som liger søndhen til Tønringh kierky jordh, rinth op i gemil, oc hafuer handh hath for<sup>ne</sup> ager alle thyer syæn vlast oc vkierd. Athy sa vondj for os, thet vindher vj met vor indzieller.

Paategning: Lest paa Harre herritz ting then 15 Augusty 1599.

Original paa Papir med Spor af 4 paatrykte Segl, i Viborg Stiftsarkiv, Harre Herred, Navtrup Kald, Nr. 3.

## 224.

1528, 16 Juni. Kong Frederik 1stes Stadfæstelse paa en Lovhævd over Voxlev Kirkes og Nibe Kapels Ejendomme. Smlgn. 1550, 25 Oktober.

Wij Frederich (osv.) giøre alle witherliggt, thet oss elskelige her Niels Pederssen, sogneprest tiil Woxløff, haffuer warett hoss oss mett ett tings vitne vttgiffuett paa Hornwm herritz tingh, lydendís, at *Mattis Søffuerenssen* i Dalsgardt haffde indtwordt mett lageheffuedt *Harrim* gaardstedt mett ij gaardtz eye, som ligger vesthen wp tiil thet dige, som skiller Hornwm kyrckís marck oc engh fraa Woxløff kyrckís, och saa at mett samme dighe, saa lenghe tiil Haffwersig wedt tager, siden fraa Haffuersig och sønder at tiil then løbendís beck, som komer neder fraa *Harrim* gordstedt. Jtem en engh tiil *Seueren Matzens* gaardt j *Clestruppe* och thee ij holme, som ligge nedhen vid *Bindruppe* mølle, som er indtstenett och indtstabelett. Jtem en stycke engh i *Taastruppe* marck, som ocsaa ere indtstenett. Jtem ij stycker eng, som horer tiil kyrcken, ligger i *Gelstruppe* marck, the ære ochsaa indtstenett, som *Michel Terkilsssen* i *Wogsløff* nw j wære haffuer. Jtem en engh vtj *Nørgaardt* j *Klestruppe*, som ligger i *Gelstruppe* marck. Jtem en gaardt i *Gelstruppe*, som . . .idt *Nielssen* boer vdj, mett halfue andhen ferdingh iordt offwer all *Gelstruppe* marck, agger oc engh, och ther tiil en stycke engh, som ligger nest synden wassen, thet er oc saa indtstenett. En gaardt i *Gridstedt*, som *Seueren Trolberg* nw boer wdj, mett en fierringh iordt offuer all *Gridstedt* marck. Jtem iij gaarde vtj *Nybe*, en gaard, som her *Jens Baggj* boer vdj, en gaardt, som *Eske Sarssen* boer vtj, och en gaardt, som *Jes Jenssen* boer vtj, huer these garde mett en fierringh iordt offuer all *Nybe* marck, agger oc engh, som samme tings witne *ythermere* wtviser och indtholler, huilckett vy aff wor synderlige gunst och naade haffue fuldbyrdt, stadtfest och sambtøckt och nw mett thette wort opne breff fuldbyrde, stadtfeste och samtycke vidt alle sine puncther, ordt och article, szom thet indtholler. Thj forbiude vy alle, ehuo the helst ære eller wære kunde, serdelís wore fogther, embeszmendt och alle andre, for<sup>ne</sup> her *Niels* eller hans epterkommer, sogne presther tiil for<sup>ne</sup> *Woxløff* kyrcke och *Nybe* capelle, paa samme gotz oc eghendom hinder eller forfangh at giøre j noger maade vnder vort hyllest oc naade, tiil saa lenghe samme lageheffuedt bliffuer



røggett ep̄ter loughen. Giffuett paa wort slott Gottruppe tisdagen nest ep̄ter gudz leggems dag aar etc. mdxxvij. Vnder wort signett.

*Dominus rex per se.*

Paategninger: Lest paa Hornum Herredsting 3 Maj 1619, 3 Julj 1643, 29 Marts 1647. Læst paa Nibe Birketing Snapsting 1626; Nibe Birketing Snapsting 1646.

Pergament; Sigillet afrevet. Viborg Stiftsarkiv, Hornum Herred, Nibe Kald Nr. 14.

## 225.

1529, 2 Februar. Ridder Mogens Lavridsen (Løvenbalk) til Tjele og hans Sødskende mageskifte til Viborg Domkapitel Gods i Nør- og Sønderlyng Herreder mod Gods i Tjele By og andetsteds.

Alle mendt, thette breff szeer eller høre lessze, kwndgiøre wij Moghens Laurisszen till Theyle, ridder, paa mynn oc nynn søsters Marine Laurisdatters wegne, oc Jørghen Laurisszen mett thette vortt obne breff, att wij heer i dag haffuer siddett offuer eth wenligt mageskyfft mett hederlig capittell i Wiborg om gotz oc egendom, som heer efterfølger. Fførst att for<sup>ne</sup> capittell skall haffue aff oss till ewindelig egendom en gardt i Pederstrup by i Nørreliwngherrett, som Cresthenn Obo iboer, skyller aarligen iij ørte rog, ij pund smør. Jtem en gardt i Wammen, skyller sex ørte korn, ij ørte rog, ij ørte byg, ij ørte haffre, ij pundt smør, som Mattis Winther oc Cresthenn Persszen iboer. Jtem i Sønderliwngherrett en gardt i Hammershøg, Niels Swendszen iboer, skylder en ørte rog, ij ørte byg, en ørte haffre, ij pund smør. Jtem en gardt i Kworning, Knudt Michelsszen iboer, skylder en ørte rog, en ørte byg, en ørte haffre oc ij pund smør. Jtem en boell ibidem, som Cresthen bøcker iboer, skylder fem skipper rog, sex skipper byg oc ander smaa bede. Thiissze for<sup>ne</sup> garde oc gotz mett alle theris rette tilligelsze, agger, eng, skow, marck, fiskewand, fægang, wott oc tiwrth, huatt som helst thet er eller neffnis kandt, inthet vndtagett, som nw tilligger oc aff [arildz tiidt] mett rette tilleggett haffuer, skall for<sup>ne</sup> capittell nyde, brwge oc beholde till ewin[nelig] eye. Thij beplicte wij oss. [och wore] arffwinge att frij [oc] frelsze for<sup>ne</sup> hederlig capittell oc theris efterkomere, prelather [oc canicker] i samme stedt, for<sup>ne</sup> garde oc gotz mett all theris rettighedt for huer mandtz tilltale, som ther wpaa kandt thale mett rette. Oc huar for<sup>ne</sup> gotz eller nogett for<sup>ne</sup> gotzes rette tilleggelse vorder for<sup>ne</sup> capittell affwunden i noger rettegang, tha tilbinder

wij oss oc vore arffuinge att vederlegge thennum mett saa gott gotz oc saa velbeyleylik jnden sex vgger dag oc holle thennum th[et] skadeløst. Jtem heer emodt till vederlag skall wij oc vore arffuinge haffue aff for<sup>ne</sup> capittell thiisse efftherskreffne garde oc gotz till ewiig t[liid]. Fførst enn gardt Thielriiss i Thiele sognen i Sønderliwngherrett, som ...ye Clemmitzen nw iboer, skylder aarligen sex settings ørte korn, ...[f]jierdings tønne smør. Jtem en gardt i Teyle by, som Jens Nielszen iboer, mett then øde gardz eyendom ther tilligger, skyller aarligen ... ørte korn, eth pund smør. Jtem enn gardt ibidem, Per Perszen iboer, skyller iij ørte korn. Framdelis Sønderop i Wammen sognen i Nør[liwng]herrett, skylder iij ørte korn, ij pund smør oc ander smaa bede, som ther affganger. Jtem eth øde møllstedt, som kallis Vore mølle...], mett alle for<sup>ne</sup> godzes rettehedt, agger, eng, skow, marck, fægang, fyskwandt oc huatt som helst thet er eller neffnis kandt, [som] nw tilligger oc aff arrilz-tiidt tillegett haffuer, vndtagen then eng, som kallis Giørrij oc nw brugis till Søren Anderssens gardt i Føgellom. Till wittnisbyrdt haffue wij hengdt vore jndsegler neden for thette wortt obne breff mett hederlige mendz jndsegler, som wij kiertligen tilbede besegle mett oss, som er verdige fader mett gudt her Ove Bille, biscop till Aarss, Jens Huass till Koess, Cristofer Krussze till Venge gardt. Giiffuett i Wiiborg vor frue dag purificationis aar etc. md xx nono.

Original paa Pergament. noget hullet og beskadiget, med 5 Seglremme uden Sigiller. Viborg Stiftsarkiv, »Domkapitel«, Nr. 74.

## 226.

1529, 23 Februar. Kong Frederik tillader Borgerne i Viborg, at de maa beholde Graa- og Sortebrødrekirkerne til Byens to Sognekirker og nedbryde Byens øvrige Sognekirker og Kapeller. Jens Hvas skal have Tilsyn med Sortebrødreklostret paa Kongens Vegne.

Frederick (osv.). Wor gunst tiilffornn. Widher, att ssom j ladhe oss tiil kende giue och beclaghe, atth etther by er besuareth mett mange kyrcker och cappeller, szom byenn ycke formaa att holle wedh magtt, och ere ther fore begerendes aff oss, thet j mue beholle suorthe brødre och graa brødhre kyrcker tiil two sogne kyrcker, och atthij motthe affbryde the andre sogne kyrcker och capeller, ssom ære vdhij etthers by, tha ere wij ther tiill fredtz metth, atthij beholle samme graabrødhre och suorthe brødhre kyrcker tiill sogne kyrcker och ødhe legge the andre vnyttige sogne kyrcker ij etther by, paa thet i tetz

bedre kunde holle the two kyrcker wedt macht, och atthij beholle tiil byns behoff halffdelenn blyett och halffdelenn klockerne, och haffue wij tiilschreffuitt oss *elskelige* Jens Huass, att hand skall paa wore wegne *anamme* thenn andhen halffdelenn aff blyett och clockerne aff the kyrcker, somm ødhe legges epher ether *scriffuelse* och eghenn begere. Och haffue wij tiisligeste tiilschreffuitt och beffallett for<sup>ne</sup> Jens Huass, thet hand paa wore wegne skall haffue tiilssiunn tiill suorthe brødere closter och huess tiill samme closther hører. Thij betthe wij ether, atthij wylle haffue ther tiilssivnn tiil i hans frauereelse, att ther jngthet forkomes eller forderffwes, thet forskylle wij gerne. Beffalendes ether gudt. *Screffuitt* paa wort slott Gottruppe Tiisdagenn nest epher Søndaghe *Reminiscere* aar etc. mdxxix. Vndher wort singnett.

Udskrift: Oss *elskelige* borgemestere, raadt och meninghet vd hij wor stad Viborgh.

Original med Segl. Geh. Ark. (Afløvelse fra Viborg Raadstuarv.) — Tidligere trykt efter en maadelig Afskrift i *Annaler for nord. Oldk.* 1847 S. 123—24.

## 227.

1529, 28 April. Kong Frederik I underretter Viborg Kapitel om, at han har forlenet sin Sekretær Kristiern Pedersen med sit og Kronens Provsti ved Viborg Domkirke.

Fridericus (osv.) *Premisso nostro sincero fauore.* Kiere wener, mvj wiide, att wij haffue nu wndt oc forlentt oss *elskelige* Christiern *Pederssen*, wor *secreterer*, mett wortt oc kronens prouestij wthij Viborg domkyrke. Saa bethe wij ether kerligen, atij fore thenne wor bøn oc *scriffuelse* skiildt wele i alle maade wiide oc ramme hans beste ther wdinden, oc *besønderligen*, atij ville wnde for<sup>ne</sup> Christiern *Pederssen*, thet han motte nyde samme prouesty then stund, han er wtij wor tieniste, wtij liigge sliig maade, som oss *elskelige* her Knud Gyllensterne, *electus* tiill Othensø, thet haffde then stund, han tientte oc thet ycke sielf besadt, oc ath han hoss ether nyder thenne wor bøn och *scriffuelse* gott att, thet wele wij igen kerligen och gerne mett ether forschille oc bekiende. In Christo valet. Ex castro nostro Nyborgh *feria 4<sup>a</sup> post festum beatj Marcj euangeliste* anno etc. mdxxix. Wnder wortt signet.

Udskrift: *Venerabilibus viris dominis archidiacono, cantorj ceterisque ecclesie Viburgensis canonicis coniunctim et diuisim, nobis sincere dilectis.*

Samtidig udvendig Paategning: Kon. mats. for *Cristen Perssen*.

Nedenunder: *Jtem capitels swar oc scriffuelse* til *C. Perssen*.  
(Dette findes ikke længere vedlagt.)

Papir med Segl i Viborg Stiftsarkiv, Domkapitel I, 10.

## 228.

1529, 29 April. Biskop Jørgen Fris bortfæster Torupgaard til 2 Bønder paa 12 Aar; efter den Tid skal Gaarden følge Præsten i Farsø, hvis han vil selv have sin Bolig der.

Wij Jørghen Friis, met gudts nadhe biscop i Viborgh, gjør alle wittørligt met *thette* wort obne breff, at wy haffwe vnt oc fest thisse breffwisere, oss *elskelige* Niels Eskilssen oc Christiern Eskilssen, Torop, liggendes i Farsø sogen, at nydhe, brwge oc beholdhe vtj tolf samfelde aar vvdkiøpth vtj noget modhe, oc nar thisse for<sup>ne</sup> tolf aar forgangen ere, ther som then person, wij samme Fadersø kirke giffwit haffwer heller hær effther giffwendes wordher, tha løster same kirker at besidde, tha skal samme Tordop følge hannom wbehindredh vtj alle modhe. Dog wille wij forse thisse breffwisere po et andet sted, men thersom hand jcke thenne for<sup>ne</sup> gard oc kirke besidde will, tha skulle for<sup>ne</sup> Niels Eskilssen oc Christiern Eskilssen besidde same Tordop saa lenghe, jnd til same person, wij kirken giffwet haffwe heller her effther giffuendes wordher, wil self same gard besidde. Oc skulle for<sup>ne</sup> Niels Eskilssen oc *Cristen* Eskilssen bygghe oc forbedre same Tordop oc holle then wed machth oc jcke ladhe bort haffwe then jord, ther tilliger, oc skulle the hwert aar, the same gard vtj være haffue, giffwe oss tyffwe mark danske at Sancte Mickels dag oc ther met være qwit met alle andre tynghe. Giffuet po Ness torsdagen nest for sancte Valdborg dag aar etc. mdxxxix. Vnder worth signet.

Papir med Segl (Skaktavl - Frisernes Vaaben). Viborg Stiftsarkiv, Gislum Herred, Farsø Sogn Nr. 1.

## 229.

1529, 6 Maj. Frederik 1stes Skrivelse til Viborg Domkapitel om at lade Rentemesteren, Mester Kristiern Hvid, nyde Indkomsterne af sit Præbende som residerende Kannik, uagtet han ikke kan residere ved Domkirken.

Fredericus, dei gracia Dacie (osv). Premisso nostro sincero fauore. Kere wanner, wiider, at oss *elskelige* mesther Christiern Huid,

wor renttemesther, er skicket wdj wor tjeneste och ther vdinnen er forhindret vdj saa maade, at hand stedze skal drage om her vdj riiget och bestille wore och riigens ærende, och ther fore ey kand were tillstæde at residere och besidde hans cannickdomme och prebendh, som hand haffuer vdj Wiiborgh domkircke, och ther met forfaaes vdj hans rette rentte och indkommelse, som hand met rette haffue schall aff samme hans prebend och cannickedome aarligenn. Thij bethe wij ether kerligenn, atj fore thenne wor bønn och schriffuelsse skyld wille ansee hans leilighedt och giøre thet oss sønnerlige tiill wilge och welbehaffue och lade hannum sjelf følge och beholde samme hans cannickedomme och prebendh met alt thend rentte och rettighedt, som ther tilligger eller vdj noger maade tilhøre eller tilkomme kand vdj noger maade, ingtet vndertaget, ligeruisdt som hand sielf personligenn ther vdj Wiiborgh besiddendis waar, och att thenne wor bønn och schriffuelsse maa haffue nogen frugt hoes ether, och hues i her vdinnen giøre wille, atj thet wille giffue oss *elskelige* Jens Hwas, wor mand och tienere, paa wore weigne tilkiende, och i och saa ther om wille schriffue for<sup>re</sup> mesther Christiernn tiill, huor tiill hand maa forsee siigh. Ther met giøre i oss sønnerligen tiill wilge, och wille thet gierne ighenn met ether forskyldte. *In Christo valet.* *Ex castro nostro Nyborgh, die ascensionis domini anno etc. mdxxix, nostro sub signeto.*

Udskrift: *Venerabilibus viris dominis archidiacono ceterisque ecclesie Vibergensis canonicis residentibus coniunctim et diuisim, nobis sincere dilectis.*

Papir med Spor af Segl, Viborg Stiftsarkiv, »Domkapitel» I, 11.

## 230.

1529, 14 Maj. Kong Frederiks Brev, at de Bønder, som have fæstet de tre Præstegaarde i Ravnkilde, Brorstrup og Haverslev i Aars Herred, men som Biskop Jørgen Fris havde udvist, skulle beholde dem, medmindre Præsterne selv ville bo i Gaardene eller sætte andre Præster i deres Sted til at besørge Gudstjenesten.

Indført i en kgl. Bekræftelse herpaa, dat. d. 12 Oktbr. 1576, som efter et Dokument i Vib. Stiftsarkiv er trykt i Holmans Foundationer, III, 491—92. — At Kong Frederiks Brev var udstedt Fredag efter Exaudi Søndag 1529 fremgaa af en Landstingsdom af 1574 om Ravnkilde Præstegaard, indført i Viborg Stiftsbog.

## 231.

1529, 10 Juli. Kong Frederik tillader Viborg By at lade opføre Møller paa Byens egen Grund, da der haves Mangel herpaa.

Vii Frederich (osv.) giøre alle witterligt, thet wore vndersotte burgemestre, raadt oc menighedt wtij wor stadt Wiborg haffue ladt berette fore oss, at the haffue stor platz i theres by mett malning, saa att the vnderstundwm ycke kwnde fange maalett mell, malt oc anden dell, hues the behoff haffue att lade maale tiill møller. Thij haffue wij nu aff wor sønderlige gunst oc nade wndt oc tiilladett oc mett thette wortt obne breff wnde oc tiillade, att for<sup>ne</sup> wore vndersotte vtj Wiborg mwe oc schulle wpsøge paa theres byes egne grunde oc marcker møllestede, huor the ther findes, oc ther wp bygge møller oc gøre damme ther tiill oc thennom siiden nyde oc beholle tiill theres byes nytte och gaffn. Giffuett paa wortt slott Køpnehaffn sanctj Knud konges dag aar etc. mdxxxix. Vnder wortt signett. Relator Jens Huass.

Original med Segl. Geh. Ark. (Afløvering fra Viborg Raadstuarkiv).

## 232.

1529, 30 November. Tingsvidne fra Fjends Herred om Mogens Kaases og Peder Juls Trætte om Jord.

Knud Anderssen, tinghører til Fiends herritz ting, Seueren Willatssen i Siøby, Jenss j Goeskier, Cristen Willatssen, Jep Bertelssen i Smoldrøp giøre alle witterligt, aar efter guds byrd mdxxxix Tiisdag pa sancti Andree dag pa for<sup>ne</sup> ting war skicket Peder Sorth i Wroge, esket oc feck eth fult tings winde aff viij danne men, som ware Niels Anderssen i Halskoff, Cristen Jenssen i Wristed, Malty i Fellingberg, Niels Jenssen i Siørøp, Cristen Jenssen i Trogilstrøp, Nis Dalsgaard, Jep Obo oc Cristen Reff i Swenstrøp, hwilke for<sup>ne</sup> viij danne men wonde pa theres gode tro oc sande, ath the hørde oc soge inden alle fyre stocke pa for<sup>ne</sup> ting, at then dag ransneffning gjorde theres tog, som Tamiss Lassen i Kosted hulde theennum til pa Moghens Koess hans wegne om pa Peder Jwl i Ørum oc hanss folck, for the haffde brwget enn engholme ligendes i Ørum aa, tha then tiid ther ransneffning war ganget følding pa, tha esket ransneffning lydelig for, om for<sup>ne</sup> welbyrdig man Moghens Koess haffde noger bewisning pa for<sup>ne</sup> engholm. Tha war ther ey noger bewis-

ning for ransneffning, at the kunde swere for<sup>ne</sup> Peder Jwl oc hanss folk ran offwer for i noger maade, oc giorde the theres tog efter menige herrets menss rod, som tha tilstede war, i alle mode. Til windes byrd (osv.).

Paategning med samtidig Haand: Ranssneffninghe. Tingsvintne emod Moghens Koess.

Papir med 5 Segl (Bomærker). Viborg Stiftsarkiv, Domkapitel Nr. 96.

## 233.

1529, 5 December. Kongelige Rettertingsdommere tildømme Hr. Oluf Lybbert en Gaard, som Biskop Jørgen Fris vil forholde ham, til Præstegaard i Resen Sogn.

Wy epherscreffne Magens Gøye, ritter, Danmarcks riiges hoffmester, Erick Bæner tiil Kallø, Jens Huas tiil Koess, Jahan Ffriis tiil Heszelagger gaard gøre alle witterligt, att aar epher gudtz byrd mdxxix sanctj Nicolaj affthen paa raadhuszett j Aalborg wor skyckett her Oluff Lybbert, sogneprest tiil Resen<sup>1)</sup> kyrcke, oc tiiltaledede werdige herre met gud her Jørgen Ffriis, biscop tiil Wiborg, oc berette for<sup>ne</sup> her Oluff, att hand wilde boe hoss szyn kyrcke, for<sup>ne</sup> Resen<sup>1)</sup>, oc for<sup>ne</sup> her Jørgen Friis haffuer fest en bunde szamme prestegaard, szom holler hannom hans gaard fore. Ther tiil suarede for<sup>ne</sup> her Jørgen Friis, att ther haffuer alle tiide siidhet en bunde j szamme gaard, och hand pleyer att giue szyn skyld tiil presthen och gesterij oc forsuar tiil stigthet, mett flere ord, szom thennom emellom løbe. Tha sagde wy ther szaa paa for rette, att ther szom hand wil bo hoss syn sogen oc sielff besiidde samme prestegaard, tha bør samme gaard ycke att holles hannom for aff noger j nogre maade. Giiffuit aar, dag, tiid oc sted, szom forskreffuit staaer. Vnder wore singnetter.

Papir med 4 paatrykte Segl. Viborg Stiftsarkiv. Skive Kald.

## 234.

1530, 21 Juli. Tingsvidne fra Middelsom Herred om Markskjel mellem Brandstrup og Rind Marker.

Meddelt i Saml. til jydsk Topografi og Hist. IV, 3—4 efter Originalen i Viborg Stiftsarkiv.

<sup>1)</sup> Der har først staaet: Hem.

1530, 23 December. Kong Frederik nedsætter en Kommission af 4 Adelsmænd og 4 Bønder til at undersøge og dømme om den Uret, der gjøres Kapitlet paa dets Fiskeri.

Wij Frederich, mett guds naade Danmarcks, Wenndis och Gottis koning, vdtuold koning till Norge (osv.), helsze etther oss elskelige her Mogenns Løffuenbalck till Tiæle, ritter, Jep Ffriis, embitzmand paa wortt slott Skiffue, Chrestiernn Sommer till Gienderup, Chrestiernn Stygge till Randrup, wore mennd och tiennere, Jep Annderszen i Wammen, Chrestiern Seuerenszen i Søring, Søffueren Nielszen i Lyndum och Chresthiern Pederszen i Wraa *kierligen* mett gud och wor naade. Wider, att oss *elskelige*-mester Annders Skowgaard, erchidegenn i Wiborg, och capittell ther sammesteds haffue ladett beretthe for oss, att thennom skeer wrett, hinder och forfanng paa theris fiskerij vdj forstrog och vpgang wed Langwedell och tesligest paa nogle theris enngi wed for<sup>ne</sup> Langedell, Kiølsing och Haffueriis kierre och broen eng i Leffuelkier mett andre enngi ther sammesteds, som the etther self ythermere berette kunde. Thij betthe wij etther, befalle och nu mett thette wort opne breff fuldmagt giffue, atj paa beleilig tid wille forsamble etther mett aller første hosz for<sup>ne</sup> fyskery och enngi och granddske och forfare leilighedenn om samme fiskery och tesligest besee och affmercke samme theris enngi, giffuindis frann etther beschreffuit, huessz i ther om granddskindis, forfarindis, beseenndis och affmerckindis worde, som i wille antswore for gud och were bekiennnd for oss. Skeer thet och saa, att nogenn aff etther for nogenn loglig forfald skyld ey kannnd tilstede were att fuldtgiøre thenne wor befaling, tha skulle the andre, som tilstede komme, haffue fuldmagt att taghe andre vdj theris sted ighenn, bethindis och biudindis etther, som samme sag anrørindis ere, atj mødhe for for<sup>ne</sup> domer, nar the etther tilsigindis worde, mett hues breffue och beuisning i ther paa haffue, och nyde och vndngielde, huessz the ther om grandskindis och affsigindis worde, och lader thed ingennlunde. Befalendis etther gud. Giffuit paa wortt slott Gottorpp ffredagenn nesth effther sanctj Thome apostoli dag, aar etc. mdxxx. Vnder wortt signnett.

Ad mandatum regie maiestatis proprium.

Bagpaa med samtidig Haand: Christen Glob. — Paa et andet Sted: *Thette breff bleff lesth tiill Nørlyøngherritstingh paa pintzaffthen anno domini mdxxxj.*

Papir med det kgl. Segl. Viborg Stiftsarkiv, Kannikefiskeri, Pakke 1, Nr. 9.



## 236.

1531, 10 April (Mandag i Paaske hellige Dage). Vidnesbyrd fra Dueholm Kloster, udstedt af Prioren Jakob Jensen, Peder Stygge, »hross for<sup>ne</sup> Duholm«, og Lars Skel til Jungetgaard, at Mester Anders Skovgaard, Ærkedegn i Viborg, siden Messer og Gudstjeneste efter den gamle Skik bleve nedlagte i Viborg Domkirke paa Grund af «det Oprør, Vold og Overfald, der blev gjort nogen Tid siden forleden», har ladet de Messer, der ellers afholdtes for St. Mortens Alter i Viborg Domkirke, holde i Dueholm Kloster.

Papir med 3 Segl i Viborg Stiftsarkiv, »Kuriøse Papirer«. Trykt i Dr. O. Nielsens Udgave af Dueholm Klosters Breve Inkl. S. XXII.

## 237.

1531, 21 April. Forskjellige Bestemmelser om Markforhold paa Fur.

Alle men, *thette breff seer eller høre lesse, helse wi Jorghen Krabbe, foget til Ffwer ting, Anders Sommer, Poel Christenssen, Storseweren, Jens Pederssen oc Jep Nilssen euindeligh met gud. Aar effther gwdz bœrd mdxxxj fredag<sup>1)</sup> nesth effther quasimodo geniti søndagh, tha var skicket for oss oc for flere danne mend, som tha Ffwer tingh søgcte, tho beschen danne mend, som war Grauers Nielssen och Anders Morthenssen, hwilke ther loffligh eskit oc fick iet fwlt tings vintne aff viij trofaste danne men, som er Storseueren, Poel Christenssen, Jens Jensen, Jens Pederssen, Peder Anderssen, Mas Massen, Anders Thøgerssen, Nis Sommer<sup>2)</sup> och Peder Fwerbo<sup>3)</sup>. Thisse for<sup>ne</sup> viij danne men vontne paa tro, siel oc rette sannen, at thet var them fwlwittherligcth, at alle soghen men var sameleth nordhen Mølhøw om then whenet, som haffuer veret paa Fwer aff en lang tid. Tha vort thi saa forlickte, bode erchideghens oc canterss tiener, at alle teriss kiend iord och eng skulle legiss til henet, at inghen skulle driffue eller tiøre then andhens kiend iord eller engh, och hwilken thed findis met, som gører whenet, han skal haffue forbrøtt syen gard och bolegh. Jtem at alle wkiend iord, nar*

<sup>1)</sup> Dette Ord er skrevet ovenover Linien, som det synes med Mester Anders Skovgaards Haand. Først har der staaet: torsdagh.

<sup>2)</sup> Dette Navn er med samme Haand skrevet ovenover det foregaaende Navn.

<sup>3)</sup> Ovenover har Anders Skovgaard skrevet: Keldt.

ther er icky korn vdhi, skulle vdlegiss for hwer man, som thit haffuer veret til forne, och skulle badhe vong digier opløckiss jnden viij dage efter sancte Valburgis dag, och huiss dygi som bliffuer woplut, han skulle haffue forbret som forstor. Jtem at inghen skulle graffue j engy eller grønmarks iord.

Om<sup>1)</sup> swin at ringhe. Jckj oxen i skoffuen<sup>2)</sup>. Jtem jngen skal haffue tyre kior i marcken, vden thi som sywge er oc ickj kan følge hiorden, førre thi sla hø, oc tha holde them hwer mand vden skade.

Udkast paa Papir i Viborg Stiftsarkiv, »Domkirke» II.

## 238.

1531, 26 Maj. Tingsvidne fra Fur om Store Sørens Uvillighed til at yde Afgifter (Tiende) til M. Anders Skovgaard og Kirken.

Alle mend, som thette breff sier eller høre lesse, helsse vy Anders Marthenssen, foget til Fwer tingh paa then tiid, Poel Cristenssen, Anders Sommer oc Jep Nielssen, euindeligh met gud. Aar effther gudz bød mdxxxi ffredag nest for Pingtzdagh, tha var skicket for oss och fleere danne mend, som tha ting søgcte, beskeen man Jørghen Krabbe, hwilken ther loffligh eskit och fick eth fwlt tings vintne aff viij trofast danne mend, som er Christen Poelssen, Las Grauerssen, Mas Massen, Nis Martheussen, Seueren Furbo, Peder Furbo, Poel Cristenssen oc Seueren Marthenssen. Thisse for<sup>ne</sup> viij danne mend vontne paa tro, siel oc rette sannen, aty nerwærendes hwoss var och saa oc hørde for<sup>ne</sup> dag paa for<sup>ne</sup> ting, at Storseweren gaff<sup>3)</sup> fest Jørghen Krabbe loff for alle hans klaffue och diele, som for<sup>ne</sup> Jørghen Krabbe hadhe offwer for<sup>ne</sup> Storseueren, saa ner til j tønne byg, som han vdredhe paa for<sup>ne</sup> ting, oc gaff saa loff siel xij, at han var ej mester Anders Scovgaard mere plickt. Jtem suaret han saa, at ner mester Anders Scovgaard ville hørre hans rønskab, tha ville han giøre kyrken<sup>4)</sup> skell oc relighied. Jtem swaret han paa koninghens vegen, at ner ther kræffwer nogher hannom paa koninghens veghen, tha suaret for<sup>ne</sup> Storseweren, at han ville gifwe

<sup>1)</sup> Det følgende er senere tilføjet nedenunder med Anders Skovgaards Haand.

<sup>2)</sup> Disse Ord ere atter udstregede.

<sup>3)</sup> Dette Ord er atter overstreget.

<sup>4)</sup> Utydeligt.

*hannom* then diel, *han* var *hannom* plictig. At saa gick oc foer y *sanhied*, *thet* vintne vi *met* vort indzegel nedhen paa *thette* vort obne breff.

Paategning med Mester Anders Skovgaards Haand: Wintne aff Ffuer.

Papir med 4 paatrykte Segl, Viborg Stiftsarkiv, •Domkirke• 2den Pakke.

## 239.

1531, 16 Juli. Frederik 1ste stadfæster den under 28 Juni 1493 udstedte Lovhævd paa Viborg Kapitels Ejendomsret til Læsø. (Nr. 129).

Wii Ffrederich (osv.), gøre alle vittherligt met *thette* wort obne breff, at ffere oss wore skiickit oss *elskelige* Mester Anders Skowgordth, erchedeegen i Viburig, met idt aabiin besziegeldt *permentz* breff met holne oc hoss hengend<sup>is</sup> intzegle wfforfalskith i alle made, saa liudend<sup>is</sup> (Herpaa følger Nr. 129). Huilket breff wij nw stadfæstæ oc wedt fwildt macht *dømme*, forbiudend<sup>is</sup> alle, i hwo the helst ære, capitel oc domkircke j Wiborgh paa tiisse for<sup>ne</sup> goetz hinder eller fforfangh ath gøre i noget mode, saa lenge att thenne for<sup>ne</sup> laghæffdt wrygghet ær. Ex Haffnia *dominica post festum Kanuti regis et martiris mdxxxj*. Nostro ad causas sub sigillo. Teste Nicolao Arnfeldt, *justiciario nostro dilecto*.

Paategning: Læst paa Læsø Birketing St. Olai Dag 1597.

Original paa Pergament; Viborg Stiftsarkiv, •Læsø• V, 33.

## 240.

1531, 9 September. Capitell udj Wiiburgi ffinge quittantze, att the haffue ladett anttuorde kgl. maist. mett Mortten Knutszen otte lode marck selluff for viij rustige heste, som the schulle haffue forskickett till Riipe, och the samme rusting icke bekomme kunde, och the ther om haffue seg fordragenn mett k. maist., att om nogett mere paakomme, tha schulle the paa for<sup>ne</sup> viij heste huer monette paa huer hest giffue kgl. maist. x gyllene och thennom att anttuorde Mester Christiern Huidt renttemester att saalde andre ryther medt vdi theriss stedt. Cum clausulis consuetis. Dat. Gottorp løffuerdagenn effther wor ffriue dag natiuitatis aar etc. *mdxxxj*. Dominus rex per se.

Geh. Ark. Register over alle Lande 1523–33. fol. 95.

1531, 24 September. Samtlige Læsøboere tilbyde at give Kapitlet 8 Tdr. Salt af hver Kjedel, med Bøn om, at det maa blive derved, for deres Armodes Skyld og for Skovens Forfald.

Vor ydmyge tjeneste nu oc altiit forsent mett gud vor herre. Kiere mester Anders, mester Niels oc menige capitell. Som wij fattige mend, eders vndersatt, haffuer tiit oc ofte berett for eder then store armoedt, her er paa ferde paa then vdgift, wij schulle vdgiffue paa thet schvuersalt, tha haffuer vij endrectelig værett tiil hobe, offuerveyett oc grandskedt landets beleylighed, som i oc vell vide, oc er saa forenthe ther wdj, att wy mett eders raad oc samtycke ville vdgiffue viij tonner schvuersalt redelig oc i lage tiide af huer keele, forthi i vide selfuer vor brøst bode om scoffue, marc oc moose, szom er paa thet neste op-graffuedt oc platt forderffuedt, oc kand vij inghenlunde komme affsted saadan salt, som er framganghen oc vdgiffuen i forledhen tiidt. Thii beder vij edher kerlige oc ydmyge, for guds skyld oc vor fattige bønns skyld, att j benade oss her vdj oc ramer vor beste. Vij vill gerne være edher horige oc lydige oc vnderdanige, szom gode vndersatte bør att være siit herschab. Giorer oc handler her vdj, som vor gode tro er tiil edher, oc giffuer oss it gott suar her paa. Eder gud altiit befalendes. Schriffuedt paa Leszø anno domini mdxxxj, Syndaghen nest for Michaelis. Under vort lands intzegell.

Morthen Simensszen, Nis Lauritzen, Simon Mørc, Nis Torckillszen, Anders Lauritszen, Jens Lauritzen oc menige landmend, jndbygger paa Leszø, eders tro tienere oc vndersatt.

Udskrift: Tiil erlig oc velbyrdig mend, mester Anders Schougaradt erchidegn, mester Niels Friis cantor oc menige capitell i Viborg.

Papir med Spor af Læsø Lands store Segl, skrevet med Mester Anders Skovgaards Haand, i Viborg Stiftsarkiv «Læsø» VII, 10.

1532, 26 Marts. Frederik 1stes Skrivelse til Viborg Domkapitel om at udrede 8 dulige Karle med Harnisk, Værgе og Kost til Biskop Jørgen Frises Skib.

Ffriderich (osv). Vor sønderlige gunst tilforn. Kiere venner, wiider, att som wij tilforn haffue tiill screffuitt oss elskelige verduge herre mett gud, her Jøren Friis, biscop tiill Wiborig, thet han schulle wdt gøre oss ett orlogs skiib tiill søes mett folk, bøszer, verge, kost, spisning oc fitalie fran mytt faste nest forgangen oc tiill sancti Mickels-

dag nest kommandis, oc ther som thet bleffue hannom formögitt eller for swortt, att han tha schulle tage ether, sytt capittell, tiill hjelp, oc nu haffuer hann giffuitt oss tiill kiende, atij icke wele gøre hannom bystand oc behielpling tiill samme skiib reysze. Thij bethe wij ether kerligen, athij wele ansee then lelighedt, nu paa ferde er, oc then tyngge, oss, riigett oc thess indbygger paa henger i thenne feyde, oc wiszeligen wdtgøre oss oc riigett tiill tieneste viij vel dulige karle mett harnisk, verge, kost oc fitalie tiill *sancti* Mickels dag nest kommandis oc skiicke thennom jnd paa for<sup>ne</sup> biscop Jørens skiib, nar thet er rede, eller hand ether tiillsiiger, mett saa mögen fitalie tiill huer karll, som thenne jndelugte szedell jndeholder. Her tiill wij oss wiszeligen forlade oc wele thet igen mett ether forschilde oc bekiende. Beffalendes ether gud. Screffuitt paa wortt slot Køpenhaffn Tysdagen nest epter palme søndag, aar etc. mdxxxij. Vnder wortt Signett.

Udskrift: Oss *elskelige* mester Anders Skougordt ærkedegen, mester Niels Friis cantorj oc capittell wtij Wiborig domkyrke.

Den omtalte indlagte Seddel findes ikke vedlagt. — Papir med Spor af Segl, Viborg Stiftsarkiv, •Domkapitel• I, 12.

## 243.

1532, 30 Maj. Tingsvidne fra Middelsom Herred, at et Stykke Ellekjær har ligget til Østervelling Præstegaard i Hr. Kristen Vinters og Hr. Lavrids Jensens Tid.

Alle mendt, thette breeff sieer eller hør lesse, hielssse vij Erick Lassen j Beringe, ffodget tiil Meelssomherrits ting, Peder Esbernssen j Vlstrop, Olluff Thamessen j Thaffwel och Seueren Mickelssen j Lyee ewindelige meth gwd, och kwndgiøre vij, ath aar efter gwdz bød mdxxxij die corporis Christi, tha var skicket hiedherlige mandt her Lawriss Jenssen aff Østervellingh, hvilken ther lofflige esket, bedes och ffyck eeth ffwlth tings vind aff viij danne mendt, ssom er Peder Thamesen j Hiermyndt, Jens Brødh *ibidem*, Andhers Nielssen *ibidem*, Crestiern Vinttther j Mamen, Jep skredher *ibidem*, Villatz Pederssen *ibidem*, Andhers Griss i Hiortehied och Lass Cristenssen j Nab. Tisse for<sup>ne</sup> viij danne mendt vonde po theres gode trooff, seel oc rette ssandhen, thet ti hørde och soo iij loffaste danne mendt ffor thennom stande po ffor<sup>ne</sup> ting jndhen alle iij stocke, som er Peder Mattisssen j Grenstien, Powel Sseuerenssen j Høffwelwndh och Jwer Sseuerenssen j Værløff, hwilke ffor<sup>ne</sup> danne mendt ther kwndgiørde oc tiil stode ffor oss samme dagh

po ffor<sup>ne</sup> tingh, ath thet sstucky engh, ssom lyggber j thet ellne kieer, som ffor<sup>ne</sup> her Lawrisses drenghy gyngye vold offwer ffor tii elne riiss, thii hogh ther j, thet haffwer væreth brwget tiil then gordh, ssom her Lawris nw i boor, j her Cristhen Vinthters tiid oc ssyn j her Lawrisses tiidh tiil nw wlast och wkieerdh, tiil ffor<sup>ne</sup> drengy hogh j ssamme obne kieer. Thet so gyck oc ffloor, thet vinde vii meth vor jnsel nedhen ffor thette breeff. Datum anno, die, loco vt *supra*.

Gammel Paategning: Thette wiidne bleff lest paa Øster Welling bierck tiingh tisdagh nest for *sancti* Olles dag aar mdlxvj.

Papir med 4 Segl. Viborg Stiftsarkiv. Østervelling Sogn, Middelsom Herred.

## 244.

1532, 19 Juni. Prioren i Dueholm underretter Mester Anders Skovgaard om, hvem der forretter den Messe, som denne foreløbig lader afholde i Klostret, og raader ham til at lade tage Vidnesbyrd herom hvert Aar, indtil Messen atter kan afholdes i Viborg Domkirke.

Original paa Papir i Viborg Stiftsarkiv, Domkirke II. Trykt i Dueholms Diplomatarium, Indl. S. XXI.

## 245.

1532, 22 Juni. Ridemandsbrev om Østervelling Præstegaards Tilliggende.

Wj efterskreffne Splid Fassi canich i Wiborig, Hans Ebsen i Nøragergaard woress fuldmechtig wdj Pouell Steensøns sted, Anders Lassen i Hiermind, Peder Lassen i Brandstrup och Mads Pedersen i Kiel-linghøll, wj giøre jmod alle witerlig med dette wort obne breff, at aar efter gudz byrd mdxxxij den løffuerdag nest for *Sancti* Hans dag mid-somer war wj forsamelet wdj Østervelling efter worris naadigste och høyborne førstis koning Friderichis strenge befaling, først at grandske och forfare om det jord och eigendomb, som liger tiil prestegaarden wdj for<sup>ne</sup> Østervelling ehr boels jord, som hans bønder och tienere der wdj byen haffuer, eller stuffjord eller enemerche, desligeste om preste-gaardens eyndomb samestedz det er mere eller mindre, jnd det pleyer aldtid wdj mandz minde. Sammeledes at wi skulle grandske och forfare, om presten i for<sup>ne</sup> Østervelling haffuer sin fulde loed och deell i schouffuen som i marchen, eller och om ham kand ydermere med rette tiil falde i samme schou. Da efter samme wor naadigste herris strenge

befalnings breffs lydelse om reede wi samme eyndomb och aldt Østervelling schoumarch, eng och eyendomb, huor behoff giordes, och haffde der offuer med osz mange fiere dannemend. Och begøndte wj først neden vd aff byenn ad Knapswey och saa synden och østen baade adt fellet wdj marchen, schoffuen, engen och 'saa synden adt wongheeden och sidenn at schoffuen. Daa wduiste osz her Lauris Jensen, prest wdj for<sup>ne</sup> Østervelling, wdj alle vongsriffterne hans ager jord, saaed och wsaaed, med andre dannemendz offuerwerelse, som war der till steede och viste aff det eyendoms leylighed, at see [och] grandsche, och wdi sandhed forstod, at aldt for<sup>ne</sup> her Lauritzes jord till prestegaarden wdj for<sup>ne</sup> Østervelling fandtis at werre saa lang och bred, som di andre bøndernis der wdi Østervelling, och ey der fandtis wdi for<sup>ne</sup> Østervelling agermarck eller eng nogle stuff till for<sup>ne</sup> preste gaard meere ind till di andre gaarde wdi for<sup>ne</sup> Østervelling. Och effter den wnderretning vi saae och hørde och forfarre kunde, [forstod wj] at for<sup>ne</sup> jord och eygendomb till prestegaarden er boels jord lige saa gott nest det beste wdi byen er wdj agermarck och eng wdj alle maader, och ey wj hørde, at nogenn mand der i Byen clagede der paa, det hand haffde andten meere eller mindre wdj eng eller agermarch, jnd der haffde liget till for<sup>ne</sup> prestegaard aff gamell tid. Men wdj schoffuen var wi och och offuer-saae den. Da wiiste for<sup>ne</sup> her Laurids osz ett støche schoff, som kaldes kircke schou, som haffde en ringe [indheg]ning, dog var det baade afsteenit, stablitt och omgraffuit, saa det kunde kiendis for nogen ennermerche paa sit merch, som lougen siger, meere jnd di andre schoffue, kratt eller kiere, som liger till for<sup>ne</sup> Østervelling bye, det wj forfarre kunde vedt medtagen forseglede breffue. Dog kunde osz jche tyche, at hand haffde ner fyldest wdj for<sup>ne</sup> schou, effter som hand haffde wdj marchen och engen, alleniste wndtaget wdj Synderschou et støche, som her Predbiørn haffuer holdet for sin ennermerche till hans arffuegodz wdj Østervelling bye. At saa ehr i sandhed (osv.).

Vidisse, udstedt 1654 fra Middelsom Herredsting, fordi Originalen den Gang for allder och forraadnelse jcke vell kand lenger gjemes. Viborg Stiftsarkiv, Østervelling Sogn, Middelsom Herred.

## 246.

1532, 9 Juli. Biskop Jørgen Fris lover Anders Bildes Søn Bent det første ledige Prælat- eller Kannikedomme ved Viborg Domkirke, som det tilkommer Bispen at forlene.

Wij Jørghen Ffriis, *met* gwdtz nadhe biscop tiil Viborg, gior alle witterliigh *met* *thette* wort opne breff, at for willighdeth oc wenskab, som erlige, welbørdighe mandh oc strenghe riddher, *her* Andhers Bille, hewitzmandh paa Steghe, oss och Wiborg domkircke her tiill bewysth haffwer och her effther bewiise maa, sameledis for *thet* godhe hob, som wij haffwe tiil hans søn Benth Bille, at hand skal bliffwe wedh then hellige kirke oc en aff hennes personer, tha haffwe wij vnth oc giffwet oc *met* *thette* wort opne breff vnde oc giffwe for<sup>ne</sup> Benth Bille *thet* førsthe prelatedom heller canickedom, først faller heller løss wordher effther thenne dagh vtj vor domkirke Viborg, som oss tiilkommer at forlene, beplictendis oss ther fore *met* *thette* wort opne breff, at nar gwdh *thet* saa forseet haffwer, at noget prelatedom heller canickedom først faldher heldher løss bliffwer, som oss tiilkommer at forlene, tha straxt atgiffue oc atgiøre for<sup>ne</sup> Benth Bille ther paa sligh forwaring oc collatze, som *thet* segh bør. Giffwet vdj Køpenhaffn octaua visitacionis Marie anno etc. mdxxxij, nostro sub signeto.

Jørghen Friis biscop, *met* egen hand.

Kgl. Bibl. Saml. til Adlens Hist. Fasc. 5, Nr. 72. — Original paa Papir med Spor af Segl.

## 247.

1532, 19 Juli. Kantor Niels Friis tilholder sine Bønder paa Fur at tiende til Mester Anders Skovgaard og Præsten paa Øen.

Alle mend, *thette* breff seer eller høre lesse, helse vy Seueren Marthenssen, ffoghet til Fwer bierck tingh paa then thiid, Anders Sommer, Oloff Pederssen, Poel Cristiernssen, Jens Pederssen och Nis Jepsen euindeligh *met* gudh och kwngiører, at aar effther gudz bødth mdxxxij fredhag nest for *sancte* Margarete daghe paa Fwer bierketingh var skicket for oss och flere danne mend beskeen mand Jørghen Krabbe, hwilken ther loffligh esket och fick ett fwltings viantne aff viij wuildighe danne mend, som var Bertil Nielssen, Kield Fwerbo, Seueren Fwerbo, Grauers Nielssen, Olof Pederssen, Clemith Nielssen, Jens Jwel och Seueren Nielssen, hwilke for<sup>ne</sup> viij danne mend endrecteligh vontne pa *theres* tro, siel och rette sandhen, at thi saa och hørde same daghe paa forskreffne tingh, at Anders Sommer lod lydeligh lesse ett bezegelt breff, som erligh och velbørdigh mand mester Niels Friis, cantor j Viborgh, haffde hannom til skreffuit, lydendes, at forskreffne Anders Som-



mer skwlde til sighe alle for<sup>ne</sup> Mester Nielssis thierer paa Ffwer, at thi skwlde thindhe theris thinde cristeligen och redeligen oc ey holde nogett hoss them ygen, som erlich och velbørdiighe mand mester Anders Scoffgord och presthen paa for<sup>ne</sup> Fwer burde at haffue aff them' met rette, saa framt thi ville haffue hans venskab. At for<sup>ne</sup> viij danne mendt saa vontne for oss, som forscreffuet stander och oss sielfue vittherligt er, thet wintne vy met wore indzegeler nedhen paa thette wort obne breff, giffuet paa Ffwer aar oc dag, som forscreffuet stander.

Paaskrift med Mester Anders Skovgaards Haand: At canterss tiener pa Ffuer skulle tiindhe.

Papir med 7 Segl. Viborg Stiftsarkiv, Domkirke II.

## 248.

1592, 19 Juli. Tingsvidne fra Fur Birketing om den Vold og Uskjel, som Hans van Wisch og Iver Krabbe have anrettet ved deres Jagt.

Alle mend, thette breff seer eller høre lesse, helse vy Seueren Marthenssen, then dagh foget til Fwer bierk tingh, Oloff Pederssen, Jep Nielssen, Poel Cristiernssen, Jens Pederssen och Nis Jepsen euindeligh met gud och kundgiøre, at aar efther gudzbørd mdxxxij ffredag nest for sancte Margrete dagh paa forscreffne tingh var skiket for oss och flere danne mend beskeen mand Jørghen Krabbe i Presthe gordh, hwilken ther loffligh esket och feck ett fult tings vintne aff viij wuildiighe danne mend, som var . . .<sup>1)</sup>, hwilke forscreffne viij danne mend endrecteligh vontne paa theres tro, siel och rette sandhen, at thi saa och hørde same dagh paa for<sup>ne</sup> tingh iiij trofaste danne mend stande for them, som var Jens Pederssen, Las Laurissen, Jens Pallissen och Jens Jwel, hwilke for<sup>ne</sup> iiij danne mend vontne for oss, at thet er them fulwitherligt i gudz sanhied, at erligh och velbørdigh mand Hanss van Wysk self trydie och erligh velbørdigh swen Jwer Krabbe och hans swendt vare her paa Fwer at iaghet løffuerdag sist forleden, och ey thi spardhe fatuge folkess korn, men redhe och rendhe her och ther om kringh i thieres korn met heste og hundhe frem och til bagge, twerd oc endelandt, och besøndherligh j Jens Laurissens, Anders Morthenssens, Christen Pederssens och Grauers Krabbess korn paa Engelss marck, thisligiste i Marthen Michelsens, Peder Anderssens, Michel Laurissens, Villas Laurissens korn paa

<sup>1)</sup> Samme 8 Navne som i Nr. 247.

then nørmarck, och saa om kring i Jep Marthenssens roffwe tofft och tisligiste i Grauers Nielssens korn, och paa thed siste i Poel Griisses korn paa then søndher marck, *met* andher flere fadughe mend, som thi gjorde forfongh, offwerwold och skadhe paa thieris korn, ey sparendes *thet* mere end andhen iordhe, thi redhe paa. Framdelis vontne forscreffne viij danne mend, at thi saa och hørde samme dagh pa for<sup>ne</sup> tingh, at Jep Nielssen i Byeregord kierde oc beklaget, at dimelwge var ett aar haffde *han* icky vdhen v lam, och the fire biedhe for<sup>ne</sup> Yfwer Krabbis hundhe i hiel. Och bekiende Jørghen Krabbe i Prestegørdt, at thi biedhe for *hannom* ett foer och ij lame, och tisligiste beklaget Poel Griis, at for<sup>ne</sup> Yfwer Krabbis hwdhe iaghede et aff *hans* lamme i en vanne flo, och dronedhe ther, och ett annet biedhe thi *hannom* i hiel for. At thi saa vontne for oss, som forscreffuit standher, *thet* vintne vy *met* vor yndzegeler nedhen paa *thette* vor obne breff, giffuet paa Fwer aar oc dag, som forscreffne stander.

Paaskrift med Mester Anders Skovgaards Haand: Om then wold, skade oc wskell, Yfuer Krabbe gjorde paa korn *met* jagt pa Ffuer. Anno xij.

Papir med 6 Segl. Viborg Stiftsarkiv, Domkirke II.

## 249.

1532, 21 Juli. Sognevidne fra Fur, udstedt af Præsten Kristen Nielsen m. fl. Søndag efter St. Margarete Dag, »at Hans v. Visch og Jver Krabbe med deres Følge red frem og tilbage og jagede i Povl Grises Korn og nedrede hans Dige og Lukkelse for hans Korn den Løverdag nest efter St. Ketili Dag sidst forleden«.

Papir med Segl. Smstds.

## 250.

1532, 25 Juli. Mester Anders Skovgaard og Mester Niels Fris tilskrive Glob Krabbe til Østergaard om hans Søns »ukristelige« Adfærd mod de fattige Bønder paa Fur.

Smstds. Meddelt i Ny kirkehist. Saml. V, 575.

## 251 — 52.

1532, 30 September og 1533, 12 Februar. Vidnesbyrd fra Dueholm Kloster, udstedte af Prior Jakob Jensen, Lars Skel til Junget-

gaard og Peder Stygge »aff vaben«, om de Messer, Mester Anders Skovgaard lader holde i Klostret.

Viborg Stiftsarkiv. •Kuriøse Papirer•. Meddelt i Dueholms Dipl. Indledn. S. XXII—XXIII.

## 253.

1533, 3 Juli. (Torsdag efter vor Frue Dag visitationis). De paa Herredagen i Kjøbenhavn forsamlede Rigsraader tilkjendegive Lensmændene i Viborg Stift, at Rigsraadet har besluttet, at den hellige Kirke skal altid herefter nyde og beholde alt sit Kirkekorn og al Tiende overensstemmende med Odense Reces (af 1527); hvo der handler herimod, skal straffes som for andet Tyveri.

Original paa Papir med 29 paatrykte Segl i Viborg Stiftsarkiv. — Et lignende Brev til Lensmændene i Aarhus Stift er trykt i Ny Dsk. Mag. II, 251—53. Varianterne og Beseglingsforholdet er angivet i Hist. Tidsskrift, 4 Række III, 487.

## 254.

1533, 8 September. Biskop Jørgen Frises Lovhævd paa Kirkens og Bispedømmets Gods i Hornum Herred.

Alle mend, thette breff sier eller høre lesze, kwndgiøre vij effterscreffne Peder Sørensen i Volstrup, fogitt poo Huornwm herritztingh, Las Laurissen, Søren Jbsen ibidem, Terckeld Andersen i Dalszgaardt, Simen Justzen i Brastedt, Chresten Pederszen i Swenstrup, Las Sørensen i Elishøff oc Jes Anderszen i Strøffringh ewindeligenn met gud. Aar efter gudtz byrd mdxxxij<sup>o</sup> mandagen, som var vor frue dagh natiuitatis, poo Huornwm herritts tingh var skickitt verdighe faders met gud her Jørgen Frisz, biscop til Viborigh, møndighe fogitt Anders Mogenszen i Kirketorp, huilken ther loffligen eskitt oc fick itt fullt tingsvindne aff viij dannementd, som er Las Lauriszen i Volstrup, Terckel Anderszen i Dalszgaardt, Las Sørensen i Elishøff, Simen Justzen i Brasthedt, Nis Jenszen i Hersom, Jes Jenszen i Huornwm, Cristen Pederszen i Swenstrup oc Jens Pederszen. Tisze for<sup>ne</sup> viij dannemend endrectheligen vondne oc sagdhe poo siell oc sandhen, att the saa oc hørde for<sup>ne</sup> verdighe faders her Jørgen Frises laffheffts loghoringh, som var Lydick Tamesszen i Longsø oc Niels schriffuer i Vegerby, huilke tow dannemend ther lydeligen kwndgiordhe oc tilstod, att the var vttj Kirckitorp torsdagen nest forleden, hørde oc saa for<sup>ne</sup> verdighe fader her Jørgen

Friis giord sin laffheftt met prester oc kirckemend, som hannom var tilfwnden aff ffogiden oc herritzmend, oc indworde hand bisdoms guodz oc eydom i Huornwm herritt. Ffyrsth indwordhe hand Kirckitorp met alle sin retthe tillegelsze, som nw tilligger oc aff areldtztidt tillegitt haffuer, fraa then stien, som stander norden wed Hyllisted søø, saa vester att stien fra stien, som indstienitt oc indstablitt er, fram at Foldsletthe til then stien, ther stander i Lønszehøff, saa nær att mølle veyn vdtt til then stien, ther stander i sønder enden aff Tuerkier, saa røden (!) nieder til then stien vesten ved thet gamle andhøffuit, saa østher att til gamle kirckispong att digitt vthj aen oc aen sønder wp att til mitthestremme, thet indwordhe hand for kirckiens iennemerck oc en frij prestegaard til Vegerby kircky. Jtem Twoldall met alle sin rette tillegiilsze met en frij iendielsz marck vesten vid gaarden oc huer tridie gresz offuer all Astrup march. Jtem tre gaarde i Lønsøø met fire fering iord offuer alle Lønsøø marck. Jtem fire gaarde i Vegerby met en feringh iorde offuer alle Vegerby marck oc ett degenboell met sin retthe tillege. Jtem en gaard i Brastedt met en fering iorde offuer alle Brastedt marck. Jtem Jlsøø for en frij iendiell til Bisleff kirckij. Jtem Holm agers gordested met all hinders retthe tilleg, Tornbecks mølle met sin tilleg, dam, damsbwnd, flod oc flodsted, inthet vndtagitt. Jtem Solgaard i Dyrup met alle hinders retthe tilligelsze bodh vtjtj marcken oc huer tridie gresz j nørmarcken. Jtem tow gaarde vtjtj Dyrdrup, huer met en ferings iordhe, ett buoill ibidem, Anders Pederszen ibuoir, met en halfferingh iordhe offuer all Dyrup marck. Jtem fem gadhusz ibidem. Jtem i Bisleff prestegaarden met sin tilleggh, ij gaardhe ibidem, Jens Jull oc Jens Skoffbo ibuoir, ij gadhusz ibidem met thieris tilleggh, Ermgaardz marck met alle sin retthe tilleggh. Jtem en gaard i Grysted, Anders Trolberigh ibuoir. En gaard ibidem Nis Sorenszen ibuoir. Jtem fire gaardhe i Nibe, huer thennom met en feringh iordhe offuer all Nibe marck. Jtem ett buoll i Voxleff met en halfferingh iord offuer all Voxleff marck. Jtem ix støcker iord poo Gielstrup met en ager østen till then gaardt, Axell Ytzen ibuode, som aabyggij. Jtem en gaard i Mollberigh mett en feringh iordh offuer Mollberigh marck. Jtem Fremdrup gaardsted med two feringh iorde offuer Fremdrup marck, til Huornwm kierckij. Jtem Molberigh krog. Jtem Abbildgaard, ett frij iennemercke til Huornwm kirkij met alle sin tillege, som hwn nw i være haffuer, eth gaardsted, kallisz Harim, met alle sin tilleggh; till Huornwm kierckij. Jtem prestegaarden i Huornwm met two feringh iord offuer alle Hornwm

*marck* i ager oc engh. Jtem iij feringh iordhe oc iij boil i Huornwm met the gaardhe husz oc *theris* tilleggh. Jtem two gaardhe i Volstrup, huer en feringh iord offuer Volstrup *marck*. Jtem ij gaardhe i Gulbeck met *theris* rethed. Jtem en *gaard* i Swenstrup met en feringh iord Norden aen. Jtem ij buoil synden aen met *theris* rette tilligelsz, *Aagaard* med sin tilleg, Sanct Morthens mølle, til Swenstrup kierckij. Jtem Koowadz møllested met all sin rettedhed. Jtem en *gaard* i Bwnderup, Michel *Cristenszen* ibuor, met sin retthe tilleggh. Jtem en *prestegaard* i Ellishøff oc ett buoill. Jtem en *gaard* i Støffring met en fering iord. Jtem en *gaard* i Bwdderup, her Niels ibuoir, met sin *rettighed*, hwn nw i være haffuer. Jtem j Bwrdrup en *gaard*, til Budderup kierckij. Jtem Julstrup tow *gaard* for frij iendiell met *theris* rettedhed. En *gaard* vtj Sjørup met en feringh iorde. Jtem j Graffleff iij *gaarde* i Graffleff. Jtem Skiollingbroo mølle met the engij oc holme, ther tilleger, met alle *hendis* rettighed. Jtem iij *gaarde* vtj Aardestrup met *theris* rettighed i skow oc *marck*. Jtem en *gaard* i Suldrup met sin rettighed. Jtem en *gaard* i Dalwm met huer tridie gresz offuer Dalwm *marck*. Jtem *prestegaarden* i Sønderup, her Peder ibuoir. En *gaard* *ibidem*, Søren Mwnck ibuoir. Thisze for<sup>ne</sup> *gaardhe* oc guotz, byggitt oc wbyggitt, met alle *theris* eydom indwordhe for<sup>ne</sup> verdighe fader met lagheff for kirkens oc biscopdomens retthe guotz oc eydom, oc vortthe for<sup>ne</sup> lagheff logligen tilboden, logligen tiltwnden oc logligen giordt efftter logen, oc melthe for<sup>ne</sup> verdighe faders loffhøring hannom loff aff hendhe oc hans ied ved mack(!), saa lengij hwn fellis for biscop oc wwillig bymend. Att the saa vondne for osz, thet vindne vij met vor indsegle. Giffuit aar, dag, tid oc sted vt *supra*.

Paategning: Anno 1579 torsdagen, som er 8 octobris, bleff denne laudheffd lest for sandmend paa Kiercketorpmarck.

Pergament med Seglremme uden Sigiller. Viborg Stiftsarkiv, Hornum Herred i Almindelighed. — Anført i Ældste Arkivregistraturer II, 301 K. 84.

## 255.

1533, 13 September. Biskop Jørgen Frises Lovhævd paa Kirkens og Bispeddømmets Gods i Gislum Herred.

Alle men, thette breff sier ellir lesze, helsziner vy Jes Jenszen y Tiisted, fogitt till Gislwm herritzting, Jes Pederszen y Vesterris, Christin Jenszen y Ollistrup, Cristin Lauszen y Aarup, Niels Pederszen y Tiisted,

Anders Jensszen y Morum, Niels Mortinszen y Heszill, *Cristin Cristinszen* i Østrup, Jes Mortinszen och Malthy Moginszen euindelîg met gud, att aar epther gudz byrd mdxxiij, løffuerdagen nest epther vor frue dag natiuitatis, thill for<sup>ne</sup> Gislum herritz ting var skicket for<sup>ne</sup> her Jib Lausszen, esket och fick itt fullt tingsvintne aff otte danne mend, som var Niels Pederszen ij Tisted, Niels Mortinszen ij Heszill, Anders Jensszen ij Morum, Peder Michilszen *ibidem*, *Cristin Cristinszen* ij Østrup, Jes *Cristinszen* *ibidem*, *Cristin Gunnedissen* ij Vonszill och Peder Jenszen y Tii-sted, huilcke for<sup>ne</sup> otte dannemend vonne paa theris gode tro, siell och retthe sandin, atthy hørde och saa same dag thill for<sup>ne</sup> Gislum herritz-ting, att verdüge fader met gud bjskop Jørgen Frijs, hans lauffhefdz loghøring, her inden alle iiij stocke, som var Jes *Cristenszen* y Vester-ris oc *Cristin Jenszen* y Ollistrup, thy kundgiorde oc thill stod, atthy var y Testrup thenn thijsdag nest thill foren, hørde och saa, att her Jørgen Frijs, biskop till Viborig, giorde syn lauhefd met prestir och gode kirkens personir lauffhiddags, som hand var vist for retthe aff thinge, och indvorde hand først Nøragirgord met en melle och ald theris rettighet. *Jtem* ald Durup sogin och prestgordin. *Jtem* ald Boldrup, prestgordin ij Stienild, saa god som then beste ij bøynn, och itt boill, prestgordin y Rørbeck, saa god som then beste ij bøyen, en jendelz toffth och dezlige och ij boill. *Jtem* prestgord ij Grønderup, saa god som nesth then beste y bøyen, och ij boll. Prestgordin y Tistet met syn rettighet, prestegordin y Bvndrup met syn retthe tilligelse, och itt gord sted y Sønderup met en feyring jorde. *Jtem* en gord y Gijslum, saa god som then beste y bøyen, och en endels toffth. En gord y Nyrup met en feyring iorde. En gord y Morum met en feyring iord. *Jtem* prestgord ij Vonszill, saa god som then beste y bøyen, och en endels toffth. En gord *ibidem* met ij feyring iorde och ij boll met ij endels toffte och ald then endeld, som ligger nørð till kirken och som hwn haffuer vorth aff arildtz tiid. *Jtem* ij gorde y Suoldrup met lige half . . . . En gord y Gøttrup met en feyring iorde och met hendis rettighed vdy Huamstrup marck. *Jtem* Toorupgord. *Jtem* iiij gorde y Farsøe, saa gode som thy iiij beste y bøyin, och ald then endell, som thill Lauris gord liger. *Jtem* ij boell met ij toffte. *Jtem* iiij gorde y Fondrup och itt boill met iiij feyring iorde; ij gorde y Stistrup met ij feyring iorde. *Jtem* en gord y Dollerup met en feyring iorde och en melle met hindis frijhed. *Jtem* ij gorde y Foulum met ij feyring jorde och en endield, som ind er suoren met sandmend thill Foulum kircke.

*Jtem presthgordin y Loens met then fierde dield vdy Loens, och en eng, som er indsuoren met sandmend, och Egeboris iord. Jtem en gord y Offuensskoff met syn eyndom och Løngdals skoff och Alstrup kircke skoff. Jtem prestegordin y Alstrup, saa god som thenn beste y bøyen, och en boill met synn rettighed. Jtem ij gorde y Vallis, saa gode som thy ij beste y bøyn. Jtem Øster Sockbeck. Jtem en gord y Suingilbere met en feyring iorde, och then loffue iord, som liger thill Suingilbere kircke, och itt boll. Jtem thette for<sup>ne</sup> godtz, som forscreffuitt stor, thet indvorde for<sup>ne</sup> biskop Jørgin Frijs thill kirckin och Viboriig bispdoms retthe godz och huer mand aff deld och fele ther fraa, och melte for<sup>ne</sup> lauffheffdz loghøring hans log stadig, thill hun rygis epher login. Jtem var for<sup>ne</sup> lauffheffd logliig tilbøditt ij samfold ting till Giisløm herritzting och loglig festh och thillfundin och giuffuitt epher login. Thill ydermiere forvaring och beder stadfestelsze tha haue vy hengd vor indzegill nedin for thette vortt opne breff.*

Indført i et Tingsvidne, udstedt 1579. Lørdag efter Bartholomei Apostoli Dag, af Peder Kristensen i Bunderup, Herredsfoged i Gislum Herred, Jens Mortensen i Østrup, Kristen Stub, Herredsskriver, m. fl., paa Forlangende, af Hr. Søren Kristensen, Præst til Gislum Kirke. Viborg Stiftsarkiv, Rinds Herred, Vesterbølle, Kald.

## 256 — 57.

1533, 29 Juli og 23 Oktober. Den udvalgte Ærkebisp Torben Billes og Rigsraadets 2det og 3die Dombrev paa Spøtrup Gaard m. m. til Viborg Bispedømme.

Wii Torben Billde, med guds Naade Archielectus till Lunde Domkircke, og meenige Danmarkis Rigis Raad, gjør alle vitterlig, at for os var skicket værdige Faders Hr. Jørgen Frisis Biskop till Wiburg Bud med et vort andet Dombref, lydende paa Spøttrup, Spøttrupfang og all den Søe till Wadum Land, tvert og endelangs till alle Lande, som ligger hos Spøttrupgaard, med alle sine rette Tilligelser, som vort Dombrev derom ydermere indeholder og udviiser, og derimod er ingen Breve tagne af os. Thi tildømmer vi till tredie Sinde formeldte Biskop Jørgen Friis paa Wiburg Stifts Wegne og hans Effterkommer Biskoper der sammestæds formeldte Spøttrup, Spøttrup fang og all den Søe till Wadum Land, tvert og endelangs till alle Lande, som ligger hos Spøttrup Gaard, med alle sine rette Tilligelser at have, nyde, bruge og beholde, forbydendis alle, ihvo de heldst er eller være kunde, deroppaa Hinder eller Forfang at giøre, saa længe nogen kommer for os med bedre Beviisning paa vort Retterting. Ex Slavilse die Severini Chri-

stofferi(!)<sup>1)</sup> 1533. Sub sigillo regni Daciæ ad causas, teste Nicolao Arnfeldt, iustitiario regni eiusdem.

Dette Brev blev lofflig læst til Rødding Hærrædsthing, Løverdagen . . . . anno domini 1533<sup>2)</sup>.

Temmelig sen Afskrift i Spøtrup Arkiv. — Sammesteds findes Stumperne af en Landstingvidisse af Aar 1593, underskrevet »Gunde Christensen«, af et lignende Dombrev, hvoraf følgende Brudstykker kunne gjengives: Wij Torbernn . . . Archielectus till Lunde Domkiercke . . . Danmarkis Riigis raadt . . . att for oss var skickitt ver dug . . . . Frisis till Viburgs budh m. . . . [stad]festilsze breff, liudendis paa . . . . De øvrige Brudstykker stemme ordret overens med det ovenfor aftrykte Brev (kun »Stadfestilsze breff« for »Dombrev«). Det ender: Ex Slauilsze die beati Olauj regis, anno domini mdxxxiiij<sup>o</sup>, sub sigillo regni Daciæ ad causas, teste Nicolao Arnfeldt, iusticiario regni eiusdem. — Smlgn. Molbech i Hist. Tidsskr. I, 233, der lader til at have set Originalerne, der imidlertid ikke længere findes i Spøtrup Arkiv. Molbech angiver Dagen til »die beati Olavi regis« og »die Severini confessoris«, og kalder Brevene »første og tredie Stadfæstelsedom« ved Forfølgningen til Laas. Dette kan dog neppe være rigtigt, thi ifølge Ældste Arkivregistraturer II, 349 Nr. 51 udstedte Torben Bilde et Dombrev paa en Lavhævd paa Spøtrup die Viti et Modesti (15 Juni); dette maa da være 1ste Dombrev; 2det er da udstedt Kong Olafs Dag (29 Juli) i Slagelse; 3die St. Severini Dag (23 Oktbr.), ligeledes i Slagelse, og 4de St. Thomæ Apostoli Dag (21 Decr.) s. A. (Ældste Arkivr. II, 347 Nr. 35), hvilket Brev blev oplæst paa Rødding Herredsting 31 Jan. eller 7 Febr. 1534 (smstds. Nr. 52).

## 258.

1534, 13 April. Vidnesbyrd fra Dueholm Kloster om den Messe fra Fur, som Mester Anders Skovgaard lader afholde i Klostret i Stedet for i Viborg Domkirke.

Uddrag efter Originalen i Viborg Stiftsarkiv, Domkirke, 2den Pakke, er aftrykt i Dr. O. Nielsens »Dueholms Diplomatarium«, Indl, S. XXIII.

## 259.

1534, 20 Juni. Vidnesbyrd fra Nørlyng Herredsting, at der ikke er læst nogen »Rigens Stævning« over Kapitlet for dets Gaarde i Ravnstrup m. m.

Anders Tybo y Nordop, fogitt tiill Nørliøngherrets tingh, och Bertiill Hanssen y Vammen, kwngiøre vy met thette vortt opne breff aar effther gwtz birdt mdxxxiiij then løffwerdag nest effther sancti Botulphi abbatís dag paa for<sup>no</sup> tingh var skicket for oss beskedhen man Symen

<sup>1)</sup> Fejlslæsning for *confessoris*?

<sup>2)</sup> Disse Ord ere tilføiede med en moderne Haand, som maa have tilføjet dem efter den nu forsvundne Original, men ikke har kunnet læse Dagen.



Løffwell och att sporde, om *ther* haffdhe verett y dag paa for<sup>ne</sup> ting nogher ryghens steffninge offwer capittell eller cannicker y Viborig for *thet* gotz oc gorde, szomm *verdwge* fadher biscop Jørghen Fryss y Viborig, biscop *ibidem*, haffwer ladett bryde loffdags breff for, szom er Raffwenstrop, Gossdall, Hollum, iij gorde y Fynnerop och alle Bartom mark. *Ther* tiill szwarede vy, att *thet* er oss fwlwitherlig y szandhet, att *her* y dag tiill tingi haffwer ey verett lesth nogher ryghens steffninghe offwer forscreffne capittell eller cannicker *ibidem* for then szagh y nogher madhe. In cuius rej testimonium sigilla nostra inferius etc.

Papir med 2 Segl. Viborg Stiftsarkiv. (•Reversalfortsættelse 1, D.•)

## 260.

1534, 27 Juli. Tingsvidne fra Hornum Herred om Hornum Præstegaards Toft.

Peder Sørensen i Volstrup, Foged til Hornum Herredsting m. fl. gjøre vitterligt, at Aar efter Guds Byrd 1534 Mandag næst efter St. Jbs apostoli Dag paa Hornum Herredsting var skicket Hr. Jens Nielsen, Sognepræst i Hornum, der fik et Tingsvidne af 8 lovfaste Dannemænd, at de saa og hørte samme Dag paa for<sup>ne</sup> Ting, at 12 gode Selvejere, som vare lovlig udkrævede af Tinget at udlægge Hr. Jens Nielsen sin »Arild Toft« og »Fortoft« til Præstegaarden i Hornum, lige som andre Mænd have der i Byen, tilstod deres Tog og Ed, »paa den nær Side ved Toften ad den Anhævd, som ligger øster neder i Bækken til Midtstrømme, saa op ad Bækken sønder ad til den Hus, Rasmus Nielsen ibor, saa vester op ad Sønden samme Hus til den Sten, som staar ved den sønder og østre Kirkegaards-Hjørne, saa vester op ad den Anhævd, som er Sønden ved Toften, som haver været af Arildstid.«

Viborg Stiftsbog af 1690.

## 261.

1534, 8 August (Lørdag næst for St. Laurentii Dag). Tingsvidne fra Nørlyng Herred, at der ikke er læst nogen Rigens Stævning over Viborg Kapitel for dets Gaarde i Ravnstrup. (Enslydende med Nr. 259.)

Viborg Stiftsarkiv, anf. St.

1535, 10 April. Antonius Bryske, Kannik i Viborg, pantsætter til Biskop Jørgen Fris tre Gaarde og et Bol i Finderup, som høre til hans Præbende Ravnstrup.

Jeg Anthonis Brusck, canick wthj Wyburg, kiennendis och giør uiterliigt for alle mett thette mytt obne breff, att jeg kiennendis mig aff rett uiterliigt gielddt schildug att were werdug fader medtt gudtt her Jørgen Fries, byskop wthj Wyburg, heller huo thette breff haffuer met hans mynnde, ij<sup>c</sup> marck the pendinge, szom ginge och gieffue ere vthj Nøriuttlandtt, redeliigen och well att bethale indenn pints dagh nu først kommendis wdenn alle hennder och gienszigelssse. Scheer thet och saa, att hans nade iche paa forbenefne dagh fannger samme penndinge igienn effther hans nadis nyffue, thaa skall hans nade heller huo thette breff haffuer mett hans mynnde, straxt annamme iij gaarde och enn boell wthj Finderup, szom liiger till mytt præbendtt och canickdom, thennom att nyde, bruge och beholde for ett friett brugeliigt panntt, szaa lennge till thet loughigenn igjenn loezsis aff for<sup>ne</sup> werdugh fader her Jørgenn Fries for for<sup>ne</sup> ij<sup>c</sup> marck, och thaa skyldenn och renntte att følge hoffuet szumen, och inthet att affregnis ther wthj wdj noger maade. Scher thet och saa, att for<sup>ne</sup> iij gaarde och boell wthj Finderup worder hans naade heller huem thette mytt obne breff haffuer mett hans mynde, affwvndenn wdj noger retterganngh, thaa beplicter jeg mig eller mynn szaand arffuinge att wederlegge hans naade, heller huo thette mytt obne breff haffuer, saa gott gotz och saa well beleyliigt indenn sex vggers dagh ther nest effther, och holde hans naade thet aldelis skadeløst. Till ydermier forwaringh att saa holdis skall i alle made, haffuer jeg hengtt mynn jndsegell nedenn for thette mytt obne breff, medtt andre gode meundtz jndzegler, szom jegh haffuer tilbiddt att beszele mett megh, szom er erliig och velbyrduge menndt Christiernn Stygj till Ranndrup, Poell Stiiszenn til Trennderup, her Lauritz Jennszen officialis her paa Haldtt och Seuerenn Bruenn wdj Almyndtt. Giiffuett paa Haldtt leffuerdagen nest effther szøndagen quasi modo genitj aar effther Christi fødzell mdxxxv.

Udvendig Paaskrift med samtidig Haand: Dom paa the Finderup tienere till Raffnstrup præbende.

Indført i en Dom af 28 September 1565. Viborg Stiftsarkiv, »Domkapitel» Nr. 72.

1535, 6 December. Kristian 3dies Brev til alle Kirkeværger i Fjends Herred at levere alt Kirkekorn til Biskop Jørgen Fris, da Rigsraadet har samtykt Kongen alt Kirkekornet i Nørrejylland til Flaadens Udrustning.

Wij Christiann, mett guds naade vduald konnyng till Danmarck och Norge (osv.), helse eder alle kircke werger, som bigge och booe vdj Fjendzherridt, kierligenn mett gudt och wor naade. Viider, att wortt *elskelige* Danmarcks riigis raadtt haffue nw samticht oss att mwe fange alt kircke kornn, biug, rog och haffre, aff alle sogne kircker, som the haffue fanget i aar till tyende och andit, offuer alt Nørreintlandt till hielp att vdspiise wore orlogs skiibe mett strax paa foraaret. Thij bedhe vij edher och biude, attj strax mett thet aller første antworde oss *elskelige* verduge herre mett gud, her Jørgenn Friis, biscop till Viborig, wor tro mand och raadtt, eller huem hand thett beffaler, och fører thett hiid, som hand eder vnderwiisendes worder. Heer viider aldeles att retthe edher effther och lader thet jngendlunde. Giffuett paa wortt slott Gottroppe Sanctj Nicolaj episcopi dag aar etc. mdxxxv. Vnder vortt signiith.

Bagpaa med samme Haand: Fjendtzherrit, biscopenn aff Viborig.

Papir med udvendig Forsegling. Viborg Stiftsarkiv, Fjends Herred.

1536, 12 Marts. Kristian 3 forbyder Læsøboerne at bygge flere Saltkjedler, end Sædvane er eller Kapitlet i Viborg byder, at Skoven ikke skal forhugges.

Wij Christiann, met gudts nade vdualdt konning till Danmarck och Norge, hertug (osv.), helse eder alle menige almwe, som bygge och boendis ere paa Lessø, kerligenn met gud och wor nade. Wiider, at oss er tiill wiidendis wordet, at i bygge ther mange flere salt keler ther paa landet, end som ther pleiger atwere, och ther met forhuggis och forødes skougenn ther paa landit, och landit saa forødes met tiiden aff sandh. Thij forbiude wij eder her effter at bygge eller bruge ther flere salt keler, end som siduanne pleiger at were, och som oss *elskelige* mesther Anders Skowgaardt, erchedegen vdj Wiiborg, och capittell ther sammestedts ther om skickendis wordher, och lader thet jngelunde vnder edert faldzmaall. Giffuitt paa wort slot Hadersleue søndagen Reminiscere aar etc. mdxxxvj. Vnder wort signet.

Ad mandatum regie maiestatis proprium.

Papir med paatrykt Segl i Viborg Stiftsarkiv, «Læsø», XXIII, 2. Haandskriften er den samme som i det lignende Kongebrev af 6 Juni 1524; den ligner stærkt Anders Skovgaards egen.

## 265.

1536, 14 April. Tingsvidne fra Fur, at Præsten paa Øen har prædiket og lært Sognefolkene Guds Ord paa tilbørlig Vis.

Alle mend, *thette* breff seer eller høre lessis, helse wij Jørgen Krabbe, biercktings fogett paa Fwer, Anders Sommer, Per Fwerbo och Anders Mortenssen euindeligen *met* gud och kundgøre for alle *met thette* wortt obne breff, att aar effther gudz byrdt mdxxxvj fredag nest for paaske war skicket for oss och flere *danne* mend hederlig man her Christen Nilssen, hwilcken ther eskett och feck ett fuldt tings vintne aff otte trofast *danne* mend, som var stoer Seueren, Graffuers Nilssen, Seueren Fwerbo, Per Fwerbo, Poel Griiss, Suend Lauritzen, Nis Jepssen och Seueren Nilssen, huilcke for<sup>ne</sup> otte *danne* mend endrecteligen vontne paa *theriss* gode tro och rette sandhet, att for<sup>ne</sup> her Christen Nilssen, siiden han kam till Fwer och bleff *theriss* sogne prest, haffuer han skicket seg redeligen och vell predicket och lerdt them gudz ordt och standett them for vdj alle maade som en *danne* mand, saa att bode thj och menige sogne folck tacke ham gott. Att thj saa vonde for oss och oss selfue fuld vittherligt er, thet vintne wij *met* wore indzegeler neden paa *thette* wort obne breff. Giffuedt paa Fwer aar, dag och sted, som forscreffuet stander.

Samtidig Paategning: *Huor her Christen* war pa Ffuer.

Papir med 4 paatrykte Segl i Viborg Stiftsarkiv. «Kuriøse Papirer.»

## 266.

1536, 14 April. Tingsvidne fra Fur, udstedt samme Dag og Sted og af samme Mænd som Nr. 265 om Præsten paa Øen, »at the messer och gudz thienneste, som erchidegen aff Viborg pleyer at lade holde her ij Fwer kirkj, them haffuer for<sup>ne</sup> her Christen holdet redeligen ved mact, siiden han kam hid och bleff wor sogne prest, saa at bode thij och menige sogne folck tacke ham gott.«

Papir med 4 paatrykte Segl i Viborg Stiftsarkiv, Harre Herred, Fur.

1536, 25 Juli. Biscop Jørgen Friszes Brev, at Mag. Anders Skoufgaard vilde lade Sagen opstaa med den omtuistede Eng, indtil gode Mænd faaer grandschet efter kongelig Befaling. Dater. Jacobi apostoli dag 1536.

Gammel Fortegnelse over Kapitlets Breve.

1536, 19 Oktober. Kristian den 3die byder Viborg Kapitel strax at sende tre eller fire af sine Medlemmer med behørig Fuldmagt til den almindelige Herredag i Kjøbenhavn, som er udskreven til den 15de Oktober.

Christiann, mett guds naade vdtuoldt koning tiill Danmarck och Norge (osv.). Wor szønnerlige gunst tiilforenn. Kere venner, wiider, att szom i vden twiffuell vell hørdt och spurdt haffue, att vij nu haffue berammit och ladit forscriffue en almyndig herredag offuer alt riigett att stande her vdj vor stadt Kiøpnehaffnn thendt søndag nest ephther Sancti Dyonisij dag nest forleden etc., thij bede vij etther kierligen och begere, atj rette etther ephther att vdtgiøre iij eller iiij ther aff capitelet mett fuldtmagt paa alles etthers vegne, som hiemme sidde, att forskicke hidt tiill samme herre dag, att høre her vor wilge, saa thi wisseligen giffue thennom affstedt strags, ephther thenne wor scriffuelsze etther tjl hende kompne er, huereken dag eller nat ther vdt offuer sparendis. Ther vij oss wisseligen tiill forlade. Thij lader thet jngenlunde. Befalendis etther gudt. Scriffuit paa vortt slott Kiøpnehaffnn torsdagen nest ephther Sancti Luce euangeliste dag, aar etc. mdxxxvj. Vnder wortt signett.

Udskrift: Oss elskelige prelater, cannicke och menige capittel vdj Wiborg domkyrke samptligen och huer besynnerligen.

Papir med udvendig Forsegling. Viborg Stiftsarkiv. •Kongehyldinger og Stændermøder\*, Nr. 1.

Brudstykker af Viborg Bispestols Jordebog i de sidste katholske Tider.

## I.

(Hornum Herred.)

Bvdervp sogen. En gard i Siørop, Jes Olufsen i boer, xx

skipper big, en marc gesteri, skowswyn...<sup>1)</sup>). — En gard i Steffring, Michil Peerssen i boer, xxiiij  $\beta$  gesteri, skowswyn, cetera ad ecclesiam. — Et boel ibidem<sup>2)</sup>),  $\int$  marc gesteri, skowswyn hwert andet aar, cetera ad ecclesiam. — Prestegarden i Buderop....<sup>3)</sup> — Grafleff sogen. Biscop garden, Jes Peerssen oc Las Palnsen i boer, iiij pund hammelt korn, rog oc big, v marc, iiij  $\beta$  minus, gesteri, ij skowswyn. — Jtem ij gadehwss til for<sup>ne</sup> gardt. — En gard ibidem, Poffuel Beck i boer, xx  $\beta$  gesteri, skowswyn, cetera ad ecclesiam. — Oluff Anderssen ibidem j marc gesteri, skoffswyn. — Bordup gardt, j marc gesteri, cetera pro sacerdote, suem. — Skifflingbro mølle xx pund meill. — Vegerby sogen. En gard i Tooldall, Anders Nielssen i boer, ij ørtug hammelt korn, ad ecclesiam, i pund smøer, ij marc gesteri, skowswyn. — En gard i Liengsiø, Owe Skynd i boer, iiij marc til skild, xxiiij  $\beta$  gesteri....<sup>4)</sup> øre korn, j marc gesteri, skowswyn, et pund smøer. — Jtem en gard, Nis Villatssen i boer, tantundem. — En gard i Vegerby, Jep Laurissen i boer, iiij marc til skild, j marc gesteri, skowswyn. — En gard ibidem, Martin Owsen i boer, ij ørtug hammelt korn, et pund smøer, j marc gesteri, skowswyn. — En gard, Niels Michilssen i boer, j øre korn, et pund smøer, j marc gesteri, skowswyn. — En gard til kirkin, j marc gesteri, skowswyn, cetera pro ecclesia. — Kirkitorp, prestegarden iiij pund hammelt korn, ij pund smøer, gesteri, skowswyn. — Et boel i Vegerby j pund korn,  $\int$  marc gesteri, er kirkens boell. — En gard i Breste j marc gesteri, skowswyn, cetera ad ecclesiam....<sup>5)</sup> Bisleff sogen. — Prestegarden i Bisleff iiij pund hammelt korn, xxvj  $\beta$  gesteri, skowswyn. — Et boel, Jens Skowbo i boer, er....<sup>6)</sup> Dirdup: En gard, Anders Fied i boer, iiij marc penning eller  $\int$  tønne sild, xij  $\beta$  gesteri, skowswyn. — En gard, Anders Jbssen i boer, iiij marc xij  $\beta$  gesteri, skowswyn. — Et boel, Jes Vinther i boer, xxiiij  $\beta$  eller j fierding tønne sild ad ecclesiam, vj  $\beta$  gesterj. Solgard i Dirdup....<sup>1)</sup> Et gadehus i Dirdup, Jep Bwnd i boer, ij marc. Et hws, Jes Bremssen i boer, j marc. Et hws, Oluff Troid i boer, j marc<sup>7)</sup> Et

<sup>1)</sup> Her mangler det øvrige af Siden.

<sup>2)</sup> I Randen: •bort•.

<sup>3)</sup> Her mangler en halv Side.

<sup>4)</sup> En Linje mangler.

<sup>5)</sup> En halv Side mangler.

<sup>6)</sup> En halv Side mangler.

<sup>7)</sup> Tilføjet: Siden engen laffdes till Halkier, giffuer hand ix  $\beta$ .

hws, Anders Farssen iboer, j  $\beta$  grot. Et hws, Anders Peerssen iboer, xij  $\beta$ <sup>1)</sup>.....<sup>2)</sup> Ordestrvp sogen. En gard i Ordestrup, Cristiern Knutsen i boer oc Magens Anderssen, j ørtug [rug], ij ørtug big, j ørtug haffre, ij.....<sup>2)</sup> Prestegarden ibidem xxiiij  $\beta$  gesterj, skowswyn, met en jendiellss skow, som kaldis Kirki skow, cetera pro sacerdote. ....<sup>2)</sup> Sønderop sogen. Prestegarden ....<sup>2)</sup> Svldrop sogen. Prestegarden, Peder Seuerenssen i boer, j marc gesterj, skowswyn, cetera pro sacerdote.....<sup>2)</sup>. Eleshøf sogen. En gard i Bunderup, Peder Brwn i boer, j øre korn, j pund smøer, ij marc gesterj, skowswyn ad Abburgum (!). En gard i Eleshøff, Nis Brwn i boer, j øre korn, xx  $\beta$  gesteri, suem. Cetera ad ecclesiam<sup>3)</sup>. Et boell, Jep Brwn i boer, xx  $\beta$  big ad ecclesiam, xij  $\beta$  gesteri, suem alternatim.....<sup>2)</sup>. Sønderholm sogen. Prestegarden i Sønderholm, som presten i boer.....<sup>2)</sup> Hornom sogen. En gard i Abildgard, Knut i boer, xxiiij  $\beta$  gesteri, skowswyn, cetera ad ecclesiam. — Et boel i Hornom, Oluff Jenssen i boer, j marc gesteri, cetera pro ecclesia<sup>4)</sup> .....<sup>2)</sup> En gard i Molberg, .... i boer, xvij  $\beta$  gesteri, j ørtug arre, cetera ad ecclesiam, suem. — En gard i Fremdrop, Jahan i boer, xxx  $\beta$  gesteri, skowswin, cetera pro ecclesia. — En gard i Vostrup, Nis Lawrissen i boer, j ørtug arre, xxiiij  $\beta$  gesteri, skowswin, cetera ad ecclesiam. — En gard ibidem, Thames Jenssen i boer, j øre korn, et pund smøer, skowswin, xxiiij  $\beta$  gesterj. — En gard j Guldbeck, Nis Anderssen i boer, j øre korn, et pund smøer, xxiiij  $\beta$ , skowswin<sup>5)</sup>. — En gard ibidem, Mogens Nielssen i boer, j ørtug arre, xxiiij  $\beta$  gesterj, cetera pro ecclesia. — Svenstrvp sogen. Et boel, Nis Peerssen i boer, xij  $\beta$  gesteri, cetera ad ecclesiam<sup>6)</sup>. — Swenstrup mølle xj pund meell ad ecclesiam. — Et boel, Oluff Perssen i boer, xij  $\beta$  gesterj, suem, cetera ad ecclesiam. — En gardt, Jens Lawrissen i boer, xiiij  $\beta$  gesterj, cetera til biscopgarden Alburgis<sup>7)</sup>. — Et ... ibidem, Mauris Lifferssen i boer, et fierdiell sild. — Voxleff sogen. En gard i Gridstedt iij marc eller en j tønne sild, xij  $\beta$  gesterj, skowswyn hwert andet aar. — En gard i Nybe, Owe Pe-

1) Tilføjet: oc nu ix  $\beta$ .

2) En halv Side mangler.

3) I Randen med en anden Haand: til presten, og over korn: ad Alburgum.

4) I Randen: j swyn. Ydelserne af Arre ere i dette Sogn tilføjede i Randen.

5) I Randen: pant.

6) Tilføjet: j swyn.

7) Tilføjet: iij ørtug korn, j skoffsuyn.

derssen i boer, iij marc eller en j tønne sild. — En gard, Anders Bendssen i boer, iij marc. — En gard, Nis Mattissen i boer, iij marc. — En gard, Hanss Homelmester i boer, xxiiij β. — Et hwss, Jens Frøst i boer, xij β. — Et hwss, Jep Ericssen i boer, j marck . . . .<sup>1)</sup> xviiij skipper big, et pund rog, j marc gesteri, skowswyn. — Et boel ibidem, Nis Ritgerdssen i boer, ij marc oc j marc gesterj. — Biscopdommet hæffuer et møllestedt norden Snardup. — Pandom<sup>2)</sup>. Hoffuegarden en tønne høstesild oc j tønne wore sild met en besønderlig eng, hieder Tingholm . . . .<sup>1)</sup> Jtem Østergard ibidem iij ørtug hamelt korn, rog oc big, ij pund smør, ij marc gesteri, skowswyn. Pandom Mølle. — Olbvrq. Biscopgarden i Alburg met jendiels marc oc eng etc. — En gard i Hasserriss, Jespar i boer . . . .<sup>1)</sup>

(Gislum Herred.)

Svingelberg sogn. Prestegarden xxiiij β gesteri, suem. — Et gadehus til kirkin vj β. — Faarsjø sogn. En gard, Lago Michilsen i boer, xxiiij β gesteri, skowswyn, cetera ad ecclesiam. — En gard, Anders Crestiernssen i boer, xxiiij β gesteri, suem, cetera ad ecclesiam. — En gard i Fanndrop tantundem pro ecclesia. — En gard ibidem, Seueren Persen i boer, tantundem. — En gard ibidem, Eric i boer, tantundem. — Et boel, Tord i boer, en biskip korn till Foolom kirkj<sup>3)</sup>. — En gard i Faarsjø, Jens Bwndsen i boer, iij ørtug korn, j marc gesteri, skowswyn. — Prestegarden<sup>4)</sup>, Peer Palissen i boer, j marc gesteri, skowswyn, cetera pro sacerdote. Dvrop sogn. Niels Olufsen i Ømarck iij ørtug korn, ij pund smør, ij marc gesterj, skoff aff Nøygard<sup>5)</sup> — En gard, Jes Lawrissen i boer, iij ørtug korn, ij marc gesteri, ij pund smør, suem. — En gard, Mattis Jbssen i boer, tantundem. — En gard, Crestiern Riss i boer, tantundem. — En gard i lidel Durop, Jep Ørn i boer, tantundem. — En gard j Vester Nørager, Jespar Anderssen [i boer, tantundem]. — Binderop sogn. Prestegarden xxiiij β gesteri, skowswyn, cetera pro sacerdote. Folom sogn. En gard, Crestiern Seuerenssen i boer, . . β gesteri, skowswyn, cetera ad

<sup>1)</sup> En halv Side fattes.

<sup>2)</sup> Tilføjet: hæffuer Christen Glob (Kristen Glob i Pandvm 1542 nævnes i Dsk. Mag. 3 R. VI. 326).

<sup>3)</sup> Tilføjet: xij β gesterj.

<sup>4)</sup> Det kan være tvivlsomt, om dette Blad her skal indsættes.

<sup>5)</sup> Dette staar med nyere Haand.



ecclesiam. — En gard, Peder Crestiernssen i boer, xxiiij  $\beta$  gesteri, skowswyn, cetera ad [ecclesiam]. — En gard, Las Screder i boer, xij  $\beta$  gesterj, skowswyn, cetera ad ecclesiam. — En gard i Stistrup, Peer Nielssen i boer, xxiiij  $\beta$  gesterj, cetera ad ecclesiam. — En gard ibidem, Bertil Nielssen i boer, ..  $\beta$  gesterj, skowswyn, cetera ad ecclesiam. — Prestegarden xxiiij  $\beta$  gesterj, skowswyn, cetera pro sacerdote. — Louns sogen. En gard, Thames Nielsen i boer, j tønne høstesild. — Prestegarden, som presten i boer ...

Summa huius prouincie lxxxv marc iiij  $\beta$  gesterie oc lede penninge, iiij lester kornn, j ørtug, row oc byg, l pund smør, ... lix skowswyn, dempti prenominati ..... lest høste sildt, foruden thet godtz, som then frwe haffde i Stieneld sogen i Borop, som er xxij ørtug korn, xxij pund smør, viij marc penning oc viij skowswyn .... Nørreagger gordtz mølle foruden ..... i Farsø sogen, som biscop Erick panthe ... j pund korn, j marc giesterj, j pund smør .... skowswyn<sup>1)</sup>).

(Aars Herred.<sup>2)</sup>)

(Hovbro Sogn.) .....<sup>3)</sup> Bantzholm gard, Jes Posk i boer, iiij ørtug korn, et pund smør, xxiiij  $\beta$  gesterj, skowswyn.<sup>4)</sup> .....<sup>3)</sup> — Giffver sogen .....<sup>5)</sup> En gard, Jep Simonssen i boer, iij ørtug korn, et pund smør, xx  $\beta$  gesteri, høns og gaess. — En gard, Nis Seuerenssen i boer, iij ørtug korn, j pund smør, j marc gesteri, skowswyn. — En gard, Palli i boer, ij pund hammel korn, et pund smør, xii  $\beta$  gesteri, skowswyn hwert andet aar. — Jtem en gard ibidem, wi finge fra Mwncck Elbæck, Seueren Gryder mand [i boer], viij  $\beta$  gesterj, j pund smør, j pund korn.....<sup>3)</sup> (Blære Sogn.) En gardzeye j Blære til Skyom kirki, som Langbien Tige gaff. — Et boel til Arss kircki. — (Skivum Sogn.) En gard, Anders Jenssen i boer, hører til Skyom kirki, ij pund korn, et pund smør, j marc gesteri, skowswyn. — En gard, Per Oluffssen i boer, ij ørtug hammelt korn, j marc gesteri, skowswyn.

<sup>1)</sup> Denne Opgjørelse er med en anden Haand, og Kanten er afskaaren.

<sup>2)</sup> Dette hører neppe lige hertil.

<sup>3)</sup> En halv Side fattes.

<sup>4)</sup> I Randen: løst Jens Tygsen.

<sup>5)</sup> En halv Side fattes og maaske flere Blade.

## (Slet Herred.)

Saling sogn. Prestegarden j marc gesteri, skowswyn, cetera pro sacerdote. — Et boel i Brindom j ørtug big til kirkin . . . .<sup>1)</sup> En prestegardt. Et boel til kirkin. . .<sup>1)</sup> (Farstrup Sogn) Kiølby. Kiølbygard iij ørtug hammelt korn, j ørtug haffre, ij pund smør, xx β gesteri, skowswyn. — En gard, Nis Albeck i boer, iij ørtug korn, et pund smør, xx β gesterj, skowswyn met ander smaa bede. — En gard, Jes Michilssen i boer, tantundem. . . . .<sup>1)</sup>

## (Fleskum Herred.)

(Gunderup Sogn.) En gard i Gunderop, Michel Nielszen i boer, till Ness iij ørtug korn, i marc gesteri, skoffswyn. — Aff the ij mænd i Tordup oc aff these ij i Gunderop vj marc gesterj. — En gard i Gundervp, Las Mattsen i boer, totum ad ecclesiam. Et boel i Fielroo, Bertil i boer. — Et hws ibidem, Mortin i boer. — Et boel i Vpelstrup. Volsted sogen. Prestegarden gesteri, skowswyn, cetera ad sacerdotem. . . . .<sup>1)</sup> (Ferslev Sogn.) Prestegarden. — En gard, Mattis Nielszen i boer, en øre korn, gesterj, skowswyn. — En gard i Nøtten, Kield j boer, iij pund malt oc iij skiper malt, et lam, en gaess . . . . .<sup>1)</sup> Nøfling sogen. En gard, . . . i boer, totum pro sacerdote . . . . .<sup>1)</sup> Romdro sogen. En gard, Thames Laurissen i boer, vij biskiper oc j skip malt, ij pund smør, lam, skowswyn, gaess. En gard, Las Bassi i boer, xx skiper malt, j pund smør, j lam, j gaess. . .<sup>1)</sup> En gard, Nis Beck i boer, skilder til kirken, skowswyn. Aff thenne leg i Romdro vj marc gesterj. Jet bol, Marqword Jywl solde til bispen, ij pund byg met andre bedhe<sup>2)</sup>.

## (Hellum Herred.)

Tordup sogen . . . . .<sup>1)</sup> Jtem prestegarden. . .<sup>1)</sup>. (Blenstrup Sogn.) En gard ibidem, Nis Anderssen i boer, iij ørtug korn, skowswyn. — Et boel, Jep Perssen i boer, skowswyn, skilder til kirken. — Askildrop mølle xiiij pund meel. Oc then lidel qvern skall mølleren holde ferde met alt syt redeskab. — En gard i Aschildrup, Jens Persen i bor, iij ørtug korn, et pund smør, j marc gesterj.

<sup>1)</sup> En halv Side fattes. <sup>2)</sup> Dette Bol er senere indført.

## (Lysgaard Herred).

(Lysgaard Sogn.) Jes Mattissen ibidem iij ørtug korn, j pund smør, j marc gesteri, skowswyn. — Mette Jeppes i Katballe tantundem. — Almynd soken. En gard i Almynd, Nis Kiøbmand i boer, iij ørtug korn, en marc gesteri, skowswyn, et pund smør met en jendiels skow. — En gard ibidem, Crestiern Thamessen i boer, xv skipper hammelt korn, viij β gesterj. — Et boel i Vrayndom, Las Eskilssen i boer, vj grote til skild, viij β gesterj, the bode . . . . .<sup>1)</sup> en marck gesteri, skowswyn. — En gard ibidem, Anders Peerssen i boer, giffwer lige saa møget, med the two diele i skowen. — Hingy soken. En gard, Anna Niellssis i boer, xx cloder jern, en nøy vogen til gesterj, skowswyn, mel, en jenmercki skow. — Alstrvp soken. Prestegarden xxiiij β gesterj, skowswyn, cetera pro sacerdote. Et boel, Heli i boer, xij skip korn pro ecclesia. — Louns soken. En gard, Thames Nielsen i boer, j tønne høstesild. Prestegarden, som presten i boer.

Summa summarum: xxx marc och iiij β, iij lester kornn oc ij ørtug x skipper smør oc xij pund smør, xxxiiij kloder jern, och xxix skowswyn, viij nye hywl oc en nye vogen til skyld.

(Nørlyng Herred.<sup>2)</sup>)

. . . . Røding. En gard, Mattis Vinther i boer, ij ørtug rog, ij ørtug big oc ix skipper ij ørtug haffre, en gaess, et lam, skowswyn, skowogen, bere rog. — En gard, Las Krop i boer, j ørtug rog, j ørtug oc halfemte skipper big, j ørtug haffwer met ander sma bede. — En gard, Else . . . i boer, tantundem . . . . .<sup>3)</sup> Et boel, Per Brwn i boer, iij ørtug big oc j skip big, skowswyn, nar olden er. — Et boel, Mattis Vilsen i boer, iij ørtug big oc j skip big, skowswyn, nar olden er. — En gard, Peer Symonssen i boer, iij ørtug rog, vj ørtug big oc j skip. iij ørtug haffre, j skowswyn, ij skowogen, iiij geess, bere rog . . . . .<sup>4)</sup> En gard, Seueren Jwl cum fratre Peer i boer, iij ørtug rog, vj ørtug big oc j skip iij ørtug haffre, skowswyn, ij skowogen, iiij geess, bere rog. — Et boel, Jep Jenssen i boer, iij ørtug big oc en skip, skow-

<sup>1)</sup> En halv Side fattes.

<sup>2)</sup> En halv Side for oven fattes, derpaa nævnes 3 Gaarde, men man kan ikke se, hvor de høre hen. En halv Side fattes derpaa.

<sup>3)</sup> En halv Side fattes; det er tvivlsomt, om det følgende er fra Røding Sogn.

<sup>4)</sup> En halv Side fattes.

swyn, aarlig ij skowogen, iij geëss, bere rog. — En gard, Jes Joenssen j boer, ij ørtug rog.

## II. (Nørlyng Herred.)

Paa et halvt Blad:

Peerstrvp sogen. Prestegarden, Jes *Mattissen* i boer, j *marc* gesteri, skowswyn, cetera ad ecclesiam<sup>1</sup>). — En [ga]rd ibidem, *Cristiern Laxmand* i boer ... *gesteri*, skowswyn, cetera til *Hersom kirkj*. Paa den anden Side: *Prestegarden*, som *presten* i boer, met j *jenmercke* skow.

## III. (Nørlyng Herred.)

En Stump, hvorpaa:

Doldrvp sogen. *Noyndboo*. *Maye* i boer, v . . . . rog, et pund smør, gesteri, skow met en *jenmerck* lwud, kaldis [No]yndbo skow. Ved siø . . . . felle til *Noyndboo*. — *Noyndbo mølle* skilder halftrediesynde tiwge biskiper meell. Jtem iij *marc* till aale skild.

Paa den anden Side:

. . . swyn . . . . halfdielen til *Doldrvp*. En gard i *Doldrvp*, *Jep Nielssen* i boer, iij ørtug korn, et pund smør, gesteri, skowswyn. — En gard ibidem, *Vorm* i boer, tantundem. — En gard ibidem, *Anders Anderssen*.

## IV.

Et halvt Blad, nederst:

*Doldrvp* skow. — Jtem *Doldrop øø*. — Jtem *Sønder Fallet* oc *Nørre Fallet*.

*Summa*: xxviiij *marc* gesterii *penninghè* mel ij lest korn oc ij ørtug halftrediesindtyffue byskipper mel, iij pund smør och j tønde oc xix skowswyn demptis procurationibus . . . .

Bagsiden blank.

Det første Stykke er af Dr. O. Nielsen fundet i Inderigsministeriets Arkiv uden om *Bøvling Lensregnskab 1641 — 52* af *Mogens Sehested* til *Holmegaard*, II — IV af *Registrator Plesner* udenom samme *Mands Lensregnskab for Mullerupgaard 1646 — 47*, i *Geh. - Ark.* Dr. O. Nielsen har velvillig meddelt sine Afskrifter til Afbenyttelse. — Da *Lysgaard Herred*, som 22 Juli 1516 af *Kronen* pantsattes til *Biskop Erik Kaas* og hans *Efterkommere*, *Biskopper* i *Viborg* (*Suhms Nye Saml. I, 2, 152 ff.*), her regnes med til *Viborg Bispes Indtægter*, maa *Jordebogen*, hvoraf *Brudstykkerne* ere, rimeligvis være affattet i *Biskop Erik Kaases Tid*; thi 29 Decbr. 1518 fik *Kronens Bønder* i *Lysgaard Herred* *Kongebrev* om at skulle ligge til *Avnsbjerg* og svare til *Ejler Bryske* (*Suhm a. St. I, 3, 296—98*). I *gejstlig Henseende* hørte *Lysgaard Herred* til *Aarhus Stift*.

<sup>1</sup>) I *Randen*: *Christoffer [L]onge, Jacop*. . . .

1537, 24 Februar. Hr. Kristiern Tygesen, Alterpræst ved Viborg Domkirke, klager paa Viborg Landsting over, at flere Bønder i Hjermind i sidste Almuens Opløb opbrød hans Kiste, som blandt andet indeholdt flere Adkomstbreve paa Vor Frue og St. Hans Baptiste Altergods.

Mogens Mwnck, Jep Friiss, Jens Tommeszenn, landzdommere y Nøriutlandt, Jens schriffuer, landztingbøre *ibidem*, giøre alle vitterligt *met thette* vortt obne breff, att aar effther gudz byrdt mdxxxvij leffuerdagen nest effther *sanctj* Petri dag. ad cathedram paa Viborgh landzting var skickett erliig mandt her Christiern Tygissen och ther kundgiorde och berette, at han vtj thenne forledne almoes vplob wdsende syn kiiste och skryn till Hiermindt och antwordett Pallj Christenssen then y handt och vare at forware till troer hendhe, och straxt ther effther ginge Eriick Anderssen y Hiermindt, Jens Seuerensszen *ibidem* och theris medfølger till och vplod *szamme* hans kiiste och skryn och ther vdtogh hans gotz, sølf och *pendinge*, huess ther vtj var. Tesligeste bortt tog the *szamme* tiidt hans breffue, først ett her Eriick paa Affuensbergh hans vederkiendelse breff, liudendis paa Trewadt mølle, szaa han skulle haffue then y liide for sex byskipper mell att giffue ffor<sup>ne</sup> her Christiern och hans effther *kommere*, prest till for<sup>ne</sup> altare, inden *sanctj* Andree dag for Jull, datum Mcdlxv. Jtem ett andett her Jens Mords vederkiendelse breff, liudendis, att handt haffde vntt och vplatt her Eriick Eriickssen till Awensbiergh, ridder, ett møllestedt y for<sup>ne</sup> herritt och sogne vtj hans och en hans neste arffuings tiidt, vnder gudz aar mcdlxv. Jtem twenne lagheffds breffue, liudendis, att her Jens Nielszens (!) till Awensberig ridder och her Jens Mordt, vicarius vtj Viborg, haffde indwardt Trewadt mølle och *thet* gotz y Vridstedt och Vroffue sogne liggendis till vor frue och *sanctj* Hans baptiste altare y Viborgh domkyrcke, datum her Jens Nielszens mcdxv, her Jens Mordz mcdxxxv, mett mange flere breffue och handschrift, szom y *szamme* kiiste var, och thesligest for<sup>ne</sup> *thet* andett hans gotz, handt hordeligen klaffuett och kierde the veldeligen tog *hannom* fraa, och eskett sytt gotz igien vtj ønde och minde, om handt kunde *thet* fonghe. Att hans klaffue och kyære szaa var, *thet* vintne vy *met vore* indzegler trækendis nedhen paa *thette* vortt obne breff, datum vt *supra*.

Papir med Plads aaben til Segl; kun paa Skriverens Plads findes et Segl. Viborg Stiftsarkiv, •Domkapitel• Nr. 65.

1537, 24 Maj. Kristian den 3dies aabne Brev til alle Indbyggere i Harre Herred, hvori han underretter dem om, at Tiendens fulde Ydelse er vedtagen ved en almindelig Rigsdagsbeslutning i Kjøbenhavn (1536), og byder dem at tiende retfærdig efter Recessens Bestemmelse. Ligelydende Breve af samme Dag ere udstedte til Landets øvrige Herreder.

Wii Christiann, mett gudz nade wdtuoldt kønningh tiill Danmarck och Norige (osv.), helse etther alle wore wndersaathe, szom byge oc boer wdj Harre herritt, mett gudtt och wor nade. Giiffue wij etther tiill kiende, och etther tiisligeste well selfue witttherligt er, att nw siiste almyndelige herredag, szom stoid i Købnehavn, och tha war forsamlet menige Danmarckis rigis raadtt, addell, tiisligeste en borgemester och two raadttmendtt aff alle kiøbsteder oc en herritsfogiit och two achte mendtt aff huertt herritt offuer alt riigett mett fulde magtt paa alle borgers, bønders oc almogis vegne, och tha szame tiidtt aff Danmarckis rigis raadtt, addell, kiøbstedttmendtt, bønder oc meniige almoge bleff oss beuiliitt och szamtøkt paa menige riigens jndbøgers wegne en recess, som her eptther wbrødeligenn holdis skall. Iblant andre articler bleff samtøkt om tyende, att then meniige mandt her wdj riigett vt aff allt skwle tyende huer tiende aff korn, queg och andiitt, szom thee tiilforn pleygde att tiende aff, oc ther met were quitt mett andiitt, szom thee tiilforn pleygde wtt att giiffue tiil bispen, kirken och presten, szom er szmørberdt, nandeste och biscoff gaffue. Och skall same tyend skyfftis i try parther wdj szaa mode: en part tiill kirkenn, en tiill presten och thend triidie partt tiill oss tiill then christelige religionis wpholdelss<sup>1)</sup>). Thi beder wii etther oc alle strengeliigen biude, szom bygge och boer i for<sup>ne</sup> herritt, att i aldellis rette etther effther att tiende retferdeligen huer tiende, szom for<sup>uit</sup> staa, och then redelige wt giiffue, och skall huer aff etther lade seg schriiffue aff sognepresten och kircke werge, for huadth oc huor mögiitt huer aff etther tiender, paa thet att the skulle wide att gere oss oc kirken rede oc redeligen regenskab for, naar the tiillsigis. Oc ther som nogen aff etther segh forherder oc befindis att icke saa retferdeligen tiender huer tiende aff alth och lader seg jndschriffue for huadt och huor mögiit hæz thiender, szom for<sup>uit</sup> stoor, tha wille wij wden algiensigels haffue thend att lade straffe, och skall staa i wor egen naade och wnaade, paa thett

<sup>1)</sup> Disse Ord ere fra gammel Tid understregede i et af Exemplarerne.

wij wille haffue same skiick skall were wiidt magtt oc wbrødeligen holdis, som oss och kirckenn beuilight, bebreffuit, forzegeltt och samstøcktt er i for<sup>ne</sup> recess. Her wide i att retthe etther effther. Thij lader thett jngenlunde. Giiffuit och schreffuit paa wortt slott Haddersleff torsdagen nest effther pintszøndag aar etc. mdxxxvij. Wnder wortt siignet.

Relator Johann Rantzow ridder, wor  
hoffmester i förstendommen Slesuigh.

Papir med det kgl. Segl paatrykt. Viborg Stiftsarkiv. •Harreherred i Almindelighed. — Ligelydende Breve af samme Dag til Nørlyng- og Hindborg Herreder findes ligeledes i Arkivet.

## 272.

1537, 26 Juni. Rebsmænds Vidnesbyrd om Hornum Marks Rebning i Aars Herred.

Wij effherskreffne Seueren Geedt y Vegergordt, Nis Persszen y Kelebereg, Seueren Pouelszen y Riis, Crestiern Pouelszen *ibidem*, Knwdt Perszen y Giiffuer, Morten Nielszen y Moesbergh, Oluff Nielszen y Gwnerstrup, Crestiern Pouelszen, Jens Bwndszen y Arss, Crestiern Brwn *ibidem*, Peder Mortenszen y Søestrup oc Seueren Dael *ibidem*, rebtzmendt, som rebett Hornum marc, giør vitterligt for alle met thette vort obne breff, ar effther gwdbyrdt mdxxxvij, thaa bleff for<sup>ne</sup> Hornum marc rebett. Thaa vndtogh vy then kerckenns stwg oc jendeld, szom lygher vesten Hornum, och ey thij mendt y Hornum esket heller begeret reb pa for<sup>ne</sup> stug same dag y noyer madhe. Att saa er j sandhedt, som for<sup>ne</sup> stanner, trækker vij vor indzegell nedhen paa thette vort obne breff. Datum Hornum feria 3<sup>a</sup> post Joannis baptiste anno vt supra.

Paategning: Aars Herredsting den 27 Februar 1683.

Papir med Spor af 11 Segl. Viborg Stiftsarkiv, Aars Herred.

## 273.

1537, 17 Juli. Herredsdøm fra Fjends Herredsting, hvorved Ofsing Eng til dømmes Resen Kirke og Præst til Udredelse af Vin og Oblater ifølge Danske Lov og Kirkens Ejendomsret, medmindre Kongen og Rigsraadet •svarer der andet paa•.

Christiern Christiernszen y Sparkiar, herritts fogett tiill Ffjendzherritztingh, Christiern Vistisszen herritz schriffuer *ibidem*, Jes skreder y Ffløø, Peder Smed *ibidem*, Peder Jensszen i Aakjer, Jes Michelsszen y Jngedall och Anders Nielsszen y Rodzborgh giøre alle vitterligt mett

*thette* wortt obne breff, att aar effther *guds* byrdt mdxxxvij tiisdagen nest effther *Sanctj* Kieldz dagh paa for<sup>ne</sup> tingh var skickett hederligh mandt her *Christiern Nielsszen*, sogne prest tiill *Wroffue* och *Reszen*, och haffde mett *welburdugh swendtz Henrick Rantzoes leensmandens* breff hiidt y retthe steffnet bønder vtj *Reszen*, *Symen Mauritzen*, *Jens Brødt*, *Jwer Jebsszen* met hans medarffuinge, *Seueren Jensszen* och *Chresthen Vilsszen* ffor ett stœcke engh liggendis vtj *Reszen* marck Norden wp tiill aæn, kallis *Offsingh* kiar. Tha berette for<sup>ne</sup> her *Christiern Nielsszen*, att de haffde tagett ham for<sup>ne</sup> engh fraa, løndett och skiift *thennom* *thet* emellom, *huilcken* szame engh hans forfedere presther tiill for<sup>ne</sup> kiercke haffde brugett for vyn och oblather, som the haffwer wpholtt tiill for<sup>ne</sup> *Reszen* kiercke *thet* lengste noget kunde minde, och y rette lagde for<sup>ne</sup> her *Christiern Nielsszen* ett obne beseglett tingsvintne och kiærebref aff for<sup>ne</sup> *Fjendzherritztingh*, ath handt haffde klaged och kierdt ther paa tiill for<sup>ne</sup> tingh snaps tingh etc. Jtem ett obne besegeltt sogne *vintne* aff *Wroffue* sogen saa *liudendis*, att *Mattis Brwn*, *Morthen Trogelsszen* mett flere, xij mendt, wontnett haffde paa troo, siell och sanden, att *thennom* fuldt vitterligt er vtj gudz sanden, att ett stœckj engh, som kallis *Offsingh* kiar, liggendis vtj *Reszen* marck vedt aæn, haffuer liggett tiill *Reszen* kierckj vtj halftrediesindztiuge aar och meere, szaa langt, som them kunde lengst *mindis*, wlast och wkierdt, tiill nw fem aar siiden bønder vtj *Reszen* togh szamme engh vden alle dom och rett och løndett och dielte them *thet* emellom, och haffwer presthen tiill *Wroffue* och *Reszen* brugett szamme engh for vyn och oblather, som handt haffuer wpholtt tiill for<sup>ne</sup> *Reszen* kiercke och endnw vpholler. Szammeledis, at her *Oluff* vtj *Wroffue* brugett szamme engh vtj halftrediesindztiuge aar, och siiden bwer prest, ther haffuer værett effther *hannom*, tiill nw her *Christiern Nielsszen* fick szamme sogne. Jtem ett breff, att her *Peder Blegh*, som er nw prest tiill *Beegh*, som var prest tiill *Wroffue* og *Reszen* y two aar nest effther her *Oluff*, brugett szamme engh for *Reszen* retthe kiercke engh, och ey handt haffde szamme engh aff noget anden mandt eller eyger endt eniste aff *Reszen* kierckj. Jtem ett *vintne*, att her *Seueren Jebsszen*, som var prest tiill *Wroffue* och *Reszen*, wontne, att handt haffde for<sup>ne</sup> engh *Offsingh* kiar [och] brugede *thet* vtj xvij samfeldt aar wlast och wkierdt for vyn och oblather, som handt wpholthe tiill for<sup>ne</sup> *Reszen* kierckj, och ey handt haffde szamme engh aff nogen anden mandt endt aff for<sup>ne</sup> *Reszen* kirckj, och ey nogen eyger vtj for<sup>ne</sup> *Reszen* kiende segh att haffue nogen ret-



tiighet tiill for<sup>ne</sup> engh Ofsingh kiar eller kiendis wedt szamme engh, førre endt her Christiern Nielsszen bleff ther sogneprest. Jtem ett breff liudendis, att then tiidt Mattis Jepsszen och Nis Seuerensszen y Børstingh tienthe gamble her Oluff, som døde vtj Wroffue, tha byergett Mattis Jepsszen szamme engh vtj vij samfeldt aar, som handt tienthe ham, och Nis Seuerensszen vtj xiiij samfeldt aar for for<sup>ne</sup> her Oluff, och er them fuldt vitterligt, att handt haffde szamme engh for vyn och oblater, som handt wpholte tiill for<sup>ne</sup> Reszens kiercke, och kunde the ey lengher mindis, endt handt haffde szamme engh y syn brugenigh och roelig heffdt. Jtem ett tingsvintne liudendis, att leensmandtz riidefogett paa leensmandtz vegne effther kon. mati<sup>s</sup> befalingh forbødt nogen att beware segh met the enghj, som kiercker nw haffuer haffdt noger stedt offuer alle Fjendzherrit. Mett flere ordt och articler, for<sup>ne</sup> her Christiern Nielszens breffue och bewiisningh indholder och wdwiiszer, som handt for oss y rette lagde. Ther tiill swarede Symen Mouritzen, Jens Brødt och theris medbrødre, bønder y for<sup>ne</sup> Reszen, ey andett, endt att szamme for<sup>ne</sup> engh skulle haffue værødt wdlagdt aff theris felledt tiill kiercken, och ey the haffde ther noger breffue eller bewiisningh paa, anthen attkom eller andre breffue, att the skulle haffue nogen rettughedt tiill szamme engh y noger made. Tha effther tiltale, gienswar, breffue, bewiisningh och sagens leilighedt och effther vor danske schreffne log, liudendis, att huadt kiercken haffuer y roelig heffdt wlast och wkierdt y xxx vinther, haffue thet angerløst for bonden, sagde vy ther saa paa for retthe, att for<sup>ne</sup> Reszen kiercke och her Christiern Nielsszen och hans efftherkommere presther tiill for<sup>ne</sup> kiercke bør for<sup>ne</sup> engh Ofsingkiar att haffue, nyde, bruge och beholle tiil ewindeligh egendom for vyn och oblather att wpholle tiill for<sup>ne</sup> kiercker, som hans forfederne presther ther szammestedz for ham giørdt haffue effther the bewiisningh, som handt for oss y rette lagde, vden kon. Matt. och Danmarckis riigis raadt suar ther andett paa. Till vintnesbyrdt henge vy wore indzegler neden for thette vortt obne breff. Datum aar, dag oc stedt vt *supra*.

Pergament med 7 Sigiller. Viborg Stiftsarkiv, Fjends Herred, Vrove Sogn Nr. 1.

## 274.

1537, 9 August. Tingsvidne fra Medelsom Herred at en Gaard i Vindum har været Præstegaard i Vindum og Brandstrup Sogne, indtil Biskop Erik Kaas skiftede Gaarden bort.

Anders Lassen y Hiermynd, fogitt tiill Mellsomherritz tingh,

Erich Broffuen y Mellhede, Jost Pederssen y Lee oc Nis Knudzøn *ibidem* *kierlige* mett gudtt oc kungjøre wij mett *thette* wort obne breff, ar efftther gudz byrdtt mdxxxvij paa *sanctj* Laurentij afftthen paa for<sup>ne</sup> tingh war skicket her Niels Høg y Brandstrup, lofflig esket, bedis oc fyck etth fulltt tings wynne af viij dannemenn, som er Anders Nielszen y Østhergard, Jøren Kieldssen, Seueren Jenssen y Beringh, Erich Broffuen, Nis Knudszen y Lee, Nis Seuerenssen *ibidem*, Kield Bunde *ibidem* oc Nis Jepszen. Tissze for<sup>ne</sup> viij dannemend alle endrectthelige wõne oc sauffde paa thieris gode troo oc retthe sandhen, oc oss alle fulluithertliett er y sandhett oc hõrdhe oc saa samme dag paa for<sup>ne</sup> ting vj gamle dannemend for them standhe indhen alle iiij stoche, som war Peder Lassen y Brandstrup, Michil Hordtt y Skaffuen, . . . . ., Jost Pederssen, Las Køfflind oc Jes Seuerenssen. The wõne for oss mett hellghens iedtt, ath *thet* er them fultuithertliett y gudz sandhett, att sogne presther y Wenum haffuer boetth y then gordtt y Wenum lygendis østhen op till kyrcken oc sõndhen wed then gordtt, som Jep Broffuen y bor. Oc serdelis myndis them personlig ij prestemend boennes y samme gordtt, som war her Moghens oc her Jens Hiærichssen, oc alldrig the vj mend konne lengher mynde eller spøre, end soghen presther till Wennum haffuir boetth y for<sup>ne</sup> gordtt wdaff aryld y for<sup>ne</sup> preste gordtt, till saa lenge byskop Erich Koos skyfftthe then gordtt bortt. Till wyndisbyrd etc.

Paategning: Lest paa Medelsom herritts ting torsdag nestt fore sanckte Kyelds och Knuds dag anno 1568.

Papir med 4 Segl. Viborg Stiftsarkiv, Brandstrup og Vindum Sogn.

## 275.

1537, 14 August. Tingsvidne fra Sønderlyng Herred om Nørbæk Præstegaards Jord.

Alle men, *thette* breff sier eller høre læsse, hielsse wij Las Skønningh, foghet til Søndherløngherritz tingh, Jep Jenssen y Søndherbegh, Niels Kock *ibidem* och Jost Andherssen y Korningh, gjør vittherlig for alle met *thette* vort obne breff, att aar effther guds bõrd mdxxxvij<sup>o</sup> tisdagh nest for asumpcionis Marie virginis paa for<sup>ne</sup> tingh var skickett for oss Peder Blegh, prest y Narbegh, han *ther* loffligh eskit, bedis och fick ett fwlt tings vyntne aff viij danne men, som var Niels Kock y Søndherbegh, Peder Jenssen *ibidem*, Jep Jenssen *ibidem*, Niels Jenssen y

Vorningh, Jost Andherssen y Korningh, Cristhen Jenssen y Holm, Søren Nielssen y Holbæk och Niels Brock y Vorningh, huilcke for<sup>ne</sup> viij danne men ther alle endricteligh vontne paa theris godhe troe, seel och sandhen, att the hørde oc saa, thet for<sup>ne</sup> her Peder stød inden alle fyre stocke iij samfold. tingh for vor frue dagh *asumpcionis* och gaff last och kiere paa thet hans granne ville icke legghe hannom syn iord vdh, som hans loed kand findis, soo mөгhet y vkiend iordh och y kiendh iordh, som er iij feyringh jord, och eskit han aff them y vkiend iord, som han haffde y kiend iordh, y øndhe och myndhe. Att thet saa gick och foer, som forscreffuett standher, datum die et loco vt supra.

Samtidig Paategning: Breff, att ther er iij fering jord till Narbegs preste gaerd.

Papir med Spor af 4 Segl, Viborg Stiftsarkiv, Nørbæk, Sønderlyng Herred.

## 276.

1538, 2 Februar. Landstingsvidisse af Valdemar Sejrs Privilegier for Viborg Domkapitel, tillige med flere andre Kongebreve (Erik Glippings og Erik Møveds) angaaende Kapitlets Rettigheder.

Mogens Munck, landzdommer y Nørreintland, Jens scriffuere, landztingherer y same sted, Jacob Skønning, konniglig ma<sup>ts</sup> wor nadigste herris gestlig regenther y Viborg biscop stycet, Tøger Jenssen, prest oc predicanter y Viborig, Christen Stygge til Randrop, vebner, Mas Stub, borgmester y Viborg, oc Seuren Brun y Almind giøre alle witterligt met thette wort obne breff, at aar effther gudz byrd mdxxxvij loffuerdagen, som var vor frue dag *purificationis*, var skicket paa Viborg landzting erlig oc welbyrdug mand mester Anders Scougard, erchidegn y Wiborg, oc mester Jens Hanssen, canic y same sted, oc lod læsze ett pergmentz breff vel beseglett met tho hengindis indzegle, wskrabett, wstungett oc wfforderffuett y alle made, lydindis ordt fra ordt, som her effther følger: Valdemarus (osv. som Nr. 6.)

Ffrandelss lod for<sup>ne</sup> mester Anders oc mester Jens læsze tho andre kongers breffue, thet ene vdgiffuet aar effther gudz byrdt mclxix oc thet andet vdgiffuet aar effther gudz byrdt mclxxxnono, lydindis ocsaa bode som for<sup>ne</sup> koning Valdemars breff, at kronen haffde fonget for<sup>ne</sup> Aker til vederlag for for<sup>ne</sup> priuilegier oc friiheder, oc at then ene koning effther then anden haffde stadfestet for<sup>ne</sup> priuilegier oc friiheder til euig thid. At wy for<sup>ne</sup> saa oc hørde lyudelig leszis for oss swo-

danne breffue *met* priuilegier oc friiheder, som forscreffuet stander, thet vintne vy *met* vore indzegler neden paa thette vort obne breff, giffuet aar, dag oc sted, som forscreffuet stander.

Udvendig Paategning med samme Haand: Vdkastning pa Capitels friiheder.

Udkast paa Papir, uden Segl, i Viborg Stiftsarkiv, •Læsø• XIII, 10, skrevet med Mester Anders Skovgaards egen Haand. — I Stiftsarkivet findes ligeledes (i Pakken Læsø XXIII, 1) et andet Udkast til samme Brev, ligeledes skrevet med Mester Anders Skovgaards egen Haand. Det begynder saaledes: •Thy som besegle skal, Mogens Mwnck, Jens scriffuer, mester Jacob, her Tøger, Christen Stygge til Randrop, Mas Stub borgemester oc Seueren Broen y Almynd. Selff skal y skicke them *met* theris tittel effther huer andre, som the bør att stande y breffuett etc. Senere har dog Mester Anders selv skrevet Navnene ovenover i den rette Orden og med behørig Titel (deriblandt for Jakob Skønning: •kongelig mats. wor nadigste herris gestligh regenther•). Efter at Kong Valdemars lat. Brev er afskrevet, fortsættes: •huilckett forne breff bleff same thid vldagd paa danske, som her effther følger•. Da denne Oversættelse imidlertid lader til ikke at være bleven oplæst ved Landstinget og kun haves i en flygtig skreven Kladde, udelades den her, i det forevrigt henvises til Nr. 297.

## 277.

1538, 2 Februar. En af samme Mænd, samme Dag og Sted paa Mester Anders Skovgaards Forlangende udstedte Vidisse af Kong Kristoffers Brev af 6 Dcbr. 1446 (Nr. 45).

Original paa Pergament, temlig medtaget, i Viborg Stiftsarkiv, Læsø V, 34. Af Sigillerne hænger kun Nr. 2 (Landstingshørerens) endnu ved.

## 278.

1538, 6 eller 13 Juli. Rebning af Tisted Mark, Gislum Herred.

Alle mendt, thette breff seer eller høre leesze, helsze vij Peder Jennszen i Tistedt, fougitt till Gislum herritzting thenn dag, Anders Jennszenn i Morum, Niels Morthenszenn i Heszell, Jøs Morththenszen i Østrup, Nis Jenszen *ibidem*, Chrestenn Pederszen i Binderup, Jøs Andersszenn *ibidem* och Peder Lauszen i Aarup euindelig medt gudt. Kundgiøre vij medt thette vortt opne breff aar epher gudtz byrdt mdxxxvij thenn leffuerdag nest for Sancte Margarete *virginis* dag, tha var skickett thenne breffuiszer her Matz Pederszen sogneprest till Thistedt kiercke, som eskitt oc fick ett fuldt tingsvinde aff vijj dannemendt, som var Nis Thamiszzen y Kundrup, Jøs Chrestinszen i Vesterris, Jffuer Anderszen i Stistrup, Simen Pederszen i Naragergaardt, Seueren Mor-

thinszen y Aarup, Suenick Anderszen i Nyrup, Jenns Morthinszen oc Chrestin Chrestinszen i Østrup. Thisse for<sup>ne</sup> viij dannemendt vonde paa thieris gode troe, siell oc rette sanden, att the saae och hørde same dag indenn alle fiire stocke paa for<sup>ne</sup> Gislumheritzting xii sielffeyer for thenom stande, som var tiltroitt af tingit ephther kongens befalling oc ephther lougen att rebe Thistedt marck, som var Peder Lauszenn y Aarup, Anders Jensen i Morum, Volle Pederszen *ibidem*, Jøs Morthinszen y Østrup, Nis Kellszen *ibidem*, Niels Morthinszen y Heszill, Chrestin Lauszen i Aarup, Jøs Anderszen y Binderup, Christin Pederszen *ibidem*, Peder Jepszen y Gislum, Jenns Jepszen y Farsøe och Matz Viidh y Foundrup. Thisse for<sup>ne</sup> xij dannemendt hiemblitt oc tilstodt for oss och tingsdom, att the var louglic tillfunden aff tingitt ephther kongens befaling oc ephther lougenn, att the skulle rebe Thistedt marck. Tha lagde the første reeb till Jøs Jenszens gaardt, vj fougne y agger och xij fougne y engen. *Jtem* sex fougne y agger till then gaardt, som Peder Pouelszen iboer, och xij [fougne y] engen. *Jtem* till then gaardt, som Bertill Esperszen iboer, vj fougne agger och xij fougne engh. *Jtem* till then gaardt, som Las Moginszen iboer, sex fougne agger och xij fougne engh. *Jtem* Jenns Sangh vj fougne agger oc xij fougne engh. *Jtem* till Sørenn Jepszens gaardt sex fougne agger oc xij fougne engh. *Jtem* till Nis Pederszens gaardt, som handt iboer, sex fougne agger oc xij fougne engh. *Jtem* till Seuerin Pederszens gaardt sex fougne agger oc xij fougne engh. *Jtem* till Voginn Pederszens gaardt sex fougne agger oc xij fougne engh. *Jtem* till then gaardt, som her Matz Pederszen iboer, sex fougne agger och xij fougne engh. *Jtem* Marine Seuerins gaardt, som hun iboer, sex fougne agger oc xij fougne engh. *Jtem* till thenn gaardt, som Jenns Hemandt iboer, sex fougne agger och xij fougne engh, och till thenn gaardt, som Jep Chrestinszen iboer, sex fougne agger och xij fougne engh. *Jtem* rebitt the for<sup>ne</sup> xiiij gaarde alle lige gode y agger och engh, och vndtager for reeb, om ther var nogen manndt, att ther hagde stugh eller seerkiøb, mølle eller møllestedt y for<sup>ne</sup> marck och kunde vinde sig ther jndt medt retthergangh. Att the saa rebitt agger och engh, som for<sup>ne</sup> schreffuitt stander, till vindisbyrdt her om henger vy voris indzegler neden for thette vort opnæ breff. Giffuitt aar, dagh oc stedt, som for<sup>ne</sup> schreffuitt stander.

Landstingsvidisse af 18 August 1599, udstedt af Jver Jul til Villestrup, Landsdommer i Nørrejyland, Jørgen Fris til Farskov, Erik Lunge til Stoffuegaardt og Gunde Skrifer, Landstingshører, paa Forlangende af Movrids Stygge til Holbækggaard. Pergament med fire Sigiller, Viborg Stiftsarkiv, Gislum Herred, Thisted.

## 279.

1538, 18 August. Krisuan 3 fritager efter Begjering Kapitlet i Viborg for den Udrustning, hvortil det er sat, mod at det udlægger noget Gods til Viborg Hospital.

Christiann (osv.). Wor gunst tilfornn. Wiider, att szom i mett oss *elskelige* Henrick Rantzow, wor mand, tienner och embitzmand paa wortt slott Hald, haffue ladit giffue tiilkennde, hurledis atj schulle were taxerit och sett for nogen rystning att holle *ther* aff capittelett oss och r[ui]get]t tiill tieniste, och ere begerenddis, att vij wille forskone etther mett samme rystning, i wille egen legge nogett aff capittels gots tiill hospitalett *ther* vdj Wiiborg tiill the fattige siuge menniskers vnderhollning etc. Thaa ere vij paa nogen tiidtt tiill frids mett *ether* mett samme rystning att holle, saa i mwe i *thet* sted vdtlegge hospitalett noget gots och rentte, dog mett saa skell, atj skulle worde tiill ens mett for<sup>ne</sup> Henrick Rantzow, att paa hwor moget gotz och rentte atj vdj *thet* stedt skulle legge tiill for<sup>ne</sup> hospitall, och att *thet* sker mett *thet* aller første, hand kommer *ther* tilstede egegn. Her wider att rette etther *epther*. Befalenddis etther gud. Screffuit vdj Vthersle senndagen nest *epther* vor frue dag assumptionis, aar etc. mdxxxviiij. Vnder vortt signet.

Udskrift: Oss elskelige prelather, canniccker och menige capittell vdj Wiborg domkyrcke samptligen och huer besynnerligen.

Papir med kgl. Segl. Viborg Stiftsarkiv, Domkapitel, Nr. 82.

## 280.

1538, 18 October. Fæstebrev paa to Agerd af en Saltkjedel paa Læsø.

Anders Scougaardt, erchidegen y Viborg, gjør vittherligt for alle met *thette* mitt obne breff, att jeg haffuer vndt, stedt oc tillagt oc nw met *thette* mitt obne breff vnder, steder oc tillegger *thenne* breffuiser Oloff Juell tho aagerd, som Jens Polszen sist y vare haffde, att nyde, bruge oc beholde saa lenge, han er vfordelt oc redeligen y lage thide vdgiffuer kelelie<sup>1)</sup> oc skiffther skel oc redelighet met sine felsmend. Thi forbiuder jeg nogen att gøre hannum hinder eller forfang paa for<sup>ne</sup> aagerd, saa lengi han holder oc fuldkommer the vilkor, som forsreffuet

<sup>1)</sup> Kjedelleje, Afgift af Saltkjedlen.

stander. Men ther som Anders Griis kan tale for<sup>ne</sup> Oloff Juels minde oc mage skifte hannum met tho andre aagerd i thet sted, tha er jeg oc till fredz. Till vintnis byrd træcker jeg mitt indzegele neden paa thette mitt obne breff. Giffuet paa vor frue land Leszø fredag, som vor sanctj Luce euangeliste dag, aar effther gudz byrd mdxxxvij.

Papir, Spor af Segl. Skrevet med Anders Skovgaards egen Haand. Viborg Stiftsarkiv, »Læsø«, II, 3.

## 281.

1538, 21 Oktober. Viborg Bytings Vidne, at den gamle Bækkerund (Bækkeløb) neden for Koldbæk er rette Markeskjel mellem Viborg og Nundbo Marker, og var samme gamle Bækkerund fornævnte Koldbæks rette Adelløb ned i Aaen af Arilds Tid.

Cresthen Perssen, biiffogiit ij Viiborg, Jens Laurissen, Per Byrial och Christhen Smidt, borger ibidem, gjør alle vitherligt, at aar effther gudtz byrdtt mdxxxvij, mandagen nest for sanctj Seurinj episcopi dag paa Viiborig bytting var skiikett Pouill Christhenssen, Viborgh byes kiemner, eskiit, badis och fiick eth fult tings vintne aff viij traaffast danne mendt, som var Jens Laurissen, Per Byriall, Christhen Smedt, Jes Høg, Niels Anderssen, Per Sadelmager, Matis Tommissen oc Christhen Swendssen, huilcke for<sup>ne</sup> viij traaffast dane mendt alle endregtelige vontne paa tieris guodhe traas, siell och retthe sandhe, att them alle fvlldtt vitherligt er och saa och hørde samme dag jndhen alle iijj stocke paa for<sup>ne</sup> ting sex dane mendt for them stande, som var Seuren Vistessen, Tommis Hellebardt, Christhen Anderssen, Anders Skindher, Knudt Ythssen och Jep Stub, huilcke for<sup>ne</sup> sex dane mendt ther vontne for oss met vpragt finger paa traas, siell oc rette sandhen, att them fuldt vitherligt var y retthe guds sandhe, att then gamble becke rwndt nedhen for Koldtbeck er retthe markeskiell emellom Wiborg marck oc Nundbo marck, och var samme gamble becke rundt for<sup>ne</sup> Koldbecks retthe adell lob neder vtj aaen aff arilds tiidt, saa lengij tiill for<sup>ne</sup> Niels Nundbo och hans fader lagde samme becke aff sijn rette arilds lob, som en parth aff for<sup>ne</sup> mendt vontne for oss. Atth the saa vontne (osv).

Original paa Pergament. Seglene fattes. Geh. Ark. (Afl levering fra Viborg Raadstuarkiv).

1539, 7 April. Kgl. Befaling til Ove Lunge, Peder Ebbesen og Axel Juel at begive sig til Viborg for i Forening med Lensmanden paa Hald, Henrik Ranzov, at undersøge, om Graabrødrekloster egner sig til Hospital eller til Raadhuss.

Wii Christiann (osv.) hellszer *etther* oss *elskelige* her Offve Lvnng, ridder, *Peder Ebbessen*, wore mendt oc raadt, och Axell Jwll, wor mand och thienner, *kierligen* mett gwdt oc wor naade. Wider, att for oss haffver berett oss *elskelige* Henrik Ranndtzov, wor mandt, thienner och ombotijsmandt paa wortt slott Halldt, hvorledis att wore wndersaathe, borgemestere, raatt och menighet wdtj wor *kiøbthet* Wiborigh, haffve begerett att mvffve fange Graabrødere kloster ther samesthet till theris byes raadhuss. Saa haffve oc oss *elskelige* capittell oc chaniker ther samesthet begerett same closter till iett hospittall etc. Thij bethe wij *etther* oc begere, att i mett *thet* aller første giffver etter till for<sup>ne</sup> Wiborigh oc thaa mett for<sup>ne</sup> Henrik Randtzove grandsker oc forffarer *samme* closter oc thes *leglighet*, till hvilkett aff the thvende thett findes at wer<sup>e</sup> mest bequemtt till, oc thaa *thet* giffve oss *schriftligen* till kiennde. Ther mett skeer oss *synderligen* till willie. Ladendis *thet* ingenlvndhe. Giffvett paa wortt slott Nyborigh *anden* paaske dagh, aar etc. mdxix. Wnnder wortt signnett.

Relator Henrik Randtzowe.

Papir med kgl. Segl. Viborg Stiftsarkiv, Domkapitel. I, 51. Smlgn. Dsk. Mag. 3 R., VI, 214.

1539, 3 Juni. Tingsvidne fra Velling Birketing, at Døj Eng i Helstrop i Mands Minde har ligget til Østervelling Præstegaard.

Seffren Anderssen j Helstrop, tingy hører til Velling biercke ting then dag, *Peder Fijl* j Velling, *Cresthen Tamessen* *ibidem* och *Nis Michelssen kundgiore* for alle, aar effther gwdtz byrdt mdxix tysdag nesth efter helig trefoldighiedtz søndag paa Velling biercke ting var skicket for oss och for flere danne mend, *szom* then dag for<sup>ne</sup> ting søctthe, *thenne* *breffuyser* *Peder Jenssen*, sogne prest til Velling kirke, loffligh eskit, *bedis* och fick ith wuldughe tings vintne aff vijj loffasth danne mend, *szom* er *Jens Fijl* j Velling, *Jens Madtzen* *ibidem*, *Rasmus Vilomssen* *ibidem*, *Michel Madtzen*, *Henrick Morissen*, *Tames Nilssen*, *Peder*



Michelssen och Jon Madtzen *ibidem*, huilke for<sup>ne</sup> viij loffast danne mend alle samdirecteligen vonttne medt theris helgens iedt och opratthe fingre, ath thy hordhe och saa samme dag v gamle troffast dannemend standhe for thennom jndhen alle iij stocke paa for<sup>ne</sup> ting, szom er Erick Fijl i Velling, Nis Michelssen *ibidem*, Peder Morissen, Mattis Michelssen och Moris Henrichszen *ibidem*, huilcke for<sup>ne</sup> troffast danne mend alle endrecteligh vonttne medt theris helgens iedt och opratte finghre, ath thennom fuldwitterlicht er, ath then eng, szom lygger vdj Helstrop marck och haffuer væreth bructte til Østher Vellings prestegaardt, huilken ther kallis Dy eng, then for<sup>ne</sup> eng haffuer væreth bructte vlast oc vkierdhe til for<sup>ne</sup> preste gaardt wdi theris mandsmyndhe 1 aar och end mere, och aldrig thy haffuer nogen tydt andelis hørdt eller spordt aff theris gamle slectthe och forfederne eller aff nogen sand mænd eller quinne, end for<sup>ne</sup> eng haffuer i iaa legben altydt til for<sup>ne</sup> preste gaardt vlast och vkierdt och er reelig tydt kommen. Til vdermere vyndisbyrdt och stadfestningh træcker wy voris endtzegler nedhen for thette obue breff etc. (Aar vt supra).

Gamle Paategninger: Paa then eng vdj Helstrop. — Dø y engen. — Lest paa Medellszom herritzting torsdaghen, som er thend 5 Julij 1578.

Papir med 4 Segl i Viborg Stiftsarkiv, Middelsom Herred, Østervelling Sogn.

## 284.

1539, 17 Oktober. Præsten Mads Daugbjerg i Skive faar et Tingsvidne af Skive Byting, at ingen Præst før M. Daugbjerg har været bosat i Skive, men kun Kapellanen, og at den Gaard i Resen, som Nis Lassen nu ibor, har hørt Præsten til.

Alle mend, thette breff see eller høre lesse, hielse vij Niels Michelssen, foget til Skiffuee byting, Esky Cresthenssen oc Cresthen Blog, borremesther *ibidem*, Peder skredher, Las Hwid, Michel swdher, Niels Friiss, Cresthen Lwnd, Torn Olwfsen, Rasmus tymrer, borger *ibidem*. Kwndgiøre vj medt thette vort opne breff, aar effther gwdzbørd mdxxxix fredag nest for Sanctj Seuerinj dag var skickit for oss oc flere danne mendt paa for<sup>ne</sup> ting tynne breffwisser Mattis Dawgbiere, sogne prest tiil for<sup>ne</sup> Skiffue kircky, huilken ther eskit oc feck en vwilde tingsvintne aff viij vwilde danne mend, som er Jens Brwn i Søndher skowessgaard, Niels Cristhenssen j Noerskowesgaard, Nis Jowenssen j Resen, Marqwor Pallissen i Skiffue, Helly skredher *ibidem*, Jens Rønbiere *ibidem*, Mattis Cresthen *ibidem* oc Cresthen Kiøndj *ibidem*.

Tisse for<sup>ne</sup> viij dånne mend oc menig sogne mend aff Skiffue oc Resen sogne mend, som then dag ting søethe, vontne paa tieris gode troo, sielff (!) oc retthe sande, at them alle fwlvitherligt er, at vtj thieris lengste mynne haffuer aldrig værít bosat rette sogne presther her vtj Skiffue, førre nw for<sup>ne</sup> Mattis Dawgbiere er hier boosat vtj en aff borregorde for skiöld oc alle andre kongelig oc borretongghy, som en andhen aff borgher, men alle tidher værít bosat capellaner, en effther en andhen, oc ey heller Skiffue prest haffwer hat andher prestgordt en then gord i Reesen, Nis Lassen nw vtj boer, som prestherne hier tiil Skiffue kircky alle tidher haffuer opborit skiöld aff, oc alle samme gordzsens hiele tind, oc ey heldher thy visthe noghen stedz legindis i tisse sogner, antthen agher eller eng, tiil for<sup>ne</sup> Skiffue presthens opholdt en samme for<sup>ne</sup> gord i Resen medt syn tillegilsse, som for<sup>ne</sup> Nis Lassen nw i boer. At saa er vtj sandhied, som forscreffne stor, thet vintne vj med vor jutzsegeller nedhen paa thette vort opne breff. Datum vt supra.

Papir med 7 Segl. Viborg Stiftsarkiv, Hindborg Herred, Skive Kald Nr. 9.

## 285.

1539, 14 Novemder (fredagen nest effther sancti Martini episcopi dagh). Wortt closter Soer. Kongelig Forordning for Sjælland om Jordefærd, Kvinders Kirkegang og Tiende, udstedt efter et Møde, Kong Kristian havde holdt i Sorø med Herredsprovsterne og to Kirkeværger af hvert Herred i Sjælland. Efter en Vidisse, udstedt af tre af Jylands Superintendententer i Ribe 12 August 1552.

Brevet er efter andre Afskrifter meddelt i Ny kirkehist. Samlinger VI, 151 — 153. Af Varianter mærkes bl. a.: ligger udi Barsel Seng, læs: liggis. — Betalingen bestemmes saaledes: •Dog skulle the icke giffue mere for liigh att jorde eller fore en quinde att leede wdj klerkenn endt ij grothe effther gamble seduane. — Vidissen slutter:

Att wij efftherscreffne Mattis Lanh, superintendens wdj Aarhus stigt, Hans Tageszen, superintendens wdj Riiber stigt, oc Oluff Chryso-stomus, superintendens wdj Wendsyszell stigt, haffuer siett, hørdt och lest ett ko: *Maiestatis* wor allernadigste herris obne beseglett breff, liu-dendis ordt fraa ordt, szom for<sup>ut</sup> stander, thet witne wij met wore signeter tryckendis neden paa thette breff. Datum Riibe fredagen nest effther Laurentii martyrís aar etc. mdlj<sup>o</sup>.

Papir med 3 Segl. Viborg Stiftsarkiv, Forordninger I, 2.

1540, 28 Maj. Stokkenævn fra Læsø Birketing, at Bolshusene paa Læsø •siden Landets Begyndelse• ere gaaede i Arv fra Mand til Mand mod et føje Skjøn til Viborg Kapitel.

Las Mikkelsen, Læsø Tingfoged, og menige Bols mænd ibidem, kungjøre vi for alle med dette vort aabne Brev, at Aar efter Guds Byrd mdxl, den Fredag næst efter Trinitatis, skikket var inden alle fire Stokke Nis Olufsen i Byrum, Peder Olufsen i Vesterø paa menige Bols mænds Vegne paa for<sup>ne</sup> Læsø, hvilke der lovlig esked og fik et uvillig opstanden Stoknævn af fire og tyve Dannemænd, Indbyggere i samme Sted, som er Peder Birk, Søren Mørk, Anders Erlandsen, Erik Nielsen i Byrum, Svend Pedersen, Mads Lauridsen, Jakob Jensen, Nis Nielsen paa Rimmen, Laurids Vinter, Peder Lauridsen paa Engen, Las Poulsen, Salmund Jensen, Las Kaart, Laurids Jensen i Pors, Søren Nielsen udi Bastkjær, Jens Eriksen udi Bongsbo, Oluf Elefssen, Peder Frederiksen, unge Laurids, Las Tuesen, Peder Lauridsen, Las Persen i Vesterø, Anders Bertelsen og Mikkil Olsen, hvilke for<sup>ne</sup> fire og tyve Dannemænd alle samdrægteligen vunde under en Lyd foruden al Tvivl, at dem er fuldt vitterligt i Sandhed, at Bolshuse paa Læsø af Arilds Tid, Mand efter Mand af Landets Begyndelse, haver hver af samme Kjøen, Barn efter Barn, hver efter andre arvet, og ej haver nogen Herre eller Husbonde over for<sup>ne</sup> Læsø her til Dags solgt eller skilt Jorden fra Husene og rette Arvinge, men dog skulde Arvinge til samme Hus give deres Husbonde, Kapitel udi Viborg, en føje Skjøn for Jorden til samme Hus, saa meget, som haver været Sædvane af gammel Tid. Til bedre Forvaring og Stadfæstelse, at saadant er i Sandhed, trykker vi vort Lands Indsegel neden paa dette Brev. Skrevet og givet paa Læsø Aar og Dag, Sted og Stund, som for staar.

L. S.

Afskrift, udstedt paa Læsø 31 Juli 1683 af Johannes Jensøn Paludan og Niels Henriksen. Viborg Stiftsarkiv, •Læsø• VII, 24.

1540, 26 August. Kong Kristians og Rigsraadets Svar paa Superintendenten, Mester Jakob Skjønnings, Forslag om Ordningen af Kirke- og Skolevæsenet i Viborg Stift.

Hues som hogborne første oc stormegtigste herre, her Christiann, mett guds naade Danmarcks, Norgis etc. konning, wor nadigste herre,

nu mett hans ko. *maiestatis* raadt, som her nu tilstede erre, haffuer beraadslaget och giffuit faare suar paa the erende, som mester Jacop Skonning, superintendent wdj Wiborg stiiغت, hans ko. Mst. nu scrifteligen offuerantuordett haffuer etc.

Først om the sognepresters teriis armodt etc. Ther som nogen sogneprester findis, som erre forarmett och icke haffue theriis wpholdt ther wdj Wiiborg stiiغت, thennom skall Henrich Rantzo, embitzmand paa Riffuerhus, som stigtens gods paa ko. msts. wegne wdj befalling haffuer, lade forfare theriis brøst och leglighett oc siiden tiluende thennom nogen hielp oc subsidium paa ko. *maiestatis* wegne, som the kunde haffue att hielpe thennom aff, tiill saa lengge att ko. mst. sielff hiidt ind wdj Nørre Jutlandt kommendiis worder, oc thaa ther wdj landett handle mett hans ko. *maiestatis* raad, adell oc sognemendt om en tilbørlig wnderholding tiill theris sogneprester, ephther som hans ko. mst. wdj these andre hans ko. *maiestatis* lande allerede giortt haffuer etc.

Mett the sogne, som endnu erre wnder closterne eller forlente tiill riddermendsmendt, wiill ko. mst. lade wpstoe mett, tiill hans naade komer sielff ind wdj Nørre Jutlandt oc tha kand forfare, huilcke personer ther erre forlent ther mett, oc bese theris breffue oc tha ephther legligheden wiider handle oc beslutte om same sag etc.

Henrich Rantzo skall handle oc fie en prestegaardt tiill Gryn-dersløff kircke etc.

Ko. Mt. haffuer beuilghet oc sambycht, att ther wdj Wiiborgh maa wdleggis en prebende tiill skolemesterens oc en tiill lessemesterens wnderholding. Doc skall samme skollemester eller lessemester icke være sogneprest, oc icke skall heller sognepresten were skollemester eller lessemester etc.

Hørrerne eller locaterne skall wdleggis rentte aff gildis gods, alter gods eller anden rentte, som findis ther wdj byen oc inggen arffuinge erre tiil, huilckett same gods for<sup>ne</sup> Henrich Rantzo mett superintendentenn, borgmestere oc raadmendt ther wdj Wiiborg skulle wordere oc siiden sellige thet borgerne arfflig, dog settendis thennom thet paa en aarlig leye oc jordskyldt aarligen tiill euigh tiidt ther aff att giffue, och giøre ther segell oc breff paa, oc siiden aff same rentte oc jordskyldt giøre oc forordinere hørrerne och theriis ephtherkommere hørrer en euig rentte oc wnderholding, och hues rentte, som ther siiden offuer er, thet skal alt foreuendis oc komme tiill hospitalett tiill the fattige theris beste, huilckett oc saa skall forhandles oc i lige maade

bestelles om skolemesterne oc hørerne i andre kjøpsteder ther wdj stictet, dog huer epther syn leglighed etc.

Thett gods, som Axell Jull mett superintendentten haffuer lagt tiill skolemesterens wnderholding wdj Aalborg, skall bliffue ther hoss, tiill saa lengge ko. mt. kommer ther sielff tilstede oc tha kand sielff wiider forfare legligheden ther om, oc tha wiider beslutte ther om etc.

Mett hospitalett wdj Wiiborg skall wpstaa tiill ko. *maiestatis* egenn tiillkombst etc.

Henrich Rantzo skall oc bliffue tiill ens mett superintendentten ther wdj Wiiborg stigt oc foruisze hannom syn rentte oc wpbørsell, saa hand faar then betimeligenn oc tiill gode rede, och faare then eptherstand skall Henrich Rantzo giffue oc paa ko. *maiestatis* wegne tilluende hannom noghet faare. Giffuit paa Kiøpnehaffns slott torsdagen nest epther Sanctj Bartholonej apostolj dag aar etc. mdxl. Wnder ko. *maiestatis* siignett.

Papir med det kgl. Segl paatrykt. Viborg Stiftsarkiv, Gejstlighedens Privilegier, I.

## 288.

1540, 21 Oktober. Kong Kristian den 3die stadfæster Viborg Bys Friheder og Privilegier, dog saaledes, at Kongen forbeholder sig og Rigsraadet at forandre de Privilegier, der maatte være Kongen eller andre her i Riget besværlige.

Vij Christian (osv.) giøre alle vitterligt, atth wij aff wor synnerlige gunst och naade haffue tagitt, anammitt och wndfangitt och nu mett thette vortt obne breff tage, anamme och vndfange wore wnder-sotte, borgemester, raadtmend och menige borgere wdj wor kjøpstedt Wiborg, thennom, theris høstruer, børn, hion, tienere, götz, rørenndes och wrørenndes, ehuaadt thet helst ær eller være kanndt, ingthett wnder-tagitt wdj noget maade, och menige Viborg bye mett alle thes indbyggere vdhj vor konninglige hegen, vern, fredtt och beskermelsse besønnerligen att wille forsuare, beskydde, beskermme och fordagtinge tiill alle rette. Sambledis haffue wij aff ssamme gunst oc naade fuldtbyrdt, sambygkt och stadtfest och nu mett thette vortt opne breff fuldbyrde, sambygke och stadfeste alle thee naader, friheder och preueleger, som for<sup>ne</sup> Viborg by och thes indbyggere aff wor forfedre, framfarne konninger vdtj Danmark, naadeligen och gunsteliigen vndtte och giffne ere, weedtt theris fuldt magt att bliffue weedt alle theris ordt och artickler,

som thee i alle maadhe indholler och vduisser, dog saa, atth nar wij wiidere ere kompne vdtij riigens forffarenhedt, och ther thaa findis nogle artickler vdtij samme theris preuilegier oc fruiheder, som ere oss eller andre wore vndersotte her wdtij riigett besuerliigh, thaa ville wij mett wort *elskelige* Danmarcks riigis raadt haffue fuldmagt samme preuelegier atth forandre och remediere, epther som thee kunde were oss och riigett och andre wore vndersotte liideligen och tolligen. Thij forbiude wij alle, ehuo thee helst ere eller were kunde, serdelis wore fogeder, embitzmendtt och alle andre for<sup>ne</sup> wore kiere vndersotte, borgemester, raadtmendt och menige borgere wdtj for<sup>ne</sup> Viborg, her emodt paa personer, høstruer, børn, hion, tienere, gotzs, rørenndes och wrørenndes, ingthett vndertagitt, paa for<sup>ne</sup> theris friigheder oc priueleger, epther som forscreffuit staaer, att hindre, hindre lade, møye, platze, vmage eller wdtj noger maade forffang att giøre vnder wor konninglige heffn och wrede. Giffuit paa wortt slott Kiøpnehaffn torsdagen nest epther sancte Luce euangeliste dag aar etc. mdxl. Vnder wortt signett.

Jahan Ffriiss, myn handt.

Pergament med Segl. Geh. Ark. (Afløring fra Viborg Raadstuarliv.)

## 289.

1540. Fæstebrev, hvorved Jens Pedersen i Skals tilstaaer at have en Fiskegaard i Fæste af Mester Anders Skovgaard. Vidisse, udstedt 26 Maj 1562.

Vij epther schreffne Hans Jbszen, Chresten Chrestenszen, predicker vj Viborigh, och Gundi schriffuer, landztingzhører y Nøriuttland, giøre vittherlightt for alle *met* thette vortt obne breff, ad vij haffuer sitt och hørt lesse en obne vellbeseglidtt papiers breff *met* ij hiele insegler for, vnder sin datum mdxl, vforfalskitt y alle made, liudendis ij blantt anditt, ad Jens Pederszen y Skals haffuer bekend segh ad haffue y lie och festhe aff erligh och velbørdugh mand mester Anders Skoffgaar, erckidegen y Viboriigh, en fiskegaard, och haffuer segh till beplictidt ad giffue forskreffne mester Anders aarligen aff for<sup>ne</sup> fiskegaard xx heltt och ij voll aabber (!) redelighen ad betale och vdgiffue inden Sancte Morthens dagh, med flere vor, same breff vier bemeler och indholler. Ad vij søden en breff haffuer seett och hørd lesse, ditt vinder vij *met* voris signetther trøckendis neden for thitte vortt obne breff. Datum Viborigh tiisdagh nest epther den heligh trefoldighedz szøndagh aar etc. 1562.

Papir med 3 Segl, Viborg Stiftsarkiv, Kannikefiskeri, Pakke 1, Nr. 19.

1541, 12 Juni. Landsdommer Mogens Munk stævner Søren Nielsen i Hvilsom til at møde for Landstinget for et Sandemændsbrev om Vosgaard Fiskeri.

Mogens Mwnck, lantsdommer i Nøriutlandt, gjør alle viitterliigt, att for mig haffuer kierdt och berett erliig och velbyrdiige mandt mesther Anders Skowgordtt, erchidegen i Viborgh, att handt paa menigh capittell *ibidem* vegen haffuer tiltale tiill Seuren Nielszen i Hwiilzom fore en sandmendts breff, handt haffuer, saa sandmendt aff Rindsherritt nogen tiidt siidhen swore en frebech igemmell for<sup>ne</sup> capittels frii fiskegordt och eyendom Voszgorde, och mener, att samme tog er giordt mett vrett oc emodt logen etc. Thij steffner ieg for<sup>ne</sup> Seueren Nielszen mett samme sandments breff och huess ander beuiszning handt vtij then sag haffuer, att mødhe tiill Wiiborgh landsting leffuerdage nest effter gwdz legwmsdagh, att niude och vndttgialle huisz ther om log och rett er, saa framptt icke skall rettis effter huisz beuiszeniingh tha tiilstede kommer. Datum Viborg dominica trinitatis aar etc. mdxlj. Wnder miitt singnett.

Paategning: Thette breff wort lest tiil Rindherritz tingh then mandag nest for gwdz legemsdag mdxlj.

Papir med Segl, Viborg Stiftsarkiv, »Kannikefiskeri» I, 8.

1541, 18 Juni. Landstingsdom, hvorved et Sandemændsbrev af 1495 dømmes magtesløst at være og Vosgaarde Fiskegaard tildømmes Kapitlet.

Moghens Mwnck, landtzdommer y Nøriutlandt, Jens Scriffuer, landtztingshøre *ibidem*, Malthij Lauriszen thiill Rebstrupp, Niels Wynther thiill Nandrup och Per Krusze thiill Kelderup gjør alle witterliigt, att aar effter gudtz byrdt mdxlj løffuerdaghen nest effter gudtz legomsdagh paa Wiiboriigh landtztingh war skickett erligh och welbørdiigh mandt mester Anders Skowgaardt, erchedegen i Wiiborigh, och haffde paa mene capittels wegne *ibidem* hiidt steffnett Søren Nielsszen y Huylsom och hanss mett arffuinghe for eth sandtmendts breff, handt haffuer, szaa sandtmendt aff Rynsherret noghen tiidt siidhen swore thwertt egenom capittels fysskegaarde Wodtzgaardhe, som haffuer weriidt fyskegaardhe aff aryldt, och swore en frebeck ther hoss. Och Jens Dall y Houettwett møtthe och fram lagde same sandemendtz breff, wigiffuett anno

medlxxxv, liudendís, att the haffuer giortt therís toff och edth, som forstander. Ther thiill swarett for<sup>ne</sup> mester Anders och berette, att sandemendtz breff haffuer werett fordultt och neder lagdt fraa thett første, thett wortt giortt, och thiill nw stackett tiidt siidhen for<sup>ne</sup> Søren Nielsszen thaler ther paa och will haffue ther en frebeck och will haffue bortth aff capittels friihedt och eghendom, och beklagett for<sup>ne</sup> mester Anders, att Søren Nielsszen och hanns met arffuinghe wille mett saadane forthygett breffue forspylde och forkrencke capittels egendom, och y rette lagdhe eth sogne wittne wdgiffuett aff Skalskircke anno medlxxiii<sup>1)</sup>, tolf dannemendt wottnett haffde, liudendís, att capittels fyskegaardhe Wosgaardhe haffue werett byggett thiill begghi landhe wdj xxx aar och mere, och haffuer ther ey werytt frebeck eller ström-gongh anthen paa then ene sydhe eller paa then andhen sydhe. Jtem en dom aff landtzingh wtgiffuett anno medlxxxix, liudendís, att capittels lagheffdt paa for<sup>ne</sup> Wodtsgaardhe mett meer godtz och for<sup>ne</sup> sogne wittne war dømptt wedt therís fuldmacktt wedt alle therís ordt, puncter, artikeler, szom the yndtholler och wdtuiser. Jtem en anden dom aff landtzingh, wdtgiffuett anno medlxxij, Niels Sale landtzingshøre, her Eskyl Nielsszen, her Per Høgh, riddere, Christiern Eskilsszen, Mogens Krabbe, Christiern Krabbe, Mogens Mogensszen, Oluff Sommer, Anders Moghensszen mett flere riddersmendtzmendt och dannemendt wdtgiffuett haffuer, liudendís, att efter thi forscreffne Wodtsgaardhe haffuer werett frii fyskegaarde och fyskerye aff aryldtz daghe y ridder och suenne therís were och ther efter y manghe aar y capittels were y Wiiboriigh, och capittell haffuer giordt ther lagehefftt wppaa fraa begghy landhe paa begghi siider, thaa haffuer thi dømptt, att capittell er ey pligtugh att giøre rom eller fyskelob y for<sup>ne</sup> Wodtsgaardt eller om kryng att ladhe fysken løbe fraa thennom och thiill andher, som same dom ytthermere yndtholder och wdtuiser. Jtem en konyng Christierns then første stadtfestels breff paa therís fyskegaardt y Langhweyle aa mett syn rette adhel och aff aryldt forstrogh, mett mere same hans nadís stadtfestelsbreff ytthermere yndtholder och wdtuiser. Mett flere ordt och thale, som thennom ther om emellom løb. — Tha sagde wij ther szaa wppaa for rette, att for<sup>ne</sup> capittell y Wiiboriigh bør forscreffne Wodtsgaarde y Langhweyle aa mett syn rette forstrogh och friihedt

<sup>1)</sup> Smlgn. 1489, 15 August.



thiill beggby landhe, som hwn nū och aff aryldtz tiidt hafftt haffuer, att haffue, nydhe, brughe och beholde efter loghen och kon. *Maiestatis recess* liidelsse, och thett sandemendtz toff, Jøs Dall y retthe lagde, dødt och machteløss att were och icke capittell thiill noghen hender eller skadhe at komme paa syn egendom y nogher maadhe. Jn *cujus rej testimonium sigilla nostra presentibus inferius sunt appensa. Datum die et loco vt supra.*

Paategninger: Viborg Stiftamt 14 Nvbr. 1740; Fjends-Nørlyng Herreders Ting 12 Jan. 1745.

Pergament; Sigillerne afaldne. Viborg Stiftsarkiv, Kannikefiskeri, 6.

## 292.

1541, 5 Juli. Kristian 3 bekræfter Kong Kristoffers Brev af 6 December 1446 (Nr. 45), at Læsø Indbyggere alle Steder i Riget maa købe Korn, dog kun til eget Behov.

Wii Cristian, mett gudz naade Danmarcks, Norgis, Vendis och Gottis konningh (osv.) gyøre alle vittherligt, ath wore vnderſotte, som bighe och booe paa Lessiø, haffue bewist her for oss, ath hogeborn første konningh Christofer, fordom konningh her vdj rigett, haffuer giwet thænnom, som bige och boe paa for<sup>ne</sup> Lessiø, slig frihed, ath the maa til theris eget behoff alle steder her vdj rigett kiøbe korn, som *samme* konningh *Cristoffers breff* vdhermer vdwisser och jndholdher, hwilke breff wii aff wor sønderligh gunst och node haffue fulburtt, stadfest oc sam-tickt och nu med tette vort opne breff fuldburder, stadfester och sam-ticker wed alle syn puncther, ord och artickell, som ted vdwisser och jndholdher. Thii forbiude wij alle, ehoo the helst ere eller være kwnde, serdieliss wore fogder, embedsmend och alle ander, for<sup>ne</sup> Lessiø mend her emod hinder eller forfongh ath giøre, dogh saa, ath the icki vdhermer kiøbe, en hwiss som the behøffue ther paa landet. Giffuet vdhi wor stad Malmø tisdagh nest effther vor frw dagh visitationis aar etc. mdxli. Vnder wor singnett.

Meddelt efter Nr. 293.

## 293.

1541, 1 August. Vidnesbyrd fra Hobro Byting, at M. Anders Skovgaard lod oplæse paa Tinget Nr. 292 og Nr. 277 (Nr. 45).

Alle mend, tette breff sier eller høre lesse, helssse wii Palle Michelssen, fogett til Hobroff bitingh, *Cristen Sorensen*, boremester

*ibidem*, Peder Block, Jachym Jpssen och Cristen Voloffssen j Hegedall ewindelig med gud, och kwngyöre wii med tette wort opne breff aar effter gudz burd mdxlj then mandagh nesth for *sancti Olai regis* dagh war skicked paa Hobroo biting erligh och velburdigh mand mester Anders Scougord, echideghen j Viborigh, esked och feck eth fult tingswyn aff viij danne mend, som er Peder Block j Hørbi, Jachym Jpssen, Soren Ørn, Oloff Jpssen *ibidem*, Voloff Nielssen j Hobrv, Jens Stissen, Cristen Voloffssen j Hegedall och Jens Block j Valsgordh, hwilke for<sup>ne</sup> viij danne mend samdretteligh wonde paa *theris* siell och sandhen, ath dy same dagh paa for<sup>ne</sup> tingh saa och hørde, for<sup>ne</sup> mester Anders lod lesse eth perchmendz breff vel beszegelt, vskrabet, vstunget och vforderffhued j alle mode, lidendis ord fra ord, som her effter følgher (her følger Nr. 292.). — Wonde och for<sup>ne</sup> viij danne mend, ath dy samme dagh paa for<sup>ne</sup> tingh saa och hørde, ted mesther Anders lod lesse eth andet breff, lidhendis ord fra ord, som her effter følgher: Moghens Munck, landssdomer j Norjutland, Jens scriffuer, landsstingh hører *ibidem*, Cristen Stige til Randrvp, vebner, och Soren Bron j Almynd giøre alle vitterligt (osv. som den i Nr. 277 meddelte Vidisse af Nr. 45). Ath wii saa och hørde for<sup>ne</sup> mend winde som for stander screffuet, ted wynde wii med wore jndssegell nedhen for tette breff.

Papir med 5 Segl (Bomærker) i Viborg Stiftsarkiv, »Læso«, XXV, 26.

## 294.

1541, 24 September. Landstingsdom, hvorved en Rebning af Hornum Mark i Aars Herred kjendes magtesløs, og et »Kirkestuf« tilkjendes Hornum Kirke.

Mogens Mwnck, Jens Tomiszenn, landtzdomere y Nøriuttlandt, Jens Schriffwer, landtztings høre *ibidem*, giøre alle witterligh, att aar effther gwdtz byrdt mdxlj leffwerdagh nesth effther Matthie apostoli dagh paa Wyborig landtz tingh war skiickitt her Seurenn Lawrszenn, presth y Hwornwm, och haffde hiidt steffnitt Mogens Nielszen, Wogenn Nielszen *ibidem* och *theris* mettfølgier for en kiercki stwgh, thy haffwer dielt them emollom y Hwornwm marck, som haffwer liggitt tiill kiercki aff arrildt, och for<sup>ne</sup> Mogens Nielszenn och hans mettfølger møtthe och szagdhe, atth *theris* stwgh oc jordt war szaa well rebtt och dielt som kierckiins. Ther tiill berette the, att *theris* jordt och eyendom war

jndtsworne y Kragstrup marck, och meenthe fortj, att them bywrde att tage wederlegge aff kierckins. Tha bewisthe for<sup>ne</sup> her Seuren metth tings wynttne aff Aarssherritz ting, lywdendís, att for<sup>ne</sup> stwgh haffdhe liggitt tiill hans presthgaardt y for<sup>ne</sup> Hwornwm y xxx aar och mere wlastitth och wkiardt, mett dygj paa then østher siidhe, enn aae paa thenn sønder siidhe, enn løbendís beck paa then westher siidhe och enn stor wey paa thenn nør siidhe. Ther tiill swarde for<sup>ne</sup> mendt och szagdhe, att ther som kierckinn skwlle haffwe synn stwgh, tha war ther flere kierckins och kronens gaarde ther wtj byenn, som haffde hwerckenn agger eller engh tiill segh, effther *thet* reb, szom nu gaangenn er, mett flere ordt och talle, them ther om emellom løb. Tha waarthe ther szaa paa for retthe [sagdt], att for<sup>ne</sup> kircke stwgh bør att were tiill for<sup>ne</sup> kiercke her efftter som aff arrildt, vformynskitt, szom *thet* segh bør efftter logenn, och *thet* reb, som nu offwer szamme marck gaangenn er, jnghenn macth att haffwe, och hwer att bruge synn egiendom her effther som tiill tiisze, szaa lengj samme marck bliffwer kallitt tiill rebtz och rebbis effther loghenn, dogh for<sup>ne</sup> stwgh wndertaghenn. Jn *cuius* rej testimonium zigilla nostra presentibus inferius impressa.

Notarialpaategninger: Aars Herredsting 13 Febr. 1683; 27 Febr. s. A.

Papir med 3 paatrykte Segl; deraf Munks vel bevaret (tre Roser). Viborg Stiftsarkiv, Aars Herred.

## 295.

1542, 8 Juni. Kgl. Rettertingsdom, at Borgerne i Ribe maa handle i de andre jydsk Byer med Borgere og Bønder, ligesom Borgerne i de andre Byer paa samme Maade maa handle i Ribe. Alle Kjøbstadsmænd maa handle med Bønderne nær og fjernt fra Byen; i Landsbyerne maa Borgerne ikke handle efter Alen og Skjæppemaal.

Wii Christiann <sup>(osv.)</sup> giøre alle witterliggt, att aar efter gudts byrdt mdxlij then torsdagh nesth efter hellige trefoldigheds søndagh paa wortt rettertingh heer vdj wor kjøbstedt Wiiborgh, neruerenndis oss *elskelige* her Mogenns Gøye, ridder och Danmarcks riigis hoffmester, Johann Friis, wor cantzeller, Erich Banner, Danmarcks riigis marsk, Peder Ebbesenn och Oluff Munck, wore troo mendt och raadt, waar skickett for oss menige kjøbstedtz mendtz fuldmectuge offuer allt wortt landt Nørrejyttlandt, som wii hiidt mett theris byers preuilegier och friiheder tiill oss forskreffuitt hagde om attskellige trette och tuedragtt, som thennom indbyrdís heer till om kjøbmandschaff oc andenn handell

emellom werett haffuer, oc haffuer for oss ladett lesze oc høre theris preuilegier paa alle siider. Och beclagede samme kiøbstedtz menndts fuldmectuge heer vdj Nørrejyttlandt, huorledis att wore vndersotte borgere oc almue vdj wor kiøbstedt Riibe drage om kringh heer vdj landett paa landtz byerne hartt huos theris byer, end dogh att kiøbstedtzmenndt haffue attskellige preuilegier, huor neer vdbyes mendt schulle mue kiøbe huos huer kiøbstedt, och beclagede ther till, att the Riiber kjøbmenndt selge bønderne paa landtz byerne humble, saltt, staa, clede mett scheppe, alne och weggt andre kiøbmenndt till forprang och schade. Ther till suarede for<sup>ne</sup> the Riiber borgeres fuldmectuge, och eblantt andre theris byers preuilegier j rette langde ett høgborne førstis konning Hanssis wor kere faderbroders breff, iudehollandis, att kiøbstedtzmenndt heer vdj landett tillforne om samme trette for for<sup>ne</sup> konningh Hans vdj Randers, och thennom tha er bleffuitt emellom forhandlett, att huor borgerne vdj Riibe komme vdj kiøbstedernne heer vdj landett, tha mue the kjøbe och hanttere theris kiøbmandschaff mett borgere, gester och mett bønder huer huos andenn, effter som thennom behoff giøris, och hues the tha kiøffte, thett motte the vbehindrett føre heer i landett, huortt the wille. Mett flere ordt och thale, som thennom vdj attskellige maade ther om emellom løb. — Tha effther tilltall, giensuar, och paa thett att for<sup>ne</sup> wore kiøbsteder heer vdj Nørrejyttlandt mue saa møgett thesbeder bliffue wedt magtt, och alle bliffue wedt theris neringe och bieringe, bleff thennom paa alle siider saa affsagdt for rette, att for<sup>ne</sup> wore vndersotte, borgere vdj Riibe, mue kiøbe vdj kiøbstedernne heer vdj landett mett borgerne, gester oc bønder effter samme theris preuilegiers lydelsse. Vdj liige maade mue the andre kiøbstedtzmenndt heer vdj landett kiøbe mett borgere, gester och bynder i for<sup>ne</sup> Riibe, och thett icke were thennom formentte for. Tesliigiste mue alle kiøbstedtzmenndt heer vdj landett kiøbe mett bønder neer och langtt frann kiøbstedernne for pendinge, dogh att jugenn aff thennom schall paa landtsbyerne mett bønderne mue kiøbe, selge eller handle mett alne, weggt, skeppe eller maade. Fordriister segh nogenn heer emodt att giøre, tha schall hand haffue forbrott, hues handt haffuer mett att fare, och hues dele eller forfølginge, som kiøbstedtz mendt heer vdj landett haffue giordt paa for<sup>ne</sup> the Riiber borgere for samme handell till thenne dagh, schall heer mett were døedt och magtteløes, och inttett komme for<sup>ne</sup> Riiber borgere tillschade j noget maade, och schulle for<sup>ne</sup> kiøbstedtz menndt heer offuer allt Nørrejyttlandt heer mett om for<sup>ne</sup> kiøbmandschaff were

wenligenn forliigtte, och were thennom en klar affthalenn sagh emellom paa alle siider. Giffuitt aar, dagh och stedt, som forschreffuitt staar. Vnder wortt signett.

De mandato *proprio* regie *majestatis*.

Jahan Friiss cantzeler.

Original med Segl. Geh. Ark. (Aflævering fra Viborg Raadstuarkiv).

## 296.

1542, 10 Juni Kristian 3 lægger Kronens Part af Tienden af Skive Sogn til Præsten sammesteds som Vederlag for Præstegaarden i Resen.

Wij Christian (osv.), giøre alle vittherligt, att ephther thij att wij nw haffue lagdt then prestegordt vtj Ressen tiill vort slott Hald, thaa haffue wij nw ther imod vndt och tiilladet och mett thette vortt opne breff vnde och tiillade, att thenne breffuissar, her Mats Daubierg, sogne prest vdj Skiffue, vdj thet stedt oc for samme prestegord nyder och opbær wor och kronens part, som er tredie part, aff alt tienden offuer alt Skiffue sogen, tiill syn vnderholning ind tiil saa lenge, att wij vdj andre maade kunde flye hannom en prestegord. Thij forbiude wij alle, ehuo the helst ere eller vere kunde, for<sup>ne</sup> her Mats Dabierg her emod paa for<sup>ne</sup> vor part tiende, effther som forschreffuitt staar, att hindre, hindre lade eller i noger maade forfang att giøre, vnder vort hylst och naade. Giffuit i vor kiøbsted Viborg løffuerdagen nest effther hellige trefoldigheds søndag, aar etc. mdxlij. Vnder vortt signett.

Relator Johan Frijs cantzeler.

Original paa Papir med Segl. Viborg Stiftsarkiv, Skive Kald Nr. 11. — Smlgn. Dsk. Mag. 3 R. VI, 339.

## 297.

c. 1542 — 44. Dansk Oversættelse af Valdemars Sejrs Privilegier fra Viborg Domkapitel.

Wy Jacop Skøningh, superattendent vtj Viborig stigt, Jesper Symenszen oc Jens Olloffzen, borgmestere vtj Viborig, giører vetherligt for alle, att vy haffuer siet, lest oc hørt ith latinske breff saa liudendis ordtt fraa ordtt:

Vy Woldemor, mett guds nadhe Danmarcks och Vendis konningh, helsze alle mett gudt, som sier thette breff. Alle neruerindis oc kome skullenniss skule vidhe, at vy vndhe hederliig kanicker tiill vor frue

domkiercky y Viborig alle thieris godthz frij oc frælss for alle kongelige tōngghe, vragh paa Lessiø, quersseth och alle ander sagher, som er vor kongeligh rett, saa att thieris warnedhe oc tienner, som bøger oc bouer paa thieris godthz, oc alle thieris hionn oc faalek skal inghen suare vthen prosten y for<sup>ne</sup> Viborig domkiercky eller capitels budtt for noger sager, som er vor kongeliig sager oc rætt. *Jtem* at for<sup>ne</sup> hederlig prosten eller kanicker skall ey skie nogen forffangh eller vrett y framthiden y thisze for<sup>ne</sup> frihider, som vy oc vore kiere sønn her Erick haffuer them vnnet och giffuet, forthj haffuer vy giffuet for<sup>ne</sup> her prosten oc canicker thette vort breff, stadfest vnder vort endzegll oc vnder vore for<sup>ne</sup> kiere søns her Ericks endzegel. *Jtem* at thesze for<sup>ne</sup> frihider skulle bliffue stadighe oc till evigtidt vbrødeligh, [haffuer] hederlig mandt her Knudt, then tiidt prouest y for<sup>ne</sup> domkiercky, mett si[tt] kapitels samticky skiødt oc opladtt oss oc thill evigtiidt aff hende[t] iordt oc eydom y ien øe, szom hider Ackier, ligindis y mellom Morss oc Saling, huilcken iordt oc eydom som er værdt xxx *marck* guldt. Giffuet y Slesviigh aar epther guds børdt m<sup>0</sup>cc<sup>0</sup>xxx<sup>0</sup>viii<sup>0</sup>vj<sup>0</sup> idus Marcij.

Paategninger: Pa wrag, qwerset oc andre friiheder etc. — *Thette* breff bleff lesth tiil Nørliøngherritz ting paa *sancti Peders* dag ad uin-  
cula mdxlv. — Paa Fjinttz herritz ting tiissdaghen nest epther Cecilys dag mdxlix etc.

Original paa Papir i Viborg Stiftsarkiv, Læse XIII, 9. med 3 paatrykte Segl (Bomærker). Jakob Skjønning's Segl er utydeligt; i Borgemester Jens Olsen (kats) Segl staar tydeligt: J. K. — Da Landstingshører Jens Skriver (Jens Olsen Kat) først blev Borgemester efter Borgemester Mads Stubs Død d. 1 Juni 1542, og Borgemester Jesper Simonsen døde d. 26 Oktbr. 1544 (Ny kirkehist. Saml. V, 544, 545), maa Udstedelsen af den udaterede Vidisse falde mellem disse 2 Dage. — Haanden ligner Mester Anders Skovgaards.

## 298.

1543, 12 Januar. Kristian 3 sender sin Rentemester Jørgen Pedersen til Viborg Kapitel med Breve og Ærinder.

Christiann, mett gudz nade Danmarcks, Norgiis, Venndiis oc Gottiis konning. Vor synnerliig gunnst tillfornn. Viider, att wij nu haffue befalliit oss *elskelige* Jørenn Pederssenn, wor renntemesther, att skulle paa wore wegne giiffue ether nogenn erinne oc breffue tiill kiennde. Thij bede wij ether oc begiere, attj wille haffue hannom betroett wdj samme erinde, liigeruiss som wij wore ether sielff perssonn-

liigenn tiill ordtz, oc lader ether ther vdinnenn veluilliigenn findiis. Beffaliindiis ether gudt. Schriiffuiit paa wort slott Gottorp fredagenn nest eptther helliige tre konnger dag, aar etc. mdxliij. Vnnder wort siignnett.

Udskrift: Oss *elskelige* prelatter, canniicker mett mennige vicarier oc capitel wdj Viiborg domkierkenn sampliigenn oc huer bessynnderliigenn.

Papir med Spor af Segl, Viborg Stiftsarkiv, »Domkapitel» I, 13.

## 299.

1543, 3 Februar. Sandemænds Tog mellem Østernøramer, Grynderup m. fl. Marker, Gislum Herred.

Cristhen schriiffwere y Morwm, then daagh tyngherere paa Gysslom herretsting, Anders Jensszen y Morwm, Peder Laurisszen y Torup, Jens Jensszen y Tystedt, Jens Mortensszen y Østrup, Wogen Lauritsszen y Gyslom, Peder Jbsszen *ibidem*, Nis Pouelsszen y Østrup oc Morthen Knwdsszen. Aar eptther gudts byrd mdxliij then leffwerdaag nesth eptther worfruedaag presentationis Marie, thaa waare skickett thenne breffwisszere Niels Olufszen y Ømarck, szom loffweligh eskett oc fick ett fuld tings winde aff otte dannemend, szom waar Jens Andersszen y Bynderup, Cresten Pedersszen y Westrup, Espen Andersszen *ibidem*, Chresten Nielsszen y Farszøe, Jens Jbsszen, Morthen Christensszen y Ebdrup, Thomes Pedersszen y Swldrup oc Seuerin Pedersszen. Tiissze for<sup>ne</sup> otte dannemend wonde metth oprakte fyngere, atthy szaa oc herde sandemend y Gyslomherrett waar her juden fyre stocke, kwndgiorde theris touff och eed, oc then første sthyen, szom thy satte wdj søndere ende aff Marskeldaall mellom Øster nøramer marck oc Grønderup marck, szua nør opua mett samme daall tiill en gamell skiell styen, szom stod y szamme for<sup>ne</sup> daall, tiill then styen, szom sandmendt sotthe y nørende aff Marskelldaall øster att yorren offwer then stuore daall om enden aff then wratt tiill then styen, szom sandemendt satthe paa yorren mellom Dwrwparck oc Grønderupmarck, fraa then styen østher atth tiill then styen, szom sandemend satte østen widt Bokshøg emellom Dwrupmarck, Grønderup och Kyemtrupmarck, fraa then then (!) styen øster att yorren och om østhere enden aff then wraatth emellom Durupmarck oc Kyemtrwp. Szua westher atth thyll then styen, szom sandemendt satthe y syndher sydhen aff Engiidsalsrende mellom Durupmarck oc Kyemtrupmarck, szaa øster oc naar atth

wdt medt westher syden aff then stuore mossze tiill Nøragerskow vey, och thyll szom *thet* gammelle sandemendts breff wortht lesth paa byssdommens vegne, wndtagne Globss gordstedt, y hwore *thet* fandts, och om nogen kand wynde segh *ther* jnd y nogle made metth stwgh eller sierkiøb ep-*ther* logen. Tyssze for<sup>ne</sup> steder, steedt fraa steedt, kwndgiorde sandemendt for retth marckeskiell emellom for<sup>ne</sup> marcke. Thyll windisbyrdtt her om henger wy for<sup>ne</sup> wore jnzegler neden fore *thette* wortt openne breff.

Pergament med 8 vedhængende Sigiller. Viborg Stiftsarkiv, Gislum Herred.

## 300.

c. 1543. Mester Mogens Kaases Testamente.

Men *thet* szaa er, att ieg Mogens Koess er syug och skrøbeliig paa myn legoms wegne, tha hobis mig tiill then allesommectigiste gudt och formedelst hans enisthe sønn Jesw *Christj* dødt och pyne och gudz store nadhe, miskundt och barmhiertiighedt at wære trøg och sundt paa siels wegne. Szaa haffuir ieg giiffuit och wnditt aff then tymeliig, szom gud mig *met* forlaantt haffuir, tiill thennom, som ieg kandt tencke, ieg er miest plichtug for gudtt: Først alle then gielddt och pendinge, som mig tiillstaar for kornn, szom er soldtt y *thette* aar, och *thet*, szom staar igienn hos tiennerne, som liæber offuir thuo hundritt biskipper roug, och *ther* tiill fiire tyuffwe biskipper kornn, szom er wedzelett heden for korn ij Stharupgaartt, och andre firetyuffue vdj Thorupgaardt, huilcke for<sup>ne</sup> korn och pendinge skall skiiftis och dielis emellom wsle och arme fattughe folck. *Ther* tiill three *tønner* smørr, thresintziuge sider flesk, tiuge *tønner* brødt, iij<sup>c</sup> alne wadmell, hundritt marck danske pendinge. Szammeledis haffuir ieg giffuidt tiill myn sogne kiercke Taarup ij skippund blye. Jtem erliig och welbørdig mandt mester Anders Skougordtt en ring aff vngers gulddt, szom mynn morbroder bisp Juir Munck (salig *met* gud) gaff mig tiill syele gaffue. Szammeledis haffuir ieg wntt oc giiffuit myn kjere fadersøster datther Anne *Lasdatther* thre hundrett *gylden* eller daller, szom vdj *mange* aar oc lang tiidt haffuir weriddt hos mig y myn store sott oc syugdom, wnde och plage, och seg wpar-sommeliig woffuede bode mett liiff och helbrett, och war mig alletieder tiill wylge, tro och thienisthe szaa wderliig, som én anden arme fattugh piuge kundtt wære y werden. J *thet* att ieg ickj haffuir legindis pendinge, tha skall the giffue hende thennom aff the fem hundrett daler,



szom ieg haffuir Østerløffcloster y pandtt for. Thesligiste haffuir ieg wntt och giffuitt mynn sogne prest her Jens, som mig haffuir giffuitt mynn sacramentt och standeth mig fore vdj myn dødztundt, thuo ferduge øxenn och iij kør och en bog, som kaldis biblia, ther indholder thenn gamble och nye testamentt. Szammeledis skall alle myn fattuge tiener, som mig tyener, were quit och frije for halfue theris skyldt, szom the mig giffue skulle thenne aar. Syden haffuir ieg giffuidt alle andre mynn bøgher tiill Wiiburig domkyercke att leggis ther wdj capell och gyøris en libriig, at menighe klercke, som wyll forfare schriiffthen, gudz ordt, frij konsther, hystorier, puncteer oc andre sønderlige konsther mwe haffue tiillfluctt, help oc trøst aff them. Szammeledis haffuir ieg giffuitt tiill for<sup>ne</sup> Wiiborg domkierche tyuffue gyldenn. Jthem mynn stoldreng Christiern Pederszen, som mig wdaff ett barn optient haffuir, giffuir ieg then brwne bleszett hest, jeg fick aff Thomes Haldt, Pouildt Pederszen then skymeltt fire aar gammell, som ieg sendhe mynn søster. Och giffuir ieg Caspar thenn andenn skimeltt fire aar gamell, szom ieg sendhe ocsaa mynn søster Elne Kosdatter, Pouildt Stiiszen thenn brune, ieg kiøpthe aff Nyels Schriffuer, oc lydell Chrestenn, myn dreng, en wng skimelth, er født y Stharupgaardt, thuo aar gammell. Mynn dreng Thamis, szom schriiffuir for mig, szaa møgit gott lundersk eller ledisk tiill kiortell och hoszer. Theune min jderste wylge, begiering och testamentt befaler iegh mynne three søsther, frwe Marynn Spendsdatter, Hans Nielszens efftherleuerske, frue Marynn Spendsdatter, Hans Munncks efftherleffuerske, frwe Elne Kosdatter, oc mynn kiere suager Erick Nielszen paa Kollerup, Juir Kielszenn, domprouist y Ribe, Niels Lange tiill Kiergaardt och Christopher Munck tiill Krogsgaardt, at the gyører oc fuldkommer then widt ordt oc articler, szom then indholder och wduiszer, formanendis thennom pa then salighet, som the wille haffue wdaff gudt paa then iderste domme dag, nar then strenge och wisze regenskab skall gyøris gudt aff alle menisker, att the jo wiszeliig then fultgyøre wdj alle made, szom the tha will suare oc stande tiill retthe etc.

Papir, uden Segl eller Underskrift eller Angivelse af Tid og Sted, Viborg Stiftsarkiv, •Domkapitel• I, 55. At Arvingerne have gjort Vanskelighed ved Testamentets Udførelse, fremgaar af det under 11 Maj 1552 meddelte Brev.

## 301.

1543, 16 April. Kristian 3 forlener sin Sekretær Herman Skeel med det ved Mester Mogens Kaases Død ledig blevne Kannikedømme i Viborg Kapitel.

Christian (osv.): Vor gunsth tillfornn. Wiider, att efter thii mester Mogenns Kaas er nu dødt och affgangenn, och thett cannicke-dom, som handt hagde, nu vaccerer och leddigtt er, tha haffue wii forlennt oss *elskelige* Hermann Skeell, wor secreterer, mett samme cannicke-dom. Thii bedhe wii etther och wille, atti annamme hannom for en cannicke och andtuorder hannom eller hans fuldtmøndige samme cannicke-dom, som for<sup>ne</sup> Mogenns Kaas hagde. Heer wiider altingiste att rette etther efter och lader thett jagennlunde. Befalenn<sup>dis</sup> etther gudt. Screffuitt paa wortt slott Kiøbennhaffon mandagenn nesth efter *dominican* Jubilate aar etc. mdxliij<sup>o</sup>. — Vnder wortt signett.

Udskrift: Oss *elskelige* prelather, cannicke och menige capittel vdi Wiiborgh domkircke.

Bagpaa med en anden Haand: Anno vt supra altera die beati Georgii martyris presentata et lecta fuit hec presens littera in capitulo Vibergensi ac ab omnibus capitularibus ibidem congregatis plenum consensum sortita. Joannes Joannis, canonicus ibidem, *serius*(?) consensit atque manu propria subscripsit.

Papir med Segl, Viborg Stiftsarkiv, »Domkapitel» I, 14.

## 302.

1543, 19 September. Kapitelsdom, hvorved Præsten Kristen Lavridsen i Blære, Aars Herred, dømmes fra sit Embede, fordi han efter adskillige Paamindelser nægter at lyde Kirkeordinansen og at aflægge Ed paa dens Overholdelse.

Wy effther<sup>ne</sup> Christopher Roszenkrantz, høffuitz mand paa Haalldt, mesther Jacop Skionyng, superintendentt wdj Wiiborg stiigtt, gjør witterligt for alle, aatt aar effther gudtz byrdtt mdxliij Othenszdag nest effther *Sancti Nycodemedis*<sup>1)</sup> dag haffde wii wdj rette steffnitt wdj Wiiborg capittell huss her Chrestenn Laurisszen, prest tiill Bleer oc Eydrup kiircker, paa thenn ene siide oc ieg for<sup>ne</sup> mesther Jacob paa

<sup>1)</sup> Maa være Skrivfejl for Nicomedis. Onsdag efter Nicomedis Dag var Tamperdag.

thenn anden siide, som gaff her Chresthenn tiill sag, att hand icke retteligenn skiickitt szeg y thenn christelig forszammeling effther gudtz ordtt oc ko. ma. wor alle kieriste nadige herris ordinantz liudellsze, mett prediickenn, meess embiidtt, sacramentis wddielelsze oc andre ceremonier, oc beuiste for<sup>ne</sup> mesther Jacop, att her Chrestenn haffde thytt oc ofte weritt paa myntt bode aff hanom sielffuer oc herritz prouist<sup>1)</sup> oc tisligiste haffde twynde eller trynde gang weritt steffnitt for Wiiborg capittell wdi Henrich Rantzo och Henrich Blomis tiid for slig hans myssbrug, oc bleff thaa nadeligen forskonnitt, paa thett hand schulle rette oc bedre szeg emodt gud. Tisligist gaff for<sup>ne</sup> mesther Jacop for<sup>ne</sup> her Chrestenn tiill szag, att y thete forgangenn aar, som hand waar wdfaren wdi wisitatz oc wdi thimelig tiid lod tiill sige for<sup>ne</sup> her Chrestenn, att hand skulle rette szeg ephther och vere tiillsteede oc tiill sige hans sogene folck were tiill stede then dag, thaa wiille for<sup>ne</sup> mesther Jacop kome tiill hanom oc visitire hans kirker oc wiillde høre hans mesz oc prediickenn oc sye, hurledis handtt wddiellte sacramentet, thaa baad hand for<sup>ne</sup> superintendent, ther som hand wiillde haffue messze for szeg, thaa schulle hand tage prest mett szeg, som the andre byschopper pleigde att giere, som war for hanom, mett andre oc flere wnyttig orde, szom for<sup>ne</sup> her Chresten gaff hanom, huilche for<sup>ne</sup> mesther Jacop strax beuiste mett ytt bezeglitt szogene witne aff herritz prouistenn, presther oc her Chrestens egne szogene mend. Ther tiill suarede for<sup>ne</sup> her Chrestenn oc sziefffuer bestodt, att hans swar waar szaadant, oc szagde seg icke att were bequem then dag att holle messe; ther som for<sup>ne</sup> mesther Jacop wiilde föllge hanom hiem tiill hwss oc haffue øll, mad oc heste foder aff thett gudt haffuer hanom forwntt, thaa wiille hand gierne dielle oc skifte thit mett hanom. Tiisligiste tiill stodt oc for<sup>ne</sup> her Crestenn, att hand offuer sliige paa myndellse haffuer stetzenn svngenn effther messzenn Salve regina oc Ave regina celorum. Ther offuer lod ieg, for<sup>ne</sup> Christopher Roszenkrantz, mett mesther Jacop superintendentis tiill ladellsze for<sup>ne</sup> her Chresten tiill biude mett erlig oc fornumstig mendt, mesther Jens Michellszenn, capick wdi Wiiborg, her Jens Nielszenn, wicarius ther szame stedtz, ther som hand wiillde consecreer paa danske effther ordinantz liudellsze oc nedderlegge, huis mysbrug som her tiill dags haffuer werit befunden mett hanom, oc holde oc schiiche seg y leffnit oc lerdom szom en erlig christen mandt buorde

<sup>1)</sup> Herredsprovst var Mads Skytte i Brorstrup, jvfr. Ny kirkeh. Sml. V, 769.

att giøre effther ordinantz lidelsze, oc for en tuill skiildd schulle hand suere oss enn eedt ther paa oc stadfeste thenn mett hans handschrift, att hand thitt alldielis wbrødeligen schulle hoolde effther thynne dag, szaa mögit som gud wiillde giffue hanom nadenn tiill, thaa motte oc schulle hand bliffue wiid synn embitt oc kircker. Ther tiill suarde for<sup>ne</sup> her Chrestenn oc szagde, att hand aldrig wille swere ther paa eller giffue nogen segell eller breff fraa szeg, thii att mesther Jacop superintendentt iche plegër sielffuer att suere nogenn høgre eedt end som meende<sup>1)</sup>, ther for wille hand iche heller suere nogen høgre eller stør eedt, mett flere wnittig talle, som hand thaa fram sotte. Thaa effther tiill talle, giensuar, breffue oc beuiszning, som thaa tiill stede waar, thaa tog wy tiill oss erlig oc welbyrdiig mand mesther Niels Friis, cantor y Wiborg, her Kield Oluszen, mester Jens Hanszen, her Jens Nielszen, canicher oc vicarier *ibidem*, her Oluff Nielszen, szogene prest y*ibidem*, oc sagde wy ther saa paa for retthe, att effther thii for<sup>ne</sup> her Chrestenn haffuer szaa tiill fornne thytt oc ofte<sup>2)</sup> paa mynntt oc y retthe steffnitt for hanns mysbrug emod gudtz ordt oc konninglig maiestatz ordinanss, oc handd iche her y dag haffue[r] kunde færtt nogen breffue oc beuisznyng y rette aff synn herritz prouist eller szogene prester, szaa handd haffuer retthitt oc bedriit szeg for sliig klage oc skielling, szom hanom thyett oc ofte haffuer paa hengt her y capittellitt, oc disligste iche annditt kand fyndis y hanom en hornackhitt oc forstockede hiarte oc wlidelse modt ko. *maiestatis* wor nadigste herres ordinantz oc hans øffuerighiitt offuer thet ligelig oc christelig tiill boodt, som for<sup>ne</sup> Christopher Roszennkrantz oc mester Jacop Skiønyng hanom her y dag tiill boditt haffuer, thaa bør for<sup>ne</sup> her Chresten were skiildd wiid synn preste embiidt oc kyrcker, oc for<sup>ne</sup> kircker att forseis mett en guod szogene prest fattiig almog tiill christelig nøtt oc bistannd. Till windisbyrd træcker wy wor signeter oc jndzegeller neden paa thette vort opne breff. Datum [vt] supra.

Original med 7 paatrykte Segl i Viborg Stiftsarkiv, Aars Herred, Blære Kald, Nr. 4.

<sup>1)</sup> Sommænd.

<sup>2)</sup> Her maa være glemte: •weritt•.

## 303.

1544, 8 April. Vidnesbyrd af Hr. Søren Lavridsen i Hornum, at Torupgaard ikke var en af de almindelige Sædegaarde, hvori Bisperne havde deres Provster, Borgeleje og aaben Kjælder, men ret Præstegaard til Farsø Sogn, m. m.

Jegh Seuerin Lauriszen, prest tiil Hornum, kiendis och gjør vitterligt for alle met thette met obne breff och egen handsschrift, att Thorup prestgordt, szom hederlighen mandt mesther Anders nw y boer, haffuer verett rett prestgordt tiil Farsø kyrcke y myn tiid, swo longt som megh kandt myndis, och alder megh myndis heller kandt spær aff gamel vdleffuet folck, att rett sogen presther, som haffuer haffdt for<sup>ne</sup> kyrcke for theris gyffuen kyrcke, haffuer nogen tiid boet y Farsø bye, och ey ther er jnuentarium heller nogen visse rentthe til for<sup>ne</sup> Torup prestgordt meer en til en anden prestgordt her y biscopdomet, och er hun ey aff thij almyndeligen sædhegordt, som bisperen haffdhe prosther oc boræledhe opa och syn obenn kelder, och thij bønnen, som soedt y for<sup>ne</sup> gordt, gaff altiidhe rett sogen prest tiil Farsø kyrcke theris skyld och landgyl och swaret jngenn vdenn hannom. Sameledis kendis her Lauris, som nu syst dødhe ther aff, vedt for<sup>ne</sup> gordt for hans prestgordt och dreff Niels Eskilszen och hans broder ther aff met herverck, for thy holt hannom samme gordt for ymodt k. Ma<sup>sis</sup>. ordinantz. Datum Hornum feria 3<sup>a</sup> post Ambrosij mdxliij, meo sub sigillo.

Papir med paatrykt Segl, Viborg Stiftsarkiv, Gislum Herred, Farsø Sogn. Nr. 3. Jvfr. Bechers Aumærkninger til Farstrups og Axelsøns Dagbøger, Aalb. 1813, S. 298.

## 304.

1544, 9 Maj. Kristian 3 bekræfter Sognemædnes Valg af Mester Anders Grøning til Sognepræst for Farsø, Vonsild og Svingelbjerg Sogne, Gislum Herred.

Vii Christian (osv.) giøre alle vitterligt, att ephtherthy att thenne breffuiszer mester Anders Grøning haffuer nw verit her for oss mett oss elskelige mesther Jacob Skønningis superadintendens vdj Viborg stygtz opne beseglett breff, indholdennis, att mieniige sogne mendt oc sognefolck vdj Farsø, Votensildt oc Svingelberg sogne haffue vdtuoldt oc begerit for<sup>ne</sup> mester Anders Grøning thyl teris rette sogne prest oc sielsørger vdj guds ordt, oc att ffor<sup>ne</sup> mesther Jacob superadintendens ephther vore ordinants lydelsze ephther slig kaldt haffuer examineret ock offuerhøret hannom oc funden hanom lerdt oc dueilige thyl saadant embede, oc ther for haffuer ordineret hanom thyl samme sogneprest

embede thyl for<sup>ne</sup> kiercker, thaa haffue vy nu vnt oc thylladit oc met thette wort obne breff vude oc thyllade, att for<sup>ne</sup> mesther Anders Grøning maa oc skal vere sogneprest thyl for<sup>ne</sup> Farszø, Votensildt oc Swingelbiere sogne, oc samme for<sup>ne</sup> kiercker met Farszø prestegaardt, som han nu self vdi boer, met all anden for<sup>ne</sup> Ffarsjø, Votensildt oc Swingelbiere kierckers rente oc rettighet, som en sogneprest ther thyll bør att haffue met rette, haffue nyde bruge oc beholle vdi syn liffs thiidt, saa lenge han leffuer. Dog saa, att for<sup>ne</sup> mesther Anders Grøning skal predicke oc lere sognefolcket thyll samme sogne gudz renne oc clare ordt oc thet hellige euangelium oc vdele thenom sacramentet epther gudz skicke oc befaling oc vdi alle maade beuisze seg vdi syt leffnit oc lerdom oc gyøre syt sogne folck inden kiercken oc vden saadan thylbørligen oc christeligt tieniste, som en christelig sogne prest plicktig ere, oc i alle made were vor ordinantz vndergiffuet. Thii forbiude vij alle, ehue the helst ere eller were kunde, serdelis wore fogitter, embitzmendt oc alle andre, for<sup>ne</sup> mesther Anders Grøning her emodt paa for<sup>ne</sup> kiercker oc prestegordt, epther som forskreffuit stor, att hyndre eller vdi noger maade forfang at giøre, vnder vort høllest oc naade. Giffuet paa wort slot Rendsborg fredagen nest epther søndagen Jubilate aar etc. mdxliij. Vnder vortt signett.

Jahan Friiss cantzler.

Pergament med det kgl. Segl i Kapsel. Viborg Stiftsarkiv, Gislum Herred, Farsø Sogn, Nr. 6. Tidligere trykt i Ignatius Bechers Anmærkninger til Farstrups og Axelsøns Dagbøger, Aalb. 1813, S. 316—8.

## 305.

1544, 15 Juni Kgl. Befaling til Superintendenten i Viborg Stift om at sørge for Takkegudstjeneste i alle Stiftets Kirker for Freden i Spejr med Kejseren.

Christiann, mett gudtz naade Danmarckis, Norgis, Wendis oc Gøttis koning etc.

Wor gunst tiilforn. Wiider, att wore *elskelige* raad oc ambasaatther, som wii haffde forschickitt tiill then riigsdag wtj Spyr, er nu kommen hiem tiill oss tiilbage igien och giffue tiilkiende, att thett nu, then almegtiiste gudtt were loffwitt oc tackett tiill euig tiidtt, er kommen tiill en godtt fridt oc bestandtt emellom keyszerliig mayestadtt, the Burgundersche oc oss. Thij bede wii etther oc wille, attj mett thett første forschriffue oc bestille hosz herritz prouestherne oc alle

sogne prester ther offuet allt Viiborg stigt, att then menige mandtt oc almue wnderuisses oc tiilholliis for saadan gudtz welgierning wtj alle sogne kiercker bode wtj kiøbstederne oc paa landtz byerne att loffue oc tacke then almegtigste euige gudtt wtj the beste maade, epher som y sielf wiide oc bedre kunne tencke att behoff giøris, oc wij thess alle pliigtiige ere. Her mett schyer wor wiillie, oc forlade oss wisseliige ther tiill. Beffallindis etther gudtt. Schriffuitt paa wortt slott Flensborg sancthorum Vithe ett Modeste dag, aar etc. mdxliij. Wnder wortt synett.

Udskrift: Oss *elskelige* mester Jacob, *superintendens* wtj Wiborg stigt.

Viborg Stiftsarkiv. Forordninger I, 3.

## 306.

1544, 12 August. Vidnesbyrd af Farsø Sognemænd, at Torupgaard er Farsø Kirkes rette Præstegaard og er opbyggt af øde af Hr. Mikkel Blok (c. 1480).

Alle mendt, *thette* breiiff siier eller høre lesze, hiilszen wy her Gvdiick<sup>1)</sup> Jenszen, som paa then dag war prest tiill Ffarsø kirke, Seueren Lauriszen, Aszer Thameszen, Niels schredher, Anders Nielszen, Jffuer Jenszen ewindeliigh met gudt. Aar effther gudtz byrdtt mdxliij duodecima trinitatis søndagh paa Ffarszøe kirkegordt for oss stoedt och manghe flere dannemendt vaar skiickiitt thenne breiiffuiszer, erliig och gudeliig mandt mesther Anders Grøningh, rette soghen prest tiill Ffarszøe kirke, bedis och feck eth fuldt vuillig szoghen vittne aff xij loffast dannemendt, som vaar Seueren Lauriisszen vtj Ffarszøe, som myndhes vtj lxxx aar och tienthe her Symen Borck for en dreng, then tiidt hand opbøgett Thorupgordt for synn rette prestegordt tiill Ffarszøe kirke, sydhen hwnn vaar affbrendt tho ganghe. Niels schredher vtj Ffrebergh myndes vtj lxxx aar, Aszer Thameszen *ibidem* myndes vtj lxx aar, Jffwer Jenszen vtj Gitterup myndes y lxxx aar, och hans fadher mynttes vell y rett gudtzanhdet, att her Michill Bloch opbøgett Thorupgordt aff ødhe jordt for rett prestgordt tiill Ffarsøe kiercke, sydhen hwnn waar sledt aff brendt. Synenn Anderszen *ibidem* myndes y lx aar, Anders Nielszen y Stitterop myndes y lx aar, Dynus Jenszen i

<sup>1)</sup> Meget utydeligt.

Fandrop myndijs y xl aar, Cresten Seuerenszen y Ffarszøe y xlj aar, som hand myndis, Anders Smed ibidem myndis vti xxx aar, Niels Matzen y Ffandrop myndis vtj xl aar, Niels Lauriisszen ibidem myndis vtj xxx aar, Jens Clemetszen y Wannerop myndis vti l aar. Thiisze for<sup>ae</sup> xij loffast dannemendt alle endrecteliig vonne paa tro, siiell och sandhen, att Thorup gordt i Ffarszøe prestgordt haffuer veredt vbeclauitt paa y theriissz och theriits fadhers tiidt, szaa att hwinn skwlle jaa veræ rett prestgordt tiill Ffarszøe kirke. Att szaa er vtj sandhedt, som for staa schreffuiitt, thet vyndher wy met wortt indzellær, tryckendis thennom nedhen paa thette wortt obne breiff. Datum vt supra.

Papir med Spor af 6 Segl. Viborg Stiftsarkiv, Gislum Herred, Farsø Sogn, Nr. 2.

## 307.

1544, 21 August. Vidnesbyrd af Hr. Jon Brasen i Louens, Gislum Herred, om Torup Præstegaard i Farsø Sogn.

Jegh her Jon Brasszen, sogne prest tiill Loenns kirkj, gjør witterliigh for alle medt thette mytt óbne breiiff, att Thorvpgardt haffuer werett rette prestgardt tiill Farsee soghen, sydhen megh lengst mendis y rette gudtz sandhet, och mendis megh vtj xxxviiiij aar, som iegh haffuer boett y Giisлом herrett, thaa haffuer prest epher prest holt for<sup>ae</sup> Thorvpgardt for theris rette prestgardt, alle thy, som haffuer hatt Ffarsee kirkj och soghen for theris rette gyffuytt och tegnett kirkj. Jtem er megh fwlt witterliigh, att her Cristen, som waar y Thestrvp, sotte første bøner y Thorupgardt, och thy gaff hannom theris orliigh skiildt och hærliighed, och jnghen andher, som hand sotte them for<sup>ae</sup> prestgart for. Jtem er megh fwltt vittherliigh, att szame prestgardt, Thorupgardt wedt naffnn, haffuer ickj meer werett biisperens obne kieldher thet stwndt, att prester haffuer hatt Ffarsee soghen och kirki for therijs gyffuiitt och tegnett kirke, endt som een andhen rette prestgard y rett gudtz sandhet. Jtem er meg fwltt vittherliigh, attj bøner, som soedt vtj Ffarsee prestgardt, Torvpgardt veedt naffnn, och huilke bøner som hiedhe veedt naffn Cristen och Niels Eskylszen, bleeff heruerch offuersoerett, for thij soedt y prestgardt, Torvpgardt vedt naffn, sydhen her Lauris Jenszen, som dødt y Thorvpgardt, haffde foeth Ffarsee soghen for synn tegnett och gyffuett kirkj. Att szaa er vti rett sandhedt, thrycker iegh mytt jndzell nedhen for thette mytt obne breiff.



Datum j Loenns prestgardt torsdag epter assumptionis beate Marie virginis 1.5.4.4.

Papir med Spor af Segl. Viborg Stiftsarkiv, Gislum Herred, Farsø Sogn Nr. 4.

## 308.

1544, 20 December. Landstingsdom, at det er halsløs Gjerning at hugge eller paa anden Maade beskadige Kapitlets Skov paa Læssø.

Jens Tamsszen, Erick Skram, Jens Mogensszen, landzdommer y Nøriutland, Jens scriffuer, landztinghører ibidem, giøre alle vittherligt, att aar effther gudz byrd mdxliij, løffuerdag nest for *sancti* Thome apostoli dag paa Wiborg landzting war skickett erlig oc welbyrdug mend mester Anders Scougaardt, erchidegen y Wiborg, oc mester Niels Friis, cantor y same stedt, oc berette, hurledis Viborg Capitell haffuer nogen føffue skou paa Leszø, som er skyuell oc skøttening for all landett, saa møggitt, som igien er oc icki er forderffuitt aff sandt, oc att for thenn sag skyldt haffuer altid wæritt strengeligen forbuditt, att ingen skulde hugge, sla løng, graffue thørfue eller giøre nogitt, som for<sup>ne</sup> skou kunde wære til skade oc ødeleggelse, oc berette fremdels, att paa *thet* for<sup>ne</sup> skou skulde nyde thiiss større fred oc skonsell, haffde the forhuerrffuitt kon: mats. wor alder naadigste herris strenge forbudz breff, att ingen skulle forhugge eller forhugge lade for<sup>ne</sup> skoffue, *met* flere ord, same breff indholder oc wduiser, huilckett for<sup>ne</sup> kon. mats. breff thi beuiste att wære offthe lest till Leszø bierckting. Oc at spurde oc satte y rette for<sup>ne</sup> mester Anders oc mester Nils, om nogen emod saadan forbud oc leylichkeit, som for<sup>uitt</sup> stander, vilde fordryste them til att hugge, sla løng, graffue tørfue eller giøre nogitt anditt, som for<sup>ne</sup> scou kunde forderffuis eller ødis aff, huad sag oc brøde *thet* kunde findis for. Tha bleff *ther* saa tilswardt oc paa sagd for rette, att huilcke thiener *ther* findis att wære *theris* hosbund offuerhørige oc wlyduge eller forhugge *theris* scou, tha haffue the effther kon. matts. ordinantz forbrøtt *theris* gaarde oc woning met huad som helst the haffue y feste aff *theris* hosbunder. Thisligeste, nar kon. mats. forbudz breff leszis lydeligen for nogen en thid, anden thid oc tredie thid, oc the tha lige well fordriste them till att giøre *ther* emod, besynderlig y saa drabelig en sag, *ther* ett landz velferdt henger paa, som *thet* gjør *met* scouen paa Leszø, tha er *thet* halsløs gerning oc bør att straffis som ved bør. *In cuius rej testimonium sigilla nostra presentibus inferius impressa.*

Paaskrifter: Læst paa Læsø Birketing Fredag nest før Natiuitatis Mariæ 1546; Sancti Olai Dag 1597.

Papir; Spor af 4 Segl. Viborg Stiftsarkiv »Læsø«, II, 2.

## 309.

1545, 26 Januar. Uddrag af et Tingsvidne fra Hindborg Herred i Salling, at Brøndum, Hvidbjerg og Volling Sogne altid have haft en Præst, indtil for fire Aar siden Præsten døde.

Cresten Nielssen j Brøndwmbec, fogett tiill Henborgh herritsting, Las Nielssen j Erstker, Jens Saall i Odens och Cresten scriffuer ewindeligh medt gudt. Kundgiere vy for alle met thette vort obne breff, at aar ephther gutsbørd mdxlv mandagen nest for Kiørmis ipso die paa for<sup>ne</sup> Henborg herristing var skekit for oss hederlyg mand her Lauris Nielsen, sogne prest vtj Brøndom, lofflig eskit oc finge en fult tings vinne aff xxiiij danne mend . . . . ., huilcke for<sup>ne</sup> xxiiij trofast danne mendt ther alle samdirectelygen vonne for vos po theris gode tro, sel oc sannen oc medt opratt finger oc helgens [edt], at thennom alle fulduitterlygt er vdj rette guts sanhet, at vtj saa lang tiid, som huer aff thennom kandt lengist mynne, tha haffuer Brøndom soghen, Huidberg sogen oc Volling soghen verett tiil j preste hand oc vnder jen prebendt, oc aldryg vij haffuer hørd eller spuord aff noger gammel forfedre eller aff nogen, att for<sup>ne</sup> iij smaa sogen haffuer vort skild at j noger made, før nu j høst fire ar forleden her Pouil Anderssen døe aff Brøndom.

Papir med Spor af 3 paatrykte Segl. Viborg Stiftsarkiv.

## 310.

1545, 3 Februar (Tirsdag efter vor Frue Dag Kyndelmisse). Viborg. Kong Kristian 3 tillader, at Kronens den lille By Brorup uden for Skive liggende maa og skal nu afbrydes og ødelægges, og at hvad Jord, Ager, Eng og anden Ejendom, som dertil med Rette har ligget, tillige med Brorup Kjær herefter skal være og blive hos Skive Borgere, undtagen det Stykke Eng i Brorup Kjær, som plejer att ligge til Kronens Slot Skivehus og plejer at give  $\frac{1}{2}$  Tønde Smør til Kirken, hvilket skal vedblive at ligge til Slottet, og skal Skive Bys Birk og Birkeret strække sig saa langt og saa vidt, som samme fornævnte Ejendom strækker sig, dog at hvad Forte og Fægang som har været brugt til

Brorup By, skal herefter være en almindelig Forte og Fægang baade til Byens og Slottets Behov, og skal Skive Borgere herefter aarligen give samme Afgifter og Landgilde til Kirken og andensteds, som hidtil er givet af Brorup By.

Efter en Afskrift fra Midten af 17de Aarhundrede i Viborg Stiftsarkiv, Skive Kald. Afskriften har Aarstallet 1540, hvilket maa være en Fejlskrift for 1545, da Kong Kristian 3 i Aaret 1540 ikke var i Viborg i Februar Maaned.

## 311.

1545; 5 Februar. Kristian 3dies Brev, at Torupgaard skal være Præstebolig i Farsø Sogn.

Wii Christiann mett gudts naade (osv.) giøre alle witterliggt, att thenne breffiusen mester Anders Grøningh, sognepresther till Ffarsø sognen, Wotensildt och Swingelbergh sogne, haffuer berett for oss, huorledis att thie sogne presther, som altiit for hannom haffuer hafftt for<sup>ne</sup> sogne j were, haffue altiit werett boennid vj thendt gaardt Toruppe gaardt, som handt nu vj boer. Thij haffue wij nu aff wor synderligh gunsth och naade vndt och tilladett, och mett thette wortt obne breff vnde och tillade, att for<sup>ne</sup> mester Anders Grønningh maa beholde for<sup>ne</sup> Toruppe gaardt, som handt nu sielff vj boer, for en presteboligh och residentts till for<sup>ne</sup> sogne. Thij forbyude wij alle, ehuo the helsth ere eller were kunde, særdelis wore fogetther, embitzmendt och alle andre, for<sup>ne</sup> mester Anders Grøningh heer emodt paa for<sup>ne</sup> gaardt att hindre eller vj nogen maade forfanng att giøre, vnder wortt hyllesth och naadhe. Giffuitt vj wor kiøbstedt Wiiborgh torsdagenn nesth efter wor frue dagh kynndermisse aar etc. mdxlv. Vnder wortt signett.

Med en anden Haand: Relator mester Hans Tawszen, superattendent vj Riper stygt.

Paaskrifter: Lest paa Wyborg capittell onsdagenn for *sancti Pauli apostolj* aar 1572. — Lest paa Gyslumherritsting løffuerdagen nest epther helig try konger dag 1572.

Papir med det kgl. Segl. Viborg Stiftsarkiv, Gislum Herred, Farsø. Nr. 5.

## 312.

1545, 7 Februar. Kristian 3 lægger Testrup Hovedgaard og Gods til Viborg Hospital; dog skal der heraf aarlig betales 50 Daler til en Doctor eller Licentius i

Medicinen, indtil der ved Vacanse anvises denne en Kannikeresidens og et Kannikedom til Underhold; thi der skal fra nu af stedse være en Læge i Viborg.

Wy Christian mett gudzs naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis konningh (osv.) giøre alle witttherligt, att efftherthi Testrups hoffuidgaardt och godzs haffuer wdij förstningen wæritt giffuett och funderritt till ett hospitall att wpholde siuge och wanføre mennisker wdinden, och szamme godzs er nu wdij nogne aar kommett wdij misbrugh, och wy nu forfarer, att thette hospitall her wdij wor kiøbstadt Wiborrich er szaa armt och ringe paa godzs och tillegelse, att thett icke kandt taale at føde the fattuige mennisker, ther indleggis, tha haffue wy wndt och tillagdt och nu mett thette wortt obne breff wnde och tillegge for<sup>ne</sup> Testrups hoffuidtgaardt och godzs medt alle forskreffne gaardt och godzens tillegelse, szom ther nu zilligger och aff arildz tiidt tilleggett haffuer medt rette, till for<sup>ne</sup> hospitall her wdij Wiburgh att maa och skall bliffue ther till euig tiidt till the fattuigis føde och wnderholdningh. Døgh skulle for<sup>ne</sup> hospitals forstander wære plictiige att giffue nogne aar aff szamme Testrups gaardt och godzs halftidiesinde tiffue dalere eller theris werdt till en doctoris eller licentiatj in medicinis wnderholdingh, som wy medt tiiden hiidt skiickendis worder till byen att boe, huilcken ther (nest gudt) medt szyn lægiekonst, medicin och forfarendhedt kandt wære mange bode føre och wanføre till hielp och redingh, naar the hannom beszøgendis worder. Och skall capittelett her wdij Wiburgh besckicke hannom en bequem och erliigh residentzs och woenningh, handt kandt boe wdij, och sziiden haffuer (!) thett første canonie, ther wacerer, szom icke er medt wore breffue bortte bebreffuitt anthen till scholeu eller anden gudzs tiennistis wpholdelse. Och naar for<sup>ne</sup> doctor eller licentiat<sup>us</sup> in medicinis bliffue szaa forseett med nogett canonie och fanger sine portiones medt the andre cannicker, szom dagliigen resiiderer, tha skulle for<sup>ne</sup> hospitalens forstandere icke tha lenger wære plictiigh att giffue hannom the halftidiesinds tiffue dalere om aaritt, szom forskreffuitt stander, men szamme Testrupgaardt och godzs wære frij for sliig affgift, till the fattuigis wnderholdingh och stedzens forbedringh. Och naar then forbeneffndt doctor eller licentiat<sup>us</sup> in medicinis er dødt och affgangen, tha skall szamme hans canonie icke forlænis till nogen anden, men bliffue wforlæntt, till ther skickis en anden doctor eller licentiat<sup>us</sup> in medicinis wdij hans stedt, och then tha och szaa wdij liige made nyde szamme cannickdom medt the preuilegier, szom forskreffuitt stander. Thii her wdij Wiburgh skall stedze och

alle tiidt være en doctor eller licentiat<sup>s</sup> in medicinis boendis effther thezæne dagh etc. Thij forbiude wy alle, ehuo the helst ere eller være kunde, serdelis wore fogetther, embitzmendt och alle andre, her emodt for<sup>ne</sup> hospitall her y Wiburgh paa for<sup>ne</sup> Testrups hoffuidgaardt, godzs och rette tilleggelsze att giøre nogen hinder, forfangh eller pladzs wdij noger maade, wnder wortt hyllust och naade. Giffuett wdij wor kiøb-stadt Wiburgh leffuerdagen effther wor frue dagh purificationis, aar effther gudz byrdt mdxlv. Wnder wortt signet.

Christian.

Jahan Friisz till Heslagger, cantzeler.

Afskrift i Viborg Stiftsarkiv (Hospital, I, 11), dat. Søndagen efter Sancti Michaelis Dag mdxiij, vidimeret af Niels Andersen, Peder Hegelund, Borgemestre i Viborg, Jens Høg, Niels Trane og Eskild Brok, Raadmænd, efter Originalen paa Pergament, som ikke længere findes i Arkivet.

### 313.

Samme Dag og Sted. Kristian 3.'s Befaling til alle Tjenere, som ligge og tjene til Testrup Hovedgaard, at de herefter skulle give deres Landgilde og anden Rettighed til Hospitalet i Viborg.

Hofman, Fundationer III. 300—301.

### 314.

1545, 7 Februar. Kong Kristian 3die lægger Kongetienden af Oddense Sogn i Salling til Skolemesterens Underhold i Skive.

Wij Christian (osv) giøre alle witterligt, att wy aff waare synderligen gunst oc naade, saa oc paa thet att religion thess bedre maa oc skulle widt magt hollis, oc fattige børn vdj gudz fræckt oc bogligen kunster motte opleris oc tucktis, haffwe wnt oc thylladt oc nw mett thette wort obne breff wnder oc thyllader, att waare oc kronens anpart, som ere then tredie part, aff allt thinden, korn thyndt oc quegthindt, som aarligen plyer (!) att tyndes oc giffues aff Onss sogen vdj Saling, mwe oc skulle her ephther were oc bliffwe thyl then persones wnderholling, som alle thidt ere scholemester vdj waare kiøbstedt Skiffwe. Thij forbiude wij alle, ehuo the helst ere eller were kunde, serdelis waare fogitter, embitzmendt oc alle andre, her emodt att hyndre, hyndre lade eller vdj nogre maade forfang att giøre then person, som ere scholemester vdj for<sup>ne</sup> Skiffwe, paa for<sup>ne</sup> thynde, vnder wort høllest oc naade. Giffuet

vdj waare købstedt Wiborig lørdagen nest epther waare frwe dag Kiøndermyss, aar etc. mdxlv. Wnder wort signett.

Jahan Friis Cantzeler.

Paategninger: Thette breff bleff lest pa Hinborg herritsting mandagen for sanctj Peders dag cathedra ar etc. mdxlv.

Papir med det kgl. Segl, Viborg Stiftsarkiv.

## 315.

1545, 8 Februar. Kgl. Bekræftelse paa en af Viborg Borgere i Aaret 1543 tagen Bestemmelse, at den Agerjord paa Viborg Mark, som ikke saaes eller pløjes, skal hegnes til Eng, og at ingen maa sælge Jord paa Viborg Mark til Adel eller Præstemænd, men kun til Borgere, under 40 Marks Bøde til Byen.

Wii Christiann (osv.) giøre alle witterliggt, att oss *elskelige* borgerimestere, raadtinenndt och menige vndersotte heer vdj wor kiøbstedt Wiiborgh haffue nu hafftt heer for oss ett obett besseglett pergamenttzs breff, som the sielff besseglett oc vdtgiffuitt haffue, lydendis ordt fran ordtt som heer effter følger:

Giøre alle witterliggt, att wij alle oc huer besønnerligenn mett frii willie oc welberaad hugh oss och thendt menige byes indbyggere vdj Wiiborgh till gaffn och beste haffue beuilgett oc sambtyggt och nu mett thette wortt obne breff beuilge och sambtycke, att aldt then aggeriordt j for<sup>ne</sup> Wiiborgh marck, som icke saaes mett kornn och brugis mett plough, maa och schall hegnes till boerde (!) enge, och huer thett att nyde, som haffuer j hende, oc bruge till sitt nytte och gaffun, och huem hannom gior ther forhindringhe paa, thaa maa handt bruge thett mett deele effter lougenn. — Jtem haffue wij och beuilgett och sambtyggt vdi thette samme wortt obne breff, att ingenn Wiiborgh borgere schall selge eller affhende thennom nogett aff for<sup>ne</sup> marcks iordt, som the vdj haenndt, heffdt och were haffue, till nogenn frii manndt eller prestemannndtt. Ther som nogenn fordriister segh emodt thenne wor contracht och sambtycke att giøre, tha schall then kiøb haffue ingenn magtt, och thendt, thett gior, schall bøde emodt byenn fyrgetiuge marck, och huilckenn som scall selge eller affhende segh nogett aff synn marcks iordt, tha schall en borgere selge en andenn och aldrigh affhende segh thet frann Wiiborgh bye. Till ydermere windis byrdt och foruaringe henge wij wore indsegle nedenn for thette wortt obne breff. Datum Wiiborgh Anunciationis Marie aar etc. mdxliii<sup>o</sup>.

Huilckett breff wii nu aff wor synderligh gunsth och naade haffue fuldbyrdtt, sambtygtt och stadfesth och mett thette wortt obne breff fuldbyrde, sambtycke och stadfeste wiidt alle syne ordt, puncter och artickler, som forskreffuitt staar, wiidt fulde magtt att bliffue. Thii forbyude wij alle, e huo the helsth ere eller were kunde, serdelis wore fogetther, embitzmendt och alle andre, for<sup>ne</sup> borgemestere, raadtmenndt och menige borgere heer vdj for<sup>ne</sup> Wiiborgh heer emodt paa for<sup>ne</sup> theris contracth, effter som forskreffuitt staar, att hindre, hindre ladhe eller vdj nogenn maade forfanngh att giøre, vnder wortt hyllesth och naade. Giffuitt vdj for<sup>ne</sup> wor kiøbstedt Wiiborgh sønndagenn nesth effter wor frue dag Kyndermisse aar etc. mdxlv, vnder wortt signett.

*Relatores dominus* Otto Krumpen, miles capitaneus castrj Haldt, *Joachymus* Beck et *Georgius* Petrj, thesaurarij regis.

Original paa Pergament i Geh. Ark. (tidligere i Viborg Raadstuarkiv).

## 316.

1545, 10 Februar. Kgl. Tilladelse til Borgemestre og Raad i Viborg at maatte flytte Vintmølle hen for Glittrup Sø og at nyde til samme Mølle Koldbæk med frit Vandløb ind i den.

Vi Kristian (osv.) giøre alle vitterligt, at os elskelige Borgemestre, Raadmænd og menige Borgere her i vor Kjøbsted Viborg have beret for os, hvorledes at de have en Mølle her for Byen, kaldes Vintmølle, og at samme Mølle ikke haver sit fulde Vandløb. Thi have vi af vor synderlige Gunst og Naade undt og tilladt og nu med dette vort aabne Brev unde og tillade, at fornævnte Borgemestre, Raad og Menighed i fornævnte Viborg maa fornævnte Vintmølle optage og den flytte derfra og paa et andet Sted paa Byens egen Grund for Glittrup Sø, og samme Sø at opdænnes og nyde til samme Mølle dens Bæk Koldbæk, som dog Halvparten skål høre Byen selv til, og fornævnte Mølle med Dam og Damsbund og Vandløb ind i fornævnte Koldbæk nyde, bruge og beholde til deres By til evig Tid. Thi forbyde vi alle, hvem de helst ere eller være kunne, særdeles vore Fogeder, Embedsmænd og alle andre, fornævnte Borgemestre, Raadmænd og Menighed i fornævnte Viborg paa fornævnte Mølle, efter som forskrevet staar, at hindre eller udi nogen Maade Forfang at gjøre, under vor Hyldest og Naade. Givet udj vor Kjøbsted Viborg Scholasticæ virginis Dag Anno

1545<sup>1)</sup>. Under vort Signet. Teste Mester Morten Buszer, kgl. Majestæts Bygmester.

Kopibog over Viborg Bys Privilegier m. m. i Stiftsarkivet.

## 317.

1545, 14 Marts. Kristian 3 tilskrifer Viborg Kapitel om. at indkræve Domkirkens Skyld og anden Indkomst til Domkirkens Reparation, at den ikke skal blive slet øde.

Christiann (osv.). Wor synnerliige gunst tillfornn. Wiider, att nu siist wii wore wdj wor kïepsteed Wiiborg, forfore wij, att domkircken ther sammestedtzt bode paa tornett oc kircken er saare forfallenn, oc er befrycthendis, att ther som ther snartt icke foris raadt till, thaa bliiffuer hunn slett ødhe. Thij bede wij etther oc wille, attj ther fore rette etther epther att indkreffue jord skyld, giæld och andenn jndkompst, som ther ligger tiill dom kirckenn, oc siiden mett thett allerførste bygge oc forbedre samme kircke, tisligeste paa tornett, oc holle thenn weed synn heffd och magtt, saa thenn icke bliiffuer forfallitt. Her wij oss wiisseligenn tiill forlade. Thij lader thett ingenlunde. Befalindis etther gud. Schreffuitt paa wort slott Kollinghus løffuerdagenn nest epther søndagen oculj aar etc. mdxlv. Wnder wortt siignett.

Udskrift: Oss elskelige prelater, cannicker oc menighe capittell wdij Wiiborg domkircke samtliige oc huer besynnerligen.

Papir med Spor af Segl. Viborg Stiftsarkiv, Domkirke I, 18.

## 318.

1545, 3 August. Mester Anders Skovgaard sender Kapitlet 12 Læster Salt fra Læse.

Gratiam et pacem a deo patre per Christum vobis coniunctim et specialiter exopto. Kiere wenner, sender jeg eder xij lester bole salt met thenne breffuiser Per Olossen, oc ather jeg, at ther skal være en tonne mere, oc er ther nogit søffue skure salt eblant, oc skal han haffue fem marc krigis til fract for huer lest. Ther szom ij wille gifue hannom huer trettinde tonne, tha thager han thet helder, thij mand kan wel fange vij eller viij marc krigis for tonnen y Hoffbro wfyldt, oc ten-

<sup>1)</sup> Afskriften har 1540; men Februar d. A. var Kongen ikke i Viborg.



neu igien, men meg siøntis bedre at giffue hannom penninge, thi thet er got huiddt salt alt sammen. Scriffuær meg thil, om y wedh nogit besynderligt, jeg kan giøre eller bestille capitel til gaffu oc gode, tha wil jeg thet altiit gjerne giøre, szom jeg plictung er. Valet felicitèr in Christo. Ex Læsø altera die beatj Olauj, anno domini mdxlv.

Anders Scouffgaardt.

Udskrift: *Venerabilibus ac nobilibus viris ac dominis Nicolao Friis cantori ceterisque capitularibus ecclesie Vibergensis, dominis suis specialiter obseruandis.*

Egenhændig Skrivelse paa Papir i Viborg Stiftsarkiv, •Læsø•, II, 9.

## 319.

1545, 10 August. Tingsvidne fra Hindborg Herred, at Hr. Mads Daugberg i Skive lod Kongebrevet om Gddense Kongetiendes-Henlæggelse til Skive Skolemester (Nr. 314) oplæse paa Tinget, idet Stiftslensmanden Hr. Otte Krumpen vilde lade den oprkræve.

Chresten Eriksen j Brønnum beck, foghet tiill Henbore herrits-ting, Las Nielsen j Erzsker, Seueren Degen j Groue och Cristen scriffuer euinnelig met gudtt. Aar efter gudz byrd mdxlv then mandag po Laurentij martiris var skickett her Matis Daubere, sogneprest tiill Skiue kircke, huilcken ther logligen esket och fick ett fultt vuille tings vitne aff viij trofaste dannemend, som er Las Nielsen j Erzsker, Niels Pedersen j Brønnum, Cristen Andersen j Hem, Nis Hollumgord j Volling, Espen Cristensen j Narby, Jens Thuresen j Kieropgaard, Thamis Cristensen j Nesbeckgaard och Esben Olloffssen j Henbore, huilcke viij for<sup>ne</sup> danne mend alle samdirectelig votne po theris gode tro, siell och rette sanden met opracte fingere och hellgens eedtt, att the hørde och soe, for<sup>ne</sup> her Matis Daubere stod her inden alle iiij stocke och lodt her lesse vor kiereste nadigste herris breff, lydindis, thet hans nade haffde aff sin sønderlig gonst och nade vnt och giffuit then tridie partt aff thynden j Otthens sogen, som hans nadis anpartt var aff qweg och korn tind, tiill skolemesters vnderholding, som alltiit er skuolemesther j Skiue, huilcken ko: maiestatis breff han beuissde bleff her lest po for<sup>ne</sup> ting cathedra Petri dag, oc met sogne vitne var lest vtj for<sup>ne</sup> Othens sogen kircke fastelagens søndag, oc var for<sup>ne</sup> breff nu och hier inden stocke lest jdag, och for<sup>ne</sup> her Matis Daubere adspurde herrits mend, om the haffde nogen tiid hørd myn herris nadis gienbreff samme myn herris breff igen att kallde, som for<sup>it</sup> stoer. Tha sagde the ney, vndertagen en copi och

vdscrift, Anders Jensen j Estrvp lodt lesse her idag, lydendis, thet her Otte Krompen var mønduge och mecktnges att opbere kronens partt aff thinden offuer alle stickt, huilcken copij och vdscrift ey aff viste myn herris beseglet breff po skolemesters vegne, som for<sup>it</sup> stoer. Och for<sup>ne</sup> her Matis Daubere stod och badtt sig j alle rette met for<sup>ne</sup> Anders Jensen og begeret att høre hans beuissening emodtt myn herris obne beseglt breff, och att rette sworn herritsscriffuer motte then lesse. Tha willde for<sup>ne</sup> Anders Jensen ey lade herritsscriffuer lesse then breff eller goe j rette met hannom j nogen made. Ther emodt tilsagde for<sup>ne</sup> her Matis Daubere soghen mendt aff Othens sogen, att thy motte beholde och foruare myn herris nadis partt huoss them och giffue skulemester j for<sup>ne</sup> Skiue vtj framtid en skelig korn ther aff, som thet kand thaale, och for<sup>ne</sup> her Matis Daubere bestodt them thet och, att holde them angerløs ther for effter vor kiereste nadigste herris breffs lydelse, ind tiill saa lenge for<sup>ne</sup> vor nadigste herris breff blyffuer dreffuit eller jgenkalldt. Jtem lodt for<sup>ne</sup> her Matis Daubere ocso lesse mester Jacops superintendentis handschrift j Viborig, att han sielff personlig tillstede var j Othens sogen, then tiid queg tindtt bleff optagen, och befolld att antuorde for<sup>ne</sup> skulemester j Skiue samme tridie partt effter ko: maiestatis breffs lydelse. Thet saa gick och foer, datum vt supra.

Papir med 4 paatrykte Segl. Viborg Stiftsarkiv.

## 320.

1546, 9 Februar. Tingsvidne fra Østervelling Birketing, at en Gaard i Grensten er Annexgaard til Østervelling Sogn.

Jens Crestensszen, tinghør til Østervelling biercketing then dag, Nis Michelsszen wdj Østervelling och Jon Mattissszen ibidem giøre vitterligt for alle, aar effther gudtz byrdt mdxlvj, tysdag nesth for Scholastice virginis paa for<sup>ne</sup> ting var skickit thenne breffuyser Peder Jensszen, sogne prest til for<sup>ne</sup> Østervelling och Grenstyn kirki, huilcken ther lofflighen eskit, bedis och fick eth vwildige tings vinttne aff viij loffast danne mend, szom er Nils Fiil y Østervelling, Erick Pedersszen ibidem, Jens Oxen ibidem, Peder Crestensszen, Seffren Espensszen, Mattis Morttensszen, Peder Michelsszen och Moris Tamesszen, huilcke viij loffast danne mend alle samdirectelig vonttne med theris helgens edt och opratte finger, ath thennom fuldtvitterligt er, ath then gaardt vdj for<sup>ne</sup> Grenstyn, ther Clemet Pederszen y boer, er rette preste gaardt aff arril tydt, och ath

for<sup>ne</sup> her *Peder Jensszen* haffuer icki skildhen aff for<sup>ne</sup> gaardt, saa som thy ander prestemend wdj *Meelszom* hærith haffuer theris skyld aff alle theris kirkj gaarde, och for<sup>ne</sup> her *Peder Jensszen* skatther dog saa vel for then for<sup>ne</sup> kirkigaardt, som for then gaardt, ther hand y boer, och for<sup>ne</sup> her *Peder Jensszen* er arme och fattig och kand icki vel føde seg aff then rentte, ther hand haffuer. Ath thet saa er y sandhiedt, tha træcker vy voris endtzegler nedhen for thette vort obne breff.

Papir med 3 paatrykte Segl, Viborg Stiftsarkiv, Middelsom Herred, Østervelling Sogn.

## 321.

1546, 11 Februar. Kongen tillader Borgerne i Viborg uhindret at handle med fremmede og udlændiske Kjøbmænd i alle Danmarks Riges Kjøbstæder.

Wij Christian <sup>(osv.)</sup> giøre alle witterliggt, att oss *elskelige* borgemestere oc raadmendtt wtj wor kjøbstedtt Wiiborrig haffue berett oc beclagett fore oss, hurledis att thee oc wore borgerø oc wndersotte her sammestedtztz forhindriis wtj thee wore kjøbsteder wedtt siøsiiderne her wtj wortt riige Danmarck, saa thee icke mue kiøbe eller handle ther mett wdlendiske oc fremmede kjøbmend, thennom tiill stor skade oc affbreck. Thaa epher thy att samme wor kjøbstedtt Wiiborrig ligger langtt fran siøsiiderne, och paa thet att wore wndersotte menige borgere och almue her sammestedtztz mue thes bedre komme tiill theris nering oc bierring, haffue wij aff wor synnerlige gunst oc naade wntt och tilladett oc nu mett thette wortt obne breff wnde oc tiillade, att for<sup>ne</sup> wore wndersotte, borgemestere, raadmend oc menighedtt wtj samme wor kjøbstedtt Wiibarigh, mue her epher wbehindrett handle oc kiøbe mett fremmede oc wdlendiske kjøbmendtt i alle wore kjøbsteder offuer allt wortt riige Danmarck, eller hur thee saadanne theris neringe bekomme kandtt, tiill ssaa lenge wij anderledis ther om tiilsiigendis worde. Thij forbiude wij alle, ehue thee helst ere eller were kunde, seerdelis wore fogetter, embitzmend, borgemestere, raadmendtt, byfogetter oc alle andre, for<sup>ne</sup> wore wndersotte i for<sup>ne</sup> wor kjøbstedtt Wiiborig her emodt att hindre, hindre lade eller wtj nogre maade forffangh att giøre wnder wortt hyllest oc naade. Giiffuitt wtj wor kjøbstedtt Wiiborig torsdagen nest epher sancte Scholastice jomfrues dag aar etc. mdxlvj. Wnder wortt siignett.

Jahan Friiss cantzeler.

Original med Segl. Geh. Ark. (Aflævering fra Viborg Raadstuarliv).

1546, 28 Maj. Tingsvidne af Vorde Birketing, at Sandemænd have svoret 22 Bønder Vold over, fordi de havde fisket med »Brejder« paa Kapitlets Grund.

Alle mend, *thette* breff see eller hø[re lesze, h]jelsze wy Bartil scriffuer, then thiid thingholder thil Wordw bier[ktingh], Peder Jwll, prest y Romlund, Chresten Grauerszen y Hiardbek, [Mor]rthen Mauritzen y Ørregaardt ewindelig *met* gud. Kwndgiør wy for alle *met thette* wort obne breff, ath aar effther gudz byrdt mdxlvj fredag nest effther søndag Cantate paa Wordw biercktingh war skickitt beskeen och fornumstig mand Chresten Perszen y Lundtzgaardt, huilcken ther logligh eskit, bedis oc fick ett fwlt tings wintne aff otthe trofast dannemend, som er Christen Grauerszen y Hierbeck, Nis Tamszen y Wordw, Bartil Stinger, Seuren Ogszen, Seuren Lauritzen y Skals, Lauritz Perszen y Ronenstrup, Christen Christenszen y Haffweriisz oc Jens Grauerszen y Fiskebeck, huilcke for<sup>ne</sup> otthe dannemend alle sandrectelig wontne paa theris gode thro, siæl oc retthe sanden, at thj saa oc hørde fem logfaste dannemendth for thennom stande, som er Christen Willumszen y Skals, Jørgen Lauritzen, Jens Perszen, Willum Lauritzen oc Per Lauritzen y samedest, huilcke for<sup>ne</sup> fem dannemend wontne *met* opragt finger oc helgens eed, at the haffuer seeth thisse efftherscreffne mend fisket *met* breyder y hederlig capittels y Wiborgs friihet, som er Chresten Lauritzen y Skals, Jens Matzen, Christen Matzen, Niel Matzen, Jens Mickilszen y Estrup, Jens Jenszen, Jens Nielszen Bøg y Skals, Seuren y Trudzgaardsted, Seuren Oleszen y Kistrup, Seuren Volszen *ibidem*, Thygj y Nafftofft, Pallj y Longsø, Nils Christenszen y Yngstrop, Jep Ogszen y Løffuel, Anders Yffuerszen y Løffuel, Jost Jenszen y Løffuel, Per Jenszen *ibidem*, Jens Christenszen y Syndergaardt, Nils Perszen y Nafftofft, Jens Perszen *ibidem*, Jep y Nafftofft oc Christen Hardboe *ibidem*. Jtem wontne for<sup>ne</sup> otthe dannemend, at sandimend y for<sup>ne</sup> bierck swore thisse for<sup>ne</sup> mend wold offuer same dagh. Ath saa er y sandhet, som for<sup>uit</sup> stander, thet wintne wji *met* wore jndzegler neden paa *thette* wort obne breff. Giffuit aar, dag oc sthed, som for<sup>uit</sup> stander.

Papir med 3 Segl (Bomærker), i Viborg Stiftsarkiv, »Kannikfiskeri«, I, 25.

1546, 25 Juni. Tingsvidne fra Vorde Birketing, at Kannik Hr. Jakob Hansen paa Tinget lod udvise nogle Mænd i Pederstrup.

Christen *Pederssen* y *Lunsgaard*, tinghører tiill Vorde birc-tingh, *Christen Olssen* ij *Haffris*, *Pouill Christenssen* ij *Kølsingh* oc *Jens Nielssen* ij *Rauenstrop* giøre vitterligt for alle met thette vortt obne breff, att aar effther gudtz byrdt mdxlvj then fredag nest effther *sancti* Hansdag medzommer paa Vorde biirck tingh var skickitt Las *Pederssen* y *Gosdall* paa syn hosbundtz her *Jacob Hanssens* canick vttj *Viborgs* vegne, eskett, bedis oc fick ett fwiltt tings vintne aff viij trofast dannemendt, som er *Morthen Mouritzen* y *Øregaard*, *Christen Olssen* y *Haffris*, *Christen Jenssen* i *Rind*, *Peder Frij* y *Fiskbeck*, *Jens Mickilsen* *ibidem*, *Frans Pederssen* *ibidem*, *Nis Thommessen* i *Vorde* oc *Christen Morthenssen* y *Vordeggaard*. Thiisse for<sup>ne</sup> viij trofast dannemendt alle samdirecteligen vontne paa troo, siell oc rette sanden, att Lass *Pederssen* i *Gosdal* haffwer standhen her ij tingh och y dag then tredj tingh och loffligh vdt visthe *Anders Christenssen* y *Peerstrop*, *Bertill Nielssen* *ibidem* och *Peder Nielssen* *ibidem* paa syn hosbundtz her *Jacob Hanssens*, canick vttj *Viborgs* vegne. Att saa er y sandhedt (osv.).

Paategning med samtidig Haand: Wduiiszelse paa the menndt y *Pederstrup*.

Papir med 4 paatrykte Segl (Bomærker). *Viborg Stiftsarkiv*, »Domkapitel» 1, 63.

## 324.

1546, 8 Juli. Hovedsmand paa *Hald Otte Krumpens* Brev, at han har handlet med *Ærkedegnen* og *Kannike*ne i *Viborg* paa den ene, og *Borgemestre* og *Raad* i *Viborg* paa den anden Side, i Anledning af *Kongens* Befaling, at *Borgemestre* og *Raad* skulle udlevere til *Ærkedegnen* *M. Anders Skovgaard* *Hospitalets* Brevskaber, da *Ærkedegnen* har *Hospitalet* i Forsvar.

Jeg *Otthe Krompen*, ridder och høffuitzmandth paa *Haldtt*, giør vittherliigtt, att jeg efftther kon. maiestatis mynn alder nodigste herris befalling haffde her y dag forsamlith erlig och velbørduge och hederlige mendth, mesther *Anders Skoffgaardtt*, erchidegenn y *Viborig*, mesther *Niels Friiss*, canthor *ibidem*, her *Kieldtt Ollussenn*, mesther *Jens Hansenn*, canicker *ibidem*, paa thenn enne och borgemesther och radt her vdi *Viboriigh* paa thenn andenn side om nogre hospitalens breffue, szom for<sup>ne</sup> borgemesther och radtt end nu haffuer y theris giemme och foruaring, och effther kon. matts. befalling var begierindis, att the skulle anthuorde thenom for<sup>ne</sup> mesther *Anders Skougaardth*, szom nu haffuer befalling offuer same hospitall. Och tilbødth for<sup>ne</sup> mesther *Anders Skou-*

gaardt, att hand ville giffue borgemesther och rad fra seg klar registher paa same breffue, vnderschreffne mett synn egegn handth. Ther tiill suarede for<sup>ne</sup> borgemesther och radtt sza, att the haffde en fundatz aff koning Frederick, salig mett gud, lidend<sup>is</sup>, att thuo aff borgerne skulle vere forsuar for hospitalit mett thuo presther, och same hospitall emodtt same fundatz var thennom fra komett, och aldrig the haffuer verith ther om tiltalitt anthenn vttj retther gang eller ander made, men the ville dogh gierne och war ij dag offuerboduge att ville tiill troer hende anthuorde meg same breffue, sza lenge the kunde sielff vider handle och talle mett kon. matt. ther om. Och ther ssom medler tiid nogenn tretthe komm paa nogett hospitalens godtz, tha skulle huilcke breffue same gotz var anrørend<sup>is</sup>, vere mesther Anders vforholdenn, och ther tiill mett skicke thuo aff theris medborriger paa theris egegn kost och the ring att hielpe och forsuaare ssame godtz. Tha efftther thij ieg ingenn befalling haffde aff kon. matt., fand ieg meg besuerith ath annamme ssame breffue tiill meg. Tha skøde borgemesther oc radtt seg jnd for kon. matt. sielff mett ssame breffue, och huis hans nade kon. matt. endeligenn haffue vilde, ville the skicke thennom vttj ssom lydug och hørssom vnderssathe. borde att giøre. Att theris tiiltalle och giensuar seg ssa forløbenn haffuer, som forskreffuitt stander, haffuer jeg thess till vittnisbyrdtt trygtt mytt zignet neden paa thette mytt obne breff, szom er schreffuitt y Viborigh torsdag nest effther vor frwe dag visitationis aar effther gudtz byrdth mdxlvj.

Original paa Papir med paatrykt Segl. Geh. Arkiv. (Afsvevring fra Viborg Raadstuarkiv.)

## 325.

1546, 29 December. Gejstligheden i Viborg bevidner, at Kapitlet aarlig giver Betaling for Prædiken i de nedlagte Messers Sted.

Wij efftherschreffne Jacob Schiøningh, superintendens offuer Viborgh stichth, Morthenn Huasz, sogneprest och predicker wdj Wiburgh, Kieldt Jwll, leszemester ther szammesteds, Jeb Pouelszenn och Oluff Nielszenn, sogneprester och predickere ther szammesteds, giøre witterligt for alle mett thette wortt obne breff, att thet er osz fuldt witterligt, att hederligh mendt mesther Anders Skoffwgaardt erchidegen, mester Niels Friisz cantor och canickerne wdj Wiburgh haffuer aarligenn wdj tiimelight tidt wdlagdt och giiffuett the pendinge tiill gudzs ordzs pre-

dickers ynderholdingh, szom the tiilforne wdgaff och wdlagde tiill messe prester, sziden then tiidt the wgudelige winckel meszer bleff aff gudzs ordt och kon. mats. wor aller nadigste herris christeligh ordinantze odelagdt, efftherthij thet er aldielis forbodenn bode effther gudzs ordt och aff for<sup>ne</sup> kon. mats. ordinantze, att nogre messer skall holdis, wden ther er folck att berettis. Att szaa er y sanden, thet wintne wij mett wore signetther tryckendis neden paa thette wortt obne breff. Giffuett wdj Wiborgh Otthensdagen nest effther Christj fødzens dagh, aar etc. mdxlvj.

Bagpaa med samtidig Haand (Anders Skovgaards?): Predicken wdj messers sted.

Papir med de 5 paatrykte Segl velbevarede. Viborg Stiftsarkiv, •Kuriøse Papirer•.

## 326.

1547, 7 Januar. Kristian 3dies Opsættelsesdom i Sagen mellem Iver Krabbe paa den ene og Mester Anders Skovgaard og Mester Niels Fris paa Viborg Kapitels Vegne paa den anden Side om Lunde-gaard med mere Gods paa Fur. Da M. Niels Fris havde lovligt Forfald i Kongens Ærinde, og det Gods, som Mester Anders skulde svare for, ikke var benævnt ved Navn, udsattes Sagen i sex Uger. — Dat. Kolding Fredag efter Hellig tre Kongers Dag, teste Anthonio Bryske, justiciario nostro dilecto.

Original paa Papir med Segl, Viborg Stiftsarkiv, •Domkapitel•. -- Trykt i Ny kirkehist. Saml. VI, 261—62, efter Herredagsdomsbogen i Geh. Ark.

## 327 — 29.

1547, Januar. Landstingsvidisse af det om Sandemændstoget paa Viborg Mark 11 Maj 1499 udstedte Vidnesbyrd (Nr. 154).

Jens Thamessen, Erick Skram, Jens Mogenssen, landtzdommere wttj Nørjutlandth, Christenn Stighi tiill Randrup och Mogens Justessenn tiill Lwndgaardh gjør alle vitterliggt, att aar effther gudtz byrdtt mdxlvij paa Viborig snapslandtzting var skichett fornøstg mendtt Jens Schriffuer och Mikill Anderssen, borgemestere ij Viborig, och ther ludtt lesse ett obne beseglitt perchmintz breff mett hengendis endzigeller, vskrabett, vstungitt och vforfalskitt ij alle made, lydendis ordtt fra ordtt, ssom her effther følger:

[Her indføres Sandemændstoget af 11 Maj 1499, Nr. 154.]

1547, Januar. Ligelydende Landstingsvidisse af Brevet af 21 Januar 1499 (Nr. 151), udstedt samme Dag af samme Mænd.

1547, Januar. Ligelydende, samme Dag udstedt Landstingsvidisse af Brevet af 23 Januar 1503 (Nr. 160).

Originaler i Geh. Arkiv (Afl levering fra Viborg Raadstuarkiv.)

## 330.

1547, 8 Februar. Sandemænds Brev paa Skibsted Præstegaards Jendelstoft.

Vii efftherscreffne Anders Pedersszen, fogit til Hellomherritzting, Niels Laurisszen i Tulstrup, Anders Jensszen i Lyngby, Jens Knudzen ibidem, Michel Nielszen i Tuorup, Niels Andersszen ibidem oc Las Kuudzen i Gierding, ther sandmend ære, euindeligen met gud. Aar etc. mdxlvij poo Hellomherritz ting then tisdag nest efftther vor frue dag i faste, tha var skickitt thenne breffuiser Stij Jensszen i Lyngby poo hederlig oc fornumstigh mandtz her Jbs Laurisszen vegne wtij Skybsted sogne presth, loglighen eskitt oc fick itt fullt tingsvindne aff viij loffasth dannemend, som er Las Turisszen j Gierding, Rasmus Swendzen i Doldrup, Jens Somersszen i Lyngby, Jens Jebsszen i Skierpingh, Søren Jensszen i Østergaardt i Fræir, Niels Nielszen i Stilstrup, Rasmus Bundszen i Lyngby oc Mats Andersszen i Fræir. Thisze for<sup>ne</sup> viij dannemend alle endrectelig vondne poo tro, siel oc sanden, att the saa oc hørde samme dagh poo for<sup>ne</sup> ting inde[n] alle fire stocke sandmend i for<sup>ne</sup> Hellomherritt, for<sup>ne</sup> Niels Laurisszen i Tulstrvp met samme for benefnt metbrøder, kwndgiorde theris towff oc jed, som for<sup>ne</sup> Stij Jensszen po for<sup>ne</sup> her Jbs vegne thennom logligen tilkrefft haffde til kirckiens oc Skibsthet prestegaardtz stug oc retthe gamel jendels aabyggij oc aabyggis toufft. Fyrst poo then nør side, som the satthe jen stien norden vid for<sup>ne</sup> prestegaard, prestegaardtz toufft oc haffue, saa neder met veyn til then stien, the satte viid Gudkielde, och saa synder att saa langtt, som thet findis att gaa met retthe. Thet indsuore the til kircken for Skibsthet prestegaardtz retthe stug, aabyggij oc aabyggis toufft. Att the saa kwndgiorde for oss och vondne, thet vindne vij mætt vorisz jndsegler hengendis neden for thette vortt obne breff. Datum vt supra.

Pergament med vedhængende Sigiller. Viborg Stiftsarkiv, Skibsted Sogn, Helligum Herred.



## 331.

1547, 15 Februar (?). Herredsdøm om Præstens •Endel• i Hornum.

Seueren Gedt, fogett tiill Aarsherritz ting, gjør vitterligt for alle met *thette* met obne broff, ar effther gudsbirdt mdxlvij Thiisdagen nest for *sancte* Peders dag opa for<sup>ne</sup> tingh var skycket her Seueren y Hornum och haffdhe tiilthæll tiil Mogens y Hornum och thy ander Hornum mendt, som thyret y hans jendeld, och satte wthy retthe, om thj motte haffue nogen brugh vthij samme hans jendeld y Hornum. Thaa effther tilthall, gensuar och sagens lelighedt saffdhe jegh saa ther opa for retthe, atth ther mo jngen bruge for<sup>ne</sup> her Seuerens jendeld anthen met thyringh heller ander brugh vdhen hans mynne, emedhen then landtzingdom er vedt mact, som han ther opa haffuer. Giiffuet ar och dag, som for<sup>ne</sup> stanner. Vnder met jndzegell.

Papir med Segl (Bomærker). Viborg Stiftsarkiv, Aars Herred, Hornum Kald.

## 332.

1547, 18 Februar. Gjenoptagelse af Sagen mellem Jver Krabbe og Viborg Domkapitel (s. Nr. 326). Den afgjordes imidlertid endnu ikke, da Jver Krabbe ikke var eneste Arving og han ikke havde truffet nogen Overenskomst med sine Medarvinger (Rigsraad Erik Krabbe til Bustrup, Landsdommer Jens Mogensen i Viborg og Niels Skel til Nygaard).

Trykt i Ny kirkehist. Saml. VI, 265.

## 333.

1547, 14 Marts (then mandag nest eptter søndag oculi). Vidnesbyrd fra Fleskum Herredsting om Annexgaarden i Nøvling.

.... var skickett ffor osse hederlig mandt her Kieldt Jenssenn, sogen prest tiil Gwndrop och prouest ij Flesskwm herritt, bedis och fik ett fuldtings wintne aff otte loffast dannemendt . . . . Thiisse for<sup>ne</sup> otte dannemendt alle sandrecttelige wwntne paa theris helgens edt mett opractt fingher och thennom fuldtwittherliggt er i guds sandhet, atthen gaardt, som Jep Matzsen y Nøffling nw vtj boer, och thet boldt, som Matz Laurissen *ibidem* oc nw vtj bor, oc hwem som tiilforn haffde beseedett samme godtz, tha haffde thij giordt theris dags

gerningh oc gyffwett theris skoffswyn oc gesterij tiil Gw[ndrop p]rest-gaardt baade ij her Pally Thamssens tiidt oc ij thij ander dannemendtz tiidt, som var eptter hannom, indt tiil saa længij wedt tow eller tre aarss tiidt att thet kam ther fraa, och haffde for<sup>ne</sup> her Pally och thij ander preste mendt eptter hannom rodt for samme gottz baade att sætthe ij och aa, och haffwer korn skyllen wærett ytt tiil Nøfflingh kirckij oc endt nw yttis ther, oc thieris skoff penningh wærett ytt stijettens fogett, som beffaling haffwer hadt y for<sup>ne</sup> herrett . . . .

Papir med fire paatrykte Segl i Viborg Stiftsarkiv, Bispestol VII, 5. Stærkt medtaget.

## 334.

1547, 26 Mars. Kristian 3 tilskriver Kantoren Mester Niels Fris om at give Mester Anders Skovgaard en Udskrift paa det Gods, som Kapitlet skulde give til Viborg Kapitel istedenfor at holde Rustning og Landsknægte.

Christian (osv.). Vor gunst thiil forne. Vii bede ether oc begiere, atj paa wore wegne lader antworde oss *elskelige* mester Anders Skoffgordt, erchedegen vdj Viborig, en udschrift aff thet breff, som capittel ther samme stedis giffuet oc giort haffuer paa then diel, som the skulle aarligen giffue thiil wor hospittal ther samme stedis, for att the skulle were quit oc frye for rystinge att holle oc landtz kneckte, saa att for<sup>ne</sup> mester Anders samme vdschrift met aller første fongendis worder. Her videre altingiste att rette ether eptther oc lader thet ingenlunde. Befalendis ether gudt. Schreffuit paa wort slot Kollinghus lerdagen nest eptther søndagen letare, aar etc. mdxlvij. Vnder vort signett.

Udskrift: Oss *elskelige* mester Niels Friis, cantor vdj Viborig.

Bagpaa med en anden samtidig Haand: Annamitt iegh *thette* breff y capitels hus aff mesther Anders Schowgord fredagenn nest effther trinitatis 1551.

Papir med Spor af Segl; Viborg Stiftsarkiv, Hospital, III, 9.

## 335.

1547, 5 April. Kristian 3 tilskriver Superintendenten og Præsterne i Viborg om Anvendelsen af en i den katholske Tid til Kirken skjænket Lysestage.

Christiann (osv.). Wor gunst tiilffornn. Wiider, att oss *elskelige* mester Anders Skuoffgord, erchedegen vtj Wiiborg domkircke,

haffuer ladit berette för oss, huorledis att ther er giiffuenn en gaard tiill Wiiborg domkircke, oc ther fore tiill nogne høgtiider om aarit skulle holles nogne lyess paa en lyssestage. Thij bede wij etther oc begere, att epther thij saadann tieniste er afflagtt, attj thaa offuerweye, huad tieniste som gud kand were till loff oc ere oc paa huilcken tiid, att samme gords rentte kannd tilleggis epther wor ordinantz lydelsze, enthen mett liusze att holle tendne ther wdj dom kircken eller tiill anden tieniste. Her wiider att rette ether epther oc lader thet ingenlunde. Beffallindis etther gud. Screffuitt paa wort slott Kollinghuss tiisdagen nest epther palme søndagh aar etc. mdxlvij. Wnder vort siignett.

Udskrift: Oss elskelig mester Jacob Skoning, superintendens wdj Wiiborgh stigt, oc predicanter wdj wor kjøpsted Wiiborgh, samptligen oc huer besynnerligen.

Papir med kgl. Segl, i Viborg Stiftsarkiv, »Domkapitel» I, 9. — Om den her omtalte Lysestage og den omtalte Gaard findes nærmere Oplysning i en Kongedoms af 24 Marts s. A. i Ny kirkehist. Saml. VI, 266—69.

## 336.

1547, 21 Juni. Tingsvidne fra Østervelling Birketing, at Døyd Eng ved Helstrup Kirke i Mands Minde har ligget til Østervelling Præstegaard.

Erick Fiel, fogit tiil Østher Velling bierck ting, Niels Fiel, Jens Christenszen oc Jon Maszen. Aar efther guds bierdt mdxlvij tyesdag for mettzomer, tha var skyckit for oss pa for<sup>ne</sup> ting erlig mantz (!) her Niels Trogilszen, samme stedh prest. Han ther logelig eskit, bedis oc fick ett fultings vinttne aff viij danne mentz, som var Jens Fiel, Niels Michelszen, Jens Christenszen, Peder Moueriszen, Moueris Tameszen, Jens Maszen, Jon Maszen oc Niels Pederszen, huilcke for<sup>ne</sup> viij danne mentz alle endrectelig vinttnit medt opratt fingher y hellens eed, thet var thennom fuld vittherlig y sandhet, att thette sticky eng, som laad vesthen ved Helstrop kircky oc kaldis Døyd eng, at thet haude veret brugit tiil Østher Velling prestgaard, saa lenge thennom kunde myndis, vlast oc vkiert. Først vittnit Jon Masszen, Jens Masszen, Niels Pederszen y xxx aar, ther nest vinttnit Jens Fiel, Niels Michelszen, Jens Christenszen, Peder Moueriszen oc Moueris Tameszen, att thet var thennom fulvittherlig mere end xl aar, at for<sup>ne</sup> Døyd eng haude verit brugit tiil for<sup>ne</sup> prestgaard vlast oc vkiert, leggendis pa Helstrop marck. Sa er, som for screffuit stor, thet vittne vy med vore jndzegeler. Datum vt supra.

Papir med 3 Segl. Viborg Stiftsarkiv, Østervelling Sogn, Nr. 4. — 1576, Tirsdag for Laurentii Dag, stævnedes Lensmanden paa Hald, Niels Jonsen til Tostedlund, Præsten i Østervelling, Hr. Jens Kristensen, for Provsten over Sønderlyng Herred, Lavrids Pedersen i Ørum, for »Døys Eng«, som Lensmanden mente burde høre til et Bol i Helstrup. Men efter de her aftrykte Vidnesbyrd afsagde Provsten følgende Kjendelse: Tha epthet sodanne leylichieder widste ieg icke her Jenns Cristiernnszen for werdzlig øffrighiedt y thenne sag att liide viider tiltale, emedenn hanns windesbyrdt stannder widdt macht. (Smstds.).

## 337.

1547, 25 September. Sognevidne fra Gravlev Sogn, Hornum Herred, at den østerste Gaard i Borup hører til Buderup Præstegaard.

Tamiss Jensszen i Graueløff, Peder Volsszen ibidem, Lass Nielszen, Pouill Nielsszen, Peder Sørensszen i Opløff oc Michill Jensszen i Bodrup euindelig, att aar epther guds bird mdxlvij søndagen ffere Michaelis paa fforn<sup>e</sup> Graueløff kirkigorde var skikit hederlig oc vellffornomstig mand her Christin Pouilszen, sogen prest till fforn<sup>e</sup> Graueløff sogen, huilken ter lofflig oc lidelig begierde iett sogen vinne aff xij loffast danmend, som var Tamis Jenssen i Graueløff, Christin Jensszen, Peder Vollsszen, Peder Andirszen, Søren Christinsszen, Lass Nielsszen, Christin Mattsszen, Pouill Nielsszen, Søren Laurittsen, Peder Sørensszen i Opløff, Jens Nielsszen, Jep Laurittsen. Thisse fforn<sup>e</sup> xij loffaste danmend sandrekketellig vonne paa teriss gode trou, ssiell oc sanden, thet tennom ffull vitterliggt er y guds sanden, thet y teriis tid, oc minnis somme aff tennom y fførityue aar oc szomme y tyue ar, som tenom mindis, thaa hauer ter icky gangitt noget skyld, ekkth heldir nogir affgiffth heldir anditt aff tend østirte gorde y Bodrup, som Niels Mattszen nv y bouer, anditt end thet hand haur giuitt, ytt oc giordt till Bodrup preste gorde. Tisligeste attsporde fforn<sup>e</sup> her Christin Pouilszen Søren Christinszen i Graueløff, som sist fløtte aff same gorde, om hand nogentid ytt, gaff heldir giorde nogitt andirsteds end thet hand gaff oc giorde til Bodrup prest gorde. Tha suarde fforn<sup>e</sup> Søren Christinszen, att vdi xiiij ar, hand hauer bouitt i same gordt, ta huerken ytte hand, gaff heldir giorde nogir andre een thet, hand gaff oc giorde till Boderup preste gorde. Thet saa er i ssanden (osv.).

Gammel Paaskrift: Baardop. Senere Paategning: Sognevidne om Borup Annexpræstegaard i Grafløf Sogn.

Papir med Spor af 4 Segl. Viborg Stiftsarkiv, »Reversalfortsættelse, A.»

1548, 22 Juni. Viborg Kapitels Dom, at en Skolediscipel, som Skolemesteren i Skive har udsendt til at være Degn for Haasum og Ramsing Sogne, skal være disse Sognes Degn, og ikke den af Sognemændene valgte Per Bunde, der er udygtig og ikke kan synge Latin.

Wij effther<sup>ne</sup> Jacob Schiønningh, superintendenth offuer Wiburgh sticth, Jens Hanszen, Jens Michelszen, Morthen Huasz, canicker y Wiburgh, Jeb Pouelszen, sogneprest och predicker ibidem, och Oluff Nielszen, scholemesther och sogne prest ibidem, giøre alle witterlighth, att aar effther gudz byrdt mdxlvij fredagen nest fore Sanctj Joannis baptiste dagh for osz wj capittels husz y Wiburgh war skicketh hederligh mandt mesther Kieldt Jwell, leszemesther y Wiburgh, paa Niels Mogenszens, scholemesther y Skiffues wegne, effther szom for<sup>ne</sup> Niels Mogenszen haffde hiidt steffneth Per Bunde y Weldumgaardt, for handt weldeligen tiiltager szegh degen embede och renthe wj Hoszom och Ramsingh sogne fraa Christiern Mattiszen, szom for<sup>ne</sup> Niels Mogenszen effther kon. mattis<sup>is</sup> ordinantzes liudelsze haffuer thiidt szendt att were sognedegen ther. Och for<sup>ne</sup> Per Bunde møtthe och szagde, att szognemenden haffde stedt hannom tiill for<sup>ne</sup> sogne effther then gamble degnis affganh, och mienthe ther fore, att handt burde then att nyde. Dogh fandis y szandhedt, att handt huercken mett szyn herritz prouistens, sogneprestens eller scholemesters wj Skiffuis sambytycke er kommen tiill for<sup>ne</sup> sogne effther menige superintendenters y Danemarckis riige och the høglerde leszemesters wj then høige scholl y Kiøbenhaffns sambytycke, szom the haffue beslutthet, ther thij war forsamblett bode wj Kjøbinhaffn och wj Andwordskoff, thesligeste, att ingen skall were sognedegne paa landzbyer, wdhen the kandt siunge Latin, ey heller, att hand findis dueligh for en sogne degen, efftherthy handt sielff bestodt her y dagh for osz, att handt icke haffuer lerdth eller kandt latine, ther tiill och szaa, att szamme sogne ligger szaa ner kiøbstedden, att ther bør att tagis sogne degne tiill aff scholen effther kon. mattis<sup>is</sup> ordinantzes liudelsze. Och effther sligh leilighedt satthe for<sup>ne</sup> mesther Kieldt wj retthe, om Christiern Mattiszen, szom er aff scholemestheren y Skiffue skickett degen tiill for<sup>ne</sup> sogne mett szyn superintendentis szambytycke, burde att nyde huesz renthe och rettugthedt szom pleier att giffuis degnen aff for<sup>ne</sup> sogne, emeden handt giør thennom then tjeneste, en szogne degen bør att giøre. — Tha szagde wy ther szaa paa for rette, att effther thij Per

Bunde haffuer huercken fongett szamme degne embede mett szyn superintendentis, herritzprouestens och scholemesther y Skiffuis sambytcke, men sielff tiiltaget szegh thet, ey heller findis duelig for en sogne degen att kunde giøre then tieniste, szom thet szegh bør, tha haffuer handt giordt ther mett wrett. Och efftherthij att for<sup>ne</sup> szogne Hoszom och Ramszing ligger szaa neer kiøbstedem, att ther kandt tienne peblinge aff schollen tiill thennom, och Christiern Mattiszen er ther tiill skückett aff szyn scholemesther att skulle giøre tieniste och were theris szogne-degen, och findis ther lerdt och dueligh tiill, tha bør hannom att giøre thennom then tienniste, en szognedegen bør att giøre, och folcken y for<sup>ne</sup> sogne att igien giøre och giffue hannom, huesz rentthe the er theris szogne degen aff retthe plictugh och haffuer giortt och giffuett andre for hannom, effther kon. matt<sup>is</sup> vor aller nadigste herris bezeglet ordinantzes liudelse. In cuius rej testimonium sigilla nostra presentibus inferius impressa.

Papir med 6 paatrykte Segl. Viborg Stiftsarkiv, Hindborg Herred, Skive Skole, Nr. 8.

## 339.

1548, 25 Juli. Vidnesbyrd fra Rinds Herreds Præster, at de have læst i en gammel Messebog, at Hersom Kirke indviedes af Biskop Eskild 1122 (?), og om de Kirken tillagte Ejendomme.

Efftherskreffne her Jb Byghum, prost oc sogne prest tiill Semisthe, her Jb Sorth, sogne prest tiill Lovstrop, her Anders Jbszen, sogne presth tiill Vuldebiere, her Mauriss Jenszen, sogne presth tiill Tostrup, oc her Jacob Pederszen, sogne presth tiil Giedste, kundgiør for alle mett thette vort obne breff, aar effther gudz byrdt mdxlvij paa sancti Jacobi dag var vy forsamleth y Herszom kierke paa gudz ordtz vegne effther mesther Jacobs Skønighs superintendentis tiill Viiborg sticth befalingh. Tha fandt vy ther for oss vthi en gamell mesbogh skreffuit vthi brederen ord fraa ord, szom her epther følger: Anno dominj mcl9<sup>o</sup> andhen dag sancti Laure[n]tii<sup>1</sup>) tha bleff Hersom kierke

<sup>1</sup>) Aarstallet maa være urigtig læst af Præsterne, thi Eskild døde 1133. Da Optegnelsen i Messebogen synes at have været paa Latin, maa der formodentlig have staaet: anno domini mcxx secundo, die sancti Laurentii (o: 10 August 1122), idet •secundo• af Oversætteren urigtig er henført til die istedetfor til anno; thi secundo die eller secunda feria sancti Laurentii giver neppe nogen Mening, og de fejlskrevne Tal kunne neppe være flere end to, saa at Aarets Tydning som 1132 er udelukket. Jvfr.

vieth aff biskop Eskell, szom tha var bysp vthi Viborg, oc e trissze szamme kierkens retthe gaffue oc eydom: iij feeringh iord, en lub.  $\beta$  myndere j bysp gaffue, offuer Herszom oc Øriss marck, *item* kierken haffuer en gord her, øster gordt, oc haffuer mægith eydom hoss kierken, oc hoss gorden en haffue, kallyss fforthe, vesthen tiill gordhen. Kierken haffuer fem stugh, then førsth hoss Øris, then anden hoss Hyfflund, then tredie hoss then vey., szom løber tiill Roum, then fierd østhen hoss g[or]dhen, then fempte veth Tongdall, *item* tree støcker skoff hoss Øris, ieth søndhen Øris, kallyss kiercke krath, jeth norden, kall[yss] k[ier]ke skoff, jet norden Horck beck oc indt tiil kierke veyn, kallis Vulback, oc en eng paa Herop kier, kallis Skynders krog, oc en hoffuit eng bade met vasze oc vey oc en ollgord mett henders reth. Ath szaa fandis skreffuit vthi samme kierke bogh, szom forskreffuit stander, *thette* vyn-der vy mett vore jnzegler.

Paategninger: Rinds Herredsting Mandag efter Dominicam trinitatis 1569; Mandag efter Allehelgensdag 1583; 5 Juni 1648; 3 Juli 1648; 7 August 1648.

Papir med 5 paatrykte Segl. Viborg Stiftsarkiv, Rinds Herred, Hersom Kald. Jvfr. Samlinger til jydsk Historie og Topografi I, 354.

## 340.

1548, 5 November. Herredsdøm fra Hindborg Herred i Sagen om Degne-  
tjenesten i Haasum. Jvnfr. Nr. 338.

Christen Persen y Hem, fogett thill Hembore herretthz thing, kiendis och gjør vitterlig for alle, ath aar effther guds børd mdxlvij thend mandag nest for *sancte* Vilas dag var sted Peder Juell, sogne prest thill Skiue kierckj, po thend ienne side po Skiue skolles vegne och Peder Bunde, Nis Bunde hans søn y Velling gord, po thend anden om thrette them ij meldem vor om *degen* embede och rentte, them ij mellom var y Hossom *sogen* och Ramsing *sogen*, y so made, ath for<sup>ne</sup> Peder Bunde sagde, ath *sogen* mend ij for<sup>ne</sup> *sogen* haffde sted hannem samme *sogen*; och mentte for thi, ath hannem borde ath niøde then. Ther ij mod ij rette lagde for<sup>ne</sup> Peder Juell, *sogen* prest ij Skiue, ien kapitels dom lijdindis, ath mester Kield Juell, lessmester ij Viboreg,

---

den i Dansk Atlas IV, 653 omtalte Indskrift paa Hersom Kirke, hvilken synes anbragt efter dette Dokuments Udstedelse.

haffde giued seg ij rette med for<sup>ne</sup> Peder Bunde, Nis Bunde hans søn ij Vellding gord, po Skyue skolis vegne om samme degen embed och rente, som for<sup>ne</sup> Peder Bunde veldeligen haffer thilthagett seg effther kapittels dom, som for<sup>ne</sup> Peder Juell haffuer lath lesse po for<sup>ne</sup> Henbore herretts thing, lijødendis, ath for<sup>ne</sup> Peder Bunde huerken med sin superinthendentis, herretts proueste heller skolle mesters sambtøk, men haffer sælff thill thaged seg samme embede och rente thill. Jthem thisligeste ij rette lagd for<sup>ne</sup> Peder Juell kongelig majestat<sup>is</sup> vor aller nade<sup>ste</sup> [herres] besegelleth ordinands, liødindis ord fra ord, som her effther følger, ath thi sogen, som leger nogett ner kiøff stederne, skulle thage seg sogne degne af skollerne och lade thennem fonge en hielp ath studiere med, dog dhj, som nu bouer j samme sogen, beholle thennom y thieris thid. Effther thillthall, ginesuar, breff och beuissening och sagens lelighied sagde ieg saa for rett, effther thj ath Peder Bunde huercken med sin superintendentes, herretts proste heller skolle mester y Skiue sambtøk, men selff thill thaged seg thed, som samme kapithells dom iøttermer for mellder, tha haffer hand giord ther med vrett, och effther thj ath for<sup>ne</sup> sogen Hossom och Ramsing liger saa ner kiøffstederne, ath ther kand thiene pebelinge aff Skiue skolle thill for<sup>ne</sup> Hossom och Ramsing sogen, siger ieg saa po for rett, ath forskreffne Skiffue skolle bør ath holde ther degen thill, saa lengj kongellig majestat<sup>is</sup> ordinans och kapittels dom er ved sin macktt, heller och gode mend siger ther viider po. Dath thil vindis bord træcker ieg mitt indsegell po thette mitt breff.

Papir med paatrykt Segl. Viborg Stiftsarkiv, Skive Skole 7.

## 341.

1548, 30 November. Tingsvidne fra Vorde Birketing, at Mester Anders Skovgaard lod oplæse paa Tinget 1) et Tingsvidne af Vorde Birketing af Aar 1461 om et Syn over Kapitlets Fiskeri, 2) et Brev af 1430, hvori Ridder Jens Nielsen til Avnsbjerg bekjender at have af Kapitlet Halvdelen af «Heltrenten» af «Gumpe Vodderne», 3) en Landstingsdom af 1461 og 4) et Tingsvidne af samme Aar, samt at Anders Skovgaard lod Sandemænd sværge Thomas Pedersen Vold over for ulovligt Fiskeri.

Seuereu Kneffuel, som then dagh var thingh hører thil Vorde biercke thingh, Jens Simenszen, Jens Lauritzszen, Sander Buntmager, borrhiger y Viborrhig, Niels Rijss y Hallim och Christen Pederszen y Hiærdbeck giører vitterliggt for alle, att aar effter gudz biurd mdxlvijj fredagh for sanctj Nicolaj dagh var skickit Christen Pederszen y Lundz-



gaardh, huilken ther logeligen paa Viborrigh capittels vegne bedis och fick itt fullt thingz vittne aff otte dannemendh, som er Jens Simenszen, Jens Lauritzszen, Sander Buntmager, borriker ij Viborrigh, Niels Riiss y Hallim, Christen Anderszen y Bredzgaarde, Jens Nielszen y Kuols, Hans Skiegh y Bartum och Jep Orum y Løgsterup, huilke for<sup>ne</sup> otte danne mendh ther vottne *met* helgens edh, att the saa och hørde same dagh paa for<sup>ne</sup> thingh, thet velbørdugh mandh mester Anders Skoffgaardh lodh læse itt thingz vittne vdgiffitt thiil Vordw biercke thingh aar efter gudz biurd mcdlxi, lydendis, att sex syøns mendh, som var Las Jbszenn, Viborrigh landzthinghører, met flere, haffde hiemlit itt fult syøn, saa att fraa Kiølsingh feriestedh, som kallis och er thieris vodlendingh, och saa thiil then vrangh, som ligger sønden vd aff Skals øør, att huo som ther østen fisker, thaa er thet y capittels frij vandh. Jtem haffde och for<sup>ne</sup> mendh hiemledt, att myttestrøme vd fraa capittels forstrogh och saa vester vdh att fiøerden bør frij att være, saa att ingen maa formene eller forhindre fiske met ruser eller garn op att gange att medstrøme thil capittels gaarde. Jtem lodh for<sup>ne</sup> mester Anders læse itt ærligh och velbørdugh mandz saligh her Jens Nielszenn aff Affuindz bierre ridders breff, vdgiffuit aar efter gudz biurd mcdxxx, lydendis, att for<sup>ne</sup> her Jens Nielszen bekiende sigh att haffue aff hederliigh her prouist och canicker y Viborrigh halffield aff then helte rentte, the haffue aff the gumppe vodde, som fisker vd for Vordw, Kiølsingh, Hiardbeck, Ørregaardh och Fiskbeck, och thil binder for<sup>ne</sup> her Jens Nielszenn seg och sine arffuinghe att frij och frelsze for<sup>ne</sup> her prouist och canicker same heltte rentte och fiskerj ighien efter sin dødh. Jtem lod for<sup>ne</sup> mester Anders læse itt landz thingh dom vdgiffuit aar efter gudz biurd mcdlxj, lydendis, att efter saadan priuilegia och friihed, som høgborn første koningh Christiern och hans forfeder koninger aff Danne-marck haffuer giffuit capittel y Viborrigh, huo som thennom forhinder eller fisker emod thieris minde eller vilie anthen y fersk vand eller saltt vandh y thieris forstrogh, tha haffue the brøtt ther fuld vold met och maa dielis thiil Vordw biercke thingh met sandmendh met vold, som rett er. Jtem lodh for<sup>ne</sup> mester Anders læse itt thingz vittne, vdgiffuit thil Vordw biercke thingh aar efter gudz biurd mcdlxj (osv., her gjen-gives ordlydende Indholdet af Nr. 62. 1461, 11 December) . . . . . Framdielis vottne for<sup>ne</sup> otte dannemendh, att strax efter for<sup>ne</sup> breffue var leest, begierde och fick forskreffne Christen Pederszen ij Lundzgaardh fyllingh paa sandemendh, och suore the Thamis Pederszen y Kølsingh och hans

medbrøder fuld vold offuer, for the haffde fordristit *thennom* thiil att fiske y for<sup>ne</sup> capittils frij vand och endels fiskery, som var østen the steegh och pæle, som er satt emellom then store vrangh, som gaar sønden vd aff Skals landh och saa lige emodh en stien y Kølsingh kier, som *stander* en iern naffle vdy och kallis almindeligh Aarmandz stien. Jtem vottne for<sup>ne</sup> otte mendh, att strax efter sandemend haffde suorne, gick for<sup>ne</sup> Thamis Pederszen och hans metbrødre fram och var y capittels minde och loffuit, att the skulle aldrih miere fiske y for<sup>ne</sup> steder eller nogen anderstedz y capittels frihedh. Att the saa vottne for oss, vittne vy efter met voris indsegler. Datum vt supra.

Papir med 6 Segl. — Paategninger: Vorde Birketing 18 Novbr. 1597; 17 Decbr. 1617; 26 Aug. 1631; Viborg Stiftsamt 14 Novbr. 1720; Fjends-Nørlyng Herreders Ting 12 Jan. 1745.

Viborg Stiftsarkiv, Kannikefiskeri, Pakke 1, Nr. 4.

## 342.

1549, 5 Januar. Kapitlet i Viborg forbyder sine Tjenere i Gudingholm at rydde i Kapitlets Tagkjær og Riskjær under Straf af Gaardenes Fortabelse og Forfølgelse efter Loven, m. m.

Anders Scougaardt, erchidegen y Wiborig, Nils Friis cantor, Kield Olesszen oc Jens Hansszen canicker oc menigh capitill y samme stedh, helsse ether alle vore thiener y Gudingholm euindelig *met* gud oc kundgiøre, att vy haffue forfared oc y sandhett beffundet, att mange vden vore atspørgelsse fordrysthe them till att rydde enghi y vore endels thagekjær oc riissekiær, oc ther *met* ødhe legghe oc fordriffue bodhe thag oc riiss y for<sup>ne</sup> kiærre til stoer bryst oc skade, och siddher oss offuerhørige for oc ey ville giøre oss nogen skiell aff the enghi, som thi haffuer saa ryddet oc thagett them self til y for<sup>ne</sup> vore enmerckiss kiærre. Thi befale vy nu vor fogett Las Pedersszen y Guding, att han vdhen alle forsømmelsse skal tilthale oc dele paa alle them for wold oc wrett, som saa haffuer ryddett y for<sup>ne</sup> thagekiær och riisskiær emod vore vilge oc samtycke. Thisligisthe skall han tilthale them for en skelig skylde, som kan giffues aff for<sup>ne</sup> enghj, oc alle them, som icke veluilligen ville være y vore myndhe ther for, them, saa manghe som thi ære, forbjude vy vndher vold lenger att brughe eller befatthe them nogett met for<sup>ne</sup> enghi, oc tilbyude vy them andre danne mend, som oss skel oc redelighet aff them giøre ville. Framdels effther *thet* er oss strenge-

ligen befalett y kon: matts. vor alder nadigste herris ordinantz; att vy skulle giffue god acth paa vore skoffue oc kiærre, att thj ickj forhuggis oc ødhe leggis, oc sidhen vy for samme befalings skyld haffuer ladet forbyude, att ingen skal selghe riiss eller thag aff for<sup>ne</sup> kiærre, tha haffuer vy hørd oc spurdt, att noger wlydighe folck icki ville acthe for<sup>ne</sup> forbud, men giøre ther drysteligen oc obenbarligen emod. Ther for befale vy oc saa for<sup>ne</sup> vor fogett att forfølghe for<sup>ne</sup> brøde oc wlydelsse, som rett er. Och for swodanne noger theriss offuertredelsse oc wskel tha haffue vy endregteligen samtyckett, oc nu met thette vort obne breff byude oc beffale, att jngen skal her effther for en aars skyld haffue mere end fem leess riiss aff kiærred oc iij leess riiss aff scoffuen, oc huilcken ther vdøffuer fordrysther seg til ydermere att hugge eller hugge lade y for<sup>ne</sup> kiær eller skow, tha skal thet forfølgis met wold. Jtem skal huer mand her effther giffue til aarlighe skyld aff broen oc aff for<sup>ne</sup> skow oc kjær en tonne bygh, oc skal jnghen skiære eller skiære lade ydermere thag y for<sup>ne</sup> thagekiær, end som han haffuer self behoff til sine eghene hwses teckeninghe, oc ey selghe nogen mand riiss eller thag aff for<sup>ne</sup> kiærre, oc skal ingen her effther ryddhe eller rydde lade enghi mere y for<sup>ne</sup> thagkiær eller riiskiær, wden thet kan skie met menigh capitels vilge oc samtycke. Jtem huilcken aff vore thiener, som vil fordrysthe seg til att giøre emod nogen for<sup>ne</sup> artickler effther then dag, thette wort breff er lest oc kundgiørdt til tinghet, tha skal han haffue forbrødt sin gaardt oc woningh, som han paa boer, oc ther til forfølgis met alle the logemaal, som kan forfølgis øffuer hannum effther logen met retthe. Ether alle gud befalendis. Scriffuet oc giffuet y Wiborg aar effther gudz byrd mdxlix Torsdag nest for hellig tre konger dag, vnder vore signether oc jndzegler.

Papir skrevet med Anders Skovgaards egen Haand, med Spor af 7 Segl; i det sidste tydelig Bogstaverne M. H., o: Morten Hvas (uadelig). Paategninger: fredagh snaps tingh bleff thette breff lesth paa Storuordhe berktningh vnder gudz aar mdxlix. — Leest paa Stor Vorde Birketingh den 9 Martij anno 1621.

Viborg Stiftsarkiv, Kannikefiskeri, Pakke 1, Nr. 23.

### 343.

1549, 19 Januar. Landstingsdom i Sagen om Degnetjenesten i Haasum og Ramsing. Sagen afvises, da der er faldet gejstlig Dom i den. Smlgn. Nr. 338 og 340.

Jens Thameszenn, Erick Skram, Jens Mogensszenn, landtzdommer wtj Nøriutlandt, Jens Scriffuer, landtztinghører ibidem, gjør alle

witherligtt, att aar effther gudtz byrdtt mdxlix paa Wyborig snaps-landtztingh war skickett erlig och welbørdughe quindhe frue Anne Lange tiill Vildumgaardtt och erlig och velbørdughe mandtz Erick Krabbe tiill Bustrups fogett Niels Jensszen och haffde hiid steffnitt Christiern Mattisszen, szom gonger tiill schole y Skiffue, och hans møndughe werie, for hand skull haffue tiltagett seg deghenn embede tiill Hoszom och Ramsingh sogne emod thieris willie. Och hederlig mand her Peder Jull, sogne prest y Skiffue, møtthe mett for<sup>ne</sup> Chrestenn Mattiszenn och y rett lagdhe kon. mttis. vor alder nadigste herris ordinantz, liudendis, att landtz sogner, som ligger nogett ner kiøbstæderne, skulle tage seg sogne degne aff scholerne och lade thenom fonge then vonlig renthe for en hielp att studere mett, dog the sogne degne, szom nu baae y samme sogne, beholder thenom y theris tiidtt. Och berett for<sup>ne</sup> her Peder, att ther then gamble degen var dødt, som boede y for<sup>ne</sup> Hoszom och Ramsingh, thaa skickede hederlig mandtt mesther Jacob Skjøningh, superintendens offuer Wyborig stickett, och Niels Mogenszenn, scholemesther y Skiffue, for<sup>ne</sup> Christiern Mattiszenn att skull vere degen tiill for<sup>ne</sup> sogne. Ther tiill y rett lagdhe hand en dom aff for<sup>ne</sup> mester Jacob och capittell y Viborig vdgiffuit, liudendis, att for<sup>ne</sup> Christiern Mattiszenn var tildøpmtt att were degen tiill for<sup>ne</sup> sogne, thesligiste en dom aff Hinborigherritzting, liudendis, att ther burde att holdis degenn aff Skiffue schole tiill for<sup>ne</sup> sogne etc. Ther tilsuarede for<sup>ne</sup> frue Anne och Niels Jenszenn och sagde, att ther haffuer alletiid tilforne weritt degen hoesz thenom tiill for<sup>ne</sup> sogne, och menthe forthj, at theris degen borde att boe hoesz thenom, och sagde, att sognemenden haffde ther fore sted en anden degen. Mett flere ord och tale thenom ther om emellom løb. Thaa sagde vy ther saa paa for retthe, att efftherthy thet er en giestlig sag mett for<sup>ne</sup> sogne och giestlige dommere haffuer døpmtt ther paa, thaa wiide vy icke wiidher att dømme ther paa, medhen huo szom skader ther nogett ythermere paa, thaa kaldtt seg then sagh wiidher indtt for theris tilbørlige dommer. In cuius rej testimonium sigilla nostra presentibus inferius impressa.

Paategninger: *Thette breff* bleff lest po Rødingh herritztingh then loffverdag, som var kyndelmiss dag mdxlix. (Ligesaa paa Hindborg Herredsting Mandag efter Kiørmess s. A.)

Papir med 4 paatrykte Segl, de tre første adelige, det 4de uadeligt med Bogstaverne J. K. (∴; Jens Kat). Viborg Stiftsarkiv, Skive Skole Nr. 9.

## 344.

1549, 29 Januar. Vidnesbyrd, at Kapitlet aarlig giver Penge til Prædikener istedetfor de nedlagte Messer.

Vy efftherscreffne Jacob Schioningh, superintendens offuer Wiborg sticht, Marthen Huass, sogneprest oc predicker wdi Wiborg, Kield Jwll, leszemesther ther sammestedz, Jeb Pouelszen oc Oluff Nielszen, sogneprester oc predickere ther szammesteds, giøre witterligt (osv. som Nr. 325, indtil Ordene:) siden then thidt kon. matts. wor aller nadigste herris ordinantz er wdgangen, att inghen messer skall holdis, wden ther er folck att beretthis. Att saa er y sanden (osv.). Giffuet wdi Wiborgh aar effther gudz byrd mdxlix, Tysdag nest for wor frw dag purificationis.

Papir med de 5 paatrykte Segl velbevarede. Viborg Stiftsarkiv, •Kuriøse Papirer•.

## 345.

1549, 6 Februar. Kristian 3dies Opsættelsesdom i Sagen mellem Jver Krabbe og Viborg Domkapitel om Lundegaard og mere Gods paa Fur og i Mønsted.

Wij Christian (osv.) giør alle witterliggt *met* thette wortt opne breff, att aar ephther guds byrdtt mdxlix otthensdagen nesth ephther wor frue dagh kyndermyssze wtj wor eygen neruerelsze paa wortt slott Kollinghus, neruerendis osz *elskelige her* Eschj Bilde wor hoffmesther, Johan Friiss wor cantzeler, Erich Banner Danmarckis riigis marsk, her Axell Bragde, her Anders Bille ritther, Knutt Gyllenstierne, her Otthe Krumpen, her Magens Gyllenstierne, her Peder Skram, ritther, Byrgj Trolle och Jørgen Lycke, wore thro mendtt och raadtt, war skickitt fore osz paa wortt retthertingh osz *elskelige* Juer Krabbe, wor mandtt och thiener och embitzmandtt her paa wortt slott Kollinghus, paa szinne och szine *metarffuinges* wegne och hagde wthj retthe steffintt osz *elskelige* mesther Anders Skoffgaardtt archidegen och mesther Niels Friis cantor och menige capitell wtj Wiborgh domkiercke for noger contracther, breffue och ander diele, som theris forfedre och capitell wtj Wiborgh hans forelderne giffuitt hagde paa nogett gods paa Fur, huilcke breffe och contracter handtt szagde icke atuere hans forelderne och *hannom* holden etc., som lyuder paa Lundegaardtt och paa nogitt gods wtj Mønstedtt, huilckett gods paa for<sup>ne</sup> Fur liggendis som en frue wedtt naffn frue Marine skulle hagde giffuitt till ett alther och vicaridom paa

Fur och for<sup>ne</sup> her Niels Krabbe skulle hagdt jus patronatus till<sup>1)</sup>. Ther tiill szuarett for<sup>ne</sup> mesther Anders Skoffgaardtt, att szamme gods paa Fur jke skall findis atuære nogett vicarij gods, men att thet horer till tuende prelatedomme wtj Wiborigh domkircke, som er till archidegen-dom och cantherdom, och myenthe ther fore, att thet buorde atbliffue ther hoesz [epther] wor receszis lydelsze, och satthe for<sup>ne</sup> mesther Anders Skoffgaardt wtj retthe, om ha[ndtt] war pligtighe till at gange wtj retthe om eygendom och godtzitt, ephertj wor steff[nin]gh lyder paa nogre contracther och breffe, och thisligiste beretthe for<sup>ne</sup> mesther Anders Skouffgaardtt, att huesz breffe och beuiszningh som capitell haffuer ther wppaa, att szamme gods ligger tiill the tuende prelatedomme, thennom haffwer handtt her icke nw tilstede, mett flere ordtt och thale thennom ther om emellom wor. Tha ephther slig leglighet, som forscreffuitt staar, sagde wij ther szaa paa fore retthe, att for<sup>ne</sup> Juer Krabbe paa szyne och szyne metarffuingers wegne skall paa thet ny wtj retthe steffne for<sup>ne</sup> mesther Anders Skoffgaardtt och capitell wtj Wiborigh och tha klarlige lade formelde wtj wor steffningh, huesz gods och eygendom, breffe eller andett som capitell skall were pligtige atszuare tiill, och tha endeligh gaa ther om szuo megitt, szom rett er. Datum vt supra, nostro ad caussas sub signeto, teste Anthonio Bryske, *justiciario nostro dilecto*.

Ydre Paategning: Thenne kon. Matts. breff er lest thil Viborig bytingh mandagen nesth effther letare (o: 1 April) aar etc. mdxlix vdj Jffuer Krabbes oc flere aff hans metarffuinges neruerelse.

Papir med det kgl. Segl. Viborg Stiftsarkiv, •Domkapitel• I, 70.

## 346.

1549, 15 Marts. Tingsvidne fra Fur Birketing, at Messerne i Fur Kirke holdes ved Magt.

Vij effter skreffne Seueren Morthenssen, thend dagh tingh holler til Ffuer bercktingh, Peder Furbo, Seueren Furbo oc Jens Gryss gier vitterligh for allæ, ar effter gutz bœrd mdxlix ffredagh nesth effter Gregorij var skecket for oss welbœrdighe mand mester Niels Ffrys, cantor y Viborigh, som esketh oc fick et wvildighe tings vinttnæ aff viij danne mend, som war Clemith Nielssen, Paly Nielssen, Jens Brven, Anders Thøgerssen,

<sup>1)</sup> o: Ridder Niels Krabbe till Nesum, der 1432 havde indgaaet Kontrakt om det nævnte Gods med Kapitlet; jfr. nærmere den endelige Dom i Nr. 348.

*Cristen Cristenssen, Mas Jørgenhssen, Cristen Fursmandt, Jens Laurisen, Morten Suendssen oc Jens Nielssen, huilkæ viij danne mendt wontt-næ med oprat fingger oc hellens iedt, ath saa lenggi som thennom kand mindis eller høre oc spørge aff gamlæ forelder, tha haffuer the tho messir veredt holledt ved mackth, som capittil y Viborigh ere plictighe ath ladæ holde her y Fuer kerky, fførsth effter thend gamle skick, som tha war seduon, oc syden effter kon. mattz. wor alder nadigste herris ordinantzis lydelsse, tha haffuer capellan her paa Fuer hollid messæ huer dagh, som sømmeligt var, ath messæ motte holdis effter for<sup>ne</sup> ordinantzis lydelsse, nor ther war noghen, som vilde lade segh berethæ, oc større tiennisth nu holdis, en noghen tid til fornæ weret haffuer. At so er y sandhed, til yttermere foruaringh setter vi wore indzegeller neden thette breff.*

Papir med 4 Segl. Viborg Stiftsarkiv, «Kuriøse Papirer».

## 347.

1549, 14 April. Fornyet Vidnesbyrd om Messerne, udstedt af viborgske Gejstlige.

*Wy efterscreffne Jeb Pouelszenn, Oluff Skøtt oc Rymbolt Petherszenn, prædicanther hier wtj Wiborg, gøre witterlig for alle, att wy met woris metbrøder opbærer huert aar aff hederlig capittel hier i for<sup>ne</sup> Wiborg j<sup>cx</sup> marc danske for daglig predicken, szom wy holder hier i Wiborg domkyrcke, wtj thet stedt thi hiolt nogen winkell<sup>1)</sup> messer tilforne, før gudtz ord opkom. Att szaa er wtj sandhet, thet witne wy met woris signeter her neden paa thenne wort obne breff. Datum Wiborg Palme szøndag, aar etc. mdxlix.*

Papir med 3 Segl. Viborg Stiftsarkiv, «Kuriøse Papirer».

## 348.

1549, 6 Maj. Endelig Herredagsdom i Sagen mellem Jver Krabbe og Viborg Kapitel om Fur, hvorved Ejendommene blive hos Kapitlet, mod at Jver Krabbe og hans Arvinger faa Ret til at beskikke en Præst, der i Stedet for de nedlagte Messer skal holde Gudstjeneste i Viborg Domkirke fem Dage hver Uge om Morgen, naar sex slaar, og som Kapitlet skal lønne.

Trykt i Ny kirkehist. Saml. VI, 289—93. Smlgn. Ny kirkeh. Saml. V, 579.

<sup>1)</sup> Dette Ord er atter overstreget med en tyk Streg. Det fattes ligeledes i Nr. 344, men findes i Nr. 325.

1549, 27 Oktober. Vidnesbyrd af Hr. Anders i Rødding og Hr. Lavrids i Vejby, at den Tid, de vare Provst og Skriver paa Spøtrup, opbar de aldrig Skovsvin m. m. af Hvidbjerg Præstegaard.

Vii efftherschreffne Kield Jul, superintendentens offuer Viborg stict, Jacob Libert, sogne [prest] j Odens, prouist vtj Hinboer herret oc Rødding herret, Esky Bund, sogne prest j Lime, Jens Michilsen, sogne prest j Hem, Chrestin Biugsen, sogne prest y Hossom, Anders Chrestinszen, sogne prest y Ballingh, Peder Jull, sogne prest y Skiue, oc her Chrestin, sogne prest y Durup, giøre viitterliig met *thette* vortt obne breff, at aar ephther guts bœrd mdxlix leffuerdagenn nest ephther Seuerini episcopi dag for oss vtj Odense kiercke var skikit hederlige mand her Anders y Røding oc her Laurits y V[eyby], huilcken ther vonne for vos paa troo oc sande met opracte finger oc høgiste ied, som her effther stander. Først vonne her Anders, at alle den st[und], hand var først schriffuer oc siden prouest po Spøtrup vtj lang tiid, y tau biscoppers tiid oc trei prouisters tiid, tha beuarde hand sig aldrig met at anten indschriffue eller *anznamme* oc opbere anten skou suin, skou vogen, stange all eller føde fey vd aff den *prestegaardt* y Huidbjerg, som Ogy Nielszen nu vtj boer, i noger mode. Tiisligiste vonne for<sup>ne</sup> her Lauritz, at hand en tiid lang var schriffuer po for<sup>ne</sup> Spøtrup oc prest tiil noger kiercker, som ther tiil *ligendis* vare, taa aldrygh indschriffue hand eller vpbar anten skou svin, skou vogen, stange all eller føde fey aff for<sup>ne</sup> *prestegaardt* i nogen made, oc bleff forschreffne skou vogen, skou suin, stangal och føde fey it presten y Brøndom *prestegaardt*, som den tiid var prest i Brøndom sogen. At thy saa vonne for oss, *thet* vinder vy effther med [vore jnd]segler trœckit netin paa *thette* vort obne breff med for<sup>ne</sup> her Andersis oc for<sup>ne</sup> her Lauritzis indsegler. Datum die, loco et *tempore supra dictis*.

Paategning: *Thette* breff bleff lest po Hønborge herretzting mandagen nest epter Lucie virginis dag anno mdlxviij.

Papir med 10 Segl. I Kield Juls findes Bogstaverne K. J. med et Bomærke (4 Stjerner eller Kors); heraf er formodentlig opstaaet den Angivelse i Peder Villadsens Skoletale (Gl. kgl. Samlinger 306, Kvart), at Kjeld Jul stammede fra *nobilissima Juliorum, qui stellam rubram et tria flumina in insignibus gerunt, familia perantiqua*, en Angivelse, som formodentlig herfra har forplantet sig til senere Forfattere; senere førte Kjeld Jul en Due i sit Segl; se ved 15 Juni 1559. — Præsten Peder Jul i Skive har et almindeligt Bomærke i sit Segl. — Viborg Stiftsarkiv, Hindborg Herred, Rødding Kald.



1550, 29 Januar. Kristian 3 skjænker til Testrupgaard og Viborg Hospital nogle til Hospitalet pantsatte Enge, som have hørt til Bøndergaarde, der vare forbrudte til Kronen i Grevens Fejde.

Wij Christiann, mett guds naade Danmarcks, Norgis, Wendis och Gottis konningh (osv.), giøre alle witterliggt, att wij ere kommenn vdj forfaringe, huorledis att ther skall were panttett nogenne ennge frann nogen bøndergaarde och till Testrup gaardt, som ligger till wortt almyndeligh hospitall vdj Wiiborgh, huilckett samme bøndergodtzs nu vdj siiste forledenne feygde er forbrott till oss och kronenn. Thij haffue wij aff wor synnderligh gunnsth och naade vndt och tilladett och nu mett thette wortt obne breff vnde och tillade, att aldt thendt rettighedt, som oss oc kronenn er tillfallenn vdj samme bønder gaarde ennge, som ere panttett till for<sup>ne</sup> Testrup, mue och skulle heer effter bliiffue till wortt almyndeligh hospitalls gaardt Testrup till euigh tiidt, forbyudenn-dis ther for alle wore fogetther, embittzmenndt och alle andre for<sup>ne</sup> hospitall vdj Wiiborgh heer emodt paa for<sup>ne</sup> ennge, effter som forschreffuitt staar, att hindre eller vtj nogenn maade forfannggh att giøre, vnder wortt hyllesth och naade. Giffuitt paa wortt slott Nyborgh, Odennsdagenn nesth effter Sancti Pouels dagh conuersionis, aar etc. mdl. — Vnder wortt signett.

De mandato proprio regie majestatis. Johan Friss cantzler.

Pergament, Sigillet afrevet. Viborg Stiftsarkiv, Hospital I, 25. Paategninger: Gislom Herredsting 21 Aug. 1591; 13 Maj 1620.

1550, 1 Februar. Landstingsdom i en Sag mellem Kapitlet og Lensmanden paa Hald, Hr. Otte Krumpen, angaaende Kapitlets Friheder og Sagefald.

Erick Skram, landtzdommer ij Nøriutlandt, Jens Schriffuer, landtztingshører ibidem, och Niels Anderszenn, borgemester vtj Viborigh, gjør vittherliggt for alle, att aar effther gutz byrdtt mdxl paa thet tinde, leffuerdagen nest for Køndermis paa Wyborig landtzting war skickett hederlig, visz och fornumstig mandtt mester Jens Michelszenn, canich y Viborigh, och haffde y dagh xiiij daghe hiidtt steffnitt Chresten Chrestenszen, herritzfogett ij Fiendtzherridtt, for hand fandtt neffning offuer hans tiener Anders Maszen tiill att suerge tingfred offuer hanom, och

for en dom, hand dømpthe emellom hannom oc Michel Nielszen, och mynthe, hand haffde giortt ther mett vrett emod receszzen och Viborig capittells priuilegiers liudelsze. Szammeledis haffdhe handtt hiid steffnitt Michel Nielszen y Mønstedtt, for hand forfulde same sagh, och mynthe, thet vare icke hans sagh paa synn hosbundtz vegne. Och tha bleffue then sagh vpszaatt tiill y dagh, paa thet att for<sup>ne</sup> mester Jens skulle møde mett hoffuidbreffuen paa the vidiszer, som hand tha y rett lagde, saa att capittell haffde alle kongeligh frihedtt och rett, som kongelig sager paa liuder, mett theris egne tiener. Och y dag møtte the paa beggi sider, och thesligste erlig och velbørduge mandtt her Otthe Krumpenn, ridder, hœffuitzmandtt tiill Hald, møtthe och sagde, att then forföllingh, Michell Nielszen haffde giortt y then sag, thet haffde hand giortt effther hans befaling, thy hand mynthe segh att haffue ther rett tiill, effther thy handtt var øffuerste regenth aff kon. mtt. offuer Viborig stigt, och sagde, att the lensmend, som haffde verett for hannom paa Haldtt, haffde vpboret fald aff nogen capittels tiener, och framlagde ther paa ett tings vitne aff Fientzherritzing, liudendis, att otthe mend haffdhe vutnit, att Thames Stub gaff biscop Jørghen en halff tønne hønningh och thuo øxen for en kierckefredtt, hand gjorde y Smollerup kiercke. Jtem Chresten Jenszen y Lanum gaff Henrich Randzu thuo øxenn och thie Jocumdaller for gaardfred och aarad, hand och hans suendtt gjorde y Mogens Munkis gaardtt. Jtem Jesper y Bryrup gaff Henrick Blome tiuge iocumdaller for et falsk vitne, och Thames Stub gaff hanom thie iocumdaller for ett falsk vitne. — Ther tilsuarett for<sup>ne</sup> mester Jens Michelszen mett erlig och welbørdughe mand mester Niels Friis cantor och fornumstige mandtt her Marthen Huas, canich y for<sup>ne</sup> Viborig, som same tiid møtthe paa capittels vegne, och sagde, att then vpbøringh, som framfarne lensmendtt haffde vpboret aff capittels tiener, thet vare giortt mett vold och vretth, och var theris klage och kiere, att saa vare giortt, och beretthe, att en partt aff the tiener, som saa haffuer vdgiffuit, hørde (salig) her Jacob Hanszenn tiill, och hand paa then tiidtt var enn gammell skrøbelig mandt och kunde ingenstetz møde att suare for sine och capittels tiener, och saatt y retthe, om thennom borde alletid att skie vrett, forthi saa thenom var en gong eller tøszer tagett fraa och giortt vrett, och framlagde først ett koningh Valdemar och hans søns priuilegie, lydendis, att capittell haffde kiøbt alle kongelig rett och frihedtt, szom kongelig sager paa liuder, och giffuitt ther for iordtt och eiendom y ett landt, szom ligger emellom Saling och

Morss, huilcke eiendom vorderett var for trødue marc guldt, same breffs datum mcccxxxix. Jtem ett 1or<sup>ne</sup> koningh Valdemars søns koningh. Erichis stadfestelsze paa same frijhedt, ij sin datum mcllix<sup>1)</sup>. Jtem ett koningh Christoffers stadfæstning paa same priuilegi, y sin datum mcdxl primo. Jtem ett koningh Hansis stadfestning paa same priueleger, y sin datum mcdxciiij. Jtem ett høgborne førstis (salig mett gudt) Koning Frederichis, vor aller nadigste herre kon. matts. herfaders, priuileg oc stadfestelsze paa forne friheder, y sin datum mdiij<sup>2)</sup>. Jtem ett tings witne aff Fiendtzherritzing, y syn datum mdxliij, lydendis blantt anzett, att capittell haffuer ther ladet lesze en vidisz aff høgborne første vor aller nadigste herris koningh Christierns stadfestelsze, samtyck och beiaelse, y sin datum mdxl, att canicker skulle nyde och bruge alle theris særlig friheder, som the haffuer haffdt aff arildtz tiidtt. Och berett for<sup>ne</sup> mester Jens Michelszen, att hans tiener, som var tingfredtt offuergongenn, haffde bøtt mod hanom och bunden, och ther offuer haffde for<sup>ne</sup> her Otthis dielfogitt forfuldtt tingfred offuer hanom, och saatt y retthe, om saadane forfellingh, som saa vare forfuldtt paa en afftalett sag och emodtt for<sup>ne</sup> capittels priuilegier och friheder, borde nogen magtt att haffue. Mett mange flere ordtt och tale, thenom ther om paa beggi sider emellom løb. — Thaa effther tiltale, giensuar, breffue, beuisningh och sagens leilighedtt, som for<sup>uit</sup> stander, sagde vij ther saa paa fore retthe, att effther for<sup>ne</sup> capittell haffuer theris priuilegier vforkrenckett och vid fuld magtt, och mester Jensis tiener haffuer vp-tinggett tiill hanom och bunden, før endt then sag bleffue indsaatt paa neffningh, och Michell Nielszen siden ginge tiill och saatte then sag ind paa neffninge, szom huercken hans eller hans hosbundtz rett paafald, thaa haffuer then forfelling ingen magtt, och icke eller then dom, som herritzfogitthen haffuer dømppt y thenn sag, att komme for<sup>ne</sup> mester Jens eller capittell y Wyborig tiill skade paa theris frihiedt y nogen madhe, emeden forbemeltt framfarne herrers och kongers breffue ere widt magtt. Jn cuius rej testimonium sigilla nostra presentibus inferius impressa. Datum die, loco et tempore vt supra.

Paategning: Denne dom bleffue lest paa Rynds herrits tyngth then anden mandagh epther sanctj Valburgh dag aar mdlviiij.

<sup>1)</sup> Her menes naturligvis Erik Glippings Privilegium, som nu ikke længere findes i Arkivet. Smgln. Nr 276.

<sup>2)</sup> Skrivfejl for mdxxliij. S. Nr. 212.

Original paa Papir med Spor af 3 Segl. Viborg Stiftsarkiv, Domkapitel. — Tidligere trykt hos Testrup: Danmarks og Norges Krigsarmatur S. 191—94.

## 352.

1550, 26 Februar. Viborg Tamperret fradømmer Hr. Oluf i Mov sit Embede, fordi han har indtrængt sig i Stiftet uden at være kaldet af Superintendenten og beskyldes for Trolddom.

Wy efftherskreffne Jens Schriffuer, landtztinghører y Nøriutlandt, wdj erligh welbyrdugh mandtz och strenght ritther her Otthe Krumpens, høffuedzmandt paa Haldt och kon. matts. befalings mandt offuer Wiburgh sticts stedt, Niels Friisz, cantor y Wiburgh, Jens Hanszen, Splidt Fasszi, Jens Michelssen, Mortthen Huasz, canicker ibidem, Oluff Nielszen, skuolemester, och Rimboltt Pederszen, sogne prest ibidem, giøre alle witterligt, att aar effther gudtzs byrdt mdl<sup>o</sup> temper ottenz dagh y faste y capittelsz husz y Wiburgh for osz war skickett hederligh mandt mester Kieldt Jull, superintendens wdj Wiburgh sticth, och haffde hiidt steffnett her Oluff N., capellan paa Mou, for handt haffuer weldett szegh indt att bruge preste embede wdj Wiburgh stict emodt kon. matts. wor aller nadigste herris ordinantiis liudelsze och for troldom och andett wiltbørligt, handt haffde brugett, och for<sup>ne</sup> her Oluff sadt offuer hørugh hiemme och wille icke møde eller noger paa hans wegne, szom rett wille pleye y then szagh. Tha beretthe for<sup>ne</sup> mester Kieldt, huorledis for<sup>ne</sup> her Oluff er inkommen wdj Wiburgh sticth och brugett preste embede y for<sup>ne</sup> Mou, emodt kon. matts. ordinandtze icke tiill stedt eller offuer hørdt aff szaligh mester Jacob Skjøningh, szom tha war superintendens her wdj sticthet, huor fore att for<sup>ne</sup> mester Jacob haffuer ladett kalle hannom hiidtt y retthe, och ey handt wille møde nogen stundt. Ther effther haffuer szamme her Oluffs egen hosbunde, erligh och welbyrdugh szuendt Jørgen Rudt, then tiidt forstander tiill Mariager, ladett hannom tuo gange steffnis hiidt y retthe for troldom, handt brugede met schriffitt att indlegge wdj flaaer, att the skulle drage mange szildt tiill landtt etc., och ey handt wille nogen tiidt møde eller szaadantt aff beuiisze. Szammeledis beretthe for<sup>ne</sup> mester Kieldt, att efftherthj høglerde mandt doctor Oluff Chryszostomus, superintendens wdj Wenzszyszell, haffde beklagett for hannom, att for<sup>ne</sup> her Oluff endnu thiitt och offthe drager offuer y Wenzszyszell och bruger troldom och andett wtiilbyrligt, tha schreff handt szamme her Oluff wenligen tiill, att handt wille komme tiill hannom tiill prouestens y Fleskomherrit och wndskylle

szegh for szodanne anklage, thesligiste att beuuisze szyn kaldt och due-  
 lighedt wdj gudtz ordtzs tieniste. Tha wille handt icke heller komme  
 tiill hannom en stackett wey then tiidt. Ydermere y retthe lagde for<sup>ne</sup>  
 mester Kyeldt forbeneffnede doctor Oluffs breff och handtschriffth, ly-  
 dendis, att szamme her Oluff war wdj her Peder Tommeszens fordom  
 superintendents tiidt dreffuen aff Wendszyszell for troldom och experi-  
 menther, och att handt endnu thiitt och offthe drager lenligh offuer y  
 Wendszyszell och bruger troldom, sigendis thennom, szom sziuige er, att  
 wære bessatt, och att handt haffuer legedom ther emod att kandt hielpe  
 thennom, huore met handt haffuer giordt stoer wpror y Halsze och an-  
 derstedtzs for szyn bods skyldt, sammeledis, att ther war gift tiill  
 kiende for hannom, huorledis att szamme her Oluff war wdj Helleuadt  
 sogen och Wuede gaarde etc. Jtem schriffuer och for<sup>ne</sup> doctor Oluff,  
 att ther szigis aff nogre y Wendszyszell, att szamme her Oluff er icke  
 prest, men war en lege broder wdj en closter och sziden tagett segh  
 preste naffn och embede tiill, paa thet handt kunde beszørge szyn bugh,  
 mett andett meere, for<sup>ne</sup> doctor Oluffs breff indholder, paa huilckett  
 handt szuiger szegh att haffue trofaste mendtzs wittnesbyrdt etc. Effther  
 sligh leglighedtt szatte for<sup>ne</sup> mester Kieldt wdj retthe, om szamme her  
 Oluff findis szaadanne en mandt att wære, att handt bør att bruge nogen  
 preste embede effther thenne dagh y noger made. — Tha szagde wy  
 ther szaa paa for retthe, att effther slige leilighedt och szager bør for<sup>ne</sup>  
 her Oluff icke att bruge nogen preste embede eller wære wdj guds ordtzs  
 tieneste, indt tiill saa lengj handt wille møde her y retthe och szaa-  
 danne szager affbeuuiszis. In cuius rej testimonium sigilla nostra pre-  
 sentibus inferius sunt impressa.

Papir med 8 paatrykte Segl. Viborg Stiftsarkiv, Fleskum Herred, Mov Sogn.

## 353.

1550, 19 Jun. Kield Juls Brev til Kirkeværgerne for Gunderup Kirke om  
 Brugen af Kirkegaardens Græsning.

Nade och fredt aff gudt fader formiddelsz wor herre Jesum  
*Christum*. Kyære brødre och wänner, y dannemendt, szom kiercke werier  
 ere wdj Gunderup och Nøfflingh sogne. Jegh formercker, att nogre aff  
 etther giøre then dannemandt her Kieldt Jenszen, etthers sogne prest,  
 noghen modsiigelsze och forhindringh paa then gresz, szom groer paa  
 etthers kierckegaarde, meenendis thet att høre kiercke werier tiill och icke

presthen. Szaa giffuer iegh etther wenligenn tiil kiende, att her er gangett dom paa bode wdj biscop Jurgens tiidt och siden paa capittell, att then gresz paa kierkegaardene høre presthen tiill och icke kiercke werier, och att the kircke werier, szom haffue tagett greszett fraa presthen aff kierkegaardene, er ther fore foruunden wdj lougen, fforthij att kiercke werier haffue ingen rett tiill szamme gresz, men theris embede er att anamme kierckens korn och renthe och foruandle tiill kierckens och kierkegaardens nyttugh byggeningh, och holde kiercke och kierkegaarden wedt macht aff thett, the anamme paa kierckens wegne. Och the kiercke werier settis tiill och fraa huertt aar, men presthen haffuer collatzs paa kierckenn och hennes rettughed, och tiener ther tiill. Szaa bør hann och saa att haffue huess fordell hans forfedre haffuer hafft fore hannom effther hans collatzis liudelsze, och szom the domme, ther paa dømp<sup>t</sup> er, ydermere bemelder og wduiszer. Thij beder iegh ether gierne, y dannemend<sup>t</sup>, kiercke werier ere, att y lade for<sup>ne</sup> her Kieldt Jenszen nyde och beholde then gresz, [som findis paa ethers kier]kegarde, effther szom ther er dømp<sup>t</sup> paa tiillforne, och szaa som andre sogne presther her wdj sticthet nyder thet, och theris forfederne for them haffuer nydett. Huesz icke szaa skeer, men nogre wille ydermere giøre hannom forhindringh ther paa, tha nød<sup>is</sup> bode handt och iegh att lade kalde sagen y rette paa thet nye, och siden lade forfølgis met lougen effther the domme, ther paa tiillforne dømp<sup>t</sup> ere. Her mett will iegh haffue etther alle och huer then heiligh trefoldughed befalett. Schreffuett y Viburgh Torsdagen fore Sancti Joannis baptiste dagh, aar etc. mdl<sup>o</sup>. Wnder mitt signet.

Papir med Segl, hvori Bogstaverne K. J. (uadeligt). Viborg Stiftsarkiv, Bispestol, VII, 6.

## 354.

1550, 30 August. Landstingsvidne om en Sag imellem Borgemestrene i Viborg og Severin Klimp, Borger sammesteds, angaaende Salg af noget Markjord til Mester Jens Mikkelsen, hvilket formentlig stred mod Byens Privilegier.

Jens Thamessenn och Erick Skram, landtzdomer wttj Nøriutlandtt, giør witterligtt, att aar effther gudtz byrdtt mdxl paa thet tiende, leffuerdagenn nest effther decolationis Joannis paa Wiborig landtzting war skickett Jens Schriffuer och Niels Andersszenn, borgemester vtthly Wiborigh, och ther paa theris och menige indbøggers vegne ibi-

dem haffde hid kallett Seuerenn Klimp, borger ther sammestedz, och tilbødt hanom thet panth, som the paa Wiborig byes vegne haffde la-  
dett taghe hanom fraa for thenn kiøb, som hand haffde giortt med  
hederligh mandtt mester Jens Michelssenn, canick her y Vijborigh, paa  
nogenn marckeiorddt, huilckenn kiøb som vare giortt emod thet kon.  
matts breffs liudelsse, som hans nade Wiborig byes indbøgger nadeligen  
vnt haffdhe, dog med saa skiell, att hand ville fram gonge her for dem  
och beplicte seg att møde ind for kon. matt. och ther att stande till  
retthe for huis for<sup>ne</sup> borgemesterre kunde sage hannom att haffue giortt  
emodtt kon. matts breff, och atspuorde for<sup>ne</sup> borgemestere for<sup>ne</sup> Seweren  
Klimp, om hand nogenn tidtt haffde verett fordiettt for same iordtt en-  
then aff Wiborig byes kiemeler eller nogenn anden paa byens vegne.  
Thaa sagde hand ney, hand aldrig haffde verett dieltt paa for then kiøb.  
In cujus rej testimonium sigilla nostra presentibus inferius impressa.

Original paa Papir med Segl. Geh. Ark. (Afløvelse fra Viborg Raadstuarkev.)

## 355.

1550, 25 Oktober. Landstingsdom om Harim Mark, Hornum Herred. Da det  
gjælder om Gyldigheden af en af Kongen stadfæstet Lovhævd, afvises Sagen og henvises  
til det kgl. Retterting. Smgln. Nr. 224.

Jens Thomiszenn, Eriick Skram, landzdomir wdj Nøriutlandt,  
Eriich Banher tiill Asdall, Danmarckis riigis marsk, oc Jens schriiffuir,  
landtztinghør, gjør witherliig, at aar epther gudtz byrdt mdxl paa thet  
tinde, leuirdag nest epther Seuerinj *episcopi* dag paa Wiborig landtz-  
ting var skickett erliig oc welbørdug mandt Hertuig Thamiszenn tiill  
Palsgordt oc haffde hiidt steffnit Hans Hiortt for en sandmendentz breff,  
som handt schall haffue, szom er giortt wtj Harim marck oc ther skildt  
hans endels marck att. Oc for<sup>ne</sup> Hans Hiort møtte oc sagde, handt  
aldriig haffde siet eller wist aff nogen sandementz breff ther paa, oc  
framlagde en lagheffdt y szynn datum mxxx, liudindis, att Mattis Seu-  
rinszenn haffde induardh paa her Niels Pederszens wegne Harim marck  
sønden bechen mett ij gaardis eye, stedt fraa stedt, szom szamme  
heffdt jndholler oc wdviszer, jtem ett høgborne først koning Frederichis  
stadfestnyng paa samme heffdt, oc mynte, hannom borde samme eydom  
att nyde, emeden hans heffdt oc stadfestning stander wyd magtt. Ther  
tiill suarit Hertuig Thamiszen oc sagde, handt aghet nu paa thenne  
tiidt en riinge tingist om samme heffdt, thij handt mynte then icke att

were rett, y *thet* handt haffde suorit sig then eidom tiill oc haffde ingen attkom, oc satt y rette, att *epther* handt ere logliig steffnitt met *szamme* sandmentz breff, *szom* skull were giort y hans endelsz marck Harim oc skildt hans eydom att, *szom* handt *myener* schall were Hans Hiortis attkom paa then lodh, handt kiendher seg wydt *ther* wdj, om hanom icki burdhe att bere *samme* sandmentz breff y rett eller *ÿy*, om handt vilde then nyde, mett flere ordt oc tale *thennom* *ther* om emellom løb. Tha sagde wy *ther* *szaa* paa for retthe, att *ther* *szom* *szaa* *findis*, att Hans Hyort haffuer sandmentz breff paa *samme* Harim marck oc er *ther* mett logliig steffnitt, tha haffuir then sandtmentz breff oc loff ingen magt, fœrindt hand vill møde met then oc bere then vdj retthe, oc *epther* Hans Hiortis lagheffuit er stadfestett aff framfarne herrer oc konningher, oc then lagheffuitt oc stadfestning staaer endt nu vidt magtt, tha wydt wy icki att dømme y then sagh, men att jndkomme for kon. mtt., oc *ther* gange om *szaa* mœgit, *szom* ret er. Jn cuius rej *testimonium sigilla nostra presentibus inferius impressa.*

Papir med Spor af 4 Segl. Viborg Stiftsarkiv, Hornum Herred, Nibe Nr. 22.

## 356.

1551, Januar (Viborg Snapslandsting). Vidnesbyrd af Viborg Landsting, at Hr. Aage Frost af Smordrup Aar 1281 gav sin Gaard til Brorstrup Kirke, Aars Herred.

Indført i Viborg Stiftsbog ved Aars Herred. Trykt i Hofmans Foundationer III, 491 - 92.

## 357.

1551, 27 September. Peder Palladius tilskriver Kield Jul om Gudstjenestens Form paa de af Kongen fastsatte tre Bededage.

Dei gratiam et pacem per Jesum Christum. Venerande domine superintendens, magister Chiliane, domine et frater jn Christo charissime. Cum grauibus de causis et arduo serenissimi Regis mandato Letaniae sint institutæ per totum hoc Regnum, non tantum contra horrenda scandala, quæ passim a Sathana per incautos et verbo dej contra Sathanam non pugnantes nec vere penitentiam agentes excitantur, vt sunt præter homicidia, parricidia etc. etiam inçæstus, vt nefandus concubitus patris cum propria filia, fratris cum sorore propria etc., quorum aliquot com-



busti sunt, vt taceam veneficos, manifestos vsurarios etc., verum etiam pro pura Christianæ Religionis doctrina conseruanda contra persecutio- nem et Sathanæ per suos satellites insultum conantis vbique verbum euangelii, quod solum ad salutem prædicatur, distinguere et prorsus in nihilum redigere, quod Regia Maiestas vult diligenter suo populo signifi- carj, vt et mordicus retineant verbum Dej et fideliter orent pro verbi conseruatione; alioqui timendum est, ne nobis auferatur et in cæcitatem pristinam prolabamur in æternum periturj: Nam tanta est ingratitude nostra, vt inuitati ad cænam filii Regis non reputemur dignj, quibus sanctum dei verbum detur aut ante quos margaritum proiciatur: Cum, inquam, ita constitutum sit, vt in eum finem letaniæ canantur, cupit serenissimus Rex, in ipsis lætaniis fierj per omnia quandam vniformitatem, quantum ad prædicationes et reliquas ceremonias attinet, vt cum eo maiorj fructu peragantur et homines tam rurales quam oppidani de pie- tate, de vera pænitentia agenda, de vita recte instituenda deque cauendis scandalis et verbo Dej retinendo pænisque deprecandis admoneantur, et pro his omnibus et similibus necessitatibus orantes exaudiantur; nam res ipsa docet, quod in paucorum hominum cordibus habitat vere Christus per fidem, et maior pars abutitur euangelio, multique non serio conuersi sunt. Sed quemadmodum Cumanus ille asinus pelle leonis indutus erat propter quæstum dominj sui, jta multi proh dolor carni seruietes for- nam et spetiem tantum pietatis et superficiem religionis habent, interim cupiditatibus et affectibus suis indulgentes et a viciis ad flagitia, a flagitiis ad horrenda scandala semper in peius proficientes. Ideo serenissi- mus Rex iniunxit mihi, postquam literæ sue regiæ Maiestatis ad te, mi Magister Chiliane, missæ fuerunt, vt formulam conscriberem et ad sin- gulos superintendentes mitterem, a qua non discederent pastores ecclesiarum nec vllam aliam excogitarent. Vult enim regia Maiestas, vt in vno loco, ita in omnibus quoque seruaj similem formulam per omnes tres dies in hunc modum:

Intimatio fiat in tempore, et literarum Regiarum copia transcri- benda singulisque pastoribus tradenda et coram populo pro intimatione legenda, cum his admonitionibus, vt singulj non tantum abstineant a cibo et potu vsque ad vesperam, qui possunt hoc præstare, nou more papistico sed Christiano, verum etiam vt frangant esurientj panem suum etc. Deinde, vt si qui sunt, qui volunt communicare, cæna dominj per omnes tres dies cælebretur. — Officium: Aff diffens nødt etc., cum solitis epistolis et euangeliiis vt in diebus precationum. Letaniæ non ali-

ter canentur, *quam vt sunt* a Luthero, piæ memoriæ, conscriptæ et in nostram linguam translata. Primo die textus Esaie j<sup>o</sup> pro concione legetur et tractabitur (audite cælj etc.) vsque ad hæc verba (regionem vestram etc.), et mox in medio capitis continuandum est, ibi, (et cum extenderitis manus vestras etc.) vsque ad hæc verba, (quomodo facta sit meretrix etc.). Hic præfatio concionis hæc erit: Fuimus in errore papistico, liberati sumus, non possumus satis gratias agere deo, sed ingrati sumus et non agnoscimus beneficium Dej, vt vere de nobis dicatur hoc Esaie j<sup>o</sup>: Filios enutriuj etc. — Secundo die legetur et explicabitur totum quinquagesimum octauum caput Esaie (Clama ne cesses). Tertio die textus qui est Hoseæ 4<sup>o</sup> (Audite verbum dominj, filij Israel) vsque ad hæc verba: Populus meus in ligno suo. Omnia, quantum fieri potest, accomodarj debent ad nostra tempora, sumptis etiam hystoriis aliunde, ex veteri et nouo testamento, cum sententiis scripturæ ad hoc accommodatis, vt: Ve mundo a scandalis. Recitabuntur etiam aliquot scandala, quæ nosti per Sathanam istic his annis excitata, quibus auditis, auribus contineant homines et alieno periculo cautiore fieri. [Sicut Landzcroniæ pater compressit filiolum propriam 12 annos natam et combustus est. Item ibidem frater compressit sororem suam, etiam combustus est. Quæ scandala non opus est apud vos recitarj<sup>1)</sup>. — In Summa: Duæ sunt causæ finales harum Litaniarum præcipuæ, scilicet vt verbum dej, quod nunc passim a multis impiis impugnatur, possit apud nos et in tota ecclesia Christi per totum orbem terrarum perdurare, ne pessum eat et exstinguatur. O quam strenue hic est agendum, vt homines ad orandum inducantur, deinde vt quisque pænitentiam agat et ad euangelij prædicationem serio adficiatur, stet in acie, dimicet contra diabolum et tentationes, vt strenuus miles Christj, caueatque, ne succumbat per peccata et scandala, sed consistat, vir ad virum, mulier ad mulierem, sobrie, iuste et pie, simul omnes ambulantes in conspectu Dej et ecclesiæ Christi. O quam vellet Serenissimus Rex, hæc omnium animis fideliter inculcata essent. Quapropter admonendi sunt singuli pastores ecclesiarum Vibergensium per fideles præpositos, vt hic sint obedientissimj, fidelissimj et diligentissimj. Hoc sentite in vobis, quod et in Christo Jæsu, vt seruos et ministros fidelium vos hic exhibeatis. Deus addat gratiam. Præmissa pia oratione, quemodmodum Christus in coena, confortate quoque singulorum corda his verbis: Non turbetur cor vestrum.

<sup>1)</sup> De indklamrede Ord har Palladius egenhændig tilføjet i Randen.

Habes, mi *domine* Magister Chiliane, *mandatum* Regiæ Majestatis *pium, vtile et necessarium* jdeo*que* nullo modo *contemnendum* nec *mutandum* etc. In Christo Jesu feliciter vale. Ex Monasterio Sorensi, præsentè Regia Maiestate, *dominica* serui reddentes *rationem* 1551.

Med anden Haand:

Ex mandato Regiæ Majestatis

Petrus Palladius

hec scripsit.

Udskrift (samme Haand som Underskriften): Eruditione, pietate et virtutibus præstanti viro Magistro Chiliano Julio, diocesis Vibergensis superintendentj, suo *domino* et in Christo fratri charissimo.

Papir med Spor af Segl. Viborg Stiftsarkiv, •Forordninger•, I, 4.

### 358.

1551, 13 November. Brev fra Kapitlet i Viborg om de to Gaarde, der ere tillagte Læsemesteren.

Kield Jull, superintendens oc canick y Viborg, Anders Skougaardt erchidegen, Niels Friis, cantor ibidem, Kieldt Oleffszenn, Jens Hanszen, Splidt Fasze, Jens Michelszen oc Morten Huas, cannicker y same stedt, gjør witttherligt, att effther the tho gaarde, som kaldis Friistrop, haffuer brugett oc beholdett till theñne dag then grundt oc eydom, som ther nu tillegger, wdhen alle hinder oc forfang, siden same tho gaarde bleffue opbyggett paa capittels grundt oc eydom, oc effther same gotz er kommett y kirckens wære ighen, oc capittell haffuer nu endrechelighen skicket oc tillagdt skyldte aff same tho gaarde till lese mesther her y Viborig domkircke, tha ere wy the mendt, som bygger oc boer paa for<sup>ne</sup> tho gaarde, fuldt hiemmell, oc tilstander att nyde, bruge oc beholde for<sup>ne</sup> kirckens grundt oc eydom medt theris tilleggsze her effther, som the haffuer giordt tilforne, førre capittell lagde then renthe till religionens oc lese mestherens forbedring oc opholdening. Till winthnisbyrdt træcker wy wore signetther neden paa thette wortt obne breff. Giffuitt y Viborig aar effther gudtz byrd mdlj fredagen nest effter sanctj Martins dagh.

Papir med Spor af 8 Segl. Viborg Stiftsarkiv, •Domkapitel•, Nr. 75.

## 359.

1551, 22 November. Sognevidne fra Grendsten om Præstegaarden.

Aspen Ringgj, Knud Jenssen, Jens Nielssen y Steffnestrup, Peder Espenssen y Grendsten: Aar effther guds biörd mdlj then søndag nest for aduent, tha var skickit for oss oc meönig sogne mendt paa Grendsten kirckygaard ærlig mand her Niels Trugilssen, sogne prest tiil for<sup>ne</sup> Grendsten kircky. Hand ther loglig eskit, bedis oc fick iett fult sogne vinttne aff xij troffast dannemend, som var Espen Gynther, store Christen Mechelssen, lille Christen Mechelssen, Niels Jenssen, Søffren Jostssen, Peder Søffrenssen, Mogens Søffrenssen, Christen Esperssen y Grendsten, Mechel Oluffssen, Lass Jenssen, Anders Jenssen oc Niels Tregard y Steffnestrup, huilcke for<sup>ne</sup> xij dannemendt alle samdirectelig vinttne paa theris troff, siel oc sanden, at then gord, Clemend Pederssen y bor y Grendsten, thet er then rette prestegord tiil Grendsten kircky, oc tiil ydermere vinttnesbiörd haffuer thy y for<sup>ne</sup> gard altiit giiffuet presten alt theris tyend. At saa er y sandhet, som for screffuit stor, thet vinttne vy med vor jndzeler. Datum vt supra.

Samtidig Paategning: Vintne, Grensten prestegarde. Med en senere Haand: Sognevinde anl. Annexgaarden i Grendsten.

Viborg Stiftsarkiv, Middelsom Herred, Østervelling Nr. 6.

## 360.

1552, 8 Januar. Kongebrev til Mester Kield Jul (og Lensmændene), at Sognepræsterne skulle tilholde deres Sognefolk at give Almisse og Husly til de fattige, som skulle underholdes hver i sit Fødesogn.

Christiann (osv.). Wor sønderlig gvnt tillforne: Vider, att huad wy nu haffue ladit tillschriffue alle wore lensmendt offuer alt wor land Nøriuttland om the fattige, som gudtz almis behøffue, haffue y alle ledlighedenn ther om att forfare wdj thenne indlucte copy: Thy bede wy eder och gunsteligenn begiere, att y straxt will lade tillschriffue alle sogne presterne offuer alt Wyborig stict, att thij tillholde och troligenn formaane theris sognefolck, att thy giiffue och hielpe fattige folck met theris almisse och laane thennom huss, paa thet att naar huer fattige folck bliiffuer foruyt y sitt herridt och sogne, som the haffue boed och ære fødde, kunde ther fange gudtz almisse till theris wnderholding och icke lyde nogenn nød ther fore. Ther met skeer oss sønderligenn till

willge och forlade oss ther wisseligenn till. Befalindis eder gudt. Schreffuit paa wor slot Drothningborig fredag ephther hellig tree konninger dag aar etc. m d lij. Wnder wort signet.

Udskrift: Oss elskellig hederlig och hygelerd mandt M[ester Kield Jull,] superintendent wdj Wyborg stictth.

Papir, Viborg Stiftsarkiv, Forordninger, I, 5.

## 361.

1552, 13 Februar. Landstingsdom paa Rorup march i Vorde Sogne, som Capitulet er tildemt. Dat. Løffuerdag effter Scholast. Virg.

Gammel Fortegnelse over Breve i Kapitlets Skuffe.

## 362.

1552, 17 Februar. Kongebrev, at Kronens Gaard, Julstrup Gaard, hvori der tidligere skal have boet Præster, skal være Præstegaard i Buderup Sogn, Hornum Herred, imod at den nuværende Præstebolig tilfalder Kronen.

Wij Christian (osv.) gierre alle witterliigt, at ephtherthij oss *elskelige* mester Keld, superintendent wdj Wiiborge stiiigt, haffuer beret for oss, huorledis att then gaardt, som her Christiern Pouelszen, soghen prest tiill Buderup kircke, iboer, er enn ringe tiilligelsze tiill, oc at then gaard, som kaldiiis Juelstrup, som Niels Lauritzenn oc Pouell Nielsszen wdj boer, skall aff gammell tiidt haffue boedt prester wdj, thaa paa thet sogne presten tiill for<sup>ne</sup> Buderup kircke kand saa møgiitt thes bedre fanghe synn wnderholdingh, haffue wij aff wor synderlig gunst oc naade wnntt oc tiilladet oc nu met thette wort opne breff wnde oc tiillade, at wor oc kronens gaard, for<sup>ne</sup> Juelstrup, ligendis wdj for<sup>ne</sup> Buderup soghen, maa oc skall her ephther werre och bliffue tiill Buderup sogne kierckis rette prestegaard oc residenz met aldt sinn rentte oc rette tiilligelsze, intit wndertagitt wdj nogen maade, oc thenn gaard, szom for<sup>ne</sup> her Christiern Pouelszen nu iboer, skall ighen frij wbehindret werre hoes oss oc kronen wdj alle maade. Thij forbiude wij alle, ehue the helst erre eller were kunde, serdeliis wore fogitter, embiidzmennd oc alle andre, for<sup>ne</sup> her Christiern Pouelszenn eller hans ephther kommere, sogneprester tiill for<sup>ne</sup> Buderup kircke, her emod paa for<sup>ne</sup> Julstrup gaard eller nogin hans rette tilligelsze, ephther szom for<sup>uit</sup> staar, at hindre eller i noghen maade forfang at giøre, wnder wor hyllest oc

naade. Giiffuit paa wort slott Drotningborghe Ottenszdagen nest ephther *sanctj* Valentinj dagh aar etc. mdlj. Wnnder wortt sziignett.

Chrisan.

Pergament; Sigillet afrevét. Viborg Stiftsarkiv. (•Reversalfortsættelse, A. •)

## 363.

1552, 5 Maj. Kristian 3 byder Mogens Ottesen at møde for sit Retterting i en Sag mellem ham og Kapitlet i Viborg om Brydetoft.

Wij Christian (osv.), helse teg Moughens Jotssen, wor mand oc thienner, *kierligen* met gud' och wor naade. Widt; at oss *elskelige* mester Jens Hanszen, cannick her i Wiborg domkircke, haffuer beret for oss, huorledis att hand paa capitels wegne haffuer tiill tald tiill tegh for enn dom, szom thu haffuer fanget aff nogher gode mend paa enn eyendom, kallis Bryde tofft, som laa tiill Wiiborghe domkirckis bygnings behoff, oc thu nu met szamme dom gjør hannum hinder paa forne eyendom, som hand teg sielff ydermere berette kand. Thij bede wij teg oc biude, att thu retter teg ephther at møde ther om met hannum for oss wdj rette her wdj wor køpstedt Wiiborghe nu paa mandag først kommendis met huis breffue ob beuissning, som thu ther emod hannum paa capitels wegne haffuer, och tha at liide oc wndgielde, huis ther om lough oc rett er, ladendis thet ingenlunde. Giffuit wdj wor køpstedt Wiiborghe, torszdagen nest ephther søndaghenn Misericordia aar etc. mdlj. Wnder wort signet.

Papir med kgl. Segl. Viborg Stiftsarkiv, •Domkapitel•.

## 364.

1552, 9 Maj. Kongedom, at det Kjøb af Jord paa Viborg Mark, som Kanniken Mester Jens Mikkelsen Mønbo havde gjort, skulde være ugyldigt, fordi det stred mod Byens Privilegier.

Wy Christian (osv.) gjør alle witherligtt mett *thette* wort opne breff, att aar ephther gudtz byrdtt mdlj then mandag nest ephther syndagen Jubilate wthj vor kjøbstedtt Wiborig wthj wor eigen neruerelse, neruerindis oss *elskelige* Jahan Frijs, wor cantzeller, Erick Banner, Danmarckis rigis marsk, her Otthe Krumpen rither och Olluff Munck, wor thro mendtt och raadtt, vor skickitt for oss paa vortt rettherting Morthen Hegelndtt, raadmandtt her wtj wor kjøbstedtt Wyborigh, paa

oss *elskelige* borgemesther och raadmentz wegne her szamme steds, och hagde wtj retthe steffnitt oss *elskelige* mesther Jens Michelszenn, canick her wtj Wiborig domkircke, for nogen jordtt och eigendom ligendis her wtj Viborig marck, som handtt haffuer kiøbt aff en vedtt raffn Søffrenn Klimp emodtt theris byes preuilegier, szom the menner metth wrett, och wtj retthe lagde ett wortt egett breff wnder *datum* mdxlv, lydendis, att vy aff vor synderlige gunst och naade haffue wntt och tillatt, att aldt then agger jordtt wtj for<sup>ne</sup> Wiborig marck, szom icke saasz mett korn och bruges medtt plogh, maa och skall hegnes till borde enge, och huere *thet* att nydhe, szom haffuer wtj hende och brugh, och att ingen Wiborig borrhiger skall selle eller affhende thennom nogett aff for<sup>ne</sup> marcke jordtt, szom the wtj handtt, heffdt och were haffue, till nogen frij mandtt eller prestemandtt. Ther szom nogen fordrister seg her emodtt att giørè, tha skall then kiøb haffue ingen magtt, och then *thet* giøre, skall bøde emodtt byen fyrgetiuge marck, och huilcken som skall sellige eller affhende segh nogett aff sin marcke jordtt, tha skall en borrhiger selge en anden och aldrig affhende segh *thet* fran Wiborig bye etc., szom szamme vortt breff och priuilegj, vij thennom ther paa gifuitt haffuer, ythermiere jndeholder och wduiszer. Och mienthe Morten Hegelundtt ther for, att *thet* skiøde, mester Jens Michelssen ther paa haffuer, szom er giortt emodtt theris byes preuilegier, vy thennom naadeligenn wntt och gifuett haffuer, burde ingen magtt att haffue, och satthe wtj alle retthe, om thennom icke burde for<sup>ne</sup> marcke jordtt till Wiborigh bye athaffue, nyde, brugge och beholle. Ther till suarett mester Jens Michelssen, att hans høstrue er en wdlendige och er født wtj landthe Miszen, och ther hagde handtt soldtt hindis federlige arff, och for szamme *pendinge* hagde handtt kiøbt szamme marckis jordtt for, paa *thet* att hun ephther hannom icke mett hindis smaa børn skulle were slett elendigh, men haffue *thet* til atte, och begerett ther for naadeligen, att hand motthe samme jordtt haffue, nyde, brugge och beholle, mett mange flere ordtt och thalle, thennom ther om paa bode siider emellom vore. Tha ephther tiltall, gienszuar och sagens leglighiedtt sagde vy ther suo paa for retthe, att vor preuilegier, wy thennom naadeligen wnt och gifuett haffue, bør vedtt sine fulde magtt atbliffe, och *thet* skød, szom for<sup>ne</sup> mester Jeas Michelszenn haffuer paa for<sup>ne</sup> jordtt, som ere giortt emodtt Wiborig byes priuilegier, bør ingenn magtt at-haffue. *Datum* vt supra, *nostro ad causis* (!) *sub signeto, teste* Antonio Bryske, *justiciario nostro dilecto*.

Pergament. Geh. Ark. Top. Saml. Viborg. (Tidligere i Viborg Raadstuarliv.)  
Tidligere trykt i Supplement til Kristian 3dies Hist. S. 229.

## 365.

1552, 11 Maj. Kgl. Stævning til Mester Mogens Kaases Arvinger for nogle Bøger og Penge, som de forholde Viborg Domkirke.

Vii Christian (osv.) helsze etther oss *elskelige* Erick Nilszen, Nils Lange oc Biørn-Kaasz, wore mend oc tiener oc etthers mettarff-*uinge*, mester Mogens Kaazsis arffuinge, *kjertligen* mett gud oc wor naade. Wiider, att oss *elskelige* her Kield Oluffszen oc mester Jens Hanszen, kircke werige her vdj Wiborg domkircke, haffuer berett for oss, huorledis att the haffue tiltale till etther for xx rinske gylden oc nogle bøger, som for<sup>ne</sup> mester Mogens Kaass haffuer vdj sitt testamente giffuitt till Wiborg domkirke, oc i gior thennom ther hinder paa mett wrette, som the sige oc etther self ydermer berette kand. Thi bede wij etther oc biude, atj rette ether epher att møde ther om mett thennom for oss vdj rette vdj wor kjøbsted Randers, nar wij først thiitt kommendis worder, tagendis mett etther same for<sup>ne</sup> mester Mogens Kaazsis testamente oc andre breffue oc beuisning, som i ther paa emod thennom haffuer, tha att liide oc vndgielde, hues ther om loug oc rett er. Ladendis thet ingelunde. Giffuitt wdj wor kjøbsted Viiborg onsdagen nest epher søndagen Jubilate aar etc. mdlj. Vnder vortt signet.

Paategninger: Thenne steffningh bleff lest wdj Wiburigh for erliigh och welbyrdigh mendt Erick Nielszen, Niels Lange, Biørn Kaass oc Juer Jull Othensdagen effther jubilate aar etc. mdlj, *neruerendis* M. Jens Michelssen och her Niels Høgh. Testor manu propria. Johannes Michaelis. Nicolaus Høgh, manu propria.

Thenne steffning bleff lest y Kabbell for erlig och welbirdug quinde frwe Jdhe Munksdatther Leuirdagen nest effther ascensionis dominj aar etc. mdlj.

Thesligiste bleff then oc lest for Krogsgaardt tiisdagen nest effther ascensionis dominj, *neruerindis* Seuerin Nielsenn oc Seuerin Andersszenn aar etc. mdlj.

Framdielis for frue Maryn y Pabaae<sup>1)</sup> szämme dag, *presentibus* iisdem etc.

Papir med det kgl. Segl. Viborg Stiftsarkiv. •Domkapitel•, I, 55.

<sup>1)</sup> Først synes der at have staaet Parbaae.



1552, 19 Maj. Kongebrev, at alle, som eje Borgergaarde i Viborg, deraf skulle svare Skat og Tynge.

Wii Christian (osv.) gjør alle witterligt, att ephther thii wore vnder-sotte, borgemester oc raadmend vtj wor kiøbsted Wiborg, haffuer berett for oss, huorledis att mange gaarde vtj for<sup>ne</sup> Wiiborg selgis oc forpantis fran borgernne, oc the som kiøbe eller pante same gaarde, icke lade nogen besidde theñnom, saa ther gioris nogen tynge ther aff till oss oc kronen oc byenn, tha paa thett att for<sup>ne</sup> Wiborg bye kand thesz bedre bliffue wed macht, wille wij, att huilcke som kiøber eller panter nogen borgeregaard i Wiborg, skulle her ephther lade besette same gaarde mett slig folck, som kand giøre ther tilbørlig tynge oc beswering aff till oss, kronen oc byenn som andre borgere ther sammestedzs. Thi bede wij oc biude alle, som haffue nogen borger gaarde i Wiborg, atj gior ther tynge oc beswering aff, ephther som forscreffuitt staar, oc lader thet ingelunde. Giffuitt paa wortt slott Aalborghusz thorsdagen nest ephther søndagen cantate, aar etc. mdlj. Vnder vortt signett.

Christian.

Paategning: Thette breff bleff lest tiill Viborig landtz ting fastelagens leffuerdag aar etc. mdlj.

Original paa Papir. Geh Ark (tidligere i Viborg Raadstuarkiv.)

1552, 19 Maj. Kongebrev, at ingen maa ligge og salte Sild ovenfor Løgstør, uden hvad der behøves til eget Husbehov.

Wij Christian (osv.), gjør alle witterligt, at ephtherhij for oss er berett oc beclagit, huorledis at ther er manghe wore vnder-sotte, baade køpstedzmend oc bønder, tiill hinder oc skade, at thett tilstedis, at ther saltis siildt offuen Løgstedøer, tha wille wij, at ephther thenne dag skall ingen ligge at salte siild offuen for<sup>ne</sup> Løgstedøer, tiill saa lenge wij anderledis ther om tiilsigendis worder, medenn hues siild ther tagis, skall sielgiis blodiiig oc icke saltis, wndertagit hues som wore oc riigens vnder-sotte wille lade salte tiill theris egitt husis ophold. Fordrister siig nogen her emod at ligge oc szalte siild offuen for<sup>ne</sup> Løgstedøer, anderledis endt szom for<sup>ne</sup> staar, thaa skall thenn, thet giøer, haffue forbrot,

hues thenn haffuer mett at fare, och ther till straffiis szom thenn, wore breffue oc bud icke agthe wille. Giiffuit paa wort slott Olborghus torszdagenn nest ephther søndagenn cantate, aar etc. mdlj, vnnder wort signit.

Christian.

Papir med Segl; Geh. Ark. (tidligere i Viborg Raadstuarliv).

## 368.

1552, 27 Maj. Kong Kristian 3die giver St. Hans Kirke ved St. Hans Kloster i Viborg til et Domhus for Viborg Landsting.

Wii Christiann (osv.) giøre alle witterligt, att paa thett wore vnndersotte, alle oc huer, fattige oc riige, her vtj Nørre Jutland, som ther[is] rett till Wiborg landzting her ephther besøgindis worder, att theris breffue eller andett, huad the haffue [me]tt at fare, skulle icke aff regenn, snee eller gudzs wederlig forkommes, haffue wij aff wor synnerlig gunst oc naade, then menige mand till nøtte oc fordeel, vndtt oc giffuit oc nu mett thette wortt obne breff vnde oc giffue then wor oc kronnens kircke, sancti Hans kircke hoesz sanctj Hans closter vtj wor kiøbsted Wiborg liggerndis, att mue oc skulle were oc bliffue till itt dommhuss, ther vdinden dom oc rett att szette oc ther samestedts landztingett att holdis, oc ther fore wore dommere ther same stedzs, som nu er oc her ephther kommendis worder, thett alle tiid att haffue vtj heffdt oc forswar. Thi forbiude wij alle, ehuo the helst ere eller were kunde, serdelis wore fogitther, embitzmend oc alle andre, same wore landzdomere her emod paa for<sup>ne</sup> kircke, ephther som forscreffuit staar, att hindre eller vtj noger maade forfang att giøre, vnnder wortt hylliste oc naade. Giffuit paa wortt slott Aalborghusz fredagenn nest ephther wor herris himmelferdzs dag aar etc. mdlj. Vnder wortt signett.

Christian.

Original paa Pergament. Geh. Ark. (tidligere i Viborg Raadstuarliv).

## 369.

1552, 8 Juni. Kjendelse af Viborg Stiftsøvrighed og Kapitel (Tamperret) om forskjellige Misligheder ved Kirkegaardenes Fredning, ved Kirkeværgernes Bestyrelse af Kirkemidlerne og ved Kirkeværgernes Udvælgelse.

Afskrift i Viborg Stiftsarkiv. Trykt i Suppl. til Kr. 3dies Hist. S. 230—32.

## 370.

1552, 14 Juli (feria 4<sup>ta</sup> post dom. Exaudi). Christiani 3<sup>iiii</sup> Vidisze effter en Commiszarii Dom imellum Dom Prousten i Viborig oc sl. Hendrick Knudtzøn Ridder anlangende en Eng, som Dom Prousten tildømes.

Gammel Fortegnelse over Breve i Kapitlets Skuffe.

## 371.

1552, 9 September. Hovedsmanden paa Aalborghus anviser efter kgl. Ordre Superintendenten i Viborg Stift nogle Kamre m. m. i Helliggesthuset i Aalborg.

Jeg Jacop Brockennhus thill Nackebøll, høffuitzmandtt paa Olborighus, gjør alle witterliggt, att jeg nu paa ko. mat<sup>is</sup> mynn aller nadigste herris wegne, effther cantzelleren Jahann Frisis befallingh paa forbemeltt ko. mat<sup>is</sup> wegne, haffuer weritt wdj Helligesthus heer wdj Aalborg och ther wdlaggt hederlig mandt mester Kieldtt Jwll, superintendent wdj Wyborig stichtt, two kamere mett skorstene wdj then søndre partt aff then østerste hus wdj for<sup>ne</sup> Helligesfhus fraa porthen och y sønder till enden aff for<sup>ne</sup> hus, for sinn woningh och werestedtt, naar som helst handt hiidtt komer att wdrette och bestille paa sinn embitz wegne. Och thertill haffuer jeg wdlaggt hannom en kieldre till sinn øll norden for porten wnder same hus, och stald till iij heste norden op til closteret wden for graffuen, och rom offuer stalden att legge hiø paa till same heste. Till ydermere windisbørdtt, att szaa er wtj sandhedtt, som for<sup>uitt</sup> stander, trækker jeg mitt signett nedden paa thette mitt obne breff. Datum Olborighus fredagen nest effther wor frw dag natiuitatis aar mdlj.

Gammel Paategning: Jacob Brockenhussis breff om bispens platz i Aalborg Hospital.

Papir med Segl. Viborg Stiftsarkiv, Bispestol I, 5.

## 372.

1552, 7 Oktober. Tingsvidne fra Storvorde Birketing, at Storvorde og Segelflod Kirker i Mands Minde have ligget til Viborg Kapitel.

Clemen Cre[ste]nssen ij Storuardu, then dagh ting hører tiill skreffne Storuardu berck ting, . . . n<sup>1)</sup> Høg tiill Klarup gordh, webner,

<sup>1)</sup> Ulæseligt formedelst Huller i Papiret. Jørgen Høg ejede efter Dsk. Atlas V, 75 Klarupgaard 1558.

Peder Nilssen j Uordu, Nils Pederssen *ibidem* och Seffren Anderssen giøre wettherligt for alle *met thettæ* wort obne breff aar ephther guds byrd mdlj<sup>o</sup> ffredag nest for *sancti* Dionici dag war skiicket for oss poo for<sup>ne</sup> ting fornumstigh mand Peder Scriffuer j Lundby, lydeligh æskiith och fick ett fuldh vuildige tings winne aff viij vuildige danne men, szom ær Nils Crestinssen ij Keld gord, Seffren Mechilssen ij Segelflo, Las Tamissen *ibidem*, Jens Juel, Nils Laurissen ij lille Uordu, Nils Keldssen, Espen Nilssen ij Uordu och Jens Pederssen ij Abelgord. Tiisse for<sup>ne</sup> viij danne men alle endrectteligh wonne *met* helgens eed och ij vpractte finger jnden alle iij stocke poo for<sup>ne</sup> ting, ath *thet* war *thennom* fuld wettherligt j guds sandhet, saa lenge szom *thennum* kand lengst myndis, tha haffuer Storuordu och Segelflo kiercker wæriith tiill capetiil y Wyborigh mett forszuar, regenskab, giesterij och all sin rettighet, szom aff for<sup>ne</sup> kiercker haffuer gongith aff arrilds tiidh, och jcki nogenn biskob eller prouest eller nogenn anden haffuer beuarett segh ancten *met* giesterij, regenskab æller nogen anden kierkens vdtgiift at vpberer vden hederlig capetiill ij Vyborigh, och jckj heller hauer nogenn skiicket prester tiill for<sup>ne</sup> kiercker ander en for<sup>ne</sup> capitill. Att saa gick och foer j guds sandhet, szom forscreffuet stander, *thette* bekennde wj *met* woris jndsegeller neden poo *thette* wort obne breff. Datum vt *supra*.

Papir med Segl i Viborg Stiftsarkiv, »Domkapitel» Nr. 61.

## 373.

1553, 1 Februar. Povl (Noviomagus) tilskrifer Mester Kield Jul om det Svar, Kongen og Kansleren havde givet paa en Forespørgsel fra Mester Kield om en Præst, der havde begaaet Ægteskabsbrud.

*Salutem per Christum nostrum redemptorem. Negotium eius sacerdotis, de quo scribis, vigilantissime domine superintendens, cum Regie Maiestati presente cancellario proponerem, respondit mihi cancellarius per instantiam, an prior Hafniensis ad diuum spiritum, qui in scortatione nuper deprehensus est, in eo monasterio tollerari posset? Contrarium enim iudicatum erat per superintendentem Selan[diæ], vt ad aliud monasterium in Schania relegaretur. Hoc si iudicium ferre cogatur scortator, quid metho imponendum sit, tu ipse, ait, iudica. Cum casum facti eius aliqualis cum innocentie declaratione explicarem,*

dixit se non posse credere, hoc modo accidisse, vt dolo deceptus cum meretrice (existimans vxorem esse propriam) coerit. Rex simpliciter pronunciauit, eum non ferendum esse pastoris in officio in tota illa diocesi. Habes responsum. Bene vale cum omnibus tuis. Datum Neoburgi, vigilia purificationis anno 1553.

Tuus Paulus.

Udskrift: Clarissimo ac doctissimo viro domino Magistro Chiliano, ecclesiarum Wiburgensium vigilantissimo superintendenti, suo domino vera obseruantia colendo.

Senere Paaskrift: Littera ut videtur *Magistri* Pauli Noviogmagi de sacerdote metho.

Original i Viborg Stiftsarkiv. (\*Kuriøse Papirer\* Nr. 7.)

## 374.

1553, 22 April. Landstingsdom, hvorved Aars Herreds Sandemænd fældes, fordi de have svoret Præsten i Smørup hans Ejendom fra imod hans Lovhævd's Lydelse.

Erik Skram til Hastrup, Axel Juel til Villestrup, Landsdommere udi Nørjotland, Jver Krabbe, Høvedsmand til Koldinghus, Hartvig Tomessen til Palsgaard, Niels Markvordsen til Mejlgaard, Niels Rosenkrands til Ryhave, Kristoffer Lunge til Odden gjør vitterligt, at Aar efter Guds Byrd 1553 Løverdagen næst for Søndag Jubilate paa Viborig Landsting var skicket hæderlig Mand Hr. Kristen Madsen i Smørup, Sognepræst til Brorstrup Kirke, og haver hidstævnet Ytti Pedersen i Aars, Tames Povelsen i Lønderup og deres Medbrødre Sandemænd i Aars Herred for et Tog og Markskjel, de have gjort en Tid lang siden imellem Smordup Mark og Vestby Mark, og mente, at de havde gjort Ed imod Ed og soret hannem den Ejendom fra, som haver ligget til hans Gaard af Arilds Tid, imod hans Lavhævd, som han derpaa haver. Og tre af for<sup>ne</sup> Sandemænd, Ytti Pedersen, Thames Povelsen og Lavrids Gied i Sønderlund, mødte paa deres egne og deres Medbrøders Vegne og sagde, at de vidste ikke andet, end de havde soret Ret, og fremlagde en Tingsvinde, lydendes, at de havde esket Lavhævd for, og ingen der komme uden en Vidisse her af Landsting, som var udgivet efter Lavhævd'en, item en anden Tingsvinde, lydendes paa Sundsiig. — Derimod først i Rette lagde for<sup>ne</sup> Hr. Kristen en klar Vidisse her til Landsting udgangen, lydendes Ord fra Ord efter den gamle Lavhævd, som var og for Sandemændene, før de gjorde deres Ed, og mente, at de

burde sig derefter at rette efter menige Vis og Brug her udi Riget, enhver at maa og kunne dermed at forsvare, hvad man i Haand og Hævd haver. Derefter beviste han strax med 24 Synsmænd, først otte, dernæst andre otte, siden tredie Gang andre otte, og alle endrægteligen havde vundet og hjemlet, hvor for<sup>ne</sup> Sandemænd havde soret og ganget imod for<sup>ne</sup> Lavhævd. Og beviste han, at Sandemænd vare stevnet og kaldet til samme Syn, eftersom samme Synsmænds Breve og Varselbrev ydermere bemelder og indholder, og satte fordi udi Rette, om de havde gjort Ret dermed eller ej, efter[som] de havde soret ind i Lavhævden og soret hannem den Ejendom fra, som hans Lavhævd paalyder. Med flere Ord og Tale, dennem derom imellem løb. Da efter Tiltale, Gjen-svar, Breve og Bevisninger og Sagens Lejlighed, som forskrevet stander, sagde vi der saa paa for Rette, at efter for<sup>ne</sup> Hr. Kristen Madsen lod læse en Vidisse af den Lavhævd, lydendes paa den Ejendom, som han havde i Haand og Hævd, og de sore imod same hans Lavhævd, da vide vi ej andet, end de haver svoret Uret og imod Recessen og bør derfor fældt at være og bøde imod Bonden og Konningen efter Loven, emeden for<sup>ne</sup> Hr. Kristens Synsmændsbreve og hans Bevisninger stande ved Magt, og samme deres uret Tov og Ed ikke at komme for<sup>ne</sup> Hr. Kristen eller Kirken til Skade eller under Øjne imod sin Lavhævd i nogen Maade, emeden samme Brev stander ved Magt. Jn cujus rej testimonium (osv.)

Afskrift i Viborg Stiftsarkiv, Aars Herred. — Det omtalte Lavhævd s. 1480, 20 Juni. — 1552, Tirsdag før Cathedram Petri, lod Hr. Kristen Lavhævden oplæse ved Aars Herredsting og lod sig af flere i Egnen barnefødte Mænd give Tingsvidne om, hvor Hr. Mikkel Hafreland havde været, og at ingen tidligere havde givet Last eller Kjære paa Lavhævden, uden Hr. Peder Lykke for 20 Aar siden og mere havde krævet Sandemænd paa den østre Side, hvilke dog ikke gjorde deres Tog.

## 375.

1553, 4 November. Sandemændstog mellem Østernøager Mark og Grynderup Mark og mellem Østernøager og Aalestrup Mark i Gislum Herred.

Alle mend, thette breff syer eller høre lesze, helsszer wy Seuerin Pedersszen y Østrup, herrits fogitt till Gyslom herritsting, Anders Jensszen y Morom, Jenns Mortensszen y Østrup, Niels Pouilsszen ibidem, Jenns Jensszen y Tystedt, Peder Jbsszen y Gislom, Vogen Lauritssen ibidem, Morthen Knudsszen y Swingilbiere, Jep Jffuersszen y Stystrup, szom sandemend ære, oc Cresten Scriffwer y Morom. Kundgiøre wy, ar ep-

ther gudts byrd leffuerdag nest epther alle helgens daag paa for<sup>ne</sup> ting war skickett Jens Christensszen y Norager paa erlig oc welbyrdug mandts wegne Hans Styge till Holbeckgaard, ther loffueligen eskitt oc fick et fuld tings winde aff viij danne mend, szom er Laurits Lauritsszen y Elkiar, Mats Pedersszen y Fondrup, Seuerin Logens y Swldrup, Jesper Andersszen y Westrup, Cresten Mattsszen y Sockbeck, Niels Eskilsszen y Fondrup, Cresten Nielsszen y Damergaardt oc Sweninck Andersszen y Nyrup, huilcke for<sup>ne</sup> otte danne mend ther alle wonde paa troff, sel oc rette sandigen mett oprackte fingere oc helgens [eedt], attj hørde oc szaa samme dag paa for<sup>ne</sup> ting, att for<sup>ne</sup> sandemend y for<sup>ne</sup> herrett lidelig kwndgiorde thieris toff oc marckeskiell, szom thy war loffuelig opkreffuett att swere mellom Østernarager marck oc Grønderup. Først satte thy trebonden styen vdj Horssmossze. Szaa rett nør tiill anden trebonden styen. Szaa nør tiill trydie trebonden styen, szom thy satte norden weedt then skoffveye, szom løber fraa for<sup>ne</sup> Østernarager. Szaa nør ther fraa oc tiill fyarde trebonden styen, szom thy satte vdj hyrdebecken offuen for engen. Szaa nør neder tiill becken, szom thy satte trebonden styen. Thette kwndgiorde thy for rett marckeskiell mellom for<sup>ne</sup> Østernarager oc Grønderup marcke etc. Framdelis wonde oc for<sup>ne</sup> danne mend paa troff oc sandigen, att for<sup>ne</sup> Hanns Styge hadde ladett opkreffue for<sup>ne</sup> sandemend tiill att swere marckeskyell mellom samme Østernarager och Allestrupmarck. Thaa framgyngne en aff sandemenden, szom war Anders Jensszen y Morom, kundgiorde oc bestodt, att hand oc hans mettbødere, then tyd sandemend vdj for<sup>ne</sup> herritt, hadde tiillforne giortt theris toff oc marckeskiell mellom for<sup>ne</sup> Østernarager oc Alestrup, och forwyste samme syn toff, først paa en styen, szom stander norden weed Tuersyg. Szaa nør att en andheffde oc tiill en styen, stander sønden wed then veye, szom løber fraa Allestrup oc tiill Østernarager, oc szaa tiil thy trebonden styen, szom sandemenden satte wed Horssmossze, szom forstander. Thet forwyste hand for rett marckeskiell mellom for<sup>ne</sup> Østernarager marck oc Allestrup marck. Att szaa er gangen oc farne, szom forstander, thet wynder wy mett wore jnzegeler hengendis neden for thette vort opne breff. Datum vt supra.

Paategninger: Gislum Herredsting 6 Septbr. 1595. — Fire samfulde Ting 1597. — Viborg Landsting 22 Oktbr. 1597.

Original paa Pergament med vedhængende Sigiller. Viborg Stiftsarkiv, Gislum Herred.

## 376.

1553, 26 December. Kongebrev til Mester Kield Jul, at Kongen har offergivet den Skat af 6 Daler, som hver Præst, og af 1 Daler, som hver Degn skulde yde, paa Grund af disses Armod. De alt betalte Penge skulle gives tilbage.

Christian (osv.). Vor synnerlig gunst tilførn. Wiider, att szom etther wel formercker, att wij haffue ladett wore obne breffue vdgaæ till alle szogneprester oc szognedegne offuer alt wortt riige Danmarck vdj saa maade, att huer prest skall komme oss till hielp mett vj daler oc huer degen mett j daler, tha eptther thij wij formercke, att ther er stor armod eblantt prester oc degne, oc mange skulle storligen forarme thennom, om the same skatt vdgifue skulle, ere wij for slig leylichetz skyld tilfredz, oc wille forskoone sogne prester oc sogne degne mett same skatt, oc haffue wij laditt wore breffue vdgaæ till wore lensmennd, som haffue befaling paa att vpbere same presteskatt, att ther szom the haffue vdgifuitt nogitt aff same skatt, tha skulle the strax antuorde thennom same skatt tilbage, szom huer vdlagtt haffuer. Thette mue i gifue prester oc degne tilkiende offuer allt Wiborg stigtt, att the kunde wiide thennom ther eptther att rette. Befalindis etther gud. Schreffuitt paa wortt slott Kollinghus anden Juledag aar eptther Christi fødszell mdluiij. Vnder wortt signet.

Udskrift: Oss elskelige hederlig oc høglerde mand Mester Kield Jull, superintendentt vdj Wiborg stigtt.

Papir med Segl i Viborg Stiftsarkiv, Forordninger, 1, 7. — At Aaret her er regnet fra 1ste Juledag, fremgaar af andre Kongebreve fra denne Tid i Reg. Dipl. Julen 1554 tilbragte Kongen paa Nyborg Slot.

## 377.

c. 1553. Brev fra Peder Palladius til Superintendenten Dr. Oluf (Chrysostomus i Vendelbo Stift) om en Præst, der har begaaet Manddrab.

Dei gratiam et pacem per Jesum Christum, et ipse te, mi domine superintendentens Doctor Olaue, domine et frater in Christo charissime, quem extinctum esse rumor apud nos spargit, diu sanum et incolumem ad suam gloriam et multorum salutem conseruet, amen. Quod scribis de ministro verbj, homicida proh dolor, sed absoluto etc., multæ circumstantiæ sunt hic considerandæ: 1) Tempus, si hoc anno vel superiori vel ante plures annos factum sit etc. Sed litteræ tuæ habent ante annum; est igitur recens factum et messis absolutionis adhuc in herba est. 2) Locus. Si in eadem dioecesi est, nimis prope est. Nosti pro-uerbium de pica. 3) Persona, cum debeat alios a vitiis et a vitio ho-



mucidij etiam perpetuo dehortari. 4) Conditiones hominis, an sit ad iracundiam inclinatus, vt eo citius ad ferendum homicidium, quod deus auertat, se accingat. Et alia multa sunt hic valde diligenter perpendenda. Decretum synodale vel ab antiquo tempore cautum habet, ne sacerdos homicida admittatur ad officium ante primam synodum celebrandam, vt executionem in domino Olauo Raffn, in domino Thoma in Speldrvp et aliis nosti. Longe alia res est in Noruegia, cum illic sit et fuerit hactenus ministrorum bonorum defectus maximus. Quod sit absolutus, ad generalem communionem fidelium receptio fuit etc. Meum itaque consilium in certos gradus diuidam, quod tecum volui communicare. 1. Si velit mutare dioecesin et superintendens Viburgensis velit ei ministerium verbi in sua dioecesi procurare. 2. Si transiret in Fioniam vel ad nos, vt expectaret suam fortunam extra patriam potius, quam cum scandalo diutius istic moraretur. 3. Si constitueretur diaconus pauperum in aliquo hospitali per annum vnum atque alterum. 4. Pinguiozem ædituatum acciperet ad tempus, humiliationis ergo. 5. Si in insulam aliquam, quæ vel vnum ad minus miliare marium a terra distat, in aliquo remotiori angulo, tanquam in Pathmos relegaretur ad certum tempus vel in perpetuum, si conditio fuerit tolerabilis in ministerio verbi, hoc est, si habeat illic, vnde viuat. 6. Si nihil horum fieri poterit, vt maneat illic, quo tu missurus es eum, donec innotuerit parochianis homicidium ipsius et in eo fuerint scandalizati. Deus impertiatur ei suam gratiam, vt cum fructu Christi euangelium doceat. Amen.

Pet. Pall.

'Gammel Paategning: Copie aff doctoris Palladij sententia de sacerdotibus homicidis. Nedenunder disse Ord med andet Blæk, men, som det synes, med samme Haand, er tilføjet: Idem iudicium est de sacerdotibus adulteris. — Længere nede findes Tallet 53, hvilket muligvis skal betegne Aarstallet 1553. Senere kan det heller ikke sættes, da Dr. Oluf Chrysostomus døde i Nybr. 1553. Smgln. Rørdams Universitetshist. I, 431. Smlgn. Nr. 373.

Viborg Stif.sarkiv, Kuriose Papirer, 6.

### 378.

1554, 27 Marts. Kannik Splid Fasti skænker sin Kapellan Hr. Knud Nielsen i Aalbæk en Gaard i Lime Sogn.

Jeg Splid Fasi, Kannik udi Viborg, kjendes for alle med dette mit aabne Brev, at efterdi Hr. Knud Nielson i Aalbæk, som er min

Kapellan til Lime Kirke, haver tit og ofte været hos mig og desligeste paa Kapitel og beklaget sig, at han haver ikke uden den ene Sogn, saa at han kan ikke have sin Underholdning derudaf, og ej heller kan have saa meget at avle paa i den Boel, han nu udi boer i Aalbæk, at han kan have sin Føde og Underholdning: hvorfor at han haver begjert for Guds Skyld, at jeg vilde unde hannem en af mine og Kirkens Gaarde at bo udi, at han kan avle for sig og sin Hustru og Hustyende, og hialpe dennem med, hvis hannem ikke kunde tilrække. Thi haver jeg for Guds Skyld og for Superintendentens med andre Dannemænds Bøns Skyld undt og tilsagt fornævnte Hr. Knud Nielsøn en af mine og Kirkens Gaarde i fornævnte Lime Sogn, som heder Sønderhede, som Anders Thomesøn og Jens Thomesøn ibor, at skulle nu ad St. Mikkelsdag førstkommendes annamme, bruge og selv besidde, den Stund han tjener til for<sup>ne</sup> Lime Kirke. Til Vidnesbyrd (osv.) Datum Viborig 3 Dag Paaske Aar Mdluiij.

Afskrift efter Viborg Stiftsbog af 1690, hvor findes tilføjet: Men som den daværende Præst Hr. Knud intet siden lod søge eller anfordre om den, fik det ingen fremgang, hvorfor den siden er henskipt og skjødet under Kaas Gods.

## 379.

1554, 28 Marts. Vidnesbyrd af Viborg Kapitel, at Smørup, saa længe de nævnte Kanniker kunde mindes, har været Præstegaard til Brorstrup Kirke, Aars Herred.

Vi efterskrevne Niels Fris, Kantor i Viborg, Kield Olufsen, Jens Hansen, Splid Fassi, Jens Mickelsen, Kanniker ibidem, Jens Nielsen, Vicarius ibidem og Sognepræst til Røding Kirke, gjør vitterligt, at Aar efter Guds Byrd 1554 den Onsdag næst efter Paaske for os udi Kapitels Hus udi Viborg var skicket hæderlig Mand Hr. Kristen Madsen, Sognepræst til Brostrup Kirke, og begjærde af os, som ere de ældste Præstemænd udi forskrevne Kapitel, hvad os vitterligt er om den Gaard Smordrup og have spurgt. og hørt af Forældre og andre trofaste Folk, om samme Gaard haver været holdt for ret Præstegaard og Præstesæde til Brorstrup Kirke eller ej, paa hvilket vi svarede og vidne paa Tro og Sandhed, at det er os vitterligt i Guds Sandhed, at saa længe, som vi kunne længst mindes, den ene i 36 Aar, den anden udi 50 Aar, den tredie udi 40 Aar, den fjerde udi 32 Aar, den femte udi 32 Aar og den sjette udi 50 Aar, da haver for<sup>ne</sup> Smordrup været ret Præstesæde, og Sognepræst til Brostrup, Ravnkilde og Haverslev Sogne haver altid

haft fornævnte Smordrup for sin rette Residens og Præstegaard. Det samme have vi og af Forældre og andre trofaste Folk hørt og spurgt, og ej vi have hørt eller forfaret, at enten Bisperne eller nogen anden haver haft videre Ret til fornævnte Smordrup end til andre Præstegaarde her udi Stiftet udi nogen Maade. Til Vidnesbyrd trykke vi vore Indsegler neden paa dette vort aabne Brev. Datum ut supra.

Afskrift, bekræftet af Biskop Peder Villadsen, i Viborg Stiftsark., Aars Herred, Ravnkilde Sogn. Smsts. Kopier af Vidnesbyrd 1) af Peder Stub, Sognepræst til Aars Kirke, og Søren Lavridsen, Sognepræst til Hornum Kirke, »som er de ældste Præster udi Aarsherred«, at saa længe de kunde længst mindes, den ene i 43, den anden i 40 Aar, har Smordrup været ret Præstesæde (osv. som ovenfor), dat. Katharina Dag 1551, og 2) af Jens Nielsen, Sognepræst til Durup, og Provst i Gislum Herred, Peder Tomesøn, Sognepræst til Farsø, og Lavrids Eriksen, Sognepræst til Tisted, som de ældste Præster i Gislum Herred, at saa længe de længst mindes kunde, den ene i 26, den anden i 31 den tredie i 30 Aar, har Smordrup været ret Præstesæde (osv. som ovenfor); dat. Mortens Dag 1551; 3) Landstingsvidne udstedt Pastelavns Lørdag 1552 af Erik Skram, Axel Juel, Herman Skel, Landsdommere, og Jens Skriver, Landstingshører, over et Tingsvidne af 1480 om et Lovhævd paa Smordrup Gaard til den hellige Kirke og Bispedommet, givet Hr. Thomas Skel, Præst til Aars; 4) af et Tingsvidne af 1467 af Aars Herredsting, givet Hr. Jens Jensen, Præst i Aars, paa Biskop Knuds Vegne, »at det Gaardsted i Smordrup, som Sandemænd svore til Brorstrup Kirke, er Kirkens rette Gods, og var det given til fornævnte Kirke over 100 Aar siden af den Præst, som hedder Hr. Eske, hvilken Præst ligger for den søndre Kirkedør ad Brorstrup Kirke«; 5) af et Tingsvidne af Aarsherred 1467, givet Hr. Didrik Svan, Præst i Skivum, at Sandemænd svore den vesterste og sønderste Gaardsted i Smordrup til Broderstrup Kirke; 6) Landstingsvidisser, dat. Viborg Snapslandsting 1555, udstedt af Erik Skram til Hastrup, Axel Jul til Villestrup, Landsdommere, og Peder Skriver, Landstingshører, af et Lovhævd af 1501, hvorved Hr. Gregers i Halkjær, Bispens Official i Aarsherred, indvorde Ravnkild Kirkes Ejendomme, og 7) af et Tingsvidne af Aarsherred, givet Hr. Thomas Vildt, Sognepræst til Ravnkild Kirke, paa Sandemænds Tog mellem Brorstrup og Ravnkilde Marker. (Smign. ældste Arkivregistraturer 2, 263 ff.) — 1555, Palmesøndag: To Sognevidner fra Ravnkilde og Brorstrup om, at Smordrup i Mands Minde har været Præsteresidens, udstedte paa Hr. Kristen Madsens Forlangende af »Kristian Jensen, Præst og Kapellan til Ravnkilde«.

## 380.

1554, 27 Maj. Sognevidne fra Tøndering om Durup Præstegaards Tilliggende<sup>1)</sup>.

Wii effther<sup>ne</sup> Mas Bundhe y Tønneringh, Niels Moybeck ibidem, Michil Andersssen i samme sted, Niels Andersssen, Rasmus Knudsszen, Peder Jepsszen, Michil Braanij, Seuren Thamesszen, Nis Lasszen y Tønneringh, Pouel Thuesszen y Lund, Symen Willasszen ibidem, Chresthen

<sup>1)</sup> Følgende Vidnesbyrd af 21 Oktober 1518 om Tøndering Præstegaard, som ved en Fejltagelse ikke er blevet anført tidligere, medtages her:

Jegh Anders Skeyll thill Hegned kiendis oc gjører witherliigt for alle mett thette mytt obne breff, att jegh aldrigh haaffuer hørdt, spordt eller fornommen, oc ey jegh kandt selffuer mindis antten y her Henrickis tiid eller y her Andersis thiid, att

Nielsszen y Thowstrop, Jens Quist *ibidem*, Jens Symensszen y Tønneringh och Chresthen Symensszen *ibidem* gjør witterligt for alle met *thette* wort obne breff, att oss alle fuluithterligt er i rette gudtz sandhiid, saa langt som wij kand lengst mindhe, huer *effther* syn aaldher, *somme* i xxx aar, *somme* y xl aar och *somme* y lx aar, tha haffuer thi iij agger, som ligger paa broen willholme nest *østhen* til weien, som nw er ord y v agger och indlucth med en grob y then nær endhe, ligget och werit til Dwrop prestgard wlasth och wklauffet i alle madhe, och aldrih wij haffuer hørd eller spord aff gamle foereldher noghen klaffue ther paa, føren nu y aar erlig och welbyrdugh mand Yffuer Krabbe til Østergard lod taghe ther paa. Til ydermere vintnesbyrd trycker wij wore indzegler nedhen paa *thette* worth obne breff. Giffuit y Tønneringh søndag nest *effther* trinitatis aar etc. mdluij.

Samtidig Paategning: breff paa Wilhollme.

Papir med Segl, Viborg Stiftsarkiv, Harre Herred, Durup.

## 381.

1554, 29 Maj. Kongebrev (til Sjællands Biskop) om at berramme en 3 Dages Bedefest afholdt, ligesom i forgangne Aar, paa Grund af Krigen i Tyskland, og at tilskrive de andre Superintendentter derom.

Christian (osv.) Wor synderliige gunst tiillform. Wider, att wij haffuer fangiitt *ethers* schriiffuellsze, vdi huilchenn wij nogsom forfarer *ethers* gode mening oc betenckede, som y oc doctor Machabeus haffue offuerweytt, att for then farliige tiidt, som begiiffuer sig medt thenne store krigs handell wdj Tyskelanndt, sameledis for mange andre merckelige orsage schyldt wore well nyttheligt oc giordis behoff, att ther berammedis iij bede dage, som vdi forgangen aar scheedt er. Tha giffue wij *ether* tilkiende, att oss synnis szaa gott att were, som y *thet* betenckt haffue, bedendis *ether* therfor oc begierer, att y wille strags beramme szamme bede dage, paa huad tiidt *ether* synnis besth werre, oc *thet* forschriffue tiill alle superintendentter offuer alt ritig, oc alt beskeedt,

---

ther haffuer gangitt mere aff then presth gaard y Thønneringh oc thiill Spøttherwp indstedz maall oc giesthrij. Att saa er y sandhed, *thet* winder iegh mett mytt indzegell nedhen paa *thette* mytt obne breff. Ex Hegnedt søndag *effther* sancte Lucas euangeliste dag mdxlvij.

Orig. med Segl, sammesteds.

huorledis the huer vdj sith stigt schulle bestiille om same bede dage, szaa att thet ther mett maa gaa chriisteligenn oc endeligenn tiill. Ther mett schier osz synderligenn tiill wiillige. Befalindis ether gudt. Schreffuit paa wort sloth Kallinghus Tiisdagenn nest ephther S. Vrbanj dag aar etc. m d liij. Wnder wort signet.

Papir uden Udskrift eller Segl, i Viborg Stiftsarkiv. Forordninger, I, 8. En senere Paategning lyder: til Bispnen Mag. Jakob Skiønning (atter rettet til: Kield Jul) — Indholdet viser imidlertid tydeligt, at det er skrevet til Peder Palladius.

## 382.

1554, 21 Septbr. Kongebrev, at udenlandske Kjøbmænd ikke maa handle paa Landsbymarkederne.

Wij Christian <sup>(osv.)</sup> helse etther alle wore fogeder och embitzmenndt offuer allt wortt lanndt Nørrejuttlanndt kerliigen mett gud och wor naade. Wiider, att effterthij wore wundersaatte, menige kiøbstedzmenndz fuldmegtige offuer allt wortt riige Danmarc, som heer huos oss forsamblett werett haffuer, thennom haardeligenn for oss beclagett haffue, att en stoer partt aff theris neringh och bierringh thennom betagis vdj thett, att thee mannge marckeder holdis paa lanndzbyernne, och mannge vdenndiske kiøbmenndt thennom besøge och ther giøre wore och riigens jnndbyggere stoer forpranng, thaa effterthij wij icke kunde afflegge forskreffuene marckeder, som vdj saa maade holdis paa lanndzbyernne, bede wij etther alle och huer strengeliigenn byude, att huor sliige marckeder paa lanndzbyernne vdj etthers leenn holdis, attj effter thenne dagh icke tilstede nogenn vdennddische kiøbmenndt att besøge sliige marckeder och ther handde och wandle. Ther som der findnis nogenn vdennddische heer emodt att besøge samme marckeder, som kiøbe eller selge, och bliiffue ther offuer befundenn, thaa skulle i haffue fuldmagtt att tage frann thennom huis thee haffue mett att fare, och huis vdj saa maade bliiffuer thennom franntaget, skall halffdeelen thenn beholde, som paaclager, och anddenn halffdeelen till thennom, ther paagriber. Fordriister segh och nogenne aff etther att see igiennom fingere mett nogenn vdennddische heer emodt att bruge forskreffuene marckeder, som holdis paa lanndzbyernne, thaa wille wij lade ther offuer straffe (om paaclagis), som tilbørligtt er. Giiffuiitt paa wor gaardt vdj Odennsse sancti Matthej apostoli dagh aar etc. mdliij, vnder wortt siignett.

Original paa Papir, Gch. Ark. (tidligere i Viborg Raadstuarliv).

1554, 4 Oktober. Kongebrev til Mester Kield Jul om i Forening med Stiftlensmanden Otte Krumpen og Herredsprovsterne at undersøge Præsternes Underholdning i Stiftet og gjøre Forslag derom, at Sagen endelig kan ordnes.

Christiann <sup>(osv.)</sup> Wor sønderliigh gunsth tillfornn. Wij giiffue etther till kenne, att thiitt och ofte kommer ther mannge sognnepresterne for oss och thennom beclage, hurledis att thee icke haffue sliigh tilbørlige wnderhollingh, som thee kunde holle thennom aff, och wij ther offuer thitt besueris mett sliige clagemaal, som for oss kommer. Thaa paa thett att wij en ganng for alle kunde giøre ther sliigh skiickett paa, och huer sognnepresth, som icke hagde en tilbørlige renntte, som hanndt kunde haffue synn wnderhollingh aff, kunde tilleggis thet, som tilbørligt vor, haffue wij ladett wore breffue vdgaee till alle wore lennsmenndt, som haffue thee geysliige vdj beffalingh offuer allt wortt riige Danmarck, att the mett superintendenntterne schulle omdrage huer vdj sitt stügtt, som hanndt haffuer thee geysliige vdj beffalingh, och ther forfare, huilcke sognneprester som haffue brøsth till theris wnderhollingh. Thij bede wij etther och begiere, atj strags mett thêtt allerførste wille giiffue etther mett oss *elskelige* her Otte Krumpenn, riidder, wor mandt, raad och marsch vdj wortt riige Danmarc, offuer allt Wiiborgh stügtt och paa beleyliigh steder vdj huert herrett mett for<sup>ne</sup> her Otte Krumpenn forsambler prouestenn och alle sognnepresterne baade aff kiøbstederne och paa lanndzbyerne, och forfare, huilcke som brøsth haffuer till theris vnderhollingh, och huilcke sognneprester som thaa frankommer och thennom vdj saa maade beclage, attj thaa mett for<sup>ne</sup> her Otte Krumpenn och herretz prouestenn offuerweyer, huad thennd haffuer att auffle till synn prestegaardt, och huad tiende och andenn renntte som hanndt haffuer till inndkomme aarligen paa hanns embitz wegne, saa thett ther om bliiffuer grundeligen forfaret, och huilcke som i formercke att brøsth haffue, attj paa clare register lader thennom optegne, huad huer haffuer till vnderhollingh paa hanns embitz wegne, och mett for<sup>ne</sup> her Otte Krumpenn och herretz prouestenn offuerweyer, hur aff wij thee sognneprester, som brøsth haffue, kunde tilligge saa møgenn renntte, som thee nøttøfteligen behoff haffue, och alleiid kanndt bliiffue till sognneprestenn att wnderholle, attj thett etthers betenckennde paa samme register huos huer prestes naffnn lade opschriiffue, och samme register; strags att thett giordt er, lade thill oss

forschiicke. Och wille wij, attj thette strags fortager och ther giører en ende paa, och førdre, att for<sup>ne</sup> her Otte Krumpenn giiffuer segh mett etther om samme erennde att vdrette, paa thett att wij siidenn kunde lade etther och her Otte Krumpenn paa en beleyliigh tiidt till oss forschriffue och mett wore *elskelige* Danmarckis riigis raadt en gang for alle giøre ther en skiick och ordenningh paa, saa huer sognepresth kunde bliiffue forsørgett mett en tilbørligh wnderhollingh for synn tieneste, och wij icke alletiid schulle ther om bemødis och offuerløbis och huertt aar giøre ther en besønnderlig schiick ther paa. Heer mett skeer oss synnderliigenn till willie, och forlade oss ther wisseliigenn till. *Befallenndis* etther gud. Schreffuiitt paa wortt slott Nyborgh torsdagenn nesth effter Sancti Michels dagh aar etc. mdluij. Wnder wortt siignnett.

Udskrift: Oss *elskelige* hederligh och høyerde manndt Mester Kield Juell, superintendenntt vdj Wiiborgh stiigtth.

Papir med Spor af Segl. Viborg Stiftsarkiv. •Forordninger• I, 6.

## 384.

1554, 30 Oktober. Otte Krumpenn bekræfter paa kgl. Majestæts og Viborg Kapitels Vegne et af gode Mænd gjort Marke- og Herredsskjel mellem Rinds- og Gislum Herreder og Nøragergaards Mark og Torup Mark.

Jeg Otte Krumpenn till Skøterup, riider och Danmarckis riigis marsk, kiendis oc giør vitherliigt for alle mett thette mitt opne breff, att aar epher gudtz byrdt mdluij<sup>o</sup> thenn tysdag nest epher sanctj Simonis et Iude dag vor jeg mett fiere gode mendt forsamblett paa then trette, som haffuer begiffuit sig om thett heridtzskiell oc marckskyell, som sandmend aff Rindtzheritt och Gislomheritt nogen tiid syden forledenn giortt haffuer emellom Rindtzheritt och Gislomheritt och emellom Nøragergaardtz marck och Torupmarck, oc gode mend, som er erliig oc velbyrdiig mend Jørgen Løcke tiill Offergaardtt, Erick Skram tiill Thelle, landtzdomer vdj Nørjutlandt, mett flere gode mend nogen tiid syden forleden hagde veritt forsamblitt paa same marckeskiell och herritzkiell att grandske och forfare, om thett saa logligenn giortt vor, att thet borde ved magt att bliiffue eller ey, och for<sup>ne</sup> gode mend tha med erliig och welbyrdiige mand Hanns Stiige tiill Holbeckgaarde oc nogen aff lodtzeiger tiill Toruphye, som then tiid tiil stede hagde weritth, som er

erlige oc welbyrdige mand Niels Marqordssen tiill Melgaard oc Baltzer Maltissen tiill Rebstrup, hagde giortt thennom thet emellom tiill myndelighed mett alle tieris fuldberad wilge oc sambticke enn fuld komeliigheritz skell och marckskiell, som her ephther schreffuit stander, oc the gode mend tha hagde beginth fyrst fra then trejbonden stien, som stander swdoust wed then wey, som løber fran Nøragergaard och tiill Torup, saa wester ther frann oc tiill trejbonden stien, som wy ther satte, saa fremdelis rebrett tiill en stoer jordfast stienn, som liger westen wed nogen ager, saa swdoust ther fran och tiill andre trej bonden stien, som wy ther saatte, saa framdellis vdj swdoust tiil thenn store mosze, som wy ther satte then tridie gang trejbonden stienn, saa wester ad samme mosze tiil then stien, som sandmend ther thiill fornn saatt hagde, oc syden ydermere sted fran sted, som same gode mendtz breff ydermere wduiszer och indholder etc. Oc then tiid same forligelse oc skiell giortt bleff, wor jeg icke tiill stede, men wor forhindritt wdj andet kon. maitts. huerffue och forfalddt, oc ther for wdj dag haffuer grandgiffiligen giffuit agtt ther paa och forfaritt aldt legligheden ther om. Tha kunde jeg icke anditt eller retter forfare, end same marckskiell oc heritzskiell ligliigenn oc retliigen giortt er paa alle syder. Oc ther for haffuer jeg paa forbemellt kon. maitts. oc capitels wdj Wiborig wegne och medt Jep Anderssen y Tordup, som er sieluff eiger bunde, hans wilge och sambticke bejaett oc sambtichtt for<sup>ne</sup> skiell, som for<sup>ne</sup> gode mendtz och andre lodtzeigers breff jndholder oc wduiszer, som ther paa giffuit och giortt er. Tiill ydermere vitnsbyrd henger jeg mitt siignett neden paa thette mitt opne breff med hederliig mand her Kield Ollufsen, canick vdj Wiboriig, oc Jep Andersszens jndzegell hengendis neden paa thette wortt opne breff. Datum wt supra.

Pergament med 3 Seglremme; kun i den midterste et Sigil (Bomærke). Viborg Stiftsarkiv, Rindsherred i Almindelighed.

## 385.

1555, 14 Januar. En Del Kanniker og Provster i Viborg Stift erklære at have læst i Kejsler Frederik (Barbarossas) Love, at Skolepersoner ikke maas stævnes for verdslige Dommere; med flere Bestemmelser herom.

Joannes Joannis, Joannes Michaelis, Olaus Nicolai canonici ecclesiae Vibergensis, Michael Brunn lector Theologiae ibidem, Jacobus Petri praepositus provincie Rindt, Matthias Heggelundt praepositus pro-



uincie dictæ Szønderliungherit, Christiernus Mathie præpositus prouincie Aarsz, Jacobus Libbertt præpositus prouincie Hinborigh et Petrus Høgh parochus ecclesiæ Lostrup, notum facimus vniuersis nos in veteri quodam libro impresso inter reliqua hoc priuilegium Imperatorium ex nouellis constitutionibus Friderici Imperatoris legisse et audiuisse, quod singulis verbis sic habet: Hac igitur generali et in æternum valitura lege statuimus, vt nullus de cetero tam audax inueniatur, qui aliquam scholaribus audeat inferre iniuriam, nec ob alterius eiusdem prouincie delictum (quod aliquando ex peruersa consuetudine factum audiuimus) aliquando damnum eis inferat, scituris huiusmodi sacræ constitutionis violatoribus, et etiam ipsis, si hoc vindicare neglexerint, locorum rectoribus, restitutionem rerum ablatarum ab omnibus exigendam in quadruplum, notaque infamie eis ipso iure irrogata dignitate sua careant in perpetuum. Verumtamen si litem eis super aliquo negotio quispiam mouere voluerit, huius rei optione data scholarj coram domino aut magistro suo aut ipsius ciuitatis episcopo, quibus hanc iurisdictionem dedimus, conueniat. Qui vero ad alium iudicem eos trahere tentauerint, caussa, etiamsi iustissima fuerit, pro talj conamine depriuentur. Hanc autem legem inter Imperiales constitutiones sub titulo: Ne filius pro patre, interponi iussimus. Datum apud Roncalias anno domini millesimo centesimo quinquagesimo octauo, mense Nouembri.

In cuius rei testimonium sigilla nostra presentibus inferius sunt impressa. Datum Viburgh ipso die Foelicis presbyteri, anno domini mdlv.

Papir med Spor af 9 paatrykte Segl. Viborg Stiftsarkiv, Skole, I, 6. — Samstedts findes et ligelydende Vidnesbyrd, ligeledes med Spor af Segl, udstedt samme Dag af samme Mænd, dog at Joannes Nicolai prepositus prouincie Gislom nævnes isteden for Matthias Hegelund, og at Petrus Høgh ikke nævnes.

Vedlagt findes ligeledes en senere Oversættelse paa Dansk, hvortil Oversætteren senere har føjet et Uddrag af Haandfæstningernes Bestemmelser om Kannikers Frihed for at møde for verdslige Dommere (Valdemar Atterdag, Oluf), af Tord Degns Artikler, af Kirkeordinantsens og Kjøbenhavns Universitetsfundats Bestemmelser, samt et aabent Brev af Kong Frederik den anden af 8 August 1562 til Ribe, -at Borgemestre, Raad og Kongens Foged intet skulle befatte dennem med Skolepersoner eller sætte dennem i Byens Fængsel, men give Skolemesteren til Kjende, at han derfor skal straffe med Ris og paa andre Maader, eftersom Brøden er til, medmindre de have begaaet Manddrab og andre grove Synder og Laster, og de derfor af Skolemesteren og Superintendenten blive overgivne til Borgemestre, Raadmænd og Byfogden.\* Til Slutning paaberaabes, at Landsdommere og andre gode Mænd ogsaa altid have fulgt saadanne Privilegier, som ere givne Clerici og Skolepersoner. \*Og dersom den gejstlige Orden ikke maa nyde sine gamle Privilegier og Friheder, saa vel som de andre Stater (3: Stænder), da kan den ikke blive bestandig, men maa endelig blive øde.\* -- Smlgn. 1559, 2 Juni

## 386.

1555, 14 Februar. Kongebrev, hvorved Hjarbæk og Loldrup Præbender ved Viborg Domkirke tillægges Læse- og Skolemesteren sammesteds; de Indtægter, disse tidligere have oppebaaret af Kapitlet, skulle anvendes til Underhold for en Doctor i Medicinen. Præbendernes Bønder maa ikke udfæstes, saa længe de aarligen yde deres Afgifter, m. m.

Vi Kristian (osv.) gjøre alle vitterligt, at efterdi vi nogen Tid siden forleden have givet os elskelige Kapitel udi Viborg Domkirke vort Brev, liudendes, at paa det Domkirken der sammesteds maa blive ved Magt, saa haver vi Gud almægtigste til Lov og Ære, Kristendommen og Religionen her udi Riget til Gode, Gavn og Bestand, og paa det at unge Personer desbedre og ydermere tildrages kunne at give sig til Skole og øve sig i fri Kunster og Lærdomme, saa og menige Clerici til Bedste, Nytte og Gavn, undt og tilladt, at for<sup>ne</sup> Kapitel udi Viborg maatte beholde de første tvende Præbender, som vacerer der udi Domkirken, et til en god lærd Mands og Theologi Ophold, som retsindeligen skal og kan prædike og lære og læse i den hellige Skrift, og det andet at besørge en lærd Person med, som kan være Skolemester der sammesteds, som samme vort Brev videre formelder, og for<sup>ne</sup> Kapitel nu haver ladet for os berette, at der vacerer og ledig ere tvende Kannikedomme, det ene efter Mester Anders Glob, kaldes Hjerbek Præbende, og det andet efter Hr. Kield Olufssen, kaldes Luldrup Præbende, da have vi af vores synderlige Gunst og Naade, saa og paa det at for<sup>ne</sup> Læsemester og Skolemester, de som nu ere eller herefter kommendes vorder, saa meget des bedre kunne fange deres tilbørlige Underholdning, undt og tilladt, og nu med dette voit aabne Brev under og tillader, at for<sup>ne</sup> tvende Kannikedomme og Præbender med al deres Rente og rette Tilliggelse mue og skulle altid blive til for<sup>ne</sup> Læsemesters og Skolemesters Underholdning udi Viborg, og hvis Rente Skolemesteren hertil aarligen haft haver af Viborg Kapitel, skal herefter blive til en Doctors Underholdning in Medicina. Og hvis samme Kannikedomme mere Renter, visse eller uvisse<sup>1)</sup>, end det, som kommer til for<sup>ne</sup> Læsemesters og Skolemesters Underholdning, det skal forvendes til anden Gudstjeneste, og Kapitel at være pligtig at gjøre der Regnskab fore, dog saa, at for<sup>ne</sup> Læsemester og Skolemester, de som nu ere eller efter kommendes vorder, skulle skikke dennem tilbørligen udi Religionen og Skolen, som deres Embede

<sup>1)</sup> Her maa i Afskriften være udfaldet et Ord, »haver« eller lignende.

udviser. Sammeledes skulle de holde [de] Gaarde, som ligge til for<sup>ne</sup> Kannikedomme, ved Hævd og Magt, og Tjernerne, derpaa boendes ere, ved Lov, Skjel og Ret og ingen af dennem forurette mod Loven eller og dennem udfæste af deres Gaarde, imeden og al den Stund de aarligen til gode Rede yde og udgive deres Landgilde og anden Rettighed og holde deres Gaarde ved Hævd og Magt. Skal de ikke heller besvære dennem med nogen ny Husbondhold eller paalægge dennem nogen ny Besværing. Desligeste skulle de ej forhugge eller forhugge lade nogen de Skove, der tilligger, til Upligt i nogen Maade. Thi forbyde vi alle, hvo som helst de ere eller være kunne, særdeles vore Fogeder og Embedsmænd og alle andre, for<sup>ne</sup> Læsemester og Skolemester i Viborg, de som nu ere heller herefter kommendes vorder, herimod paa for<sup>ne</sup> Kannikedomme, som forskrevet staar, at hindre eller i nogen Maade Forfang at gjøre, under vort Hyldest og Naade. Givet paa vort Slot Nyborg St. Valentini Dag Aar 1555. Under vort Signet.

Christian.

Afskrift i Viborg Stiftsbog af 1690. Originalen findes vel i Stiftsarkivet (•Viborg lærde Skole•, II, 25), men i en maadelig Forfatning.

## 387.

1555, 2 Marts. Landstingsdom, hvorved Præsten Peder Høg i Laastrup, Rinds Herred, frikjendes for Kirkefred, uagtet han har slaet sin Degn i Kirken, da Saar med Od eller Æg ej er gjort og Limestage ej sønderslagen.

Axell Jewel tiill Villestrup, landzdommer y Nøriutlandth, Peder Scriffuer, landztinghører *ibidem*, gjør vitterlig, att aar effther gudz byrd mdlv, leffuerdag nest effther Mathiæ apostolj paa Viborig landzting var skickhet hederlig mand her Per Høg, sogne prest vdj Lostrup, paa thenn enne, oc haffde hid steffnitt Mogenns Grønn y Semested paa thenn anden siide, oc berette for<sup>ne</sup> her Peder Høg, hurledis handt hannwm skull tilltale, møde oc platze med askellig logmaal oc forföllning, for handd haffuer straffit oc reusit sinn tienner oc sogenn degenn for hanns forsømmels emod hannom oc sogne folchene, oc framdielis gaff tilkiennde, hurledis samme hanns degenn var ther y byenn om natten oc om sønndagenn var forsømmeliig oc iche komm fram betimeligenn tiill kirchenn, att handd ephther tidsenns ledelighet kunne gjøre hanns sogne folck sacrament oc kirchi tiennist szaa tilberligenn oc vdi sinn rette tiid, szom thel seg borde, menn er bleffuenn

ther offuer forsømt, oc ther hannd haffuer sliig hanns vlempe lastit oc straffit, och dog iche giord paa hannom nogenn hanndgierning, haffuer for<sup>ne</sup> Mogenns Grønn kiend thet for kirchi fred oc ther for ville med nefniing hannom forfølge, oc sette vdi rett, om hannd kunde epher sliig ledelighet finndis att vere skyllig vnnder lanndtz log eller recenzen. Tha møtte for<sup>ne</sup> Mogenns Grønn oc berette, huorledis hannd skull haffue slagenn samme degenn y kirchenn oc giord handgierning paa hannom med enn suøbe, oc viste iche andditt, ennd hand therfor motthe hannom epher receszenns lydelsze fortølge. Tha epher tilltale, giensuar oc sagenns ledelighed sagde wy ther saa paa for rette, att epherthj for<sup>ne</sup> her Per Høg iche finndis vdi andre mode at haffue giort kirchifred ennd reuffisitt oc straffitt szinn sogne degenn for thenn forsømmels, hannd haffdt haffuer emod for<sup>ne</sup> her Peder och sogne folchenn y thenn thienist, szom the bode szamme theris sogne folck plictiig ere, saa the ere ther offuer forsømmitt fraa sacrament och huiss andenn tienist the thennom plictig er, szaa oc epher thenn samme rett, logenn vdiusz, enn huer maa sin hustru oc børnn, som ere y felliig, szaa oc liehionn med staff eller vonnd reuffisze, och ichj er med od eller med æg soer giord, ey eller lime sønnderslogne, kunde vy iche kiennde for<sup>ne</sup> her Per Høgs vlempe ther vdi eller hannom ther for vnnder lanndzretthenñ brødig eller skyllig attuere. Jn cuius rej testimonium sigilla nostra presentibus inferius impressa.

Papir med to Segl. Viborg Stiftsarkiv. Laastrup Sogn. Rinds Herred, Nr. 2.

## 388.

1555, 13 Marts. Svar fra Biskop Peder Palladius paa et Brev fra Biskop Kield Jul. Palladius vil ikke anbefale en (unævnt) Skoleperson, men anbefaler stærkt en Student Jakob til Understøttelse af Stiftets Præster. — Hvad en gammel Papist har foregivet om, at Palladius lod den gamle Skik bestaa, at Præsten ved Paaskefesten sacrerede Maden, er falskt og fordrejet. Hilsen fra Palladius til hans gamle Ven M. Jens Mikkelsen (Mønbo). — Tak fra Palladii Kone for de tilsendte Lax.

Dej *graciam et pacem* per Jesum Christum, Venerande *domine* superintendens Magister Chiliane, *domine et frater in Christo charissime*, post debitam animj *gratitudinem pro omnibus beneficiis*. Accepi nuper admodum tuas literas de duobus negotiis, quorum alterum istic, alterum hic agitur. De hoc primum. Dabo operam, ne fiat, quantum in me est, neque in hoc vno neque in alijs, si per alios fuerit *commendatus*. Scias, quod non bene se hic gessit, indignus, qui vel a minimo huius scholæ alumno cuiquam *commendetur*, nedum literas a Rectore *commendaticias* accipiat. Porro iuventutis corruptela magna est in hac

schola, sed interim sunt multj egregij iuuenes, quj diligenter hic student<sup>1)</sup>, ex quorum albo hic noster Jacobus vnus est, verus Nathanael, in quo dolus non est, quem tibi *commendatum* habeo propter Christum, vt exigas, emungas et extorqueas a prouintialibus parochis aliquid pro eo subsidij *per præpositos* etc. — Alterum negotium apud vos agitur, quicumque is fuerit, quj dixisset hic seruari *idque* meo iussu, quod papistico more cibj in festo pascatos benedicuntur. Papistico senj placentia magis dixit quam vera, non rectum sed *speciem* rectj secutus, non verum, sed prope verum dixit. Ego enim neque seruarij volo papisticum in benedicendis cibis ritum. Horrendus enim est et exorzismis plenus finis quadragesmatis ieiunij. Sed hoc fateor, me alicubi *per dispensationem*, nullibj *per mandatum* concessisse quibusdam rusticis, vt parochus ingrediatur ad eos in feriis paschalibus et dicat simpliciter ad mensam: Alle øgne vocte paa dig, Herre etc., vt doceat eos formulam benedicendj et *gracias* agendj antea et post cibum iuxta regulam Paulj: Omnia, quæ facitis siue editis siue bibitis, omnia in nomine dominj Jesu facite, vt sic ipsius exemplo rusticana iuuentus *per totum animum* bonam dej creaturam sumat cum *gratiarum* actione. Nec scio nunc tamen, vbj seruatur, si qui sunt, quj papistico more cibum consecrant, vel potius execrantur, pro ouis acquirendis etc. Vt sunt inobedientes nebulones, jta vellem, vt (sit venia dicto) propria sua comederent oua vel potius deuorarent. Hoc poteris referre et senj hypocritæ et stulto iuuenj, donec respiscant et prorsus nihil in *gratiam* summi pontificis faciant. Cum his in Christo Jesu feliciter vale cum vxore et liberis, quos meo nomine salutare velis vna cum Magistro Joanne Michaelis, veterj meo amico, cumque reliquis omnibus etc. — Haffniæ 13 Martij 1555.

Salutat vos mea Christina  
cum *gratiarum* actione pro sal-  
monibus et aliis beneficiis.

Vester Petrus Palladius.

Udskrift: Eruditione, pietate et virtutibus prestantj viro Magistro Chiliano Julio, Vibergensis diocæsis superintendentj, suo domino et in Christo fratrj charissimo.

Pategning med samtidig Haand: De consecratione cibj, Palladius.

Papir med Palladius' egenhændige Under- og Efterskrift. Viborg Stiftsarkiv, Forordninger I, 9.

<sup>1)</sup> Udenfor disse Ord har Palladius med egen Haand tit skrevet i Randen: Inscripti mea manu hoc anno iiii studiosos in matriculam vniuersitatis. (Mulig skal det forstaas saaledes, at den herefter omtalte Jakob er en af de tre.)

## 389.

1555, 9 Maj. Klemmebrevet for Viborg Stift angaaende Sognepræsternes Underholdning. — Kjøbenhavn Slot, Torsdag efter Søndag Jubilate.

Orig. paa Pergament i Viborg Stiftsarkiv; •Gejstlighedens Ejendomme•, Nr. 16. Tidligere trykt i Dsk. Atlas IV, 586-90.

## 390.

1555, 9 Maj. Erklæring af Landets 7 Superintendenter, at Præsten Iver Madsen i Andst, som havde begaaet Drab, atter maa modtage præsteligt Embede, dog først efter 2 Aars Førløb efter Drabet og paa et fra hans forrige Sogne liggende Sted.

Nos infra scriptj superintendentes ecclesiarum regni Danie, Petrus Palladius, doctor, superintendens ecclesiarum in Selandia, Joannes Tausianus, magister, superintendens in dioecesi Ripensi, Georgius Joannis Vibergius, magister, superintendens in Fionia, Mathias Langius, magister, superintendens Arhusiensis, Chilianus Julius, magister, superintendens Vibergensis, Nicolaus Palladius, magister, superintendens in Scania, et Laurentius Nicolai, magister, superintendens in Vandalia, notum ac testatum omnibus et singulis has literas nostras cernentibus volumus, quod nobis Haffniæ in ædibus doctoris Petri Palladii congregatis presentatus est ante conspectum nostrum quidam dominus Iuarus Matthiæ, Ripensis dioecesis clericus, olim parochus in Ansth et Gesten, quj intra huius biennij terminum propter homicidium voluntarium ab officio sacerdotalj legitimo iure depositus est, ea tamen conditione, vt ad synodum seu conuentum omnium superintendentum proximum ej pro restitutione confugere liceret, quam hystoriam nobis hic presentibus narrauit, a principio vsque ad finem, non sine gemitibus et lachrymis, vnde verani ipsius poenitentiam de perpetrato homicidio facile percepimus, et rogauit nos propter Christum, vt quemadmodum ab ecclesia receptus sit in gratiam per publicam absolutionem, ita a nobis quoque ej venia daretur et ad officium sacerdotale redire per nostram auctoritatem synodalem permetteretur. Nos vero tota causa cum omnibus circumstantiis suis audita cepimus inter nos de predicti domini Iuari petitione deliberare, obambulauerunt suffragia, singulis sui animj sententiam in medium proferentibus, et tandem bene deliberatis animis in hoc conuenimus omnes,

vt *quamquam* omne homicidium (sicut et alia flagitia et scandala), seorsim voluntarium, valde detestamur et homicidas a magistratu puniendos iudicamus, tamen, quia tam vetus ecclesia quam nostra synodalia non contemnendam epiichian seu mitigationem et dispensationem in talibus causis habent, nos omnes misericordia erga fratrem nostrum lapsum et per poenitentiam ac publicam absolutionem in gratiam ab ecclesia receptum affecti permisimus et his nostris literis presentibus pro nostri officii auctoritate permittimus, vt prefatus *dominus* Iuarus, postquam ita nobis cum lachrymis supplicauit, ad suum sacerdotale officium post biennium ab ipso homicidij facto finitum in nomine *domini* nostri Jesu Christi redeat, ea tamen conditione, vt non redeat ad suas parochias propter scandalum, et quia homicidium illic perpetratum est, sed alioqui remotius ab illo loco et ab illa prouincia, vel in dioecesi Ripensi, si fieri possit vlllo modo citra scandalum et ex consensu suj superintendentis, vel in aliis dioecesibus vocationem ad ecclesiasticam functionem patienter expectet iuxta sui obligationem superintendentj Ripensi datam. In cuius rej testimonium has literas sigillis nostris duximus muniendas. Datum Haffniæ 9 Maij anno *domini* etc. mdlv.

Gammel Paategning: Sententia *dominj* Iuari in Andst homicidæ.

Papir med Spor af 7 Segl Viborg Stiftsarkiv, »Kuriøse Papirer«, Nr. 8. Om Sagen smilgn. Hans Tavsens Brev af 2 Febr. 1560 i Dsk. Mag 3 R., III, 304.

## 391.

1555, 15 Maj. Kristian 3 tilskriver Viborg Kapitel om at anwise Superintendenten den første Residens, som bliver ledig, da hans nuværende Bolig er daarlig.

Christian (osv.). Wor szynnerlig gunst tilforne. Wiider, at osz elskeligh mester Keld, superintendent wdj Wiiborgh stiiht, haffuer berett for osz, huorlediis at ther er mөгit bort kommit aff thenn eyendom, som ligger till hans residentzs ther wdj Wiiborgh, oc ther tiill met storligenn forfaldenn, szaa thenn er hannwm wbequemeligh att boe wdj, som hand ether szieff ydermere berette kand. Thij bede wij ether oc wiille, at nar ther bliffuer noghenn residentzs lediig, atj thaa thenn icke forszighe, før endt i giffue oss thett tilkende, paa thett at wij kunde forskicke forskreffne mester Keld en bequem woningh, szom hand kunde haffue sin tilbørligh woningh wdj. Her met sker oss synderlige tiill wiillie.

Befallendis ether gud. Schreffuit paa wort slott Køpenhaffn Ottensz-  
dagenn nest ephther szøndagen Cantate aar etc. mdlv. Wnnder wort signnit.

Udskrift: Oss *elskelige* prelater, canicker oc menighe capitell wdj  
Wiiborgs domkirche, samtlig oc huer beszynnerligenn.

Papir med kgl. Segl i Viborg Stiftsarkiv, »Bispestol« V, 6.

## 392.

1555, 17 Maj. Erklæring af de i Kjøbenhavn forsamlede Superintendenter, at  
Præster, som have gjort sig skyldige i Manddrab eller Ægteskabsbrud, og som have  
udsonet sig med den verdslige Øvrighed og Parterne, maa tilstedes til almindelig  
Absolution, men ikke gjenindsættes i Præsteembede, før alle Superintendenter paa en  
almindelig Synode have overvejet alle Sagens Omstændigheder.

Nos infra scripti regnj Daniæ superintendentes omnes, Petrus  
Palladius Sielandensis, Johannes Tausanus Ripensis, Georgius Joannis  
Vibergius Fionensis, Mathias Langius Aarhusiensis, Chilianus Julius  
Vibergensis, Nicolaus Palladius Schaniensis et Laurentius Nicolaj Burg-  
lauensis dioecesis, fatemur et publice testamur, nos ratum ac firmum  
habere decretum Haffniensis synodi de sacerdotibus homicidis iuxta  
veteris ecclesie consuetudinem in hunc modum promulgatum: Sacerdos  
homicida, *postquam* redierit in *graciam* cum magistratu et partibus, ad-  
mittatur ad poenitentiam publicam vt alij, sed non restituatur in mini-  
sterium sacerdotale, nisi prius *consultis* omnibus superintendentibus et  
singulis in *communi* synodo. Huic decreto vtili et necessario libenter  
subscribimus propter scandalum adhuc maius auertendum, et prout  
homicida sacerdos vel offendendo vel defendendo se cædem illam *com-*  
*miserit*, ita cum vel in integrum restituj vel non restituj, vel in eadem  
dioecesi vel extra dioecesim ad ministerium verbj rursus admitti vel  
non admitti, caussa ipsius per omnes suas *circumstantias* declarata  
*fideque* dignis testibus probata, indicandum esse decreuimus, et in hoc  
decreto simul in conspectu dej et omnium *hominum* consensimus. Atque  
idem de sacerdotibus adulteris et incestuosis (quibus nullo modo manere  
in eodem loco aut in eadem vocatione licebit) iudicandum esse statuimus.  
In cuius rej *testimonium* singulj nostrum suum signetum hic inferius  
duximus imprimendum. Anno *dominj* etc. 1555, 17 die Maij.

Papir med de 7 Segl vel bevarede. (I Nr. 3, Jørgen Sadolins, har der ikke  
været trykt noget Signet.) Viborg Stiftsarkiv, »Kuriøse Papirer« Nr. 8. Tidligere meget  
fejlfuldt trykt i Pontoppidans Ann. eccl. Dan. III, 334.



## 393.

1555, 17 Maj. Tingsvidne fra Vorde Birketing, at Jørgen Lavridsen klagede over dem, som brugte det Fiskeri i Langvedel Aa, som han havde fæstet af Kapitlet.

Chrestin Perszin y Lundz gaardtt, fogitt tiill Varde biercktingh, Tøger Perszin *ibidem* och Pouill. Chrestinszin vdi Kiøllszin giøre alle witterliigtt, att aar effther gudz byrdtt mdlv fridagen for ascensionis Christi var skickitt Jørgen Lauriszin y Skalls, szom logliigen eskitt oc fick etth fulltt wuilliige tings vyttne af viij loffast dannemendtt, szom war Tøger Perszin y Lundzgaardtt, Mickill Seuerinszinn y Wesbeck, Simen Ibszin y Fiskbeck, Chrestin Ogszin y Haffueriis, Seuerin Ogszin *ibidem*, Chrestin Perszin y Romlundtt, Mickiill Ibszin wdj Boller, Chrestin Stub y Roustrup. Thiisse for<sup>ne</sup> viij dannemendt alle sandrecteliigh wonde paa truff och sanden, atth thy neruerindis huoss war samme dagh inden alle iijj stocke paa for<sup>ne</sup> tingh, hørde, atth for<sup>ne</sup> Jørgen Lauriszin gaff last och klage paa thenmom, szom bruger then fiskindtt y Languediill aae, szom hand haffuer stedt och fest, wden capiitils adspørlsze eller mynde y nogen made. Att szaa er y sandhet, thet vyttner wy metht woris indsegler trøckindis neden paa thette breff.

Papir; Spor af 3 Segl. Viborg Stiftsarkiv, Kannikefiskeri I, 10.

## 394.

1555, 21 Maj (tiisdagen nest for vor herris hemelfardag). Tingsvidne fra Sønderlyng Herred, udstedt af »Pedher Knusszen y Ørum, then tiid tingherrer«, at ærlig og velbyrdig Svend Anders Blick fik et Tingsvidne om, at Jost Mechelssen y Hammershøg, Pouell Nielssen *ibidem*, Pedher Cristenszen y Ordrops och Cristen Anderszen y Hammershøgh vidnede, »att før end thy skiff Toss kyer vesten tiill Nørbeg, tha bleff vesther kielde vndtagen, saa then skull vær huer mandtzs y bøen, som then var tiill forne«.

Papir med Segl. Viborg Stiftsarkiv, Nørbæk Kald.

## 395.

1555, 28 Juni. Kapitelsdom, at Degnetjenesten i Hierk og Harre Sogne skal besørges af en Pebling i Skive Skole, og ikke af Knud Degn.

Otthe Krompenn, ritther, høffuitzmandt paa Haldt och kon. matt<sup>is</sup> befallings mandt ofuer Viburgh sticth, Kieldt Jull, superattendens

y Viburgh, Niels Friisz, cantor *ibidem*, Christopher Rosenkrantz tiill Lynderup, Jens Hanszen, Spliidt Fasz, Jens Michelszen, Morten Huasz, Oluff Nielszen, canicker y Viburgh, och Michell Nielszen, forstander y hospitall *ibidem*, giøre alle vitterliggt, att aar effther gudz byrdt mdlv, fredag nest effther *Sanctj* Ioannis Baptiste dagh for osz wdj capittels husz y Viburgh var skickitt Seuerenn Bronn, scholmesther y Skiffue, och haffde hiidt stefnitt Knud degen y Hiercke for degne embede, hand bruger wdj Hiercke och Harre sogne the fattuge schole perszoner y Skiffue tiill forhindringh och skaade emodt kon. matt<sup>is</sup> vor aller nadigste herris ordinantz, och for<sup>ne</sup> Knudt degen saadt offuerhörigh himme och ville icke møde eller nogen paa hans vegne, szom y rette ville gange om then szagh. Men hans budt møtte och sagde, handt var y husbondz forfaldd, och gjorde hans skudzmaal hiem for szyn sognemendt. Thaa berette for<sup>ne</sup> Seueren Bron, att szamme Knud degenn var steffnitt tiill Volingh kiercke, y mandag var otte dage, for superattendenten, prouisten och herritz presterne for szamme szagh och ther ville icke helder møde. Szammeledis, att hand var hoesz hannom y gor och begerede, att hand ville lade then steffningh och sagh wpstaa en tiidt langgt, och ther hand thet icke ville, tha sagde for<sup>ne</sup> Knud degheh segh att ville icki møde hannom her, szaa att szaadanne en skudzmaal er icke anditt end jdel forhalingh tiill then fattuge schole perszonis skade, szom skickett er tiill szamme sogne. Thy sagde vy ther szaa paa for rette, att for<sup>ne</sup> Knud degen inthet bør att beuare szegh met for<sup>ne</sup> sogne, att giøre ther nogen degen tienniste vdj, men then perszon, szom er ther tiillskickitt aff scholenn att tienne thennom, ind tiill szaa lenge for<sup>ne</sup> Knudt degen møder her och vill gange y retthe om szamme sogne. In cuius rej *testimonium sigilla nostra presentibus inferius sunt impressa.*

Papir med Spor af to paatrykte Segl. Viborg Stiftsarkiv, Skive Skole Nr. 10. Smlgn. 1548; 22 Juni.

## 396.

1555, 1 September. Retssag for Tamperretten i Viborg imellem Præsterne i Hem og Skive om Tienden af en Del af Dolbyvadsgaards Jorder, som ligge i Hem (Dolby) Sogn. medens Gaarden selv ligger i Skive Sogn. Da Sagen angaar et Principspørgsmaal, udsættes den til Tamperdag ved Pinse næste Aar. Striden mellem Biskop Jørgen Fris og Hr. Oluf Libbert omtales (jvfr Nr. 233).

Wij efftherscreffne Jens Schriffuer, borgemester y Viburgh, wdj erlig och velbyrdug mandt och ritther her Otte Krompen ritther høffuitzmandt paa Haldt och kon. Matt<sup>is</sup> befallings mandt offuer Viburgh stict<sup>ts</sup>

steedt, Kieldt Jull superattendens wdj Viburgh, Jens Hanssen, Splid Faszj, Jens Michelssen canicker *ibidem*, Michell Bronn leesmesther *ibidem* och Jens Nielssen predicanter *ibidem* gjøre alle vitterliggt, att aar effther gudz byrdt mdlv temper Otthensdag nest fore *sanctj* Mauritij dag for oss wdj capittels huss y Viburgh var skickett hederlig mendt her lens Michelssen, sogne prest y Hem, paa then enne och her Peder Jull, sogne prest y Skiffue, paa then anden siide, och haffde paa begge siider her indt giffuitt seg y rette om nogen trëtte, thenom emellom var om nogen tiende aff en part aff Dolbyeuadtz gaardtz iordt, szom ligger vesten for strömen y Øster Dolbyes, Vester Dolbyes och Øxenvaadt marck. Thaa først y rette lagde for<sup>ne</sup> her Jens Michelssen en biscop Jørgens dom, liudendis, att handt haffde tiilldömp<sup>t</sup> her Jens Michelssen szamme tiende, jdtiill her Oluff Libbertt, szom then tiidt var sogne prest tiill Skiffue, kunde vinde seg thet tiill *met* lougen. Ther tiill suarde for<sup>ne</sup> her Peder och saagde, att then tiidt biscop Jørgenn dömp<sup>t</sup> szamme dom, thaa var handt for<sup>ne</sup> her Oluff Libbertz fiende och wuenu och dömp<sup>t</sup> then miere aff haadt endt aff retthe, huilckett hand beuiste *met* tings vittne aff Hinborig herritz tingh, liudendis, att hans capellan paa hans vegne haffde jndskott seg for kon. Matt. och Danmarchis riigis raadt att ville ther nyde och vndgielde huisz dom hannom ther aff sagdis och icke biscop Jørgens dom y nogen maade. Och menthe for<sup>ne</sup> her Peder, att efftherthy szamme biscop Jørgens dom icke lenger liuder eller bemelder, end hand kunde vittue seg ther indt *met* lougenn, tha haffde handt bode gudz lough, kirckelougen och andre seeduane och domme for szeg, att efftherthy for<sup>ne</sup> Dolbyeuadt ligger wdj Skiffue sogen (huilckett handt beuiste her *met* gamble breff och zegell), och for<sup>ne</sup> Dolbyeuadtz gaardz folck syn sacrament adnammer aff hannom och here gudz ordt och laader theris børn døde wdj hans sogen *met* anden tieniste, szom thennom ther skeer och wdaff gammell tiidt skeedt haffuer, thaa burde thennom ju att tiende aff alle theris gaardz affuell tiill Skiffue kircke och icke anden stedtz, szom thennom skeer ingen tieniste, och y rette lagde ett xxiiij mendz vittne, liudendis, att thet iordt, szom her Jens Michelssen y Hem och kircke verier tiill Dolbye kiercke viill haffue tiend aff, liggindis y Øster Dolbye marck, Vester Dolbye marck och y Øxenvodt marck, thet er Dolbyeuadtz rette gaardz iordt och haffuer liggitt tiill Dolbyeuadt y theris lengiste minde, och szaa, att Dolbyeuadt haffuer ingen iordt østen becken, szom gaarden ligger, wden nogre faa agger, szom er en stugiordt szönden och en stugiordt østen gaarden, och mente for<sup>ne</sup> her Peder, att schulle hand

icke haffue tiende wden aff for<sup>ne</sup> arme stug, och thet vndertiidenn wdliggis, szaa att ther ganger ingen tiende aff, thaa var thet jo wbillig och wrett, att hand schulle tienne thennom natt och dag, och en anden schulle taage renthen. Mett mange flere ordt, thennom ther om emellom løb. Thaa efftherthy then szagh viill strecke szeg lengre end tiill for<sup>ne</sup> her Jens Michelssen och her Peder Jull, om then gaardz tiende, szom haffuer iordt y andre marcke, wpsatte vy then szagh tiill temper Otthnsdag y pindz hellige dage først kommendis, och thennom thaa att møde her igen paa begge siider, och thaa gange om theris szagh szaa mögitt szom rett er. In cuius rej testimonium sigilla nostra inferius impressa.

Papir med Spor af 7 Segl. Viborg Stiftsarkiv. Skive Kald, 15.

## 397.

1555, 29 Septbr. Kongebrev til Mester Kield Jul, hvormed følger 50 Exemplarer af det fornyede Forbud mod Gjendøberes og Sakramenteres Ophold i Landet, hvilke Breve skulle opslaae paa Kirkedørene.

Christiann thenn tredie (osv.). Wor synnerlig gunst tilforn. Wiuder, at szom ether wel fortæncker, att wy haffue for nogenn tiidt sidenn ladit wore obne breffue vdgaae offuer alt wort rige Danmarck, at inghenn wedderdøbere eller sacramentere skulle tilstedis att were her wdj rigitt<sup>1</sup>), thaa ære wy komne wdj forfaringh, at slige szuermere dog vnderholdis wdj wore riger Danmarck oc Norge, oc haffuer ther fore paa thet nye ladet wore opne breffue ther om vdgaae, aff huilcke wy szende ether j<sup>c</sup> breffue<sup>2</sup>). Thy bede wy ether oc begere, atj strags wille wdj alle køpsteder paa alle kirckedørrenne oc paa landzbyerne wdj Wiborgs stigt, huor i kunde wiide behoff giøris, lade opslaae szamme breffue, oc szidenn mett aldt fliidt wille førdre bode hosz prouister, sogneprester oc alle andre, at szamme breffue mue wed magt holdis, szom i wille andszuare for gud oc were bekendt for osz. Ther wij oss wisseligenn tiill forlade. Beffallendis ether gud. Screffuit paa wort slott Køpinhaffn Sanctj Michils dag aar etc. mdlv<sup>o</sup>. Wnnder wort szignet.

Udkrift: Oss elskelige hederlig oc høglerdt mandt mester Keldtt, superintendent wdj Wiiborghe stigt.

Papir med Segl. Viborg Stiftsarkiv, Forordninger I, 10.

<sup>1</sup>) Smlgn. Regest. diplom. II, Nr. 1189 og 1190, 11 Novbr. 1553. (Findes ligeledes i Viborg Stiftsarkiv a. St.)

<sup>2</sup>) Udstedt samme Dag; Regesta Dipl. II, Nr. 1352.

## 398.

1556, Januar. Vidnesbyrd fra Skive Snapsting, at Harre og Hjerck Sogne ligge saa nær, at Degnetjenesten kan besørges af en Pebling fra Skive Skole.

Peder Knudszenn, bifogiitt tiill Skiffue bytiing, Niels Jenszenn Sønndiir, Peder Tøgerszenn, Chrestenn Jennszen oc Jørgenn Scrifuer, kundgiører wij, att aar effther guudtz byrdtt mdlvj fredagenn, somm war snaps tiinnng, paa for<sup>nne</sup> tiinnng war skikiitt Seuerenn Brunn, skolemester y Skiffue, logliigenn eskiitt oc fick ett ffultt wuildug tiings winde aff xxiiij throfast dannemend, som er och waar Lauris Badskier borger y Skiffue, Chrestin Jouensszenn, Peder Tøgerszenn, Jenns Christinszenn, Miichiill Laszenn y Wiinndt, Niels Iensszenn y Skiffue, Peder Lund, Anders Pederszenn, Rasmus Tym, Jenns Michelszenn, Peder Juudtt, Jenns Eskiiszenn, Thames Laszenn, Chresten Laszenn, Jenns Olluffszenn, Seuerenn Ploffszenn, Christenn Pors, Jenns Juudtt, Sørenn Hølennkier, Nis Laszenn y Krarup, Pouill Bund i Sløø, Nis Ioffuenszenn wdj Ressen oc Hellig Sørenszenn ibidem, huilke xxiiij for<sup>ne</sup> danne mendtt ther alle wonnde samdirectelig mett opragtt fimgir oc helgens edt, att thet er thennom fuld wiitherliigtt wdj rett guuds sanndhiedtt, att Harre och Hierck sognir liigir well sa ner Skiffue schuolle, att ther kaundtt enn peueliing løbbe aff for<sup>ne</sup> Skiffue oc giøre degenn thienist tiill for<sup>ne</sup> kirker och werre hieme igenn, om vintherenn nar klokenn er iij, oc om sommmeren nar klokenn er ij, vthenn hannom anden forfald pokommir. Thet samme vonntt unienige mannd, bønder oc almue, som ting søgtthe. Datum vt super.

Samtidig Paategning: De preceptoribus.

Papir med 4 Segl. Viborg Stiftsarkiv, Skive Skole 12.

## 399.

1556, 28 Marts. Vidnesbyrd af Degnen i Mogenstrup, Tise Sogn, at han aartig skal give Vadmel og Sko til en Pebling i Skive Skole.

Jegh Jacop Pederszen y Mogenstrup kiendís och gører witterliigt for alle med thette mitt obenne breff och egen hand scrifft, att thenne breff wiiser, ad jegh kiendís migh, ad jegh skall giffue thiill Skiiffue skolle arliigen ij allne wadmild och en par skoue thiill en peblingh, oc thet for<sup>ne</sup> vadmild och skoue skall jegh andworde skolle mester for

for<sup>ne</sup> Skiiffue skolle huer ar, then stundtt jegh er sogen degen thiiil  
Thiisze sogen, wdenn anderledis bliffuer forhandellett aff øffueriighed  
emellom skollen och landz sogene. Tiill windis bønd træcker jegh mitt  
siingenett nedden pa *thette* mitt obenne breff, screffuitt y Mogenstrop  
løffuerdagen nest for *dominicum* Palmarum anno *domini* mdlvj.

Papir med Segl. Viborg Stiftsarkiv, Skive Skole 13.

## 400.

1556, 4 Juni. Herredsdøm fra Harre Herred om Degnetjenesten i Harre og  
Hierk Sogne. Sognemændene ville ikke have Pøbllingen til Degn; men Herredsfogeden  
tør ikke underkjende Kapitteldømmen (Nr. 395).

Juer Nielszen i Mobek, foget till Harre herretz tingh, *gører*  
vitterligt for alle, ar effther *Cristi* fødzell mdlvj Torsdagh nest efter  
Søndagh *trinitatis* for megh till forschreffne tingh var skiket her Peder  
Iuell, sogne prest till Skyfue kirke, och haffde till tall till sogne mendt  
aff i (!) Hierck och Harre sogener pa Skiffue skuols vegen for noget degen  
rent, som thi skulle verre pligtigh till for<sup>ne</sup> skuolle for en vng persoens  
tiensthe, *Cristen Seuerinsszen*, som the haffde skikit af for<sup>ne</sup> skuolle till  
degen i for<sup>ne</sup> sogen, och i rette lagde it erligh velbørdig mandtz her *Ottis*  
och menighe capittils dom vdgiffed i capittils hus i Viborge vnder gudtz  
ar mdlv fredagh nest effther *sancte* Hans babtiste dagh, *liudendis* [her ind-  
føres Indholdet af Nr. 395]. Met flere ord, som *samme* for<sup>ne</sup> dom bemeller.  
Tha møtte en part af *samme* sogen mendt och sagde, atti haffuer aldrigh  
sted *samme* degen af Skyfue eller loffid hannom noget rentte, och ikke  
eller hand haffuer giort them then tilbørligh tienste, som hand buorde  
att *gøre* them effther ordinandtz liødelisse, men bestod, attij haffuer sted  
for<sup>ne</sup> Knut degen och loffed hannum rentten. Och gaff thi them i rette  
pa buod sider. Tha effther till tall, gensuar och sagens leylighed kund  
iegh ey retter forsto, endt effther thii for<sup>ne</sup> her *Ottis* och capittilss  
dom bemeller, adt Knut degen inttit bør ad beuare segh medt for<sup>ne</sup> sogen  
adt *gøre* ther nogen degen tienste vdij, men then persoen, som er ther  
till skiket af skuollen at tiene them, indtill saa lengij for<sup>ne</sup> Knut degen  
møder her och vill gonge i rette om *samme* sogen, bør for<sup>ne</sup> sogen  
mendt adt suare *samme* person paa skuolis vegen till degen rent af  
*samme* sogen, then stundt for<sup>ne</sup> her *Ottis* och capittils dom *stander* vid  
sin fuld mact. Datum vt *supra*.

Papir med Segl. Viborg Stiftsarkiv, Skive Skole Nr. 11.

## 401.

1556, 21 August. Tingsvidne fra Asmild Birketing om Vandstanden ved Vedse.

Niels Morthennssen y Offuerlund, fogitt tiill Asmildbiercting, Jenns skreder y Hollomsgaard, Seueren Nordup y gammill Asmild oc Niels Justzenn y Offuerlundt giøre vitterlig, att aar epther gudz byrd mdlvj, fredag nest for Bartolomej apostolj dag paa for<sup>ne</sup> ting var skicket Las Harbo, borger y Viboriig oc Viborig byes kemeller, som paa byenns vegne loglige eskiit, bedis oc finge enn fuld tings vitne aff viij danne-  
mend, som er Jenns Tøgerszen, Chrestenn Nielsszen, Las Oluffszen, Bend Mørch y Offuerlundt, Jenns Christennszen y Søgaard, Anders Nielssen y gammill Asmild, Niels Perszenn oc Niels Tranne, borger y Wiiborig, huilche viij dannemend ther vontne paa truff oc rette sannde, att the soe oc hørde same dag paa for<sup>ne</sup> ting sex siønnsmend for then-  
nom stande, som er Jens skreder y Hollomsgaard, Las Jenszenn *ibidem*, Seuerenn Nordup, Niels Vormssenn vdj gammill Asmild, Per Smed oc Niels Justzenn vdj Offuerlund, huilcke ther vuntne, hiemblit oc kundgiorde, att the var adt ett siønn vid øster ende aff Vitzøø, som the vare log-  
ligenn tillkræffuitt fraa tinghj. Tha hiemblit the oc vuntne, att thet er thennom fuld vitterlig, att om xij eller xvj aare mod, tha kundhe mand vell kiøre tørskoff med iij eller iiij vogne tilligge vesthenn then hyff, som ligger vid same siøennde, oc som søenn nogit ner nu haffuer bortt skyl-  
lit, oc er thennom oc fuld vitterlig, att samme søe er nu støffuitt x fagne mere, end thenn nogenn tid haffuer veritt, sidenn the kende same søe, oc att skielstien, som stud mod samme søe ende, er nu nyligenn fløtt aff thenn sted, thenn tilfornn y stude. Jn cuius rej testimonium (osv.).

Papir med Spor af 4 Segl, i Geh.-Arkivet (tidligere i Viborg Raadstuarkiv).

## 402.

1556, 22 August (Lørdag før st. Bartholomei Dag). Lige-  
lydende Tingsvidne fra Nørlyng Herredsting.

Smstds.

## 403.

1556. Vidnesbyrd af Viborg Kanniker, at Kristiern 3 har tillagt Præsten til Giver Sogn, Aars Herred, Kongetienden af Giver Sogn, da han ingen Præstegaard har.

Vij epter schreffne Kieldt Juell, superintendentt vdj Viborigh stioth, Jens Hanszenn, Jenns Mickelssenn, cannicker vdj Viborigh, oc

Mickell Broffuen gjør alle vitterliigt, att vij vdj dag haffuer sett, hørd oc leest ett kong. Matt.<sup>is</sup> vor allernadeste herris obne beseglett breff *met thet* stuore hanns nades segell vnder hengeeth, liudendis om then vnderholding, som forbemeltt kon. matts haffuer nadeligen vnt oc tillact nogre fattuge sogene prester aar mdlv, vdj huilckett vy hørde oc leeste y blantt andre thenne sententz, liudindis ord fraa ord som epterfølger: Presten tiill Skyom oc Gyffuer sognen skall haffue vort och kronens partt aff tiendenn vdj Gyffuer sognen, epther thj hand haffuer ingen preste gaardt vdj same sognen, som same breff ther om ythermere indholder oc vd viszer (osv.).

Indført i et Tingsvidne af 1557, Tirsdag før St. Mikkelsdag (28 September), udstedt af Søren Ged, Herredsfoged i Aars Herred, m fl. til Hr. Peder Villomsen, Præst i Skivum, som bød sig i Rette. om nogen vilde være med ham i Rette om samme Tiende eller kjendte sig at have kongl. Majestæts Brev derpaa. — Viborg Stifsarkiv, Aars Herred, Skivum Sogn.

## 404.

1557, 18 Maj. Kongebrev til Mester Kield Jul, Superintendent over Viborg Stift, at han i Forening med Herredsprovsten skal kalde Præsten i Aalum, Sønderlyng Herred, for sig og undersøge, om han er værdig til sit Embede.

Christiann thenn tredie (osv.). Wor gunst tiilfornn. Vijder, att oss *elskelige* erlig och velbyrdig Albrett Skiell, wor mannd och tienner, haffuer berætt fore oss, huorledis att thenn sognne præst vdj Olom sognen skall vere vduelig och iche giøre hanns sognne folck thenn tilbørlig tiendeste, som the mett kunde nøgis, thesligiste, att for<sup>ne</sup> sognne præst haffuer three sognne emod wor ordinandtzs, somm for<sup>ne</sup> Albrett Skiell siger och selff ydermere beretthe kannth. Thij bede wij etther och ville, attj mett thett allerførste lader kalde *samme* præst fore etther och tha mett herridtzprowestenn examinerer hannom, oc ther som hann findis vduelig att vere, saa hanns sognne folck iche mett hannom kunde nøgis, att the tha mue thenn bekomme, somm thee kunde nøgis mett, och staa szitt kald och embede rett fore. Huor i kunde vijde etther effther att retthe, och lader thett inngelunnde. Beffallenndis etther gudth. Schreffuit paa wortt slott Kiøbennhaffnn thenn xvij dag Majj Aar etc. mdlvij. Vnder vort signet.

Udskrift: Oss *elskelige* hederlig och høglerd mandt mesther Kield, superintendent vdj Viborg stigt.

Papir med Segl. Viborg Stiftsarkiv, Bjerregrav, Sønderlyng Herred.



## 405.

1557, 31 Juli. Tingsvidner fra Gislum Herred, at Blagshale Eng mellem Lynderup Gaard og Højslev Mølle dam har hørt til Tæstrup Hospital, indtil Binderup By-mænd i Klements-Fejden tog den til sig.

Seueren Pederassen Østrop, herrits foghet i Gislom herrit, Morten Crestenssen i Brønno mdall, Seueren Laurissen i Binnervp, Jens Lauritssen *ibidem*, Jens Mortenssen i Østrop och Jens Iebssen i Farssø, at ar effther *guts* byörd mdlvij louerdagen nest effther sancthe Volls dag var skickett thenne breffuissar Nis Crestenssen i Binnervp, som loligh esketh och fick ett fulth things vinne aff viij dannemend, som var Morten Knudssen, Jens Mortenssen i Østrup, Matts Viid, Anders Simenssen i Hollom, Seueren Iebbssen i Farssø, Per Crestenssen i Finnerop, Mekell Pederassen i Soldrvp oc Iep Pederassen i Morwm. Thijsse for<sup>ne</sup> viij danne mend vonne paa theris godhe thro, siell och sandhen, atty saa och hørde her i dag for thingsdom, Morthen Cristenssen i Brønno vand med syn vpractt fenger i hellens jedh, ath hannom mendis vtij xxxvi aar, oc hans fader sagde for hannom, ath hand fick her Cresthen i Tæstrup then engh, som kaliis Blags halle, for stor Bennervps kiirchis regenskaffs penninge, som leger emellom Lønnervp gaard och Høxle mølle dam. Jtem vonne och saa for<sup>ne</sup> Morthen Crestenssen, ath hannom mendis och er fuld vitterligt, ath her Offue haffde samme eng i brugh tiill Tæstrop, her Villas, mester Cresten, Iørgen Ebiissen, Ierick Høgh och her Ieb Laurissen, tij haffde samme for<sup>ne</sup> engh i brugh tiill Tæstrvp, ten ien effther then anden, ther tii haffde for<sup>ne</sup> Tæstrvp vtii befallingh och var forstander vtii for<sup>ne</sup> Tæstrvp. Framdeles votne och saa for<sup>ne</sup> Morthen Crestenssen [och] Seueren Lauritssen i Binnervp, att thennom fuld vitterligt er vtii *guts* sandhed, ath then samme for<sup>ne</sup> eng haffuer vorth brugett, syn hun kam fraa Tæstrop, thiill ten gardt, Nis Ericssen i Binnervp vtij bouer, vtii for<sup>ne</sup> Nis Crestenssens faders thii, ther hand boueth vtii then gaardt, for<sup>ne</sup> Nis Crestenssen nw vtii bouer. Framdelles vonne for<sup>ne</sup> Morthen Crestenssen, ath hannom mendis vtii xxxvj aar, tha haffuer for<sup>ne</sup> eng vorth kallitt Blags halle. Framdeles vonne Jens Lauritssen i stor Binnervp, Seuren Lauritssen *ibidem*, athii haffuer vorth ther vtii byen vtij xiiij aar, tha haffuer samme for<sup>ne</sup> engh vorth kallitt Blagshalle, som for<sup>ne</sup> stander, som liger emellom for<sup>ne</sup> Lønnervp

dam och Høgsle mølle dam. Tiill vindis byørð her om træcker vii for<sup>ne</sup> voris inzegeler neden paa thette vorth obne breff.

Papir med Spor af sex Segl. Viborg Stiftsarkiv, Gislum Herred, Tisted Kald. — 1570, 24 og 29 Juli, udstedtes Tingsvidner fra Rinds og Gislum Herreders Ting, hvori vidnes »att saa lenge thennom kandt myndis fore skipper Clementz feygðe . . . , tha halfuer thet stycke engh, som ligger fraa Høgsleff mølle dam oc tiill Lønderup dam, som kallís Blacks haele, wærett bruggett tiill Tæstrupgaardt, och ickj Binderup byemendt haffðe then tiidtt noghen brugh y for<sup>ne</sup> eng emellom for<sup>ne</sup> Lønderup dam och Høgsleff mølledam, før endt wdj szame feygde thee toghe thennom then tiil och halfuer siidhen drestuit then medt theris quegh och femon . . . » — 1575, 27 Januar gaves ved Kongebrev Blagshale Eng, ifølge de her nævnte Reviser, til Testrup Hospital, der nu var skjænket til Viborg Hospital. (Smsts.)

## 406.

1557, 14 August. Kristian 3 lægger Fly Præbende til Læsemesteren i Viborg.

Vi Kristian 3 (osv.) gjøre alle vitterligt, at efterdi vi forfare, at det ikke er uden en ringe Præbende og Kannikedomme, som er forordineret til at Læsemesteren udi vor Kjøbsted Viborg skal have til sit Stipendium og Underholdning, som kaldes Vorde Præbende<sup>1)</sup>, da paa det for<sup>ne</sup> Læsemester, den nu er eller efterkommendes vorder, saa meget des bedre kan have en tilbørlig Ophold, og at der maatte bekommes en god lærd Mand til en Læsemester, have vi af vores synderlige Gunst og Naade undt og tilladt og nu med dette vort aabne Brev unde og tillade, at Fly Præbende og Kannikedom, som vacerer og ledigt er udi Viborg Domkirke efter Mester Jens Mikkelsen, maa og skal nu og altid herefter være med sin Rente og rette Tilliggelse, intet undertaget, til for<sup>ne</sup> Læsemesters Underholdning udi alle Maade. Thi forbyde vi alle, hvo de helst ere eller være kunne, særdeles vore Fogeder, Embedsmænd og alle andre, for<sup>ne</sup> Læsemester udi Viborg, den som nu er eller her efter kommendes vorder, derimod paa for<sup>ne</sup> Kannikedomme eller nogen sin Rente eller rette Tilliggelse, efter som forskrevet staar, at hindre eller i nogen Maade Forfang at gjøre, under vor Hyldest og Naade. Givet paa vort Slot Nykjøbing den 14 Augusti Anno 1557.

Under vort Signet.

Kristian.

Viborg Stiftsbog af 1690; Originalen findes endnu i Stiftsarkivet (Viborg Skole, III, 9), men i ubrugelig Tilstand.

<sup>1)</sup> Det samme som Hjarbæk Præbende, smlgn. 1555, 14 Februar.

1557, 18 September. Forlig mellem Hr. Kristen Madsen og Binderup Mænd om Markeskjel mellem Smørup og Binderup i Aars Herred.

Vi efterskrevne Otte Brahe til Knudstrup, Hovedsmand paa Aalborghus, Svend Jul i Testrup, Sevren Gied, Herredsfoged i Aars Herred, Sevren Persen i Østrup, Herredsfoged i Gislum Herred, Povl Persen i Gyfver, Morten Nielsen i Mosbech, Tames Povlsen i Lønderup, Sandemænd i Aars Herred, gjøre vitterligt for alle, at Aar efter Guds Byrd 1557, den Løverdags næst for Sancti Matthej Apostoli Dag, var skicket Sandemænd af for<sup>ne</sup> Aars Herred imellem lille Binderup og Smordup Mark at skulle have gjort Tov og Markeskjel imellem for<sup>ne</sup> Marker. Da paa det at Had og Avind og videre Trætte maatte afvendes, forligte vi Hr. Kristiern Madsen i Smordup og Binderup Mænd, som var Niels Tordsen, Niels Lavridsen, Kristen Grøn, Sevren Hollum, Kristen Povlsen og Oluf Nielsen, i saa Maade, at for<sup>ne</sup> Binderup Mænd skulle ikke bruge eller bruge lade videre end til den »Siigegang«, som skiller Smordup Eng og Binderup Eng, og saa fra samme »Siigegang« og nær op til »Bredehøff« efter Hr. Kristens Lavhævd Lydelse, og saa øster ad fra for<sup>ne</sup> Bredehøff og til næste »Høff« derhos, og saa nær fra samme »Høff« . . . . neder til tre Huller, som blev gjort i Heden, og saa derfra Nord paa til »Rodsige«, der som den grønne Vej kommer løbende over »Rodsige« lidet Sonden til Rodsteen. Til dissè Steder forente vi dem saa at for<sup>ne</sup> Binderup Mænd skulle bruge og bruge lade, dog for<sup>ne</sup> Hr. Kristen hans Lavhævd hermed uforkrænket i alle Maade, og for<sup>ne</sup> Hr. Kristen og Binderup Mænd dermed venligen og vel forligt om hvis Trætte dennem imellem været haver her til Dags. Til Vidnesbyrd trykke vi vore Signeter neden dette vort aabne Brev med for<sup>ne</sup> Hr. Kristen og Binderup Mænd deres Signeter. Datum ut supra.

Viborg Stiftsbog, Aars Herred. Sammesteds er indført et Tingsvidne fra Aars Herredsting Tirsdagen næst efter Vocem jucunditatis 1557 og et Sognevidne af lignende Indhold fra Brørstrup Kirke, dat. Søndag før Kristi Bimmelfartsdag s. A. om samme omtvistede Eng og Hede; navnlig vidnede 2 af Tingmændene, at de aldrig havde bjerget noget, den Tid de boede i lille Binderup, østen for Bredehøff uden Hr. Mads hans Minde. [Sammesteds flere Tingvidner fra 1582 om ulovlig Lyngslet, Tørvegrøft osv. i Smordup Mark af Binderup Mænd imod hæderlig Mand Mester Niels Kristensen i Smordup, hans Minde, og 1617 imod hæderlig Mand Hr. Hans Pedersen i Smordup, hans Minde.]

## 408.

1557, 6 November. . Landstingsvidisse af Peder Hases Sjølegave til Lyby Præstebord (Nr. 35).

Erick Skram tiill Hastrup, Axell Jull tiill Villestrup, landzdommer vdj Nøriutlandt, Peder Schriiffuer, landztinghører *idem*, gjør vitterligt, att aar effther gudz byrdt mdlvij løffuerdag nest effther *omnium sanctorum* paa Viboriig landzting var skicket erliig oc hederliig mandt her Niels Mogenssen, sogenn prest vdj Jebieriig, oc gaff tiill kiende, huorledis hand haffuer en gaard liggendis y Vesterlybye, som vndt, giffuit och vpladet er tiill prester och prestboer y Lybye, oc beklager seg icke altiit att kunde haffue rett originall och attkome vidt *han* oc tilstede, med huilcke handt kunde samme gaardt oc egendom forsuare, om noger ville føre hannom trette ther paa, och thog findes vdschriift aff samme attkomme vdj en kirckens gamell messe bog indschreffuit, oc var ther aff vidisse oc vdschriift begierindis vnder voris forzegling, oc mienthe seg med samme vdschriift y kirckens bog jndtschreffuit *met* samme gaardz rolig besidilse then att skulle kunde forsuare, om nogit paabeddis, huilcken vidisse vy jche viiste oss for<sup>ne</sup> her Niels att kunde veyer. Tha framlagde hand samme messe bog, thetz leglighet om samme gaardz adkomme indholdende, lydindis ord fraa ord som her effther følger. [Herpaa følger Nr. 35]. . . . . Att vy slig en gamell schriift haffue seett vdj for<sup>ne</sup> gamell messebog, och haffue och hørdt her veridt lest, thet vinde oc bekiende vy med voris signeter her neden vndertrogt. Datum vt supra.

Samtidig Paategning: Landztings forsegling, widisse aff Meszebogen om Per Haysze oc om himel til Søndergaard. — Med en anden Haand: Claus Daa om Søndergaard.

Original med 3 Segl. Viborg Stiftsarkiv. Jebjerg Kald, Nørre Herred. — Tillige findes vedlagt Afskrifter baade af dette Brev og af Nr. 53, med følgende Paategning: Ovenskrøene tvende Vidisser at være rigtige Copier efter Originalerne, som hr. Niels Jacobszøn Winther udj Jebjerg haver indleveret til Efterkommernis Underretning udj Stiftskisten at henleggis, vidner jeg underskrøene efter begjering. Viborg d. 6 November A<sup>o</sup> 1691. S. Glud. m. m.

## 409.

1558, 22 Januar. Domkapitlet i Viborg udlægger afdøde Kantor Niels Frises Kannikeresidens til Bisperesidens.

Axell Juell tiill Wyllestrup, cantor wdij Wybborigh, Jens Hansszen, Splidt Faszy, Marthen Huas, Oluf Nielszen och flere aff Capittell ther samestedtz gjøre alle witterligh mett *thette* wortt obne

breff, att effther thy hederligh och wellerdt mandt Mesther Kieldt Jwll, superintendens wdij Wibborigh stiicht, haffuer nogen tiidt siiden forleden anthuordett oss ett kon. Mats. wor aller naadigste herris breff och for-schriffth, lydendis, at hand huos hans Naadis kon. Matz. haffde berett, att then gordt, som hand wdij boer (huilckenn capittell nogere aar siiden haffde wdlagth tiill superintendentens residents) er icke bequem tiill superintendentenn att wdij boe, for thij att ther er fraa komen aff eygendomen tiill then, och for andere leylichedtz skyldt, huor for att naar ther bleff en andenn residentz ledige, wij schulle thenn thaa icke forsige, paa *thet* att superintendenten kunde forsckickis en bequem won-ninghe, som handt kunde haffue syn tilbørlighe residentz wdij, efftersom samme hans kon. Mats. breff ydermer bemelder, thaa efftherhij att gud haffuer nu tiill sigh kallidt saligh Mester Niels Friis, och thenn residentz, som hand wdij bode, er nu ledighe oc vacere tiill capittell, thaa effther høgbevelth kon. Mats. breffues lydelsze, och som tilbørligenn er aff, efftherhij thenn mandtt, szom forskiickes en superintendent aff gudz forsiøn och kon. Mats. tiilladelsze, schulle alle tiidt boe och were huos kircken och haffue then største wmagh och omhoff bode wdij domkircken och offuer aldt stichtett, om religion och rett gudtz thieniste och dørckelse wiidt magth adt holde, szaa och for samme embitz och kaldtz werdighet bør adt haffue thenn beste och bequemeligste residentz och boeligh, haffue wij paa høgbevelth kon. Maj. wor aller naadigste herris naadighe behagh wndt och tiillaght, och nu mett *thette* wortt obne breff wnder, thillegger och perpetuer for<sup>ne</sup> Mester Kieldt och synne effterkommer superintendenter wdij Wibborigh sticht for<sup>ne</sup> gardt, forbemelh Mester Niels Friis fraa døde, liggendis østen paa Domkieregardt nesth sønden wp tiill thenn gaardt, Mester Jens Michelsszen aff døde, att haffue, nyde, bruge och beholde mett then abildgardt, som ther tiilligger, leggendis westen offuen for Borgewoldt, nesth sønden Mester Jørgen Jenszens gaardt, och mett then kolgardt, liggendis norden wp tiill Graabrøder muer, som for<sup>ne</sup> Mester Niels Friis sith wdij were haffde, mett alth for<sup>ne</sup> gaardt och eygdoms rettighiedt, och then anden gardt, som for<sup>ne</sup> Mester Kield wdij boer, adt vacere och were ledighe tiill capittell igenn. Thiill wittnisbyrdt henger wij voris capittels segell nedenn for *thette* wortt obne breff. Datum Wibborigh Løffuerdagenn nesth effther Fabiani och Sebastiani dagh, aar effther gudz byrdth thusindt femhundrede halthridiesinthiffue paa *thett* otthende.

Pergament med Kapitlets Sekret vedhængende (Jonfru Marie med Barnet; utydeligt). Viborg Stiftsarkiv, Bispestol III.

1558, 2 September. Kristian 3<sup>des</sup> Bekræftelsesbrev paa afdøde Kantor Niels Friis Kannekegaard til Bisperesidens i Viborg.

Wij Christiann thenn thredie (osv.) giøre alle witterliggt, at ephtherdij osz ellskeligh oc høglerdt mandt Mester Kielldt Juell, superintendent wdj Wiiborg stigt, haffuer inne hafft for osz etth obent besegledt pergementzs breff wdgiffuett wdj Wiiborg Løffuerdagenn nest ephther Fabiani et Sebastiani dagh wnder datum mdlviiij, liudendis, att nogenn aff capittel wdij Wiiborgh domekiercke ephther wort breff oc befallingh haffue wdlagdt hannom oc hans epterkommere, superintendent till Wiiborgh stigt, en aff capittels gaarde och residentzer, som Mester Niels Friis wdj boede, liggendis østenn wedt domkiercke kiere gaardt nest søndenn op tiill then gaardt, Mester Jens Michellssenn afdøde, mett thenn abbildgaardt, som ther tiill ligger, liggendis westenn offuen Borgeuoldt nest søndenn Mester Iørgen Ienssens gaardt, thisligste mett thenn kollgaardt, liggendis nordenn op tiill Graabrøder muer, oc for<sup>ne</sup> Mester Niels Friis siist wdj were hagde, huilckenn gaardt alletiidt skall bliiffue tiill superintendentens residentze, som her ephther komendis worder, ephther som samme breff ydermere ther om wduiser oc inndholder. Thj haffue wij aff wor synnderlig gunst oc naade fuldbyrdt, sambtygtt oc stadfest oc nu mett thette wort obenne breff fuldbyrde, samtuckye oc stadfeste for<sup>ne</sup> breff wedt synn fulde magt att bliiffue wedt alle syu ordt, puncter oc artickle, som thedt wdj alle maade wduiser oc innehollder, szaa att for<sup>ne</sup> Mester Kielldt oc hans ephtherkommer superintendent wdj Wiiborg stigt alle tiidt skulle nyde szamme gaardt tiill enn superintendentz residentze, som for<sup>ne</sup> staar, forbiudendis ther for alle, ihuo thee helst ere eller were kunde, serdeles wore foggeder, embitzmenndt oc alle andre, for<sup>ne</sup> Mester Kielldt Juell eller hans ephtherkommer superintendent wdj Wiiborg stigt her emodt paa for<sup>ne</sup> residentz, ephther som forskreffuedt staar, att hindre eller wdj nogre maade forfangh att giøre, wnder wort hyllest oc naade. Thiill ydermere wittnisbiurd haffuer wij ladet henge wort indtzegele nedenn wnder thette wort obene breff. Giiffued wdj wor kiøbstedt Aalborg then 2 dag Septembris aar etc. mdlviiij.

Christian.

## 411.

1558, 2 September. Kristian 3 bekræfter Mester Kield Jul Brugen af 2 Værelser m. m i Helliggesthuset i Aalborg, naar han kommer at visitere. Smågn. Nr. 371.

Wij Christiann thenn tredie (osv.) gjøre alle witterligt, att oss *elskelige* hederlig och høglerde mand Mester Keldth Jwell, superintendent vj Viborg stigt, haffuer nu weritt her hoess oss och bewist mett oss *elskelige* Jachob Brockenhwsis, wor mand, tienners och embitzmandthz paa wortt slott Lanndtzkronne, obne beseglide papiers breff, liudendis, att for<sup>ne</sup> Jachob Brockenhwsz nogenn tijd sidenn effter wor befalning haffuer wdlagdt her vj wor kiøbsted Aalborg for<sup>ne</sup> Mester Kield Jwl thwo kammer mett skorstenn vj thenn sønndre partt aff thett østre hwsz vj Helliggesthwsz fraa porthenn och vj sønnder tiill enddenn aff for<sup>ne</sup> hwsz. Thesligiste haffuer for<sup>ne</sup> Jachob Brockenhwsz vdwist hannomm en kielder tiill sitt øell nordenn fore portenn wnder samme hwsz, och ther tiill staaideromm till fire heste nordenn vptiill closterett vdenn for graffuenn mett rom offuer staldenn att legge hanns hœ vj tiill samme hanns heste. Tha haffue wij aff wor synnderlig gunst och naade vndett och tilladett, och nu mett thette wortt obne breff wnder och tillade for<sup>ne</sup> thwennde kammer vj Helliggesthwsz mett thenn kielder och staaiderom, effther som for<sup>ne</sup> Jachob Brockenhwsz thett effther wor befalning vdwist haffwer, altid att skulle bliffue tiill enn vaaning och werelssse for for<sup>ne</sup> Mester Kield och hanns efftherkommere superintendent vj Wiborg stigt, och thee thett att haffue, nyde, bruge och beholde tiill theris werelse, naar thee hyd kommenndis worder att visitere och her haffue att bestille och vdrette paa theris embiths wegne. Thij forbiude wij alle, ihwo thee heldst ere eller were kunne (osv.). Giffwitt vj wor kiøbsted Aalborg thenn andenn dag Septembris aar etc. mdlviij. Wnder wortht signnetth.

Christian.

Pergament med Segl. Viborg Stiftsarkiv, Bispestol I, 6.

## 412.

1558, 1 November. Kong Kristian 3die forlener Hans Stygge, Lensmand paa Dronningborg, med Kronens Gods i Bolderup By, Gislum Herred, afgiftsfrit paa Livstid; Fæsterne maa ikke udfæstes, saa længe de yde deres Afgifter, og ikke besværes med nye Afgifter; i Skovene maa ikke jages eller forhugges.

Wij Christiann then tredie (osv.) gjøre alle witterligt, att wij aff wor synnderlige gunst och naade, saa och for troskaff och willig thien-

niste, som oss *elskelige* Hanns Stygge, wor mannd, thiener och embitzmand paa wortt slott Drottningborgh, oss och rigett her till giortt och beuist haffuer och her ephther troligenn giør, beuise maa och skall, haffue wntt och forlenntt och nu mett thette wortt opne breff wnnde och forlenne forskrefne Hanns Stygge thette ephtherskrefne wor och kronens gotz, som Suend Pedersenn sist wdj were hagde, liggendis wdj wortt lannnd Nørjutlannndh wdj Gislumherritt wdj Bolderup bye, som er først enn gaard, Wagenn Griiss paaboer, giffuer aarligenn till landgille tre ørtug kornn, tre pund smør, ett brendesuinn och en marck giesterij, en gaard ther samesteds, Marenn Iffuersdater paaboer, giffuer lige saa møgett, enn gaardh ther samesteds, Las Brorsenn ibor, giffuer lige saa møgett, en gaardh ther samesteds, Søffrenn Brorsen ibor, giffuer lige saa m[øgett], en gaardt ther samesteds, Las Nielsenn paaboer, giffuer lige saa møgett, en gaardh ther samesteds, Niels Jensen paaboer, giffuer lige saa m[øgett], en gaardh ther samesteds, Peder Cristsensenn paaboer, giffuer lige saa møgett, item ett boell ther samesteds, som Jep Anderssen paaboer, giffuer [aar]ligenn en ørtug biugh, et pund smør, tesligeste ett halfft øde møllestedh, kallitt Thasdall, som er aff forbrott bundegotz, liggennndis wdj Thaar[up] marck i Rindzherritt. Huilcke forskrefne gaarde, gotz och hallffue møllestedh for<sup>ne</sup> Hanns Stygge maa och skall haffue, nyde, bruge och beholle, mett alld thieris rennte och rette tilligelse, jngthet wndertagett, wden affgiffit wdj hanns lifftid och saa lennge hand leffuer, dogh saa, att hannd skall giøre oss och rigett ther aff tilbørlige thiennisthe och holle thiennerne, som paa same gotz boennndis ere, wed loug, skiell och rett och jnngenn aff thenom wforrette emod lougenn, eller och thenom wdfeste aff thieris gaarde, emeden och ald thenn stundh the aarligenn till gode rede yde och wdgifue thieris lanndgille och anddenn rettighedh och holle thieris gaarde mett thieris eyendom och tilliggellse wed heffd och magt, ephther wor recesis [liudelse]. Sameledis skall hannd icke heller besuere thenom mett nogen nye hosbondholdh eller wdj andre maade paallegge thenom nogenn andenn nye besueringh. Skall hannd och frede jagtenn och alldielis jngthet jege eller jege lade, skiude eller skiude lade, slaa eller slaa lade nogenn willd, hiorte, hinde, raaer eller harer, paa nogen the skouffue och eyendome, ther tilligger, wdenn aldeniste paa the skouffue och eyendome, som hannd mett addeleunn haffuer laadh och diell, och er addeleunn egett arfuegotzs, ther maa hannd ieye, och icke andersteds, och icke forhugge eller forbugge lade nogenn the skouffue, ther tilligger, till wpligtt wdj nogre maade.



Thij forbiude wij alle, ehuo the hellst ere eller were kunde, serdelis wore fogiter, embitzmennd och alle andre, forscreffne Hanns Stygge her emodt paa forscrefne gotz och hallffue mellestedh eller rogen thieris rennte och rette tilligelse, ephther som forscreffuit staar, att hindre eller wdj nogre maade forfangh att giøre, vnder wort hyllist och naade. Giffuett paa wortt slott Kollinghus alle hellgenns dagh aar ephther guds biurdh mdl paa thett ottende. Wnder wortt siignnet.

Christian.

Samtidig Paategning: Kou. *maiestatis* forlennings breff paa Buldrup bye, datum 1558.

Pergament med Seglrem uden Segl i Ørslev Klosters Arkiv.

### 413.

1558, 16 November. Kongebrev til Mester Kield Jul, at han i Forening med Lensmanden skal indfinde sig hos Kongen St. Andreae Dag næstkommende (30 November) med klart Regi-ter paa, hvad Forandring der bør gjøres med Hospitalers og Skolers Underholdning.

Christiann thenn tredie (osv.). Wor szynnderlig gunnst tiilfornu. Wijder, att szomm etther well fortenncker, attj nogenn tijd sidenn forledenn haffue fanngett wor schriffuelsze, att skulle mett wor lennsmand vdj Wiborg stigt forfare omm skoler och hospitaler, hwor the wore mett forszørgett, och huilcke szomm brøst hagde, attj thennomm skulle paa clare register lade vptegnne, och hwor mett thee kunde forszørgis, saa att naar i widere wor schriffuelsze ther omm fanngenndis worder, kunde tha giffue etther ther mett tiill ossz. Thij bede wij etther och begiere, att ther somm i mett lennsmandenn nogenstedtzs ther vdj stigtett haffue forfaret, att ther behoff er nogenn forandring att giøris mett skoler och hospitaler mett wnderholdning eller anddenn deel, attj tha strax ere her mett samme register och vptegnelse tilstede Sanctj Andreae apostolj dag førstkommendis, och tha att giffu ossz all leighighedenn tilkiende, hwessz i ther omm forfaret haffue, att wij kunde wide ossz ther effther att retthe. Ther mett skieer ossz synderligenn tiill wilge. Befallendis etther gud. Schreffuit paa wortt slott Koldinnghsz thenn xvj dag Nouembris aar etc. mdlviij. Wnder wortt signetth.

Udskrift: Oss *elskelige* hederlig och høglerd mandth Mester Kieldth Jwell, superattendent vdtj Wiborg stigtth.

Papir med Segl. Viborg Stiftsarkiv, •Forordninger• Nr. 11.

1558, 10 December. Kristian den tredies Brev paa de Viborg Superintendent tillagte Indtægter.

Wij Christian then tredie (osv.) giøre alle witterligt, att efftherthij wij tilforne haffue forordineret vdj wor then geistlige ordinantz, som wij haffue ladit vdgaae, huor møgit huer superintendent her vdj riget skulle haffue til sin aarlig vnderholling paa sit embitz wegne, oc samme vnderholling thennum huert aar skulle fornøgis aff wore lensmend, tha paa thett att samme superintendens vnderholling maa were thes wiszeie, och the icke skulle samme theris vnderholling huert aar opkreffue aff lensmendene, haffue wij ladet vdlægge thennum theris vnderholding och then forbedret vdj tiender och andre visze rentte, som her effther følger. Och skall then superintendent wdj Wiborg stigt oc hans efterkommer superintendenter ther samestedt haffue then gaard wdj wor kjøbsted Wiborg liggende, som hand selff nw vdj boer, tiil en superintendens residentz<sup>1)</sup>, och ther tiil mett tiill hans vnderholling thenne effthersc<sup>ae</sup> rentte oc indkomme, som er først Winkel och Ring sogner, vdj Melsom herrit liggendhe, mett preste gorde och alle preste rentter, inthet vndertaget, som en rett sogne prester tiil for<sup>ae</sup> sogner mett rette tilkommer oc bør att haffue mett rette, dog att for<sup>ae</sup> superintendens vdj Wiborg stigt skall forsørge samme sogner mett en duelig person, som kand giøre samme sogne folck slig tilbørlig guds tieniste bode inden kircken oc vden, som en rett sogne prest bør att giøre sine sogne folck. Sammedis skal for<sup>ae</sup> superintendens och hans efterkomere nyde oc beholle alt preste gesterij offuer allt Rindsherritt och Melsomherrit, som beløber seg lxiiij marck danske, thesligeste all kircke gesterij offuer allt Haldsz leen, som er Harre herrit, Nørre herrit, Hønborg herrit, Røding herrit, Rindsz herrit, Synderliung herrit, Melsom herrit, Nørliung herrit oc Fiends herrit, som beløber seg try hundert xlij marck danske penninge. Skal och for<sup>ae</sup> superintendent och hans efterkommere beholle wor oc kronens part aff tiende byggit offuer allt Rindsz herrit oc Melsom herrit, som beløber seg fem læster oc xj byskiepper byg, oc ther tiil mett all wor och kronens partt aff tiende rugen och tiende lammen aff these effthersc<sup>ae</sup> sogner vdj Rindsherrit, som er aff Huams sosen, Klitterup sosen, Hersum sosen, Ruame sosen, Lostrup sosen, Linderup sosen, Ul-

<sup>1)</sup> Smlgn. Brev af 2 Septbr. 1558.

biergh sogen, Biergraff sogen, Huilzum sogen och Fieldsøe sogen, som beløber seg rug iiij læster oc iiij byskiepper rug, lam wed j<sup>c</sup> och x. Samledis skal och for<sup>ne</sup> superintendent och hans efftherkommere beholle all wor oc kronens part aff tiendhe haffren offuer alt Ringsherrit, Synderliung herrit, Melsom herrit och Nørliung herrit, som beløber seg ij lest, xv t<sup>er</sup> och iiij skiepper haffre. Huilcken for<sup>ne</sup> residentze, rentte och aarligh iudkomme for<sup>ne</sup> superintendent vdj Wiborg stigt och hans efftherkommere superintendent ther same steds skulle aarligen alletiid her effther mue oppebere och tiil theris vnderholling nyde, bruge och beholle, effther som forschreffuit staaer. Tiil yddermere vindisbyrd och bedre foruaring, att thette saa fast och vbrødeligen hollis skal, haffue wij ladet henge wort secret neden for thette wort obne breff. Giffuit paa wort slott Kollinghus løffuerdagen nest effther Sti Nicolai episcopi dag, aar etc. mdlviiij.

Pergament med det kgl. Segl i Kapsel. Viborg Stiftsarkiv, Bispestol III. — Notarialskrift: Fremlagt og læst i Skifteretten paa Hald 5 Novbr. 1739 — Allerunderdanigst fremlagt og oplæst udj Commissionen holdet paa Wiborg Raadhus 23 Dec. 1772.

Et Vidnesbyrd af Morten Hvas, Oluf Nielsen, Kanniker i Viborg, Hans Pedersen, Skolemester og Hieronymus Justsen, Sognepræst s. St., at de have set og læst ovenstaaende Brev 2 Oktbr. 1574, med Notarialpaategninger af samme Aar fra Nørlyng, Sønderlyng og Riuds Herreders Ting, findes samme Sted.

## 415.

1558, 10 December. Kristian 3 tillægger Hørerne ved Viborg Skole Konge tienden af Vridsted og Smollerup Sogne

Wij Christian thendt tredie (osv.) giøre alle witterligt, att wy aff wor synderligh gunst oc naade haffue wnth oc tiilladet, att hørerne wdj Wiiborg scholle, the som ere oc [the som] her ephther kommendis worder, aarligenn mue wpbere wor oc kronens part [aff] thiendenn aff thesse ephtherschreffne thuenne sogenne, som er aff Wred[sted sogen wdj Rintz] herredt, [som beløber seg ix byskiepper rug, vi by[skiepper biwg, oc aff Smollerup sogen x byskiepper rug oc vi by]skiepper biwg, oc siiden [samme] thiende haffue, nyde, bruge oc be[hol]de tiill thieres wnderholdnings b[ehoff]. Thj forbiude wij alle (osv.) . . . . Giffuedt paa wort slott Koldinghusz then neste leffuerdag post Marie Conceptionis aar etc. mdlviiij. Wnder vort signet.

Christian.

Papir med Kongens Underskrift, Viborg Stiftsarkiv, Skole I, 7. Til Udfyldning af den medtagne Original er brugt en Afskrift i Stiftsbogen.

1559, 24 Februar. Sognemændenes Kaldsbrev for Hr. Niels Eriksen til Præst for Fovlum, Tiele og Vinge Sogne, Sønderlyng Herred.

Vij ephther<sup>ne</sup> Christienn Anderszenn y Feulom, Niels Iacobseenn, Pouill Michelszenn, Christienn Giestedt, Jens Giestedt, Anders Seuerenszen och Turi Pederszenn *ibidem* giøre alle witttherliggt mett *thette* worth obne breff, att ephtherthi gudt haffuer nu kallitt till segh then dannemandt her Jens Stiszenn, szom war woris sogne prest, tha haffuer wij mett menige sogne mendt wtj Feulom, Tiell och Wiingii sogne weritt till sammen wtj hederlig mandz her Mattis Heggelundz, herritz prouist y Sønderlængherritt, offueruerelse och ephther hanns formaninge først flytteligenn beditt gudt om en godt gudfryctiig och lerdt sielsørger och sogne prest att bekomme. Ther nest ephther menige sogne mendt wtti Feulom sognen haffde oss for<sup>ne</sup> vij mendt wdneffnit och fuldt machth giiffuidt paa syne wegne att kiesze och wduelge enn from lerdt gudfrectiig sielesørger och sogne prest igien, tha haffue wij mett for<sup>ne</sup> her Mattis Heggelundz radt, wile och samtycke wtti thenn hellig trefoldughets naffn wdualdt thenn wnge lerdt mandt her Niels Erickszen attuere woris sielsørger och sogne prest, att staae oss fore wtti gudz ordz tienniste, szom en christenn sielsørger och sogne prest bør att giøre, ephther szom hanndt haffuer erligenn och tilbyrligen en tiidlangh skickid seg hoss oss och tienide oss wtj for<sup>ne</sup> her Jens Stizens (salig medt gud) hans skrøbelighed. Och bede wij hederlig och høglerdt mandt Mester Kieldt Jull, woris superintendent, att hanndt wille giøre syn embede och befalingh hoesz hannom ephther kon. Matts. ordinandzis liudelse. Vij forhøber *thet* att skulle bliiffwe gudt till ære och oss och thenn christne kiercke till gaffun och forbedringh. Wij wille alle och huere lade oss findis emod hanom, szom *thet* seg bør. Till wittnisbyrdt trycker wij woris jndzegler neden for *thette* wortt obne breff mett for<sup>ne</sup> her Mattis Heggelundz woris herritz prouistis jndzegill. Datum Feulom fredagenn nest for Søndagen Oculj anno mdlix.

Papir med 8 Segl (i Provstens et Bømærke med M. H.) — Viborg Stiftsarkiv, Fovlum Kald.

## 417.

1559, 10 Marts. Brev fra Superintendenten i Aarhus Stift, M. Lavrids Bertelsen (Laurentius Bartholomei) til Superintendenten i Viborg Stift, M. Kiæld Jul. Ifølge en tidligere Aftale mellem Kiæld Jul og den tidligere Superintendent i Aarhus, Mads Lang, skal Degnetjenesten i nærliggende Sogne i Aarhus Stift besørges fra Viborg Skole, og omvendt. Det gode Indtryk, som den udvalgte Konge (Frederik 2) har gjort i Aarhus ved sin Fromhed m. m.

Dej *graciam* et *pacem per Jesum Christum*. *Debita gratiarum actione pro summis tuis in me beneficijs premissa, venerande domine superintendens ac frater in Christo charissime*, *prestantiam tuam certiorum esse velim, me litteras tuas hodie accepisse et intercessionem tuam pro duobus scholasticis in ecclesias Almindt et Høesløff admittendis intellexisse. Qua in re, etiamsi officii tui ratione, te satis sollicitum (vt par est) pro scholasticis promouendis esse video, attamen hic prestantie tue negotium facessere eamque ad scribendum molestare non fuisset (meo iudicio) opus, cum semel inter nos, adeoque inter te et M. Mathiam, pie memorie, patrem meum charissimum, ita sit constitutum, vt scholastici schole Vibergensis viciniore parochias in hac dioecesi et nostri scholasticj, presertim Randrusienses, parochias propinquiores in dioecesi Vibergensi in studiorum suorum subsidium visitarent. Sed quia litteras meas ad parochum potissimum nomine horum duorum scholasticorum cupis, scripsi illj, ne vllum in comministrum suum admittat, nisi a ludimagistro Vibergensj, tue prestantie tamen consensu, sibi commendatus fuerit etc. Porro noui, quod tibi communicatum cupias, habeo nihil, nisi quod serenissimus rex noster electus huc primum die Martis post dominicam Oculi aduenerit ac omnibus et singulis hisce publicarum precum diebus egregie pietatis specimen nec non laudabile auspicij regiminis initium ediderit. Nam a principio vsque ad finem semper se presentem in templo gessit, verbo dej audiendo et pijs precibus ad deum effundendis intentus. Vnde spes non exigua nobis ex gracia dej est relicta, quod pietatis, veritatis et iusticie amans sit futurus. De habitu ipsius nihil certj habeo, nisi quod primum non solum ad, sed etiam vltra paschatos festum sit hic mansurus. Verum animj gracia in vicinam arcem Challoe ad tres aut quatuor dies, hic comitatu relicto, se conferre statuerat, postea statim huc est reuersurus et proculdubio etiam mansurus (vt audio), donec Haffniam fuerit profectus, ita quod ipsius aduentus hac vice a vobis vix sit exspectandus. Mater Regis Regina Dorothea post diem vnum atque alterum huc est ventura, non tamen diu*

apud nos mansura. De *superintendentibus autem* nullus hic apud Regiam Majestatem fuerat, sed ego et M. Nicolaus, hospes tuus Choldingensis, quj iam est Regine concionator, hactenus ministerio publico coram Rege functi sumus, ille tamen in aula semper, ego autem in templo. Pluribus te suspensum retinere nolo, sed Jesus Christus domiuus noster tuam prestantiam vna cum coniuge charissima et liberis suauissimis quam diutissime sanam et incolumem in nominis sui gloriam et ecclesie edificationem conseruare dignetur. Arhusie feria 6<sup>ta</sup> post letare anno etc. 1559.

Totus tuus Laurentius Bartholomej.

Udskrift: Eruditione, pietate et virtutibus prestantissimo viro et domino Magistro Chiliano Julio, Vibergensis dioeceseos superintendentj vigilantissimo, suo in Christo fratrj charissimo.

Papir med Spor af Segl. Viborg Stiftsarkiv, Skole I, 8.

## 418.

1559, 2 Juni. Tingsvidne af Skive Byting, at der var gjort Indsigelse mod, at Fogeden lod udnævne Sandemænd, fordi Povl Andersen havde saaret Knud Abrahamsen, da begge vare Skolepeblinge, og Fogedens Indsigelse herimod.

Lauritz Matzszin, slotzfogiit paa Skiuehus, thenn tidtt dommer till Skiue byting, Peder Knudssen och lille Peder Tøgerszin *ibidem*, kundgiøre wij for alle, att aar ephther gudtz byrdtt mdlix fredag nest epter thenn første søndag trinitatis paa for<sup>ne</sup> ting war skiikitt Las Anderszin, sandmandt wtj for<sup>ne</sup> Skiue, loglig eskitt och fick ett fullt wuldige tings wittne aff viij trofast dannemendtt, som er Hans Bardskier, lille Peder Tøgerszin, Peder Lundtt, Chrestin Laszin, Simenn Bertelszin y Lundt, Niels Jenssin, Chrestin Jenssen och Peder Huidt, boriger *ibidem*, huilcke viij for<sup>ne</sup> dannemendt ther alle sandrectelig wottne paa thieris guode tro, siell och szandigenn met opragtt finger och helgens eedtt, attij hørde och szoge szame dag jndenn alle iij stocke paa for<sup>ne</sup> ting for tingsdom, att for<sup>ne</sup> Las Anderszin och lille Oluff Pouelszin forbødt fogedenn att sie følling paa szandmenndtt, wdenn han kunde giøre thett mett logenn, efftherthj thett war buode ij pebbling, som bordag hagde giortt. Thaa szagde Lauritzs Matszen, ephtherthj the hagde giortt huoll szaar paa huer ander, wiste hand icke retther, jnd ther motte gange følling paa szandmendt, ephtherthj scholmester eller ander wille icke befrij Pouell Anderszin for huoll szaar, hand hagde slagitt Knudt Abrahamszin wdj hans brøst, och icke the hagde stannden scholrett, förind sandmend szuor, wdj nogenn made. Attij szaa wottne, som for<sup>ne</sup> stander, datum ut supra.

. Papir med Spor af 3 Segl. Viborg Stiftsarkiv, Kannikefiskeri I, 1.

## 419.

1559, 2 Juni. Tingsvidne af Skive Byting, at (Disciplen) Povl Andersen skød sig ind for Skolemesteren (Søren Brun), Provsten og Superintendenten, førend Sandemændene svor ham Vold paa.

Lauritzs Mattszin, slottsfogitt paa Skiue hus, thend dag dommer till Skiue Byting, Niels Jenssin och *Peder Knudszin*, boriger *ibidem*, kvngjøre wij for alle, att aar efter gudtz byrdtt mdlix fredag nest efter thenn første søndag efter trinitatis paa for<sup>ne</sup> ting war skickitt Pouill Anderssin, loglich eskitt och fick ett fult wvildige tings wittne aff viij trofast dannemendtt, som eré *Cristin Jenszin*, *Peder Knudszin*, *Jens Jiwerszin*, *Niels Jenszin*, *Michell Pederszin*, lille *Peder Tøgerszin*, *Cristin Cristinszinn* och *Niels Otting*, boriger *ibidem*, huilcke viij for<sup>ne</sup> dannemendtt ther alle sandrectelig wottne paa thieris guode tro, siell och sandingen mett opragtt finger och helgens eedtt, attij hørde och soge samme dag jøndenn alle iij stocke paa for<sup>ne</sup> ting, thett for<sup>ne</sup> Pouill Anderszin stod liudeligenn for tingsdom, förind sande mendtt suor hannom wold offuer, och skiødt szig indtt for szin tiillbørlige domer, wnder sin scholmester, wnder prouisten och superintendentens. Framdelis wottne och for<sup>ne</sup> viij dannemendtt, at Pouill Anderszin adtsporddt Seuerin Broun, scholmester y for<sup>ne</sup> Skiue, hurledis handt haffde weritt wnder hans liudelsze. Thaa suaritt for<sup>ne</sup> Seuerin Bronn, att hand haffde weritt hannom hørig och liudelig och wnderdanig, szom thet siig buorde, szaa handtt icke anditt wiste. *Datum ut supra.*

Papir med 3 Segl. Viborg Stiftsarkiv, Domkapitlet, 1, 52.

## 420.

1559, 8 Juni. Superintendenten Kield Jul stævner Skolemesteren i Skive, Søren Brun, til at møde for Viborg Kapitel i Anledning af Povl Andersens Sag.

Kieldt Jull, superintendentens y Viburgh stigt, giøre alle witterligt, att for migh haffuer kierdt och berett Pouell Anderszen, szom ganger till schole y Skiffue, att handt haffuer tiltale [till] Seueren Brun, scholemester ther szammestedz, for handt haffuer sziett egiennom fingre och tilstedt hannom att woldsueris och forhindrett hannom szyn rett emodt gamble scholes priuilegier och friiheder, szammeledis for handt icke giøre then fiidtt mel hannom och the andre fattuge schole perszoner, som eu scholemester burde att giøre, szom handt siiger och sielff ydermere

berette kandt. Thy steffner ieg for<sup>ne</sup> Seueren Brun met syn beuiisznige wdj then sagh att møde wdj capittels husz y Viburg Ottensdagen, szom er Vitj et Modesti affthen, att nyde och wndgielde, huesz ther om lough och rett er, saa frampt icke skall rettis effther huesz beuisznige tha tilstede kommer. Datum Viburg Torsdagen effther Bonifacij, aar etc. mdlix. Wnder mitt signet.

Paategning: Thenne steffning bleff lest for Seuren Brun, scholmester wdj Skiue, fredag nest for Vitj et Modestj wtj thisze ij mendtz neruerelse, som ware Niels Jenszin sønder y byenn och Peder byszuendtt, aar mdlix.

Papir med Kjeld Juls Segl. Viborg Stiftsarkiv. Skive Skole Nr. 38.

## 421.

1559, 15 Juni. Viborg Kapittel dømmer Skolemesteren i Skive, Søren Brun, til at have sit Embede forbrudt, fordi han har tilladt, at Sandemænd svor Disciplen Povl Andersen Vold over for Bordag, og fordi han havde vist sig forsømmelig i sin Gjerning. Disciplen optræder selv som Klager. Kejser Frederik Barbarossas Lov af 1158 anføres som Retskilde. Skolens Læseplan meddeles.

Wij effther<sup>ne</sup> Kieldt Juell, superintendens wdij Wiburgh stiiغت, Axell Jwell till Wiillestrup, cantor wdij Wiiburgh, Spliidt Faszii, Oluff Nielszenn, Peder Tøgerszenn, Riimbolth Pederszenn, canicher *ibidem*, och Oluff Jenszenn, scholemester *ibidem*, giøre alle witterligtt, att aar effther gndz byrdt mdlix *Sanctorum* Vitj et Modestj dagh for oss wdij capittels hwsz wdij Wiiburgh war skickett Pouill Annderszenn, szom ganger till schole y Skiiffue, och hagde hiidt steffnit Seueren Brun, scholemester ther szammestedzs, for handt schulle haffue tilstedt hannom att woldt sueris for eth bordagh, handt gjorde mett en andenn peblinge, och iche wilde lade hannom staa szyn scholeretth ther for effther gamble sedwane och scholers priuilegier och friiheder, szammeledis for handt iche schulle nu enn tiidt langh haffue giordt thenn fliidt mett hannom och andre fattuge scholeperszoner vdj Skiiffue schole att wplere thennom, szom thett segh burde. Och wdij rette lagde for<sup>ne</sup> Pouill Anderszen først eth fire perszoners wtnisbyrdt, liudendis, att the mett flere paa Sancte Valburgis dagh siist forledenn indkom wdij Christiernn Jenszens stoffue att dricke enn kande øell eller ij. Tha kom 10<sup>re</sup> Pouill Anderszen och Knudt Abrahamszenn ordt och tretthe emellom. Saa wiiget for<sup>ne</sup> Pouill Anderszenn aff hwszit for fredt skyldt, och Knudt Abrahamszen straxt wdt effther hannom paa gaedenn och wptoegh enn kampesteen, och



slogh handt slaa<sup>1)</sup> paa for<sup>ne</sup> Pouill Andersszenn ij hoffueden, szaa att blodett ranndt y øgnen och mundenn, szaa lengij handt afftorrede thett mett szyn kiortell. Ther effther wilde for<sup>ne</sup> Knudt Abrahamszenn till Pouill Anderszennu igien paa nye. Szaa togh Pouill Anderszenn enn liidenn mag jwngh<sup>2)</sup> och sloo Knudt Abrahamszen y brystenn ther mett. Ther nest y retthe lagde handt eth fiire dannemendzs witnisbyrdt, szom war her Peder Jwell, sogneprest wdij Skiiffue, her Seuerin Gregerszen, her Jens y Hem och Christienn Joenszenn, rademandt wdij Skiiffwe, liudendis, att the paa religionens wegne och scholens friihedt war hoesz Seuerin Brun, scholemester wdij Skiiffwe, effther enn bordagh, szom skeedt ware emellom tuenne hans egne discipler, och badt hannom thiitt och ofte straffe then, szom szaaritt then andenn, effther gamble seduane och scholens friihedt mett riisz, ferle och tilbørligh straff. Dogh ingenn tiidt gaff hanndt endelige suaar fraa segh, førre enndt for<sup>ne</sup> her Peder Jwell war affdrageun synn ærinde tiill Wiiburgh, szom war then szamme dagh, sandemendt schulde swerie. Szamme dagh war her Jenns Jwll, prest y Hem, wdj byen och badt scholemesterenn paa nye szamme bønn. Tha gaff scholemesterenn szyn hiarthens grundt att kiende och sagde, att handt icke kunde tage fogedens szønn<sup>3)</sup> fraa szyn retth, och ther offuer bleffue then enne woldsworne. Szammeledis wdij retthe lagdis eth obne beseglett copie paa Latine aff keyser Frederickiis priuilegie och friihedt scholeperszoner wntth och giffuen wnder gudzs aar melvij, liudendis eblanth andett wedt then meninghe, att ther szom nogenn tretther mett nogen scholepersone om noghen sagh, tha skulle hanndt thale hannom tiill for szynn herre och mester och biiscoppenn wdij stadenn, huilcke forbemelh keyszerligh Majestat haffuer thenne jurisdiction och retth giffuenn, men hwo ther drager thennom for andre dommere, ehure rettferdige sagen kandt wære, tha skall the ther mett haffue tabett sagenn. Thisligist wdij retthe lagde for<sup>ne</sup> Pouill Anderszenn eth tings witne aff Skiiffue byetingh, otthe mendt wontnitth hafde, liudendis, at handt stodt liudeligenn for tingsdom, førrendt sandemendt swore hannom woldt offuer, och skodt segh indt for szynn tilbørlige dommer, wnder synn

<sup>1)</sup> Saaledes staar der ganske tydelig.

<sup>2)</sup> Skrivfejl for: mad jwngh, o: Madkniv (jvfr. Ny kirkehist. Saml. V, 372).

<sup>3)</sup> o: den omtalte Knud Abrahamsen, Søn af Byfogden Abraham Knudsen, smlgn. 1552, 8 Juni.

scholemaster, vnder prouisten och superintendentenn, szanmeledis, att Powill Anderszenn adspurde Seuerin Brun, scholemasteren y for<sup>ne</sup> Skiiffue, hurledis handt haffde weritt vnder hanns liudelsze. Tha swaritt for<sup>ne</sup> Seuerin Brun, at hanndt haffde wæritt hannom herugh och lydugh och wnderdannigh, szom thet segh burde, szaa handt iche andett wiiste. — Men om then forszømmelsze, Seuerin Brun schulle haffue y schole mett syne discipler att wplære, wdij retthe lagde hanndt etth iij prestemendzs wtnisbyrdt, szom war her Peder Jwll, sogneprest vdij Skiiffue, her Jenns Jwll, prest y Hem, och her Seuerin Gregerszenn y Skiiffue, liudendis, att the haffde effther hederligh manndzs mester Kieldtzs, superintendentis y Viiburgh stiiigttes befalingh wærit y Skiffue schole fredagenn nest effther Bonifacij at schulle grandske och forfare, huadt lectier peblingene herde huer dagh om wgenn. Tha haffde for<sup>ne</sup> peblinge endrecteligenn bekienndt for thennom, besynderligenn the øffuerste vdj for<sup>ne</sup> schole, att thierris lectier war dagligenn thisze effther<sup>ne</sup>: Førsth Manddagen och Torsdagenn om morgenen haffde the Donatum, och effther Donati repetitzs Terrentium, om otthe slett Colloquia Erasmj, menn affthenns wersz ware iche lesdt for thennom effther middagh fraa poske och indt till thenn dagh (szom fandis paa thett neste xi wgere), wdenn iij eller iiij gange ex Vergilio. Menn nar fiire slaar om affthenn, repeterer handt grammaticam mett the nederste och iche mett the øffuerste. Tiisdagenn och fredagenn om morgenen leszer hanndt for the øffuerste Syntaxin Joannis Despauterij, och fraa otthe och indt till ix och szaa szamme syntaxin, och om the daghe haffuer the platt inthett meere. Ottensdagenn och leffuerdagenn om morgenen leszer the wdenn att the framgangne lectier, men effther middaghenn leszer hanndt Søndags euangelium. Ther till leszer hanndt alleeniste enn gangh om daghenn mett thenom, szom lære a. b. c. och Donatum. — Effther sliigh leilighedt mienthe Powill Anderszenn, at Seuerin Brun hagde giordt wretth, først att hanndt iche wilde lade hanom wære wnder szynn dom och staa synn scholeretth for thett szaaremaall effther gamble szeduane, priuilegier och friiheder, menn ladett hannom ther offuer voldsweris, ther nest, at hanndt forszømmer hannom och the andre fattuge scholeperszoner, huilchett for<sup>ne</sup> Mester Kieldt sagde segh offthe att haffue paaminth hannom y scholenn om szaadanne syn forszømmelsze och dogh liidenn eller inghenn forbedringh fornommen.

Ther till swaritt for<sup>ne</sup> Seuerin Brun, och først thet første om

thenn bordagh, sagde segh at haffue wæritth paa tingett mett Pouill Anderszenn och suarittth for hannom thet mieste, handt kunde, førre sandemendt sworre, och hagde eskitt hannom y scholen att wilde straffe hannom for szynne gierninger. Tha haffde hans moder wndskyldett hannom, att handt iche kunde komme y schole for fogedenns feyde skyldt, paa huilche handt dogh haffde inghenn beuiszningh, men fandis y sandhedt effther hanns eghenn bekiendelsze, att Pouill Anderszen war wdij scholenn hoesz hannom y otthe dage eller miere, sziidenn szamme bordagh war skeedt, førre sandemendt swore ther om, och hanndt dogh iche wilde straffe hannom for szadanne szynne gierninge. Thisligeste om thenn forszømmelsze y scholenn swarede hanndt, att hanndt giorde szynn fliidt hoesz thennom thett yderste, hanndt kunde. Dogh bekiende hanndt, att the øffuerste haffde icke andre lectier the for<sup>ne</sup> daghe, endt szom the iij presthemendzs witnisbyrdt bemelder, menn sagde segh att lesze afftheons wersz mett the nederste, och wdij the szamme wersz examinere Grammaticam mett the øffuerste.

Tha effther szadanne leilighedt, szom forschreffuit stander, att efftherthi szadanne thwiist och moedwille er nu kommen for<sup>ne</sup> scholemesters thuenne discipler emellom, och hanndt wiidt iij prestemendt, szaa och enn radmandt ere ombeditt och formanith att indtage then hanns discipell, Pouill Anderszenn, szom thenn anden haffuer giortt saauer och skade, dogh er aff nødwegie, och ther szammestedzs att liide synn plichth och stande szynn schole retth, paa thett clerici eller scholenn iche schwlle müiste eller ombære szyn vonlige friihedt och herlighedt och wnder werdszlige regiimenth eller sententzs att leggis, szom forberørdt keyserligh rett haffuer wnth och tilladitt scholenn och scholenns perszoner att maa haffue, och hanndt thett icke haffuer wilde giordt, men forhindrett thett, och for<sup>ne</sup> Pouill Anderszenn er ther for woldsuorne, szaa och efftherthij nu øffuer for<sup>ne</sup> scholemester Seuerin Brun beuiist ere, hannom eblanntt hanns discipler forszømmelige att were, och iche besørger eller forleszer thennom thieris tilbørlige lectier, och huilche authores the best kanndt forbedriis aff, thieris tiidt och wngdom ther mett att forspilde, wiiste wij iche andett ther om att siighe, enndt for<sup>ne</sup> Seuerin Brun haffuer segh ther wdindenn forsømppt, szaa och wdij synn weriemaall och regiimenth for scholens friihedt att haffue herieth, och szamme sytt kaldt och befalingh ther mett forkast, att hanndt iche maa eller bær szamme schole och regiimenth længer att forstande eller

offuer thenom nogenn mœndiighedt att haffue, wdenn hwesz hanndt aff stiiigthenns superintendenth ther wdoffuer bliffuer benadeth. — In *cujus* rej *testimonium sigilla nostra presentibus inferius impressa*.

Papir med 7 paatrykte Segl; Axel Juls og Splid Fassis adelige; i Kield Juls en Due med en Ollegren, nedenunder Aarstallet 1555; i Peder Tøgersens en Slange. — Viborg Stiftsarkiv, Hinborg Herred, Skive Skole Nr. 14. Ifølge en senere Paategning skal Kejser Frederiks Privilegium af 1158 være vedlagt, men findes ikke længere. (Sm. dog 1555, 14 Januar.). En Landstingsdom i samme Sag af Aar 1559 er meddelt hos Rosenvinge, Gl. Domme I, 270, ifølge hvilken Povl Andersen frikjendtes for Sandemændenes Ed, da denne ifølge de paaberaabte kejserlige Privilegier og Kirkeordinantsen maatte anses for ugyldig.

---

## Tillæg I. <sup>1)</sup>

---

422.

1455, 29 Juli. Vidnesbyrd af Viborg Borgmestre, at naar Sandemænd sværge nogen Tog over i 40 Marks Sager, og Bøden ikke erlægges inden 6 Uger, er han fredløs over alt Riget.

Allæ men, *thette breff see heller høræ læssa*, helser wi Nis Jenssøn, Jes Jenssøn, borgmestere j Wiborg, kierlighen *meth* gudh och kungere *meth* *thette* worth opne [breff], ath *swærer sannemendh* togh ower noger man j wor byy efter wor stadhs reth for noger the sager, som hannem bør at både sin xl mark fore inen sex vger, bødhe han ikki ~~innen~~ sex vger, efter hannem ær togh ower *soren*, modh bonden, kongen oc byen, som han ær fallen for, tha ær han full frilløss ower alt rigeth, oc æy *thet* thyørff vdhermere kenness anten til landh thingh eller andher *stet*, vden man wil. Til *vinnesbyrd* haue wi wor *incegl* for *thette* breff. Datum anno domini m<sup>o</sup> cdlv die *beatj Olauj regis et martiris*..

Orig. paa Papir i Aarhus Raadhusarkiv, A. a. 10. To Voxsegl ere trykte under.

423.

1537, 4 September. Kristian 3 fritager Kapitlet og andre gejstlige Personer i Viborg for Rytterhold og Landsknægtehold, uden i yderste Nød.

Wij Christiann (osv.), gjør alle vittherlig, att ossz er tiill widhende vordhen, *huorledis* att vor kiere vndhersaatthe, prelatther, canicher, cappittill oc mienighe giestelighe personer wttj vor kiøbsted Wijburg, megitt szaare besueris med rytther hold oc landtz knecthe hold, oc ther szom giestelige

---

<sup>1)</sup> Efterfølgende to Breve ere efter Trykningen af det foregaaende velvillig meddelte Udgiveren af Cand. juris, Assistent i Indenrigsministeriets Arkiv, F. A. Secher, som havde truffet paa dem under Gjennem søgning af Arkiver i Aarhus.

perszoner icke skulle haffue eller nydhe noghre widhre frihedt eller priuilegier indh then mienige werslighe mand, thaa vore att besørge, att icky noghen eller gandske faa were skulle, szom skulle ville holdhe thieris børn tiill skuollen, oc saa then ganske religion wndher gaa [oc til] ingthet vorde, huilckit vij dog aff vor høgste flyd aff vændhe ville. Thy haffue vij nu aff vor syndherlig gunst oc nadhe wntt oc tiil ladhet, oc nw met thette vortt obne breff wndher oc tiilladher, att for<sup>ne</sup> vor kiere wndhersaathe, som for<sup>ne</sup> standhe, icky skulle med sligh ting besueris effther thenne dag vtj noghre madhe, wtthen szaa att tidhen oc leglighedhen segh saa begaffue, att oss thet saa hortt aff nødh wore, att vy thennem thet icky omdraghe kundhe, oc vy thaa beszøndherligen thennom ther om tiill schriffwendis wordher. Thy forbydhe vy<sup>alle</sup>, ehuem thy helste er eller vere kundhe, serdieliss vor foggitther, embedsmend, boriigmesther, radmend, byffogit, myniieghied vtj for<sup>ne</sup> vor kiøbsted Viburig, hoffuidsmend, proffosse, beffalingsmend oc alle andhre, for<sup>ne</sup> vor kiere wndhersaatte, prelather, canicher, cappittill oc mienige giestelig perszoner vtj Viborg, her æmod med noghre ryttherhold eller slig besuering, szom for<sup>ne</sup> standher, att bèsuere eller vtj noghere madhe att bemøge, vtthen saa skier, att thy ther om wor beszøndherlighe schriffuilsze, effther szom for<sup>uit</sup> standher, fængendis vordher. Giffuit paa vortt slott Kiøbinghaffwen tysdag nest ephther sanctj Egidij dag ar mdxxxvij. Wndher wortt singnit.

Bagpaa: Ad manus obseruandissimi preceptoris domini magistri Georgij Samsing, cantoris Aarhusiensis.

Samtidig Afskrift i Aarhus Bispearkiv, 1 Reversal fol. 117, Nr. 292.

## Tillæg II.

### Breve, omtalte af Mag. Kristen Eriksen og Kristen Sørensen Testrup.

Hvor blot Sidetallet anføres, er Angivelsen tagen fra Mag. Kristen Eriksens Haandskrift, Universitetsbibl. Add. Nr. 80. Om Betydningen af »Cath. Copte-bog«, »Bogen«, »Gl. Breffve«, henvises til Indledningen. Med [ ] betegnes, hvad der er indskudt i Haandskriftet med en anden Haand. — Testrups Haandskrift om Klostrene og Kirkerne i Viborg Stift findes paa Universitetsbibliotheket, Add. Nr. 75.

1180. [... Viborg, som i de ældste Breve af 1180 kaldes Viberg og paa Latin Vibergæ...]. (S. 7; formodentlig sigtes her dog til

- Pave Klemens den III.<sup>s</sup> Privilegier til Viborg Kapitel af 8 Juni 1188, trykte i Thorkelins Dipl. Arne-Magn. I, 61-64, hvilket Brev ogsaa Testrup, om Klostrene pag. 5 efter Hvitfeld, Bispekronike fol. 102-3, urigtig henfører til 1180).
- 1253 var Kong Abel udi Viborg. (S. 97. Misforstaaelse af Dateringen i Nr. 7 i denne Samling).
- 1260 var Kong Erik Glipping udi Viborg (S. 97. d: 28 December 1259, se Reg. Dipl. I, Nr. 1043 og 1044. Eriksens Aarstal er formodentlig taget fra Kong Eriks Bekræftelse paa Domkapitlæts Privilegier, jfr. under 1442 S. 347 og denne Saml. Nr. 276 og 371). — S. 260: 1260 var Arnfastus Provst udi Viborg (?) udi Kong Erik Glippings Tid, vide Cathol. Copie-bog.
- 1274 var Kong Erik Glipping udi Viborg. (S. 97.)
- 1289 var Kong Erik Menved udi Viborg (S. 100. Nr. 9 i denne Samling).
- 1326 var Kong Valdemar 4 udi Viborg. (S. 100.)
- 1327, die Matthiæ Apostoli (24 Februar), Biskop Tuchos Frihedsbrev for Viborg Kapitel. (Helt afskrevet, S. 127. Trykt, dog efter en anden Afskrift, i Pontoppidans Annal. eccl. Dan. II, 133. Afskrift ogsaa i Geh. Ark., af Bircherod).
- 1330, Simon Provst i Viborg (Cath. Copiebog) pag. 29 (S. 260).
- 1341, Johannes Nicolai Presbyter et officialis domini Episcopi Vibergensis in Helyim (Hellum) Herred. (S. 277.)
- 1342 var Kong Valdemar 4 udi Viborg (S. 100. — Efter Nr. 20 i denne Samling?)
1346. Biskop Peders Bekræftelse af Viborg Domkapitels Privilegier. (Testrup, om Klostrene, S. 30. Slet Afskrift, fuld af Misforstaaelser. Brevet stemmer saa godt som ordret overens med Tuchos Brev af 1327. Dog lyder Bisperækken i Peders Brev saaledes: temporibus... Heriberti, Eschilli, Svenonis, Chetilli, Asceri, Gunneri, Nicolai illustris Regis Danorum cancellarii, Petri, Tychonis et Thyconis. — Heribert er saaledes kommen til som den første Biskop før Eskild; Kjeld er kommen i Stedet for Nicolaus, hvad enten Testrup har læst fejl eller Forestillingen om Hellig Kjeld som Biskop allerede har været almindelig paa den Tid; efter Kansler Nicolaus er i Stedet for Laurentius kommet Petrus, hvilket staar i Forbindelse med den tyveaarige Strid om Bispestolen fra 1267—87, idet Petrus var indtrængt af Jakob Erlandsen, medens Kapitlet valgte flere andre, se Pavebrevene herom

- i Ny kirkehist. Saml. III, 375 ff. — »Thyconis« maa være Læsefejl for: Symonis).
1351. St. Stephans Sogn, vide Bogen pag. 196. St. Stephans Kirke i Viborg anno 1378, vide Bog. pag. 197. (S. 40.)
1404. Petrus Qvesæ, Kannik i Viborg, vide Bogen pag. 26, et anno 1411. (S. 265. Jfr. Brevet af 1404, 16 Aug. i Molbech og Petersens Udvalg af danske Dipl. I, 188). — 1404, Jens Bruun Kannik, v. Bogen pag. 26, et anno 1411, vid. Bog. pag. 3. (S. 265.)
1411. Dominus Gerhardus Johannis Kannik. (S. 265.)
- 1413 var Ericus Pomeranus i Viborg. (S. 100. — Nr. 32 i denne Samling?)
- 1415 var Niels Morsing og Michel Perssen Klerke i Sebber Kloster; vide Bog. pag. 19. (S. 49.)
1416. Jacobus Henrici Kantor i Viborg. (S. 273.)
- Tingsvidne fra Viborg Landsting, udstedt af Peder Nielsen, Lands- tingshører, Albret Jensen og Thomas Mortensen, Præster, Styge Munk Ridder, Brun Erik, Nis Jensen Skadeland og Jes Kruse Væbnere, at Jep Kirt af Lynderup skjøder Biskop Lave af Viborg Sønder og Nør Tvedskov med tre byggede Gaarde og en øde Gaard i Solbjerg i Hellum Herred. (Testrup, om Tingene, S. 32. — Ældste Arkivreg. II, 275 I 30. Altsaa fra det kath. Bispearkiv.<sup>1)</sup>)
1418. (S. 44, om Sortebrødrekloster). Vide Bog. pag. 197 anno 1418. (Jfr. denne Samlings Nr. 33.)
1420. Johan Madsen Provst, udi Biskop Langes Tid (S. 269). — 1420 udi Bisp Langes Tid, 1440 udi Bisp Thorlaks Tid, 1454 udi Bisp Knuds Tid Michel Spend Archidiaconus; de eo vid. Bog. pag. 31 (S. 273). — 1420, 1440, 1467 Johannes Bloch Kannik i Viborg. Vid. Bog. pag. 31, pag. 33. — 1420, 1450 Hr. Peder Nielsen Kannik. Vide Bog. pag. 220. — 1420, 1456, 1476 Hr. Niels Jensen Bruun Kannik. Vid. Bog. pag. 62. 197. (S. 265.)
- 1422, 27 Februar (feria sexta proxima post festum b. Matthiæ ap. Wibergis). Las Levenov, Væbner, bekjender at have annammet Klarupgaard med tilliggende Gods i Guddingholm af Biskop Lave i Viborg paa Livstid, og to Aar efter hans Død for hans Husfrue Inger Pedersdatter, mod aarlig Afgift af 10 Ørte Korn, 4 Ørte

<sup>1)</sup> To Breve fra 1418, hos Testrup a. St. S. 10 og 15, udstedte paa Forlangende af Peder Skram fra Framlev Herredsting og Jelling Sysseting om adeligt Gods i Jelling Sysse, stamme vel fra Landstingsarkivet eller de adelige Brevkister i Domkirken.



Byg og 6 Ørte Rug, med en Setting Skjæppe og 14 Skilling Grot, gode Landgangs Penninge, inden Midfaste hvert Aar, samt mod at holde Bispen fire Nætter om Vinteren med 16 Brødre med Øl og Mad og (lige) saa mange Heste at fodre, og om Sommeren fire Nætter med 16 Brødre med Øl og Mad og lige saa mange Heste at fodre med Græs, samt mod at »forbygge« for<sup>ne</sup> Gods og ikke forurette nærværende Gods Hestestald (?). Medbeseglet af Johannes Niclesen proconsul Alburgensis og Andreas Jonsen . . . . . *ibid.* (Testrups Haandskrift om Klostre og Kirker i Viborg Stift S. 31; trykt i Testrups Krigsarmatur S. 267-68.)

- 1422, 28 Juni (St. Peders og Povls Aften). Tingsvidne fra Vognsild (Onsild) Herreds Ting, udstedt af Foged Matthias Mulle, Broder Niels Ravn, Abbed i Noere (Glenstrup) Kloster, m. fl., at Jens Povlsen af Hornum fik Vidnesbyrd om, »at den Aa, som løber af Klejtrup Sø, hun er ret Skjel mellem Himmersyssel og Ommer-syssel og Markskjel mellem Hornum Mark og Klejtrup Mark«. (Afskrift hos Testrup, om Klostrene, S. 49.)
- 1424, 24 November (die b. Chrisogoni mart., Aarhusii). Kong Eriks Dombrev, hvorved der tildømmes Biskop Lauge af Viborg og hans Efterkommere Sønder- og Nør-Tvedskov og to Gaarde i Solberg, som han skjelligt havde bevist med adskillige Breve af Lands-tinget at være ham skjødet og hjemlet af Jakob Kirt af Lundtorp. (Trykt hos Testrup, om Tingene, S. 40. — Anført i Ældste Arkivreg. II, 277, 40.)
- 1425 har Fru Idde Munk, Hr. Lyder Kabels, givet sit Gods Gudinglund med alt andet Gods liggende i Fleskum Herred med hendes Hus-bonds Hr. Lyder Kabels Ja og Samtykke til Viborg Bispedom for hendes Sjæls Saligheds Skyld. Med hende forseglede til Vitterlig-hed Johannes Laurentii, Niels Krabbe til Nessum, Nicolaus Eriksen til Asdal, Johannes Kolle, Johannes Kaas, Povl Stigsen og Lavrids Thomesen. (Testrup, om Klostrene, S. 31. — Anført i Ældste Arkivreg. II, 323 Nr. 153.)
1426. (S. 400) Niels Overgaard Borgmester udi Bisp Lauges Tid. — (S. 430) Thord Thidrichsøn, Envold Matthissøn, Jes Laurentsøn, Pether Michelson, Nis Jensøn, Pether Thidrichsøn Raadmænd. Disse 6 Raadmænds Navne ere ekstraherede af en gammel Pergaments Tingsvidne af Viborg Landsting 1426, da Hr. Jens Nielsøn af Avinds-berg var Landsdommer udi Nørrejylland, og lyder samme Tingsvidne

- om, at Fru Ide, Hr. Lyder Kabels, med fornævnte sin Husbondes Hr. Lyders Samtykke gav Gudinglund med andet der tilliggende Gods til Viborg Bispedom for hendes Sjæls Saligheds Skyld. Vide Bog. pag. 6 og 7. (Anført i Ældste Arkivreg. II, 315 S. 89 blandt Bispedømmets Breve.)
- 1430 udi Bisp Lauges Tid Peter Rigæ, Johannes Olavi, Nicolaus Johannis Borgmestre. (S. 400.)
1433. Matthis Nielsen Borgmester. (S. 400.)
- 1436 blev udstedt et Tingsvidne af Fleskum Herred, fra Jens Kanne Foged paa Aalborghus, Jes Eriksen af Asdal, Peder Iversen Borgmester i Aalborg, Las Luno, Jes Ovesen, Las Matthissen, Ove Begh, at Hr. Jens Bloch, Bisp Hermans Præst i Viborg, paa Bisp Hermans Vegne fik et fuldt Tingsvinde af otte Dannemænd, at Fru Idde, Hr. Lyder Kabels fordum Husfrue, arvet i ret Arv Gudumlund med alle sine Tilliggelser og Tilhørelser efter sine Børn, hvilken Gaard og Gods hun havde givet til Viborg Bispedom. (Testrup om Klostrene, S. 31. Anføres i Ældste Arkivreg. II, 316 S. 95.<sup>1)</sup>)
- 1436, 1453, [1473] Hr. Lauritz Thomesen Ridder Landsdommer, hans Frue hed Marine . . . [Gl. Breffve pag. 439]. (S. 235. Her maa dog to Personer være slaaet sammen; jfr. Ældste Arkivreg. 2 B. Reg.; den tidligere var død før 1471, smsds. S. 187-188 Nr. 18-19.)
- 1440 udi Bisp Thorlaks Tid Michel Spend Archidiaconus (S. 273, se ovenfor ved 1420). Johannes Bloch Kannik (S. 265, se ovenfor 1420). — Simon Esgesen Kannik, vide Bogen pag. 34. (S. 265.) — Jacob Pedersen Kantor i Bisp Thorlafs Tid, vide Bog. pag. 31. (S. 273). — Hr. Peder Matthissen Forstander i St. Jørgens Gaard og Præst ved St. Mikkels Sogn. (S. 96.)
- 1440, Vigilia apost. Petri et Pauli, Sognevidne fra Faarup Kirkegaard, at Ioen Nielsen var Værge for Gunder Esbernsens Gaard i Faarup og antvordede ham og hans Arvinger den Gaard, Per Degn boede i, fri med det andet Gods etc. (Testrup, om Tingene S. 15. Fra Arkiverne i Domkirken?)
- 1442, 7 Januar (den Lørdag næst efter 12 Dag Jul, som kaldes Snapsting). Låndstingsvidne, udstedt af Niels Jensen Låndstingshører, Niels

<sup>1)</sup> S. 32 bemærker Testrup derpaa, at han kunde anføre mange flere Gavebreve og Dokumenter, som ere givne til Sjælemesser, men forbigaar dem for Vidtløftigheds Skyld. Ogsaa disse Breve høre vel saaledes, ligesom de her anførte, til dem, han havde faaet fra Domkirkens Kister. Jfr. Indledningen.

Abbed i Vidskøl, Oluf Lunge Ridder og Høvedsmand paa Skivehus, Jens Blich (Bloch?) Kannik i Viborg, Niels Spyttrup Provst i Fjends Herred, Jens Lund Provst i Middelsom Herred, Peder Righ Borgmester i Viborg, Envold og Niels Jensen Raadmænd, Jens Jensen i Rovum Sogn og Jep Povlsen, Bønder i Salling, Morten Lund, boende i Himmersyssel, paa Forlangende af Bisp Thorlaf, som selv tilstede var og lod oplæse St. Knud Konnings Brev, Kong Eriks Brev, som slagen var i Finderup, Kong Valdemars Brev, som Loven gav i Danmark, Kong Kristoffers Brev, Kong Olufs og Dronning Margretes Brev, Kong Eriks og Konning Kristoffers Brev, som nu Konning er her udi Danmark, at Biskoppen af Viborg og hans Kapitel have af Alder haft og have al kgl. Ret og Rettighed over hans Klerkeri's og Kirkers Tjenere, ihvor de helst bygge og bo. Og derefter stod for<sup>ne</sup> værdige Fader Bisp Thorlaf op og sagde saa: Kjære Venner, er det vitterligt, at Biskoppen af Viborg og hans Kapitel have saadan Ret haft og nydt hertil, og hvis eder vitterligt er om disse efter<sup>ne</sup> Birk, som ere i Witting (!), i Nulle (!), i Wisckum, Gundrup, Kreyberg, Fur, Nees, Holmgaard . . . og Lessø, og bades og æsket et uvilligt Tingsvidne af de viseste og de bedste, som der paa Landstinget inden alle fire Stokke skikkede vare. Da var der og opnævnt et uvilligt og lovligt Tingsvinde af 12 Riddersmændsmænd, som vare Erik Nielsen af Brodskov, Mathias Jensen af Wisborg, Iver Juel, Kristen Kaas, Morten Krabbe, Lars Maltessen, Arild af Starkerkul (Staaber Kloster?), Gunder Munk, Marqvar Pallissen, Mauritius og Thomas Bille, hvilke der udginge og beraadde dennem og indkomme og vidnede alle saa paa deres Ære, Tro og rette Sanden, at Biskoppen af Viborg, eller hvem han det befalet haver, haver af Alder udøvet og brugt al kgl. Ret over alle deres Klerkeri's og Kirkers Tjenere, og han eller hans haver haft Frihed at skifte og bruge dem efter egen Vilje med alle deres Tjenere og Sognemænd. At de saa vidnede i alle Maader, som før er rørt, det vidne vi med vore Indsegle (osv. de ovennævnte Navne; Arild af Starkerkul kaldes her: Arild Kat).

(Trykt hos Testrup, om Tingene S. 32-34. Anføres blandt Brevene om Bispedømmet i Ældste Arkivreg. II, 323 L 155, jfr. K 113, hvor Birkene kaldes: Asmild, Viskum, . . . p, Kreyberg, Norholm, Leszø og Gudingholm).

- 1442, 21 Maj (feria secunda Pentecostes. Aalborg). Peder Vinter, Præst, tilstaar at have modtaget Forstanderskabet over Vor Frue Kloster i Aalborg af Bisp Thorlav i Viborg. (Testrups Manuskript om Klostrene S. 15. Trykt i Testrups Krigsarmatur S. 269-71 og her-efter hos Daugaard, Klosterhist. S. 378 og i Ny Kirkehist. Saml. I, 531. — Ogsaa dette Brev maa T. have faaet fra Domkirkens Kister. Jfr. Indledningen.<sup>1)</sup>)
- 1442 gav Kong Christoforus af Bayern Borgerskabet udi Viborg Frihed for Told i al Danmark, undtagen Skaane (o: Skanør) Marked. (Eriksen, S. 99. o: Brevet af 11 Juni 1442, denne Samlings Nr. 40, fra Raadstuarkivet). — S. 260: Morten Spargh Provst, v. Bogen pag. 31. — S. 95: 1442 var en Abbed udi Vidskøl ved Navn Niels, v. Bog. pag. 36. (Jfr. ovenfor ved 7 Januar.)
1450. Hr. Peder Nielsen Kannik (se ovenfor ved 1420); Jep Ebbesen, Las Jepsen Raadmænd (S. 430).
1451. Frater Ericus Sallingbo Gardian (i Graabrødrekloster i Viborg). (S. 269). — Nicolaus Johannis, Petrus Schøtte, Anders Nielsen Borgmestre (S. 400).
- 1453, 19 August. Vidnesbyrd om Patronatsretten til Skjern og Vesterwelling Kirker. (Testrup om Klostrene og Kirkerne S. 58.)

Omnibus presens scriptum cernentibus et audientibus Petrus Johannis, cantor ecclesie Vibergensis, Petrus Nicolai canonicus ibidem, Laurentius Jonæ et Simon Magnesen armigeri, salutem in Domino. Notum facimus per presentes, quod nos sub anno Domini 1453 Dominica infra octavas assumptionis beatæ Mariæ virginis in capella Sanctæ Crucis ecclesie Vibergensis præsentibus fuimus et audivimus, quod honorabilis vir Johannes Michaelis presbyter, ætate 34 annorum, coram reverendo in Christo patre ac domino Canuto, Dei gratia episcopo Vibergensi, testatus fuit et publice in verbo veritatis dixit, quod sint in curia Skiern duæ ecclesie . . . . domino Henningo Podbusk et ejus progenie et nunquam . . . . vel partem cum Vibergensis hinc altertate (!) aliis in Westerwelling sub sua ordinatione, sicut et alias ecclesias suas in dioecæsi sua ordinaverit, nec unquam audivimus, quod dictas ecclesias . . . . dominus Henningus vel ejus progenies habuisset quoddam jus ad

<sup>1)</sup> I Testrups Skrift om Tingene anføres S. 10 et Tingsvidne fra Lysbjerg Herred af 1442, Tirsdag efter vor Frue Assumptionis, om Sælggaard. — Ogsaa dette Brev kunde vel stamme fra Domkirkens adelige Brevkister.

dictas ecclesias vel aliquam partem earum, et quod episcopus pro tempore solebat sublevare ab illis et earum qualibet . . . hypothecam adumbrati et subsidium per . . . , quum imperaverunt. Subnexit etiam, quod quinque fuerint presbyteri in dicta curia Skiern, qui administrabant dictas ecclesias duas, sed hoc ex permissione Episcopi Vibergensis, non ex domini Henningi speciali sententiarum nomine aut aliorum jure patronatus.

1453. Hr. Lauritz Thomesen Landsdommer (se ovenfor ved 1436). — S. 276: Frater Trugillus Petri custos Vibergensis. — S. 277: Peder Matsøn Official i Viborg tempore Canuti episcopi. — S. 400: Jens Jensen Borgmester. — S. 430: Jes Matthiessen Raadmand udi Bisp Lauges Tid.
1454. Landsdommer Hr. Otte Nielsen Rosenkrantz af Bjørnholm, Ridd. (S. 225).
- 1456 har Biskop Knud erholdt Tingsvidne fra Asmild Klosters Birketing fra Tingfogeden Ebbe samme Steds og fra Hr. Jens Truelsen Præst, Hr. Otte Lavridsen Præst, Jens Pedersen, Jens Gundersen og Jes Blok ibidem, hvilke kundgjorde, at den Fredag efter Kyndelmisse s. A. paa Asmild Birketing var skikket Hr. Gregers paa Bisp Knuds Vegne, som æsked, fik og fremledde et fuldt Tingsvinde til at udsige, hvad dem vitterligt var om det Gods, som ligger i Asmild Sogn, om nogen havde hørt, at for<sup>ne</sup> Gods og Sogn har ligget under andre end de Bisper af Viborg og Klosterfruerne i Asmild, item om nogen havde hørt og spurgt, at der var gjort paa Tinge eller anden Steds lovlig Last og Kjære paa for<sup>ne</sup> Gods og Bispgaarden i Viborg. Da blev der opledt otte beskedne Danne-mænd, Las Aagesen, Jes Gundesen, Jes Myrk, Lars N., Jes Stephansen og Jens Jensen, hvilke udginge og beraadde dem og komme ind igjen og endrægtelig sandede paa deres Sjæl og Sanden, at de havde aldrig hørt eller spurgt andet, end at Asmild Sogn jo er og haver været et fuldt Birketing udi 100 Aar og mere, og hører alt Viborg Bispedom til med Asmild Kloster, og ingen andre i for<sup>ne</sup> Aar har haft Del i for<sup>ne</sup> Sogn, og synderlig i de for<sup>ne</sup> to Gaarde, og Bispegaarden ej heller nogen Ejendom. (Testrup, om Klostrene p. 5. Ældste Arkivregistratur II, 204 A 20 bl. Bispedømmets Breve.)
1456. Kristiern Eskildsen Korsbroder, v. Bog. pag. 62 (S. 276). — Niels Jensøn Bloch Kannik, v. Bog. pag. 56 (S. 235). — Peder

Jensen Kantor udi Bisp Knuds Tid, v. Bog. pag. 220 (S. 773). — Hr. Niels Jensøn Bruun Kannik (S. 265. Jfr. ved 1420). — Anders Nielsen Prior i Gundesleb (Grinderslev) Kloster, v. Bog. pag. 61 (S. 45). — Lars Jepsen Raadmand, udi Bisp Knuds Tid (S. 430).

1459, 27 Marts. Vidnesbyrd om Gods, skjænket til Korsalter i Skjörping Kirke, udstedt ved Præstemode i Viborg Domkirke (Testrup, om Klostrene og Kirkerne, S. 55; anført bl. Bispedømmets Breve i Ældste Arkivreg. II, 276 Nr. 35).<sup>1)</sup>

Alle Mænd, dette Brev ser eller høre læse, hilse vi Peder Jensen Kantor i Viborg, Jens Mortensen, Peder Nielsen Kanniker i samme Sted, Iver Jul, Mogens Pigh Væbnere, Niels Jensen Borgmester i Viborg, Jeppe Ebbesen Raadmand, Nis Jebsen og Peder Lauridsen Skriver, Borgere i samme Sted, evindeligen med vor Herre og kundgjøre, at Aar efter Guds Byrd medlix den Tisdag nest for Qvasi modo geniti i Viborg Domkirke i Præstemode for os og flere gode Mænd, som da nærværende vare, opkræved værdige Fader Biskop Knud hæderlige Mænd Præster, som er Hr. Peder Vinter i Aalborg, Hr. Jens Esbernsen, Hr. Jens Ingvarsen i samme Sted, Hr. Terbern i Yfløf og Hr. Villatz i Guding, at sige Sanden, hvad dem vitterligt var om Gods, som ligger i Smidie i Hellum Herred, som Fru Berith vil have for Korsalter i Skörping Kirke. Da sagde disse for<sup>ne</sup> Dannemænd paa Sjæl, Tro og Sanden og i deres conscientia, at det for<sup>ne</sup> Gods, som er en Fjerdings Jord i Smidie Mark, haver ligget fri og rolig til for<sup>ne</sup> Alter i alle Tider, siden Hr. Johan Limbeck Ridder og Fru Karen hans Hustru gave det først til det Alter med andet Gods for Messer at holde i hver Uge for dennem til evig Tid, og er nu tre Præster levende, som er Hr. Jens Esbernsen, Hr. Jens Ingvarsen fornævnte, og Hr. Henrik i Gjerdings, hvilke som i mange Aar havde Skjörping Kirke og sagde de to Messer og bare Rente og Skyld op af for<sup>ne</sup> Gods, som Bispen i Viborg havde dem befalet, og sagde for<sup>ne</sup> hæderlige Mænd, at det var dem fuldt vitterligt, at for<sup>ne</sup> Gods havde været i fri Brugning og rolig Hævd i lx Vintre og mere til for<sup>ne</sup> Alter, og aldrig var lastet eller kjæret af nogen i nogen Sted

<sup>1)</sup> Testrup bemærker, at der om samme Sag findes »adskillige Breve« (jfr. ogsaa Ældste Arkivreg. 2det B.), »deraf jeg dette efterfølgende, som haves in Originali, her vil indføre.«

til Herredsting eller til Landsting eller for nogen Ret, førre end nu Fru Berette begyndte at tale derpaa. Da derefter at saadan Vidne var gangen, spurgte værdige Fader Bisp Knud os ad, om den Lavhævd, som han havde gjort paa for<sup>ne</sup> Gods, var skjellig og lovlig. Da beraadde vi os med alle de gode Mænd, Klerke og læge Mænd, som paa Møde var, derom, og tyktes os saa og funde for Rette, at efter saadan Vidne og Bevisning, som sagt er, og andre gode Vidner, som er paa for<sup>ne</sup> Gods, da haver for<sup>ne</sup> værdige Fader Bisp Knud skjellig og lovlig gjort sin Lavhævd paa for<sup>ne</sup> Gods paa den hellige Kirkes Vegne, og maatte han ej mindre dertil gjøre, efterat det Gods havde saalænge været i Kirkens Være ulast og ukjæret. In cujus rei testimonium (osv.).

- 1460, 28 Februar (feria proxima post cineres), Viborg. Peder Iversen, Simon Jepsen, Nis Simonsen og Povl Simonsen kundgjøre, at det øde Gaardsted i Aars Herred hos Hornbæk Vad i Vais Mark, som Anders Iversen undte og gav med sin kjære Husfrue Kirstines Samtykke til St. Johannis Kloster i Viborg for sit Lejersted og for sin Sjæls Bestandelse, det testamentere, stadfæste og give de til for<sup>ne</sup> Kloster til evindelig Eje, og tilbinde sig og Arvinger at fri og frelse Kristen Nilsen, Prior i St. Johannis Kloster i Viborg, og hans Efterkommere Priorer for<sup>ne</sup> Gaardsted. Til Vitterlighed besegle Hr. Jes Jensen, Sognepræst i Aars, Jes Nielsen og Niels Christensen. (Testrup, om Klostrene pag. 4. I Ældste Arkivreg. II, 269, 69 henføres Brevet til Aar 1462.)
1460. Peder Jensen Kantor i Bisp Knuds Tid, vid. Bog. pag. 62 (S. 273). — Jens Mortensen, Peder Nielsen, Peder Lavritsen, Jens Nielsen, Kanniker (S. 265).
- 1461 var en Abbed i Tvis Kloster ved Navn Niels, vide Bog. pag. 56. (S. 48). — Frater Petrus Friis, prior ord. fratrum Predicatorum (vid. Bog. pag. 52). (S. 272.)
- 1462 var Hr. Jesper Prior udi Sebber Kloster, v. Bog. pag. 65 (S. 49). — Imedens Hr: Otte Nielsen Rosenkrantz af Bjørnholm, Ridder, var Landsdommer i Nørrejylland, var han med Bisp Knud af Viborg og Hartvig Jul Domprovst ib. efter Kong Christiani Primi Befaling at forlige en Trætte mellem Borgerne og Kannikerne i Viborg om nogle Gaarde og Jorder. Brevet derom er dat. anno 1462 den Lørdag nest for Lucii Martyris Dag (S. 239; jfr. S. 225).

- 1463 var Jesper Pedersen Prior og Anna Torbensdatter Priorisse i Seber Kloster, v. Bog. pag. 56 (S. 49. — Ældste Arkivreg. II, 271 H. 18.)
- 1466 var Kong Christianus Primus udi Viborg (S. 100).
- 1467, Johannes Bloch Kannik (se ved 1420, 1440). — Peder Skytte, Ebbe Lavesøn, Per Winther, Las Rask, Oluf Digsmed, Jes Jepsen og Niels Madsøn Raadmænd, vare med udi Kapitelshus, da Peder Jensen, Kantor ibidem, Jess Jensen og Anders Nielsen anno 1467 afsagde en Dom paa et Byggested, som Povl Nielsen i Dalsgaard sig vilde tilholde, hvilket laa i Esserup udi Dungerby Sogn, og blev det tildømt Viborg Bispedom, vid. Bog. pag. 68 (S. 430. — Anføres bl. Bispedommets Breve i Ældste Arkivreg. II, 224, 14. — Jfr. S. 400): 1467, Jens Jensen Borgmester. — S. 430: Peder Winter, Oluf Digsmed, Jens Pedersen Raadmænd, udi Biskop Knuds Tid.
1470. Hr. Niels Kaas Landsdommer (S. 243). — Hr. Jens Lavridsen Kannik, v. Bog. pag. 68 (S. 265).
- 1471, 1475 Hartvig Jul Domprovst, v. Bog. pag. 205. (Jfr. denne Samlings Nr. 71 og 80). — 1471, Morten Furbo Kantor (S. 273. Smlgn. Rosenvinge Gl. danske Domme I, 4-12; St. Hans Klosters Breve? Jfr. Ældste Arkivreg. II, 365 R. 9). — Anders Nielsen, Jens Jensen, Povl Abildgaard, Erik Jepsen Borgmestre (S. 400). — Niels Madsen, Raadmand, udi Bisp Knuds Tid (S. 430, jfr. ved 1467). — Peder Skøt, Ebbe Lauridsen, Raadmænd i Landsdommer Anders Kristensens Tid.<sup>1)</sup> — Las Rask, Raadmand (S. 430).
- 1472, 3 Marts (den Tirsdag nest for Midfaste). Sjælemesse i Ørslev Kloster (Testrup om Klostrene S. 6. Testrup ejede selv Originalen, som han formodentlig har faaet fra Domkirkens Kister, jfr. Indledn.).
- Alle Mænd, dette Brev ser heller høre læse, hilse vi Søster Ingeborg Mogensdatter, Priorisse i Ørslev Kloster, og alt Konvent der samme Steds evindeligt med Gud, og kundgjør vi med dette vort aabne Brev, at vi have med Vilje og Kjærlighed annammet og annammer Morten Jepsen og alle hans kjære Hustruer, som han var medviet, og alle hans kjære Børn, som han var Fader ad, i vore gudelige Bønner og i alle Messetider og al Gudstjeneste, som Dag og Nat gjøres og fuldkommes her i for<sup>ne</sup> Kloster til evig

<sup>1)</sup> Denne Angivelse af Landsdommeren synes dog at være urigtig indkommen fra 1487. Las Rasks Navn har nemlig først staaet mellem de to anførte, men er atter udstreget; nedenfor ved 1487 er derpaa ved Las Rasks Navn senere tilføjet 1471.



Tid, for hvilke . . .<sup>1)</sup> som den Gaard, i Finderup ligger, Kjeld Ulf ibor, som til vort Kloster var givet med Søster Ellen Mogensdatter til hendes Provent, som hans Brev ydermere udviser, er bedre paa Ejendommen end som den fornævnte Gaards rette Tilliggende. Og tilbinde vi os og vore Efterkommere at have for<sup>ne</sup> Morten Jepsen og alle hans kjære Hustruer og alle hans kjære Børn i vore gudelige Bønner i alle Messetider og al Gudstjeneste, som Dag og Nat gjøres og fuldkommes i for<sup>ne</sup> Kloster, som fore staar skrevet. Til ydermere Forvaring (osv.).

- 1472, Tingsvidne fra Lysgaard Herred, udstedt af Lars Brad, Herredsfoged, Hr. Erik Eriksen Ridder paa Avnsbjerg, Hr. Jens i Vium, Jens Eriksen i Vranum, Nis Jensen i Løfring og Nis Pedersen, Mandag næst efter Dionysii Dag. (Testrup, om Tingene S. 9. Indholdet angives ikke. Vel fra Domkirkens Kister, Bispedømmets Breve?)
1473. Hr. Laurids Thomsen, Landsdommer (? se ved 1436, 1453). — Jep Jensen Raadmand (S. 430).
1474. Jon Persen Gardian (i Graabrødre Kloster i Viborg), v. Bog. pag. 219 (S. 269). — Jens Mortensen Prior i Korsbrødre Kloster, v. Bog. pag. 219 (S. 272).
1475. Hartvig Jul Domprovst (se ved 1471). — Broder Lauritz Rogh Prior i Sortebrødre Kloster (i Viborg), v. Bog. pag. 219. (S. 272). — Hr. Niels Eriksen Ærkedegn og Doctor, vid. Bog. p. 205 (S. 273).
- 1476 var Hr. Lauritz Butz Prior til St. Mogensis Kirke, vide Bogen pag. 209. (S. 40). — St. Botulphi Alter i Domkirken, vid. Bog. pag. 209 (S. 99). — Jens Bertelsen Forstander i Helligaandshus (S. 44). — Hr. Niels Jensen Bruun Kannik (S. 265; se ovenfor ved 1420, 1456). — Hr. Jens Kristensen Kannik, 1476, 1493, v. Bog. pag. 73 (S. 265; jfr. denne Samlings Nr. 128). — Hr. Kristen Eskildsen Korsbroder, Prior (?) i Korsbrødre kloster, v. Bog. pag. 209 (S. 272; jfr. denne Samlings Nr. 60.). — Mester Kjeld Ærkedegn, i Bisp Niels Gobs Tid, v. Bog. pag. 73. 81. — Israel Jepsen Raadmand (S. 430).
- 14.. Hr. Kristen Pedersen Kannik, vid. Bog. pag. 33. (Jfr. Brevene af 1477, Nr. 82 og 83 i denne Samling.)
1478. Kong Kristian 1stes Dom, udstedt paa Aalborg Slot, hvorudi han har kjendt en Dom ved Magt, som Anders Jakobsen Ridder forhen

<sup>1)</sup> Her maa i Afskriften være udfaldet noget.

- havde afsagt om den Saltkjedel, som laa ved Haslegaard i Als Sogn i Viborg Stift sønden hos den anden Side af Biskoppen af Viborg hans Saltkjedel. Denne Dom har medværet til Vitterlighed at underskrive og forsegle Hr. Erik Ottesen Hofmester, Ole Mortensen Landsdommer i Nørre Jylland, Mouritz Nielsen, D. R. R., Hr. Niels Glob Electus udi Viborg paa Bisp Knuds Vegne ib. (Testrup, om Tingene, pag. 40-41; anført bl. Bispedømmets Breve i Ældste Arkivreg II, 343, 81).
- 1478 var en Abbed udi Em ved Navn Niels. Vid. pag. (S. 48). —
- 1478, 1484. Oluf Mortensen Landsdommer, hans Hustru var Fru . . . Iversdatter, Biskop Jens Iversens Søster af Aarhus, og Fru Gjertrud, Hr. Niels Kristensens af Kolby, hendes Søster. [p. 78. p. 85. Gl. Breffve pag. 437]. (Jfr. denne Saml. Nr. 101).
1484. At Viborg By ligger udi Ommersysel, derpaa findes tvende gamle Pergaments Tingsvinder dat. anno 1484 den Lørdag nest for Pindsdag (5 Juni), vid. Bog. pag. 83. 142. Og haver der udi Dronning Margretes Tid ligget til Viborg Stift 20 Herreder, nemlig (ikke indførte). Og er der kommen fra samme Stift og Biskopdom og til Aarhus Biskopdom 4 Herreder, nemlig Odensild H., Hald II., Støfring H. og Gjerløf Herred med Randers. Vid. Bog. pag. 83 og 142. (S. 16. Jfr. et lignende Bytingsvidne fra Viborg Raadhus af 3 Maj 1484, trykt hos Stadfeldt, Randers Beskr., S. 6-7). — Hr. Oluf Mortensen, Landsdommer (se ovenfor 1478), Hr. Jens Kristensen Biskop Glob's Official (S. 277).
- 1487, 1490, 1493, 1503. (Blandt Fortegnelsen over Landsdommerne S. 243.) Anders Kristensen Sandberg til Kvelstrup, Kristen Sandberg til Kvelstrup og Fru Mette Stangelbergs Søn, hans Hustru var Fru Sofie Skinkel, Jørgen Skinkels og Fru Anna Presenti's Datter. De eo vide Hvitf. in fol. pag. 992. [Vide Gl. Breffve pag. 456]. (Aars-tallet 1487 skyldes vistnok kun Hvitfeldt a. St., men her kaldes han ikke Landsdommer, derimod 20 Juni 1487 og 1 Juli 1491 i Breve, meddelte hos F. Hvass, Medlemmer af Familien Hvass III, 139 og 128. Om 1493 se denne Samlings Nr. 127. 1503 var Peder Brokkenhus Landsdommer, se Nr. 161). — Erik Jepsen Borgmester (S. 400), Nis Mattissen Raadmand; Knud Skrædder, Anders Nielsen Raadmænd S. 430, (se Nr. 107, Raadstuarkivet).
- 1488 konfirmerede Kong Hans Viborg Bys Lavhævd, Kongebrevet dat. Aarhus (S. 100. Nr. 113 i denne Samling, Raadhus Ark.). —

- 1488 Povl Abildgaard Borgmester (S. 400), Michel Lassen Raadmand (S. 430, se Nr. 109, Raadhus Arkivet).
- 1489, 19 Juni (Fredag nest for St. Hansdag), Viborg. Anders Kristensen, Landsdommer i Nørre Jylland, og Oluf Friis, Slotsfoged til Kallø, kundgjøre, at de efter Kongens Befaling have stævnet for dem i Viborg velbr. Mand Jep Povlsen paa den ene, Jes Michelsen og Michel Jebsen paa den anden Side om Trætte, dem inellem var for Tyngsel, Jep Nielsen havde gjort paa sit Gods til Kongen, 4 lødig Mark aarlig, og Jep Povlsen sagde, at han havde udgivet den Tyngsel i mange Aar, 4 lødig Mark hvert Aar, af den Del af fornævnte Gods, som hannem var tilfalden paa sin Hustrues Vegne (osv.). Da toge de flere gode Mænd til dem, som da tilstede vare, som er velbr. Mand Hr. Anders Friis Ridder, Albert Skeel, Iver Skeel, Peder Brockenhus og Hendrik Pedersen og flere gode Mænd, som da tilstede vare (osv.). (Testrup, om Tingene S. 31-32.)<sup>1)</sup>
1489. St. Annæ Gilde (i Viborg), v. Bog. pag. 194. — (S. 96.)
- 1490, 27 April. (7 September, Tirsdag for Helligkorsdag). Tingsvidne fra Hellum Herred, udstedt af Fogeden Knud Pedersen i Lyngby, Kjeld Svendsen i Kongislev, Simon Mortensen i Skibsted, Præster, om Kjeld Klemmendsen i Brøndum, hans Lovhøring og Lovhævd samme Dag paa Tinge paa en øde Gaardsted sønden ved Ole Nielsens Gaard i Nørre Kongeslev paa Ballum (o: Bælum) Kirkes Vegne. (Daarligt Aftryk hos Testrup om Tingene S. 13-14. Fra Bispedømmets Brevkister i Domkirken?)<sup>2)</sup>
- 1490, [1499]. Peder Brockenhus til Leerbeck, D. R. R., Landsdommer (?), hans Frue Giese Reventlov, Knud Reventlovs Datter af Søbo. [Gl. B. pag. 462]. — Anders Kristensen Landsdommer (se ved 1487). —

<sup>1)</sup> S. 11-13 i s. Skr. anfører Testrup et Tingsvidne fra Onsild Ting, udstedt 1490, sabbato et festo ascensionis, af Tinghører Peder Brask og Jeppe Nielsen, Sognepræst i Mariager, m. fl., at Jep Povelsen af Kortrup, Væbner, fik Vidnesbyrd af 24 Danne-mænd, at samme Dag, den Dreng druknede for Lars Lunov ved Onsild Bro, da var den Bro fuldfærdig i alle Maader, og samme Dag drog velbyrdige Fru Ingeborig, Munk Jensens Hustru af Wisborg, over denne Bro med Svende og Folk (osv.). — Fra Adelskisterne i Domkirken?

<sup>2)</sup> Smsts S. 14; 1491, Lørdag efter Helligkors Dag, Sognevidne fra Ejersløf, af Sognepræsten Lauritz Søfrensens m. fl., at Anders Ebbesen i Huddrup (o: Hunderup) fik Sognevidne om Barskjær Enge i Vester Huddrup Mark. — Dette Brev om Forhold paa Mors, der var forlenet til Viborg Bispe, stammer formodentlig samme Steds fra.

- Hæderlig og velbaarne Mand Hr. Niels Iversen Bispens Official (S. 277). — St. Kjelds Gilde, v. Bog. pag. 195. (S. 96.)
- 1492 var Abbed Anders i Vidskøl Kloster, ligesaa 1496, vid. Bog. pag. 36 og 86. (S. 45. Smlgn. Ældste Arkivreg. II, 238 F 33). — Las Rask, Eske Brok, Michel Lavridsen og Jep Lyng Raadmænd (S. 430).
1493. Hr. Jens Kristensen Kannik (se ved 1476). — Hr. Peder Povelsen Kannik (S. 265). — Anders Kristensen Sandberg Landsdommer (s. ved 1487). — Anders Nielsen, Borgmester, Povl Abildgaard, Erik Jepsen (S. 400). — Jens Madsen Raadmand (S. 430).
1494. Hr. Jens Bagge Kannik v. Bog. pag. 70. (S. 265). — Hr. Kjeld Olufsen Kantor, vid. Bog. pag. 79; døde d. 3 Februar 1555 (S. 273. Forvexling af Kantor Kjeld Ovesen og Kannik Kjeld Olufsen, se Reg.) — Jep Lyng, Niels Skriver Borgmestre (S. 400).
1496. Kristen Libbert Raadmand (S. 430).
- 1497 fik Lauritz Andersen Præst Priordømmet i Sebber Kloster efter Palli Pallisen af Biskop Niels Glob, v. Bog. pag. 76 (S. 49. Ældste Arkivreg. II, 334, 58; jfr. 1415, 1462, 1463).
- 1498 Peder Nielsen Raadmand (S. 440).
1499. S. 15 anføres Indholdet af Nr. 152 og 153 i denne Samling, Raadstuarkivet. — Peder Brockenhus D. R. R. Landsdommer (se ved 1490; jfr. Nr. 151). — Nis Jensen Gardian i Graabrødre Kloster, levede under Biskop Niels Fris (S. 269).
- 1500 Mester Peder Boesen Kannik, v. Bog. pag. 193. (S. 265.)
- 1501 Mester Erik Kaas Kannik, v. Bog. pag. 193 (S. 265).
- 1502 Henrik Knudzen Kannik, v. Bog. pag. 206 (S. 265).
- 1503, Scholasticæ Virginis et Mart. Dag var Kong Hans udi Viborg paa Bispegaarden og componerede den Trætte mellem Kapitlet og Borgmestre og Raad om Markjord (S. 100; o: Nr. 161, som nu kun kjendes af en Afskrift i Stiftsarkivet). — S. 280: Anders Mus Provst (ligeledes). — S. 293: Anders Kristensen Landsdommer (se ved 1487). — S. 430: Jes Sørensen og Jes Pors Raadmænd (Nr. 160, Raadstuarkivet).
- 1505, Nytaarsdag, Kong Hanses Brev, Nr. 167 i denne Samling (S. 100. Raadstuark.).
- 1505, 1508 Hr. Ib Pedersen Kannik, vid. Bog. pag. 197. (S. 265.)
- 1505, 1511, 1519 Landsdommer Niels Clementsen til Avnsberg, hans Hustru var Anna Mikkelsdatter [Gl. Breffve pag. 423], han havde tilforn været [Kong Hanses og Chr. 2] Secreterer og var nogen Tid

forlenet med Kallø, hvor han boede [vid. Gl. Br. pag. 399 etc. 401], de vare begge af privat Stand. Han havde og en Broder (!) ved Navn Rasmus Clementsen, som og lod sig skrive til Avensberg. [Han havde en Datter Anne Nielsdatter, som havde først Peder Lassøn, Borger i Viborg, med hvilken hun avlede Niels Pedersen, siden fik hun Kristen Harbo til Refstrup, Gl. Br. pag. 423.] — [Niels Clemendsons Datter Anne Nielsdatter havde med sin første Mand en Søn Kristoffer Pedersen i Herup; en Datter Karen Pedersdatter havde . . . Kristensøn . . . Vide Gl. Br. pag. 471 etc. — Niels Clemendsons Gods blev Kongen tildømt, Gl. Br. pag. 471.]. (S. 243. Jfr. Nr. 168, hvor han nævnes i et Brev fra Raadstuarlivet 1505, dog ikke som Landsdommer, derimod 1510, i Nr. 176; jfr. Nr. 193, hvor han nævnes 1518, men da var han død. Se nærmere Allens Breve til Kr. 2 og Fred. 1stes Hist. I, 24 og F. Hvass, Optegnelser om Hvasserne IV, 52.)

- 1507 var Hr. Lauritz Nielsen Provst og Prior ved Helligaandshuset i Randers og Vicarius for Ordenen. Vid. Bogen pag. 101 (S. 48 og 276). — Hr. Peder Lauritzen Gardian i Graabrødrekloster (i Viborg), levede uuder Biskop Niels Friis (S. 269). — Jens Kraasz Kannik i Viborg (S. 265).
1508. Hr. Ib Pedersen Kannik (se ved 1505).
- 1508, 10 Februar (Scolasticæ virg. Dag), Næs. Sidse Lauritzdatter, Lars Wiffertsens Hustrus, Testament med Gaver til Helligaandshuset i Aalborg, forskellige Kirker i Vendsyssel og Viborg Stifter, til St. Hans Kloster i Viborg, Graabrødrekloster i Aalborg, til St. Søren i Testrup, til hendes Søn Malte Lauridsen, hans Husfru Anne Albrechtsdatter m. fl. Til Testamentarii indsættes Hr. Palli i Gunderup, Hr. Anders i Skørping, Mogens Thomesen i Næs og Thomas Rod i Vorst. — Trykt i Testrups Krigsarmatur S. 235-36.
- 1509 har Bispens Official (Per Knudsen) indvordet alt det Gods, som da laa til Næs og det S<sup>te</sup> Brucii (?) Kapel, som da var ved denne Gaard, men som nu ej mer er til, »hvilket Lavhævd, som haves in Originali, jeg for Vitdløftigheds Skyld ej her vil anføre« (Testrups Manuskript om Klostrene og Kirkerne S. 55. — Anføres bl. Bispedømmets Breve i Ældste Arkivregistrat. II, 286 Nr. 112).
1509. Hr. Knud Nielsen Kannik (S. 265; S. 273 nævnes han som Kantor).
1510. Ove Bilde Provst, vide Bog. pag. 140 (S. 260).

1511. Niels Clementsen Landsdommer (se ved 1505). Michel Nielsen Prior i St. Hans Kloster (S. 272), Jep Liung, Niels Skriver Borgmestre (S. 400).
1513. Hr. Jens Hansen Præst og Bispens Official. (S. 277).
1514. Peder Trane og Jens Pors Raadmænd. (S. 430).
- 1515 var Christianus Secundus i Viborg og gav Bønderne i Liusgaard Herred Befaling, at de ikke skulde give mere i Skat end de havde givet udi Axel Aagesøns og Mads Nielsøns Tider (S. 100. Fra det katholske Bispearkiv? Jfr. Suhms Nye Saml. I, 1, 83 ff.). — Anders Bilde Provst (S. 260. Ove Bilde? jfr. ovenfor ved 1510, eller Anders Glob, se Ny dsk. Mag. I, 203-4, Kristiern 2dens Anbefalingsbrev til Leo 10 om pavelig Stadfæstelse paa det Bytte, som Kongens Kansler, M. Ove Bilde, Provst i Viborg, har gjort med M. Anders Glob, Degn i Roskilde, af deres Prælaturer; dette Brev kan dog neppe med Bartholin, Manuscript. Tom. III, 831 sættes til 1520; allerede i et Pavebrev af 8 August 1520 kaldes Ove Bilde »Diaconus Roskildensis«, og 10 Aug. stadfæster Paven hans Valg til Biskop i Aarhus, Ny dsk. Mag. I, 205-7. Har Anders Glob nogensinde faaet Provstiet, har han dog kun haft det kort; thi 20 Septbr. 1520 anbefales Provsten Jørgen Fris til Biskop i Viborg, jfr. denne Saml. Nr. 197. Anders Glob havde derimod et Præbende ved Kapitlet, se Reg.). — Mag. Peder Jensen Prior »i St. Hansis Closter« (S. 273). — Jep Liung Raadmand. — Michel Andersøn, Kristen Lauritzøn Raadmænd 1515, 1516. (S. 430.)
- 1516, Hellig Trefoldigheds Alter i Hellig Aands Kapel i Viborg Domkirke, vide Bog. pag. 117 (S. 49; Ældste Arkivregistrat. II, 208 B). — Hr. Søren Torbensen Kannik (S. 265). — [Anders Andersøn Abbed i Vidskøl Kloster. Gl. Br. pag. 499.] (S. 269). — Kristen Libert, [hans Hustru hed Kirstin, v. Gl. Br. pag. 152], Oluf Didriksen Borgmestre (S. 400). — Michel Andersøn, Kristen Lauritzøn, Peder Stub Raadmænd (S. 430, 431).
- [1518], 1519 Eiler Bryske Landsdommer, [vide Gl. Breve pag. 443]. (Jfr. ved 1505 og Suhms Ny Saml. I, 3, 281-82.)
1519. Mester Jakob Krumpen Ærkedegn (S. 273).
1523. Broder Niels Jepsøn Prior i Sortebrødrekloster; denne med menige Kapitel fik af Borgmestre og Raad Byens Teglgaard til brugelig Hævd, og forpligted sig til at nedbryde deres egen og derhos at give Viborg Indbyggere 1 ß bedre Kjøb paa 100 Mursten end andre

- og desforuden 120 Sten at give til 100, og Brevet derpaa er dateret 1523 under Konvents Indsegl, som var to Munke med Mariam imellem sig, og runden om stod: Prior Vibergensis Conventus Sortebrødre. (S. 272; S. 44 staar ved Sortebrødre Kloster: pag. 211, anno 1523.) — Michel Gunnissøn Borgmester; Peder Michelson og Anders Matthiessøn Raadmænd (S. 400, 431).
- 1525 levede Peder Clemidsøn, Peder Michelson, Jens Stinger, Jesper Simonsøn, Mogens Trane, Las Kedelsmed, alle Raadmænd (S. 431).
1526. Oluf Skredder, Michel Gunnissøn Borgmestre (S. 400). — S. 290: Beskjærmelsesbrevet for Hans Tausen, \*som endnu findes in Originali\*.
- 1527 var Jesper Simonsøn Værge til St. Hans Kirke, gav Fred. 1 ti Lod Sølv til Krigen at føre (S. 36; jfr. 1536); Laust Kedelsmed Værge til Trinitatis Kirke, gav Fred. 1 femten Mark Penge til Skat af samme Kirke (S. 37).
- 1527 gav Kong Fred. 1 Dorethe Peder Stubs Forlov at være udi Viborg, som var forvist Byen, fordi hendes Mand holdt med Kong Kristian d. anden. (Jfr. 1536 og 1537.)
1529. S. 32: Kongebrevet af 23 Februar om Kirkernes Nedrivelse, denne Samlings Nr. 226. — [Oluf Skredder, Michel Gunnison, Borgmestre, v. G. Br. p. 148, 150].
- 1530 var Maren Laustdatter Priorisse i Asmild Kloster, v. Bog pag. 126. (Ældste Arkivregistrat. II, 203, 18).
- 1530, Tingsvidne af Hellum Herred, udstedt af Tord Bertelsen Foged, Mikkil Nielsen i Gjerholm Væbner, Kjeld Klemendsen i Brøndlund, Gundi Mortensen i Dollerup. (Testrup, om Tingene S. 9. Indholdet angives ikke.)
- 1533, St. Kjelds Gaard i Viborg, vide Bog. pag. 194 (S. 96). — Mester Splid Fassi Kannik (S. 265). — Hr. Jens Prior i Ø, vide Bog. pag. 125 (S. 48). — 1533, 1534 Thomas (!) Bryske Kannik, v. Bog. pag. 125 (jfr. Nr. 194).
1536. Jesper Simonsøn Borgmester (jfr. ved 1527). Jesper Simonsøns Hustru var Margrete Nielsdatter, som fik Kantor Mester Niels Fris (se ved 1540), som var af Adel og af de Skaktavl Friser. Jesper Simonsøns og Margrete Nielsdatters Børn vare: 1) Mag. Niels Jespersen (senere Biskop i Fyn); 2) Anna Jespersdatter; 3) Simon Jespersen, 1587 Raadmand i Viborg, levede endnu 19 Maj 1619; 4) Mette Jespersdatter [som var gift; 5) . . . havde Hr. Mads Buceer i Bælum, v. Gl. Breffve 125]. (S. 400-402.)

1536. Mads Stub var og Borgmester med Jesper Simonsen (1536, 1543). Han efterlod en Søn ved Navn Mag. Didrik Madsen Stub [vide G. Br. pag. 160; han havde en anden Søn Jens Madsen, *ibid.*] (S. 400-402).
- Peder Stub 1536, var og Borgmester med Jesper Simonsen; anno 1527 var han forvist fra Viborg (osv. se ved 1527 og 1537; at han skulde have været Borgmester igjen 1536, er højst usandsynligt).
- 1537 haver højlovlig Konning Christianus Tertius Fredagen efter Dominica Cantate, da han holdt højeste Ret udi Viborg med Jørgen Quitzov justiciario, Hr. Mogens Munk Landsdommer, Axel Juel, Jens Thomesen, Kristen Sommer og Erik Skram, dømt salig Peder Stubs Arvinger til at betale Søren Dal udi Soutved for et Skippund Bly og en Hat, som den bortrømte Peder Stub havde lovet Søren Dal for to Øxen. — Peder Stub avlede med sin Hustru: 1) Mogens Stub Borger i Viborg 1590. 2) Mag. Povl Pedersen Stub, Sognepræst udi Skjærping († 1584); hans Hustru var Mette Mortensdatter Hvass († 1580), Morten Hvassis, Sognepræst til Sortebrødrekirke i Viborg og Annæ Pedersdatters Datter (4 Børn). (S. 403-4; 101.)
- Kristian 3<sup>des</sup> Konfirmation paa Salget af en siden Branden 1501 (1503?) øde Grund mellem Matthisgade mod Nord og Sortebrødrekirkestræde mod Syd, hvilken Grund Jens Leky, Raadmand i Viborg, 1536 havde kjøbt af Borgmestre og Raad og menige Borgere og opført en stor Gaard paa. (Solgte den 1559 til Raadmand Morten Hegelund.)
- Offvenß(?) Pedersdaatter Hegelunds Sønner, Morten Hegelund Raadmand, Peder Hegelund Borger i Viborg, Jens Hegelund Borger i Ribe, og Søren Hegelund 1537 gav noget Jord liggendes Østen til Bastue Jord, som kaldedes Alle Helgens Boder, som Jess Mattissøn Sochfod, hendes Morfader, gav til Messers Opholdelse for Alle Helgens Alter i Viborg Domkirke (S. 49 i Fortegnelsen over Domkirkens Altre).
1540. (Til dette Aar henføres Kongebrevet Nr. 316 af 1545(?), som Kristen Eriksen saaledes neppe har kjendt efter Originalen. Derpaa tilføjes:) Samme Tid logerede han (Kristian 3) udi Hospitalet, hvor han havde ladet indrette adskillige Gemakker, hvilke siden Anno 169. bleve nedbrudte; iblandt andre var der og en



- stor Sal, som kaldedes Dansesalen, hvor han Anno . . . . gjorde . . . . Bryllup (S. 101).
1540. Mester Niels Friis Kantor, død 5 Nvbr. 1557. [Mag. Niels Friis Kantor, hans Frue hed Fru Anne Høgsdatter, ved hvilken han avlede 2 Døtre, Fru Anna Frisdatter, som havde salig Mouritz Bruun til Vindum Overgaard, og Jfr. Karen Friisdatter. Vide G. Br. p. 285. Efter Fru Anna Høgsdatters Død fik han Margrete Nielsdatter, salig Borgmester Jesper Simonsøns Enke . . . . Vide G. Br. p. 146.] (S. 273; jfr. ved 1536.)
- Henrik Blume Stiftsbefalingsmand i Viborg Stift (S. 100).
- 1541, Tirsdag næst efter St. Severini Dag; Tingsvidne fra Hellum Herred, paa Forlangende af Hr. Peder Jensen, Forstander i Aalborg Hospital, om Rebning af Lille Brøndum Mark, efter at Peder Jensen for Kongens Dom i Viborg havde magtesløsgjort et tidligere Rebsbrev. Vidisse af 1580 fra Snapslandstinget af Palle Jul til Strandet, Malte Jensen til Holmgaard, Landsdommere, og Gunde Skriver Landstingshører, paa Forlangende af Axel Wiffert til Axelvold, Befalingsmand paa Aalborghus. (Testrup, Krigsarmatur S. 415.)<sup>1)</sup>
- Kristoffer Rosenkrantz til Lynderupgaard Stiftsbefalingsmand (S. 106).
- 1542, 8 Juni, Nr. 295 i denne Samling, omtales S. 101 (Raadstuark.), ligeledes Frederik d. 2dens Hylding.
- 1543, 11 Juli (ipso die St. Canuti et Ketilli), Viborg. Ole Munk, Kristoffer Rosenkrantz og Johan Brockenhus vedkjende sig at have annammet af ærl. og velb. Mand Lars Nielsen af Refsnes fire Daler, som er den Sum, han skal give kgl. Maj. af den tyvende Penge. (Testrup, Krigsarmatur S. 301).
- S. 247 er ved Landstingslisten ved Jens Hvass tilføjet [1543. Gl. Brev pag. 433]. Samme Tilføjelse er sat ved Landsdommer Jens Mogensen Hvide til Sindinggaard, Søn af Mogens Mogensen Hvide til Sindinggaard og Edele Kaas, ved Landsdommer Jens Thomesen Sehested til Højris eller Holmgaard, Befalingsmand paa Ørslev Kloster, Søn af Thomas Thomasen til Vellinghøj og Fru Anne Viffertsdatter fra Tostedlund, og til Landsdommer Erik Skram. — Eriksen maa saaledes have kjendt en Landstingsdom om Jens Hvas eller hans Arvinger fra Aar 1543; jfr. Hvass, Medd. om Hvasserne IV, 47.

<sup>1)</sup> Testrup ejede selv Wiffertsholm; derfra maaske dette og flere lignende Breve.

1543. Axel Jul forlenes med Asmild Kloster (S. 247). — Jens Kat eller Jens Skriver Borgmester (S. 401).
- 1544, 15 Nvbr. Jakob Schiøning Superintendent, Anders Skovgaard Ærkedegn, Jens Hansen og Morten Hvas Kanniker, og Kjeld Jul Læsemester bevidne at have set en gammel Pergamentskopi af nogle gamle Pergamentsbreve om Tvis Klosters Stiftelse. Viborg, Søndag efter Martini. (Testrup om Klostrene, S. 15 ff. — Trykt efter en Afskrift fra c. 1650 i Gl. kgl. Saml. fol. Nr. 844, kgl. Bibl., i Bruuns, Petersens og Nielsens Danske Saml. IV, 353-54. — Mon Tvis Klosters Breve ogsaa skulde have staaet i Viborg Domkirke?)
- Kristoffer Rosenkrantz Stiftsbefalingsmand (S. 106). Erik Skram Landsdommer 1544—57 (jfr. 1543). — Mester Kjeld Jul Læsemester (S. 264).<sup>1)</sup>
- 1545 var Kong Christianus Tertius udi Viborg (S. 101; smlgn. ved 1540).
1546. Hr. Otte Krumpen Stiftslensmand (jfr. Nr. 324, Raadstuarkivet).
1547. Kjeld Jul Læsemester (S. 264). — S. 21: . . . Samme nordre Kapel (i Domkirken) blev kaldt St. Kjelds Kapel, hvorudi var St. Kjelds Ark tilligemed St. Kjelds Alter, udi hvilket Kapel der efter Fundatsen skulde brænde Lys baade Nat og Dag, hvilket anno 15 . . udi højlovlig Konning Christiani Tertii Tid blev afskaffet. (Vel neppe Nr. 335?)
- 1550 var Hr. Otte Krumpen med andre af Adel at ride Viborg Mark ind, og da var hans Broder Hr. Styge Krumpen Forstander paa Asmild Kloster (S. 106).
- (S. 403, 404): Jens Kat (Jens Skriver) Borgmester. — Niels Andersøn Borgmester 1559, 1565; han havde (2den Gang) Mag. Jens Hansens Hustru Maren Knudsdatter til Ægte, [vide Gl. Breffve 103], hendes Broder var Knud Brynild. Niels Anderson var

<sup>1)</sup> S. 142 ff. Kjeld Juels Levnedsløb, allerede meddelt af Krog og benyttet af Pontoppidan. Sidstnævntes paa M. Kristen Eriksen støttede Angivelse, at Kjeld Juel er født i Skive, er urigtig; thi Ordene ere atter udslattede af Eriksen; det synes at være en Forvexling med Mag. Kjeld Andersen Skive, Kapellan ved Søndresogns Kirke, født 1625 i Skive (S. 347). — Om Kjeld Juels Familieforhold siges S. 145, at han med sin Hustru Anna, Datter af Mester Jens Hansen og Maren Knudsdatter Brynild, havde 1 Søn og 1 Datter, [Søren Kjeldsen, som boede i Odsgaard, v. Gl. Br. pag. 191], og Anna Kjeldsdatter, gift med Mag. Niels Sørensen Juel, Lektor i Viborg [vide *ibid.*]. Mag. Kjeld Juels Enke ægtede siden Borgmester Morten Hvass, Biskop Peder Tøgersens Halvbroder [vide G. Breve pag. 189.]

- Borgmester med Peder Hegelund til 1571 St. Olai Regis Dag. (3 Børn.)
- 1552, 27 Maj, Kongebrevet om St. Hans Kirkes Anvendelse til Domhus (S. 101. Nr. 368 i denne Saml. Raadhus Arkiv.). — S. 106: 1552 blev Axel Jul Landsdommer (nøjagtig Angivelse af hans Familieforhold med Henvisning til Niels Arctanders Ligprædiken over Sønnen Niels Jul 1600). — S. 297: 1552, 1553 Herman Skeel Landsdommer, † 7 Decbr. 1554. [Gl. Br. pag. 435.]
- 1553, 2 Decbr. Kongebrev til Jakob Brockenhus, Embedsmand paa Aalborg-hus, at den nyvalgte Superintendent i Vendelbo Stift, M. Laurids Nielsen, skal have Bolig i Aalborg og Opsyn med Skolen der, hvorimod Bispen af Viborg som hidtil skal have »sit Værelse« i Aalborg og Opsyn med Præsterne (S. 146. Trykt hos Krag og Stefanius, Kr. 3dies Hist. II, 231-32 efter en Afskrift).
- 1554, 7 Januar døde Mester Anders Skofgaard, Ærkedegn (S. 273. Efter Gravskriften; S. 268 ved Kannikefortegnelsen bemærkes, at han laa 6 Aar syg, før han døde).
- 1554, 22 August havde Hr. Rimbolt Pedersen (Sognepræst til Sortebrødre Kirke) en Sag for Herredagen, som blev holden udi Randers udi Prins Frederiks Nærværelse, og samme Sag lydde om Skals Kongetiende (S. 318).
- 1554, 29 Septbr. Kristian d. 3dies Reskript til M. Kjeld Juel om ikke mere at befatte sig med de gejstlige i Aalborg By; dog maa han beholde et Værelse der i Byen, ligesom hidtil, at holde Præstemode med Præsterne der i Egnen, naar han vil. (S. 147. — Trykt efter en anden Afskrift i Krags og Stephanus's Kr. 3dies Hist. II, 232; jfr. 1553, 2 Decbr. — Findes ikke længere i Stiftsarkivet.)
- 1556 var Christianus Tertius i Viborg, og da gav han Indbyggerne Frihed for den Skat, der var paalagt al Danmark, Scholasticæ Virginis Dag (S. 101. — 1546?).
- 1556, 14 August: Kristian 3. tilskjæder Andreas Barby, Provst i Viborg, kgl. Raad og tysk Kansler, Selsø Gaard og Gods, confirmeret 8 Juni 1557 af Kongen og Rigsraadet. (S. 260.)
1559. S. 146 anføres Landstingsdommen i Sagen om Discipel Povl Andersen i Skive; findes ikke længere i Stiftsarkivet, men er trykt hos Rosenvinge, Gl. Domme I, 270. (Jfr. Nr. 421.)
1560. Povl Ofvesen Kantor (? S. 273).

1561. Peder Kristensøn Hegelund Borgmester, havde tilforn været Raadmand, gift med Karen Pedersdatter [v. Gl. Br. p. 165], Datter af Peder Jensen Trane (S. 405 ff. Vidtløftige Efterretninger om Hege- lunderne og Tranerne).

## Tillæg III.

### Gammel Fortegnelse over Sjælemesser i Viborg Domkirke.

I Testrups Haandskrift om Kirkerne og Klostrene i Viborg Stift findes en Fortegnelse over »en Del baade Konger og Adel, som har givet Gods til Domkirken i Viborg, hvilket er extraheret af en gammel Messebog, som fandtes i Viborg Domkirke«. Efter Testrups Ytringer i samme Haandskrift S. 1-2 maa det antages, at Testrup selv har udtaget denne Fortegnelse af en Kalender eller Messebog, han havde fundet i Domkirkens Kister (jfr. Indledningen). Dette bekræftes ogsaa ved, at Kongerne hos Testrup ikke ere anførte i kronologisk Orden, men, i al Fald i Førstningen, efter deres Dødsdag — Ogsaa i Geh. Arkivets top Saml. i Papir, Viborg Nr. 151 findes en lignende Afskrift, »udskreven af en gammel Kapitelsbog«. Ifølge en Paategning stammer den fra Peder Dyrskjøet. Den indeholder først en Navnefortegnelse over de Konger og Adelsmænd, der have givet Gods til Viborg Domkirke; derefter følger en Fortegnelse over de Relikvier, der fandtes i Viborg Domkirke, hvorpaa der tilføjes: »Det er for hundrede Aar siden skrevet ved anno 1490. Jeg kan ikke tro det alt for Sande, mens dog vises det i god Forvaring og Gjemme denne Tid anno 1524 (da saa Hr. Tyge Krabbe det, skriver han selv med egen Haand, som Erick Krabbe haver)«. Dyrskjøet har altsaa afskrevet Tyge Krabbes eller en anden Krabbes Optegnelse efter Originalen; formodentlig stammer Afskriften fra Tyge Krabbes Sønnedatter, Fru Anne Krabbe til Stenalt († 1590), hvis Optegnelser Peder Dyrskjøet har set hos hendes Brodersøn Erik Krabbe (se Peder Dyrskjøets Breve i Samlinger til jydsk Hist. og Topografi III, 274, 271 og fl. Sted.). — Da dette Uddrag af Viborg Domkirkes nu forsvundne Messebog saaledes er det ældste, er det her lagt til Grund, men enkelte Afvigelser ere tilføjede efter Testrup. Relikviefortegnelsen, som ogsaa findes hos Testrup, er her udeladt, da den efter Testrups Meddelelse er optagen i Pontoppidans Annales eccl. Dan. I, 474, og derefter i flere andre Skrifter. — Nedenstaaende Afskrift er besørget af Dr. O. Nielsen.

Naffne paa kongerne och adelen, som haffuer giffuet gods thil Wiborg dom kiercke for siællemesse, begraffuelser och andet, som der skulle holles messe och bøner for thil ihukommelse for wølgierninger jmod same kiercke och clostre ibidem, wdskreffuen aff en gammel capittels bog:

Kong Svend Estridsøn, som lod bygge Borgevold i Viborg og sætte et stateligt Slot med 2 Taarne derpaa i søndre Side og grave

deromkring med stor Bekostning, og i det venstre (!) Taarns Grundvold har de fundet god fersk Rug ikke længe siden, dog det mange Aar forleden. <sup>1)</sup>)

Kong Knud den hellige.

- Erik Ejegod.
- Erik Lam, som blev en Munk i Odense.
- Niels.
- Erik Ørum (!), er begravet i Ribe.
- Svend Eriksen, som blev slagen i Krig mellem Vejrumbro og Viborg paa Grathe Hede og blev begravet i Viborg Domkirke i det lille Kapel paa nærre Side hos St. Kjeld, som kaldes St. Kjelds Kapel. <sup>2)</sup>)
- Knud Mogensen.
- Valdemar den første.
- Valdemar den anden og K. Knud.
- Erik den hellige og Kong Valdemar 3.

Kong Abel og K. Kristoffer 1.

- Erik Glipping, han ligger og i Koret i Viborg Domkirke begravet og blev ihjelslagen af Hr. Stig Marsk vesten for Viborg i en Lade.
- Erik Mendeved.
- Kristoffer den anden og Kong Erik.
- Valdemar Atterdag.
- Dronning Margrethe og Kong Oluf Hagensen.
- Kong Erik Pommer.
- Kristoffer Bajer.
- Kristen og Kong Hans. <sup>3)</sup>)
- Hertug Valdemar.
- Erik.
- Albret.
- Hendrik. <sup>4)</sup>)
- Alf.

<sup>1)</sup> Suhm VI, 296 har de samme Ord om Borgvold, men henfører Slottets Opførelse til Svend Grathe og paaberaaber sig Ole Hermandsøn Nysteds skrevne Anmærkninger pag. 1, hvilke ere forfattede mellem 1550-1600. Men Ole H. Nyated levede jo ved Aar 1710 og var Mag. Eriksens Medarbejder (se Indledn.)! Ovenstaaende Bemærkning, der heller ikke findes hos Testrup, er selvfølgelig ikke fra Messebogen; den skriver sig maaske nok fra Tiden mellem 1550-1600, men altsaa fra én af Krabberne; og naar har man saa fundet den omtalte Rug?

<sup>2)</sup> Denne, i topografisk Henseende meningsløse, Angivelse af Slaget paa Grathe Hede og Svend Grathes ellers helt ukjendte Begravelse i Viborg Domkirke findes ogsaa i Biskop Henrik Gerners Optegnelser (Langebek Script. R. D. IV, 435). Her er altsaa kun én Efterretning om det samme; men fra hvem stammer den, fra Messebogen (?), fra Anne Krabbe, Henrik Gerner eller Peder Dyrskjøt?

<sup>3)</sup> Testrup anfører kun følgende Konger i følgende Orden: Valdemar 1 († 12 Maj), Valdemar 2 († 28 Maj), Kristoffer 1 († 29 Maj), Niels († 25 Juni), Abel († 30 Juni), Svend Eriksen († 23 Oktober), Knud Mogensen († 9 Avg.), Erik Glipping († 22 Nvb.), Valdemar 3 († 28 Nvb. 1231), Knud den hellige († 10 Juli), Valdemar Atterdag († 24 Oktbr.), Erik af Pommern, Kristoffer af Bayern († 28 Maj), Hans († 20 Febr.), Erik Ejegod († 10 Juli), Erik Lam († 27 Avg.).

<sup>4)</sup> Mangler hos Testrup.

Junker Mouritz.

— Frantz.

Item Adel, som og her er begravet:

Hr. Johan Skarpenberg.

- Jens Nielsen af Avindsbjerg,  
Løvenbalch Slægt.

Hans Gundesøn med sin Frue Fru  
Marin.

Fru Osse Eskildsdatter af Osze med  
sin Mand Niels Brosze.<sup>1)</sup>

Fru Marin af Fur.

Hr. Niels Krabbe af Nesomgaard.

Gammel Jens Pusel af Hegelund.<sup>2)</sup>

Eskild Jepsen af Tielle med sin  
Frue Fru Else Svendsdatter.

Niels Eskildsen af Tielleris.

Jens Olufsen af Bustrup.

Morten Krabbe af Nesomgaard.

Mogens Jensen.

Iver Jull den gamle.

Hr. Niels Kristensen af Kjølby med  
sin Frue Fru Gertrud.

- Jakob Kalf med sin Frue Fru  
Mette.

Jens Ostridsøn<sup>3)</sup> Væbner.

Jens Paab med sin Frue Fru Ellin.<sup>4)</sup>

Fru Kirstine Hr. Niels Pedersens.

Mogens Kaas.

Kristen Kaas.

Hr. Niels Kaas Ridder.

Hr. Otte Nielsen af Bjørnholm og  
sin Frue Fru Else.

Mogens Krabbe af Bustrup.

Las Dan med sin Frue Fru Anne.

Ove Tagisen af Vinge.

Hr. Johan Bjørnsen.

- Erik Bjørnsen.

- Kristen Eskildsen Kaas- (!)  
broder.

Item Fru Karin af Widschmøer (!)<sup>5)</sup>  
med sin Datter Fru Anne.

Jfr. Bodild, Fru Marins Datter af Fur.

Las Schalland til Kastrup.

Fru Mette Bertil Kaases.

Hr. Niels Eriksen Ridder med sin  
Frue<sup>6)</sup> Fru Mette af Langting.

Kristen Glob.

Fru Sofie Hr. Erik Ottesens.

Otte Schinkel og hans Svend Jens  
Lassøn.

- Fru Anne Laurs Mogensens af Tjele.

- Abild, Albret Skels Hustru.

Mogens Mogensen af Fadersbøl.

Holger Eriksen.

Hr. Jørgen Eriksen Ridder.

Laurs Rostrup.

Bertel Kaas.

Oluf Pedersen af Veldomgaard og  
sin Frue, Fru Anna.

Fru Kirsten Frisdatter af Lynde-  
rup.<sup>7)</sup>

<sup>1)</sup> T. Niels Brasse.

<sup>2)</sup> T. rigtigere: Gammel Jens Kaas 1320, Hvidfeld in fol. 413, Gl. Las Pusen (!) til Hegelund.

<sup>3)</sup> T. Jes Adersøn.

<sup>4)</sup> T. Jens Pape Væbner.

<sup>5)</sup> T. Vidskæner, o: Vidskum ø, Viskum.

<sup>6)</sup> T. Syster.

<sup>7)</sup> T. Oluf Pedersen af Veldomgaard med sin Hustru Fru Anna, Kristen Frises Datter af Lynderupgaard.

Munk Jensen af Visborg.	Fru Sofia Eriksdatter af Avindsbjerg.
Fru Sidsel Mogensdatter og hendes Mand Mogens Pedersen.	Niels Kaas.
Hr. Erik af Avindsbjerg.	Peder Krabbe af Skovsgaard.
Fru Abild Kaas.	Hr. Anders Jepsøn af Lessø Ridder. <sup>3)</sup>
Hr. Erik Ottesen Ridder.	Fru Karin af Tjele.
Mouritz Nielsen af Aagaard.	Niels Klemmensen Landsdommer.
Fru Kirsten Nielsdatter. <sup>1)</sup>	Jørgen Kaas.
Peder Frises Datter. <sup>2)</sup>	Mads Lykke.
Niels Nielsen af Kjølbj.	Fru Karin Flemmingsdatter af Hei- gaard (!) <sup>4)</sup>
Oluf Munk og Fru Idde.	Hr. Bjørn, som blev ihjelslagen.
Jens Nielsen af Rebstrup.	Biskop Eskildsøn (?), som skjænkede og gav Læsø til Kapitlet. <sup>5)</sup>
Thomas Jensen af Kaas.	

---

<sup>1)</sup> T. Jensdatter.

<sup>2)</sup> T. Peder Friis.

<sup>3)</sup> T. Anders Jensen af Barsø o: Baarsø, nu Marsvinsholm i Skaane? Jfr. Ældste Arkivreg. III, Registret. Lunge eller Bjørn?

<sup>4)</sup> T. Heignet.

<sup>5)</sup> T. Biskop . . . . Eskildsøn, skænkede Lessø til Kapitlet. Men Testrup har atter udstreget Ordene; derimod har han tidligere ved Erik Glipping anført, efter Hvitfeld, at denne skjænkede Læsø til Kapitlet.

---

## Register.<sup>1)</sup>

- Aa, paa, jfr. aabygge, aagerd, aakjære, aarad, aatale, amod, asthæ.
- Aa, Nutid af eiga, eje. 136.
- Aa, af. 258.
- Aabber, Aborrer? 222.
- Aabjerg Hovedgaard, Hind H., Vejersø S. 105.
- Aabygij, aabyggestofft, abyggestofft, oo bygens tofth. 59. 83. 84. 256.
- Aagaard, Aars H., Glver S. 49. 50. 145.
- Aagaard, Hornum H., Svendsstrup S. 189.
- Aagaard Hovedgaard, Vester Han H. 98. 99.
- Aage, s. Aco.
- Aagerd s. agherd.
- Aakjer, Fjends H. 207.
- Aakjære, Paaklage, se akiære.
- Aalborg (Alburgæ, Alborgh, Aleborgh, Aaleborgh, Olborgh) By. 13. 17. 44. 62. 107. 151. 162. 175. 291. 326. 327. 345. 346. 348. 350. 357. 363. Aalborighus, 151. 289-91. 323. 346. 353. 361. 363; Lensmænd 151. 291. 323. 327. 346. 361. 363; Lensafgifter 199. Vor Frue Kloster 78. 343. Helligaands- eller Helliggesthuset 78. 291. 327. 361. Graabrødre Kl 357. — Bispegaards Indrettelse 363. Viborg Biskoppers Gaard 199. 200; viborgske Superintendentens Aftrædelsesbolig 291. 327. 363. Skolen. Skolemestern 221. 363. Borgemestre (proconsules) 345. 346. Borgere 81. 82. 345. Borgernes Stade paa Vestervig Marked 90. Kgl. Retterting holdte i Aalborg 107. 175. 353. — Aalborgsk Læst 13. Præster: 348. 350. Hospitalsforstander: 361. Præstemoder: 363.
- Aalbæk s. Albek.
- Aaleskild, 204, Aaleskyld, Afgifter for Ret til Aalestangen (i Hald Sø). Jfr. Stangal.
- Aalum, Olom, Aalum S. og B., Sønderlyng H. 320. Præster 320.
- Aarad, aaraad, overlagt Raad, Anfald. Gaardfred och aarad, han gjorde i Mogens Munkis Gaard, 274.
- Aardesstrup, Ordestrup, Aarestrup S. og B. Hornum H. 187. 199. Præstegaarden 199.
- Aardup, Ordup, Aarup B., Kvorning S., Søderlyng H. 93. 313.
- Aaare mod: om XII eller XVI aare mod. for — siden. 319. Jvfr. mod, marckmod.
- Aarhus (Arhusia, Aars) 7. 16. 19. 20. 35. 61. 108. 163. 200. 334. 341. 342. 345. 354. 358. Biskopper 7. 16. 19-20. 61. 103. 110. 111. 170. ev. Bisk. 310. 312. 333. 358. Kapitel og Kanniker 7. 35. 61. Ærkedegn 7. 35. 61. Kantor 61. 312. Provst 61. Stift 16. 333. Borgmestre 61. Raadstuarikivet 342. Bispearkivet 341. Kgl. Retterting i Aarhus 66. 96. 108. 345. Aarhus Stifts Omraade i Middelalderen 354.
- Aarmandzsten i Kølsing Kjær ved Skals Land 266.
- Aars Herred. 49. 50. 67. 117. 131-33. 144. 173. 201. 207. 226-27. 234. 257. 280. 293. 298-299. 305. 320. 323. 351. Fogeder 49. 50. 67. 117. 131. 144. 227. 257. 320. 323. Provster 305. Officialer 117. 299.
- By og Sogn 49. 50. 67. 117. 131. 144. 201. 207. 293. 351. Præster 49. 67. 299. 351. Præstegaard 131. 144. 145. Aarss Dybvad 132.

<sup>1)</sup> Bøndernavnene i Skjødebreve, Tingsvidner og lignende Bieve ere i Reglen forbigaaede, uden hvor Navnets eller Navneformens Suregenhed eller lignende Forhold gjorde sig gjældende.



- Aartid. 64. Smlgn. Anniversarier, Messer.  
 Aarup B., Vonsild S., Gislum H. 189. 212. 213.  
 —, Kvorning S. se Aardup.  
 Aas Hovedgaard se Osze.  
 Aase, Fru, se Osse.  
 Aaslo, Oslo, se Aslo.  
 Aasted, Osteth S. og Kirke, Harre H. Salling. 50.  
 Aastrup 175. jvfr. Astrup.  
 Aatale, Paatale. 37.  
 Abbeder se Esrom, Noere (Glenstrup), Ore (Vor), Tvis, Vidskøl, Øm (Em).  
 Abatissa s. Mariager.  
 Abel, Konge. 5. 343. 365.  
 Abel, Abild.  
 Fru Abild, Albret Skels, se Dan.  
 Fru Abild, se Kaas.  
 Abelgaardt i Øster Lyby, Lyby S., Nørre H. Salling. 41.  
 Abils, abes ager, Balling Mark, Rødding H. Salling. 84.  
 Abbildtgaardt, Abelgord, Hornum H. og S. 166. 188. 199. 292.  
 Abildgaard, Povl, Borgmester i Viborg 1471-93. 56. 57. 63. 75. 86. 90. 91. 352. 355. 356.  
 Abraham Knudsen Byfoged i Skive 1552, 1559. 337. Jfr. Knud.  
 Abramstrup, Abrahamstrup (Jægerspris) 146.  
 Acer s. Ascerus.  
 Aco, Agho, Aage, Aue, Ogi, Ogy, Akissen, Aggisen, Ogssen, Oxen. (Oldnordisk Aki). Smlgn. Owo, Ove, Oussen.  
 Aage, Hr., Præst i Brorstrup (Smørup) c. 1280. 49. 280. Smlgn. Frost.  
 Aco Paruus, Ridder. 1221. 5.  
 Agho Tomæssøn. 1314. 10.  
 Aue Tygissen af Balling 1425. 25.  
 Aage (Sparre) se Lund.  
 Aage se Brahe.  
 Ogi Michelsen i Natorp 1473. 58.  
 Ogy Nielsen i Hvidbjerg 1549. 272.  
 Akissen, Aagesen s. Axel, Ebbo, Lagho, Thord. Oghesen, Borger i Varberg 1485. 81.  
 Ogszen, Seuren, i Skals 1546. 252.  
 Ogszen, Jep, i Løvel 1546. 252.  
 Oxen, Jens, i Østervelling 1546. 250.  
 Ogszin, Chrestin, i Haffueriis 1555. 313.  
 Ogszin, Seuerin, i Haffueriis 1555. 313.
- Adam, Sortebrødrenes Prior i Viborg 1353. 11.  
 Adelløb, en Bæks. 215.  
 Adelveje. 112. 113. 118. 132.  
 Adolf, Hertug, se Alff.  
 Aflad. 16. 123. (Jfr. Hornslet, Viborg Domkirke).  
 Affrwndh, Afløb. 96. jvfr. beckerwndt.  
 Affuensbergh se Awentsberg.  
 Agerakoff, Agerskov B., Findrup S., Nørlyng H. 112.  
 Agger Ø i Limfjorden, s. Akær.  
 Agher. 38. (Agerskov, Finderup S.?).  
 Agherd, aagerd, Afgjærd, Afgift (af Saltkjedler paa Læsø og Andel deri). 141. 142. 214.  
 Akær, Aker, Ackier, Akker, Ø mellem Mors og Salling. 5. 7. 211. 230.  
 Akiære, aakiære, Paaklage, Paatale. 50.  
 Albek, Aalbæk By, Lime S., Rødding H. Salling. 83. 297. Præstegaarden 297.  
 Albech, Nis i Kjølbj 202. jvfr. Eibeck.  
 Albrecht, Albrecht.  
 Albret, Hertug (af Brunsvig?) 365.  
 Albret Jensen, Præst (i Viborg?) 1416. 344.  
 Albrecht, Albretdatter se Skeel.  
 Alexander 6, Pave. 114.  
 Alff, Hertug (af Slesvig). 365.  
 Allestrup, Ollistrup, Alestrup B., Grynderup S., Gislum H. 189. 190. 295.  
 Allns (: Alnæs), Als S. og B. Hindsted H. 40. 354. Præster 40. Saltkjedler 354.  
 Almyndt, Almindt, Almind S. og B. Lysgaard H., Aarhus Stift. 195. 202. 333.  
 Als s. Allns.  
 Alstropp B., Hvidbjerg S. vesten Aa, Ty. 104.  
 Alstrop S. og B., Gislum H. 135. 191. 203 (her urigtig henført til Lysgaard H.) Præstegaarden 191. 203. Kirken 191.  
 Alter. Alther stydh, Alterstød, Afgifter til et Alter, 51.; jvfr. stydh. — Højaltret i Viborg Domkirke 57-58. Hellig Korsaltret 103. — Vor Frue og St. Hans Baptiste Alter 205. — St. Botulphi Alter 353. — Hellig Trefoldigheds Alter 358. — Alle Helgens Alter: 360. — St. Kjelds Alter. 362. — Hellig Kors Alter i Skjorping Kirke: 350. Jvfr. Fur. — Alterpræster 58. 205. 269. — Altergods, Anvendelse heraf efter Reformationen 220. 258. 269; paa Fur 269. — Altergang

- ved Bedefester 281. — Alterstagen i Viborg Domkirke 258-59.
- Amoth, imod (à mótt), 31. Smlgn. omodh (æmodh, emodh).
- Andhøffuit 188. Anhævd 193. andheffde 295. Høj, Højning i Jordsmonet; jvfr. Bredehøfve.
- Andreas, Anders.
- Andreas de Syællæns, sacerdos, 1348. 15.
- Hr. Anders i Skjørping 1508. 357.
- Hr. Anders, Skriver og senere Provst paa Spøtrup, 1549 Præst i Røding. 272.
- Anders Andersen, Abbed i Vidskøl 1492. 1515. 356. 358.
- Anders Cristiernsen, Landsdommer 1487, se Sandberg.
- Anders Chrestinszen, Sognepræst i Balling 1544. 272.
- Anders Dal. 1520. 145.
- Anders Ebbesen i Hunderup (Mors) 1491. 355.
- Anders Gris i Hjortehied 1532. 181.
- Anders Grønning, Mester, Sognepræst i Svingelbjerg, Farsø og Vognsild 1544, 1545. 237. 238. 239. 243.
- Anders Jepsøn, Ridd. af Lessø (Barsø). Lunge eller Bjørn? 367.
- Anders Jakobsen Ridder, se Bjørn.
- Anders Jacobsen, Præst i Vorde og Vice-official i Viborg 1473, 1475. 57. 60.
- Anders Jepsen i Wamen, Tingherer, 1471. 53. 106.
- Andreas Jonsen i Aalborg 1422. 345.
- Anders Jenssen i Wordugh 1454. 42.
- Anders Jessen i Estrup, Hr. Otte Krumpens Fuldmægtig 1545. 250.
- Anders Jenssen i Lyngby, Sandemand i Helligum H. 1547. 256.
- Anders Jenssen, Selvejerbonde i Morum, 1533, 1538 Rebsmand, Sandemand i Gislum H. 1553. 190. 212. 231. 294.
- Anders Iversen (Væbner?) 1460. 351.
- Anders Kori i Kirkybeck 1518. 144.
- Anders Lassen, Raadmand i Viborg 1508. 129.
- Anders Lassen i Hjerminde 1532. 182. Foged 1537. 209.
- Anders Massen, M. Jens Mikkelsens Tjener i Fjends H. 1550. 273.
- Anders Matthiessen, Raadmand i Viborg 1523. 359.
- Anders Mogensen, Væbner, 1472. 56. 224.
- Anders Mogenszen i Kirketorp, Biskop Jørgen Frises Foged 1533. 187.
- Anders Morthenssen, Birkefoged paa Fur 1531. 177. 178. 196.
- Anders Nielsen, Borgmester i Viborg 1451, 1461 (?), 1467 (?), 1471. Borger i Viborg 1476, 1477, 1479. Raadmand 1487. Borgmester 1493. 45. 60. 62. 65. 85. 89. 348. 352. 354. 356. (To Personer?)
- Anders Nielsen, Prior i Grinderslev Kloster 1456. 350.
- Andreas Nicolai, curatus ecclesie sancti Nicolai i Viborg 1475. 60.
- Anders Pedersen (i Gunderup?) 1483. 78.
- Anders Pedersen i Kiølsing, Lovhøring 1492. 96.
- Anders Pederssen, Foged til Helligum H. 1547. 256.
- Anders Rampi i Søndertranders 1483. 77.
- Anders Skindhør, Borger i Viborg 1538. 215.
- Anders Skriver, Birkefoged til Vordu Birke-ting 1480. 69.
- Anders Sommer paa Fur 1531, 1532. 177. 178. 184-85. 196.
- Anders Trolberg i Grysted 1533. 188.
- Andreas Truderi, curatus in Vordu 1499. 115.
- Anders Tybo i Nordop, Herredsfoged i Nørlyng H. 1534. 192.
- Anders Yrth i Søndertranders 1483. 77.
- Jvfr. Barby, Bille, Blick, Fris, Frost, Glob, Hvidhovet, Munk, Mus, Skeel, Skovgaard.
- Andwordskoff, Anuordskoff Kloster ved Slagelse. 105. 261. Priorer 105.
- Andzberg. se Awentsberg (Avnsbjerg).
- Anna, Anne.
- St. Anne Gilde se Viborg.
- Fru Anne, Lars Dans. 366.
- Fru Anne, Datter af Fru Karen af Viskum. 366.
- Fru Anne, Lars Mogensens af Tjele. 366.
- Fru Anne, Oluf Pedersen (Globs) af Veldumgaard (Skeel). 366.
- Fru Anne Albrechtsdatter se Skeel.
- Anne Frisdatter se Friis.
- Fru Anne Høgsdatter se Høg.
- Anne Jensdatter, Mester Jens Hansens D., g. m. 1) M. Kjeld Jul, 2) Borgmester Morten Hvass. 362.
- Anne Jespersdatter, Borgmester Jesper Simonsens D. i Viborg 1536. 359.
- Anne, M. Kjeld Juls Datter. 362.
- Fru Anne se Krabbe.
- Anne Mikkelsdatter, g. m. Niels Klemensden. 1505 ff. 356-57.

- Anne, Niels Klemendens Datter, g. m. 1) Borger Peder Lassen i Viborg, 2) Kristen Harbo til Refstrup 357.
- Fru Anne Lange til Veldumgaard 1549. 232.
- Anne Lasdather, M. Mogen Kaas's Fadersøsterdatter c. 1543. 232.
- Anne Pedersdatter, g. m. M. Morten Hvass. 360.
- Fru Anne Presenti, g. m. Jørgen Skinkel. 354.
- Anne Torbensdatter Priorisse i Sebber Kloster 1463. 354.
- Fru Anne Viffertsen se Vitferd.
- Annexgaarde se Præstegaarde.
- Anniversarier, Aartid, se Messer.
- Ansth, Anst S. og B., Anst H., RibeStift. 310.
- Anthonis, Antonius, se Bryske; jvfr. Tunis.
- Arctander, Niels, Superintendent i Viborg 1595 ff.; hans Ligprædiken over Niels Juell, Aar 1600. 363.
- Arden, Store Arden S., Hindsted H. 71. jvfr. Ærdinterp.
- Arild af Starkerkul(?) 1442. 347. Jvfr. Kat. Arilds tofft, arilds løb (om en Bæk). 215.
- Arnbjerg ved Viborg (Ørnebjerg) 112.
- Arndrop, Gunderup S., Fleskum H. 78. jvfr. Asendrup.
- Arnfastus, Provst i Viborg (?) 1260. 343.
- Arnfeldt, Niels, Rigens Kansler 1531, 1533. 179. 192.
- Arvefæste paa Læsø 219. — Arffkøpp 27.
- Ascerus, Acer, Aszer, Atzer (isl. Össurr).
- Ascerus, Biskop i Viborg. 343.
- Ascerus, Ridder, Broder til Abbed Johannes i Vidskøl. 1221. 5.
- Acer i Bremsslef 1430. 71.
- Acer Winther aff Nandrop, Væbner, 1487. 85.
- Aszer Markordssen i Naftrup. 167.
- Aszer Thameszen i Frebergh 1544. 239.
- Aserszen, Atzerssen, Adersen se Jep (Jacobus), Jens, Nicolaus
- Ascheri, Nicolaus, Landstingshører i Viborg 1320. 11. (Asgeir, jvfr. Esgerus).
- Aschersen, Michael, 1320. 11.
- Asgerszen, Peder, i Øriis 1464. 48.
- Asdal Hovedgaard, Vennebjerg H., Vendsyssel. 345. 346.
- Asendrup, Gunderup S., Fleskum H. 78; jvfr. Arndrop.
- Asgotus, (Oldn. Asgaurt) Biskop i Viborg 1219. 4.
- Aske wey ved Skaarup, Aars H. 133.
- Askildrop, Blendstrup S., Hellum H. 202.
- Aslessen, Peder, i Biærægraff 1454. 42.
- Aslo, Aaslo, Oslo, Norge. 10. 134.
- Asmild Kloster. 85. 97. 109. 110. 347. 349. 359. 362. Birk 109. 319. 347. 349. Sogn: 349. Gammel Asmild 319.
- Asmund Ollsen i Hialmsrudh, Halland, 1515 ff. 136. 137. 139. 141.
- Asmunssen se Svend.
- Aspen se Espen (Esberaus).
- Asthæ, jen godh asthæ dandhæ konæ. 50. Skrivfejl for achtæ? Eller det samme som asthade (man), bosiddende (astadig), jvfr. Lunds Ordbog for Landskabslovene.
- Astorp, Astrup S. og B., Hindsted H. 42. Præter 42.
- Astrup, Aastrup, Veggerby S., Hornum H. 188.
- Atzer se Ascerus.
- Auditor placiti generalis. 60. se Landstingshører.
- Aue, Avo, s. Aco (Aage).
- Awentsberg, Andzberg, Affuensbergh, Affuindszbierre, Avnsbjerg Hovedgaard, Lysgaard H. 91. 106. 204. 205. 265. 345. 353. 356-57. 366. 367.
- Axel, Axell.
- Axel Aagesen, før 1515. 358.
- Axel Lagessen, D. R. R. 1494. 103.
- Se Brahe, Juell, Yttsen, Wiffert.
- Axelvold, Rønneberg H., Skaane. 361.
- Baal og Brand, før Blodskam. 128. 280-81.
- Badskier, Bardkier, Lauris, Borger i Skive 1556 ff. 317.
- Hans, smsts. 1559. 334.
- Badstue Jord se Viborg By.
- Bagehus, Bahus Slot. 12.
- Bager, Bagher, Bagger.
- Johannes Jacobi Bager, Jess Jepsen Bagher, Raadmand i Viborg, 1472, 1475, 1477, 1489, 1491. 56. 60. 63. 90. 92.
- Nis Bagger i Skorup 1501. 118.
- Baggi, Bagge, Bagi.
- Oluff Bagge, Kannik i Viborg 1455. 43.
- Jens Bagge, Kannik i Viborg, Kapitlets Foged paa Læsø: 1480, 1481, 1485, 1486. 1494. 73-75. 81. 82. 356.
- Hans Baggi af Worn (Baggesvogn), Væbner. 1481. 1488. 76. 86.
- Christiern Baggi i Albek, 1487. 83.
- Joel Bagge, Dommer paa Læsø Ting 1522. 152.
- Hr. Jens Baggi i Nibe 1528. 168.

- Bailum, s. Balum.
- Balle Hovedgaard i Falslev S., Ondsild H. 119.
- Balli, Las, i Lynnum 1471. 73.
- Balling, Baling, S. og B., Rødding H. Salling. 25. 83. 272. — Ballinggaard 25. Paa Bymarken: Boldtoft, Bredager, Bredeker.
- Balttrwp, Baltrup Gaard, Hyllebjerg S., Aars H. 132.
- Baltzer Maltissen til Rebstrup se Viffert.
- Balum, Bailum B., nu Hjerck S., Harre H., Salling. 58. — Præster her: 58.
- Bandlysning. 48. 153-54. 157-58. Smlgn. Læsø.
- Bang, Bong.
- Tamis Bang i Stienildvad 1480. 67. 1511. 131.
- Bangsbo, s. Bongsbod.
- Banner.
- Nicolaus Eriksen til Asdal, 1425. 345.
- Jes Eriksen til Asdal 1436. 346.
- Erik Banner D. R. Marsk 1549 ff. 269. 279.
- Bantzholm, Bandsholm Gaard, Havbro S., Aars H. 201.
- Barby, Andreas, tysk Kansler, Provst i Viborg Kapitel, til Selsø 1556. 363.
- Bardskier se Badskier.
- Bark. Smlgn. Borck.
- Peder Bark, Viborg Bys Gjemmer (Kæmner) 1498. 103. Borger 1499. 111.
- Barnlilæ; Aars H. 49.
- Barskjær Enge, Hunderup B., Ejerslev S., Mors. 355.
- Bartil, Bartholomeus, s. Bertil.
- Bartom, Batum B., Rødding S., Nørlyng H. 113. 193. 265. Bartom stegs bek 113.
- Bassi.
- Christiern Bassi i Skals 1488. 88.
- Las Bassi i Romdrup c. 1521. 202.
- Bastkær, Bastker, se Læsø.
- Batum se Bartom.
- Beck se Beeg, Begh.
- Bededage, Bedefester. Takkegudstjeneste for Freden i Speyer 1544, 238-39. 1550, 280. 1554, i Anledning af Krigen i Tyskland, 300.
- Beeg, Begh, Beg, Nør- eller Sønderbæk B. og S., Synderlyng H. 36. 111. 140. 208. — Sønderbegg 140. 210. — Kirken 140. — Præster 140. 208 (?). — Præstegaarden 140. — Narbegh 210. — Præster 140? 208. 210. — Præstegaarden 210. Smlgn. Blegh.
- Begh, Beck.
- Iffver Begh 1320. 11.
- Ove Begh 1436. 346.
- Niels Jenssen Begh, Sandemand i Sønderlyng H. 1499. 111.
- Poffuel Beck i Graffeff c. 1500. 198.
- Nis Beck i Romdrup c. 1500. 202.
- Joachym Beck, kgl. Rentemester 1545. 247.
- Beckerwudt, Bækkeløb. 215. Smlgn. afrwud.
- Belther, Jowen, Borgeri Kongsbak, 1486. 81.
- Bend, Beyent, Benckt, Bent; Bennicssen (Benedictus).
- Beyent Kelssen i Viborg 1479. 65.
- Bend i Wifwe 1480. 71.
- Mester Benkt, Kannik i Viborg 1488. 89.
- Hr. Bent Knwdssen i Viborg, † før 1508. 129.
- Bent se Bille, Overskeer.
- Bennicssen se Peder.
- Bendehyff paa Baling Mark. 83-84.
- Beneficia, gejstlige Forleninger; deres Bortgivelse under Bispeledighed. 114-115.
- Bere rog, 203. 204; af bera (i Betydningen bære, frembringe Afgrøde? jvfr. Bordenge).
- Berette, Bergitte se Berith.
- Berettelse (til Døden). 256. 269. 271.
- Berith, Berette, Bergitte.
- Fru Berith 1459. 350. 351.
- Fru Bergitte Poelsdatter paa Refsens, 1491. g. m. Povl Stigsen. 95. 99.
- Beringe, Beringh, Bjerring S. og B., Middelsom H. 181. 210.
- Bernt, Bernd, se Vechte.
- Bero se Biørn.
- Bertil, Bertoldus, Bertholomeus, Bartholomeus, Bartil.
- Bertil Lavridsen i Hornum 1501. 117.
- Bertil Nielssen paa Fur 1532. 184.
- Bertil Hanssen i Vammen 1534. 192.
- Bertil Nielsen i Stistrup c. 1500. 201.
- Bertil Esperszen i Tisted, Gislum II. 1538. 213.
- Bartil scriffuer, Tingholder til Vorde Birke-ting 1546. 252.
- Bartil Stinger i Vorde 1546. 252.
- Bertil Nielsen i Peerstrop 1546. 253.
- Bertil se Brun, Dyster, Kaas.
- Bertholomei, Bartholomei, Bertoldi, s. Hans Tolder, Jes, Laurentius, Peder, Tord.
- Besatte (af Djævlén). 277.
- Besetning, besetthe, Beslaglægning, Arrest af fremmede i Viborg. 124. Jvfr.

- dog 289: besætte en Gaard, lade den udleje (til en Ikke-Borger).
- Biblen. 233. Ed paa Biblen. 58; jvfr. Bøger.
- Bigom, S og B., Nørlyng H., eller Østerbølle S., Rinds H. 37. Smlgn. Byghom. Bille.
- Thomas Bille, 1442. 347.
- Peder Bille af Westløggaard, Væbner. 1487. 85.
- Peder Bille 1495. 105.
- Hr. Steen Bylle, Ridder, 1495. 105.
- Hr. Ove Bille, Prøvt i Viborg 1510. 1515.
- Degn i Roskilde 1520, Biskop i Aarhus 1520 ff. 170. 357. 358.
- Fru Karin af Tjele. 367.
- Hr. Anders Bille, Ridder. Hovedsmand paa Stege 1532. 184. D. R. R. 1549. 269.
- Benth Bille, Hr. Anders Billes Søn, 1532. 184.
- Torben Bilde, Archielectus til Lunde Domkirke 1533. 191. 192.
- Eske Bilde, Rigshofmester 1549. 269.
- Biligrav, Bilgrav Gaard, Balling S., Røding H. Salling 83-84.
- Binderup, Bynderup, lille Binderup B., Binderup S., Gislum H. 117. 200. 212. 213. 321. 323 Præstegaarden: 200 323 Binderup se Per.
- Birgitte se Berith.
- Birk, Byerk, bierck osv., jvfr. Asmild, Fur, Gundrup, Guthingholm, Kreyberg, Læsø, Mov, Nibe, Nørholm, Skive, Viskum, Vordhe (Nørlyng H.), Wortugh (Store Vorde), Østervelling. — bierkemen, 53. 59. bierckrett 76. fribirck 135.
- Birk, Peder, i Byrum paa Læsø 1540. 219.
- Birkystath (Bisted By, Ty) s. Petrus.
- Birting, s. Olaff.
- Biskopper, i Aarhus, katolske s. Petrus, Paulus, Bostlus, Jens, Niels Clausen, Ove Bilde. — Evangeliske, s. Langh, Bertilsen (Bartholomei).
- i Lund, s. Ærkebisper. Evang. s. Nicolaus Palladius.
- i Ribe, katolske, s. Eskyllus, Hartvig Jul, Iver Munk. Evangeliske. s. Hans Tagessen.
- i Roskilde, katolske, s. Niels Schæue, Johannes. Evangeliske, s. Petrus Palladius.
- i Odense, katolske, s. Nicolaus. Jens Andersen, Knud Gyldenstjerne. Evangel. se Jørgen Jensen Sadolin.
- Biskopper i Vendsyssel (Børglum), kath. s. Johannes, Magnus, Svenø, Petrus, Jep, Gert, Niels Stygge, Styggekrumpen. — Ev. s. Peder Thomessen, Oluf Chrysostomus, Laurentius Nicholai.
- i Viborg, s. Viborg Stift.
- Biskop og Bygdemænds Dom om Lovhævd 97-99; 101. 110. 111. 118. 189.
- Appel til Kongen afvises 98. Smlgn. Bygdemænd, Lavhævd, Sandemænd. — Bispenses og Superintendenternes Embedsgjæringer, Synoder osv., s. under Viborg Stift.
- Biskopsgave afskaffes 1536 206. 263. Smlgn. Tiender.
- Bisleff, Bislev S. og B., Hornum Herred 188. 198. — Kirken 188. — Præstegaarden 188. 198.
- Bistet, Bidsted S. og B., Hassing H., Ty. 104. — Præster: 104.
- Bierregord paa Fur 186. (jvfr. Fur.)
- Biergraff, Bierregrav Sogn, Sønderlyng H. 331.
- Biærægraff, Bierregrav B. og S., Rinds H. 42.
- Bjergeløn af Strandinger paa Læsø. 68. 70.
- Biugsen, Bygsen, Chresten, Præst paa Læsø 1524. 129; — i Haasum, 1549. 272.
- Biærne (Biærne) Smidh til Hjælmsrut, Halland, før 1515. 136.
- Biørn, Bero, Byørn.
- Biørn Jonesen 1320. 11.
- Bero Thomæssøn (Kaas?) 1392. 18.
- Hr. Biørn, som blev ihjelslagen (Kaas?) 367.
- Biørn, Biørnsen
- Eric Biørnsen, Ridd. 1471. 52. 366.
- Johan Biørnsen. Ridd. 366.
- Anders Jakobsen (til Vorgaard), R., før 1478. 353-54.
- Jakob Andersen (til Vorgaard), D. R. R. 1503. 120.
- Bjørnholm Hovedgaard, nu Høgholm, Tistrup S., Sønder H., Aarhus St. 72. 98. 349. 351. 366.
- Byørnthorp, Børnatrwp, Bjørnstrup B., Blære S., Aars H. 13. 14. 17. 132. Jvfr. Petrus Stigssen.
- Blagshalle Eng (Blacks halle) mellem Lynderup Dam og Høgslev Mølleå, Rinds H. 321-22.
- Blegh, Blich.
- Jens Blich, Kannik i Viborg. 1442. 347. (Jvfr. Bloch.)

- Hr. Peder Blegh, Præst til Vrov og Resen, senere til (Nør og Sønder-) Beegh, Sønderl. H. 208. 210.
- Anders Blick, ærlig og velbyrdig Svend (til Nørbækgaard?) 1555. 313.
- Blekialde Mølle, Blegkilde ved Aalborg. Nørre Tranders S., Fleskum H. 79.
- Blenstrup S. og B., Helligum H. 202.
- Blere s. Blyære.
- Blees Eng ved Fyrkilde, Ravnkilde S., Aars H. 133.
- Blick se Blegh.
- Blixtorp, Bliidstrup Hovedgaard, Mors. 22.
- Blodskam, Kjætteru, Incæstus. 128. 280-81.
- Block, Bloch, Blok, Bloç.
- Sveno Bloch 1320. 11.
- Johannes Bloch, Kannik i Viborg 1420. 1436. 1440. 1456. 1467. 344. 346. 347. 349. 352.
- Christiernus Blok, 1423. 24.
- Michill Bloch, Præst i Farsø c. 1450. 239.
- Niels Jensen Bloch, Kannik i Viborg 1456 349. (jvfr. Bruun).
- Chrestin Blog, Borgmester i Skive 1539. 217.
- Jens Block i Valsgaard 1541. 226.
- Peder Block i Hørby ved Hobro 1541. 226
- Blomé, Blume, Henrik, Lensmand paa Hald og Stiftsbefalingsmand i Viborg Stift 1540. 274. 361.
- Blookier, Blaakjær, ved Viborg Nørresø 97
- Blyære, Blere, Blære S. og B., Aars H. 131. 132. 201. — Præster: 234-36.
- Bo, Boesen, Bosdatter se Boetius.
- Bod, Kramboder maa af Udenbysmænd ikke opslaa udenfor Viborg Bys Porte, 146. — Boder paa Vestervig Marked, se Vestervig. — Udenbys Boder 165.
- Bødth, Bod, 136. jvfr. Bøder.
- Bod, for szyn bods (eller bodis) skyldt, 277. Lægedom, Kur? (om en Præst, der helbreder ved Trolddom).
- Bodell, Botulphus.
- St. Bødils, Botulphi Kirke og Sogn, se Viborg By.
- St. Botulphi Alter i Viborg Domkirke. 353.
- Bodell Jensen i Stogsgordt 1511. 131.
- Bodild, Fru Marins Datter af Fur. 367.
- Body, Seuren, i Døstrup 1527. 164.
- Boetius. Bo, Booesdatter, Bossen. (Oldn. Bøi), jvfr. Bugi.
- Boetius, Abbed i Vidskøl 1320, 1340 10. 11. 12.
- Boetius, Biskop i Aarhus 1400. 19. 20.
- Boo Pederssen i Borup Læsø) 1493. 100. 101.
- Boesen, Peder, Mester, Kannik i Viborg 1500. 356.
- Bossen, se Otto.
- Boesdatter, Kierstine g. m. Niels Krabbe til Tandrup 1494. 104.
- Bøksbøg mellem Durup, Grynderup og Kiemtrup Marker. Gislum H. 231.
- Bol, (buoll, boel). Et buoll iord 78. boels jord 182. 183. — Bolesalt 248.
- Bolshuse paa Læsø gaa i Arv. 219.
- Boismænd paa Læsø bør holde Sandemændstog, og ej andre 76.
- Boldh tofft paa Balling Mark. 83. 84.
- Boldrup By, Stenild S., Gislum H. 190. 328.
- Bolm, Ravnstrup S., Nørlyng H.? 46.
- Bonde, Bondo, Bondissen se Bunde.
- Bongsbodh, Bongsbo paa Læsø. 81. 82. 219.
- Boongiald. 28.
- Boosdall Eng ved Nibe. 80.
- Boosloth. 27.
- Borck. Smlgn. Bark.
- Hr. Symen Borck, Præst i Farsø c. 1460. 239; smlgn. Bloch.
- Bord, Bordh, Borderus, (Bårdr).
- Bordh Jenssen, Væbner. 1454. 42.
- Borderus Iwari in Westerwich, 1494. 104.
- Bordag, Slagsmaal, Vold. 61. 105. 334-40. Smlgn. bærges (berja).
- Bordbønner, anbefales af P. Palladius isteden for den papistiske Signen af Maden ved Paasketide. 309.
- Borde enge, boerde enge, Baar enge (Dsk. Atlas), Enge, som ikke afgræsses, men som bruges til Høstet. Baargræs bruges endnu i denne Betydning i Viborg-egnen (af isl. berja, norsk bara, slaa? eller bera? jfr. Bererug). 246. 287.
- Bordsgard, Fjends H. Baadsgaard i Højslev S.? 100.
- Bordup, Borup, se Bwrdrup og Bwdderup.
- Borældhe, Borgeleje paa Bispernes Hovedgaard. 237.
- Borgemestre se Viborg; i Aarhus. 61; i Lybek. 68. 70; i Varberg. 80. 137; i Sæby. 154; i Skive. 217; i Hobro. 225-26; i Ribe. 305; i Aalborg. 345.
- Borgevold ved Viborg. 325. 326. 364-65.
- Borup, Læsø. 100.
- Borup, Stenild S., Gislum H. 201. jvfr. Bwrdrup.

- Boseholm, Bosholm, Taars S., Berglum H., Vendsyssel. 25. Smlgn. Wagn Jenssen. Bossen se Otthe.
- Botulphus, se Bodell.
- Braanij, Michil, i Tønnering 1554. 299. (jvfr. Brun).
- Braarstrup, se Brorstrup.
- Brad, Lars, Foged i Lysgaard H. 1472. 353.
- Bradsted, se Brastedt.
- Brahe, Brade, Bragde.
- Hr. Aage Brade, Hovedsmand paa Varberg Slot 1517. 147.
- Hr. Axell Bragde, R., D. R. R., 1549. 269.
- Otte Brahe til Knudstrup, Hovedsmand paa Aalborghus 1557. 323.
- Brandredskaber. 123-24.
- Brandstrup S. og By, Middelsom H. 175. 182. 210. Præster, Præstegaard. 210.
- Brask, Peder, Tingherer til Onsild Ting 1490. 355.
- Brastedt, Breste, Bradsted B., Veggerby S., Hornum H. 187. 188. 198.
- Brastrup Mark ved Ravnkilde, Aars H. 118.
- Brasze, Brosze, Niels, (Væbner). 366.
- Braszen, Jon, Præst i Louens 1544. 240.
- Bratskov se Brodskov.
- Bredgaard paa Balling Mark. 83-84.
- Bredehøve (Bredehøff), ved Smørupgaard, Aars H. 323 Jvfr. andhøffuit.
- Bredeker paa Balling Mark. 83-84.
- Bredsgaard, Ravnstrup Sogn, Nørlyng H. 265.
- Bredskoff, Ravnstrup S., Nørlyng H. (eller Brendskoff, Pederstrup S., Nørlyng H., jvfr. Ældste Arkivregistraturer II, 205 A. 31 og 365 A. 4. 7) 46. 96.
- Brems, Jens, Borger i Aalborg, Kapitlets Foged paa Læssø 1489, 1493. 75. 90. 100.
- Bremssen, Jens, i Dirdup c. 1500. 198. Jvfr. Bryms.
- Brendesuin, indbrændte Svin, Skovsvin. 328.
- Breyder, fiske med Br., 252. (o: Breyler, Briier, Fiskenet paa en Stang).
- Breves Nedgravning under den svenske Fejde. 80. — Breve og Brevregistre af-tinges ved Rettergang. 253-54. — Brevkister i Viborg Domkirke 57-58 205. 343 ff. (jvfr. Indledn.); opbrydes og ødelægges i Grevefejden 205. Breve henlægges til Opbevaring i Stiftskisten 324. — Kongebreve opslaaes paa Kirkedørene. 416. Bandbreve se Læssø. Jvfr. Kaldsbreve.
- Brindom, Brøndom By, Salling S., Slet H. 202.
- Brock, Brok.
- Eskil, Eske Brok, Raadmand i Viborg 1489, 1491, 1492. 90. 92. 93. 356.
- Niels Brock i Vorning 1537. 211.
- Eskil Brok, Raadmand i Viborg 1563. 245.
- Se Axel Laghesen.
- Brockenhuss.
- Peder Brockenhuss, til Leerbeck 1482, 1490. D. R. R. 1494, 1503. Landsdommer 1495-1503. 103. 105. 110. 120. 126. 355. 356.
- Johan Brockenhus, 1543. 361.
- Jacob Brockenhus til Nakkebølle, Hovedsmand paa Aalborghus 1552, 1553. 291. 363. 1557 paa Landekrone Slot, 327.
- Brodskov Hovedgaard, Brovst S., Øster Han H. 347.
- Broen eng i Løffuelkier, Nørlyng H. 176.
- Brønbergh, Brøndberg B., Rostrup S., Hindsted H. 40.
- Brorsen, Lars og Søren, i Bolderup 1558. 328.
- Brorstrup, Braarstrup, Brorstrup S., Aars H. 49. 50. 67. 131. 132. 193. 280. 293. 298-99. Kirken. 49. 50. 280. Præster. 49. 173. 293. 298. Præstegaard. 173. 293. 298-99. — Brorstrup vad. H. 135.
- Brorup, Mathis, i Viborg 1496. 107.
- Brorup (Braarup) By ved Skive nedlægges 1545 242-43.
- Brost, Fortid af briste, mangle. 167.
- Brosze, Niels, se Brasze.
- Browste, Brost, Brovst S., Vester-Han H. 104. 126.
- Ste Brucil (? Bricil) Kapel ved Næs Bispegaard. 357.
- Brwen, Brwn, Browen, Brun, Brvn. Johannes (Jens) Brwen, Kannik i Viborg 1404. 1423. 24. 344.
- Jens Brwn, Prior i Korsbrødrekloster i Viborg 1447. 36.
- Brun Erik, Væbner. 1416. 344. (Banner.)
- Michel Browen i Viborg 1448. 38
- Nicolaus (Jensøn) Brwn, Kannik i Viborg 1420, 1456, 1476, 1486, 1487, 1489. 39. 82. 83. 91. 344. 350. 353.
- Bertil Brvn, Borger i Viborg 1454. 42.
- Jes Brun i Aars 1466. 49.
- Hr. Jens Brun, Kong Hanses Kapellan og Kirkeherre til Nibe 1481. 80.
- Peder Brwen, Borger i Viborg 1485. 81.
- Seueren Bruenn y Almyndt 1535, 1538, 194. 211. 212. 226.



- Peder Brwn i Bunderup c. 1520. 199.  
 Nis Brwn i Eleshøff c. 1520. 199.  
 Jep Brwn i Eleshøff c. 1520. 199.  
 Per Brwn c. 1520, Røding? 203.  
 Christiern Brwn i Arss 1537. 207.  
 Mattis Brwn (i Resen?) 1537. 208.  
 Erik Broffwen i Mellhede, Middelsom H. 1537. 210.  
 Jep Broffwen i Wenum (Vindum Overgaard) 1537. 210. (adelig).  
 Jens Brwn i Sønderkovsgaard ved Skive 1539. 217.  
 Jens Brwn paa Fur 1549. 270.  
 Mouritz Bruun til Vindum (Overgaard), g. m. Anna Frisdatter, Kantor Niels Frises D. 361.  
 Michael Bruun, Lector Theologiae i Viborg 1555 ff. 304. 315. 320.  
 Seuren Brunn, Skolemester i Skive 1555-1559. (afsat) 314. 317. 335. 336-40.  
 Niels Brun, Præst i Durup 1570. 41.  
 Kristiern Brun, Herredsprovst i Harre H. og Nørre H. i Salling, Præst i Hierk 1570. 40.  
 Jfr. Braantj.  
 Bryde Vold, 265. (brøtt, Fortidens Tillægsform).  
 Brydetoft, tilhørende Viborg Domkirke. 286.  
 Bryms, se Johannes.  
 Bryrup, Bryrupgaard, Mønsted S., Fjends H. 274.  
 Bryske, Bruske, Eiler. 1503, 1518. Landsdommer 1518, 1519. 121. 204. 358.  
 — Antonius, Kannik i Viborg 1533, 1535. 194. 359; Rigens Kansler 1545 ff. 255. 270. 287.  
 Brød, Brødh. Jfr. Brad.  
 Jesper Brød i Viborg 1499. 111.  
 Jens Brødh i Hjermyndt 1532. 181.  
 Jens Brødt i Resen 1537. 208. 209.  
 Brøndberg, se Bronbergh.  
 Brøndlund, Hellum H. 359. Brøndum?  
 Brøndum, Brønnum S. og B., Hindborg H., Salling 242. 249. 272. Præster. 242.  
 Brøndwmbec, Hem Sogn. 242. 249.  
 Brøndum, lille, Bælum S., Hellum H. 355. 361. Jvfr. Brøndlund.  
 Brøndum, Slet H., se Brindum.  
 Brønnohdall, Gislum H. 321.  
 Buceer, Mads, Præst i Bælum. 359.  
 Bwdderup, Bordrup, Buderup S. og B., Hornum H. 189. 197-98. 260. 285. —
- Kirken 189. — Præster 189. — Præstegaard 189. 198. 260. 285.  
 Bugge, Bwgy.  
 Bugi Nielsen, Væbner, 1410. 22. (Gyldenstjerne.)  
 Erik Bugge, 1493. 97. i Wiskum 1496. 106.  
 Søren Bwgy i Beg 1517. 140.  
 Bullegraffue ved Viborg Mark. 46.  
 Bunde, Bwnd, Bwndæ, Bønde, (Bondo), Bondissen, Bwndsen.  
 Jens Bunde aff Thorpe, Væbner, 1487. 85.  
 Lars Bønde i Klorup 1491. 93.  
 Knut Bønde i Ørum 1491. 93.  
 Andhers Bwndæ i Rommelund 1492. 96.  
 Kield Bunde i Lee 1537. 210.  
 Jep Bwnd i Dirdup c. 1520. 198.  
 Nis Bunde og hans Søn Per Bunde i Weldumgaard, Degn i Haasum 1548. 261-64. 268.  
 Esgy Bund, Sognepræst i Lime 1549. 272.  
 Bunde Knudsen, Præst i Selde 1570. 41.  
 Mads Bund i Tønnering 1554. 299.  
 Pouill Bund i Sløe (Skive) 1556. 317.  
 Bondissen, Ove, i Schoustrup 1483. 77.  
 Bwndsen, Jens, i Farsø c. 1520. 200.  
 Bwndsen, Jens, i Aars 1537. 207.  
 Bwndsen, Rasmus, i Lyngby 1547. 256.  
 Bwnderup, Bonderop, Ellidshøj S., Hornum H. 189. 199.  
 Bvndrup, Bonderop B. Tisted S., Gislum H. 190. 191. — Præstegaarden. 190.  
 Bunfridus, Kannik i Viborg c. 1200. 1.  
 Buntmager, Sander, Borger i Viborg 1548. 264. 265.  
 Bwrdrup, Bordup gardt, Borupgaard (=Barthorp) Gravlev S., Hornum H. 189. 198. 260.  
 Bustrup Hovedgaard, Salling. 257. 268. 366.  
 Buszer, Morten, Mester, kgl. Majestæts Bygmester (Svigersøn af Hans Mikkelsen, forhenv. Borgmester i Malmø). 248.  
 Butz, Lauritz, Prior til St. Mogens Kirke i Viborg 1476. 353.  
 Byfrith, Byfred, Byens Rets Omraade. 27.  
 Bygdemænd (biøymen, bygdmen, bymen). 97-99. 101. 110. 116. 118. 189.  
 Byghdæthing se Thywth, Ty.  
 Bygmester, kgl., se Buszer.  
 Bygning, se Viborg Domkirke.  
 Byghom, Bygum B., Østerbølle S., Rinds H. 47.  
 Bygum, Nørlyng H. 53.



Bygom, Per, 1501 117.  
 Byghum, Ib., Hr., Provst og Sognepræst  
 i Simested 1548. 262.  
 Bygsen, se Biugsen.  
 Bymenzriits, nu Viborg Krat. 112.  
 Bynderup, se Bänderup.  
 Byrge, se Trolle.  
 Byriall, se Beriall.  
 Byrum, Biurum, Bøerum, Biørom,  
 Bøerom, Byringh, Byrum S. og B,  
 se Læsø.  
 Byspegaffue, Bispegave. 263. Se Biskop.  
 Bysvend, Peder, i Skive 1559. 336.  
 Byting, Byfogeder, se Viborg, Varberg,  
 Skive, Hobro, Ribe. Jfr. Borgemester, Raad.  
 Byørn, Byørnthorp, se under Bjørn.  
 Bælum S. og Kirke, Hellum H. 355.  
 359. — Præster: 359.  
 Bærges, slages eller bryde wold. 105. (berja).  
 Bøder, 40 Marks til Kongen. 57. 135.  
 341; til Viborg Kapitel 57. 61.; til Byen  
 246. 287. 294. 341. — 3 Marks Bøder,  
 til Kongen og Byen 93. 124. — 5 Marks  
 Bøder 135. — 12 Marks Bøder 145. —  
 manbøder 135. Bøder for Tingfred 275.  
 Jvfr. teghen gioldh, fridkiøb.  
 Bøg, Bøgh.  
 Nis Bøgh i Skals 1488. 88  
 Jens Nielszen Bøg i Skals 1546. 252.  
 Bøger. Messebøger 58, i Hersom Kirke  
 262, i Jøbjerg Kirke 324. Smign. Viborg  
 Domkirke. Ed paa Bog (Biblen). 58. —  
 Boglige Kunster 245. — Bogsamlinger  
 233. 288. — Skolebøger 338.  
 Bønder fritages for Skat. 358.  
 Bøndergaard. forbrudte i Grevefejden.  
 273. 328. Smign. Selvejer.  
 Børglum (Burglanensis diocesis).  
 Bwrlwm. Biskopper 7. 16. 18. 19. 20.  
 76. 153 — Provster 20. 76. — Kanniker  
 76 — Klerke fra Børglum Stift 114. —  
 Børglum Bispedømmes Rettigheder paa  
 Læsø 7. 18-20. 76. 140. 153-54. 157-58  
 159-60.  
 Beriall, Byriall.  
 Beriall Pederszen i Glerup, Rinds H. 1464. 47.  
 Per Byriall, Borger i Viborg 1538 215.  
 Børn. Hustru og Børn; som ere i Fællig,  
 maa revses med Stav eller Vaand. 308.  
 Børnstrup, se under Bjørn.  
 Børstingh, Vester-Børsting, Vrov S.,  
 Fjends H. 209.  
 Bøvling Lensregnskaber. 204.

Calingborgh se Kallundborg.  
 Canniker, Capitel osv. se under K.  
 Capellandom. 133; jvfr. under K.  
 Casteskov ved Haverslev Sogn. Aars H.  
 132.  
 Catharina, Karin, Karen.  
 Sanctæ Catharinæ Kirke i Testrup. 25.  
 CatarinaHedusdatter, relicta NicholajThagæs-  
 zøn 1409. 21.  
 Fru Karin Flemingsdatter af Hegned 366.  
 Fru Karen, Hr. Johan Limbek Ridders Hustru.  
 350.  
 Fru Karen af Tjele. 366. (Bille).  
 Fru Karen af Viskum. 366.  
 Karen Pedersdatter, Borger Peder Lassens  
 Datter, Datterdatter af Niels Klementsen.  
 357.  
 Karen Pedersdatter se Trane.  
 Cecilie se Sidsel.  
 Ceremoniernes Iagttagelse. 235-36.  
 Chetillus, Chilianus, seKetillus, Kield.  
 Christian, Christina, Christoffer se  
 Cristiernus osv.  
 Chrysostomus, Oluff, Superintendent i  
 Vendsyssel Stift 1552 ff. 218. 276-77.  
 296-297.  
 Cimeteria se Kirkegaard.  
 Cistertienserordenen. 11.  
 Claus se Nicolaus.  
 Clawsholom Hovedgaard. 149  
 Clemen, Clemeth, Clemens.  
 Clemens III, Pave, 1188. 343.  
 Clemeth 1461. 46.  
 Klemen i Glerup 1466. 49.  
 Clemet Andherssen i store Wordw 1480. 69  
 Clemen Skordæ i Viborg 1489. 90.  
 Clemet, (Børglum) Biskops Official paa  
 Læsø 1493. 100.  
 Clemet Gwye i Biørom paa Læsø 1493. 101.  
 Clemen Christensen i Storvorde, Tingholder  
 1552. 291.  
 Clemendsen, Clemitsen, Niels (Nico-  
 laus Clementis) 1498 Lensmand. 110.  
 121. 124. 125. 1503, 1505, 1510, 1518  
 Landsdommer. † 1518. 130. 146. 356-57.  
 358. 367. — Rasmus, ovennævntes Søn,  
 og Anna, hans Datter. 357.  
 Jvfr. Kjeld, Lars, Peder, Quiz.  
 Clemensfejden 205. 322. 328.  
 Colloquia Erasmi (Rotterodami), brugt  
 som Skolebog. 338.  
 Coloni, Landboer, Viborg Kapitels, 5. 8.  
 Colonia, Fæstegaard. 15.

- Consecratio cibi, Madens Indvielse ved Paaskefesten af Præster, forbydes af P. Palladius. 309.
- Consules, Raadmænd, jvfr. Viborg. Aalborg.
- Cristiernus, Christiern, Christian, Cristen, Christen, Chresten osv.
- Christiernus I. 38. 43. 45. 47. 48. 51. 54. 55. 61. 62. 64. 66. 68. 87. 89. 91. 224. 265. 351. 352. 353. 365.
- Christiern II, som Prins. 111. 113. 119. Som Konge: 46. 134. 136. 137. 142. 146. 148. 149. 358. I Landflygtigheden: 156-57. 359. Hans Haandfæstning, 136.
- Christian III. 195. 197. 206. 214. 216. 218. 219-20. 221-22. 225. 227. 229. 230. 234. 236. 238. 242. 243. 244-48. 251. 255. 258. 269. 273. 275. 281. 284. 285. 286. 288. 289. 290. 291. 292. 292-93. 296. 300. 301. 302. 303. 305. 311. 316. 320. 322. 326-31. 341. 360. 361. 362. 363.
- Cristiernus vicarius senior c. 1438. 26
- Hr. Chresten i Testrup. 321 (jvfr. Christiern Nielszen 1511).
- Mester Cresten. Forstander i Testrup. 321.
- Hr. Christen, Sognepræst i Durup 1549. 272.
- Christhen Andersen i Viborg 1538. 215.
- Christiernus se Bagge, Basse, Blok, Brun, Biugszen, Bygszen.
- Christiern Christiernssen i Sparkjær, Herredsfoged i Fjends H 1537, 1550. 207. 273-74.
- Chresten Chrestensen, Prædiker i Viborg 1562. 222.
- Kristiern Kristiernsen, Præst i Tise 1570. 41. Cresten se Digsmed.
- Kristen Eriksen, Mag., hans Samlinger til Viborgs Hist. 343. ff. (jvfr. Indledn.).
- Christiern Esgissen i Veyby 1487. 83.
- Cristiern Eskilssen 1456 Korabroder, Væbner 1454, 1471-76; 1473, 1476 Korsbroder. Lars Mogensen (Løvenbalks) Halvbroder. 18. 42. 52. 56. 57. 60. 224. 353.
- Christiern Eskilssen i Torup, Farsø Sogn, 1529. 170. 240.
- Cristiern Galhierne i Astropp 1494. 104.
- Cristen se Glob, Grøn.
- Cristiern Gunnissen i Farsø, 1515. 135.
- Cristen se Hardbo, Hvid.
- Chresten Jensen i Lanum c. 1536. 274.
- Kristian Jensen, Præst og Kapellan til Ravnkilde 1555. 299
- Chresten Jensen, Borger i Skive (Værtshusholder) 1556 ff. 317. 336. 337. ff.
- Kristiern Jensen, Sognepræst til Junget, 1570. 40-41.
- Chresten Jouennssen, Borger i Skive 1556. Raadmænd 1559. 317. 337.
- Cristiern Judhe af Nargard 1485. 81.
- Cristiern Jude, Væbner, Slotsfoged paa Skanderborg 1499. 111.
- Christen se Kaas. Kiende, Krabbe.
- Cristiern Lauritzen, Borger i Viborg 1489, Raadmænd 1509, 1516. 90. 129. 358.
- Chrestin Laussen i Aarup, Selveierbonde 1533, Rebsmand 1538. 189. 213.
- Chresthen Lauridszen, Præst til Blære og Ejdrup, fradømt Embedet for Papisme 1543. 234-36.
- Kristiern Lauridsen, Præst i Nautrup 1570. 41.
- Cristiern se Laxmand, Lund, Lybert.
- Cristiern Matthisen, Broder i Dueholm Kloster 1518. 142.
- Christiern Mattissen, Løbedegn i Haasum 1548. 1549. 261. 268.
- Christiernus Matthise (Kristen Madsen) i Smørup, Sognepræst til Brorstrup 1552, se Skytte.
- Cristiern Michilssep, Borger i Viborg 1473, 1479. 57. 65.
- Kristen Nielsen, Prior i St. Johannis Kloster i Viborg 1460. 351.
- Cristiern Nielszen. Præst i Testrup 1511. 131. 240 (jvfr. ovenfor Hr. Christen i T.).
- Cristiern Nielszen, Sognepræst til St. Mogens Kirke i Viborg 1524 (jvfr. nærmere under Digsmedh).
- Christen Nielszen Præst paa Fur 1532, 1536. 186. 196
- Christiern Nielszen, Præst i Vrov og Resen. 1537, 208-9.
- Christen Nielszen i Brøndumbæk, Foged til Hindborg H. 1545. 242. 249.
- Cristiern Pedherssen. Præst, 1438. 25.
- Christiern Pederssen i Westerris 1464. 47
- Cristiern Pederssen af Nawtorp, Præst 1468, 1474. 50. 58.
- Cristiern Petherssen Kannik i Viborg, og hans Arvinger, 1476 ff. 62. 65. 353.
- Cristiern Pederssen i Viborg 1479. 65.
- Cristiern Pederssen i Østrup, Foged til Gislum H. 1515. 134.
- Cristiern Pederssen, kgl. Sekretær, Domprovst i Viborg 1529. 171.
- Christin Pederssen i Binderup, Selveierbonde og Rebsmand 1538. 213.
- Chresthen Perssen, Byfoged i Viborg 1538. 215.

Christen Pederssen i Lundsgaard, Tingherer til Vordø Birketing 1546, 1548, 1555. 252. 253. 264. 313.

Christen Perssen i Hem, Foged til Hindborg H. 1518. 263. (jvfr Chr Skriver nedenfor).

Cristiern se Pors, Poske.

Christen Pouilssen, Præst i Gravlev 1547. 260. 285.

Christen Pouelsen, Præst i Hals paa Læsø 1597. 9.

Christen se Rask, Reff, Riis.

Christiern Ræmæsnædher, Borger i Viborg . 1438. 26

Christen se Sandberg.

Christen Skriver i Morum, Tingholder i Gislum H. 1543, 1553. 231. 294.

Christen Skriver, Herredsskriver i Hindborg H. 1545. 242. 249.

Christiern se Smidt, Sommer, Spend, Stub, Stygge.

Cristiern Symenssen i Viborg 1476. 60.

Christen Swendssen, Borger i Viborg 1538. 215.

Christen Sørensen, Borgmester i Hobro 1541. 225.

Cristen Sørensen, Pebling i Skive Skole, Løbedegn i Hierk 1556. 318.

Christiern Tygissen, Alterpræst ved Viborg Domkirke, 1537. 205.

Chresten Vilsszen i Resen 1537. 208.

Christiern Vistisszen, Herredsskriver i Fjends H. 1537, 1550. 207. 273. 274.

Cristiern se Vinther.

Cristina, Kirstin, Kieratine, Christina. Cristina Glob, se Glob.

Fru Kirstine, Anders Iverssens Hustru, før 1460. 351.

Kirstin Jensdatter, i Nawtorp S. 1468. 50

Kierstine Boesdatter, g. m. Niels Krabøe til Tandrup 1494. 104

Kirstin, Borgmester Kristen Libberts Hustru, 1516. 358.

Christina, Kong Hanses Enke. 145.

Fru Kirstine, Hr. Niels Pederssens. 366.

Fru Kirsten Frisdatter se Fris.

Fru Kirsten Nielsdatter. 366.

Christina, Biskop P. Palladii Hustru 1555. 309.

Cristofer, Christofferus, Kristoffer. Kristoffer I. 365.

Kristoffer II. 12 347. 365.

Kristoffer af Bajern. 27-32. 35. 225 275. 347. 348. 365.

Kristoffer Pedersen i Herup, Niels Klementsens Dattersøn 1536. 357.

Jvfr. Kruse, Lykke, Munk, Rosenkrantz.

Cruciferi se Korsbrødre.

Cruse se Krusze, Kruse.

Culdorp, Kollerup Gaard, Hadberg Sogn, Galten H. 22. 233.

Curia Romana. 113-14, 147; jvfr. Roma, Paver.

Daa, Claus, 1557. 324.

Daabiæregaard, Davbjerg S. og B., Fjends H. 100.

Dagtingning. 120.

Dal, Dael, Dall, Dalsøn.

Anders Dal, Aars H. 1520. 145.

Seueren Daeli Siøstrup, Rebsmand, 1537. 207.

Søren Dal i Houtved 1537. 360.

Jens Dall i Houettwett 1541. 223. 225.

Tøger Dalsen i Siøstrup 1466. 49.

Dal, Dail B. og S., Fleskum H 77.

Dalsgaard, Vammen S. Nørlyng H. 17.

Dalsgordh, Dalsgaard, Pederstrup Sogn, Nørlyng H. 53.

Dalsgaard, Dommerby S., Fjends H. 352.

Dalsgaard Hovedgaard, Vive S., Hindsted H, 42. 71. 97. 106.

Dalsgaardt, Vokslev S., Hornum H. 187.

Dalsgaard, Nis, 1529. 174.

Dalwm, Dalum B. og Mark, Suldrup S., Hornum H. 188.

Dam oc dampsbundt. 79. 95. 96. 98. 112. 132. 174 188. 189. 247. 321. 322.

Damergaard, Farsø S., Gislum H. 295.

Dammerssen, Nis, paa Læsø 1486. 82.

Damskov ved Ravnkilde, Aars H. 118.

Dan Las, Væbner, 1471. 52. 366.

— Abild, Fru, Albret Skels. 366.

Dandhæ konæ, Dannekvinde. 50.

Danske Lov, vor danske skrevne Lov. 209. Smlgn Lov.

Dansk Oversættelse af latinske Breve, fremlagt paa Tingé. 9. 212. 229. 305. Smlgn. Nr. 21 og Nr. 339.

Danst (dansk) øø!; fiedie oc annen danst øø!. 93. 95-96.

Danzig, Dantsk. 68. 70.

Dapifer se Drost.

Dawbergh.

Hr. Niels Dawbergh, Præst ved Viborg Domkirke 1473. 58.

Hr. Mattis Dawgiere, Præst i Skive og Resen 1537, 1542, 1545. 217-18. 229. 249.

Daybjerggaard se Daabiæregaard.  
 Degn. Døghen.  
 Thord Degns Artikler. 305.  
 Lass Degen i Owæ 1423. 24.  
 Per Degn i Faarup 1440. 346.  
 Jes Døghen i Viborg Domkirke 1473. 58.  
 Seueren Degen i Groupe 1545. 249.  
 Knud Degn i Hjerk 1555. ff. 314. 318.  
 Jacob Pedersen, Degn i Mogenstrup 1556. 317.  
 D e g n e d ø m m e r i den kath. Tid se Roskilde;  
 jvfr. Ærkedegn.  
 Degne og Præster fritages for Skat for  
 Armøds Skyld. 296. — Degneembede kan  
 gives en Præst, der har begaaet Mand-  
 drab. 297. — Degne maa straffes af  
 Præsten med Stav eller Vaand, men ej  
 med Eg eller Od. 308. — Strid om Degne-  
 embeder paa Landet mellem Sædedegne  
 og Peblinge (Løbedegne). 261-62. 263-64.  
 267-68. 297 314. 317-18. — Peblinge fra  
 Viborg Skole sendes til de nærmeste Sogne  
 i Aarhus Stift som Løbedegne, og om-  
 vendt. 333. — Sognedegnes Afgifter til  
 Løbedegne. 317. 318.  
 Degnebol. 78. 188.  
 Dele, diele, Retssag (isl. deila). 55. 62.  
 66. 91. 125. 178. 228. 246. Hørings-  
 dele. 55. 125. Voldsdele. 55.  
 dele, diele, paaføre Proces. 52. 77. 109.  
 119. 123. 125. 134. 158. 159. 265. 266. 279.  
 Dielfogitt, Delefoged. 275.  
 Dempstrup Hovedgaard, Raaby S., Gjerlev  
 H. 149.  
 Denarii expeditionales se Ledings-  
 penge.  
 Despauterius, Joannes, hans Syntax. 338.  
 Diaconus se Degn.  
 Didrik, Tyderick, se Stub, Svan.  
 Dideriksen se Oluff. (Jvfr. Tidrick).  
 Dieta, parlamentum. 115. Se Herredag.  
 Digdes Ager, Grynderup Mark, Salling. 59.  
 Digsmith, Digsmed, Digszmet.  
 Oluf Digsmed, Raadmand i Viborg 1467. 352.  
 Mikil Digsmith, Borger i Viborg 1489. 90.  
 Cristiern Nielssen Digsmed, Præst til Byrum  
 og Vesterø Kirker paa Læssø 1513, 1517,  
 1518, 1522; Sognepræst til St. Mogens  
 Kirke i Viborg 1524? 133. 140. 142. 151.  
 152. 157. 159.  
 Ketillus Digszmet, clericus Wibergensis  
 dyocesis, pavelig Notar 1524. 158. (Smign.  
 Kannik Kjeld Olufsen).  
 Dimelwge, Ugen før Paaske. 186.

Dinis, Dynus, Dines. (Dionysius.)  
 Dinis Olufsen i Hovbro, 1480. 67. Herreds-  
 foged i Aars H. 1501. 117. 1511 i  
 Synderup. 131. 1520 Herredsfoged. 144.  
 Dynus Jenszen i Fandrop 1544. 239.  
 Dirdup, Djerup, se Dyrup.  
 Dobelin, Peter, fra Wismar, paa Læssø  
 1450. 39.  
 Doctor in medicinis, ansættes i Viborg,  
 1545, 1555. 244-5. 306.  
 Døkkedals Mark, Mov S., Fleskum H.  
 148. 150.  
 Dølby, Øster og Vester, Dølby B. og S.,  
 Hindborg H., Salling. 315. — Dolbyuadz  
 Gaard. 315.  
 Doldrup, Døllerup S. og B., Nørlyng H  
 204. Doldrup Skov, Doldrop öd. 204.  
 Doldrup, Døllerup B., Blenstrup S., Hellum  
 H. 256. 359.  
 Døllerup B., Føvlum S., Gislum H. 190.  
 Dom, Dommere, jvfr. Konge, Rigsraad,  
 Landsting, Herredsting, Byting; Biskop,  
 Tamperret, osv. — Verdslige Dommere  
 maa ikke straffe Skolepersoner. 305  
 335-40.  
 Dombreve (til Laas), 1, 2, 3die, 191-92.  
 Domhus (Viborg Landstings). 290.  
 Domkapitel, Domkirke, Dømprovst,  
 Dømskole se Viborg.  
 Dømmerby se Døngerby.  
 Donatus (Lærebogen). 338.  
 Dorothea, Kristian 3dies Enke, 333  
 Dorethe, Borgmester Peder Stubbs Hustru,  
 1527 ff. 359.  
 Drab, begaaet af Skolepersoner, hører  
 under verdslige Dømsstole. 305; Drab,  
 begaaet af Præster: 296 97. 310-11. 312.  
 Smign. Manddrab.  
 Dronninger se Cristina, Dorothea, Elisa-  
 beth, Margrete.  
 Drotningborig Slot (Randers). 285. 286.  
 328.  
 Drost, 8. 10. Smign. Petrus (Hessel),  
 Nicholas Olaffsen.  
 Døfffholm, Dueholm Kloster paa Mors.  
 142. 157. 177. 182. 186-87 — Brødre  
 142. 157. 177. 187. — Prior se Jakob  
 Jensen. — Messer 177. 182. 187.  
 Døngerby, Dømmerby S., Fjends H. 352.  
 Døwrup, Dørop S. og B., Gislum H. 69.  
 190. 200. 231. 272. 299. — Præster.  
 69. 272. 299. — Præstegaarden 190. —  
 Bymarken 231.

- Durup S. og B., Salling 41. 299. — Præstegaarden 300.
- Dy, Dø Eng, Helstrup Mark, Østervelling S., Middelsom B. 207 259. 260.
- Dybwad, Aars Dybwad, Aars S. og H. 132.
- Dyrskjøet, Peder, hans Optegnelser. 364-67.
- Dyrup, Dyrdup, Dirdup, Djørup B., Bislev S., Hornum H. 187. 198.
- Dysth, Dysther.
- Nis Dysth, 1461. 46.
- Symen Dysthes Kaalgaards Jord i Viborg, 1480. 67. (Jvfr. Symen Jebssen).
- Nis Dysth i Kjølising 1488, 1492 86. 87 96
- Berthell Dysther i Kjølising 1518 144.
- Dølby, se Dolby.
- Døstrup S. og B., Hindsted H 40. 164.
- Ebbo, Ebby, Ebbe, Ebbysøn, Ebbesen.
- Ebbo Aggisen, 1320. 11
- Ebbe Vinter, foghet i biscopsgard i Wiborgh 1447. 36. — 1456 Biskoppens Tingfoged paa Asmild Birketing. 349.
- Ebby Lawssen, Raadmand i Viborg 1467, 1472. 57. 352.
- Ebbe Strangesen, D. R. R. 1503. 120. Jfr. Maye.
- Ebbysøn, Ebbesen, Ebbissen se Anders, Jep, Jørgen, Petrus, Peder.
- Ebdrup, Ebdrupgaarde, Farsø S., Gislum H. 231.
- Eberstein, Johan, Greve, 1438. 25. Bratislaus, Greve, 1436. 25.
- Ed, se Kjensed. Jvfr. Lag, Lav, Lov.
- Edele se Kaas.
- Egeboris Jord i Louens, Gislum H. 191.
- Egensze, Egues, Egense B., Mov S., Fleskum H. 148. 150.
- Eghe høg paa Høgsted Mark ved Egense. 150.
- Eggardh, Eggert.
- Hr. Eggardh, Kannik i Viborg? c. 1420. 26. Se Vesthennie.
- Ejdrup, Eysstrwp, Eydrwp S. og B., Aars H. 49. 131. 132. 234. — Præster 234-36.
- Ejersløv S paa Mors, Præster. 355.
- Ejskjær, se Erstær.
- Eissen (Egessen) se Peder.
- Ejstrup, Skals S., se Wätrup.
- Elefssen, Oluf, i Vesterø paa Læsø 1540. 219.
- Eler, Ejler, se Bryske, Juel.
- Hr. Eler, Provst i Ovegaard, 1480. 71.
- Elbeck.
- Elbeck af Graarup, 1466. 49. 50.
- Mwuk Elbæk c. 1500. 201.
- Nis Elbek 1520. 144. Jvfr. Albeck.
- Elisabeth, Kristiern den andens Dronning. 146. (Jvfr. Elsäe.)
- Elkiar, Elkjær B., Alstrup S., Gislum H 295
- Elleholm ved Viborg Nørresø 97.
- Ellen, Ellin, Elne.
- Fru Ellin, Jens Paabs. 366.
- Elne Kosdatter, M. Mogens Kaas's Søster, 1543. 233.
- Ellen Mogensdatter, Søster i Ørslev Kloster c 1472. 353.
- Ellesmen, gamle ellesmen, Ældesmænd (Halland). 137.
- Ellitzhøj, Elishøff, Eleshøff S. og B., Hornum H 80. 187. 189. 199. — Præstegaarden 189. jvfr. Bunderup.
- Elsæ, Else.
- Else Svendsdatter, g. m. Eskild Jepsen af Tjele. 366.
- Fru Else, Hr. Otte Nielsens af Bjørnholm. 366. (Krogno).
- Elsæ Yttis, Ytly Jenssøns Efterleverske i Viborg 1480. 66.
- Else Jeipsdatter, Nonne i Ø Kloster 1506 126
- Elseph hyff ved Bilgrav Mark, Ballin: S., Rødding H. Salling 84.
- Em Kloster se Øm
- Embitzgerninger, Haandværkeres Arbejder. 146.
- Endel, jendel, jendiel. 118. 131-33 188 190. 207. 256. 257. 266. 267. 279.
- Endelsmark 132. 279. Endelsskov 118 198. 203. Endelstoft. 131. 132. 190.
- jendels aabyggi. 256. Endels fiskeri. 266.
- Endels tagekjær 266.
- Enemærke, jendmerck, jendmercke, jenmercki. 101. 102. 121. 182-83. 188. 203. 266 Jvfr. Endel, Sermercke, Stuff.
- Enerd, Ænerth, Enert, Ennert.
- Enerd Wognsszen, Raadmand i Viborg, 1445. 34. Borger i Viborg. 1454 42.
- Ennert Lauridszen, Væbner, 1471, 1476, 1480. 52. 60. 72.
- Engedal, se Ingedall.
- Engiidalsrende mellem Durup og Kiemtrup Marker, Gislum H. 231.
- Engelsth, Ængelsth, ved Grynderup Mark, Sæby S., Harre H. Salling. 59. (Jvfr. Fur.)

- Engen, paa Læsø. 219.  
 Enwold, Jønwoold.  
 Envold Matthissen, Raadmand i Viborg, 1426. 345.  
 Enwold Jenssen, Borger i Viborg, før 1494, Raadmand 1442. 103. 347.  
 Enuoldt Jenssen i Ielstet, Væbner 1499. 111. (Sefeld?)  
 Epilchia (*Ensiselta*), mitigatio. 311.  
 Erasmi (Rotterodami) Colloquia som Skolebog. 338.  
 Ericus, Eric, Erik, Jerik, Jerigsøn, Hlæricksen.  
 Erik Ejegod. 365.  
 Erik Emun. 365.  
 Erik Lam 365.  
 Erik Plovpenning. 5. 230. 274. 365.  
 Erik Glipping 274. 343. 347. 365. 366.  
 Erik, Hertug af Sønderjylland. 365.  
 Erik Menved. 7-8. 9. 343. 365.  
 Erik, Kristoffer II's Søn. 365.  
 Erik af Pommeren. 20. 23. 345. 347. 365.  
 Ericus in Bistet, curatus, 1494. 104.  
 Erich Aagesen, R., D. R. R. 1494. 103. (Thott.)  
 Erik Anderssen i Hiermindt, Bondefører i Klemensfejden. 205.  
 Eric Biørnsen, Ridder, 1471. 52.  
 Eric Erikssen af Avnsbjerg, R. se Løvenbalk.  
 Erik Jeibssen, Borgmester i Viborg, 1471, 1472, 1487, 1493. 56. 63. 75. 85. 90. 91. 92. 102. 352. 354. 356.  
 Erick Lassen i Beringe Foged i Middelsom H. 1532. 181. (Smilgn Lassen).  
 Jerik Mattsen i Grynderop, 1468. 50.  
 Erik Nielsen (Tornekran) af Kollerup, 1543. 233. 288.  
 Erik Nielsen af Brodskov se Rotfeld.  
 Eric Ottessen, se Rosenkrantz.  
 Erik Pedersen i Rind 1464. 47.  
 frater Ericus Sallingbo, Gardian i Graabrødrekloster i Viborg, 1451. 348.  
 Hlæricksen, Jens, Præst i Vindum, c. 1500. 210.  
 Jerigsøn, Peder, i Grynderop 1474. 59. (Jvfr ovenfor Jerik Mattssen).  
 Se Banner, Bjern, Brun, Bugge, Fiil, Hvas, Høg, Kaas, Krabbe, Lunge, Løvenbalk, Rosenkrantz, Rotfeld, Skade, Skram, Stygge, Tornekran, Thott.  
 Erkedegn, Erkebiskop, se Ærkedegn osv.  
 Erland, Erlandssen.  
 Erlandsen, Jakob, Ærkebis. 343.  
 Erland Jenssen af Byrum paa Læsø, 1486. 82.
- Erlandssen, Anders, i Byrum paa Læsø 1540. 219.  
 Erland Anderssen, Kapellan i Hierk 1570. 41.  
 Ermgaardz Mark, Bislev S., Hornum H. 188.  
 Erstker, Erzker, Ejskjær B., Dølby S., Hindborg H., Salling. 242. 249.  
 Esbernus, Esbern, Espen, Esber, Aspen, Espen (Oldn. Åsbjørn). Jfr. Jesper.  
 Esbernus, Domprovst i Viborg. 1320. 10. 11.  
 Esbern aff Kielstropp, † før 1452. 40.  
 Esbern i Towstrup, 1474. 58.  
 Esbern Stissen (Esbernus Stigotti), Kannik i Viborg 1486, 1499. 81. 114-116.  
 Espen Nielsen i Storvorde (som fangede Skipper Klement?) 1552. 292.  
 Se Røngby, Vinther.  
 Esbernssen se Gunder, Swendh.  
 Escherus, Esgi, Esghæ, Esky, Eske, Esgissen, Eissen (Oldnordisk Asgeirr). Jvfr. Ascheri, asgerssen.  
 Escherus, Provst i Ommerussyl, 1320. 11, Hr. Eske i Brorstrup c. 1450. se Brorstrup.  
 Esche Hermenssen, Foged paa Læsø 1457. 44.  
 Eske Quist, i Harre H. 1528. 167.  
 Eske Sarssen i Nibe 1528. 168.  
 Esky Cresthenssen, Borgmester i Skive 1539. 217.  
 Esky Bund, Præst i Lime 1549. 272.  
 Se Bille, Brok.  
 Esgissen se Knut Nicolaus, Niels, Frost, Simon.  
 Eissen, se Peder.  
 Esker, Eskjær Hovedgaard, Salling. 154.  
 Eskyllus, Eskell, Eskil, Eskild, Eskilsen. (Oldn. Askell).  
 Eskell, Biskop i Viborg, † 1133, (1132?) 262-63. 343. 366?  
 Eskyllus, Biskop i Ribe 1400. 19-20.  
 Eskil Jepsen, Væbner (paa Tjele). 18. 23. 24. 366. (Jvfr. Niels, Jep, Cristiern.)  
 Eskel Jenssen i Grynderop 1468. 50.  
 Eskil Nielsen, Ridder, 1471, 1472. 52. 56. 224.  
 Eskild Swenssen i Hialsrudh i Halland, 1515, 1518. 136. 137. 139. 141-42.  
 Se Brok.  
 Eskilsen, se Cristiern, Jep, Niels.  
 Esrom Kloster, 10. 11.  
 Esserup i Dungenby (Dommerby) S., Fjends H. 352. Jegstrup (D. Atlas: Jestrup).  
 Estrup, Ejstrup, Skals S., Rinds H. 250. 252.  
 Estwadh S. og B., Ginding H. 83.

- Etsmark, Jetsmark B. og S., Mors. 84.  
85.
- Ewen Nielszen, Twåagre, Halland, 1515.  
136.
- Ewenack Rev ved Læsø. 81.  
Expeditio se Leding.
- Faarup Kirkegaard. 346.
- Fadersbøl Hovedgaard, Hundborg S. og H.,  
Ty. 366
- Faldemaal, Faldmaal. 195.
- Fandrup, se Fondrup.
- Farskov, Favrskov Hovedgaard, Lyngaa  
S., Sabro H. 213.
- Farszen, Anders i Dirdup (Dierup). 198.
- Farstrup B. og S., Slet H. 202.
- Farsø, Fadersø, Faarsø B. og S.,  
Gislum H. 135. 172. 198. 200. 201. 231.  
237-40. 243. 299. 321. — Kirken. 172.  
237. ff — Præster. 172. 237-40. 243.  
299. — Torop Præstegaard. 200. 237 ff.  
243.
- Fassi, Fasze, Fasi, Faszi, Splid, Kannik  
i Viborg, 1532, 1550 ff. 182. 276. 283.  
297-98. 314. 315. 324. 336. 359.
- Fastetiden, papistisk Overtro heri. 309.
- Fattigforsørgelse, dens Ordning af Kr. 3.  
1552. 284. Jvfr. Hospital, Gaver.
- Fedall, ved Ravnkilde, Aars H. 132.
- Fejder, 1518 ff. med Sverig. 142-43.  
152-53. — Med Kristiern den anden  
1523 ff. 156-57. 359. — 1531-32. 179.  
180. — Grevefejden. 195. — Skipper  
Klemens Fejde. 205. 322. — Med de  
Burgundiske og Kejsar Karl 5. 239. —  
Krigen i Tyskland 1554. 300. — Den  
kejserlige (1629). 80. — Den svenske  
Fejde 1643-45. 80. — Jvfr. Rustninger.
- Fellingberg S. og B., Fjends H. 174.
- Følsmend, Mænd, som have Fællesskab i  
noget. 214.
- Fømsints ti mark. 70.
- Ferdde, istandsætte. 107. Jvfr. 202: holde  
then lidel qvern ferde (i Stand). —  
ferduge øxenn. 233.
- Periode Mark næst oven ved Haals (Haals)  
By, Gunderup S., Fleskum H. 79.
- Ferte: Ris, Ferle og tilbørlig Straf (om  
Skoledrengene). 337.
- Fermelss, Konfirmation, holdt af Børglum  
Biskop paa Læsø. 160.
- Ferslev S. og B., Fleskum H. 202. —  
Præstegaarden. 202. Jvfr. Nøtten.
- Ferystedh, Færgested, se Kiølsing.
- Feulom, Fovlum, se Føggellom.
- Fijl, Fiel.
- Erik Fijl i Velling 1539, 217. Birkefoged  
1547. 259.
- Peder Fijl i Velling 1539. 216.
- Jens Fijl i Velling, 1539, 1547. 216. 259.
- Niels Fijl i Østervelling 1546. 250. 259.
- Finderop, Fynnerop, Finderup S. og  
B., Nørlyng H. 96. 193. 194. 347. 353.
- Finnerop, Finnerup, Døsted S., Hindsted  
H. 321.
- Fiskbæk, Fyskbeck, Fiskebeck B. og  
S., Nørlyng H. 87. 88. 252. 253. 265.  
313. — Præster. 88.
- Fiskeri i Limfjorden, Bestemmelser herom:  
52. 53. 54. 55. 59. 89. — I Gjedsted Aa.  
66. 72-73. 95. 97. 99 — Paa Viborg  
Mark 119. — I Hornum. 166. — I Lang-  
vedel Aa. 313. og ff. Steder (jvfr. Kanniké-  
fiskeri under Viborg Domkapitel). —  
Fiskearter se Aal, Aborre, Helt, Sild.  
— Fiskedamme. 84. — Fiskegang. 56. 89. —  
Fiskegaard. 56. 89. 91. 98. 107. 222.  
223. 224. 265. (Jvfr. Gresgaard, Voos-  
gaard). — Fiskegarn. 87. 88. 117. 265.  
Jvfr. Vod, Ruser, Breyde (Brejle). —  
Fiskeløb. 56. 224. — Fiskestrogh, Fiske-  
strog. 88. 265. (Jvfr. Føstrog).
- Fjed, Anders, i Dirdup (Dierup) 198.
- Fjelroff, Fielroo, Fjellerad B., Gunderup  
S., Fleskum H. 78. 79. 202.
- Fielssø S. og B., Rinds H. 48.
- Fientz, Flintts, Fjends H. og Ting.  
87. 100. 174-75. 195. 207-9. 230. 266.  
273. 330. 347. — Fogeder. 100. 174.  
207-9. 273-74. — Provster. 347.
- Fierdiell, et fierdiell sild. 199; smlg.  
en fierding tønne sild. 193.
- Fjølminde, Fiolminde, Folmyng Skov,  
Mov S. og Birk, Fleskum H. 139. 148.  
149-50.
- Flaaer, af Flaa, Flo, Bark eller lette Træ-  
stykker til at holde Voddet oppe. At  
lægge Skrift i Flaaer, at de skulle drage  
mange Sild til Land (om en Præst, der  
øver Trolddom). 276.
- Flade S. og B., Nørre H., Mors. 85.
- Flask, Vitsø (Vedsø) flask ved Viborg. 112.
- Jordstrimmel (isl: Flaski, norsk: Flask),  
der er bleven tilbage ved Markrebingen  
eller ikke er inddragen derunder, se Dom-  
men hos Rosenvinge G1 dske Dom. IV 1'8.



- Fledie oc annen danst æll. 93. Daarligt Øl, smlg. Molbechs Gloss. under •flædie• og Glossariet til Hieronymus Justsens Skuespil, udg. af S. B. Smith.
- Flemming se Fru Anne, Lars Mogensens. — se Karen (Catharina).
- Fleensburg Slot. 239.
- Flesborg, Flejsborg B. og S., Aars H. 132.
- Flesk, Jes, af Vardberg 1486. 83.
- Flescumhæræth, Fleskum H. 13-14. 20 77-79. 94. 106. 149-50. 202. 257. 276. 345. 346 Fogeder. 13. 77 79. 257. 346. Herredsprovster. 257. 276.
- Flod oc flodsted (ved en Mølle). 188. — flodegyde (ligeledes). 79.
- Fly se Fløe.
- Flæsk af Sæler. 75.
- Ffløe, Fly B og S. Fjends H. 207. — Fly Præbende ved Viborg Kapitel efter • M. Jens Mikkelsen (Mønbo) Død tillagt Læsemesteren. 322.
- Fogeder se Birk, By, Herred, Delefogeder, Slotsfogeder (Aalborg, Hald, Skanderborg, Skive), Stiftsfogeder (under Viborg Biskop).
- Fogelbeck, Smørup Mark, Brorstrup S., Aars H. 67. 68.
- Fogh, Svend. Borger i Kongensbak, 1485. 81. — Mikkell, Tolder paa Skagen, 1521. 152.
- Foldallslette ved Kirketerp By, Hornum H. 188.
- Follert se Stampe.
- Folmyng Skov, se Fiølmynde.
- Fondrup, Foundrup, Fandrup B., Farsø S., Gislum H. 190. 200. 213 240. 295.
- Forfaaes. lide Skade. 173.
- Forstrogh, det Strøg, hvor Lodsejerne have Fiskeret. 43 45. 47. 53. 89. 117. 224 — Jvfr. Fiskestrogh.
- Forta, fortaa, fortha, forthe, f. oc felleth, f. oc feedriff, fegong. 3. 4 59. 69. 83. 85 93. 94. 102. 242-43 263 (en hafue, kallys forthe). — Jvfr. under Viborg By.
- Fortoft, ved Hornum Præstegaard. 193.
- Forwærie met neffn j køen, ved Kjønensnævns Ed fratægge sig en Sag. 57.
- Foulum, Folom B. og S., Gislum H. 190. 200-1. — Kirken. 190. 200. 201. — Præstegaarden. 201.
- Fovlum B. og S., (Tjele), Sønderlyng H. se Føgellom.
- Framlev Herredsting. 344.
- Frants, Junker. 366.
- Pederssen i Fiskbæk, 1546. 253.
- se Rosenberg.
- Frebech, frebeck, Fribæk. 223-24. jvfr. Fiskeri.
- Frebergh, Farsø S., Gislum H. 239.
- Fred i Spejr 1544. 239. — Byfrith. 27. — Markedsfred. 90. — Fredkjøb. 135. — Fredløs. 135. 341. (jvfr Bøder). — Kirkefred. 274. 307-8. — Gaardfred og Aaraad. 274. — Tingfred. 275.
- Frederick, Frederik.
- Frederik I. 154. 155-157. 158. 161. 162. 163. 164. 165. 168. 170. 171. 172. 173. 174. 176. 179. 180. 182. 254. 275. 279. 359.
- Frederik II. 305. 333-34. 361. 363.
- Frederik (Barbarossa), tysk-romersk Kejser, hans Lov om Skolepersoner. 305. 337-40.
- Ffiederick paa Læsø 1507 127.
- Frederiksen, Peder, paa Læsø, 1540. 219.
- Frelle, Frille (Fridleif).
- Frelle Jensen, Herredsfoged i Harre H., Salling. 1474. 58.
- Fremdrup Gaard, Fremdrup Mark, (Øster) Hornum S., Hornum H. 166. 188. 199.
- Fresdrup, Friisdrnp, Fristrup, Røding S., Nørlyng H. (se Dansk Atlas). 113. 283? — Fresdrup vadh, ved Viborg Bymarks Grænse. 113.
- Frij, Jep, i Romlund 1488. 88.
- Peder, i Fiskbæk 1546. 253.
- Friis.
- Frater Petrus Friis, prior ord. fratrum Predicatorum i Viborg, 1461. 351. 366?
- Niels, Væbner, 1466 49.
- Jep, Biskop i Børglum 1477, 1484. 62. 76. 79.
- Oluf, Slotsfoged paa Kallø 1489. 355.
- Anders, Ridder, 1489. 355.
- Niels, Magister 1498. 109. Electus til Viborg 1498, 1499. 110. 111. 1499. ff. Biskop. 114. 115. 116. 119. 120. 357.
- Marquard, Væbner, 1506. 126.
- Fru Kirsten Frisdratter af Lynderup. 366
- Niels, Mester, Kannik i Viborg 1517. 141 1518 — 1557 Kantor. 146. 160. 180. 181. 184-85. 186. 236. 241. 249. 253. 254. 255. 258. 266. 269-70. 274. 276 283. 298. 313. 325-26. 359. 361 (hans Hustru og Børn).
- Fru Anne, ovennævntes Datter, g. m. Mouritz Bruun til Vindum. 361.
- Jfr. Karen, Datter af Kantor N. Fris. 361.



- Jørgen, Mester, kgl. Sekretær og Domprovst i Viborg 1520. 146. — 1520-36 Biskop. 147 (Pavens Kaldsbrev). 158. 159. 172. 173. 175. 180. 183-84. 187-89. 189-91. 192. 193. 194. 195. 197. 274. 278. 315. 358.
- Jesper, Borgmester i Viborg 1524. 155. 156. jfr. Jesper Symenssen.
- Niels, Borger i Skive 1539. 217.
- Johan, til Hesselager, kgl. Sekretær og Rettertingsdommer 1529. 175. — Kgl. Kansler 1536 ff. 222. 227. 229. 238. 245. 246. 251. 269. 273. 286. 291. 292.
- Jep, Lensmand paa Skivehus 1530. 175. Landsdommer (1535 ff.) 205.
- Jørgen Fris til Farskov 1599. 213.
- Frisdrup, Fristrup B., Klejtrup S., Rinds H. 48. 283?
- Fristrup, Rødding S. se Fresdrup.
- Frost, Frøst.
- Aage Frost, Hr., af Smørdrup, 1281. 280
- Andreas Esgyszøn Frost, 1348. 15.
- Jens Frøst i Nibe c. 1520. 200.
- Frue. Vor Frue Kirke, vor Frue kirkegaard, vor Frue Kloster, se Viborg Domkirke og Domkapitel. — Vor Frue Land, se Læse. — Vor Frue Kloster, se Aalborg.
- Frær, Frær S. og By., Hellum H. 256.
- Frøsløffgaardh, Frøsløv S., Sønderherred, Mors. 41.
- Funbo, Funebo se Claus, Johannes.
- Fwer, Ffwer, Ffuor, Fur Ø. 21-22. 43. 177-79. 184-87. 196. 255. 257. 269-70. 270-71. 347. 366. — Birk, Birketing, Birkefogeder. 43. 177. 184-86. 196. 270. 347. — Ærkedegnens og Kantors Tjenere. 177. 178. 185. 186. — St. Mortens Kirke. 21. 178. 196. 269. 271. — Messer. 21. 196. 255. 269-70. 271. jvfr. 177. 182. 186-7. 192. 257. 271. — Alter 21. 269. — Præster. 185. 186. 196. 271. — Præstegaard, Fogedens Gaard, 185. 186. — Byeregord. 186. — Engelst Mark. 185. — Lundegaard Hovedgaard (jvfr. Fru Maren, under Krabbe). 21. 22. 269-70. — Mølbøw. 177. — Nørmarken. 186. — Søndermarken. 186. — Jagt. 185-86. — Sognevidner. 186. — Markforhold, Korn-, Byg-, Rugtofter o. s. v. 177-78. 186. — Skoven. 178. — Tiendestrigheder. 178. 185. — Uhegned (Mangel paa Hegn) og Forholdsregler herimod. 177-78. — Vange, Vangdiger og Led. 178. 186.
- Furbo, Morten, Kantor i Viborg 1471. 352. — Nis Persen, Borger i Viborg, før 1475. 59. — Per, paa Fur, 1531 ff. 177. 178. 196. 270. — Søren, paa Fur, 1531 ff. 178. 184. 196. — Kield, paa Fur, 1532. 184.
- Furmandt, Christen, paa Fur, 1549. 271.
- Furnes paa Læse. 3. 4.
- Fusingø se Gjennderop.
- Fyn, Flonia, 297. 310. 312. 359. jvfr. Biskopper.
- Fyrkild, Førkell, Ravnkild S., Aars H. 118. 133. — Førkell høff. 133.
- Fædrift, Fægang, se Forta
- Færse Gjeruinger ere Slagsmaal og Vold i Kjøbstæder. 105.
- Fæstebreve. 214. 222. Jvfr. Stedsmaal, Kaldsbreve.
- Føgelom, Feulom, Fovlum S. og B., (nu under Tjæle). 170. 332. — Præster. 332. Jvfr. Gjorii (Eng), Tjæle.
- Føvling S. og B., Tyrsting H., se Syllingh og Petrus Terkilli.
- Gaardfred. 274.
- Galhierne, Cristiern, i Alstrop i Ty 1494. 104.
- Galt se Peder Ebbesen.
- Gamskier se Goeskier.
- Gardian i Graabrødrekloster i Viborg. 13. 353. (Jvfr. Viborg By).
- Gaver til Kirker og Klostre. 1. 16. 17. 20-21. 24-25; til Fattige. 1. 284. (Jvfr. Hospitaler, Testament, Viborg).
- Geedh, Gied.
- Peder Geedh i Veggergaard, Foged i Aars H. 1518. 131.
- Søren Geedh i Veggergaard 1537, Foged i Aars H. 1547, 1557. 207. 257. 320. 323.
- Laurids Gied i Sønderlund, Sandemand i Aars H. 1553. 293.
- Gedsteris ved Wammen, Nørlyng H. 53. (Smign. Gjedsted).
- Gejstlige Sager afvises fra Tinge. 268. 334 ff. Smign. Biskop, Kapitel, Landsting, Tamperret osv. — Gejstlighedens Privilegier i Strid med den verdslige Øvrighed, se Viborg By.
- Gelstrup B. og Mark, Gjelstrup i Vokslev S., Hornum H. 168. 186
- Gelwm, Ravnkilde S., Aars H. 132.
- Georgius, se Jørgen.

- Gerhardus Joannis, Kannik i Viborg. 1411  
344. Jvfr. Gyldenstjerne.
- Gerleff, Gerloff, Gerlussen. (Oldn. Geirleifr; jvfr. Glob).
- Gerleff Enwold, Raadmand i Viborg, 1445. 33-34.
- Gerloff Martinssen, Prior i Ø Kloster, 1476, 1488. 60. 86.
- Gerlussen, Matthis, Præst i Skals, 1488. 88.
- Gerløv Herred, Aarhus (tidligere Viborg) Stift. 354.
- Gerner, Henrik, Biskop i Viborg. 41. 365.
- Gerssdam, Bavnkilde S., Aars H. 132.
- Gert se Gerhardus, Gyldenstjerne.
- Gertrud se Gjertrud.
- Gestegord i Viborg, se Viborg By.
- Gesten Sogn, Ribe Stift. 310. — Præst. 310-11.
- Giese se Reventlov.
- Gilder, se Viborg. — St. Knuds Gilde-  
skraa 28. Gildegodses Anvendelse til  
Forsørgelse af Skolernes Hørere (1540).  
220.
- Gislum (Gislom) Herred og Ting.  
73. 95. 98-99. 134-35. 172. 189 91.  
200-201. 212 13. 231. 237-40 243.  
294-95. 303-4 (Herredsskjellet mellem  
Gislum og Rinds H.) 305. 321. 322 323.  
327-28. — Fogeder. 134. 212. 294. 321  
323. — Provster 299. 305. — Tinghører,  
231. — Skriver. 231. 294.
- Gislum K. og S., Gislum H. 49. 190.  
213. 231. 294. Præstegaarden. 190.
- Gitterup, se Gøtterup.
- Giwer. Gywer, Giffver, Giifuer,  
Gyfwer, Giver S. og B., Aars H. 117.  
131. 201. 207. 320. 323. — Præste-  
gaarden. 320. — Jvfr. Gyldal.
- Gjedsted Aa, Fiskeri der. 66. 72-73. 95.  
97-99.
- Gjedsted S. og B., Rinds H. 95. 98. 99.  
262. — Møllested, Mølleholm. 95 98.  
— Fækrog. 98. — Bro. 98. — Kirke-  
gaard. 99. — Præst. 262.
- Giedstet, Gedstet, Morten i Hammers-  
høj. 1491. 93.
- Christiærn og Jens i Fovlum 1559. 332.  
Jvfr. Gedsteris.
- Gieffue Penninge. 194.
- Gjemmer, Kæmmer, se Viborg By.
- Gjendøbernes Ophold i Danmark og  
Norge forbydes. 316
- Glænnderup Hovedgaard, nu Fousingø,  
Aalum S., Sønderlyng H. 176. Smlgn.  
Albrecht Skeel.
- Gierding, Gjerding B. og S., Hellum H.  
256 350. — Præster. 350.
- Gjerholm, Hellum H.? 359.
- Gjerløf H. se Gerlev.
- Gjertrud, Frue, Hr. Niels Kristensen  
(Tornekrans's) af Kølby. 354 366. (Lange)
- Giestlige, gejstlige. 268. Smlgn. Hellig  
Giest.
- Gjæsterafgifter til Viborg Bisper. 175.  
198-204. 204. 258. 292. 299-300. 330. 345.  
— Til Kongen. 328. — Til Adelen. 328.  
— Til Viborg Kapitel. (14). 292. — Til  
Præster. 258. 330. — Til Kirkerne. 330.
- Gjørrij Eng ved Fovlum, Sønderlyng H. 170.
- Gladh, Nis, i Lynum, 1471. 53.
- Gleerup, Vesterbølle Sogn, Rinds H. 47. 49.
- Glenstrup Kloster, 345.
- Glitterup Sø ved Viborg. 112. 247.
- Glob, Gloop, Eften. 15-16. 232.
- Margareta de Westløsæn. 1348. 15.
- Nicolaus Gloop de Todæbøl. 1348. 15
- Johannes Gloop 1348. 15.
- Paulus Gloop, 1348. 15. 16.
- Ingebwrg, relicta domini Nicholai Gloop.  
† før 12. Nvbr. 1348. 15.
- Nicholaus Gloop, Ridder, † før 1348. 15.
- Laurencius Gloop, † før 1348. 15.
- Christina Niclasdottær, Søster til Laurencius  
Glob, † før 1348. 15.
- Margareta, Povl Glob's Hustru, 1348. 16.
- Povl Glob's Agre paa Viborg Mark 121;  
hans Gaard i Sættrup, Aars H., skjænket  
til Viborg Bispestol 132.
- Lave, Biskop i Viborg, 1400, 1430. † inden  
1436 19. 20. 24. 26. 344. 345. 346.
- Niels Glob, Biskop i Viborg 1476, 1478. 69.  
77. 79. 82. 92 94 97. 101. 102. 103. 105.  
† 1498. (Jvfr. Niels Friis). 109. 114. 115.  
353. 354. 356.
- Mester Anders Glob, Kannik i Viborg, kgl.  
Rentemester, 1500, 1515 † 1555. 116.  
305. 358.
- Christen Glob c. 1530 176; i Pandum: 200.  
366?
- Globss Gaardsted ved Durup Mark, Gislum  
H. 232.  
Jvfr. Krabbe; Oluff Pedersen.
- Glud, ev. Biskop i Viborg. 41. 324.
- Glynge, Gløng, B. og Mark, Navtrup  
S. Harre H., Salling 167.

- Goderede, Goederade, Niels, Viborg  
Domkapitels Foged paa Læsø, 1511, 1517.  
1519. 75. 141. 144.
- Goderssen, Jens, i Twåagre Sogn, Hal-  
land. 136. (Oldn. Gaur?). Jvfr Goth,  
Gøto, Godorp, Gottorp.
- Ghoos i Viborg c. 1438. 26 Jvfr. Horne-  
boghe.
- Goszdall, Goessdall, Gosdall, Ravn-  
strup S., Nørlyng H. 46. 193. 253.
- Goeskier i Fjends H. 174. Gamskier i  
Kobberup S.?
- Goth, se Gøto.
- Gottorp (Godorp, Gottruppe) Slot. 66.  
167. 169. 171. 176. 179. 195. 231.
- Graabrødre, se Viborg By.
- Graarup Gaard, Ulstrup S., Aars H. 49. 50.
- Graffleff, Grauløff, Graueløff, S. og  
B., Hornum H. 188. 198. 260. — Biskops-  
gaarden. 198. — Præsterne. 198. 260.  
— Annexgaarden 260.
- Graffueløff, Las paa Læsø, 1507. 127-28.
- Grafwens, Grawers se Gregorius.
- Grammatik, latinsk, i Skolerne. 338-39.
- Grathe Hede, Slaget. 365. Jvfr. Svend.
- Gregorius, Gregers, Grawers, Graf-  
wens, Grauerssen, Greyerssen,  
Gregerssen.
- Gregor 10, Pave. 7.
- Gregorius Anderszen, Borger i Viborg. 1438.  
26.
- Grafvens i Jelstrup. 1466. 50.
- Grawers Skredder i Viborg. 1479. 65.
- Gregers Skamelssen i Reiffdall (Læsø). 1493.  
100. 101.
- Hr. Gregers, biskoppelig Official, 1456 349.  
(jvfr. nedenfor).
- Gregorius Swenonis, præpositus Vester-  
wicensis, 1494. 104.
- Hr. Gregers i Halkjær, Bispens Official i  
Aars H. 1501. 117. 299.
- Grauers Nielssen paa Fur, 1531 ff. 177.  
184. 186. 196.
- Gregers se Krabbe.
- Greyerssen, Jes, Væbner, 1454. 42.
- Grauerssen, Las paa Fur, 1531. 178.
- Grauerssen, Chresten, i Hiarbæk, 1546. 252.
- Grauerssen, Jens, i Fiskebæk, 1546. 252.
- Gregerssen, Seuerin, Præst i Skive, 1559.  
337. 338.
- Gremerssen, Michel, Borgmester i Viborg,  
1524. 155. 156. (Isl Grimur?). Jfr. Gunnia-  
søu.
- Grenaa, se Grindaa.
- Grendsteyn, Grendstien, Grendsten  
S. og B., Middelsom H. 161. 181. 250.  
281. — Kirken. 284. — Præster og  
Præstegaarden. 250-51. 284.
- Gresgrade (Græsgaarde?) Fiskegaard, Nør-  
lyng H., ved Langvejle Aa. 53 Jvfr.  
Wosgarde.
- Gridstedt, Grysted B., Vokslev S., Hornum  
H. 168. 188. 198.
- Grimsholm, Ravnstrup S., Nørlyng H. 48.  
— Grimsholms, Grimshwss Mark i Møgel-  
kjær ved Viborg Mark 112.
- Grindaa, Grenaa Kjøbstad. 73.
- Grinderslev Kloster, se Gryndersleff.
- Griis, Grys.
- Pali Griis af Sletto, Væbner, 1487 85.
- Andhers Griis i Hiorteheid, 1532. 181.
- Povl Griis paa Fur, 1532 ff. 186. 196.
- Anders Griis paa Læsø, 1538. 215.
- Jens Gryss paa Fur, 1549. 270.
- Wagenn Griiss i Bolderup, 1558. 328.
- Grossi, Groth, Skilling 21. 102. 103. 345.
- Grotheshole, Grøthæbol, Grødesby, Ravn-  
kjær S., Slis Herred, Sønderjylland, Konge-  
brev udstedt her af Valdemar Sejr 1219. 3.  
Efter Valdemars Jordebog (O. Nielsens  
Udgave S. 16; 104; Script. rer. Dan.  
VIII, 522. 578) ejedes hele Grøthæbol  
af Kongen; ifølge Molbechs og N. M.  
Petersens Udvalg af danske Dipl. S. 295  
var her 1406 «en fast Gaard», saa her vel  
allerede 1219 har været en Kongsgaard.  
Jvfr. Dsk. Atlas VII, 715. og Traps Be-  
skrivelse af Slesvig.
- Groue, Grove B., Brøndum S., Hindborg  
H., Salling. 249.
- Grubbissen, Nis, i Lille Vorde, 1480. 69.
- Grunde, Rev, se Læsø,
- Grydermand, Seueren, i Giver. 201.
- Gryndersleff, Grinderslev Kloster, S. og  
B. i Salling. 41. 220. 350. — Priorer.  
350, — Præster. 41. — Præstegaarden  
skjænkes af Kongen. 220.
- Gryndorp, Grønnerup B., Sæby S., Harre  
H. i Salling. 50. 58. Præstegaarden. 50.  
58. Jvfr. Grønderup.
- Grysted se Gridstedt.
- Græs, hvert fjerde over al Ravnkilde Mark.  
118; hvert tredje Gr. over Fandrup Mark.  
166; over Nørmarken. 188. — Græs paa  
Kirkegaarde tilfalder Præsten, ikke Kirke-  
værgerne. 277-78.

- Græsetthe hoffwede (haffwedæ), Skov ved Høstemark, Mov S, Fleskum H. 150. Grøn.
- Christiern Grøn af Jestrup, 1488. 87.
- Jens Grøn i Holm, Væbner, 1491. 93.
- Mogens Grøn i Simsted, 1555. 307. 308.
- Kristen Grøn i Binderup, 1557. 323.
- Gunde Cristensen, Gunde Skriver, Landstingsherer, 1562 ff. 119. 218. 222. 361.
- Grønderup, Grynderup S og B., Gislum H. 190. 231. 295. — Præstegaarden 190. Jvfr. Gryndorp.
- Grøning, Anders, Mester, Sognepræst til Farsø, Vognsild og Svingelbjerg Sogn 1544 ff. 237-240. 243.
- Gvdick Jensen, Præst, 1544. 239.
- Gwdingh, Gudinge, Gudum B. og S., Fleskum H. 69. 79. 266. 350. Jvfr. Gudom. — Præster 350.
- Gudkielde ved Skibsted Præstegaards Mark, Hellum H. 256.
- Gudomholm, Guthingholm, Gudingholm i Fleskum H. (o: Gudum, Segelflod, Store og Lille Vorde, Romdrup og Klarup Sogne). 13-15. 64. 150. 266-67. 344-45. — Birk. 13-14. 347. (Jvfr. Worthugh, Vorde). — Kirkerne. 14. Kapitlets Tjenere i Mov Sogn og Gudomholm skulle høre til Vorde Birk. 64. Jvfr. Yterwortugh, Sæghælfloo. Kapitlets Foged. 266 67.
- Gudumlund, Gudinglund, Gudumlund Hovedgaard, Gudum S., Fleskum H. 50. 345. 346.
- Gueg, Gug B., Sønder Tranners S., Fleskum H. 77.
- Guilhelmus, Prior i Odense, 1274 7.
- Guldagger, Simsted S., Rinds H. 36. 111.
- Gwldbeck, Øster-Hornum S., Hornum H. 166. 188. 199.
- Gumppevodd. 265.
- Gunnarus, Gunnerus, Gvndher, Gwndy, Gunde, Gunnissøn.
- Gunnarus, Abbed i Øm 1219. Biskop i Viborg 3. 4. 343.
- Gunder Esbernssen i Faarup, 1440. 346.
- Gunder se Munk.
- Gunde i Skivum, 1466. 49.
- Gwndher Lauritssen, i Varberigh, 1486. 82.
- Gwndy Christiernssen i Tamdrwp, 1511. 131. (Jvfr. Grøn).
- Gvny (i) Aagaard, 1520. 145.
- Gundi Mortensen i Dollerup, 1530. 359.
- Gunde Christensen, se Grøn.
- Gunnissøn, Johannes (til Tjele), 1392, 1418. 17. 18. 22. 24. 366. Jvfr. Marianna Yversdatter.
- Gundersen, Jens, i Asmild, 1456. 359.
- Gunnissen, Christiern, i Farsø, 1515 135.
- Gunnissen, Cristen, i Vonzill, 1533. 190.
- Gunnissøn, Michel, Borgmester i Viborg, 1523, 1526, 1529. 359. Jvfr. Gremersen.
- Gwndherstrwp, Gwnerstrop, Gunde-strup B., Aars S. og H. 49. 132. 207.
- Gwndrop, Gunderup S. og B., Fleskum H. 77-79. 202. 257-58. 277-78. 357. — Birk. 347. — Kirken. 77-79. — Kirkegaarden. 277-78. — Præster. 77. 257 258. 277. 357. — Præstegaarden. 78. 258. — Bymarken. 181. (her Hinderhøff).
- Gwnnelissen (Oldn. Gunnvaldr) se Tord.
- Gwye, Cemet, i Byrum paa Læsø, 1493. 101. Jvfr. Qwæ.
- Gyde, isl. gjóta, se flodegyde.
- Gyldal, Giver S., Aars H. 118.
- Gyldenstjerne.
- Bugi Nielsen, Væbner 1410 22.
- Hr. Niels Pedersen af Aagaard. 99. 366.
- Gert, Biskop i Børglum. 99.
- Movrids Nielsen til Aagaard, Væbner 1454. D. R. R. 1478, 1493 42. 66. 98-99. 354 367.
- Hr. Niels Eriksen, D. R. R. 1477, 1484. 62. 79.
- Softe. Hr. Erik Ottesen (Rosenkrantz's). 366.
- Hr. Henrik Knudsen, R., D. R. R. 1503. 120. 291.
- Mester Knud Henriksen, kgl. Sekretær 1518. 142-43. Provst i Viborg, D. R. R. 1526. 162 163. 1529 Electus til Fyn. 171. 269. (?)
- Knutt (Pedersen?) Gyllenstjerne, D. R. R. 1549. 269.
- Mogens Gyllenstjerne, R., D. R. R. 1549. 269.
- Gynther, Espen, i Grendsten, 1551. 284.
- Gywær, se Giver.
- Gøto, Goth (Oldn. Gaur). Jvfr. Godersen. Gøto Niellæsson, 1314 10.
- Goth Pederssen i Twåagre S., Halland, 1515. 136.
- Gettrup, Gjettrup B. Farsø S., Gislum H. 190 239.
- Gøye, Mogens, til Clausholm, R., D. R. R. 1503 ff. 120. 148. 149 50. — Rigshofmester 1523. ff. 167. 175. 227.
- Haandfæstninger, paaberaabte som Retskilde. 57. 136. 225. (274). 294. 305. Jvfr. Recesser.

- Haasæ, Haesse, Hase, Haysze.  
 Nicholaus Haasæ, 1392. 18.  
 Peder Haesse, Væbner, 1425. 24-25. 324.  
 Ole Hase, Væbner, 1480. 73.  
 Haasum og Hosum.  
 Haderslev, Haderaleue, Hadersleff  
 Slot og By. 66. 195. 207.  
 Haffnebo paa Læsø. 152.  
 Haffnæ, se Kjøbenhavn.  
 Haffuelwerck: plancker, h. oc gode sten-  
 broer: 124. Hagelværk, Havelværk, norsk  
 hagfella, Gjørde af Træstammer. (hag,  
 Gjørde).  
 Haffwersig paa Grænsen mellem (Øster)  
 Hornum og Vokslev Sogne, Hornum H.,  
 ved Harrim Gaardsted. 168.  
 Haffwedæ, haffwedhe. Græsethe h. paa  
 Høgsted Mark (Høstemark) Mov S., Fleskum  
 H. 149-50. Jvfr. høffvidsmark.  
 Hafreland, Havreland, Hr. Mikkel ved  
 Smørup Præstegaard, Brorstrup S. 67. 294.  
 Haiels, Haals By, Gunderup S., Fleskum  
 H. 77. 78. 79. — Haijs Aa: 79. — Jvfr.  
 Feriode.  
 Hald Slot, Nørlyng H. 37. 148. 194. 214.  
 216. 229. 234. 247. 253. 260. 274. 276.  
 313. 314. 330. — Trængsel fra Hald mod  
 Viborg Domkapitel: 37. — Hald Len om-  
 fattede Harre, Nørre, Hindborg, Rødding,  
 Fjends, Rinds, Nørlyng, Sønderlyng og  
 Middelsom Herreder: 330. — Lensmænd, se  
 Henrik Rantzov, Henrik Blome, Christoffer  
 Rosenkrantz, Otte Krumpen, Niels Jonsen.  
 — Lensregnskaber. 148. — Officialer paa  
 Hald: 194.  
 Hald Herred, Aarhus (tidligere Viborg)  
 Stift. 354.  
 Haldt, Thomas, 1543. 233.  
 Haldgadstien ved Viborg. 112.  
 Haldkjer, Viborg Bispestols Hovedgaard,  
 Ejdrup S., Aars H. 117. 198. 299. Bispens  
 Official her. 117. 299.  
 Haling, Jes, i Navtrup, 1528. 167.  
 Halland. 136. 137. 139. Jvfr. Kongsbak,  
 Varberg, Halmsted, Twåagre, Hjalmsrut.  
 Hallindhe, then store hallindhe eghe  
 stwbæ: 149-50; o: aftagende, udgaaende,  
 isl. halla. Jvfr. Glossariet til B. Smiths  
 Udgave af Hieronymus Justsen Ranchs  
 Skuespil.  
 Hallom, Halleem, Hollum, Hallim B.  
 og Mark, Ravnstrup S., Nørlyng H. 45.  
 112. 193. 264.
- Halmstedt, Halmstad Kjøbstad i Halland.  
 139.  
 Halss Kirke og Sogn paa Læsø. 9. 81. 82.  
 101. — Præster. 81. — Hals Saltkjedel.  
 21. — Jvfr. Læsø.  
 Halsz, Hals ved Limfjorden. 277.  
 Halskoff, Højslev S., Fjends H. 174.  
 Hammelt, hamelt, hammel korn. 198  
 200. 201. 202. 203. Stærkt, haardt Korn,  
 Rug og Byg i Modsætning til Havre.  
 Hammershyugh, Hammershøg, Ham-  
 mershøj S. og B., Sønderlyng H. 17. 93.  
 169. 313.  
 Han Herred. 65. 104. 126. Katholske  
 Regnskabsprovster. 65.  
 Handgjerning, Haandgjerning, legemlig  
 Revselse med Haanden, Retssag herom.  
 207. 8.  
 Hans se Johannes.  
 Haquinus, Hakon Mogensen, Hertug, senere  
 Konge i Norge. 8. 10.  
 Hardbo, Hordbo, Harbo.  
 Peder i ...gaard, 1448. 37.  
 Per Hardbo i Agher, overstaaendes allfadher.  
 38.  
 Las Hardbo, 1493. 100.  
 Per Hordbo i Hjarbæk, 1518. 148.  
 Kristen Harbo til Refsstrup (Væbner). 357.  
 Christen Harbo i Naffntoft, 1546. 252.  
 Las Harbo, Borger og Kæmner i Viborg,  
 1555. 319.  
 Harre Herred, Salling. 40-41. 58. 167.  
 206. 318. 330. — Fogeder. 58. 167. 318.  
 — Provst og Præster. 40-41.  
 Harre S. og B., Harre H., Salling. 41.  
 58. 314. 317. 318. — Degne. 314. 317.  
 318.  
 Harslev, se Haverslev.  
 Hartuig Thamissen til Palsgaard, 1550,  
 1553. 279. 293. Jvfr. Juel.  
 Harym, Harrim, Harim Gaardsted, (Øster)  
 Hornum S., Hornum H., nu Harild, Voks-  
 lev S., Strid herom 166. 168-69. 188.  
 279-80.  
 Hase se Haasæ.  
 Haslegaard, Als S., Hindsted H., med  
 Saltkjedel. 354  
 Hasseriss, By, Aalborg Budolphi Land-  
 sogn, Hornum H. 200.  
 Hastrup Hovedgaard, Tyrgod S., Nørvang  
 H. 299. 324.  
 Hasyngmæræt, Haasing, Hassing H. i  
 Ty. 15-16. 104.

- Havbro (Hovbro, Howbro, Hawbro, Hoffbro) B. og S., Aars H. 40 67. 118. 132. — Kirke. 118. 132. 201.
- Haver, 127. 128? 256. 263.  
Jvfr. Kaalgaard, Abildgaard.
- Haverslev, Harslev, Harsløff B. og S., Aars H. 49 117. 132. 173. 298-99. Kirkegaarden (Annexgaarden). 132. 173. 298. Præster. 298-99.
- Hawæriis, Haffueriis, Haffris, Havris, Løvel S. 43. 176. 252. 253. 313.
- Havreland se Hafreland.
- Hedegaard, Balling S., Rødding H., Salling. 83-84.
- Hedegaard, Las, i Balling, 1487. 83.
- Hedvsdatter, se Catarina.
- Heffd, 52. se Høffid.
- Hegedall, Herby S. Hindsted H. 226.
- Hegelund Gaard, Torum S., Nørre H., Salling. 366.
- Hegelundt, Heggelundt.  
Offvens Pedersdatter Hegelundt. 360.
- Morten Hegelundt, Raadmand i Viborg 1537, 1552, 1559. 286. 287. 360.
- Peder Kristensen Hegelund, ovennævntes Broder, Borger i Viborg 1537. 360 Borgmester 1550-71. 363. 364.
- Jens Hegelund, ligeledes, Borger i Ribe. 360.
- Søren Hegelund, ligeledes. 360.
- Matthias (Matts) Heggelundt, PræstiKvorning, Vorning og Hammershøj, Provst f Sønderlyng H. 1555, 1559. 304. 332.
- Hegnet Hovedgaard, Tøndering S., Salling. 53. 97. 299. 367.
- Hellebart, Tommis, Borger i Viborg, 1538 215.
- Helleuadt B. og S., Vendsyssel. 277.
- Hellij, Helly, Helli, Helissen. (Helge).
- Helissen, Michel, i Nørreivosse, 1494. 104.
- Heli i Alstrup e. 1520. 203.
- Helly Skræder i Skive, 1539. 217.
- Hellij Sørenssen i Resen, 1557. 317.
- Hellig Kors Gaard se Viborg.
- — Alter se Viborg Domkirke.
- Helligaands (Helligest) Hus se Aalborg, Kjøbenhavn, Randers, Viborg.
- Helligaands Kapel se Viborg Domkirke.
- Hellom, Helyim, Hellum Herred og Ting. 256. 343. 344. 350. 355. 359. 360. Fogeder. 256. 355. 359
- Helming, Hyelminnd, Ulstrup S., Aars H. 50. 132.
- Helstrop, Øster Velling S., Middelsom H. 216-17. 259. Præst, Præstegaard, Kirke. 259. 260.
- Helt, Fiskearten. 222. 265. — Heltrenten, Afgift af Helt til Viborg Kapitel. 265
- Hem S. og B., Hindborg H., Salling. 175. 249. 263. 272. 315. 337. 338. — Præster. 272. 315. 337. 338.
- Hemandt, Jensi Tisted, Gislum H. 1538. 213.
- Henet, Indhegning; leggis til henet, indhegnes, 177. whenet, 177.
- Henbore, se Hindborg.
- Hengi, Hingy, Hinge S. og B., Lysgaard H. 111. 203.
- Henning se Podbusk.
- Henrick, Henrigh, Henrik.
- Henrik, Hertug (af Slesvig). 366.
- Hr. Henrik, Præst i Skjörping, senere i Gjerding, 1459. 350.
- Henrik Olufsen, Provst paa Mors (Nors) og Hanherred, 1476, 1479, 1480. 60. 65. 72.
- Henrigh Nielsesen paa Vesterø (Læsø), 1486. 82.
- Henrik Pedersen, Væbner, 1489. 355.
- Henrick Jocwmsen i Bastker (Læsø), 1493. 100. 101.
- Henrik Knudsen, Kannik i Viborg, 1502. 356.
- Hinrick Pederssen paa Læsø, 1507. 127.
- Henrik Morissen i Velling, 1539. 216.
- Hr. Henrik i Tøndering, Salling, før 1554. 299.
- Se Blome, Gyldenstjerne, Meyenstorp, Rantzov, Stampe.
- Heribertus, første katolske Biskop i Viborg. 343.
- Heriettt. \*wdij synn weriemaall och regimenth for scholens friihedt att haffue heriettt. 339.
- Herman, Biskop i Viborg, 1436. 346.
- Herman se Skeel, Ruch.
- Herop kier, Hærup Kjær (Sø) i Hersom og Klejtrup Sogne, Rinds H. 263. (her Skynders Krog)
- Herredag (dieta, parlamentum). I Kjøbenhavn, 1499. 114-15. — 1524. 155. 158. — 1525. 160. Odense 1527. 165. 166. — Kjøbenhavn, 1533. 187; Rigsdagen 1536. 197. 206. — Gøjstlige Sagers Indstævning for Bisper og Prælater paa Herredag 114-15. 158. 160. — Jvfr. Recesser.
- Herredet, Herredsfogeder, Herredsting se Aars, Fjende, Fleskum, Gislum, Gjerløv, Haasing, Hald, Han, Harre, Hellum,

- Hids, Hindborg, Hindsted, Hjerm, Horns, Hornum, Lysgaard, Middelsom, Nørlyng, Nørre, Onsil, Rinds, Rødding, Slet, Støvring, Sønderlyng. — Herredsdomme. 207-9. 257. 263. 274. 318. — Herredsfogeder indkaldte til Rigsdage. 206. — Herredaprovster se Provster. — Jvfr. Tingherere. — Herreder, frakomne Viborg Bispedømme. 354.
- Herrestrede, Hovedvej, Hovedgade (i Viborg). 165.
- Hering, Heiring B., Klejtrup S., Rinds H. 48.
- Hersom, Hæsum B., Hornum S., Hornum H. 187.
- Hersom S. og B., Rinds H. 203. 262. 330. — Kirken. 203; dens Alder og Iudvielse, Messebogen, dens Gods: 262-63. — Hersom Mark: 262; heri: Østergordt, Hyfflund, Tongdall, Kirkekrat, Kirkeskov, Horckbeck, Vulback.
- Herupp, Hærup B., Klejtrup S., Rinds H. 48. 357.
- Herwerk, Hærværk: 28. 110. 164. 237. 240.
- Hessill, Hessel (Hovedgaard), Louns S., Gislum H. 190. 212. 213.
- Hesselager Hovedgaard, Fyn. 175.
- Hesselberg, Heselberg, Sejerslev S. Mors 85.
- Hesselholt, Arden S., Hindsted H. 164. Hestehold: 345.
- Hinge se Hengi.
- Himersdall, Hindsted H. 40.
- Himmersyssel, Hymmersøssel, Himmersyssel Land. 55. 56. 101. 345. 347.
- Hindborg, Hinborig, Henborig, Hønborg, Henborre Herred i Salling. 207. 242. 246. 249. 263. 268. 272. 305. 315. 317. 330. — Fogeder. 242. 249. 263. — Provster. 252. 305.
- B. og S. 249.
- Hinderhiøff, Gunderup Mark, Fleskum H. 98.
- Hindsels, se Huitselsse.
- Hinsthet, Hinsthe, Hynste hæret, Hindsted Herred 40. 71. 101-2. 164. — Fogeder. 40. 71. 164.
- Hintzegawel, Hindsgavl Slot. 35.
- Hialmsrut, Hialsrudh B. i Halland, Varbjerg Len. 136. 137. — Jvfr. Twåagre.
- Hiardbek, Hjerdbek, Hjarbæk B. og Havn ved Viborg, Nørlyng H. 74-75. 143. 144. 259. 264. 265. Hiardbek (Vorde)
- Præbende ved Viborg Domkirke tillægges efter M. Anders Globs Død Læsemesteren i Viborg. 306. 322.
- Hiemgialdh, Hjemgield 52.
- Hiercke B. og S., Harre H. Salling. 40. 94. 314. 317. 318. — Præster. 40. 94. — Degne. 314. 317. 318.
- Hierickssen, se Ericus.
- Hiermyndt, Hiermind B. og S., Middelsom H. 181. 182. 205. 209.
- Hiernø, Michell, i Spettrup, 1499. 111.
- Hieronymus Justsen (Ranch), Vicarius og Sognepræst i Viborg 1590. 79. 1574 Sognepræst, 331.
- Hierum, Hjerm Herred. 108. — Tingstedet, ved Vejrum. 108.
- Hion, Tyende, 108. 109. 134. 159.
- Hiort, Hans, i Hornum, 1550. 279.
- Hiortehied, Hjorthede S. og B. i Middelsom Herred. 181.
- Hobroff, Hobroo, Hobru, Hoffbro, Hobro Kjøbstad. 226-27. 248. — Byting. 226. — Borgmestre. 226.
- Hodomss engh. 59. hodoms ager. 84. »Den Ager (Eug), hvortil flere Agre støde med Enderne« (Molb. dial. Lex.). Jvfr. Høfuids-; hofuidsager, hofuidsquier; høffid.
- Hofmester, Rigens, se Erik Ottesen Rosenkrantz, Povl Laxmand, Mogens Gøye. — Hofmester i Slesvig. 207, se Joh. Rantzov. Jvfr. Drost.
- Hofpræster hos Frederik 2 og Enkedronning Dorothea 1559, 333-34; jvfr. Paulus, Nicolaus.
- Hoffwedhe, se halfwede.
- Holbek, Hulbæk, Ørum S., Sønderlyng H. 211.
- Holbeckgaard Hovedgaard, Holbæk S., Rougø H. 213. 295. 303.
- Holger Eriksen se Rosenkrantz.
- Hollie dywb ved Læse. 81. (Jvfr. oldn. hylr, hyldypi, danske og norske Dialekter hyll, høl, Svælg, Dyb).
- Hollom, Nørlyng H. se Hallom.
- Hollom i Gislum H., Holme i Farsø S.? 321.
- Hollom, Seuren, i Binderup, 1557. 323.
- Hollom gørdtz Jord, Gryndrup B., Navtrup S. Salling 59.
- Hollumgaard, Nis, i Volling, 1545. 249.
- Hollomsgaard, i Asmild Birk? 316. Jvfr. Holm.
- Holm, Vorning S., Sønderlyng H. 93. 211.



- Holmagers godsted, Bislev S., Hornum H. 188.
- Holmgaard Hovedgaard, Møborg S., Skovsborg H. 361.
- Holmgardh, Holmgaard, Skals S., Rinds H. 88.
- Holmgaard Birk 347. se Nørholm.
- Holms eng, Balling Mark, Rødding H., Salling. 83. 84.
- Holstebroo Byting. 30.
- Homelmester, Hans, i Nibe. 200.
- Hommel riis, Balling Mark, Rødding H., Salling. 83.
- Hoolsiigh paa Grønnerup Mark, Salling. 59.
- Hoolstarresigh ved Høstemark, Mov S., Fleskum H. 150.
- Honning. Salg af H. 156. — Honning givet som Bøde. 274.
- Horck beck ved Hersom, Rinds H. 263.
- Hordt, Michel, i Skaffuen 1537. 210.
- Hornbek B. og S., Sønderlyng H. 161.
- Hornbæk Vad i Vais Mark, Aars H. 351.
- Horneboghe, Olauus, sutor, c. 1438 26. jvfr. Ghoos.
- Horns Herred. 86.
- Hornslet Kirke, Aarhus Stift. 16.
- Hornum, Huornum Herred. 22. 80. 165-66. 168-69. 187-89. 193. 197-200. 261. 279-80. 285. — Fogeder. 80. 165. 187. 193. 345.
- Hornum, Øster-Hornum S. og B., Hornum H. 37 165-66. 168-69. 187. 188-89. 193. 199. 237. 279-80 345. — Kirken. 166. 188. — Præster, Præstegaarden. 165 166. 188. 193. 237.
- Hornum, Vester-Hornum S. og B., Aars H. 117. 132. 207. 226-27 237. 257. 299. — Markens Rebning, Kirkens Stuv og Endel 107. — Præster. 226. 237. 257. 299.
- Hornwarp, Hvorvarp B., Ulstrup S., Aars H. 131.
- Horssmosse ved Gryndrup Mark, Gislum H. 295.
- Horsnes, Horsens Kjøbstad: 89. 125. — Korsbrødregaard. 89 — Kgl. Retterting. 89. 125.
- Hosom, Hoszom, Haasum S. og B., Rødding H., Salling 83. 261. 263-64. 268. 272. — Præster. 272. — Degne, Løbedegne. 261. 263-64. 268.
- Hospitaler, Hospitalsforstandere, se Aalborg, Viborg, Testrup. — Til Hospitalsforstandere kan tages Præster, som paa Grund af Hor eller Manddrab maa fjernes fra deres Menighed 297. — Hospitalers Forsørgelse Almindelighed efter Reformationen. 320.
- Houettwett, Hovtved B., Ove S., Hindsted H. 223. 360 (Soutved).
- Hulbæk se Holbæk.
- Humle, Handel hermed. 228. — Jvfr Hommelriis, Hommelmester.
- Hundborgh S. og B., Hundborg H., Ty. 15.
- Hwndhe kroen, ved Høstemark, M.v S., Fleskum H. 150.
- Hunderup (Huddrup), Ejersløf S., Mors. 355.
- Hundsbæk Kongsgaard, Malt H. 110. 123.
- Husbonhold maa ikke fornyes ved Godsoverdragelser. 307. 328.
- Huam S., Rinds H. 330.
- Huamstrup Mark, Farsø S., Gislum H. 190.
- Hwass, Hwas, Huass.
- Jens Hwas, efter 1452. 40.
- Erik Hwass, Væbner, 1454 42.
- Las Hwas, Borger i Kongensbak 1493. 100 101.
- Jens Hwass til Kaas, Væbner, 1523 ff. 154. 165 166. 170. 171. 173. 174. 175. 361.
- Morten Hvas, Mester, 1541 ff. Sognepræst i Viborg; 1548 ff., 1574 Kannik: 18. 254. 261. 267 269. 274. 276 283. 314. 324. 331. 360. 362. — Hans Segl 267.
- Mette Mortensdatter Hvas, ovennævntes Datter. 360.
- Morten Hvas, Borgmester i Viborg. 362.
- Hwerffe, Hverve af Saltkjedler. 72. 74. (Skifte, Omgang og den for hvert Skifte bestemte Afgift; jvfr. Hverre, (Vejr-) Skifte, Solhverv o. s. v.; oldn. hverfa, dansk hverre, vende, dreje.)
- Hvid, Hwid, Huid, Huidt, Hwidssen.
- Peder Hvid i Barnlilæ 1466. 49.
- Peder Hvid, Borgmester i Grenaa 1480. 73.
- Cristiern Hvid i Søby 1483. 100.
- Mester Christiern Hvid, kgl. Rentemester, Kannik i Viborg 1529 ff. 172-73. 179.
- Lars Hvid, Borger i Skive 1539. 217.
- Peder Huidt, Borger i Skive 1559. 334.
- Hwidssen, Mats, 1471. 53.
- Hwid ager, Balling Mark, Rødding H., Salling. 83
- Hwidberivesten aa, Hvidbjerg S., Haasing H., Ty. 104. — Præster. 104.
- Huidberg, Hvidbjerg B. og S., Hindborg H., Salling. 242. 272. — Præstegaarden. 272.



- Hviddingh, Hveding B., Vorning S., Sønderlyng H. 93. 111.
- Hvide.
- Mogens Mogensen til Sindinggaard. 361. (Jvfr. Mogens.)
- Jens Mogensen til Sindinggaard, Landsdommer 1543 1549 241. 255. 257. 267. 361.
- Hwidhowet, Anders. Gislum H. 1515. 134.
- Hwiilssom, Huyilssom, Huilssom S. og B., Rinds H. 223-24. 331.
- Huitzselssø, Hindsels Hovedgaard, Hvidbjerg S., Refs H., Ty 104.
- Huullsaar, Hulsaar. 334.
- Hvorslev, Hovbjerg H., se Høcsløff.
- Hvorvarp B., Ulstrup S., Aars H. se Hornwarp
- Hyelminnd se Helming.
- Hyfflund, Hersom Mark, Rinds H. 263.
- Hylkva, Hylke S. og By, Vor H. 13.
- Hyllebjerg, Yolleberg, S. og B. Aars H. 67. 132. 145.
- Hyllebjerg, Nis, i Owestrup 1511. 131.
- Hyllisted, Hyllested By og Sø, Suldrup S., Hornum H. 188.
- Hynste Herred, se Hindsted H.
- Hævd, 71. 78. 94. 120. 160. 209. 350. (Jvfr. Lavhævd)
- Hærværk se Herwerk.
- Hæsum, se Hersom.
- Høcsløff, (Hoslef, Horslev), Hvorslev S., Hovbjerg H. 333.
- Høffd, heffd, Vorde heffd. 87. 89. Jvfr. Andheffuit, Bredeheffuit. (Oldn. heffid, Forbjerg, fremspringende Punkt). Jvfr. S. 52: «— hvor langt hver mo sette (Ruser) fra heffid.»
- Høffslæ, Højslev B. og S., Fjends H. 100.
- Høffwelwud, Middelsom H.? 181.
- Høffvidsmark, hoffwidsmark, hoffwidskier. Verh., Gislum H. 135. Tværager (Kjær) for Enden af et andet Fald Agre (se Molbechs Dial. Lex. under Høvd.) Jvfr. hodums ager, wratt, wrattmol, at wratthe. Det Sted, hvor Pløjningen vender ved Sammenstød af flere Agre, kaldes endnu «Høver» (Rinds S., Middelsom H.). Af høfud, Hoved?
- Høgh, Høg.
- Peder Høgh, Væbner 1471. 52. Ridder 1472. 56. 224.
- Hr. Niels Høg til Eskjær, R., D. R. R. 1503, 1523. 120. 148. 149-50. 154.
- Anne Høgsdatter, g. m. Kantor Niels Fris. 361.
- Hr. Niels Høg, Præst i Brandstrup 1537. 210.
- Mester Peder Høg, Kannik i Viborg. 46.
- Jes Høg, Borger i Viborg 1538. 215.
- Hr. Niels Høg 1552. 283.
- Jørgen Høg til Klarupgaard, Væbner 1552. 291.
- Petrus Høgh, Præst i Laastrup 1555. 305. 307-8.
- Jerick Høgh, Forstander i Testrup Hospital før 1557. 321.
- Høgsle, Høxsle, Høgsleff, Højslev Mølle, Binderup S., Gislum H. 321. 322.
- Høgstede, Høgsted Mark, Høstemark Gaard, Mov S., Fleskum H. 148. 150. — Høgestewad. 150. (Paa Marken: Egehøj, Hoolstaresigh, Hundhekrog, Lømassighæ, Konnunglef quistdrobe, Græssethe hoffwede)
- Højriis Hovedgaard paa Mors. 361
- Højslev, Fjends H., se Høffslæ.  
— Gislum H., se Høgsle.
- Hølenkier, Sørenn, Borger i Skive 1556. 317.
- Hønborg Herred se Hindborg.
- Hørby, Hørbi, S. og B. i Hindsted H. 40. 71. 164. 226. Jvfr. Rørby.
- Høre, Locater. 220. Se Viborg Skole, Viborg Stift — Smlgn. Landstingshører, Tinghører
- Høring se Lagheffd. — Høringdele. 55. 125. Jvfr. Dele.
- Høst, Peder, hans Gaard ved Nørremølle ved Viborg. 97
- Høstemark Hovedgaard, se Høgstede mark.
- Høstesild, Høstsild. 200. 201. 203.
- Høve alther, Højaltet i Viborg Domkirke, se Viborg Domkirke.
- Ib se Jacobus.
- Idhe, Ida, se Munk.
- Fru Idde, Oluf Munks. 367. (Juel.)
- Ilsø, Ilsøgaard, Bislev S., Hornum H. 189.
- Imperiales constitutiones, imperator, se Kejser, Notarer, Lov.
- Incestus, se Blodskam, Kjætter.
- Indesthmen, indetzmen. 46-47. paa Læsø. 76. (en Mand, som ikke selv har Bø). Smlgn. Inquilini.
- Indlandh paa Balling Mark, Rødding H. Salling. 83. 84.
- Ingeborg se Ingibwrg.
- Ingedall, Engedal, Davbjerg S., Fjends H. 207.

- Ingerd, Inger.  
 Fru Inger Pedersdatter, g. m. Las Levenov  
 Væbner 1422. 344.  
 Fru Ingerd i Kerlingbere, Moder til Henrik  
 og Mogens Stampe, 1493. 102.  
 Ingestrup, Yngstrop, Ingstrup B.,  
 Rødding S., Nørlyng H. 73? 252.  
 Inghemer i Swnstrupp 1464. 48.  
 Ingibwrg se Glob.  
 Ingeborg Mogensdatter, Priorisse i Ørslev  
 Kloster 1472. 352.  
 Ingeborg, Munk Jensens Hustru af Visborg  
 1480. 355.  
 Inguarus, Prior ved Mariæ Kloster i  
 Viborg 1221. 4  
 Inguari, se Johannes.  
 Innocens III, Pave. 3.  
 Innæ. 8. 12.  
 Inquilini. 6. Smlgn. Indesthmen.  
 Introit, introitus, Nonners Indtrædelse i  
 Kloster og den derved givne Medgift. 126.  
 Isac, Ysaac.  
 Isac i Lundgaard, Vorde Birk, 1454. 42.  
 Ysaacsen, Villatz, Foged paa Vorde Birke-  
 ting 1492. 96 (Jvfr. under Villads).  
 Israel Jepsen, Raadmand i Viborg 1476.  
 353.  
 Iwarus, Ivar, Iwer, Iuir, Iffwer,  
 Ywar.  
 Iffver Begh. 1320. 11.  
 Iwer Erickssen i Kreyberegaard 1491.  
 94-95.  
 Iwarus Iwærsson 1348. 15. (Jvfr. Nist).  
 Iwer Jebssen i Resen 1537. 208.  
 Iuir Kielsen se Juel  
 Iwer Laurisszen i Farsø 1515. 134. 135.  
 Iuarus Matthiæ, Præst i Andst og Gjesten,  
 afsat for Manddrab, før 1555. 310-11.  
 Iuer Nielssen i Mobek, Foged i Harre H.  
 1556. 318.  
 Iwer Seuerenszen i Værloff 1532. 181.  
 Se Krabbe, Juel, Skeel.  
 Iwarsdatter, Iversen se Lange, Marianna.  
 Jachim, Jachym, Joachymus, Jocum.  
 Joachymus se Beck.  
 Jachim Ybssen i Hørby 1527, 1541, 164. 226  
 Jocwmszen, Henrik, i Bastkær paa Læsø  
 1493. 100. 101.  
 Jacobus, Jeb, Jep, Jeib, Jeip, Jeppe,  
 Ib, Yb.  
 Jacobus, Biskop i Viborg 1392; afgaaet 1400.  
 18. 19. 20. (Moltke)
- Jeb, Hr., Præst i Grynderop og Sæby før  
 1468. 50. 51.  
 Jeip (Friis), Biskop i Børglum 1477. 62.  
 Jeip, Abbed i Sorø 1495. 105.  
 Jacob, Mester, Kannik i Viborg 1518, se  
 Skønning.  
 Jacobus, Student 1555. 309.  
 Jakob Andersen, D. R. R. 1503. se Blørn.  
 Jep Anderssen i Vammen 1530. 176.  
 Jep Anderssen, Selvejerbonde i Tordup  
 1558. 304.  
 Jep Aserszen, Foged paa Læsø 1450. 39.  
 Jacop se Brockennhus.  
 Ib Byghum, Provst i Rinds H. og Præst i  
 Simested 1548. 262.  
 Jep Ebbesen, Raadmand i Viborg 1450.  
 1459. 348. 350  
 Jep Ericssen i Nibe c. 1520. 200.  
 Jacob se Erlandsen.  
 Jep Eskilssen (til Tjele?) c. 1390. 18.  
 (Jvfr. Eskil.)  
 Jacop, Jep se Frij, Friis.  
 Jacobus Henrici, Kantor i Viborg 1416. 344.  
 Jacob Hanssen, Kannik i Viborg 1546,  
 † før 1550. 253. 274.  
 Jacobus Johannis de Sandby, Rigens Kansler  
 1472. 56.  
 Jep Jensen, Raadmand i Viborg 1472. 353.  
 Jep Jenssen, Væbner, 1476. 60.  
 Jep Jenssen i Davbjerggaard 1493. 100.  
 Ib Jenssen af Torup, Sandemand i Middelsom  
 H. 1499 11  
 Jakob Jenssen, Prior i Dueholm Kloster  
 1531 ff. 177. 182. 186.  
 Jeb Iwerssen (i Varberg) 1493. 101.  
 Jep Jffuerssen i Stystrup, Sandemand i  
 Gislum H 1553. 294.  
 Jakob, Jeppe se Kalf, Kirt.  
 Jacob Laurissøn (Saltensee) af Statorp,  
 Ridder 1410. 22.  
 Ib Lawrissen, Præst i Hornum 1527, For-  
 stander for Testrup Hospital 1533 (?).  
 165. 190. 321. — Præst i Skibsted  
 1547. 256. (Maaske forskellige Personer).  
 Jep se Liøng, Lyng.  
 Jeib Matissen, Præst ved Viborg Domkirke  
 1473. 57.  
 Jacobus Niclasen 1320. 11.  
 Jep Nielssen, Præst i Mariager 1480. 73. 355.  
 Jacob Pedersen, Kannik i Viborg før  
 1438, Kantor 1440 26. 346.  
 Jeb Perssen, Kannik i Viborg 1505, 1508,  
 1510. 130. 356-57.

- Jacob Pederssen, Sognepræst i Gjedsted 1548. Provst i Rindø H. 1555. 262 304. 305.
- Jacob Pederssen, Degni Mogenstrup 1556. 317.
- Jep Povlsen i Salling 1442. 347.
- Jep Povlsen af Vaaben, af Kortrup 1480, 1489. 355.
- Ib Pouelssen, Sognepræst i Viborg 1541, 1546, 1548, 1549. 18. 254. 261. 269. 271.
- Jacobus se Pussel, Skat, Skriver, Skønning, Sorth, Thymssen, Ylebrodh.
- Jafning og reb (i Mark), lige Fordeling og Udjævning af Bylodderne ved Rebnng. 167.
- Jagts Fredning, Bestemmelser herom i Lensbreve. 328. Jvfr. Fur, Læsø.
- Jeb, Jeib, Jep se Jacobus.
- Jeberig, Jebjerg S. og B., Salling-Nørre H. 324. — Præster. 324.
- Jelling Sysselting. 344.
- Jelstet. 111. Jelstrup?
- Jelstrup B., Havbro S., Aars H. 50. 131
- Jens, Jes, Jøs se Johannes.
- Jerik, Jerigsøn se Erik.
- Jern-Kloder som Afgifter til Viborg Bispestol fra Lysgaard Herred. 203.
- Jesper, Jasper. Jvfr. Esbærnus; Friis, Luno.
- Jesper i Bryrup c 1536. 274.
- Jesper Pedersen, Prior i Sebbø Kloster 1462, 1463. 351. 352.
- Jesper Symenssen, Raadmand i Viborg. 1525, 1527 Værge til St. Hans Kirke. 1536, 1544 Borgmester. 229. 230. 359. 360. 361.
- Jestrop, Ravnstrup S., Nørlyng H. 45. 46. 87.
- Jestrup, Jegstrup, Fjends H. se Esserup.
- Jetsmark, Etsmark, Jetsmark S. og B., Mors. 84-85.
- Joachim, Jocum, Jocumssen se Joachim.
- Jocumdaller 274.
- Joffuenssen, Jouenssen, Jowenssen se Jon.
- Johannes, Joannes, Jahan, Johan, Hans, Jens, Jes, Jøs. Jvfr. Joen
- St. Hans Baptiste Alter se Viborg Domkirke
- St. Hans Kirke se Viborg By.
- St. Hans Klostre se Andvorskov, Dueholm, Horsens, Ribe, Viborg; jvfr. Korsbrødre.
- Hans, Johannes, Konge. 76. 79. 89. 95. 102. 103. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 116. 118. 119-21. 122. 123. 124. 125. 126. 130. 138. 228. 275. 354. 356. 357. 365.
- Johannes, Domprovst i Viborg 1219-21. 3. 4. 5.
- Johannes, Abbed i Vidskøl 1219-21. 4.
- Johannes, Magister, Kannik i Viborg 1221. 5.
- Johannes, Supprior i Vidskøl 1221. 5.
- Johannes, Biskop i Børglum 1274. 7.
- Johannes Riccus de Guartino, pavelig Notar i Lyon 1274. 7.
- Johannes, Graabrødrenes Gardlan i Viborg 1353. 13.
- Johannes, Domprovst i Viborg 1392, 1400. 18. 19.
- Jens, Domprovst i Viborg før 1447. 37. (Om begge de to sidstnævte jvfr. Johannes Maarth, Johan Madsen).
- Hans, Præst i Allns 1452. 40.
- Jens, Præst i Vium 1472. 353.
- Jens, Biskop i Aarhus 1477, se Lange.
- Jens, Magister, Kannik i Viborg 1477, 1487. 62. 83-84. (Jvfr. Jens Cristiernssen).
- Johannes, Præst i Oddense og Otting † c. 1498. 114-15
- Johannes, Biskop i Roskilde 1503. 123.
- Jens, Prior i Ø Kloster 1533. 359.
- Hr. Jens, Sognepræst i Taarup c. 1543. 233.
- Mester Hans, Kannik i Viborg. 46. (Paludan?)
- Jens Adersøn (Ostridsøn), Væbner. 366.
- Johan Andersen, Præst for Olaf Kirke paa Læsø 1490. 92.
- Jens Andersen (Beldenak), Biskop i Fyn 1503. 120.
- Jens Anderssen, Kapitlets Foged paa Læsø 1507, 1508. 75. 126. 127-28.
- Jøs Anderssen i Binderup, Selvejerbonde og Rebsmand 1538, 1543. 213. 231.
- Jens, Hans se Bagge.
- Hans se Bartholomej, Tolder.
- Jes Bertilssen, Forstander i Helligaandshus i Viborg 1476, 1479. 65. 353.
- Jess Bertilssen i Skowhoo, Væbner 1496. 106.
- Johan se Biørnsen.
- Jens se Bleg, Blich, Block, Brockenhus, Brun.
- Johannes Svenno Bryms, kgl. Kansler 1406. 20.
- Jens se Brødh, Bunde, Bundsen, Bøg.
- Jes Cristiernssen, Borger i Viborg 1479. 65.
- Jens Cristiernssen, (Sadolin, Sadelmager?), Kannik i Viborg 1476-1500, Biskop Globs Official 1484. 67. 82. 88. 89. 100. 108. 116. 353. 354. 356.
- Jens Crestenssen, Tinghører til Østervelling Birketing 1545, 1547. 250. 259.

- Jens Christensen i Nørager 1553. 295.  
 Jens Criatiernssen, Præst i Østervelling 1576. 260.  
 Johannes se Crusæ, Kruse.  
 Johannes, Jens se Dall, Deghn, Despauterius.  
 Johan se Eberstein.  
 Hans Ebssen i Nøragergaard 1532. 182.  
 Jes Eriksen af Aadal se Banner.  
 Jens Esbernsen, Præst i Aalborg 1459. 350  
 Jens se Fijl, Flesk, Frost.  
 Johan se Friis.  
 Johannes Funebo, frater ordinis predicatorum, quondam prior Wedelensis. c. 1438. 26.  
 Johannes, Jens, Jes se Glob, Godersen Grauerssen, Gryerssen (under Gregorius), Griis, Grøn, Gunnissen (Gunnarus).  
 Hans Hanssen, Præst i Owe 1453. 42. (Jvfr. nedenfor Johannes Johannis).  
 Jens Hanssen, Kannik i Viborg 1525-1558, Mester 1543 ff.; Domkirkens Værge 1558 (ogsaa Præst ved Domkirken og Provst). 160. 211. 234. 236. 253. 261. 266. 276. 283. 286. 288. 298. 304. 314. 315. 319. 324. 362.  
 Hans, Jens, Jes se Haling, Hegelund, Hiærichssen (Erik), Hjort, Homelmester, Hwass, Høg.  
 Johannes Inguari 1392. 18.  
 Hr. Jens Ingvarsen, Præst i Aalborg 1459. 350.  
 Johannes Iwærtsen dictus Nist 1348. 15.  
 Johannes Iwari, archidiaconus Arusiensis 1447 se Lange.  
 Jens Jwærssen, Borger i Skive 1559. 335.  
 Johannes Jacobi, Jess Jeibssen, Raadmand i Viborg 1467. 352. Jvfr. Bager.  
 Jens Jebssen i Farsø, Selvejerbonde og Rebsmand 1 38, 1543 213. 231.  
 Hans Ibssen, Prædiker i Viborg 1562. 222.  
 Jens Jensen i Roum S. 1442. 347.  
 Jens, Jes Jenssen, Raadmand i Viborg 1445, 1448, Borgmester 1452, 1455, 1467, 1471. 33. 38. 39. 341. 352.  
 Hr. Jens Jenssen, Præst i Aars 1460, 1466, 1467 49. 299. 351. (Jvfr. nedenfor Johannes Johannis).  
 Jes Jenssen, Væbner 1472. 56. 352?  
 Jes Jessen i Stenstrup 1527. 164.  
 Jes Jenssen i Rold, Herredsfoged i Hindsted H. 1527. 164  
 Jes Jenssen, Foged til Harre Herred, Salling 1528. 167.  
 Jes Jenssen i Nibe 1528. 168.  
 Jes Jenssen i Tisted, Foged i Gislum H. 1533 ff. 189. 212. 231. — Sandemand 1553. 294.  
 Jens Jensen, Præst i Hornum 1649. 166.  
 Johannes Johannis, Generalofficial i Viborg Stift 1499, 1513. 114. 358.  
 Joannes Joannis, Kannik i Viborg 1525, se Jens Hanssen.  
 Jens se Juel, Juudtt.  
 Jens Kat se Skriver.  
 Johannes Ketilli, Rigens Kansler 1494. 103.  
 Jens Kieldssen i Hoffro 1452. 40.  
 Jenss Kiøg, Borger i Nykjøbing 1507. 128.  
 Jens Knudssen i Lyngby, Sandemand i Hellum H. 256.  
 Jens se Kaas, Kanne, Kjøbmand, Klmp, Kolle, Kragelund, Krabbe, Kraas.  
 Johannes Laghæssen de Culdorp, † før 1410. 22.  
 Johannes Laurentii (Væbner) 1422. 345. 366.  
 Jes Laurensen, Raadmand i Viborg 1 26. 345.  
 Hr. Jens Laurensen, Kannik i Viborg 1470, 1479. 65. 352.  
 Jes Lassen, Foged paa Vorde Birketing 1461, 46. — Borger i Viborg 1494. 103.  
 Jens Laurissen paa Læsø 1507, og hans Søsters Arvesag. 127.  
 Jens Laurissen, Borger i Viborg 1538, Borgmester 1548 215. 264. 265. (De sidstnævnte Personer ere maaske identiske).  
 Johannes, Jens se Lecky, Limbeck, Lund, Lykke, Løvenbalk.  
 Johannes Maarth, Kannik i Viborg 1399. 20.  
 Joh . . . . . t 14 9. 21; Jens Mord, Domprovst i Viborg 1410. 21-22. (Jvfr. ovenfor Johannes)  
 Jens Mord, Vicarius i Viborg Domkirke ved St. Hans Alter, Kannik i Viborg og Domkirkens Værge 1461, 1464. 45. 48. 205.  
 Jvfr. Mord.  
 Johannes Magni dictus Nist, Væbner 1410. 22. Se Nist.  
 Johan Madsen, Provst i Viborg 1420. 344.  
 Jess Mathissøn, Ridder 1452, 1480. se Munck.  
 Jes Mattsen, 1453 Raadmand, Skriver i Viborg 1454? 1489 Borger 1493 Raadmand. 42. 90. 349. 356. 360? (Jvfr. Sochfod.)  
 Jens Madsen se Stub  
 Jens Michellsen, Ridder 1410. se Krabbe.  
 Johannes Michaelis, præbyter i Viborg 1453. 348.  
 Jes Michilssen, Borger i Viborg 1479. 65.  
 Jens Michelssen (af Vaaben?) 1489. 355.

Jens Michellassen (Mønbo), Mester, Prædikant hos Kristiern den 2den i Udlændigheden, Kannik i Viborg (Fly Præbende) 1543 ff. † 1557. 235. 261. 273-75. 276. 283. 286-87. 288. 298. 304. 309. 314. 315. 319. 322. — Hans Hustru og Børn. 287. Hans Kannikerresidens. 325. 326.

Jens Michilssen, Sognepræst i Hem (c. 1530). 1540, 1555, 1559. 272. 315-16 336. Smlgn. Jens Juul.

Jens Mogenssen, Landsdommer, se Hvide.

Jens Mortensen, Kannik i Viborg 1459, 1460. 350. 351

Jes Morthenssen se Sefeld.

Jens Mortensen, Prior i Korsbrødrekloster i Viborg 1472. 353.

Jes Mortenssen i Østrup, Selvejerbonde 1533, Rebsmand 1538. 1543, Sandemand 1553. 190. 212. 213. 231. 294.

Hans, Jens se Munk, Myrk

Johannes Nicholai, presbyter et officialis episcopi Vibergensis in Helym H. 1341. 343.

Jens Nielssen se Løvenbalk.

Johannes Niclesen, proconsul Alburgensis 1432 345.

Jens Nielssen, Raadmand i Viborg 1438. 26. 351 (?)

Hr. Jens Nielssen, Kannik i Viborg 1445. † 1476. 33. 63. 351.

Jens Nielssen, Forstander i St. Hans Kloster i Viborg 1454 42. 351?

Jes Nielssen, Borger i Viborg, Værgø til Hellig Kors Alter i Viborg Domkirke 1494. 103. (Samme som Jens Nielssen Raadmand ovenfor?)

Johannes Nicolai, Præst ved St. Mortens Kirke i Viborg 1499. 115.

Jens Nielssen, Præst i Hornum 1534. 193.

Jens Nielssen af Rebstrup se Viffert.

Jens Nielssen se Bøg.

Hr. Jens Nielssen, Vicarius i Viborg Kapitel 1543 ff. 1554 tillige Sognepræst i Røding, 1555 Prædicanter i Viborg 235. 236. 298. 315.

Hans Nielssens Efterleverske, Fru Maren Spendsdatter 1543. 233

Jens Nielssen, Sognepræst i Durnp og Provst i Gislum H. 1551, 1555. 299. 305.

Johannes se Nist.

Jens Olufsen af Bustrup. 366.

Johannes Olavi, Bøgmester i Viborg 1430. 346.

Jens Olofsen, Olsen (Kat) se Skriver.

Jens Ostridsøn (Adersøn), Væbner. 366.

Jes Ovesen (Væbner?) 1436. 346.

Jens se Oxen.

Hans, Jes, Jens se Pabbe, Pallissen, Palssen.

Johannes Patterszøn 1314. 10.

Jes Perssen i Ørægård, Yrizord, Øregordh 1461, 1471, 1477; 1488 Foged paa Vorde Birketing 46. 53. 63. 86. 88.

Jes Pederssen i Byghom 1464. 47.

Jens Pedersen, Raadmand i Viborg 1467. 352.

Jens Pederssen, Væbner, 1471. 52.

Jes Pederssen i Stenstrup 1480. 71.

Jens Pederssen i Skals 1540. 222.

Jes Perssen, Sognepræst i Viborg 1541. 18.

Hans Pederssen, Skolemester i Viborg 1574, Kannik og Læsemester 1590 79. 331.

Jens se Pors.

Jens Povlsen af Hornum 1422. 345.

Jens Pouellassen, Sognepræst i Sønderhaa 1494, Præst i Ore (Vor) Kloster 1506. 104. 126.

Jens se Quist.

Johannes scriptor, dominus, Præst i Viborg 1499. 115.

Johannes, Jens se Sefeld, Skarbenberg, Skieg, Skoffbo, Skredder, Skriver.

Jens Seuerenssen i Hiermindt og hans Medfølgere i Grevefejden. 205.

Jes Symenssen i Biærægraff 1454. 42.

Jens Simenssen, Borger i Viborg 1548. 264. (Jvfr. Jesper.)

Johannes Sterlingh, Korsbroder 1392. 18.

Jens Stissen, Præst i Fovlum, Tjele og Vinge, † 1559. 332 Jvfr. Stygge.

Jens Sørensen, Raadmand i Viborg 1503. 356.

Hans Thagessen (Taussen) 1526. 161-62. 167; Biskop i Ribe 1545 ff. 218. 293. 310. 311. 312.

Jes Tamassen af Dalsgaardh se Sefeld.

Jens Tommensen til Højris, Landsdommer i Nørrejylland, se Sehested.

Johannes Thorchylsøn 1348. 15.

Hans, Jens se Therssen, Tolder.

Jens Truelssen, Præst (i Asmild?), 1456. 349.

Hans se Wenck, Wisch.

Jes se Yttisson.

Jon, Joen, Jonesen, Jowenssen, Joffuensenn.

Jon se Bagge, Belther, Viffert.

Jon, Præst i Huidbjerg i Ty 1494. 104.

Jon Brassen, Præst i Louens 1544. 240.

- Jon Mattissøn i Østervelling 1546, 1547.  
250. 259.
- Jon Nielsen 1440. 346.
- Jon Petersen i Weddom 1452. 40.
- Jon Perssen, Gardian i Viborg 1474. 353.
- Jonessen se Andreas, Biørn.
- Jonesen, Petrus, 1320 11.
- Jowenssen, Peder, Borger i Tisted 1485. 81.
- Jouenssen, Christen, i Krarup ved Skive  
1556. 317.
- Joffuenssen, Nis, i Resen ved Skive 1556. 317.
- Jordebog, Viborg Biskoppers kort før  
Reformationen. 197-204.
- Jorddefærd, kgl. Forordning herom 1539.  
218.
- Jordsby paa Mors se Jørsboogard.
- Josef, Jøsephssøn.
- Josef Nielssen, Hr. Tamis Svans Lovhøring  
i Aars 1480 67
- Jøsephssen, Anders, i Vdherworn 1487. 85.
- Jøsephssen, Lass, i Løvel 1488. 87.
- Jost, Just, Justsen, Justesen.
- Jwst i Eyestrup 1511. 131.
- Jost Anderssen i Kvorning 1537. 210.
- Jost Jenssen i Løffel 1546. 252.
- Jost Lawrissen i Hyllebjerg 1520. 145.
- Jost Michelssen i Hammershøj 1555. 313.
- Jost Pederssen i Lee 1537. 210.
- Justesen se Hieronymus.
- Justsen, Niels, i Overlund 1556. 319.
- Justsen, Simen, i Brastedt 1533. 187.
- Jøtssen, Justsen, se Mogens.
- Jude, Juudtt.
- Cristiern Jude af Nargardh 1486. 81.
- Cristiern Jude, Væbner, Slotsfoged til Skan-  
derborg 1499. 111. (Samme som oven-  
staaende?)
- Jes Jwdhe i Hals paa Læsø 1486. 82.
- Peder Juudtt i Skive 1556. 317.
- Jens Juudtt i Skive 1556. 317.
- Jwl, Jwll, Jwel, Jull, Juel, Jywl.
- Yuar Jwl, af Vaaben 1438, 1442, 1459. 25.  
347. 350. 366.
- Hartwigh Jwll, Domprovst i Viborg 1461-80,  
1486 Biskop i Ribe. 46. 47. 53. 54. 56.  
57. 60. 62. 72. 82. 351. 352 353.
- Eler Jwel, Væbner 1471 52.
- Jep Jwel, Væbner 1471. 52.
- Jens Jwel, Sognepræst i Storvorde 1480. 69.
- Malte Jul, Væbner 1494. 103.
- Niels Jul af Aabjerg, Væbner 1495. 105.
- Peder Jwl i Ørum (til Strandet?) 1529. 174.
- Jens Jwel paa Fur 1532. 184. 185.
- Jens Jull i Bisleff 1533. 188.
- Marquord Jywl c. 1520. 202.
- Per og Seueren Jwl, Brødre (i Rødding?)  
c. 1520. 203.
- Oloff Juell paa Læsø 1538. 214.
- Axell Jwll til Villestrup 1537, 1539. 1540,  
Landsdommer i Nørrejylladd 1552 ff., Kan-  
tor i Viborg Don.kapitel 1558 ff., 49. 119.  
216. 221. 293. 299. 307. 324. 336. 360.  
362. 363.
- Iver Kiøldsøn (Jul), Domprovst i Ribe  
1543, 1552. 233. 288.
- Peder Jwll, Præst i Romlund 1546. 252.
- Peder Jull, Præst i Skive 1548-59. 263-64.  
268. 272. 315. 318. 337 ff.
- Kiøld Jwll, Mester, Læsøemester i Viborg  
1544, 1549; Superintendent 1549 ff.,  
1551 Superintendent og Kannik. 254.  
261. 263. 269. 272. 276-77. 277-78.  
280-83. 283. 284-85. 285. 291. 292-93.  
296. 301. 302-3. 308-9. 310. 311. 312.  
313. 314. 316. 319. 320. 324-27. 329.  
332. 333-34. 335-40. 362. 363. — Hans  
Segl. 272. 278. 340.
- Søren Kjeldsen Jull i Odsgaard, ovennævntes  
Søn. 362.
- Anna Kjeldsdatter Jull. 362. g. m.
- Mag Niels Sørensen Jul, Lektor i Viborg. 362.
- Jens Juel i Lille Vorde 1552. 292.
- Svend Jul i Testrup 1557. 323.
- Jens Jwll, Præst i Hem ved Skive 1559.  
337. (Jvfr. Jens Michilssen).
- Palle Jull til Strandet, Landsdommer 1562.  
1580. 119. 361.
- Iver Jul til Villestrup, Landsdom. 1599. 213.
- Niels Jul, Axel Juls S., † 1600. 363.
- Julernes Vaaben. 372. Jfr. Hartvig, Idhe.
- Julstrup Præstegaard i Buderup S., Hornum  
H. 189. 285.
- Jwng, Kniv 337. Se Magjwng.
- Junget S. og B., Nørre H., Salling. 40.  
41. — Præster 40. — Jungetgaard  
Hovedgaard. 177. 186. Jvfr. Skeel.
- Juramentum consanguineorum se  
Kjønsed.
- Jørgen, Georgius se Fris, Høg, Krabbe,  
Kruppen, Løvenbalk, Marsvin, Pindheth,  
Quitsov, Rosenkrantz, Rud, Sadolin,  
Samsing, Skinkel, Skriver.
- St. Jørgensgaard se Viborg.
- Jørgen Eblissen, Forstander for Testrup  
Hospital c. 1530. 321.
- Jørgen Lauriszin i Skals 1555. 313.

- Jørgen Pederssen, kgl. Rentemester 1543, 1545. 230. 247.
- Jørsboogard, Jordsby S. og B. paa Mors. 85.
- Kaalgaard. 60. 66-67. 129. 325. 326.  
Jvfr. Viborg.
- Kaary (Kári) se Kori.
- Kaart se Kort.
- Kaas, Kaass, Koos, Koss, Koess Hovedgaard, Lime S., Rødding H., Salling. 65. 154. 170. 175.
- Kaas, Kaass, Koos, Koess, Kaas-datter.
- Johannes Kaas 1425. 345. 366.
- Cristen Kaas 1442. 347. 366.
- Niels Koos, Ridder, Landsdommer i Nørrejylland 1471. 51. 366. Hans Brevkiste i Domkirken. 57.
- Bertil Koess, Væbner, 1471, 1493. 52. 97. 366.
- Thames Jenssen af Koos, Væbner 1479, 1480. 65. 72. 367.
- Jens Kaas i Staaber Kloster 1493, Væbner 1495. 97. 105. 367.
- Fru Abild Kaas. 367.
- Mogens Kaas. 366.
- Niels Kaas. 367
- Jørgen Kaas. 367.
- Erik Kaass, Mester, Kannik i Viborg 1501, 1507, 1510, Biskop 1513-20. 127. 130. 146. 147. 148. 204. 210. 356.
- Edele Kaas, g. m. Mogens Mogensen Hvide. 361.
- Mogens Koess (til Taarupgaard og Ørsløv-kloster), 1529 *velbyrdig Mand*, senere Mester, Kannik i Viborg, †1543. 174. 232-33. 288. — Hans Testament. 232-33. 288. — Bogsamling. 233. 288. — Hans Søstre se Kaasdatter, Spendsdatter.
- Biørn Kaas 1552. 288.
- Elne Kaasdatter, Mester Mogens Kaases Søster 1543. 233.
- Kabel Hovedgaard, Nørlem S., Skodborg H. 288.
- Kabel, Lyder, Ridder 1425. 345. 346.
- Kacker, Nis, i Taptrup 1491. 93.
- Kaldebek, se Niels.
- Kaldinge se Kolding.
- Kaldsbreve. 113-14. 128; kgl. 237-8; pavelige 146-48; jvfr. 113-14. — Sognemænds Kaldsbrev for en Præst. 332.
- Kalf, Jakob, (Væbner). 366.
- Kallundborg, Calingborg Slot. 36.
- Kalløø, Chaløø Slot. 105. 175. 333. 355. 357.
- Kalmar Slot. 32.
- Kanne, Jens, Foged paa Aalborghus 1436. 346.
- Kanniker se Aarhus, Børglum, Ribe, Viborg Domkapitel.
- Kannikefiskeriet ved Limfjorden se Viborg Domkapitel.
- Kanslere, kgl. 33. Se Magister Nicolaus, Niels Jenssen Kaldebeck, Johannes Sveno Bryms, Ove Bilde, Johan Friis.
- Rigens se Jacobus Johannis de Sandby, Johannes Ketilli, Jørgen Marsvin, Nicolaus Arnfeldt, Jørgen Quitzov, Anthonius Bryske.
- Kantor se Aarhus, Slesvig, Vidskøl, Viborg Domkapitel.
- Kanutus, Knudh, Knwdh, Knuth, Knut, Knud.
- St. Knud Konge. 347. 365.
- St. Knuds Gildeskraa. 28.
- Knud Mogensen, Konge. 365
- Kanutus, fordum Domprovst i Viborg (1238). 5. 7.
- Kanutus frater 1409. 21.
- Knudh, Biskop i Viborg 1453, 1478. 42. 45. 49. 50. 51. 54. 62. 111. 115. 299. 344. 348. 349. 350. 351. 352. 353.
- Knudt Abrahamszin, Pebling i Skive Skole 1559, hans Voldsags Behandling for verdslig Ret. 334-40.
- Knwt Anderssen, Borger i Viborg 1438. 26.
- Knud Anderssen, Tinghører i Fjends H. 1529. 174.
- Knud se Bonde, Brynild, Degn.
- Knut Esgissen i Weyby 1487. 83.
- Knud se Gyldenstjerne.
- Knut Jenssen i Loustrup, Væbner 1488. 86.
- Knut Jenssen i Ker 1488. 88.
- Hr. Knwdh Nielsen, Præst og vicarius i Viborg 1480, 1507? 1509 Kannik (Kantor). 67. 127. 357.
- Hr. Knud Nielsen i Aalbæk, Præst i Lime 1554. 297.
- Knud Pedersen i Lyngby, Herredsfoged i Hellum H. 1490. 355.
- Knud se Reventlov.
- Knwdh, Raadmand og Borgmester i Viborg 1476-93, se Skredder.
- Knudh se Yttsen.
- Kapellaner 133. 140. 218. 298. 299.
- Capellandom. 133.



- Kapellør i Nibe. 168; i Viborg. 170; i Næs (Lindenberg). 357. Jvfr. Viborg Domkirke, Læsø.
- Kappe, kostbar, skjænket til Marie Kloster i Viborg. 1-2.
- Kardinaler. 148.
- Karen, Kathrine se Catarina.
- Karolus, frater, Munk i Vidskøl 1221. 5.
- Kaste Skov se Caste skov.
- Kastrup Hovedgaard, Testrup S., Rinds H. 366.
- Kat, Arild, 1442. 354. Jvfr. Skat, Skrivere.
- Katballe By, Lysgaard S. og H. 208.
- Katmose paa Viborg Mark. 121.
- Katwad Møllested, Aars H. og S. 132.
- Kedelsmed, Las, Raadmand i Viborg 1523, 1527. 359.
- Keisse, Spande, Stiger og andre Brandredskaber. 124. Brandhager? Keis, \*en liden Stok med Jernspids paa Enden (Molb. Dial. Lex.); jvfr. norsk keis, Krumning, Krog (Aasen).
- Kejsere se Frederik (Barbarossa). — Kejsertlige Love om Skolepersoners Fritagelse for verdslige Domstole, paabe- raabte efter Reformationen. 305. 337-40. — Fred med Kejseren se Spejr. — De kejsertliges Fejde se Fejde. — Jvfr. Notarer
- Keldall, Kjeldalsgaarde, Ejdrup S., Aars H. 132.
- Kelderup, Kjellerup Hovedgaard, Svenstrup S., Onsild H. 223.
- Keldgaard, Fleskum H. 292. 3: Kilde- gaarde, Gudum S.?
- Keleberegh. 207. Kjeldbjerg Gaard, Brøn- dum S., Høllum H.?
- Kelle lyæ, kelelie, Kjedelleje, Leje og Afgifter af Saltkjedel paa Læsø 142. 214. Jvfr. Saltkjedel og Læsø
- Ker, Skals S., Rinds H.? 88.
- Ketillus, Kjeld, Keld, Keyl, Keel, Kyel, Kiøldsen, Chilianus. (oldn. Ketill).
- St. Kjeld (Chetillus, Ketillus). 343. 362. 365.
- St. Kjelds Marked i Viborg. 28. — Sjæle- messer for Sancti Ketilli Alter i Viborg Domkirke. 63. 362. 365. — St. Kjelds Gaard i Viborg (jvfr. Viborg By). 130. 359. — St. Kjelds Gilde. 356. — St. Kjelds Ark og Kapel. 362. 365.
- Ketillus, fordum Domprovst i Viborg. 1221. 4.
- Kjeld se Bunde, Digsmed.
- Kjeld Furbo paa Fur 1532. 184.
- Kjeld Jenssen, Præst til Gunderup og Provst i Fleskum H. 1547, 1550. 257. 277.
- Chilianus Julius se Kjeld Juel.
- Kjeld Kiømmensen i Brøndum 1490, 1530. 355. 359.
- Hr. Kjeld Oluffssen, Kannik i Viborg 1518-1554, 1552 Domkirkens Værge 142. 152. 160. 236. 253. 266. 283. 288. 298
- Mester Keld Owssen, Ovesen, Kantor i Viborg 1475, 1490, 1492, 1493, 1503. 60. 92. 96. 101. 122. 356. — Mester Kjeld Ærkedegn 1476. 353.
- Kjeld Pederssens Gaard i Viborg 1494. 103.
- Kjeld se Skrifer, Ulf.
- Kjeld Svendsen, Præst i Kongslev 1490. 355.
- Kjeld Woenssen i Guldagher 1447, 1452. 36. 40.
- Kjeld Ørn i Barnlæt 1466. 49.
- Kjeldssen, se Bent, Jver (Jul), Johannes Ketill, Vogn.
- Kid, Peder, af Jørsboogard 1487. 85.
- Kilder se Gudkjelde, Blekialde, (Nør)-Bæk.
- Kildegaarde, Gudum S., se Keldgaard.
- Kirker og deres Eienomme. 1. 3. 5. 6-7. 14. 16. 18. 20. 21-22. 24. 25. 26. 35. 36-37. 40. 41. 43-44. 45. 49. 50. 51. 60. 67. 69. 71. 77-78. 80. 81. 84. 88. 90. 91. 100. 101. 103. 107. 114. 118. 128. 129. 131-33. 135. 140. 141-42. 144. 153-54. 157. 158. 159-60. 161. 166. 167. 168. 170. 172. 175. 178. 179. 182. 187-89. 189-91. 195. 196. 197-203. 205. 206. 207. 208-9. 210. 211. 218. 220. 226. 232. 236. 237. 238. 239. 240. 242. 242. 249. 250. 256. 258. 259. 262. 271. 172-74. 277. 278. 280. 281. 284. 285. 290. 292. 293. 298. 314. 321-22. 324. 330. 342. 345. 347. 348. — Kirkers Bygning. 16. (Jvfr. Læsø, Viborg). — Kirkeindvielser. 18. 19. 25. — Aftadsbreve givne Kirker. 16. — Messer afholdte i Kirker. 22. 55. 158. 177. 182. 187. 192. 196. 255. 269. 271. — Bispens Indtægter af Kirkerne. 237. 240. 272. 292. (Jvfr. Læsø). — Domme og lignende Forsamlinger i Kirker. 40-41. 50. 51. 140-41. 314. — Band- buller og kgl. Forordninger opslaas paa Kirkedørene. 153-154. 316. — Kirkers Nedlæggelse 178. — Kirkebøger. 263. 324. — Kirkefred 263. 324. — Kirke- gaarde (cimeteria). 16. 19. 60. 65. 88. 90. 130. 140. 159. 161. 167. 239. 260. 264. 277. 346. — Processioner om Kirke-



gaarde. 16. Indvielse. 19. 25; Græsningen tilfalder Præsten. 277-78. — Kirkegaarde (ø: Gaarde tilhørende Kirker). 78. 117-18. 132-33. 168. 172. 251. — Kirkegang (Kvindes). 218. — Kirkegjæsteriet over Hald Len tillægges Superintendenten i Viborg. 330. (Jvfr. Gjæsteri). — Kirkekorn. 187. 195. (Jvfr. Tiende). — Kirkeloven. 57. 264. 268. 269. 271. 276. 305. 315; Kirkens Dom. 103. 115. 153-54. 158. 160. — Kirkemænd, gilde og gjæve, Præster og Kirkemænd, se Præster. — Kirkeordinansen. 41. 236. 238. 255. 261-62. 318. 320. 330. 332. — Kirkeregnskaber, Regnskabspenge. 321. 359. — Kirkespong. 188. 198. — Kirkevin og Oblater. 208. (Vingods). — Kirkeværge. 129. 153. 195. 206. 218. 277-79. 288. 290. 359: Jvfr. de enkelte Sogne.

Kirkebæk ved Viborg Mark. 112

Kirkebæk By, Romlund S., Nørlyng H. 144.

Kirkeskov ved Hersom, Rinds H. 263.

Kirketerp, Kyrkiterp, Kirketorp By, Hørby S., Hindsted H. 71.

Kirketerp, (Kirketorp) Præstegaard, Veggerby S., Hornum H. 187-88. 198. Herved \*gamle kirkeispong\*. 188.

Kirstine, Kirsten se Cristina.

Kirt, Jep, af Lynderup, 1416, 1424, 344. 345. — , Palle, Væbner, 1492. 94.

Kistrup, Løvel S., Nørlyng H. 253.

Kjeld se Ketillus.

Kjeldalgaarde se Keldall.

Kjeldbjerggaard se Kelebergeh.

Kjeldher, kelder, Bispenses \*aabne Kjælder\*, om en biskoppelig Sædegaard. 237. 240. Jvfr. Kjælderting i Kr. 2dens gejstl. Lov Kap. 19, Rosenv. Gl. dske. Loye IV, 10 med Anmærkning S. 513.

Kiellinghøll, Hjermind S., Middelsom H. 182.

Kielstrop B., Ove S., Hindsted H. 40.

Kiemeler, Kæmner (se Viborg By).

Kiemtrup, Kyemtrup Mark, Grynderup S., Gislum H. 231.

Kiørgaard Hovedgaard, Hundrup S., Gjerding H. 233.

Kierlingbere Hovedgaard, nu Avlsgaarden Kjellingbjerggaard, Sønder Kongerslev S., Høllum H. 101. 102.

Kiøropgaard, Hem S., Hindborg H.? 249.

Kiær, Kjærgaarde i Navtrop S., Harre H. 58.

Kjær se Ker.

Kjærebrevf, Brev, hvorved en Klage, Kjære, indbringes for Ting. 208.

Kjætteri, Blodskam, Straf herfor, Bøder og Baal. 128. 282.

Kjøbenhavns Slot. 51. 55. 56. 64. 77. 107. 109. 119. 123. 138. 143. 149. 155. 157. 174. 181. 221. 222. 234. 310. 311. 316. 320. 342.

— By. 82. 105. 179. 184. 187. 197. 309. 310-11. 312. 333. — Raadhuset. 82. 105. — Helligaands Kloster. 292. — Bispegaarden. 310. — Den høje Skole (Universitetet). 261. 305. 308-9. Universitetsmatriklen. 309. — Vor Fieue Skole. 309? — Herredage i Kjøbenhavn. 114-15. 157 (1524). 160 (1525). 187 (1533). 197. 206 (Rigsdagen 1536). — Superintendenterens Synode 1555. 310-11. 312.

Kjøbmand, Jes i Ovstrup 1501. 117.

— , Nis i Almynd c. 1520. 203.

Kjøbmænd, udenlandske. 70. 156. 251. 301. — Kjøbmandsrejser. 122. 125. 127-28. 145-46. 156. 165. 228. 251. — Jvfr. Markeder, Læsø, Viborg By.

Kjøbstæder i Almindelighed. 45. 52. 107. 122. 145-46. 155-57. 206. 221. 222. 227-29. 239. 251. 261. 262. 264. 268. 301. 302. — Befæstning. 107. — Ildebrande. 107. 167. — Sandemændstog. 122. — Ordinanser for Kjøbstæderne. 155-57. 227. 29. 251. 301. — Rustninger. 156. — Skolevæsen. 220. 221. 261-62. 264. 268. — Forandringer i Kjøbstædernes Privilegier stilles i Udsigt (1540). 222. — Borgmestere, Raad og Kongens Foged maa ikke befatte sig med Skolepersoner, uden at de have begaaet Manddrab eller andre grove Forseelser. 305. — Se Aalborg, Aarhus, (Bahus), Flensborg, Grenaa, Haderslev, Halmstad, Hobro, Horsens, Kallundborg, Kjøbenhavn, Kolding, Kongensbak, Landskrone, Lund, Lyon, (Læsø), Løgstør, Mariager, Nibe, Nyborg, Nykjøbing (paa Mors), Odense, Oslo, Randers, Ribe, Rom, Roskilde, Slagelse, Slesvig (Gottorp), Sorø, Skive, Speyr, Søby, Søborg, Tisted, Tønder, Varberg, Vejle, (Vestervig), Viborg.

Kiøg, Jens, Borger i Nykjøbing 1507. 128.

Kiølby, Kiølbygaard, Farstrup S., Slet H. 202. 354. 366. 367.

- Kiølsingh, Kylsæn, Kylsen, Kølsen, Kølsing, Kjølsing (Kiølsen) B., Vorde S., Nørlyng H. 46-47. 53. 83. 96. 110. 116. 144. 176. 253. — Kylsæn feristedt, Kjølsing Færgested. 46-47. 53. 265. — Kjølsing Kjær. 266. — Kylsen landh. 47. (Jvfr. Kolls landh). — Fiskeri. 53. 110. 176. 266.
- Klændi, Chresthen, Borger i Skive 1539. 217.
- Kjønsed (juramentum consanguineorum). 23; fæddet af Bishop og Bygdemænd. 128. Kjønssævn. 57. Jvfr. Neffn, Kjønsed.
- Klarup S. og B., Fleskum H. 69. — Præster. 69. — Klarup Gaard. 291. 344-45.
- Klavus se Nicolaus.
- Klavsholm se Clawsholm.
- Klejtrup S., Sø, Mark og Aa, Rinds H. 345.
- Klemen, Klemens se Clemen.
- Klemmebrevene, Forberedelser hertil 1554. 302. — Klemmebrevet for Viborg Stift. 310.
- Klestrup, Klæstrup, Vokslev S., Hornum H. 168.
- Klimp, Jens, i Strandhøt 1493. 100. — , Seueren, Borger i Viborg 1550, 1552. 278-79. 287.
- Klinker, Seueren af Kongsbak 1485. 81.
- Klippinge (Kristiern 2den). 156.
- Klitgaard i Byrum Sogn paa Læsø, Kapitlets Fogedgaard, se Læsø.
- Klokker. Ringning med Klokkerne ved Toftemarked i Viborg. 146. — Kirkeklokker. 170.
- Klostre. 59. 64. 78. 126. 221. 277. 326. 327. 343. 344. 345. 348. 349. 352. 353. 356. 359. 360. 361. 362. 363. — Klosters Jord paa Grynderup Mark, Salling. 59 (sammesteds: wor frøz bol). — Introitus i Kloster. 126. 353. — Hvorledes der skal forholdes med de Sogne, som ligge under Klostrene. 220. — Se Aalborg, Andvorskov, Asmild, Dueholm, Esrom, Glænstrup (Nørre), Grinderslev, Horsens, Kjøbenhavn, Mariager, Ore, (Vor), Randers, Sebber, Sor, Stubber, Vestervig, Viborg, Vidskøl, Ø, Øm, Ørslev.
- Klæde fra London og Leyden. 233.
- Klørup, Klørupgaard, Tanum S., Sønderlyng H. 93.
- Knapssen se Petrus.
- Knapsweg ved Østervelling By, Middelsom H. 183.
- Kneffuel, Seueren, (Borger i Viborg), 1548 Tinghører paa Vorde Birketing. 264.
- Kniffwe Røggel, Knyffrogell paa Ravnkilde Mark. 118. 133.
- Knud se Kauutus.
- Knws, Knos, lille Høj eller Forhøjning i Jordsmonet. Isl. hnauss, Grønsvær, Jordklump. 135.
- Koch.
- Jens Koch i Beg 1517. 140; i Sønderbeg 1537. 210.
- Niels Koch i Sønderbeg 1537. 210.
- Kodallund. 16. Hvirring S., Nim H.?
- Koes, Koos, se Kaas.
- Koghereiff ved Læsø. 81.
- Kolby se Kølby.
- Koldbæk, Nørlyng H., ved Viborg Mark. 112. 215. 247.
- Kolding, Kaldinge, Koldinge By. 23. 33. 45. 66. 255. 344. Præst. 344. Superintendenternes Møde her Decbr. 1558 (329-331). 334.
- Koldinghus. 248. 258. 269. 293. 296. 301. 329. 331. Lensmænd se Iver Krabbe.
- Kolle, Johannes, 1425. 345.
- Kolling, Anders og Nis, i Gunderop S., paa Kuri Toft. 1433. 78.
- Kollerup se Culdorp.
- Kolls land ved Limfjorden. 87. Jvfr. Kvols, Kjølising.
- Kongens (og Rigsraadets) Bestemmelser og Domme. 2. 3. 5. 6. 7-8. 9. 12. 13. 17. 19. 20. 23. 27-30. 30. 31. 32. 35. 38. 42. 45. 47. 48. 52. 62. 64. 66. 79. 87. 89. 91. 93. 95. 96. 98 99. 102-3. 105-6. 107-9. 110. 112. 116. 118. 119-21. 122. 123-25. 126. 128. 130. 134. 136. 137-38. 139. 142. 148. 149. 150. 151. 152. 154. 155-57. 157-58. 158 59. 161. 162-63. 164. 165. 166. 168. 170. 171. 172. 173. 174. 176. 178. 179. 182. 187. 191. 195. 197. 206. 209. 211. 213. 214. 216. 218. 219-21. 221-22. 225. 227. 229. 230. 234. 236. 238. 241. 242. 243 ff. 249. 250. 254. 255. 258. 259. 261. 262. 264. 266. 267. 268. 269. 273. 274. 275. 276. 279. 280. 281. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292-93. 294. 296. 300. 301. 302. 303. 305. 306. 311. 315. 316. 320. 322. 325. 326-27. 328-29. 330. 331. 341. 343. 345. 347. 348. 351. 356. 364 ff. — Kgl. Retterting. 13. 17. 19. 48. 54.

55. 62. 66. 79-80. 82. 95. 98-99. 105. 108. 110. 130. 175. 227-29. 279. 280. 286. 288. 360. 361. 362-63. — Kgl. Rettigheder tilstaaede Viborg Kapitel se Privilegier under Kapitel og By. — Kongens Rettigheder i Viborg By. 27-30. 31-32. (Jvfr. Viborg By). — Kgl. Embedsmænd se Drost, Kansler, Marsk, Foged, (under Viborg By, Skive). — Kgl. Kapellaner. 15. (Jvfr. Hans Taussen, Nibe). — Kongekroning, nødvendig for den fulde Udøvelse af Kongemagten. 157. — Kongens Grund paa Læsø. 82. — Kongeskatter se Skat. — Messer over Konger i Viborg Domkirke. 364 ff.
- Kongensbäck Kjøbstad i Hälland, Borgere herfra paa Læsø. 81. 82. 100.
- Kongislev, Kongslev, Nørre Kongerslev S., Helligum H., Præster her. 355.
- Konningsloff qwystdrobe paa Markeskjeldet mellem Gudomholm og Mov Sogn, Fleskum H. 150.
- Koor, Choret i Viborg Domkirke. 57. Se Viborg Domkirke.
- Kori, Kaary, (Kári).
- Pæder Kori i Yrigardh (Øregaard) 1461, 1477. 46. 63. (Jvfr. Jes Pederssen).
- Nis Kaary i Vordhe 1488. 87.
- Anders Kori i Kirkybeck 1518. 144.
- Korningh, Kvorning B. og S., Sønderlyng H. se Kworning.
- Kors se Skaarup Kors; jvfr. Læsø. — Hellig Kors, Kapeller eller Aitre indviede til, se Skjörping, Viborg Domkirke.
- Korsbrødre (cruciferi). 18. 36. 57. jvfr. Cristiern Eskildssen, Cristiern Matthissen, Johannes Sterling, Peder Stygge (?)
- Korsbrødreenge i Ravnstrup S. Nørlyng H. 46.
- Korsbrødrengaarde se Viborg, Horsens. Korsgaard se Viborg.
- Kort, Kaart, Kortssen.
- Kort Pederssen i Byrum paa Læsø 1524. 159.
- Lauritz Kortssen smsts. 1524. 159.
- Las Kaart smsts. 1540. 219.
- Kortrup Hovedgaard, Kvotrupgaarde, Hem S., Onsilid H. 354.
- Kortrup, Jes, i Kjølasing 1488. 87.
- Lass 1488. 88.
- Kosted, Kvodsted B., Taarup S., Fjends H. 174.
- Kowads Møllested, Svendstrup S. (?), Hornum H. 189.
- Kraagh, se Nicholas.
- Kraasz, Jens, Kannik i Viborg 1507. 357.
- Krabbe, Krab, Krappe.
- Hr. Jens Michillsøn, Ridder paa Fur, før 1410. 21.
- Fru Maren, Hr. Jens Michillsons Datter, til Lundegaard paa Fur 1410. 21. 366. Hendes Datter Bodild. 366.
- Niels Krabbe af Nessum, Ridder 1410, 1425, 1432. 22. 270. 345. 366.
- Cristiern Krabbe, Landstingshører i Viborg 1445, 1471, Kongens Foged i Viborg 1448. 33. 35. 38. 52.
- Cristiern Krabbe, Væbner 1473. 56. 224. (samme som foregaaende?)
- Morten Krappe, af Vaaben, af Nesomgaard 1442, 1445, 1453, 1471, 1472. 34. 41. 52. 56. 347. 366.
- Mogens Krabbe, Væbner 1472. 224. (Morten?), af Bustrup. 366.
- Niels Krabbe af Tandrup, Væbner 1493. 1494. 97. 104. 126.
- Dr. Morten Krabbe, Ærkedegn i Aarhus 1516. 139.
- Magister Morten Krabbe, fuldmyndig Commissarius i Børglum Bispedømme 1517. 140.
- Jørgen Krabbe i Præstegaard paa Fur, Foged 1531, 1532, 1536. 177. 178. 184. 185. 196.
- Glob (Lukas) Krabbe paa Østergaard 1532. 186.
- Grauers Krabbe paa Fur 1532. 185.
- Iwer Krabbe (til Østergaard) 1532, Lensmand paa Kolding 1547 ff. 185-86. 255. 257. 269. 271. 293. 300.
- Tyge Krabbe, D. R. Marsk, hans Optegnelser fra Viborg Domkirke. 364.
- Erik Krabbe til Bustrup 1547, 1549. 257. 268.
- Fru Anne Krabbe til Stenalt, † 1590, hendes Optegnelser. 364.
- Erik Krabbe. 364.
- Peder Krabbe af Skovsgaard. 366.
- Kragelund se Nicolaus Jenssen.
- Krejbjerg (Kreybere) B. og S., Rødding H., Salling. 95. Krejberegard Hovedgaard. 95. — Birk. 347.
- Krige se Fejder. — Krigsfolks Udrustning 1518. 142. 1524. 156. 1531. 179. 1532. 181. 1535. 195. 1538. 214. — Mark krigis. 248 — Krigshandel i Tyskland 1554. 300.
- Kringeltoft ved Vejrum Tingsted, Hjerm Herred 108.

Kristiern, Kristian, Kristen, Kristoffer se Cristiern osv.  
 Krogager paa Ravnkilde Mark. Aars H. 133.  
 Krognos se Else. Jfr. Peder Stigsen.  
 Krogsgaard Hovedgaard, Tjæreborg S., Skads H. 233. 286.  
 Krøgstруп By, Vester Hornum S., Aars H. 67. 131. 132. 227.  
 Krop, Las, i Rødding. 203.  
 Krumpen, Krompen.  
 Jørgen Krumpen af Skøtrup (saaledes bør læses for Støtrup) Væbner 1480, 1495. 72. 105.  
 Jakob Krumpen, Ærkedegn i Viborg 1519. 358.  
 Stiigo (Styge) Krumpen, Biskop i Børglum 1523 ff. 153-54. 158. 160. Forstander paa Asmild 1550. 362. Hans Segl 154.  
 Otte (Otto) Krumpen, Ridder, Lensmand paa Hald og Stiftslensmand i Viborg Stift 1545 ff. 247. 250. 253. Rigsraad 1549. 269. 274. 277. 286. 1554 Marsk 302. 362. til Skøtterup 1554. 303.  
 Krussze, Crusæ, Kruse.  
 Johannes Crusæ (Væbner) 1592, 1416. 18. 344.  
 Cristofer Krussze til Vingegaard 1529. 170.  
 Peder Krusze til Kelderup 1541, til Balle og Landsdommer i Nørrejylland 1562. 119. 223  
 Kud, Nicolaus, clericus Burglanensis dioecesis, Præst i Oddense (Vodens) 1490. 114.  
 Kwdaal, Kwdall.  
 Severen, i Høffslæ 1493. 100.  
 Michael, Præst i Viborg 1499. 116.  
 Kuols B og S., Fjends H. 265. Jvfr. Kolls.  
 Kvodsted se Kusted.  
 Kvostrupgaard se Kørtrup  
 Kundrup, Gislum (eller Rinds?), H. 212.  
 Kvernbæk, Kvie, Kvist, Kværnsæde se Q.  
 Kworning, Korning B. og S., Sønderlyng H. 39. 169. 210. 211. — Præster. 39.  
 Kuri ved Fjelrof (Fjellerad) By, Gunderup S., Fleskum H. 78.  
 Kyemtrup se Kjemtrup.  
 Kylsen, Kylsæn se Kielsing.  
 Kvelstrup Hovedgaard, Tved S., Mols H. 354.  
 Kyrt se Kirt.  
 Kyø, Ky, Kiø Hovedgaard, Aistrup S., Slet H. 97. 106.

Kæmner se Viborg.  
 Køfflind, Las, i Brandstrup eller Rind 1537. 210.  
 Kølby se Kjelby.  
 Laanum se Lanum.  
 Laas, Breve til Laus. 191-92.  
 Laastrup se Lovstrop.  
 Lag, lagboden, lawdag, lauffthid-dags, i lageliide, lagheffd, lageheffd, lawheffd, lauheffd, lagheffdshøring, lagweri se under Lov.  
 Lagho, Lage, Lauo, Laghæ, Lawe, Lauge.  
 Lagho Akiszen, Kongens Marsk 1314. 10.  
 Lauo, Lawe, Laghæ, Biskop i Viborg 1398, 1430, se Glob.  
 Hr. Lawe Jenssen, Præst ved Viborg Domkirke 1473. 57.  
 Lago, Sognepræst (curatus) ved St. Peders Kirke i Viborg 1499. 115. Samme som foregaaende?  
 Lago Michilssen i Farsø c. 1520. 200.  
 Lagesen se Axel (Brok).  
 Landflygtig. Sætte Vissing for sig, at han ej skal blive landflygtig (ø: forlade Landet Læsø). 128.  
 Landgangs-Penninge, gode. 345.  
 Landabymarkeder, Handel i Landsbyer. 301. (Jvfr. under Viborg By).  
 Landsdommere se Viborg Landsting.  
 Landsknægtehold 1537. 341. Jvfr. Rustninger,  
 Landskrone, Landdtzkronne Slot og Lensmænd. 327.  
 — By, flere Personer brændte her for Blodskam c. 1550. 282.  
 Landsloven. 57. 99. 101. 110. Jvfr. Lov.  
 Landsretten at være brodig eller skyldig under landzretthen. 308.  
 Landsting, Landstingsdomme, Landstingshørere osv. se under Viborg.  
 Landting Hovedgaard se Langtind.  
 Langh, Longh, Lange.  
 Johannes Iwari, Jens Iversen, archidiaconus Arhusiensis 1447, Biskop i Aarhus 1477. 36. 61. 354.  
 Fru ... Iversdatter, g. m. Landsdommer Oluf Mortensen 1478 ff. 354.  
 Fru Gjertrud Iversdatter, g. m. Niels Kristensen Tornekrans 1428. 354. 366.  
 Peder Longh (i Nesom) 1468. 50.

- Mattis Langh, Magister, Superintendent i Aarhus Stift 1539, 1555, † før 1559. 218 310. 312. 333.
- Niels Lange til Kiergaard 1543. 1552. 233. 288.
- Fru Anne Lange til Vellumgaard 1549. 268. Jvfr. Anne.
- Langbien Tige c. 1500. 201.
- Langdal, Longdall By i Blære S., Aars H. 132.
- Langmose ved Viborg. 112. 113.
- Langtind, Landting Hvdg., Ejsing S., Ginding H. 366.
- Langhweylæ, Langweyle, Longh Wedæl, Longwedel, Langwedell, Languedill Aa paa Grænsen af Rinds og Nørlyng Herreder med Udløb i Limfjorden. 43. 47. 53. 224. 313. — L. Bro 43. 47. — Kjær. 176. — Jvfr. Kiølsen, Skals, Woosgarde, Kannikefiskeri.
- Lannum, Laanum B., Smøllerup S., Fjends H. 274.
- Laurencius, Laurentius, Laurens, Lauritz, Lauris, Lars, Lass, Las, Lasse; Lassen, Lawssen.
- St. Lauritz Lykke ved Viborg. 121.
- Laurentius, kath. Biskop i Viborg. 343.
- Laurentius, Raadmand i Viborg, 1480. 75. Rask? Se dette Navn og Lass Jeibssen.
- Hr. Lauritz, Præst i Veyby 1549, tidligere Skriver paa Spøtrup og Præst til flere tilliggende Kirker. 272. Jvfr. Lauritz Jenssen, Official paa Hald.
- Hr. Lauritz i Hornum, se Lauritz Jenssen.
- Lauritz Andherssen, Sognepræst i Dwrup 1480. 69.
- Lauritz Andersen, Præst, 1497 Prior i Sebber Kloster. 356.
- Las Anderssen, Sandemand i Skive 1559. 334.
- Laurentius Bartholomei, Superintendent i Aarhus, 1559. 333-34.
- Lauris, Las se Badskier, Balle, Bassi, Brad, Brøsen, Bunde, Butz.
- Las Christenssen i Hallom 1461. 45.
- Las se Dan, Degn.
- Laurids Eriksen, Sognepræst i Tisted, Gislum H. 1551. 299.
- Laurencius, Lauritz, Las se Glob, Gied, Graffueløff, Grauerssen.
- Las se Harbo, Hvass, Hwid.
- Lass Jeibssen, Raadmand i Viborg 1450, 1456. Landstingshører 1454. 42. 348. 350. Jvfr. Rask og Laurentius ovenfor.
- Laurens Jenssen, Præst 1438. 25.
- Las Jenssen, Foged i Hellum H. 1483. 77.
- Las Johanssen af Syøgaard, Væbner, 1487. 85.
- Laurens, Lawriis Jennssen, Præst i Østervelling 1526, 1532. 161. 181. 183.
- Lauritz Jenssen, Official paa Hald 1535. 194.
- Lauris Jenssen, Præst i Hornum, † c. 1544. 287. 240. (Samme som den foregaaende? Jvfr. Hr. Lauritz i Veyby).
- Laurentius Jonæ, armiger, 1453. 348.
- Las se Josefssen.
- Las Knudtzen i Gierding, Sandemand i Hellum H. 1547. 256.
- Lauritz, Las, Lars se Kjeldsmed, Kortssen, Kort, Kortrop, Krop, Køffind.
- Laurentius, Las se Levenov (Lunov), Lyngh.
- Las se Maltesen.
- Las Matthiessen 1436. 346.
- Las Matisen i Pederstrup 1471. 53.
- Laurits Matzzin, Slotsfoged paa Skivehus 1559. 334. 335.
- Las Michilssen i Byrom paa Læsø, Raadmand 1521, 1522. 151. 152. Foged paa Læsø Ting 1540. 219.
- Las Mogensen, Væbner, se Løvenbalk.
- Las Nielssen, Borger i Nykjøbing 1485. 80. 81. 82. Jvfr. Las Sudher.
- Las Nielssen i Bordsgaard 1493. 100.
- Hr. Lauritz Nielsen, Provst og Prior ved Helligaandshus i Randers og Ordensvikar 1507. 357.
- Lauriss Nielssen, Sognepræst i Brøndum i Salling 1545. 242.
- Lars Nielsen af Reffsnes 1543, se Seefeld.
- Laurentius Nicolai, Superintendent i Vendsyssel 1553. 310. 312. 363.
- Lasse Olafssen paa Læsø 1457. 44.
- Las Oussen, Væbner, i Ingestrup 1480. 73.
- Las se Palssen, Pallissen.
- Las Pederssen, Tinghører paa Læsø Birketing 1507; Indbygger paa Læsø 1517. 126. 127. 140.
- Las Pederssen i Goosdall, Kannik Jakob Hansens Tjener (Fæster), 1546. 253.
- Las Pederssen i Guding, Kapitlets Foged paa Gudingholm 1549. 266-67.
- Laurids Pederssen i Ørum, Provst i Sønderlyng H. 1576. 260.
- Lauris se Pusel, Rask, Rogh, Rostrup, Røe (Rød).
- Laurentius, Las se Skatheland, Skeel, Sudher.
- Las Skipper paa Læsø 1485. 80. 81.

- Lauritz Søfrensen, Præst i Ejersløf paa Mors 1491. 355.
- Lavrids Thomesen 1425, Ridder og Landsdommer 1436, 1453, 1473 (?) 345. 346. 349. 353. (Vestennie?) (Indledn. XLII).
- Lasse Tammessen i Romdrup 1480. 69.
- Laurencius Tychonis, Raadmand i Viborg (?), 1410. 23.
- Lassen, Anders, i Hjeremind 1532, Foged i Middelsom H. 1537. 182. 209.
- Lassen, Erik, i Bjering, Foged i Middelsom H. 1532. 181. 182. (Jvfr. Samlinger til jydsk Hist. og Tøpogr. II, 357<sup>a</sup>, 379).
- Lassen, Peder, i Brandstrup 1532, 1537. 182. 210.
- Lassen, Peder, Borger i Viborg, g. m. Niels Klementsens Datter Anne. 357. Jvfr. Trane.
- Lassen, Lawritzen, Lawssen se Ebbe, Michel, Peder.
- Lawe, Lauo, Lauge se Lagho.
- Lawheffd se under Lov.
- Laxman, Povl, Rigshofmester 1496. 107.
- Laxmand, Cristiern, i Pederstrup c. 1520, 204.
- Lectores theologiæ, Læsemestre, se Viborg Domkapitel.
- Ledh, 59. Vej? (isl. leid, Led) •Jen aggher næst synnen wedh Peder Jerigsøns, som lober endhe paa ledh•.
- Leding (expeditio). 5. 6. 8. — Ledingsjord solgt og afhændet. 100. Jvfr. Pabis Jord. — Ledingspenge (denarii expeditionales). 27.
- Ledisk, Klæde fra Leyden. 233.
- Ledosia, Lødese Kjøbstad. 31.
- Lee, Lye e, S. og B., Middelsom H. 181. 210.
- Leem, Lem S. og B., Rødding H., Salling. 83.
- Leemfiærdh, Lemfiærdh se Limfjorden.
- Leky, Jens, Raadmand i Viborg 1536. 360.
- Leo X, Pave 147-48. 358.
- Lerbæk Hovedgaard. 355.
- Leshø, Lesø, Lessø, Lessiø se Læsø.
- Letaniæ, deres Indretning ved almindelige Bedefester. 280-83. — Luthers, oversatte paa Dansk. 282.
- Leyden se ledisk.
- Levenov, Lunov, Luno.
- Las Levenov til Klarupgaard, g. m. Inger Pedersdatter 1422, 1436, 1480. 344-45. 346. 355.
- Jaspar Luno, Væbner, 1488, 1495. 86. 105.
- Levring se Løfring.
- Libert, Libbert se Lybert.
- Lidherssen se Lyder.
- Liægardh, Liegaard, Estvad S., Ginding H., Ribe Stift. 83.
- Liehion, Lejefolk, Tyende, maa efter Loven revses med Vaand eller Stav, naar Lemmer ej sønderlaas. 308.
- Liffersen, Mauris, i Svendstrup c. 1520. 199. Jvfr. Lybert.
- Lille, Littlæ.
- Aage Litlæ se Aco Parvus.
- Littlæ, Sono, i Hundborgh, før 1348. 15.
- Little, Pether, i Rorbæc 1447. 37.
- Lille, Peder, paa Læsø 1522, 1524. 152. 159.
- Limbek, Niels (Claus), Kongens Marsk 1355 17. (Indledn. S. XLI).
- , Johan, Ridd. 350-51.
- Lime, 308. Flertal af lim (oldn. limr), Lem. I Overskriften over Brevet er det forvexlet med lime (oldn. limi), Kost.
- Lime, S. og B., Rødding H., Salling. 272. 297-98. Præster, Præstegaard (Jvfr. Sønderhede). 272. 297-98. — Lime Præbende. 297-98.
- Limfjorden, Leemfiærdh, Lemfiærdh. Fiskeri her, Bestemmelser og Vedtægter herom. 43. 52. 54. 55. 56. 85-89. Smign. Kannikefiskeri (under Viborg Domkapitel).
- Lindenberg se Ness.
- Linderup, Lynderup, se Lønnerup.
- Lindom, Linnom, Lyndom, Lynnum, Lindum S. og B., Nørlyng H. 53. 86-87. 111. 176.
- Linduid, Lindved Hovedgaard, Stenløse S. Odense H. 108. 130.
- Lisbjerg Herred. 348.
- Liængh se Lyngh.
- Loens, Loennis, Louns, Lovns S. og B., Gislum H. 191. 201. (203). 240. — Præster. 240. — Præstegaarden. 191. 201. (203). 241. — Jvfr. Egeborris Jord, Offuenskoff, Løngdalsskoff.
- Loffue, then l. iord, som ligger til Suingelbiere kircke. 191.
- Loldrup se Luldrup.
- London se lundersk.
- Longh, Longdall, Long wedel s. Langh, Langdal, Langhweylæ. (Jvfr. Lunge).
- Longestrædh se Læsø.
- Longsø se Løngsø.
- Lostrup, Laastrup, se Lovstrop.
- Lov. (Jvfr. Kejserlov, Kirkelov, Landslov). 57. 68. 70. 92. 97-100. 101. 105.

110. 133. 183. 189. 191. 209 (»vor danske skreffne log«). 213. 225. 227. 246. 267. 278. 307. 308. 315. 334 ff. 347. — Kejslerlige Love anførte som Retskilde 1555 ff. 301. 336-40. — Guds Lov. 314.
- Lov (Ed o. s. v.). Give Lov for Lavhævd paa Ting. 67. 68. 77. 191. — Fæste, give Fogeden loff paa Ting. 178. Mæle en loff af hændhe. 189.
- Lagbodhen, lovlig tilbudt paa Ting. 65.
- Lawdagh, loffdags breffue. 48. brydeloffdagsbreff (for Gods). 193.
- Logemaal, logmaal, Sager, der kunne forfølges efter Loven. 267. 307.
- Lagheffid, lawheffid, lauheffid, lageheffuødt (osv.), Lavhævd, Lovhævd. 45-46. 53. 57. 67-68. 69-70. 71. 77-78. 83-84. 86. 89. 91. 96. 97. 98-100. 101. 105. 110 ff. (Strid mellem Viborg By og Kapitel om Byens Lavhævdsbrev). 116. 117-18. 131-33. 165-66. 168. 179. 187-89. 189-91. 192. 224. 279-80. 293-94. 323. 351. 355. — Lavhævdsbreve stadfæstede af Kongen. 105-6. 165-66. 168. 179. 192 (af Rigsraadet 1533). 279-80. — Lavhævd rykkes efter Loven af Biskop og Bygdemænd. 70. 101. 105. (116). 118. (166). (168). (179). 189. 191. — Paadømmelse af Lavhævd afvises af Kongen og Rigsraadet og henvises til Biskop og Bygdemænd, som dømme derom efter Loven. 97-100. Paadømmelse af Lavhævdsbreve, der ere stadfæstede af Kongen, henvises fra Landstinget til Kongens Dom. 279-80. — Jvfr. Biskop og Bygdemænd, Præster og Kirkemænd, Lovhøring.
- Lagheffidshøring, laffhæffids loffhøring; loffhøring, loffhøring, Lovhøring. 45. 46. 53. 67. 69. 77. 83. 84. 96. 97. 101. 117-18. 131. 187. 189. 190. 355.
- Logsmen (Kjønsmænd) fældes af Biskop og Bygdemænd. 128. (Jvfr. Kjønset).
- Lofftidags, lauffthiddags. 131. 190. i lage ttide. 180. 214.
- Lagweri, Lavværge. 63.
- Lowe se Löwe.
- Louens se Loens.
- Lovstrop, Lostrup, Laastrup S. og B., Rinds H. 262. 305. — Præster. 262. 305. 307-8. — Degne. 307-8. — Kongens Del af Rug- og Lammetienden tillægges Viborg Superintendent. 330.
- Lugdunum, Lyon, Kirkeforsamling. 6. 7.
- Luldrup, Loldrup B. ved Viborg. 112. 305. — Mølle. 112. — Luldrup Præbende. 305.
- Lulwad ved Viborg. 112.
- Lund Kjøbstad i Skaane. 10. 26. 39. 160. 191. 192. Jvfr. Ærkebisper.
- Lund B., Durup S., Harre H., Salling. 299.
- Lund B. ved Skive. 334.
- Lund, Lwnd, Jens, Provst i Middelsom H. 1442. 347.
- , Morten, i Himmersyssel 1442. 347.
- , Cresthen, Borger i Skive 1539. 317.
- , Peder, i Skive 1556, 1557. 317. 334.
- Lund se Læsø.
- Lundby, Gunderup S., Fleskum H. 292.
- Lundersk og ledisk, Klæde fra London og Leyden. 233.
- Lundegaard, se Fur.
- Lwndgaardh, Lundgaard Hovedgaard, Gammelstrup S., Fjends H. 255. (42?).
- Lundgardh, Lundzgorrdh, Lundtzgaardt, Lunsgaard, Lundsgaard, Vorde S., Nørlyng H. 42. 46. 53. 252. 253. 264-65. 313.
- Lundker paa Balling Mark, Rødding H., Salling. 83.
- Lundtorp, Lynderup Hovedg., se Lønnerup.
- Lunge.
- Oluf Lunge, R., Hovedsmand paa Skivehus 1442. 347.
- Christoffer Longe c. 1520. 204.
- Owe Lunge, R., D. R. R. 1539. 216.
- Kristoffer Lunge til Odden 1553. 293.
- Erik Lunge til Stovgaard 1599. 293.
- Jvfr. Anders Jepsen.
- Luno, se Levenov.
- Lwseholm ved Romdrup S. og B., Fleskum H. 69. (tilhørte Viborg Bispedømme).
- Luther. 282.
- Lybeck, Lubek. 68. 70. 156. — Borgmestre og Raad. 68. 70. — Borgere. 68. 70. (paa Læsø). — Lybske og andre vendiske Kjøbmænd skulle frit færdes i Riget, Indskærpelse heraf 1524. 156-57.
- Lyberth, Liibertessen, Libert, Libbert.
- Cristiern Lyberth, Raadmand i Viborg 1496, Borgmester 1508, 1510, 1516. 129. 130. 356. 358.
- Oluff Lybbert, Præst til Resen og Skive 1529. 175. 315.
- Jacob Libert, Sognepræst i Oddense og Provst i Hindborg H. 1549, 1555. 272. 305. Jvfr. Lifferssen.



Lybye, Lyby S., Nørre H., Salling. 25. 41. 324. — Vesterlyby. 25. 324. — Østerlyby. 41. — Kirken. 25. Sjælemesser. 41; Messebogen. 324. — Præster, Præstebord, Præstegaarde. 25. 41; jvfr. Abelgaardt, Søndergaard.

Lyder, Lidherssen.

Lyder se Kabel.

Lyder Knwtssen paa Læsø 1507. 127.

Lidherssen, Peder, i Byrum paa Læsø 1522. 152.

Lydick Tamessen i Longsø 1533. 187.

Lyee se Lee B. og S., Middelsom H.

Lykke, Lycke, Lychy se Løecke.

Lynderup S., B. og Hovedgaard, Rinds H., se Lønnerup.

Lynderup, Lynnerupgaarde, Skivum S., Aars H., se Løndrup.

Lyndum, Lynnum se Lindum.

Lyngh, Løng, Liøng, Lywng.

Lyngh, Borger i Viborg 1473. 57. Jvfr. følgende.

Jep Liøng, Borger i Viborg 1473(?). Raadmand 1491, 1492, Borgmester 1494, 1510, 1511, Raadmand 1515. (57). 92. 107. 109. 129. 130. 356. 358.

Las Lyngh, Borger i Aalborg 1485, 1486. 81. 82.

Lynghby S. og B., Hellum H. 256. 355.

Lyngdals Skov se Løngdal.

Lyngslet. 59. 78. 323. (Jvfr. Læsø).

Lyngsø B., Veggerby S., Hornum H., se Løngsø.

Lyngsøgaarde, Verde S., se Løngsø.

Lynnerupgaarde se Løndrup.

Lynnum se Lindum.

Lyon se Lugdunum.

Lysesstage se Viborg Domkirke.

Lysgaard, Lysgart, Lysgaard S. og B., Lysgaard H. 203. — Herred og Ting. 109. 111. 203. 204. 353. 358. — Sandemænd fra Lysgaard H. 111. — Jærntilvirkning: 203. — Fogeder: 353.

lyufft, kjært. 31. 33.

Læger i Viborg. 244. 306.

Læsø mestre, lectors Theologiæ, se Viborg Domkapitel.

Læsø (Leshø, Lesø, Løshø, Læsø, Lessø, Lessiø, Lessø, Leszø). 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 18. 19. 20. 21. 33-35. 39. 43-44. 55. 60-61. 63. 68. 70. 72. 73-75. 76. 80-82. 90. 92. 100. 101. 126-29. 133. 135-36. 137. 140-

42. 144. 151-55. 157-58. 159-60. 179. 195. 214. 219. 225-26. 230. 241-42. 248. 49. 347. 367. — »Vor Frue Land«. 81. 157. 159. 215. — »Vor Frues rette Grund«. 82. — Strid om Læsø mellem Viborg Domkapitel og Vidskøl Kloster. 2-5. 6-7. 10-12. — Forhold til Børglum Biskopper. 7. 13. 19-20. 76. 80. 128. 153-60; Børglum Bispens Officialer. 80. 100; Kommissarier. 140; Bøder til Bisperne af Børglum for Mened. 128; Bandykning af Kirkerne. 153-60; Tiende til Børglum Biskop. 160; Hjælp af Kirkerne til Børglum Biskop. 157. 159-60. — Danske Kongers Beskjærmelsesbreve og Privilegier, glvne Viborg Domkapitel angaaende Læsø. 9. 35. 55. 61. 76. 225; norske Kongers Beskjærmelsesbreve. 8. 10. 12. — Skovene paa Læsø og Forbud mod at hugge, jage, grave Tørv deri. 2. 3. 4. 9. 60-61. 74. 101. 154-55. 180. 195. 241. — Jagt. 4. 60-61. — Haver paa Læsø. 127. 128. Grønmarkens Fredning. 74. (180). — Vrag og Strandinger. 5. 6. 7. 34. 39. 68. 70. 75. 81. 82. 101. 144. 230. — Bjergeløn. 68-70. — Omsorg for Skibbrudne. 75. — Strid med Kongen om Vragsretten. 82. — Grunde og Rev: Syrreff, Ewenack, Stysrønner, Koghereff. 81; Trilleren. 82; Vor Frue rette Grund. 82; Kongens Grund. 82. — Saltkjedler. 21. 44. 72. 76. 136-37. 139. 141-42. 214-15. — Saltafgifter, Saltskylden. 19. 44. 72. 136 ff. 141-42. 180. 214. 248-49. — Saltboden, Salteskriver, Saltpander, Salthverve. 74; Kapitlets Saltskib. 74. 75. 248. — Agherd, Afgang, Del i og Afgifter af Saltkjedler. 141-42; Leje af Kjelderne. 142; Saltkjedler ejes af fremmede. 136-37. 139. 141-42. Fæstebrev paa Saltkjedler. 214. — Indbyggernes Besvælinger over Saltafgifterne. 70-72. 154. 180. — Saltudførsel til Sverige forbudt. 152-53. — Forbud mod flere Saltkjedlers Bygning. 195. — Saltpriser. 248-49. — Bole salt, Skuresalt. 72. 180. 248. — Sandflugtens Overhaandtagen. 195. 241. — Sælhundefangst, Indtægt heraf for Kapitlet. 74. — Fiskere og Fiskerier. 10. — Fremmede Skippere, Kjøbmænd, Klostermænd osv. paa Læsø. 39. 68. 70. 75. 80-82. 100-1. 126-28. 136 ff. 141-42. 152. — Handel med Sverige forbudt af Kristiern 2den. 152-53. — Kornindførsel. 35. (151). 225.



— Kapitlets Lovhævd paa Læssø. 100-1. 179. Kapitlets Foged, Prokurator. 33-35. 39. 44. 63. 72. 73-75. 90. 100. 126-28. (142). 144. 152. — Birkefoged, Birketing. 9. 39. 55. 61. 72. 76. 80. 81-82. 100-1. 126-28. 135. 142. 152. 179. 219. 241-42. 347. Fogedgaarden se Klitgaard nedenfor. — Sagefeld. 34. 61. 75. 128. 135-36. 219. 230. — •Raadmænd•. 152. — Bøder til Viborg Kapitel. 75 (Smør). 128. 135-36 (Manddrab, Tegngjæld); til Vendsyssel Biskop. 128. — Kjæteri, Brand og Baal. 128. — Manddrab. 135; Slagsmaal. 61. — Sandemænd. 61; Bols mænd paa Læssø, og ej andre, maa holde Sandemandstog, ej •indetzmen•. 76. 219. — Bolshuse paa Læssø gaa i Arv mod en søje Skjøn til Kapitlet. 219 (jfr. ovenfor Bolesalt). — Kapitlets Vornede og Tjenere i Almindelighed. 34. 55. 60-61. 70-72. 154. 160 (Besværinger over Afgifternes Størrelse m. m.) — Smørafgifter i Landskyld til Kapitlet. 74; af Kirkerne. 128. 133. — Landgilde. 155. — Kongeskatter. 151-52 (eftergivne); Madskat. 151-52; Hjælp af Kirkerne til Kongen. 153.

— Landsens Vedtægt. 72. Lands seed, sæd-wone. 127. 141. Landtzbreff. 127. Landets Indsegl. 180. 219.

— Kirkerne paa Læssø, deres Bygning. 3; Kapel. 6. Allersted af Kirkerne. 101; Tiender til Præst og Kirker. 160. Afgifter af Kirkerne til Kapitlet. 128. 133. 153; jfr. Børglum Biskop ovenfor. — Præster paa Læssø. 9. 81. 92. 128. 133. 140. 142. 152. 159. — Præstegaarde. 101. 128. 133. — Kaldsbreve, udstedt af Kapitlet. 92. 133.

— Byrum (Biorum, Bøerum, Byrom, Biorom, Byringh) By, Sogn og Kirke. 3. 4. 9. 44. 74. 81. 82. 100. 101. 128. 133. 140. 151. 152. 154. 159. 219. — Præster. 128. 133. 140. 159. — Vesterø (Wæstrøø) Kirke og Sogn. 9. 43. 82. 101. 128. 133. 219. (Var 1513 allerede forbundet med Byrum, S. 133). — Hals, Hals Kirke og Sogn. 9. 81. 82. 101. Præster. 9. 81. 92 (159). — St. Olai Kirke og Sogn. 92 (maa være Hals Kirke og Sogn; smlg. Kaldsbrevene S. 92 og 133). — Enkelte Byer og Steder: Bastkier. 39. 101. 152. 219. — Bongsbodh. 81. 82. 219. — Borup. 100. 101. — Engen. 219. — Hafnebo. 152. — Klitgårdh, Klitgaard

Fogedgaard. 44. 74. 75. 101. — Longestradh. 39. — Lund. 152. — Piilegard. 152. — Pors. 219. — Reffdal. 101. — Rimmen. 219. (Nargardh, beboet af Cristiern Jude? 82). — Furnes, paa den østlige Side af Øen, hvor Skovene fandtes. 3. 4. Starbec dannede her Grænsen mellem Domkapitlets og Vidskøl Klosters Besiddelser. 3. 4; vistnok den samme Bæk, der danner Grænsen mellem Byrum og Vesterø Sogne, se Bing: Beskrivelse over Øen Læssø, S. 267. Et her som Grænsemærke opført Kors. 2. 3. 4. (jfr. 6). — Ridd. And. Jepsen af Lessø (o: Barsø). 367. 'Jvfr. Indledn. S. XXIX-XXXV.

Løb Smør (3 Bismerpund, 36 Skaalpund). 85. 126.

Løecki, Løkke, Løcke, Lychy, Lycke.

Johannes Loecki, Ridder, 1392, 1438. 18. 26.

Cristofer Lycke, Ridder, 1464, 1465. 48.

Peder Lychy til Demstrup, Ridder, 1521 ff. 148. 149. 294.

Jørgen Lycke til Overgaard, D. R. R. 1549, 1554. 269. 303.

Mads Lykke. 367.

Lødese Kjøbstad se Ledosia.

Løfring, Levring B. og S., Hids H. 353.

Løffuel, se Løwell. Løffuenbalck se Levenbalk.

Løgstedøer, Løgstør, at salte Sild her forbydes. 289-90.

Løgsterup, Løgstrup By, Fiskbæk S., Nørlyng H. 265.

Lømossighæ ved Mov S., Fleskum H. 150.

Løndet. 208. •the haffde tagett ham forne engh fraa, løndett och skiift them thet emellom•; senere: »Løndett och dielte them thet (Engstykke) emellom•. lønde, lynde, norsk: lynna, lunna, opstable, samle i Hob, Stak (isl. lön, norsk lunne), især om at staksætte Fodret i Fjeldmarken for senere at bringe det hjem. Herefter kunde det vel betyde: tage Engen i Brug, høste den (med Urette). At lynde eller lønne et Fiskegarn, at stene det, fæste Sten deri (se Molbechs Dialekt-Lexicon); Lynding bruges om den dertil tjenlige Sten (Moth). Altsaa: stene og stable Engen, sætte Skjelsten og Stabel mellem de enkelte Lodder?

- Løndrup, Lynderwp, Lønderup, Lynnerupgaarde, Skivum S., Aars H. 50. 131. 293. 321-22(?) 323.
- Løngdals skoff, Lovns S., Gislum H. 191.
- Løngsø, Lyngsøgaard, Vorde S., Nørlyng H. 252.
- Løngsø, Lønsøe, Longsø, Liøngsø, Lyngsø B., Veggerby S., Hornum H. 187. 188. 198.
- Lønnerup, Linderup, Lundtorp, Lynderup S. og B., Rinds H. 88. 321? Kronens Del af Tienderugen og Tiendelammene tillægges Superintendenten i Viborg. 330. — Lynderup Hovedgaard. 314. 321? 344. 345. — Lønnerup Land og Fiskeriet her. 88-89. (Jfr. Kannikefiskeri under Viborg Domkapitel.)
- Lønstrup. 86. Lendum, Horns Herred, med Hovedgaarden Lengsholm? Jfr. Dansk Atlas.
- Lønszehoëff, Hornum H. 188. (Jfr. Lønsø, Løngsø).
- Løwe, Lowe, Jeppe, i Liægardh i Estwad Sogn, 1487. 83. 84.
- Løwell, Løffuel, Leffuel, Løvel S. og B., Nørlyng H. 43. 112. 176. 193. 252. — Løvel Aa og Bro. 43; Løvel Vej. 112. Løvel Kjær. 176.
- Løvenbalk, Løffuenbalck. Ætten i Almindelighed. 18. (Stamtavle.)
- Jens Nielszen til Avnsbjerg, Ridder, Landsdommer 1415, 1430. 205. 265. 345. 366. (Indledn. S. XLI.)
- Eric Ericssen til Avnsbjerg, Ridder. 1465, 1471, 1472, 1489, 1496. 52. 91. 106. 205. 353. 367.
- Fru Sofie Eriksdatter af Avnsbjerg. 367.
- Las Mogenssen til Tjele, Væbner. 1480, 1489, 1493, 1495, 1496, 1499. 18. 72. 91. 97. 105. 106. 111. 366.
- Fru Karin af Tjele. 367. (Bille.)
- Moghens Laurissen til Tjele, Ridder. 1529, 1530. 18. 169. 176.
- Jørghen Laurissen 1529. 169.
- Marine Laurisdatter 1529. 18. 169. (Jfr. Erik Skram).
- Jfr. Tøger Jensen, Peder Tøgersen.
- Maade, Maal. At handle med Skjæppe eller Maade. 228.
- Maarth, Mord, Mordh, Mordt. (Oldn. Mödr).
- Johannes Maarth, Kannik i Viborg 1399, 1409. Domprovst i Viborg. 1410. 20. 21. 22. Jfr. Johannes.
- Jens Mord, Vicarius ved St. Hans Baptistæ · Alter i Viborg Domkirke 1435, Kannik og Domkirkeværge 1461, 1464, 1465. 45. 48. 205.
- Niels Mordh i Byrom paa Læsø 1457: 44. Nis Nielsen Mordh paa Læsø 1486. 81.
- Peder Mordh i Tvåagre Sogn i Halland 1515. 136.
- Machabeus, Doctor, 1554. 300.
- Mads se Mathias.
- Mageskifter. 42. 84-85. 104. 126. 169-70. 210. 215. 298.
- Magister curiæ se Hofmester.
- Magjwngh o: madjwngh, Madknlv. 337.
- Magnus, Magens, Moghens, Mowens, Mogens.
- Sanct Mogens Sogn og Kirke se Viborg.
- Magnus, Munk i Vidskøl 1221. 5.
- Magnus (Smek), Konge i Norge. 12.
- Magnus, Biskop i Børglum 1355. 16.
- Hr. Moghens, Præst i Vindum og Brandstrup før 1537. 210.
- Mogens se Grøn, Gyldenstjerne, Gøye, Hvide.
- Mogens Jensen (Væbner). 366.
- Mogens Justessen til Lundgaard, Væbner, 1547, 1552. 255. 286.
- Mogens se Kaas, Krabbe.
- Mogens Lauridsen se Løvenbalk.
- Mogens Mogenssen, Væbner, 1472. 56. 224. (jfr. Anders og Hvide).
- Mogens Mogensen af Faddersbøl. 366. (Samme Person?)
- Mogens se Munk.
- Magnus Nielszen de Wæstlosæn 1348. 15.
- Mogens Nielszen i Gjedsted c. 1493. (Væbner?). 99.
- Mogens Nielszen i Hornum 1541. 226.
- Magens Ollesen, Præst i Astorp 1453. 42.
- Mowens Pederssen i Natrop 1474. 58.
- Mogens Pederssen, Væbner, 1480. 72. 367.
- Maghens Pederssens Fiskeri i Lynnerup 1488. 87. 88-89.
- Mogens se Pigh, Stub.
- Mogens Thomesen i Næs (Væbner). 1508. 357.
- Mogens se Trane.
- Malmø. 225.
- Malty, Malthij, Malthy, Malti, Malte, Maltissen.
- Malty i Fellingberg 1529. 174.
- Malte Jensen se Seched.

- Malte se Jul.
- Maltij Laurissen til Rebstrup, se Viffert.
- Malty Mognissen i Østrup (?) 1533. 190.
- Malti se Munk.
- Malti Nielszen (af Pandum?) 1484. 80.
- Mallissen, Las, se Viffert.
- Mallissen, Baltzer, se Viffert.
- Mamen, Mammen B. og S., Middelsom H. 181.
- Manddrab, Bøder herfor paa Læsø. 145. — Om Præster, der ere Manddrabere, se Præster.
- Mardall ved Havbro Mark, Aars H. 132.
- Margareta, Mette.
- Margareta, Dronning. 19-20. 347. 354. 365.
- Fru Mette, g. m. Jakob Kalf. 366.
- Fru Mette, g. m. Bertil Kaas. 366.
- Fru Mette af Langtind, Hr. Niels Eriksens. 366. (Banner.)
- Mette Jeppes i Katballe c. 1520. 293.
- Margrete Nielsdatter, g. m. 1) Borgmester Jesper Simonsen, 2) Kantor Niels Friis. 359. 361.
- Mette Jespersdatter, ovenstaaendes Datter. 359.
- Jvfr. Glob, Stangelberg.
- Marianna, Marine, Maryn, Maren. Jvfr. Maye.
- Fru Marine paa Fur. 269. 366. Jvfr. Krabbe.
- Fru Maren, Hr. Jens Mikkelsens Datter paa Fur 1410. 21. Se Krabbe.
- Fru Marin, Hr. Laurids Thomesen, Landsdommers, Hustru. 1436. 346.
- Fru Maryn i Pabaa 1552. 288. Se Spendsdatter.
- Marine Esberns aff Kielstrop, † inden 1452. 40.
- Maren Knudsdatter Brynild, g. m. Mester Jens Hansen c. 1536. 362.
- Maren Lauridsdatter se Løvenbalk.
- Maren Laustdatter, Priorisse i Asmild 1530. 359.
- Maren Martinsdatter, Nis Perssen Furbos Efterleverske i Viborg 1475. 59. 60.
- Marianna Ywersdatter (til Tjele), Nicholai Eskilssens Enke, Johannes Gunnesens Hustru, Søster til Johannes Laghæssens af Culdorp. 1392. 17. 18. 22. 366.
- Marie Kirke i Viborg, s. Domkirke; Kloster, s. Domkapitel; i Hornslet. 16.
- Marieagber, Marieager, Mariagher Kloster. 61. 64. 73. 119. 139. 148. 149-50. 276. 355. — Abbatissa. 119. — Fader og Forstandere. 61. — Strid med Viborg Domkapitel om Mov Birk, Østerskov m. m. 61. 64. 119. 148. 149-50. — Lensmænd efter Reformationen se Jørgen Rud. — Præster. 355.
- Markeder se Hobro, Skanør, Vestervig, Viborg. — Markedsfred. 90. — Markedsstade. 90. (jvfr. Vestervig, Viborg). — Forbud 1554 mod udenlandske Kjøbmænds Handel paa Landsbymarkederne. 301. (Jvfr. Viborg By).
- Markeskjel, Riden og Fastsætten af Markeskjel. 111-13. 118. 145. 148. 149-50. 175. 231-32. 295. 303-4. 323. 345. 355. Jvfr. Marskeldaal.
- Markmode, Møde, Sammenstød af Marker. 50 og oftere; jvfr. Aaremod.
- Marquard, Marqword, Markvord, Markordssen.
- Marquard se Friis, Jul.
- Marquard Marquardssen, Præst, 1438. 25.
- Marqvar Pallissen 1442, Væbner. 347.
- Marqwor Pallissen i Skive 1539. 217.
- Markordssen, Markvordssen se Aszer, Niels, Skernov.
- Marsk, Rigsmarsk. 10. 17. 62. Jvfr. Lagho Akszen, Niels (Klavs) Limbek, Erik Banner, Otte Krumpen.
- Marskeldaall, Markeskjels Dal, mellem Østernøager og Grynderup Marker, Gislum H. 231.
- Marswin, Jørgen, Rigens Kansler. 1497, 1503, 1515. 108. 120-131. 138.
- Martinus, Marten, Morten.
- St. Mortens Kirke se Fur, Viborg By.
- St. Mortens Alter se Fur, Viborg Domkirke.
- St. Mortens Mølle i Svendstrup S., Hornum H. 189.
- Marten, Præst 1438. 25.
- Morthen i Romlund 1454. 42.
- Morten se Buszer, Hegelund, Hvas.
- Morten Jensen og hans Husfruer, 1472. 352.
- Morten se Krabbe.
- Mortten Knutssen (Kannik i Viborg?) 1531. 179.
- Morten Knudssen i Svingelbjerg, Sandemand i Gislum H. 1553. 294.
- Morten se Lund.
- Morthen Mauritzen i Ørregaard 1546. 252. 253.

- Morten Nielssen i Moesbergh, Mosbeck, Rebsmand i Aars H. 1537, Sandemand 1557. 207. 323.
- Morten se Roode.
- Hr. Marten Spargh, Domprovst i Viborg før 1438. 26; 1442. 348.
- Morten Thamssen af Helligaandshuset i Aalborg, paa Læsø 1524. 157.
- Morthen Trogelssen i Vroffue 1537. 208.
- Marthen se Thulssen.
- Matthias, Mattis, Mats, Mads, Mas.
- Hr. Mads, Præst i Brorstrup. 323. Jvfr. Skytte.
- Mathis se Brorup.
- Hr. Mads se Buceer.
- Mattis Cresthenssen i Skive 1539. 217.
- Mattis se Dawgbiere, Gerlussen, Hegelund, Hwidssen.
- Mattis Henrickssen, Kannik i Børglum 1481. 76.
- Matthias Johannis, Notarius dioecesis Wibergensis 1394. 19.
- Mathis Jensen af Wisborg se Munk.
- Mattis Joenssen, Væbner, se Viffert.
- Mattis se Langh.
- Mads se Lykke.
- Mattis Michelsen, Foged i Nørlyngherred 1444, i Perstrup 1454. 36. 42.
- Mattis Mogenssen i Aastrup 1508. 129-30.
- Matthias Mulle, Foged i Vognsild H. 1422. 345. Jvfr. Mule.
- Mads Nielsøn, forlenet med Lysgaard H. 358.
- Matthiis Nielssen, Borgmester i Viborg 1433. 346.
- Mattis Nielssen, Mester, Kannik i Viborg 1517, 1522. 141. 151.
- Matz Pederssen, Sognepræst i Tisted, Gislum H. 1538. 212. 213.
- Mads se Stub.
- Mattis Søffuerenssen i Dalsgaard 1528. 168. 279.
- Matis Tommissen, Borger i Viborg 1538. 215.
- Matz se Viidh, Hvid.
- Matstrup Hovedgaard. 111.
- Mauritius, Mauriss, Mowris, Maurida, Moris, Morissen.
- St. Mauritti Marked se Viborg By.
- Junker Mouritz. 366.
- Mauritius (Væbner), 1442. 347. Bille eller Gyldenstjerne?
- Mouritz se Bruun.
- Moris Henrickssen i Velling 1539. 217.
- Mauriss Jenssen, Sognepræst i Tostrup, Rinds H. 1548. 262.
- Mauris se Lifferssen.
- Mowris Nielssen, Væbner, 1454. 42. 347? Af Aagaard: 367. Jvfr. Gyldenstjerne.
- Moris Tamessen i Østervelling 1546, 1547. 250. 259.
- Morissen, Henrik og Peder, i Velling 1539. 216. 217.
- Maye. Jvfr. Marine, Marie.
- Maye Ebbis, Kield Pedersens Moder, i Viborg, før 1494. 103.
- Maye i Nonbo c. 1520. 204.
- Medæ. Eng, se Stens medæ.
- Meelssom-, Melsom-, Medelsom-, Middelsom Herred og Ting. 111. 175. 181. 183. 209-10. 217. 330-31. 337. — Fogeder. 181. 209. — Superintendentens Indtægter af M. H. 330-31.
- Megle, megen, store. 142.
- Meilgaard, Melgaard Hovedgaard, Glæsborg S., Nørre H. 293. 304.
- Mele. 72. Mæle, støvne.
- Mellhede, Middelhede By, Rind S., Middelsom H. 181.
- Menstrup, Mendtorp, Minstrup B. og S. i Rinds H., (nu Skinderup B. og Spanggaardene i Tostrup og Ulbjerg S.). 126. 138. Jvfr. Sponggård, Skinderup, Gaaske.
- Messer, Sjælmesser, se Fur, Læsø, Nibe, Skerping, Tøndering, Viborg Domkirke, Ørslev. — Strid om Jord, skjænket for Messer. 80. 350-51. (Jvfr. Fur og Viborg Domkirke). — Messe-Embedet (i den protestantiske Kirke). 235-36. — Messernes Anvendelse efter Reformationen. 265. 269-71. 360. (Jvfr. Viborg Domkirke). — Messebøger. 25. 262. 364-67. Jvfr. Hersom, Testrup, Viborg Domkirke.
- Methus. 292. 293, om en Præst, modsat scortator; gift? jvfr. methium, sponsalitia, Morgengave (Du Cange).
- Mette se Margareta.
- Meynstrop, Henrik, Ridder, D. R. R. 1495. 105.
- Michael, Mikill, Michil, Michell, Michel, Mikkell.
- St. Michaelis Kirke, Hospital se Viborg.
- Michael, Kannik i Viborg 1221. 4-5.
- Hr. Michel i Brorstrup, Præst. 67. 294.
- Mikill Andersen, Raadmand i Viborg 1515, 1516; Borgmester 1547. 255. 358.
- Michael Aschersen 1320. 11.

- Michael se Bloch, Bruun (jvfr. Michell Nielssen).
- Michil Cristenssen, Sognepræst til Hals paa Læsø 1486. 81.
- Michel se Digsmith, Gremerssen, Gunnis-søn, Hiernø, Hordt.
- Michil Hanssen af Varberg, 1486. 82.
- Michel Jebben (af Vaaben?), 1489. 355.
- Mikill Jessen i Himersdal, 1452. 40.
- Michael se Kwdall.
- Mickel Lassen (Lauritsen), Raadmand i Viborg 1488, 1489, 1491, 1492; Byfoged 1498. 90. 92. 109. 355. 356.
- Michel se Myrk.
- Mikill Nielssen, Præst i Ove 1452. 40.
- Michil Nielssen af Varberg 1486. 82.
- Michel Nielssen, Prior i St. Hans Kloster i Viborg 1511. 354.
- Michel Nielssen i Torup, Sandemand i Hellum H. 1547. 256.
- Michel Nielsen af Gjerholm, Væbner, 1530. 359.
- Michel Nielssen i Mønstedt, M. Jens Mik-kelsen Mønboes Fæster, 1550. 274 ff.
- Michell Nielssen, Forstander i Viborg Hospi-tal 1555. 314. (Bruun? Grøn?)
- Michel Perssen, Klerk i Sebber Kloster 1415. 344.
- Mickell Pederssen, Borger i Skive 1559. 335.
- Michel se Skredder, Spend, Swdher.
- Michil Swenssen i Ove 1453. 42.
- Michel Thamessen, Borger i Viborg 1479. 65.
- Middelhed, Middelsom Herred se Mellhede, Meelssom H.
- Miszen, Meissen (Sachsen). 287.
- Mo, Moo, Mov Sogn og By, Fleskum H. 13. 14. 64. 111. 148. 149-50. 276-77. — Præst, afsat for Trolddom. 276-77. — Mo Birk. 13. 14. 64. 139. — Strid om Mo Birk mellem Viborg Kapitel og Mariager Kloster. 64. — Mo Skov. 119. 139. 148. Jvfr. Folmyngsskov, Skielbeck, Refs-mark, Koningslauff qwystdrobe, Westerskov, Hægstede, Hoolstaresigh, Hundekrogen, Lømosighæ, Græsethe hoffwedh.
- Mobek i Harre H. 318. Jvfr. Moybeck.
- Mod, se aare mod, marck mod, amod, emod.
- Moesbergh, Aars H. 207. Mosbæk, Giver S.?
- Mogens, Mowens, Mons se Magnus.
- Mogenstrup, Tise S., Salling. 317.
- Molbiierigh, Molberg, Molbiierg B., Hornum S. og H. 166. 188. Molbiiergs Krog. 166. 188. 199.
- Mollerup B., Ørum S., Sønderlyng H. 93.
- Mord, Mordh se Maarth.
- Moris se Mauritius.
- Morsing, Niels, Klerk i Sebber Kloster 1415. 344.
- Morsø, Mors. 5. 7. 65. 72. 84-85. 355. — Provster, se Henrik Olufsen. Jvfr. de enkelte Sogne og Byer.
- Morthen, Morten, se Martinus.
- Morum B., Vognsild S., Gislum H. 135. 190. 212. 231. 294.
- Mosbeck, Giver S., Aars H. (207?). 323. Jvfr. Moesbergh.
- Moseberg Sogn, Horns H., Vendsyssel. 85. Jvfr. Vdherworn.
- Mov B., S. og Birk se Mo.
- Movrids, Mouris se Mauritius.
- Moybeck, Niels, i Tønnering 1554. 299.
- Muli, Mwly, Mule.
- Petrus sacerdos, kaldet Muli, Kannik i Lund 1314. 10.
- Mwly Jessen i Skalss 1488. 87. 88.
- Mulle se Matthias.
- Mullerupgaards Lensregnskaber. 204.
- Munk, Munck, Munksdatter.
- Stye Munk, Ridder 1416. 344.
- Fru Idde Munk, Hr. Lyder Kabels, 1425, 1436. 345. 346.
- Mattis Jensøn af Wisborg 1442. 347.
- Gunder Munk 1442. 347.
- Jes Mathssen (til Visborg), Ridder, 1452, 1471. 1480. 40. 52. 73.
- Oleff Munk, Væbner 1471, 1493. 52. 100. 367.
- Malti Munk, Væbner 1476, 1493, 1496. 60. 97. 106.
- Munk Jessen af Visborg, Væbner 1490, 1496. 106. 350. 355. 367. Jvfr. Ingeborg.
- Anders Munk 1493, 1495. 97. 105.
- Mogens Munk, Væbner 1493, 1503; til Volstrup og Landsdommer 1521-1541; 1523 ff. D. R. R. 100. 121. 149. 162. 205. 211. 223. 226. 274. 360. (Jvfr. Indledn. XLVII ff.).
- Peder Munck, Borger i Viborg 1493. 101.
- Jens Moncks Kaalgaard i Viborg 1509. 129.
- Swend Mwncck (Væbner), 1515. 138.
- Søren Mwncck i Sønderup 1533 (•Munkholm•). 189.
- Oluff Mwncck, D. R. R., 1542, 1552. 227. 286. 361.
- Iwer Munck, Biskop i Ribe, † før 1543. 232.
- Hans Munck, † før 1543. 233; s. Spendsdatter.

- Christoffer Munck til Krogsgaard 1543. 233.  
 Idhe Munksdatter, til Kabbell, 1552. 288.  
 Mwnck Elbæch c. 1520. 201.  
 Murstens Pris. 358-59.  
 Mus.  
 Oluf Mus (Væbner?), Bygdemand 1493. 97.  
 Anders Mus, Domprovst i Viborg 1503. 121.  
 Myrk, Mørck, Mørch.  
 Michel Myrk i Gryndrop 1474. 59.  
 Jes Myrk (i Asmild) 1456. 349.  
 Jes Mørck paa Læsø 1485 ff. 80. 81. 82.  
 Symen Mørk, Raadmand paa Læsø 1522, 1531. 152. 180.  
 Søren Mørk paa Læsø 1540. 219.  
 Bend Mørch i Overlund 1556. 319.  
 Møgelkier ved Viborg. 112.  
 Mølhøw paa Fur. 177.  
 Møllhøff ved Haverslev, Aars H. 132.  
 Møllwnd ved Fyrkild, Aars H. 133.  
 Mønbo se Jens Michelssen.  
 Mønstedt, Mønsted S. og B., Fjends H. 269-70. 274-75.  
 Mørk se Myrk.
- Nab, Nabegaarde, Vinkel S., Middelsom H. 181.  
 Nackebøll Hovedgaard, Fyn. 291.  
 Naffntofft, Navntoft, Vørde S., Nørlyng H. 252.  
 Naftrop se Nawtorp.  
 Nandest, Nannest, afskaffes 1536, Kongebrev herom. 206.  
 Nandrop, Nandrup Hovedgaard, Flade S. paa Mors. 85. 223.  
 Naragørgordt, se Nøramer.  
 Narbegh, Nørbæk, se Begh.  
 Narby, Nørreby, Balling S., Rødding H., Salling. 249.  
 Nargardh, Nørregaard, paa Læsø? 81; jvfr. Christiørn Jude.  
 Navntoft se Naffntofft.  
 Nawtorp, Natorp, Naftrop, Naurup S. og B., Harre H., Salling. 41. 50. 51. 58. 167. — Kirken. 51. — Præster, Præstegaarden. 41. 50-51. 58. 167.  
 Neffn i køen, Kjønsmævn, dets Anvendelse. 57. — Stockneffn (paa Læsø). 81. 219.  
 Neffning, Nævning. 273. Finde Nævning paa Tinge over en for Tingfred. 273. 275; for Kirkefred. 308. — Jvfr. Ransnævning.  
 Ness Bispegaard (Lindenborg), Hellum H. 172. 202. 357. — Birk. 347.
- Nesbeckgaard, Balling S., Rødding H., Salling. 249.  
 Nessum, Nesom, nu Østergaard, Aasted S., Harre H., Salling. 22. Byen, nu Nissum. 50. 58. 270. 345. 366.  
 Nibe, Nybe By, Hornum H. 80. 168. 188. 199-200. 280. — Bymarken. 168. 188. — Gaarde i Nibe. 168. 188. 199-200. Mølle. 200. — Kirke og Kapel. 80. 168. 188; Messer. 80; Præster. 80. 168. 279. — Nibe Birk. 169. — Jvfr. Snardup, Vokslev.  
 Nicolaus, Niels, Nis, Nys, Claus.  
 St. Nicolai Kirke og S. se Viborg.  
 Niels, Konge, 365.  
 Nicolaus, Magister, kgl. Kansler 1274, Biskop i Viborg. 7. 343.  
 Nicolaus, Kantor i Slesvig 1274. 7.  
 Nicolaus, Præst ved St. Peders Kirke i Viborg 1274. 7.  
 Nicolaus, Prior i Vidskøl 1320. 11.  
 Nicolaus, Biskop i Odense. 1355. 16.  
 Nicolaus, Sortebroder i Viborg 1418. 24.  
 Niels, Abbed i Vidskøl 1442. 346-47. 348.  
 Niels, Abbed i Tvis Kl. 1461. 351.  
 Hr. Niels, Kannik i Viborg 1488. 89. Se Brun.  
 Niels, Abbed i Em Kloster 1478. 354.  
 Hr. Niels, Præst i Durup 1491. 94.  
 Niels, Abbed i Ore (Vor) Kloster 1506. 126.  
 Hr. Niels, Præst i Navtrup 1528. 167.  
 Hr. Niels, Præst i Buderup 1533. 189.  
 Nis Anderssen i Linnom 1499. 111.  
 Niels Anderssen i Viborg 1477, 1496. 63. 106.  
 Niels Anderssen, Borger i Viborg 1538, Borgmester 1550, 1563, 1565. 215. 245. 273. 362-63.  
 Niels Anderssen i Torup, Sandemand i Hellum H. 1547. 256.  
 Nicolaus Ascheri, Landstingshører i Viborg 1320. 11.  
 Nis Atzerssen, Borger i Nykjøbing, paa Læsø 1507. 126. 127.  
 Nicolaus, Niels, Nis se Bagger, Brasse, Brun, Bunde, Bøg.  
 Nicolaus Choldingensis, Magister, Præst i Kolding 1558; 1559 Enkedronning Dorotheas Hofpræst. 334.  
 Niels Claussen (Skade), Biskop i Aarhus 1494, 1498. 103. 110. 111.  
 Niels se Clemenssen.  
 Nis Christenssen, Foged paa Aars Herredsting 1466. 49. 351.

- Niels Christensen (Tornekrans) af Ky (Kolby), 1493, 1496. 97. 106. 354. 366.
- Nis Cristiernssen i Hinge, Sandemand 1499. 111.
- Niels Christensen, Præst i Brorstrup 1582. 323. (Jvfr. Cristen Madsen.)
- Claus se Daa. — Niels, Nis se Dammerssen, Dawberg, Dyst.
- Nikolaus Eriksen, til Landting. 366. Jvfr. Gyldenstjerne.
- Niels Eriksen R, D. R. R. se Rosenkrantz.
- Niels Eriksen, Kapellan, senere (1559) Præst for Fovlum, Tjele og Vinge Sogne. 332.
- Nicholaus Esgyszon 1348. 15.
- Nicholaus Eskilssen af Tjeleris (Tjele) 1392. 18. 366. (Jvfr. Cristiern, Eskild).
- Niels Eskelssen af Skarregaard, Væbner, 1487, 1488. 84. 85.
- Niels se Fiil, Fris, Furbo.
- Claus Funbo, Borger i Viborg 1438. 26.
- Niels, Nis, Nicolaus se Gladh, Glob, Goderedæ, Gyldenstjerne.
- Nicholaus Hethæ i Hundborgh før 1348. 15.
- Niels Henrichssen paa Læsø 1683. 219.
- Nicolaus, Niels se Haasæ, Høg.
- Nis Jebssen Sudher, Borger i Viborg 1454. 42. — Nis Jeibssen, Borger i Viborg 1459, 1476, 1480, 1518. 60. 72. 142. 351.
- Niels Jacobssen se Winther.
- Niels Jepsen, Prior i Sortebrødrekloster i Viborg 1523. 358.
- Niels Jenssen Kaldebeck (Keldebeck), Kongens Kantsler 1355. 17.
- Nis Jensen se Skadeland.
- Nisse, Nis, Niels Jenssen, Raadmand i Viborg 1425, Borgmester 1430, Raadmand 1438. 1442, 1445, Borgmester 1451, 1455, 1459. 26. 33. 341. 345. 346. 347. 348. 350.
- Niels Jensen, Landstingshører 1442. 347.
- Niels Jensen se Brun.
- Nicolaus Jenssen Kragelund i Viborg 1452. 39. (den samme som en af de ovenstaaende?).
- Nys Jenssen i Bastkiær paa Læsø 1450. 39.
- Nis Jenssen Poswolk, Borger i Viborg 1473. 57.
- Niels Jenssen i Trustrup 1480. 73.
- Nis Jenssen i Aarup, Foged i Sønderlyng H. 1491. 93.
- Niels Jenssen i Begh, Sandemand i Sønderlyng H. 1499. 111.
- Niels Jenssen, Guardian i Graabrødrekloster i Viborg 1499. 356.
- Niels Jenssen, Foged paa Bustrup 1549. 268.
- Niels Jenssen Søndir, sønder y byen, Borger i Skive 1556, 1559. 334. 335. 336.
- Mag. Niels Jespersen, ev. Biskop i Fyn. 359.
- Niels Jonsen til Tostedlund, se Viifert.
- Nis Joffuenssen i Resen 1556. 317.
- Nicholaus Iwerszon, (Væbner) 1348. 15. (Rosenkrantz?).
- Niels Iwerssen, Væbner 1481. 76.
- Hr. Niels Iversen, Bispen af Viborgs Official 1490. 356.
- Niels se Kaary, Kaas, Kacker, Kaldebeck.
- Nis Kellssen i Østrup, Selvejerbonde, Rebsmand 1538. 213.
- Niels Knussen, Ridder 1484. 79.
- Niels se Koch, Krabbe.
- Nicolaus dictus Kraagh, Raadmand i Viborg 1410. 23.
- Niels se Kragelund, Kud.
- Niels se Lange.
- Nis Lassen i Dalsgaard 1471. 53.
- Nis Lassen, Borger i Viborg 1489. 90.
- Nis Lassen i Tonge, Sandemand i Lysgaard H. 1499. 111.
- Niels Laurissen i Tulstrup, Sandemand i Høllum H. 1547. 256.
- Niels (Claus) se Limbek.
- Niels Markvordssen (Skernov) til Meilgaard 1553, 1554. 293. 304.
- Nis Matssen, Raadmand i Viborg 1467, 1471, 1487, Borger 1489, Raadmand 1491. 90. 92. 352. 354.
- Nis Mattissen i Nibe c. 1520. 200.
- Hr. Niels Michellssen, Præst ved Viborg Domkirke 1473, 1499. 57. 116.
- Niels Michelssen, Byfoged i Skive 1539. 217.
- Niels Mogenssen, Skolemester i Skive 1548, 1549. 261. 268.
- Niels Mogenssen, Præst i Jebierg 1557, 1570. 41. 324. (Samme som ovenstaaende?).
- Niels se Mordh, Morsing.
- Nis Morthenssen, Borger i Varberg, 1485 paa Læsø. 81.
- Nis Morthenssen, Tingfoged paa Læsø 1518. 142.
- Niels Morthenssen i Hessel 1533, 1538 Selvejerbonde og Rebsmand, 190. 212. 213.
- Niels Morthenssen i Overlund, Foged til Asmild Birk 1556 319.
- Niels Nielsen af Kjølby. 367. (Tornekrans).
- Nis Nielsson i Ejdrup 1466. 49.



- Nicolaus Nicolai, Præst i Viborg Stift 1499. 116.
- Niels Nundbo 1538. 215.
- Nis Oghessen, Borger i Varberg 1485. 81.
- Nicolaus Olafzen, Kongens Drost 1314. 10.
- Nis Olufassen (i Ore Kloster?) 1506. 126.
- Niels Olufassen i Ømark 1543. 231.
- Niels se Overgaard.
- Nicolaus se Palladius.
- Hr. Niels Pederssen, Ridder. 366. (Gyldenstjerne?).
- Niels Perssen, Præst i Vokslev og Nibe 1527, 1528. 165. 168.
- Niels Pederssen, Præst i Nibe 1647. 80.
- Nis Perssen i Kelebereg, Rebsmand i Hornum H. 1537. 207.
- Niels Perssen, Borger i Viborg 1556. 319. 357.
- Niels Poullssen i Østrup, Sandemand i Gislum H. 1553. 294.
- Niels Poswolk se Niels Jenssen.
- Niels se Ravn, Rosenkrantz.
- Niels se Sale, Schau.
- Clawes se Seyerssen.
- Nis Simenssøn i Brorstrup 1466. 49. 351?
- Nis Simenssøn i Krogstrup 1480. 67.
- Nicolaus, Niels, se Skatheland, Skeel, Skriver.
- Nicolaus dictus Slæt, † inden 1406. 20.
- Nicholaus Smydh 1392. 18. Jvfr. Smed.
- Niels se Spyttrup.
- Niels Stigassen (Stygge) se Rosenkrantz.
- Niels se Swenig.
- Nicholaus Thagænszen, † før 1409. 21; jvfr. Catarina.
- Nis Thøgerssen, Raadmand i Viborg 1447. 37.
- Nicholaus Thorstanni, Ridder 1392. 18.
- Niels se Trane.
- Niels Trogilassen, Præst i Østervelling 1547, 1551. 259. 284.
- Niels se Viffert, Winther.
- Nissum, se Nessum.
- Nist.
- Johannes Iwærson dictus Nist. 1348. 15. (Jvfr. Iwarus).
- Johannes Magni dictus Nist, Væbner, 1410. 22.
- Nittrop, Nittrup B., Balling S., Rødding H., Salling. 95.
- Noere, Nørre ell. Glenstrup Kloster. 345.
- Nonbo se Noyndbo.
- Nonner. 126. Jvfr. Ø, Mariager, Introitus.
- Nordup, Norupgaarde, Vammen S., Nørlyng H. 192.
- Nordup, Seuerin, i gl. Asmild 1556. 319.
- Norge. Norske Konger før Unionen. 8. 10. 12. (Jvfr. Haqvinus, Magnus Smek). — Kristiern 2dens Ophold her 1514. 134. — Mangel paa gode Præster efter Reformationen. 297. — Vederdeberes og andre Sværmeres Ophold i Norge. 316.
- Norholm Birk se Nørholm.
- Nors. 65. Skrivfejl for Mors?
- Norupgaarde se Nordup.
- Notarer, pavelige. 7. 158; gejstlige, for Viborg Stift. 19; kejserlige. 115. 116.
- Noviomagus, Paulus, Magister, kgl. Hofpræst 1553; Brev fra ham til M. Kjeld Jul. 292-93.
- Noyndbo, Nundbo, Nonbo By, Mølle og Skov, Dollerup S., Nørlyng H. 204. 215. Jvfr. Koldbok.
- Nundbo se Niels.
- Nybe se Nibe.
- Nyborg Slot. 48. 124. 125. 171. 172. 216. 273. 293. 296. 303. 307.
- Nybro, Nybrowskouff, Nybroo Aa, Nøbro kier ved Fiskbæk Aa, Kvols S., Fjends H., paa Grænsen af Nørlyng H. 46. 144.
- Nyflingh, Nøfling, Noffling, Nøvling S. og B., Fleskum H. 13. 77. 202. 257. 277-78. Curia Nyflingh. 13. — Kirken og Kirkegaarden. 258. 277-78. Præster, Annexgaarden. 257-58. 277-78.
- Nygaard Hovedgaard i Starup S., Brusik H. 257.
- Nygaardt, Nygaard Hovedgaard, Højby S., Ods H., Sjælland. 123.
- Nygaard se Nøygard.
- Nykjøbing Slot. 322.
- Nykjøbingh paa Mors, Borgere herfra paa Læsø. 80. 81. 127.
- Nyrup, Gislum S., Gislum H. 190. 213. 295.
- Nyssom, Nysum B., Ravnkilde S., Aars H. 131. 164.
- Nysted, Ole Hermansen, Klokker i Hobro, c. 1710. 365. (Indledn. S. XIX).
- Næighæn se Thorchillus.
- Næs se Ness.
- Næv, Nævning se Neffn, Neffningh.
- Nøbro kier se Nybro.
- Nøffling se Nyflingh.
- Nøge, Nøje, Tilfredshed. 94.



- Nøraget, Vester-, Durup S., Gislum H. 200. — Østernøraget Mark. 231. 295. — Nøragerskov. 232. 295.
- Nøragirgørd, Nøragergørdt, Nøragergaard Hovedgaard, Durup S., Gislum H. 182. 190. 200. 212. 231. 295. 303-4. — Møllen. 201.
- Nørgaardt i Klæstrup, Vokslev S., Hornum H. 108.
- Nørgaard se Viborg.
- Nørholm Hovedgaard, Torstrup S., Østerherred. 101.
- Nørholm By og S., Hornum H. 22. — Nørholm Birk. 43. 347. Jvfr. Guthingholm, Worthug.
- Nøriutland, Nør Jutland, Nørre Judland (osv.), Nørrejylland. 51. 56. 60. 62. 72. 91. 92. 122. 145. 194. 195. 220. 227-28. 284. 290. 301. — Jvfr. Viborg Landsting. — Nørrejyllands Kjøbstæder i Almindelighed. 122. 145; almindelig Ordinas for de jydsk Kjøbstæder 1524. 155-56. — Kjøbstadsmøde i Viborg 1542. 227-29. — Kongebrev til Lensmænd og Fogeder i Nørrejylland, at ingen udenlandske Kjøbmænd maa handle paa Landsbymarkederne. 301. — Penge, som gængse og gjevne ere i N. 194. — Al Kirketiende i Nørrejyll. bevilges Kongen 1535. 195. — Præsternes Underhold i Nørrejyll. 220. — Forordning om Fattigforsørgelse i Nørrejylland. 254.
- Nørløng, Nørløng, Nørreløng, Nørlyng, Nørlyng Herred og Ting. 17. 36. 43 (Herredsgrensen). 53. 91. 93. 106. 109. 110. 169-70. 176. 192. 193. 203-4. 207. 230. 319. 330. 331. — Fogeder. 36. 192. — Tiendebrev til Nørlyng H. 207. — Kirkegjæsteriet og al Kronens Part af Tiendehavnen i Nørlyng H. tillægges Superintendenten. 330-31.
- Nørreby, Balling S., Salling, se Narby.
- Nørre Herred i Salling. 40-41. 330. — Provster og Præster. 40-41. — Kirkegjæsteriet tillægges Superintendenten. 330.
- Nørre Iowse, Nørre Iuxe, Brovst S., Han H. 104. 126.
- Nørre Kloster se Noere (Glenstrup).
- Nørremølle, Nørresø, Nørresøende se Viborg.
- Nørre welle, nørre Vejle paa Romdrup Mark. 69.
- Nør Tvedskov se Tvedskov.
- Nøtten B., Ferslev S., Fleskum H. 202.
- Nøvling se Nyflingh.
- Nøygard, Durup S., Gislum H. 200.
- Obo, Chresten, i Pederstrup 1529. 169.
- , Jep, i Swenstrup 1529. 174.
- Odden Hovedgaard, Horns H., Vendsyssel. 293.
- Oddense, Odense, i Salling se Vodens.
- Odense Kjøbstad i Fyn se Otthense.
- Odsgaard, Vinkel S., Middelsom H. 362.
- Officialer. Viborg Kapitels Generalofficial. 11. Generalofficialer i Viborg. 43. 349. 354. 356. 358; biskoppelige i Aars H. 117. 299; paa Hald. 194; i Hellum H. 343. 357; jvfr. Viborg — Børglum Bispens paa Læsø. 80. 81. 100.
- Offe, Offue se Owe.
- Offsingh Kjær, Resen S., Fjends H. 208-9.
- Offuenskof, Ovenskovgaarde, Lovns S., Gislum H. 191.
- Offuergaardt, Overgaard Hovedgaard, Gjerlev H. 303.
- Offuerlundt, Overlund B., Asmild Sogn, Nørlyng H. 319. Jvfr. Asmild.
- Ogi, Ogy, Ogssen, Oxen se Aco (Aage).
- Olavus, Olauus, Olaff, Olloff, Oluff, Oleff, Ole, Woloff, Wølle.
- St. Olai Kirke og Sogn se Læsø.
- Oluf (Hakonsøn), Konge. 305. 347. 365.
- Oluf i Aagaard 1466. 49. 50.
- Hr. Oluf, Præst i Vrov c. 1500. 208-9.
- Hr. Oluf, Kapellani i Mov, afsat for Trolddom 1550. 276-77.
- Oluff Anderssen, Sognepræst i Gudom 1480. 69.
- Oluff se Bagger.
- Olaff Birting, Kannik i Viborg 1448. 33.
- Oluff se Chrysostomus.
- Oluff Dideriksen, Raadmand i Viborg 1508, Borgmester 1516. 129. 358.
- Olauus, Ole se Digsmed, Fris, Haasø, Hornebogte.
- Oluff Jenssen, Skolemester i Viborg 1559. 336.
- Oluff se Lunge, Lybbert.
- Oleff Morthenssen, Ridder, Landsdommer i Nørrejylland 1477, 1484; D. R. R. 1478, 1484, 1494. 62. 80. 103. 355. (Gjærsting) (Indledn. S. XLIII-XLIV).
- Oluf se Munk, Mus.
- Oloff Nielsen, Børglum Biskops Official paa Læsø 1485. 80. 81.

- Oluff Nielssen i Gunnerstrup, Rebsmand i Aars H. 207.
- Oluff Nielssen, Skolemester i Viborg, se Skytte.
- Voloff Nielssen i Hobro 1541. 226.
- Oluff Pederssen i Vejby, Foged i Rødding H. 1487. 83-84.
- Oluff Pederssen i Spyttrup (Spøttrup), Væbner, 1489, 1491, 1494. 91. 95. 97. 103. 366. Jvfr. Glob.
- Volle Pederssen i Morum, Selvejerbonde, Rebsmand 1538. 213.
- Oloff Pouelssen, Sognepræsti Klarup 1480. 69.
- Oluff Pouelssen, Sandemand i Skive 1559. 334.
- Oluff se Raffn, Skøtt, Sommer, Skredder.
- Olaf Thammessen i Taffwel 1532. 181. (Jvfr. Thomas).
- Volle Ybssen i Hørby 1527. 164.
- Voloffssen, Cristen, i Hørby 1541. 226.
- Oluff se Ørn.
- Oldenpenge for Svin. 161.
- Ollistrup se Allestrup.
- Olom se Aalum.
- Ombotjismandt, Ombudsmand, Embedsmand, Lensmand. 216.
- Omgangstowgh, Sandemands. 122.
- Ommersyssel. 11. 345. 354. Provst se Escherus.
- Omodh (à moti), imod, 64 og oftere; Jvfr. amodh.
- Onss, Oddense i Salling, se Vodens.
- Onsild Herred se Vognsild.
- Oppelstrup, Opelstrup, Vppelstrup B., Gunderup S., Fleskum H. 69. 78. 202.
- Opløff, Oplev B., Gravlev S., Hornum H. 260.
- Opstøfne Vandet ved en Mølle. 95. Se Støffning.
- Ord, pløjet (af erja, pløje). 300.
- Ordstrup B. og S., Hornum H., se Aardestrup.
- Ordinansen, se Kirkeordinans.
- Ordtop i Sønderlyng H. 313. se Aarup.
- Ore, Vor Kloster. 126. — Abbeder se Niels.
- Orffwis, nøges oc. o. 158. orves, nøjes med.
- Oringe, se Svins oringe.
- Orm Tokkyszøn i Rosæholm 1348. 15. Jvfr. Worm.
- Ornum, Viborg Bys. 64.
- Oslo Kjøbstad i Norge se Aslo, Aaslo.
- Osse (Aase) Eskildsdatter, Frue, af Osze, g. m. Niels Brasse. 366.
- Ostedh se Aasted.
- Ostridsøn se Jens.
- Osze, Aas Hovedgaard, Taars S., Børglum H.? 366.
- Otte, Otto se Krumpen, Rosenkrantz, Skinkel.
- Otte Lauridsen, Præst, 1456. 349.
- Othhensse, Othhens, Othenszø, Oden-nisse, Odense Kjøhstad. 7. 16. 146. 165. 166. 171. 301. 365. — Kongens Gaard i Odense, 301. — Priorer. 7. — Jvfr. Biskopper, Herredage.
- Othhens, Othens, Oddense i Salling, se Vodens.
- Otting S. og B., Salling. 114-15.
- Otting, Niels, Borger i Skive 1559. 335.
- Oudrup, Oustrup, Ostrup, Owestrup, Øster Owestrup, Owstrup, Owstrup B., Aars S. og H. 67. 117. 131. 132. 145. — Møllen. 132. — Jvfr. Østrup.
- Owe, Owæ, Ove S. og B., Hindsted H. 24. 40. 42. 71. 101. — Præster. 40. 42. — Ovegaard Hovedgaard (Owgardh), Ove S., Sæde for Viborg Bispers Provst eller Official. 71. — Oweterp, Ove S. 71.
- Owo, Owe, Offue, Offe, Oussen. Jvfr. Aco (Aage).
- Ovo Henriksen 1320. 11.
- Offe Taghessen aff Vingi, Væbner, 1447, 1484. 36. 42. 366. (Reventlov).
- Ove Bondissen i Schousterup 1483, 77.
- Ove Pederssen i Nibe c. 1520. 199-200.
- Hr. Offue, Forstander for Testrup Hospital c. 1520. 321.
- Ove se Begh, Bille.
- Oussen, Ovesen se Las.
- Ovenskovgaarde se Ofuenskø.
- Overlund se Ofuierlundt.
- Overgaard Hovedgaard se Ofuiergaardt.
- Overgaard, Niels, Borgmester i Viborg 1426. 345.
- Owerskeer, Benth, Borger i Varberg 1486. 82.
- Owestrup, Owstrup se Oudrup.
- Oweterp se Owe Sogn.
- Owgardh, Ovegaard, se Owe Sogn.
- Ovsing Eng se Ofsingh.
- Oxen, Aagesen, se Aco.
- Oxenvad se Øxenvaadt.
- Paab se Pabhe.
- Paaske, Poskæ, Poescke, Posk.

- Cristiern Poskæ i Skyndorp (Mendtorp) 1515, 138.
- Jes Posk i Bantzholm Gaard c. 1520. 201.
- Paaskefesten, Madens Signen af Præsten under Paaskefesten. 309.
- Pabaae, Parbaae. 288.
- Pabhe, Pab, Paeb, Pape.
- Hans Pabhe, Domprovst i Viborg 1445, Kapitlets Prokurator paa Læsø. 32-35.
- Jens Paab, Væbner. 366.
- Peder Pab, Paeb, i Aaarup 1491. 93.
- Pabis Jord, tilhørende Viborg Domkapitel, i Ørum S., Fjends H. 100. (Jvfr. Ledingsjord).
- Palk se Petrus.
- Palladius, Nicolaus, Superintendent i Skaane 1555. 310. 312.
- , Petrus, Doctor, Superintendent i Sjælland Stift. 1551 ff. 280-83. 292. 297. 300-301. 308-9. 310. 312. — Breve fra ham til Mester Kjeld Jul. 280-83. 308-9. 310; til Dr. Oluf Chrýstomus. 296-97. — Hans Hustru Christina. 309.
- Palli, Pally, Pali, Paly, Palssen, Pallissen, Palisen, Palnssen, (Palnir).
- Palli i Lyngsø 1546. 252.
- Pally Anderssen i Ørumgaard 1503. 122.
- Palli Christenssen i Hjerminde 1534. 205.
- Palli se Griis, Kyrt, Juel.
- Palle Michelssen, Byfoged i Hobro 1541. 225.
- Paly Nielssen paa Fur 1549. 270.
- Palli Pallissen, Prior i Sebber Kloster 1497. 356.
- Palli Pederssen i Nøvling 1483. 77. 78.
- Palli Thamissen, Præst i Gunderup og Nøvling, Provst i Fleskum H. 1483, 1508. 77-79. 258. 357.
- Pallissen, Marqvar, Væbner 1442. 347.
- Palssen, Jes, i Bisgord 1501. 117.
- Pallissen, Jens, paa Fur 1532. 185.
- Palssen, Las, i Rørby 1452. 40.
- Palnssen, Las, i Bisgaard, Gralev S., c. 1520. 198.
- Palssen, Lars og Nis, paa Læsø 1507. 127.
- Palissen, Per, i Farsø (Thorup) Præstegaard c. 1520. 200.
- Palsgaard Hovedgaard. 279. 293.
- Paludan, Johannes Jønsen 1683. 219.
- Pandnwn, Pandom, Pandum (Panum) Hovedgaard, Vokslev S., Hornum H. 102, 200. — Møllen. 200. — Tingholm Eng. 200.
- Pantsættelser. 22-23. 66-67. 85-86. 94. 102. 194. 201. 204.
- Papisme, Præster anklagede herfor. 234-36. 309. — Papistiske Ceremonier. 281-82. 309.
- Parlamentum regni Dacie. 115. Jvfr. Herredage.
- Parvus se Aco. Jvfr. Litle, Lille.
- Patronatsret til Kirker, Strid herom. 348-49.
- Paver. 3. 6. 7. 20. 26. 114. 147-48. 343. Jvfr. Clemens 3, Innocens 3, Gregor 10, Alexander 6, Leo 10. — Pavebreve. 6. 26. 343. 358. — Appel til Paven. 6. 20. 343. — Pavelige Notarer. 7. — Pavelig Sanktion paa Viborg Domkapitels Sekularisation. 26. — Pavelige Provisioner ved Præstekald. 144; ved Bispebesættelse 147-48. Jvfr. Papisme.
- Paulus, Powel, Pouill, Poul.
- Paulus, Provst i Salingholm 1320. 11.
- Paulus, Biskop i Aarhus 1355. 16.
- Powel . . . , Borger i Nykjøbing paa Mors 1485. 81.
- Povl se Abilgordh.
- Pouil Anderssen, Præst i Brøndum m. fl. Sogne i Hindborg H., Salling, † 1541. 242.
- Poul Anderssen, Pøbling i Skive Skole, hans Retssag for Slagsmaal 1554. 334-40. 363.
- Pouill Christenssen, Viborg Bys Kæmner 1538. 215.
- Paulus se Glob, Laxmand.
- Powell Jessén i Hornum 1447, 1452. 37. 40.
- Powel Nielssen, Herredsfoged i Hindsted H. 1452. 40.
- Powel Nielssen, hans Strid med Viborg Kapitel 1527. 163. 352.
- Paulus se Noviomagus.
- Povl Offvesen, Kantor (?) i Viborg 1560. 363.
- Pouildt Pederssen 1543. 233.
- Povl Persen i Giver, Sandemand i Aars H. 1557. 323.
- Povl Pedersen, Mag., se Stub.
- Pouell Stensøn 1532. 182. (Jvfr. Stigsøn).
- Povl Støtterup i Hyllebjerger 1480. 67.
- Poelsdatter se Bergitte paa Reffsens.
- Pederstrup, Peerstrup, Perstrwp S. og B., Nørlyng H. 42. 53. 86. 87. 169. 204. 253. Præstegaarden. 204.

- Petrus, Pæther, Pether, Pedher, Peder, Per.**  
**St. Petri Kirke og Sogn se Viborg.**  
**Petrus, Prior i Vidskøl 1219. 3.**  
**P. Ærkedegne og Electus til Aarhus 1274. 7.**  
**Petrus (I), Biskop i Viborg. 343.**  
**Petrus (Nielsen Hessel), Kongens Drost 1289. 8.**  
**Petrus sacerdos, dictus Muli, Kannik i Lund 1314. 10.**  
**Petrus, Abbed i Esrom 1320. 10. 11.**  
**Petrus (Nielsøn Palk?), Kong Valdemars Klerk 1345. 15.**  
**Petrus (II), Biskop i Viborg 1346, 1355. 16. 343.**  
**Petrus, Prior Westærywycensis 1348. 15.**  
**Petrus, Biskop i Børglum 1400. 19-20.**  
**Hr. Peder, Præst i Lyby 1425. 25.**  
**Pedher, Ærkebisp i Lund før 1438. 26.**  
**Mester Peder, Prior i Andvorskov Kloster 1495. 105.**  
**Hr. Peder, Præst i Wethrum (Vejrum) 1497. 108.**  
**Peder, Sogneherre (Præst) til Twåagre S. i Halland 1515. 136.**  
**Hr. Peder, Præst i Sønderup 1533. 189.**  
**Peder, Bysvend i Skive 1559. 336.**  
**Peder Anderssen, Borger i Viborg 1454. 42.**  
**Peder Anderssen, Foged paa Læsø 1485, 1486. 80. 81.**  
**Peder se Asgerassen, Aslessen.**  
**Peder se Bark.**  
**Peder Bennicssen i Leem 1487. 83.**  
**Peder Bennitssen paa Læsø 1485. 80.**  
**Petrus Bertoldi in Roosholm, Præst 1494. 104.**  
**Peder se Bille.**  
**Per Binderup, Væbner, 1499. 111.**  
**Peder se Birk.**  
**Petrus Birkystæth 1348. 15.**  
**Mester Peder Boesen, Kannik 1500. 356.**  
**Peder se Blegh, Block, Brask, Brockenhus, Brun, Bunde, Bygum, Byrial.**  
**Peder Clemidsøn, Raadmand i Viborg 1525. 359.**  
**Peder Cristiernssen i Tynringh, Præst, 1473. 58.**  
**Peder Cristiernssen, Præst ved Viborg Domkirke 1473, 1499 Notarius. 57. 116.**  
**Peder Christenssen, Herredsfoged i Gislum H. 1519. 191.**  
**Peder se Dobelin, Dyrskjøet.**  
**Petrus Ebbyszon 1348. 15. Galt?**
- Peder Ebbesen (Galt), D. R. R., 1539, 1542. 216. 227.**  
**Peder Eissen i Ørum S., Fjends H. 100.**  
**Peder Ericssen, Kannik i Viborg, Kapitlets Prokurator paa Læsø før 1445. 33. 34.**  
**Peder se Fijl, Frederikssen, Frij, Friis, Furbo.**  
**Peder se Geedh.**  
**Peder se Haasæ (Hase), Hardbo, Hegelund, Hvid, Høgh.**  
**Peder Jebssen, Ibssen i Gislum, Selvejerbonde og Rebsmand 1538, 1543; Sandemand i Gislum H. 1553. 213. 231. 294.**  
**Pedher Jenssen, Kantor i Viborg 1452, 1467. 39. 42. 348. 349-50. 350. 351. 352.**  
**Mag. Peder Jenssen, Prior i St. Hans Kloster i Viborg 1515. 358.**  
**Peder Jenssen, i Tistedt, Gislum H. 1533, Foged 1538. 190. 212.**  
**Peder Jenssen, Sognepræst i Østervelling 1539, 1546. 216. 250-51.**  
**Hr. Peder Jensen, Hospitalsforstander i Aalborg 1540. 361.**  
**Petrus, Peder se Jonesen, Jowenssen, Jude, Juel.**  
**Peder Iversen, Borgmester i Aalborg 1436. 346.**  
**Peder Iversen 1460. 351. Jvfr. Anders Iversen.**  
**Petrus se Kid.**  
**Petrus Knapssen, Raadmand i Viborg 1410. 23.**  
**Peder Knudsen, Bispens Official (i Hellum H.) 1509. 357.**  
**Pedher Knusszen i Ørum, Tinghører ved Sønderlyng Ting 1555. 313.**  
**Peder Knudssen, Byfoged i Skive 1556. Borger 1559. 317. 334. 335. (Jvfr. Abraham.)**  
**Pæder, Peder se Kori, Kruse.**  
**Peder Lassen i Beringe se Lassen.**  
**Pæther Lasszen, Raadmand i Viborg 1445, 1447, 1448, Borger i Viborg 1454. 35. 36. 38. 42.**  
**Peder Laurissen, Skriver 1454 ff., Landstingshører m. m. se Skriver.**  
**Peder Laurissen, Gardian i Graabrøderkloster i Viborg 1507. 357.**  
**Peder Lauretssen, Kannik i Viborg 1460, 1510. 130. 351. (To Personer?).**  
**Peder Lawtissen, Præst i Sønderbæk 1517. 146.**  
**Peder Lassøn, g. m. Niels Klementsens Datter Anne. 357 (Trane?).**

- Peder Laussen i Aarup, Selvejerbonde og Rebsmand 1538. 212. (231).
- Peder Laurissen i Forup, Gislum H. 1543. 231.
- Pether, Peder se Lille, Lille, Lidherssen.
- Peder Longh se Langh.
- Peder se Lund, Lykke.
- Peder Mattissen, Forstander i St. Jørgens Gaard og Præst til St. Mikkel's Kirke i Viborg 1440, Generalofficial i Viborg Stift 1453, 1454. 42. 346. 349.
- Peder Madsen, Sognepræst til Grinderslev 1570. 41.
- Pether Michelson, Raadmand i Viborg 1426. 345.
- Peder Michelssen i Nesom 1468. 50. 58. (Krabbe?).
- Pedher Mikelssen, Præst til Byrom og Vesterø Kirker paa Læsø. 1508. 128.
- Peder Mikkelsen, Raadmand i Viborg 1523, 1525. 359.
- Pæther Mortenssen, Borger i Aalborg 1457. 44.
- Peder Mortenssen i Søstrup, Rebsmand i Aars H. 1537. 207.
- Peder se Mordh (Maarth), Mule, Munk.
- Petrus Nielssen dictus Riighe, Raadmand i Viborg 1410. 23; Borgmester 1430, 1442. 346. 347.
- Petrus Nicolai, Landstingshører 1410, 1416, 1418. 23. 24. 344.
- Hr. Peder Nielssen, Kannik i Viborg 1420, 1460. 33. 36. 344. 348. 350. 351.
- Hr. Peder Nielssen, Præst i Thydzhwg (Tødse), 1487. 85.
- Peder Nielssen, Borger i Viborg 1489, Raadmand 1491, 1498. 90. 92. 109. 356.
- Per Nielssen, Borgmester i Ny Varberg 1515. 137.
- Peder se Pabe, Palladius, Pallissen.
- Peder Pouelssen, Kannik i Viborg 1493, 1495. 105. 356.
- Petrus Qvesø, Kannik i Viborg 1404, 1411. 344.
- Petrus Rlighe se Petrus Nielssen.
- Pedher se Samsingh.
- Peder Seuerinassen i Viborg 1489. 90.
- Peder Seuerenssen, Borger i Tisted, paa Læsø 1507. 128.
- Per Sørensen i Volstrup, Foged i Hornum H. 1533, 1534. 187. 193.
- Peder se Skorde, Skytte (Skøth), Smith, Sprag, Stighsøn, Stygge, Stinger, Stub, Svennichssøn.
- Petrus Terkilli in Fyllingh, armiger (Væbner som Ætsnavn) c. 1506. 126. Jvfr. Syllingh.
- Pether Tidrichssøn, Raadmand i Viborg 1426. 345.
- Peder Tommesszen, ev. Superintendent i Vendsyssel. 277.
- Peder Tomessen, Præst i Farsø 1551. 299.
- Peder se Tulsen, Tøgersen.
- Pederse Villadsen, Villomssøn, Vinter, Worm, Wæne.
- Pigh, Mogens, Væbner 1459. 350.
- Pindhøth, Jørgen, (i Ore Kloster?) 1506. 126.
- Pisselhøj, Pitselhøj, Aars S. og H. 50.
- Placitum generale se Landsting.
- Platz, Møje, Besvær. 174 og oftere. — platze: forulempe.
- Ploffsenn, Seueren, Borger i Skive 1556. 317.
- Podebusk, Henning, Ridder 1453. 348-49. — , Predbiørn, D. R. R. 1526, 1532. 161. 183.
- Pors paa Læsø, se Læsø.
- Pors, Jens, Raadmand i Viborg 1503, 1514. 356. 358. — , Christen, i Skive 1556. 317.
- Posk, Poskæ se Paaske.
- Poswolk se Nis Jenssen.
- Powell, Pouill, Povl se Paulus.
- Prædbjørn se Podebusk.
- Presenti, Anne, g. m. Jørgen Skinkel. 354.
- Prestegordh paa Fur, Fogedgaard. 185. 186. Jvfr. Præstegaard.
- Priorer se Andvorskov, Dueholm, Grinderslev, Helligaands Kloster i Randers, Aalborg, Kjøbenhavn; St. Hans Kl. i Viborg, Marie Kloster i Viborg, Mariager, St. Mogens Kirke i Viborg, Odense, Sebber, Sortebrødre i Vejle og i Viborg; Vestervig, Vidskøl, Ø.
- Priorisser se Asmild, Sebber, Ørslev.
- Privilegier, kgl., se Viborg By og Domkapitel. — Keiserlige, angaaende Gejstlighedens og Skolepersoners Fritagelse for verdslig Domstol. 305; jvfr. 334-40.
- Proconsules se Borgmestre.
- Procuratorium, Bestillingen som Viborg Kapitels procurator eller Tilsynsmand, Landfoged, paa Læsø. 33-34. Jvfr. Læsø.
- Provent, Underhold i Klostre. 353. Jvfr. Introitus.
- Provster, katolske, se Viborg Domkapitel, Aarhus, Børglum, Vestervig. Sysseprovster. 11 (se Escherus). Regnskabsprovster se Henrik Oluffsen (Mors, Han Herred), Jens Lund (Middelsom H.),

- Niels Spyttrop (Fjends H.), Palle Thamissen (Fleskum H.), Ejler (Ovegaard). — Jvfr. Officialer, Ovwgaard, Spøtrup. — Provstelige Sædegaarde. 237. Provsternes Opsyn med Kirkerne. 292.
- Provster** (evangeliske). Herredsprovsterne se de enkelte Herreder. — Møde af Provster i Sorø 1539. 218. — Herredsprovsternes Embedsgjæring. 235. 236. 238-39. 260. 261. 262. 272. 282. 302-3. 309. 310. 314. 316. 320. 332. 336 ff.
- Prædikebrødre**, ordopredicatorum, Sortebrødre, se Vejle, Viborg.
- Præster** og gildø Kirkemænd give Lov paa Tinge for Lovhævd. 67. 69. 77. 83. 84. 96. 101. 118. 181. 188. 190. 351. Laan afpresses Præsterne af Kristiern 2 1518. 142-43. — Vidnesbyrd givne Præster af deres Menighed. 196. — Præstekaldelse, i den kath. Tid. 114-15. 128. 133. 292; i den protest. Tid. 237. 292. 332. Jvfr. Læsø. — Indtrængen af uberettigede i Kald. 112-14. 276-77. — Præsternes Underhold efter Reformationen, Forslag herom. 220-21. 302-3. 310. 320. — Præsters Afsættelse og Domfældelse 234-36 (Papisme). 276-77 (Trolddom). 310-11. 320 (Manddrab). — Præsterne skulle nyde Græsningen af Kirkegaardene. 277-78. — Præster, der have begaaet Hor eller Manddrab, hvorledes de skulle straffes. 292-93. 296-97. 310-11. 312. (Forfyttelse til et andet Stift eller lign.) — Eftergives Præsteskatten 1553 paa Grund af Armod. 296. — Forhandlinger med Præsterne i Anledning af Klemmebrevene. 302-3. 310. — Præstemøde i Viborg Domkirke. 355; i Aalborg. 363. — Sognepræsters Ret at straffe deres Degne med Vaand eller Stav, naar Lime (Lemmer) ej sønderslaas. 308. — Understøttelse til fattige Studenter. 309.
- Præstegaarde**, skjænkede af Privatmænd. 24-25. 41. 49. 50. (239). 280. 299. 324. — af Kongen efter Reformationen. 220. (229). 237-38. 243. 285. (320). — af Viborg Domkapitel. 297-98. — Strid om Præstegaarde. 49-50. 50-51 (biskoppelig Dom om en Præstegaard). 67-68. (161). 173. 175. 210. 218. (229). 237-41. 243. 250-51. 257-58. 272. 284. 298. 299. 300. 324. — Præstegaarde bortfæstes af de katholske Biskopper til Bønder m. m. 172. 173. 175. 199. 200. 204. 210. 218. (229). 237-41. 250-51. 257-58. 272. (284). (285). — Præstegaarde komme under Kronen efter Reformationen. 229. 250-51. (258). (284). 285. (298). 300. (320). — Præstegaardens tilliggende Jorder, Annexgaarde m. m. 58-59. 67-68. 78-79. 101. 117-118. 131-33. 145. 161. 166. 167. (168). 181-82. 182-83. 188-89. 190-91. 193. 198 ff. 208-9. 210-11. 213. 227. 256. 259-60. 260. 272. 279-80. 284. 298. 300. 321-22. 323. — Opgivelse 1554 af Præstegaardens Avl. 302. — Jvfr. de enkelte Sogne.
- Præstegjæsteriet** over Rinds og Middelsom H. tillægges Superintendenten. 330.
- Præstekalds Sammenlægning**. 242. (272). 310. — Sognekald og Præstegaarde tillægges Superintendenten til Underhold. 330.
- Pusel**, Lauris, Væbner, af Hegelund 1410. 22. 366.  
— , Jacobus, Væbner 1453. 41.
- Quernbeck**, Ravnstrup S., Nørlyng H. 46. Quesæ se Petrus.
- Quiæ**, Clemeth, Borgmester i Sæby 1518. 142. (Jvfr. Clemet, Gwyë).
- Quist**.  
Eske Quist i Harre Herred i Salling 1528. 167.  
Jens Quist i Thowstrup 1554. 300.  
Quitzen, Jørgen, Rigens Kansler 1537. 360.  
Quærsætæ; Quærsæth. 5. 8. 12. 230.
- Raad**, Rigsraadet. 9. 32. 48. 52. 61. 62. 66. 79. 96. 98 ff. 103. 114-15. 120. 154. 155 ff. 158. 160. 162. 163. 175. 187. 190-91. 195. 206. 209. 216. 220-21. 222. 227. 257. 269. 286. 303. 315. 355. 356. 363. Jvfr. Konge.
- Raad**, Raadmænd i Byer se Viborg, Aalborg, Aarhus, Lybeck, Danzig, Læsø, Hobro, Skive.
- Raad**, Thomas, se Roode.
- Raanstrup**, Rouenstrup, Roustrup. Rogenstrup B., Fiskbæk S., Nørlyng H. 96. 252. 313. — Jvfr. Rauenstorp (Ravnstrup).
- Raffn**, Ravn.
- Broder Niels Ravn**, Abbed i Nørre Kloster 1422. 345.  
Hr. Ole Raffn, (Manddraber), før 1553. 297

- Raffnsneffninge, Ransnævninge, i Nørlyng H. stævnes ifølge kgl. Bud for Biskop og Bygdemænd for uret svoren Ran. 116. — ransneffninges tog. 174-75.
- Rafft, raffte se Rebning, rebe.
- Raffwelkell, Ravnkilde B. og S., Aars H. 117. 132. 298. 299. — Kirken. 118. 299; Kirkegaard (Annexgaard). 118. 132. — Skov. 118; Kirkens Endelskov. 118. 132. — Præster. 299. (Jvfr. Fedall, Gerssdam, Gelwm).
- Raffwenstorp se Rauenstorp, Ravnstrup.
- Rampi, Anders, i Søndertranners 1483. 77.
- Ramsingh S. og B., Rødding H., Salling. 83. 261. 262. 263-64 268. — Degnetjenesten. 262-63. 263-64. 268.
- Ramsing, Peder, 1491. 95.
- Ran, Ransnævninger se Raffn.
- Ranch se Hieronymus.
- Randers, Randerss, Randusia. 9. 20. 31. 33. 122. 139. 229. 288. 333. — Randers Skole. 333. — Helligaands-huset, Prior her. 357. — Herredag. 363. Jvfr. Drotningborg.
- Randrup Hovedgaard, Vinkel Sogn, Middelsom H. 176. 194. 211. 226. 255.
- Rantzow, Ranndtzov, Randzu.
- Johann Rantzow, Ridder, Hofmester i Slesvig Fyrstendømme 1537. 207.
- Henrick Rantzow, Lensmand paa Hald og Stiftslensmand i Viborg Stift 1537, 1538, 1539; 1540 tillige Lensmand paa Ribershus. 208. 214. 216. 220-21. 235. 274.
- Rask, Lass Jebssen, Landstingshøver 1454, Raadmand i Viborg 1467, 1471, 1472, 1476, 1480, 1489, 1491, 1492. 42. 56. 60. 75. 85. 90. 92. 265. 352. 353. 356. Jvfr. Laurentius, Lass Jebssen.
- , Cristiern i Haasum 1487. 83.
- Rasmus se Bundssen, Clemenssen, Erasmus, Tym, Tymrer.
- Ravn, Ravnkilde, Ravnstrup se Raffn, Raffwelkell, Rauentorp.
- Rauentorp, Raffwenstorp, Rauenstorp, Ravnstrup S. og B., Nørlyng H. 45-46. 193. 253. — Kirkegaard. 45. — Mølle. 46. — Ravnstrup Præbende. 194. 253.
- Rebning af Marker. 119. 167. 207. 212-13. 226-27. 304. 361. — Reb oc rafft, rebe oc raffte. 119. 227. — Rebsmænd. 207. 213. 227. — Rebret. 304. — Rebdømmes magtesløst af Landstinget. 226-27. — Jvfr. Markeskjel, Ride.
- Rebstrup Hovedgaard, nunedlagt, Sønderup S., Hornum H. 223. 304. 367. Jvfr. Viffert.
- Reces, den københavnske af 1536 paa-beraabt som Retskilde. 270. 274 ff. — Odense Reces af 1527, se Tiende. — Kr. 3dies. 308. 328. Jvfr. Haandfæstning.
- Reff, Cristen, i Svendstrup 1520. 174.
- Reffdull, paa Læsø, se Læsø.
- Reffsens, Reffsness Hovedgaard, Komdrup S., Hellum H. 95. 106. 361.
- Reffsgard og Reffsmarck ved Mov S., Fleskum H. 150.
- Reffstrup, Lille-Restrup Hvdg. Hvam S., Rinds H. 357.
- Reistrup, Reystrop B., Sønderbæk S., Sønderlyng H. 93. 140.
- Ren, reen, Agerren. 59. 135.
- Rensborg Slot 238.
- Rentemestre, kgl., se Cristiern Hvid, Jørgen Pederssen, Joachim Beck.
- Resen S. og B., Hindborg H., Annex til Skive. Præster, Præstegaarden. 175. 217-18. 229.
- Reszen, S. og B., Fjends H. Præster, Præstegaardsengen (Ofsing kiar), 208-9.
- Retsbrev, vedtaget paa Landstinget og stadfæstet af Kongen. 56. Jvfr. Vedtægtsbrev.
- Retterting, kgl., se Konge.
- Rev og Grunde i Havet se Læsø.
- Reventlov, se Offe Taghessen, Niels Taghessen (?), Thedløff Ericssen.
- Knud Reventlov til Søbo. 355.
- Hans Datter Giese, g. m. Peder Brockenhus. 355.
- Ribe, Riipe, Riibe Kjøbstad. 19. 20. 82. 179. 181. 218. 228. 233. 243. 305. 310. 312. 360. 365. — Riiffuerhus. 220. Lensmænd se Henrick Rantzow. — Biskopper se Biskopper. — Domprovater se Iver Kjeldsen (Jul). — Troppeamlinger ved Ribe 1531. 181. — Kirkeligt Møde i Ribe 1552. 218. — Ribeborgeres Ret til at handle i andre jyske Byer, givet af Kong Hans, godkendt af Kristian 3die 1542. 227-29. — Præster i Ribe Stift afsatte for Manddrab. 310-11.
- Riden Markeskjel. 111. 182-83. Jvfr. Rebning, Markeskjel.
- Rigshofmestre se Erik Ottesen Rosenkrantz, Povl Laxmand, Mogens Gøje, Eske Bilde. Jvfr. Drost.
- Rigskansler, Rigsmarsk, Rigsraad se Kansler, Marsk, Raad.



Riighe se Petrus Nielsen.  
 Rimboltt, Rymbolt Petherssen, Predikant i Viborg 1549, Sognepræst 1550, Kannik 1559. 271. 276. 336. 363.  
 Rimmen se Læsø.  
 Rind, Ring, Rind S. og B., Middelsom H. 175. — Sognekalder lægges til Viborg Superintendent. 330.  
 Rindh, Rind By, Lynderup S., Rinds H. 47. 252 (?).  
 Rind, Rints, Rinz, Rindz, Ryns, Rinds Herred. 43. 47. 54. 98 ff. 111. 138. 191. 223-25. 262-63. 275. 303-4. 305. 307. 322. 328. 330-31. — Herredsskjellet. 43. 303. — Kronens Part af hele Byg- og Havretienden og en Del af Rugtienden og Lammetienden, samt Præste- og Kirkegjæsteriet tillægges Superintendenten i Viborg. 330-31. — Fogeder. 47. — Provster. 262. 304. 305.  
 Ringgi, Aspen, i Stevnstrup, se Røngy.  
 Ris, riiskier se Thag.  
 Ris, Riis, Rise eller Risegaard, Vester Hornum S., Aars H. 131. 132. 207.  
 Riss, Riis, Cristiern, i Durup c. 1520. 200. — , Niels, i Hallim (Halm) 1548. 264. 265.  
 Ritgerdssen, Nis, i Nibe c. 1520. 200.  
 Rodingh se Rødding.  
 Rodzborg, Rosborg Gaard og Sø, Mønsted S., Fjends H. 207.  
 Roed se Rood, Rød, Rud.  
 Roer (Hrøar) Pederssen, Borger i Viborg 1507. 128.  
 Røgenstrup se Raanstrup.  
 Rogh, Lauritz, Prior i Sortebrødrekloster i Viborg 1475. 353.  
 Rog, Nis, i Korningh 1491. 93.  
 Rold Aa og By, Hindsted H. 118. 164.  
 Rom. 20. 26. 114. 148. — Rejser til. 26.  
 Romercurien. 20. 114. 147. Jvfr. Paver.  
 Romdrw, Rwmdrw, Romdro, Romdrup B. og S., Fleskum H. 69. 202. — Kirken. 69. 202. — Paa Marken: Berget, Nørre welle (Vejle).  
 Romdrwgaard. 69. — Jvfr. Lwseholm.  
 Romlund se Rowmlundh.  
 Roncaliø, kejserlig Kofordning udstedt her. 305.  
 Roode, Raad, Roed.  
 Morten Roode, Væbner 1480. 73.  
 Thomas Raad (Roed) i Voerst (Vorst), Væbner 1493, 1496, 1508. 97. 106. 357.  
 Jep Roode (Væbner?) 1493. 99.

Rosborg se Rodzborg.  
 Rosenborg, Frants, ev. Biskop i Viborg. 25.  
 Rosenholms Arkiv. 17.  
 Rosenkrantz. (Jvfr. Stygge.)  
 Hr. Otte Nielsen af Bjørnholm, Landsdommer 1454, 1462. 349. 351. 366. (Indl. S. XLII.)  
 Erik Nielsen, Dr., Ærkedegn i Viborg 1475. 353.  
 Hr. Erick Ottessen, D. R. R. (og Hofmester). 1477, 1498. 61. 62. 66. 72. 73. 79. 95. 98 ff. 110. 354. 366. 367.  
 Hr. Niels Eriksen, D. R. R. 1477. 1484. 62. 79. 366 (?). (Jvfr. Gyldenstjerne.)  
 Niels Stigssen (Stygge), Provst i Borglum 1481, Biskop 1503 ff. 76. 120.  
 Holger Ericssen, D. R. R. 1494. 103. 366.  
 Hr. Jørgen Eriksen, Ridder. 366.  
 Erick Stygge af Mattrup, Væbner 1499. 111.  
 Christopher Rosenkrantz, Hovedsmand paa Hald og Stiftslensmand i Viborg Stift 1541, 1543, 1544; til Lynderup 1555. 234. 314. 361. 362.  
 Niels Rosenkrantz til Rydhave 1553. 293.  
 Jvfr. Niels Iwerssen 1348.  
 Rosholm, Rosæholm, Roosholm Præstegaard, Haring S., Hassing H. i Ty. 15. 104. — Præster her. 104.  
 Roskilde. 105. 123. Jvfr. Biskopper.  
 Roslev S. og B., Harre H., Salling. 41. — Præster 41.  
 Ross. Nørre ross og Synner ross paa Balling Mark, Rødding H. Salling. 83. 84. (Jvfr. isl. rås, Løb, Bane, Rende, eller norsk Ros, Fure, Stenscred.)  
 Rostorp, Rostrup Hovedgaard og Mark, Hundborg S. og H. i Ty. 15.  
 Rostrop B. og S., Hindsted H. se Røstrop.  
 Rostrup, Lars, (Væbner). 366.  
 Rotfeld, Erik Nielsen, til Brodskov 1442. 347.  
 Rowm, Ruame. Roum S. og B., Rinds H. 111. 263. 330. 347. — Kongens Del af Tienderugen og Tiendelammene tillægges Superintendenten i Viborg. 330.  
 Rowmlundh, Rwmllund, Rwmme-lwnd, Rømlundtt, Rømlund S. og B., Nørlyng H. 42. 88. 96. 252. 313. — Præster. 252.  
 Rouenstrup, Roustrup se Raanstrup.  
 Ruame se Rowm.  
 Ruch, Herman, Borger i Lybæk 1480. 68. 70.  
 Rudt, Rud.  
 Jørgen Rudt, Lensmand i Mariager Kloster, før 1550. 276.



- Rwmlund, Rwmmlwnd se Rowmlundh.  
 Rundt, Løb, se Beckerundt.  
 Ruser i Limfjorden, Forbud herimod. 52. 54. 56. 87. 88-89. 265-66. — Rwssestengher. 89.  
 Rwsman, Seuren, paa Læsø 1507. 126. 127.  
 Rustninger. 179. 180-81. 195. 214. 258. 341-42. — Jvfr. Fejder.  
 Rydding se Rødding.  
 Rydhave Hovedgaard ved Holstebro. 293.  
 Rymbolt se Rimbolt.  
 Rytterhold. 341.  
 Rømmesnædher, se Cristiern.  
 Rød, Røe. Jvfr. Roed, Roode.  
 Laurencius Røe i Hintzelsse 1494. 104.  
 Røde, \*saa røden neder til then stien\*. 188. Buske, Krat, navnlig i Moradser; jvfr. Molbechs Dialektlex. S. 457 under Rye; norsk Ryde.  
 Rødingh, Rødding, Rydding, Rødding Herred i Salling. 83. 84. 192. 268. 272. 330. — Kirkegjæsteriet i R. Herred tillægges Superintendenten i Viborg. 330. Fogeder. 83. 84. — Provster. 272.  
 Røding, Rødding S. og B., Rødding H. i Salling. 272. — Præster. 272.  
 Rødingh, Rodhing, Røding, Rødding S. og B., Nørlyng H. 36. 53. 203-4. 298. Kirken annekeret til Viborg Domkapitel. 298. — Præster. 298.  
 Røggel, Kniffve Røggel ved Ravnkilde B., Aars H. 118. (Stendysse, Høj; jvfr. Molb. Dialektlex. Røgel).  
 Rønbiere, Jens, i Skive 1539. 217.  
 Røngy (Ringgi), Esber (Aspen) i Grensten 1526, i Stevnstrup 1551. 161. 284. — , Niels, i Stevnstrup 1526. 161.  
 Rørbæc, Rørbeck S. og B., Gislum H. 37. 190. — Præstegaarden. 190.  
 Rørby (?), Hindsted H. 40. Hørby Sogn og B. ?  
 Røstrop, Rostrop S. og B., Hindsted H. 40.  
 Røe se Rød.  
 Saall se Sale.  
 Saar og anden Voldsgjerning bødes med 3 Mark i Sagefald til Kongen. 124. — Saar maa ej gjøres med Od eller Ægg, og Lime (Lemmer) ej sønderlaas. 308. — Saar, Hulsaar, Retssag herom. 336 ff. — Saaremaall, Søgemaal, Retssag i Anledning af Saar. 334. — Jvfr. Vold.  
 Sacramenternes Uddeling, Strid herom. 235-36.  
 Sacramenterøeres Ophold i Danmark og i Norge forbydes. 316. Jvfr. Vederdøbere.  
 Sadelmager, Peder, Borger i Viborg 1538. 215. Jvfr. Sadolin, Kannik Jens Cristiernssen.  
 Sadolin, Jørgen Jensen, (Georgius Joannis Vibergius), Superintendent i Fyns Stift 1555. 310. 312. — Hans Gaard i Viborg. 325. 326. — Jvfr. Sadelmager.  
 Sagefald se Læsø. — Sage Mark, tre Marks Bøde for Sagefald. 124.  
 Sale, Saall.  
 Nis Sale, Landstingshører i Viborg 1472. 56. 224.  
 Nis Sale i Nittrup. 1491. 95.  
 Jens Saall i Oddense 1545. 242.  
 Saling, Salingh, Salling (Syssel). 5. 7. 45. 58. 83. 230. 347. — Sallingholm. 11. — Saling Land. 230. — Jvfr. Harre-, Hindborg-, Rødding-, Nørre Herred og de enkelte Byer og Gaarde.  
 Saling, Salling Sogn og By, Slet H. 202. — Præstegaarden. 202.  
 Sallingboe, Ericus, Gardian i Graabredrekloster i Viborg 1451. 348.  
 Salmand, Salmanssen. (Salomon)  
 Salmand Jenssen paa Læsø 1540. 219.  
 Salmanssen, Nis, paa Læsø 1485, 1486. 80. 81. 82.  
 Salt, Saltafgifter, Saltkjedler, Saltpriser, Saltskib osv. se Læsø, Haslegaard. — En Tønde Salt skal holde otte Skjepper. 90. — Bolesalt, Skuresalt se Læsø. — Jvfr. Aagerd, hwerffue.  
 Saltensee, se Jakob Laurissen (Laussen).  
 Samsingh, Samsing.  
 Pedher Samsingh, Borgmester i Viborg 1438, 1445, 1448. 26. 33. 35. 38.  
 Jørgen Samsing, Kantor i Aarhus 1537. 342.  
 Sandal, Oluf, paa Læsø 1507. 127.  
 Sandberg, Kristen til Kvelstrup. 354.  
 —, Anders Cristiernssen, Landsdommer 1471 (?), 1487, 1493, 1503 (?). 85. 92. 97. 352. 354. 355. 356. (Incl. S. XLIV.)  
 —, Kristiern Andersen, Landsdommer 1517, 1522. (Incl. S. XLVI-VII.)  
 Sandby Hovedgaard. 56.  
 Sandemænd (veredici). Sandemænds Tog. 27. 46. 50. 58-59. 76. 97. 110. 111-13. (Nre Herreders Sandemænd ride Markeskjel om Viborg Mark og tilstaa deres

- Tog paa Landstinget). 122-23. 135. 145. 189. 190. 191. (193). 223-25. 231-32. 252. 255. 256. 265-66. 279-80. 293-94. 294-95. 299. 303-4. 323. 341. — Sandemænd sværge om Hug og Slag (Bordag). 61. 76. 105. 334 ff.; om Vold. 46. 47. 76. 87. 89. 105. 252. 265-66; om Hærværk paa Landstinget. 164. — Kun Bols mænd (paa Læssø), ej Indetzmænd, maa være Sandemænd. 76. — Biskop og uvildige Bygdemænd dømme Sandemænd. 110. — Sandemænds Tog dømmes magtesløse. 111-13. 223. 225. (279-80). 293-94. — Synsmændsbreve om urigtigt Sandemændstog. 294. 303-4. — Sandemændstog gaa paa Omgang mellem alle Borgerne i de jydsk Kjøbstæder, arvis. 122-23. — Sandemændstogs Besværlighed for Borgerne i Viborg. 122-23. — Strid om Sandemænds Berettigelse til at sværge en Skolediscipel Vold over. 334-340. — Bøder Mand, som er Tog oversvoren af Sandemænd for 40 Marks Sag, ikke inden 6 Uger, er han fredløs. 341. — Jvfr. Biskop og Bygdemænd, Lovhævd, Viborg By, Landsting.
- Sander se Buntmager.
- Sangh, Jenns, i Tisted, Gislum H. 1538. 213.
- Sarssen, Eske, i Nibe 1528. 168.
- Scaner, Skaneræ, Skaner By og Marked i Skaane. 28. 31. 348.
- Schaue, Niels, Biskop i Roskilde 1495. 105.
- Schinkel se Skinkel.
- Schjønningh, Schjøningh, Schjøning se Skøning.
- Schousterup se Skowstrup.
- Schütte se Skytte.
- Scotia, Skotland; Sende færd hertil. 115.
- Scriptor se Skrivers.
- Sebber, Sibber Kloster, Slet H., Priorer. 343. 351. 352. 356. Priorisser. 352. Jvfr. Staaber.
- Seby, Sæby Kjøbstad, Borgere herfra paa Læssø. 142. Borgmester. 142.
- Seby, Sæby B. og S., Harre H., Salling. 51. Præst, Præstegaard, Kirke. 50. 51.
- Sefeld, Seefeld.
- Thames Magnesson, Ridder 1423. 24.
- Johannes Thamesson (Jes Tamassen), ovenanførtes Søn, 1423, af Dalsgaard og Væbner 1453. 24. 42.
- Thye Jenssen i Dalsgaard, Væbner 1480, 1493, 1494. 71. 97. 106.
- Tonis [Th]jordssen i Dalsgaard, Væbner 1488. 86. Sefeld?
- Jes Morthenssen, Væbner 1489, i Refsnes 1496. 91. 196.
- Envold Jensen i Jelstet 1499. 111. Sefeld?
- Lars Nielsen af Refsnes 1543. 361.
- Segalt se Sægalt.
- Segeberg Slot. 67.
- Segelflo, Segflod se Sæghælflo.
- Seglstrup Bispegaard se Syelstrup.
- Sehested.
- Thomas Thomesen til Vellinghøj. 361.
- Jens Thommessen til Holmgaard og Højris, Landsdommer i Nørrejylland (1534), 1537-51. 205 226. 241. 255. 267. 360. 361. (Jvfr. Indledn. S. XLIX-L).
- Malte Jensen til Holmgaard, Landsdommer 1580. 361.
- Mogens til Holmgaard. 204.
- Sejerslev se Seyersløff.
- Sekretærer, kgl., se Jørgen Fris, Knud Gyldenstjerne, Hans Wenck, Christiern Pederssen, Herman Skeel. — Deres Underhold, naar de rejse i Kongens Ærinde. 165.
- Selde S. og B., Nørre H., Salling. 41. — Præster. 41.
- Selsø Hvdg., Sjælland. 363.
- Selvejrbønder. 193. 213. 304. Jvfr. Rebsmænd.
- Semisthe, Semestedt, Simested S. og B., Rinds H. 25. 262. 307. 308. — Præster. 25. 262.
- Sennels se Syællæns.
- Sær, Seerkjøb, Seermercky se Sæær.
- Setting. Sex settings ørte korn. 170.
- Settling Skjæppe. 345.
- Seuerinus, Seuerin, Seueren, Seuren, Seffrin, Søffren, Søren.
- St. Søren i Testrup. 357.
- Hr. Seffrin i Hierck 1491. 94. (Jvfr. Therbenssen).
- Hr. Seueren i Hornum, se Seueren Laurissen.
- Stor Seweren paa Fur, hans Vrangvilje mod Gejstligheden 1531 ff. 177. 178. 196.
- Seffren Anderssen i Helstrop, Tinghører til Velling Birketing 1539. 216.
- Seueren se Aagesen (Oxen), Brorsen, Bruen, Bugge.
- Søren Christensen, Præst i Gislum 1579. 191.
- Seuerin se Dal, Degn, Furbo, Geedh, Gregerssen, Grydermand, Hollom, Høllenkier.

- Seueren Jobssen, Præst i Vrov og Resen for 1537. 208.
- Søren Ibssen, Sognepræst i Roslev 1570. 41.
- Seueren Jenssen i Resen, Fjends H. 1537. 208.
- Seueren se Juel, Klimp, Klincker, Kneffuel, Kwdal.
- Søren Kjeldsøn i Odsgaard se Juel.
- Seueren Knutssen, Raadmand i Viborg 1489. 90.
- Seueren Lawrssen, Laurissen, Præst i Hornum 1541, 1544, 1547, 1551. 226-27. 237. 257. 299.
- Seueren Marthenssen, Foged paa Fur 1532, 1549. 184. 185. 270.
- Søren se Munk, Mørk.
- Søffueren Nielssen i Lyndum 1530. 176.
- Søren Nielssen i Hwiilssom 1541. 223 ff.
- Seuerin se Nordup.
- Seuerin Pederssen i Østrup, Foged i Gislum H. 1553, 1557. 294. 321. 323.
- Seuerin Potelssen i Ris, Rebsmand 1537. 207.
- Seueren se Ploffssen, Rwsman, Therbenssen, Therssen, Tordssen, Torup, Trolberg, Ørn.
- Seyersløff, Sejerslev S. og B., Mors. 85.
- Seyerssen, Clawes, Præst i Fiskbæk 1488. 88.
- Sibber Kloster se Sebber.
- Sidse Lauritzdatter, Lars Viffertsens Hustru 1508. 357.
- Sidse Mogensdatter, g.m. (Væbner) Mogens Pedersen. 357.
- Sigh, Slig, Sliggang, en Slige, fugtig Eng eller Mose. 59. 67. 150. 168. 293. 323. Jvfr. Hooll sigh, Rødsig, Sundslig, Hoolstaresigh, Lømosighæ, Haffwersig, Tuerslig.
- Sild, Afgifter af Sild til Kirken. 199. 200. 201. — Sildefangst. 276-77. — Saltning af Sild, se Løgstøder.
- Simen, Simon se Symen.
- Simested S. og B., Rinds H. se Semisthe.
- Sindinggaard, Sinding S., Hammerum H. 361.
- Sixtus II, Pave, hans Helgendag. 71.
- Sjælegaver. 1. 14. 17-18. 20? 21-22. 24. 25. 37-38. 40. 41. 43. 44. 49. 53. 62-63. 76. 80. 126. 129? 344 ff. 360. 364 ff. — Sjælemesser se Messer (Viborg, Lyby, Nibe, Tøndering, Fur, Skjörping, Ørslev).
- Sjælfloø, Sejlflod B. og S., se Sæghælfloø.
- Sjælland. 218. Jvfr. Biskopper.
- Sløby se Søby.
- Siøring, Søring, Lindum S., Nørlyng H. 111. 176.
- Siørup B., Vrov S., Fjends H. 174.
- Siørup, Sørup B., Buderup S., Hornum H. 189. 197-98.
- Siøstrup, Søstrup B., Aars S., Aars H. 49. 67. 207.
- Skaarup se Skorup.
- Skacke et Jordstykke. 130.
- Skade, Erik, Borger i Viborg, paa Læsø 1507. 128.
- , se Niels Claussen, Biskop i Aarhus.
- Skadeland, Skadlandh se Skatheland.
- Skaffuen, Skagen By. 152. Tolderen se Michel Fogh.
- Skaffuen By, nu Skavngaard Avlsgaard, Brandstrup S., Middelsom H. 210.
- Skallandt se Skatheland.
- Skalss, Skals S. og B., Rinds H. 43. 46. 53. 87. 88. 91. 92. 106-7. 222. 252. 265. 266. 313. 363. — Skals land. 46. 266. — Skals øer. 53. 265. — Markeskel. 43. — Kirken. 88. 228; Kirkegaard, Præster. 88. — Fiskeriet ved Skals (Langvedel) Aa og Limfjorden se Langvedel Aa, Kannikefiskeri, Limfjord.
- Skammelssen, Peder, paa Læsø 1486. 82. — , Greyers, i Refdal paa Læsø 1493. 100. 101.
- Skandelborg, Skanderborg Slot. 103. 111. — Slotsfoged se Cristiern Jude.
- Skaneræ, Skanør se Scanner.
- Skarbenberg, Jens, Ridder 1410. 22. 366.
- Skaregard, Skarregaard, Sejerslev S., Mors 84. 85.
- Skarop se Skorup.
- Skat, Jacobus, de Frøsløffgaardt, Væbner 1453. 41. Fejlskrift i Afskriften for Kat. Skat. — Frihed for Skatter og Afgifter (innæ, stud, leding, quærsætæ, impetitia exactoria osv.) tilstaas Viborg Domkapitel. 5. 6. 8. (Jvfr. Viborg Domkap.). — Ledingspengenes og andre Afgifters Forfaldstid i Viborg. 27. — Toldfrihed i Danmark tilstaas Viborg Indbyggere. 28. 31. — Skat og Tyngde til Kongen af Kanniker og Præster, som eje Borgergaarde. 32. 89. (Jvfr. Viborg By). — Kristiern d. 2dens •Laan• af Gejstligheden 1518. 142-43. — Told og andre Afgifter af Viborg til Enkedronning

- Kristine. 146. — Kongeskatten 1522. 151-52; Madskatten 1521. 151-52. — Hjælp af Kirkerne 1523 ff. 153-54. 157-60. 359. — Kirkekornet gives til Kronen 1535. 195 (jvfr. Tiende). — Den tyvende Penning 1543. 361. — Skat paalagt Præster og Degne 1553, atter eftergivet for Armod. 296. — 1556 Skat eftergivet Viborg By. 363. Jvfr. Bøder, Rustning, Tiende.
- Skatheland, Skadlandh, Skallandh, Skadelandh.
- Nicolaus Jenssen Skatheland, Raadmand i Viborg? 1410. 23. Væbner 1416. 344.
- Lauris Skatheland, af Vaaben 1447. 37; til Kastrup. 366.
- Niels Skadelandh i Gedsteris, Væbner 1461, 1471. 46. 52. 53.
- Skave se Schauæ.
- Skavngaard se Skaffuen.
- Skeel, Skiel, Skeyll.
- Albrecht Skiel, Væbner, af Hegned 1471, 1489, 1493, 1494, 1496. 52. 53. 91. 97. 103. 106. 355. 366.
- Iwer Skeel, Væbner 1471, 1489. 52. 355.
- Thomas Skel (?), Præst i Aars 1480; 299. jvfr. Skieg.
- Anne Albrechtsdatter, g. m. Malte Lauridsen Viffert 1508. 357.
- Anders Skeel til Hegned 1518. 299-300.
- Lars Skeel til Jungetgaard 1531, 1532, 1533. 177. 186.
- Herman Skiel, kgl. Sekretær 1543 og Kannik i Viborg, Landsdommer i Nørrejylland 1552 ff. 49. 234. 299. 363. (Inkl. S. L.)
- Albrecht Skiehl (til Fusingø) 1557. 320.
- Skelund se Skielss.
- Skernov se Niels Markvordsen.
- Skibes Udrustning af Viborg Bisp og Kapitel 1531-32. 180-81. — Flaadens Udrustning 1535. 195.
- Skiibrud, Skiibrudnes Behandling. 67. Jvfr. Læse.
- Skibsteth, Skybsted, Skibsted B. og S., Helligum H. 256. Præster, Præstegaard. 256. 355.
- Skifflingbro, Skillingbro Mølle, se Skiolingbroo.
- Skimler. 233.
- Skinderup se Skyndorp.
- Skindhær, Anders, Borger i Viborg 1538. 215. Jvfr. Skyndhers krog.
- Skinkel, Jørgen. 354.
- Skinkel, Sofie, g. m. Landsdommer Anders Christiensen Sandberg. 354. 1
- , Otto. 366.
- Skive, Skiffue By. 176. 217. 242-43. 249-50. 261. 263-64. 268. 272. 314. 315-16. 317. 318. 334-40. 362. 363. — Slottet, Skivehus. 176. 242. 243. 334. 335. 347; Lensmænd se Oluf Lange, Jøp Fris; Slotsfoged. 334. 335. — Byfogeder, Byting. 217. 317. 334 ff. — Byskriver. 317; Snapsting. 317; Bysvenden. 336. — Birk, Birkeret. 242. — Borgmester. 217; Raadmænd. 336. — Sandemænd. 334-40. — Forte og Fægang. 242. — Brorup By inddragen under Kjøbstaden. 242-43. — Kirken. 217. 218. 242-43. 316. — Præster. 217-18. 229. 249. 263. 268. 272. 315-16. 336 ff. — Kapellaner. 218. 315. 336. — Præstegaard. 217-18. 229. (Jvfr. Resen). — Kongetienden af Skive Sogn tillægges Præsten som Vederlag for den under Kronen inddragne Præstegaard i Resen. 229. — Skolen. 245-46. 249-50. 263-64. 264. 314. 317-18. 334-40. — Skolemestre. 245-46. 249-50. 268 (Oddense Kongetiende tillægges Skolemestren). 261. 315. 317. 334 ff. (afsættes for Uduelighed m. m.). — Skoledisciple, Peblinge, som Løbedegne, Strid herom med Sognene. 261-62. 263-64. 314. 317-18. Skoledisciples Slagsmaal, Strid herom mellem verdslig og gejstlig Ret. 334-40. 363; Skolens Læseplan. 338-39. — Skive Landsogn. 315-16. Jvfr. Brorup, Lund, Wiinndt, Resen, Skowesgaard.
- Skive, Kjeld Andersen, Mag., Kapellan i Viborg. 362.
- Skivum, Skyffwen, Skyom, Skivum S. og B., Aars H. 49. 50. 132. 201. 299. 320. — Kirken. 201. — Præster. 50. 299. 320. — Præstegaarden. 320.
- Skielgh, Skiæg, Tamis, Præst i Aars 1480. 67. Jvfr. Skeel.
- , Hans, i Bartum 1548. 265.
- Skielbeck, Øster og Vester, Skjelbækkene ved Fiolminde, Mov S., Fleskum H., mellem Mariager Klosters og Viborg Domkapitels Ejendomme. 148. 149-50.
- Skielling, klage oc sk., Beskyldning. 236.
- Skielss, Skelum B., Hindsted H.? 40. (Jvfr. Ældste Arkivregistraturer III, 60-62).
- Skiern Hvdgrd., S. og Kirke, Middelsom H. 348-49.

- Skioldkiær ved Smerup Præstegaards  
 Mark, Brorstrup S., Aars H. 67.
- Skillingbroo, Skifflingbro Mølle,  
 Skillingbro, Gravlev S., Hornum H. 189.  
 198.
- Skønning, Skiønningh se Skønning.
- Skjørpingh S. og By, Hellum H. 256. —  
 Kirke, Korsalter, Præster. 350. 357. 360.
- Skjøt se Skytte.
- Skoffsager, Skoffbo, Skoffgaard se  
 Skov.
- Skoler, Skolemestre se Aalborg, Aar-  
 hus, Randers, Skive, Viborg. — Alminde-  
 lige Bestemmelser om Skolernes Underhold  
 i Viborg Stift. 220-21. — Skolepersoners  
 Fritagelse for verdslige Domstole. 305.  
 334-40 — Skoleret. 334. 336 ff.
- Skomagher, Tøger, af Tisted, paa Læsø  
 1485. 81. Jvfr. Sudher.
- Skønning se Skønning.
- Skor, Skaar; tolf skor æng i Holms æng. 81.
- Skorde, Skordæ, Peder, Borger i Viborg  
 1479. 65.
- , Clemen, Borger i Viborg 1489. 90.
- Skorup, Skarop, Skordrup, Skaarup  
 B., Havbro S., Aars H. 118. 132-33. —  
 Skorup Byskov. 118. 132-33. — Skaarup  
 Kors. 132.
- Skove. Fredning af Skove. 178; kgl. Paa-  
 bud herom. 267. 307, i Lensbreve. 348.  
 Se Læsø. — Skovsvin, Skovvogne, Ydelse  
 heraf til Viborg Bisper. 272. (Jvfr.  
 Jordebogen. 197 ff.); smlgn. Brændesvin.  
 — Enkelte Skove se Bymentzriiss (Viborg  
 Krat), Casteskov, Damskov, Dollerup  
 (Doldrup) Skov, Egense (Egnæs, Eghe-  
 høg), Endelsskove, Fjølminde (Folmyng),  
 Fur, Furnes (Læsø), Græssethe hoffwedæ,  
 (Hald), Hommelriis, Kirkeskov, Lyngdals-  
 skov, Læsø, Mariager, Mov, Møllund (?),  
 Nonbo Skov, Nybro Skov, Neragergaards  
 Skov, Ravnkilde Skov, Skorup, Skovs-  
 ager (osv. nedenfor), Stubdrup Lund,  
 Svinslund, Sulneoringe (?), Synderskov ved  
 Østervelling; Tvedskov, Nør og Sønder;  
 Tuerskouff, Vulback, Øris, Østervelling.
- Skowbo B. (Hovedgaard), Valsgaard S.,  
 Hindsted H. 106.
- Skowbo, Skoffbo, Jens, i Bisleff 1533.  
 188. 198.
- Skovgaard, Anders, Mester, Ærkedegn  
 i Viborg 1524, 1551, († 1554). 57. 107.  
 159. 160. 176. 177. 178. 179. 180. 181.
182. 185. 186. 187. 192. 195. 196. 197.  
 211. 212. 214. 222. 223. 224. 226. 230.  
 232. 241. 248-49. 253-54. 254-55. 258.  
 259. 265-66. 266-67. 269-70. 283. 362.  
 363.
- Skovsager, Skoffsager, Ower- og  
 Neder-, paa Balling Mark, Rødding H.,  
 Salling. 83. 84.
- Skowesgaard, Nør- og Sønder-, ved  
 Skive. 217.
- Skovsgaard Hvdg. 367. (Tabdrup S.?).
- Skowstrup, Schousterup, Skovstrup  
 B., Torup (nu Gunderup) S., Fleskum H.  
 77. 79. 94.
- Skram, Peder, 1418. 344.
- , Erik<sup>t</sup> til Hastrup og Tjele, Lands-  
 dommer i Nørrejylland 1544 ff. 49. 241.  
 255. 267. 273. 279. 293. 299. 303. 324.  
 360. 361. 362. (Indlædn. S. L-Li).
- , Peder, Ridder, D. R. R. 1549. 269.
- Skredder, Scereder, Skredher.
- Jes Skredders Gaard i Viborg 1475. 60.
- Knwdh Sceder i Viborg 1476, Raadmand  
 1487, 1489, 1491, Borgmester 1493. 60.  
 85. 90. 91. 92. 102. 354.
- Michil Schreder i Viborg 1479. 65.
- Grawers Skreder i Viborg 1479. 65.
- Peder Skreder i Nøffling 1483. 77.
- Mowens Skredher af Varberg 1486. 82.
- Las Sceder i Fovlom c. 1520. 201.
- Oluf Skredder, Borgmester i Viborg 1526,  
 1529. 359.
- Jess Skredher i Mammen 1532. 181.
- Jes Skreder i Fly 1537. 207.
- Peder Skredher i Skive 1539. 217.
- Helly Skredher i Skive 1539. 217.
- Niels Skredher i Farsø 1544. 239.
- Jens Skreder i Hollomsgaard 1555. 319.
- Skringstrup B., Skals S., Rinds H. 88.
- Skriffs Indlæggelse i Flod (Baaer) for at  
 drage Sild til Land, dømt som Trolddom.  
 276-77.
- Skrivers.
- Peder Laurissen (Petrus Laurentii) Skriffuer  
 Borger i Viborg 1454, 1459, 1472; Lands-  
 tingshører 1475, 1476, (1477), (1480).  
 42. 56. 60. 63. 350. — Hans Gaard i  
 Viborg (St. Kjeldsgaard). 67. 130. — Jvfr.  
 Pæther Lassen, Raadmand og Borgmester.  
 Niels Skrivers i Viborg 1472, 1476, Ting-  
 holder til Viborg Byting 1479, 1489;  
 Landstingshører 1480-1515; 1487, 1488,  
 1491 Byfoged; 1491, 1496, 1498 Borg-

- mester. 56. 60. 65. 72. 85. 89. 90. 91. 92. 97. 101. 105. 107. 108. 109. 111. 135. 233. 356.
- Andhers Skriver, Birkefoged til (Stor) Vorde Ting 1480. 69.
- Staffen Skriver i Stor Vorde 1480. 69.
- Jes Mattsen 1489?, se Johannes.
- Jacob Skriver i Viborg 1498. 109.
- Johannes Scriptor, dominus (Præst i Viborg?) 1499. 115.
- Niels Skriver i Vegerby 1533. 187.
- Jens (Olsen Kat) Skriver, Landstingshører 1537-52, Borgmester 1541, 1555. 49. 211. 205. 223. 226. 229. 230. 241. 255. 267. 268. 273. 276. 278. 279. 299. 314. 362.
- Christen Skriver i Morum, Tinghører i Gislum H. 1543, 1553. 231. 294.
- Cresten Scriffuer i Hindborg H. 1545. 242. 249.
- Dartil Skriffuer, Tingholder til Vorde Birke-ting 1546. 252.
- Peder Skriffuer i Lundby 1552. 292.
- Peder Skriver, Landstingshører 1555, 1557. 299. 307. 324.
- Jørgen Skriver i Skive 1556. 317.
- Gunde (Christensen Grøn) Skriver, Lands-tingshører efter Peder Skriver, tillige Borgmester, se Grøn.
- Jvfr. Sekretær, Stub.
- Skudsmaal fra Biskop og Bygdemænd ind for Kongen og Rigens Raad afvises. 98 ff. — Skudmaal, Udsættelse. 314.
- Skvæ salt, schuersalt. 72. 180. 248. (Jvfr. Læsø). (Af skure, skore, tilmaale, om den Kapitlet tilkommende Andel af hver Saltpande?).
- Skybsted, Skyffuø, Skyffwm se Skib-sted, Skive, Skivum.
- Skynd, Owe, i Længsø c. 1520 198.
- Skynders krog, Eng i Herop Kjær, Hersom S., Rinds H. 263. Jvfr. Skinder.
- Skyndorp, Skinderup B., Tostrup S., Gislum H. (126). 138. Jvfr. Mentrup.
- Skyom se Skivum.
- Skytte, Skøth, Sklæt, Skøtt.
- Peder Skytte, Skøth, Raadmand i Viborg 1445; Borgmester 1451; Borger 1454; Raadmand 1467, 1471. 33. 42. 348. 352.
- Nis Skyttes Toft paa Grynderup Mark. 1474. 59.
- Peder Sklæt i Vormstrup 1488. 87.
- Oloff Skiodt af Varberg, paa Læsø 1493. 101.
- Oloff Nielssen Skøtt, Sognepræst i Viborg 1543, 1546; 1548. Skolemester og Prædiker, 1549 Sognepræst og Prædiker, 1550 Skolemester, 1555, 1574 Kannik. 236. 254. 261. 269. 271. 276. 304. 314. 324. 331. 336.
- Mads Skytte, Præst i Brorstrup, Provst i Aars H. 1543. 235. 323.
- Christiernus Matthie (Kristen Madsen) i Smørup, Sognepræst i Brorstrup 1552 ff. Provst i Aars H. 1555 ff. 49. 293-94. 293-99. 305. 323.
- Skødebreve, Skødning af Jord (scotatio). 5. 11. 13. 15-16. 17-18. 21. 21-22. 23-24. 25. 37-38. 39. 40. 41. 43-44. 44. 49. 53. (62-63). 63. 65. 72-73. 85. 94-95. 101-2. 103. 141 (Saltkjedel). 230. 287. 298.
- Skønning, Skønning, Skønning, Sklø-nyng, Skløningh, Schiønning, Schiønningh, Schiønningh.
- Peder Skønning i Hvedingh, Sandemand i Sønderlyng H. 1499. 111.
- Las Skønningh, Foged i Sønderlyng H. 1537. 210.
- Jacob Skønning, Mester og Kannik i Viborg 1518, Superintendent 1537-49. 144. 211. 212. 220-21. 229. 230. 234-36. 237. 238-39. 250. 259. 261. 262. 268. 269. 276. 362.
- Skøt, Skøtte se Skytte.
- Skøterup Hovedgaard. 303. Jvfr. Støterup.
- Skøttening, Beskyttelse: skywl oc sk. for all landet (mod Sandflugt). 241.
- Slaa: slog handt slaa paa hannem i hoffuedet. 336-37.
- Slavilse, Slagelse. 191. 192.
- Slesviigh, Slæswick By. 5. 230. Kapitel. 7. Fyrstendømme. 207.
- Slet Herred. 202.
- Slet, Slæt, Niels, til Gudumlund, † inden 1406. 20.
- Sleto, Slette Gaard, Hjortels S., Vester Han H. 85.
- Sloudrop Mark i Sønderlyng H. 17.
- Sløø ved Skive? 317.
- Smidie, Bælum S., Hellum H. 350.
- Smith, Smydh, Smed, Smid, Smidh, Smidt.
- Petrus Smith i Ty, før 1348. 15.
- Nicolaus Smydh 1392. 18.
- Nis Smed i Gryndrop 1474. 59.
- Mattis Smid i Ærdenterp 1480. 71.

- Jes Smedh paa Læsø 1485. 80. 81  
 Jep Smid i Etsmark 1487. 84.  
 Bjarne Smidh i Hjalmsrut i Halland, Ejer af en Saltkjedel paa Læsø, før 1515. 136.  
 Nis Smed i Beg 1517. 140.  
 Peder Smedh i Hyllebjerg 1520. 145.  
 Peder Smed i Fly 1537. 207.  
 Christen Smidt, Borger i Viborg 1538. 215.  
 Anders Smed i Farsø 1544. 240.  
 Peder Smed i Overlund 1556. 319.  
 Smoldrup, Smollerup S. og B., Fjends H. 174. — Kirken og Mogens Munks Gaard. 274.  
 Smordup se Smørup.  
 Smør, Afgifter, se Læsø. — Smørberdt, Smørbyrd, Kongebrev om dens Afskaffelse 1537. 206.  
 Smørup, Smordup, Smørup, Smørup Præstegaard i Brorstrup S., Aars H. 49. 50. 67-68. 280. 293-94. 298-99. 323. (Jvfr. Fogelbeck, Siiggang, Bredehøve, Rødsige, Rodsten, Skioldkiær, Sæbisrinde, Sundsiig, Hr. Mikkel's Høfreland).  
 Snabsting, Snapsting; Viborg Lands-tings, Lørdag efter 12 Dag Jul. 52. 105. 255 267. 280. 299. 346. — Fjends H. 208. — Nibe Birks. 169. — Skive By-tings (1ste Fredag efter 12 Dag Jul). 317. — Snapsmandag paa Fieskum Herredsting, 2den Mandag i Januar. 79.  
 Snardup ved Vokslev og Nibe. 199.  
 Snorupgaard i Bislev S., Hornum H.  
 Sochfød, Jess Mattissøn. 360. (Jvfr. Hegelund).  
 Soer, Sorø Kloster. 105. 218. 283. — Abbeder. 105. — Møde i Sorø af Herredsprovsiernerne m. m. 1539. 218. 1551 mellem Kongen og Superintendenterne. 283.  
 Sofie se Løvenbalk, Skinkel.  
 — , Hr. Erik Ottesen Rosenkrantz's. 366. (Gyldenstjerne).  
 Sognemænds Kaldsbrev for en Præst. 332. Sognevidner. 87-88. 88-89. 91. 98-99. 136-37. 140. 159-60. 161. 224. 235. 237. 239-40. 249. 260. 284. 299-300. 323. 346. 355.  
 Solbjerg B. og S., Heltum H. 344. 345.  
 Soldrup se Svoldrup.  
 Solgaard i Diørup B., Bislev S., Hornum H. 188. 198.  
 Som meende, Ed. 236.  
 Sommer, Sommersen.  
 Oleff Sommer, Væbner 1472. 52. 224.  
 Chrestiern Sommer i Giønnderup 1530, 1537, Landsdommer 1539. 176. 360. (Incl. S. XLIX).  
 Anders Sommer paa Fur 1531 ff. 177. 178. 184-85. 196.  
 Nis Sommer paa Fur 1531. 177.  
 Jens Sommersen i Lyngby 1547. 256.  
 Sondrup B., Ulstrup S., Aars H. 132.  
 Sono, Sune (oldn. Suni), se Littlæ.  
 Sorth, Peder, i Vrov 1529. 174.  
 — , Ib, Præst i Laastrup 1548. 262.  
 Sortebrødre, Prædikebrødre, ordo predicatorum, se Vejle, Viborg.  
 Soutved. 360, se Howettwed.  
 Sorø se Soer.  
 Spang se Kirkespang.  
 Spanggaarde se Sponggaard.  
 Spargh se Martinus.  
 Sparkier, Sparkiar, Borris S., Fjends H. 96. 207.  
 Sparre, Aage, Archielectus til Lund 1524. 160.  
 Spejr, Spyr, Fredsslutningen 1544. 238.  
 Spendh, Spendsdatter.  
 Michel Spend, Ærkedegn i Viborg 1420, 1440. 344. 346.  
 Symen Spendh, Væbner 1471. 52.  
 Cristiern Spendh, Væbner 1476. 60.  
 Jens Spend, Landsdommer c. 1542? (Incl. S. L).  
 Fru Marynn Spendsdatter, Hans Nielsens Efterleverske, M. Mogens Kaases Søster, 1543, 1552. 233. 288.  
 Fru Marynn Spendsdatter, Hans Muncks Efterleverske, Mester Mogens Kaases Søster. 1543. 233.  
 Spettrup. 111. Spittrup B., Bjergager S., Hads H.?  
 Spiellerup B. og S., Stevns H., Sjælland, Præst her. 297.  
 Splid, Splyd se Fassi.  
 Sponggaard Hovedgaard og Mølle, nu Spanggaardene i Tostrup S., Rinds H. 126.  
 Sprag, Peder, Borger i Viborg 1479. 65.  
 Spyttrup, Spøtterup Hovedgaard, tilhørende Viborg Bispe, Rødding H., Salling. 95. 97. 191-92. 272. 300. — Spøtterupsfang og Sø. 191-92. Jvfr. Wadum. — Provster og Skrivere paa Sp. 272. 300.  
 Staaber, Stubber Kloster. 97. (Vistnok en Fejl i Afskriften for Sebber Kloster, Slet H., thi Jens Kaas i Stubber Kloster kunde vel ikke blive Bygdemand i Viborg Stift). 347?  
 Staffen, Steffen se Skrivers.



- Stampe, Stamppe.  
 Follert Stampe, Ridder 1445. 34.  
 Henric Stamppe i Nørholm, Væbner 1493. 101.  
 Mogens Stamppe i Kierlingberg, Væbner, 1493. 101.  
 Stangal, stange all, Stangaal. 272.  
 Stangelberg, Mette, g. m. Kristen Sandberg. 354.  
 Starbec, Staarbeck se Læsø.  
 — , Jep, paa Læsø 1522. 152.  
 Starkerkul(?). 347.  
 Stattorp, Stharupgaardt, Staarupgaard Hovedgaard, Højslev S., Fjends H. 22. 232. 233.  
 Stavsgaard se Stogsgardt.  
 Stede og fæste en Gaard. 313; en Degn. 318. — Stedsmaal. 300.  
 Steffnstrup, Steffnestrup, Stevnstrup B., Grensten S., Middelsom H. 161. 284.  
 Steg, Pæl, Stage. \*østen the steegh och pæle, som er sat. 266. — Jvfr. Batum steg.  
 Steghe, Stæge, Stege Slot. 117. 184.  
 Sten og Stabel, stene og stable Markeskjel. 112-13. 183.  
 Sten, Steen, Steno (oldn. Steion).  
 Steno, Kantor i Vidskøl Kloster 1221. 5.  
 Steen se Bille.  
 Ythii Steen i Hals paa Læsø 1493. 101.  
 Steenssøn se Povell.  
 Stenalt Hvdg. 363.  
 Stenbroer, Paabud herom, se Viborg.  
 Stenghre, opsætte Stænger, Pæle: the haffue stenghret theres grøne ængi til øer og sandh meth pæle och rwsestengher. 89.  
 Stenild, Aars S. og H., se Styænellwad.  
 Stenild S. og B., Gislum H., se Stienild.  
 Stens medæ, Eng paa Balling Mark, Rødding H., Salling. 83.  
 Stenstrup, Stendstrup, Stenstrup B., Rostrup S., Hindsted H. 71. 164.  
 St. Stephans Kirke og Sogn se Viborg.  
 Stærlingh se Johannes.  
 Stienild, Stieneld, Stenild S. og B., Gislum H. 190. — Den Fruic i Stenild c. 1520. 201.  
 Stift, Stiftslensmænd se Viborg.  
 Stigh, Stij, Sty, Stiggo, Styge, Stigotius, Stighszøn, Stiissen.  
 Stig Marsk. 365.  
 Stigh Bertilssen i Owæ 1453. 42.  
 Stij Jenssen i Lyngby 1547. 256.  
 Sti, Stygge se Krumpen, Munk, Vesthenie.  
 Stighssøn, Petrus, de Biørntorp 1345, 1353. 13-15. 17.  
 Stigsen, Povl, Væbner, gift med Fru Berete 1425, 1426. 98-99. 345.  
 Stissen, Stigotii, Esbern, Kannik 1486, 1499, se Esbernus.  
 Stigsen, Niels, Biskop i Børglum, se Rosenkrantz.  
 Stilzenn, Povl, til Trennderup 1535. 194. 233.  
 Stizenn, se Jens. — Jvfr. Stygge.  
 Stilstrup. 256. o: Sejlstrup B., Frær S., Hellum H.  
 Stinger.  
 Thamess Stinger i Jestrop 1461. 45.  
 Per Stinger i Aars 1480, 1501, 1511. 67. 117 131. 132.  
 Oluff Stingher i Bredskov 1492. 96.  
 Jens Stinger, Raadmand i Viborg 1525. 359.  
 Bartil Stinger i Skals 1546. 252.  
 Stistrup, Stystrup, Stistrup B., Fovlum S., Gislum H. 190. 201. 212. 294.  
 Stitterop, Støtterup B., Farsø S., Gislum H. 239.  
 Stock nefwen, Stokkenævn, se Neffn.  
 Stoffuegaardt, Stovgaard Hovedgaard Nykirke S., Nørvang H., Ribe St. 213.  
 Stogsgaardt, Stavsgaard, Haverslev S., Aars H. 131.  
 Storsewren se Seuerinus.  
 Storvorde S., B. og Birketing se Vorde.  
 Straatage, Forbud mod, se Viborg By.  
 Strandhet, Strannit B. i Ørum S., Fjends H. 100. — Strandet Hovedgaard. 119. 361.  
 Strangi Nielssen, Ridder 1484. 79.  
 Strangessen se Ebbe.  
 Strogh, Strag, se Fiskestrog, Forstrog.  
 Stwb, Stub.  
 Jep Stwb i Romlund. 1488. 88.  
 Peder Stub i Romlund 1488. 88.  
 Peder Stub, Raadmand i Viborg 1516, Borgmester, landflygtig 1527. 358. 359. 360.  
 Mads Stub, Borgmester i Viborg 1536, 1538, † 1542. 211-12. 230. 360.  
 Jep Stub, Borger i Viborg 1538. 215.  
 Thames Stub i Fjends H. (Smollerup?), hans Kirkefred og Gaardfred (mod Mogens Munk). 274.  
 Peder Stub, Præst i Aars 1551. 299.



- Chresten Stub i Roustrup 1551. 213.  
Mag. Didrik Madsen Stub. 360.  
Jens Madsen Stub. 360.  
Kristen Stub, Herredsskriver i Gislum H. 1579. 191.  
Mogens (Pedersen) Stub, Borger i Viborg 1590. 360.  
Mag. Povl Pedersen Stub, Præst i Aars, †1584. 360.  
Stwldrwp Lund ved Haverslev B., Aars H. 132.  
Stug, stuff. 78. 183. 207. 213. 226-27. 232. 256. 263. — Stuffiord, stugiord. 182. 315. 316. — Jvfr. Endel, Enemærke, Flask, Ornum, Særkjøb, Særmercke.  
Stuuth, Stud, Stød. 8. 12. Jvfr. Innæ. Alterstyd, -stød, Alterstød, Afgift til Altre. 51. 101.  
Stygge, Stiige. Jvfr. Stig, Stigssen.  
Erik Stygge til Mattrup se Rosenkrantz.  
Niels Stygge i Borglum se Rosenkrantz.  
Chrestiern Stygge til Randrup, Væbner 1530, 1535, 1538, 1547. 176. 194. 211-12. 226. 255.  
Peder Stygge, Væbner, i Dueholm 1531, 1533. 177. 187. (192).  
Hans Stygge til Holbækgaard og Nøragergaard 1553, 1554, 1555. 295. 303. 328-29.  
Movrids Stygge til Holbækgaard 1559. 213.  
Stysrønner se Læsø.  
Stystrop se Stistrup.  
Styttingh, kort Stok eller Kjæp (Aasen), af stytt, støtt, kort. \* . . . jen agher, som ligger paa nær mark næst i reen wedh the styttingh, som wratther paa the anner\*. 59. — Jvfr. ovenfor samme Side (to Gange): jen aggher, som stytther paa Michel Myrchs kiendhe iord. — \*Støtte\*, ende, slutte (Molbeck Dial. Lex.) — \*Stytting\* vel altsaa om Stablerne, der ere Særkjendet for Enemærke og kjendt Jord (jvfr. S. 183.)  
Styænellwad, Stienildvad, Stenild B., Aars S., Aars H. 67. 131.  
Stævning, Rigens. 193. 288. Jvfr. Lands-ting.  
Stæffue, støve, opdæmme Mølle vandet eller en Sø. 319. — Opstøffue. 95. — Støffning oc affrwndh 96. Jvfr. Dam.  
Størring, Støvring H. 354.  
Støtrup Hovedgaard S. 79, Fejl i Afskriften for Skøterup.  
Støttrup B., Farsø S., Gislum H. se Stitterup.  
Støttrup, Povl, i Hyllebjerg 1480. 67.  
Sudher, Suder, sutor.  
Nis Jebassen Sudher, Borger i Viborg 1454. 42.  
Jes Swdher 1461. 46.  
Peder Sudhers Jord paa Grynderop Mark 1474. 59.  
Las Svdher i Nykjøbing 1486. 82. (Jvfr. Las Nielsen).  
Michel Swdher, Borger i Skive 1539. 217.  
Sutor se Horneboghe. Jvfr. Skomager.  
Svidrop, Suldrupp B. og S., Hornum H. 189. 199.  
Swldrwp, Soldrup, Suoldrup B., Vonsild S., Gislum H. 190. 231. 295. 321.  
Sundsiiig ved Smørup Præstegaard, Brorstrup S., Aars H. 67. 293.  
Swonstrupp, Sundstrup B., Ulbjerg S., Rinds H. 48.  
Supprior se Vidskøl.  
Svan, Tydich, Didrik, Præst i Skivum 1466, 1467. 50. 299.  
Svandwat ved Rold Aa, Ravnkilde B., Aars H. 118.  
Suecia, Suerige. 115. 119. Jvfr. Fejder.  
Suego, Munk i Vidskøl Kloster 1221. 5.  
Swenigh, Suëning, Suenick, Svennichsøn.  
Nis Swenigh, Borger i Tisted 1485. 81.  
Suëning Vogenssen i Roum, Rinds H., Sandemand 1499. 111.  
Suenick Anderssen i Nyrup 1538, 1553. 213. 295.  
Svennichsøn, Peder, i Østrup 1466. 49.  
Sveno, Swendh, Suend.  
Svend Estridsøn. 364. 365.  
Svend Eriksen (Grathe). 365.  
Sveno, Biskop i Viborg. 343.  
Sveno, Official ved Viborg Kapitel 1320. 11.  
Sveno, Biskop i Borglum 1394, afgaaet 1400. 18. 19-20.  
Swendh Asmunssen, Borgmester i Varberg, 1485, paa Læsø. 80. 81.  
Sveno se Bloch, Fogh, Munk.  
Swendh Esbernssen, 1461. 46.  
Suend Pederssen, (Væbner?) 1558. 328.  
Svendsdatter se Else.  
Swenstrup S. og B., Hornum H. 187. 189. 199. — St. Mortens Mølle, Kirken. 189. 199. Jvfr. Aagaard, Kowad Møllested.  
Swenstrup B., Højslev S., Fjends H. 174.  
Swerting, Jens, Borger i Tisted, paa Læsø 1507. 128.

- Svin, Skovsvin. 198 ff.; Brendesvin. 328.  
— Oldenpenge for Svin. 361.
- Suine oringe ved Ullits, ved Gjedsted Aas Udløb i Limfjorden. 73. 98.
- Swinslundh paa Balling Mark, Rødding H., Salling. 83-84.
- Svingelbiere, Svingilbere, Svingelbjerg B. og S., Gislum H., (nu uder Vesterbølle S., Rinds H.). 191. 200. 237 ff. 243. 294. — Kirken. 191. 200. — Præster, Præstegaarden. 200. 237 ff. 243.
- Swoldrup, Vonsild S., Gislum H. se Swldrup.
- Syelstrop, Segelstrup, Seglstrup, Bispegaard i Vendsyssel. 18. 154.
- Syllingh. 126. Vistnok en Skrive- eller Læsefejl for Fyllingh = Føvling, Væbnersholm i Føvling S., Tyrsting H. Jvfr. Petrus Terchill og Ældste Arkivregistratører I, 261 R. 17.
- Symen, Ssymen, Simen, Simon.
- Symon, Simon, Provst i Viborg 1330, senere Biskop. 343. 344.
- Simen Bertilssen ved Skive 1559. 334.
- Simon Esagessen, Kannik i Viborg 1440. 346.
- Symen Jebssen i Viborg 1479. 65. 351. (Jvfr. Dyst og Jesper Simonsen.)
- Simon Jespersen, Raadmand i Viborg 1587, 1619. 359.
- Simon Magnesen, armiger 1453. 348.
- Symen Mauritzen i Resen 1537. 208.
- Simon Mortensen, Præst i Skibsted 1490. 355.
- Ssymen Pederssen, Mester Jacob (Skønings) Svend i Viborg 1518. 144.
- Simen Pederssen i Nøragergaard 1538. 212, Se Borek, Dyst, Justsen, Mørk, Spendh. Jvfr. Jesper, Nis, Povl.
- Syn, ulovligt. 106-7. — Synsmænd vidne og hjemle, hvor Sandomænd have gaet og svoret imod Lovhævd. 294; jvfr. 303-4. — Synsmændsbrev. 299. 319.
- Synder- se Sænder.
- Synner, Sinder, Gange: hal trydy synner tywe aar. 140. — femsints ti. 70.
- Synoder se Viborg Biskopper.
- Syntaxis Joannis Despauterii. 338.
- Syoborg, Søborg Slot i Sjælland. 8.
- Syr reff se Læsø.
- Syssel se Himmer-, Jelling-, Ommer-, Vendsyssel, jvfr. Salling, Ty, Mors. — Sysselprovster. 11. Jvfr. Escherus (Ommer-  
syssel), Pavlus (Sallingholm), Henrik Olufsen (Mors). Jvfr. Provster. — Sysselting. 344. Smlgn. Bygdættingh.
- Sywerssen, Jes, paa Læsø 1486. 82.
- Syællæns, Sennels S. og B., Hillerslev H. i Ty 15.
- Syøgard. 85. Syøborgh Voldsted i Vejerslev S. paa Mors? Smlgn. Dueholms Diplomatarium, Reg., og Traps Beskrivelse af Danm. 2 Udg. V, 194.
- Sæbisrinde ved Smørup Præstegaard, Brorstrup S., Aars H. 67.
- Sæby se Seby
- Sægaltgaard, nu Segalt B., Skjødstrup S., Ø. Lisbjerg H. 348.
- Sæghælflo, Siælflo, Segelflo. Sejlflod S. og B., Fleskum H. 14. 20. 292.
- Sæler, Sælhundede, Fangst heraf paa Læsø. 75.
- Sæær (sér), sær. især, særdeles. 51. — Seerkløb undtages fra Rebning. 213. 232. — Seermercky, Enemærke. 78.
- Søbo Hvdg., Fyn. 355.
- Søborg Slot se Syoborg. Jvfr. Syøgard.
- Søbby, Siøby, Søby B., Kopperup S., Fjends H. 100. 174.
- Søckbeck, Øster-, B. i Ullits S., Gislum H. 191. 295.
- Søende Gaard ved Viborg Nørresø. 96-97.
- Søgaard, Asmild S., ved Viborg (Sønder-) Sø. 319.
- Søgaard paa Mors se Syøgard.
- Sølvskeer, skjænkede til Viborg Domkirke. 63.
- Sønderbeg, Sønderbæk B. og S., Sønderlyng H., se Beeg.
- Søndergaardt, Søndergaard Præstegaard i Vester Lyby S. og B., Salling. 25. 324.
- Søndergaard (Syndergaardt), i Level, Nørlyng H.? 252.
- Sønderhaa S. og B., Ty, Præster der. 104.
- Sønderhede Præstegaard i Lime S., Rødding H. Salling. 298.
- Sønderholm S., B. og Præstegaard, Hornum H. 199.
- Sønderlund B., Skivum S., Aars H. 293.
- Sønderlyng Herred, (Synderlynggh, Sinderliønggh, -lønggh, -liwnggh herrith). 17. 93. 111. 140. 169-70. 210-11. 260. 305. 313. 320. 330. 331. 333. — Provster. 260. 305. 333. — Tinghører. 313. — Foged, se Skønigh. — Kirkegjæsteriet og Kronens Del af Tiende-

- havren over al Sønderlyng. H. tillægges Superintendenten i Viborg. 330-31.
- Sønderop, Syndrop By og Mark, Vammen S., Nørlyng H. 17. 170.
- Sønderup, Synderup S. og B., Hornum H. 67. 189. 190 (?). 199. — Præster og Præstegaard. 189. 199.
- Sønderskov (Synderskov) ved Øster-velling. 183.
- Søndertranners se Trannis.
- Sørup, Budderup S., Hornum H., se Siørup.
- Søstrup B., Aars S. og H. se Siøstrup.
- Settrup, Sotrup B., Ulstrup S., Aars H. 132.
- Taarup, Taarupgaard, Fjends H., se Thorupgaardt.
- Taastrup, Taarup B., Vokslev S., Hornum H. 168.
- Taffuel, Thaffwel, Tavlgaaarde, Hiermind S., Middelsom H. 111. 181.
- Taghe i Røstrup 1452. 40.
- Taghessen se Hans, Nicolaus, Offe.
- Tamdrup, Tandrup B., Aars S. og H. 50. 131.
- Tamperret se Viborg Domkapitel. — Temper-, Tamper-Onsdag. 315. 316.
- Tames se Thomas.
- Tandropp, Tandrup, Tanderup Hovedgaard i Ty. 104. 126.
- Tange, Tonge, Tange B., Højbjerg S., Lysgaard H. 111.
- Taptrup, Tapdrup S. og B., Nørlyng H. 93.
- Tavsen, se Hans.
- Teghen gioldh (begngild), den Bøde, der erlægges til Kongen (her til Viborg Kapitel, der har kgl. Rettigheder) for en fri Mands (begn) Drab, efter Loven 12 Mark. 136.
- Temper se Tamper.
- Teglggaard se Viborg.
- Terentius som Skolebog. 338.
- Terkild se Thorchillus.
- Testamenter. 1-2. 232-33. 357.
- Testrup, Tæstrup S. og B., Rinds H. 28. 131. 190. 321. 323. — Testrup Hospital og Hovedgaard lægges til Viborg Hospital. 244-45. 273. 321-22. — Forstandere og Præster. 131. 321. 322. 323. — St. Catharinæ Kirke. 25; St. Søren 357.
- Thaarup, Tharupp Mark, Rinds H., o: Torup, Simested S. 47. 328.
- Thag oc riis, thagker, thagekier oc riiskier. 84. 266-67. At sælge Ris eller Tag til Huses Tækning. 267. Tag (påk, norsk: Tak) bruges om alt Slags Materiale til Tækning, paa Mors om Rug- og Havrehalm (se Molb. Dial. Lex), i Norge om Birkenæver (Aasen). Her synes det at betyde Rør eller lignende, som gro i Kjærene. Thasdall øde Møllested, Thaarup Mark, Rinds H. 328.
- Thedløff Ericssen R., D. R. R. 1495. 105. (Reventlov).
- Thelonium se Told.
- Therben, Torbern, Torben, Therbenssen. (Thorbiørn).
- Hr. Thorben i Yllef 1450. 350.
- Therben i Balum 1474. 58.
- Hr. Seueren Therbenssen, Præst (?), i Balum 1474. 58.
- Hr. Søren Torbensen, Kannik i Viborg 1516. 358. (Samme som ovenstaaende?)
- Torben se Bille; Torbensdatter se Anna.
- Therssen, Thærssen, Terssen.
- Jes Therssen, Borger i Viborg 1488. 88. 89.
- Seuerin Therssen, Borger i Viborg 1488, 1500. 88. 89. 116-117.
- Thesaurarius, se Rentemester.
- Thjelæ, Tbjæle se Thyell.
- Thiisze, Tise S. og B., Salling 41. 318. Sognedegne. 318.
- Thing, Ting se Birk, By, Bygd, Herred, Landsting, Retterting, (Konge, Ssessel), Snabsting. — Tingfred, sværge én Tingfred over. 273-75. — Tingholdere. 90. 252. 270. — Thinghøringh, Tinghørere. 28. 53. 105. 126. 127. 174. 216. 231. 250. 253. 264. Jvfr. Langstingshører.
- Thingholm Eng ved Pandum Hovedgaard ved Nibe. 200.
- Tholstrupp, Tolstrup B., Ulbjerg S., Rinds H. 47.
- Thomas, Thames, Thamis, Tames.
- Hr. Thomas i Aars 1480 se Skel (?), Skjæg.
- Hr. Thomas i Spiellerup, (Manddraber), før 1553. 297.
- Thamis, Mester Mogens Kaases Skriverdreg 1543. 233.
- Thames se Bang, Bilde.
- Thomas Cristiernssen, Borger i Nykjøbing, paa Læsø 1507. 128.
- Thamis Cristenssen i Nesbeckgaard 1545. 249.
- Thames Jenssen se Kaas.
- Thames Magnessen se Sefeld.

- Thames Oluffssen i Taffuel, Sandemand i Middelsom H. 1499. 111. Jvfr. Oluff Thamessen.
- Thamis Pederssen i Kølsing, 1548. 265-66.
- Tames Povelssen i Lønderup, Sandemand i Aars H. 1553, 1557. 293. 323.
- Hr. Thomas Vildt i Ravnkilde 1501. 118. 299.
- Thomas Voghnsen i Aars H. 1520. 145.
- Thomas Wyllæ, Landstingshører 1438; Borgemester i Viborg 1445, 1448. 26. 33. 38.
- Thorchillus, Terckeld, Terkild, Tørkell; Thorckylszon, Torkilszen, Terkilssen. (þorkill.)
- Terckeld Anderssen i Dalsgaard 1533. 187.
- Terkild Cristenssen i Veggergaard 1466. 49.
- Terkil Jenssøn af Blixtorp, Væbner, 1410. 22.
- Terkil Jvdhe, Borger i Varberg 1485. 81.
- Thorhillus Næghæn 1348. 15.
- Terkil, Terkell Pederssen i Byrum paa Læsø 1486, 1493. 81. 82. 100. 101.
- Thorckylszon se Johannes, Tucho.
- Terkilli se Petrus.
- Terkilssen, Torckilszen, Nis, paa Læsø 1485, 1507, 1524, 1531. 80. 81. 82. 126. 127. 159. 180.
- Terkilssen, Jens, Borger i Nykjøbing paa Læsø 1507. 128.
- Terkilssen, Michel, i Vokslev 1528. 168.
- Thord, Thorthdo, Tordh, Thor, Tor; Thordssen. (Oldn. þórdr.)
- Thorthdo Akyszon 1348. 15.
- Tord se Degn.
- Tor Gwneilssen i Twå agre S. i Halland 1515. 136.
- Tordh Henrikssen i Viborg 1476. 60.
- Tordh Jenssen i Skringstrup 1458. 88.
- Thord Powelssen i Hindsted H. 1452. 40.
- Thord Thidrichsøn, Raadmand i Viborg 1426. 345.
- Thord i Thrwe, 1480. 71.
- Tord i Fanndrop c. 1520. 200.
- Tord Bertelsen, Foged i Hellum H. 1530. 359.
- Torssøn, Povl, i Løndrup 1466. 50.
- Tordsen, Søren (Væbner?) 1493. 99.
- Thordssen, Toms, se Sefeld.
- Thorlaff, Torlavus, Thorlak, Biskop i Viborg 1438, 1449. 25. 33. 38. 344. 346. 347. 348.
- Thorpe, Torup, Skallerup S. paa Mors. 85. (Jvfr. Jens Bunde og Dueholms Dipl. S. 85, hvoraf fremgaar, at her ikke menes Torp Hovedgaard i Vesterhanherred).
- Thorstanni, se Nicolaus.
- Thorupgaardt, Taarupgaard Hovedgaard, Taarup S., Fjends H. 232-33. — Kirke og Præst. 232. 233.
- Thrwe, Trw, True B., Vebbestrup S. Hindsted H. 164.
- Thue, Thuessen, Twessen, (oldn. Tuß).
- Thue Pederssen, Præst i Vebbestrup 1480. 71.
- Twessen, Povl, i Lund 1554, 299.
- Thuessen, Jes, Borger i Nykjøbing 1485. 81.
- Tuessen, Lars, i Vesterø paa Læsø 1540. 219.
- Thwæholm, Twholm paa Balling Mark, Rødding H., Salling. 83. 84.
- Thulssen se Tulsen.
- Thuri, Turi, Turissen, Thwressen. (Oldn. þorir).
- Turi Pederssen i Fovlum 1559. 332.
- Thuresen, Jens, i Kleropgaard 1545. 249.
- Thwressen, Las, paa Læsø 1524. 159.
- Turissen, Las, i Gierding 1547. 256.
- Thy se Thywth.
- Thydzhwg, Tødse S. og B., Mors, Præster her. 85.
- Thyell, Tyell, Thælæ, Thielæ, Tiæle, Tielle, Theyle, Tjele Hovedgaard, Sogn og By, Sønderlyng H. 17. 24. 97. 105. 106. 111. 169-70. 176. 303. 332. 366. 367. — Thyeleriies Hovedgaard, Thielriis Gaard i Tjele S. 17. 170. 366. — Præster. 332. — Jvfr. Fovlum, Gunnisen, Eskildsen, Løvenbalk, Skram.
- Tygi se Tucho.
- Thym, Thymssen se Tymo.
- Thywth, Tydh, Ty. 15-16. 104. — Thywtbo byghdæthing. 15. — Jvfr. de enkelte Herreder og Sogne.
- Thøger se Tøger.
- Thøtssom, tødsum, tøvsom, langvarig, vanskelig, besværlig: th. wey, som er sø og salt vand. 63. — (tøde, sinke, hindre; jvfr. tøffue).
- Tjele se Thyell.
- Tiende. (178-79). 185. 187. 195. 206-7. 218. 229. 284. 302. 315-16. 330-31. 363. Strid om Tiende. (178-79). 184-85. 249. 315-16. Indskærpelse af Tiendepligten. 187. 206-7. 218. Odense Reces. 187; Recessen af 1536, dens Fortolkning og Bekjendtgørelse for Folket. 206-7. — Bispetiende. 206 (jvfr. Bispegave). — Kongetiendens Indførelse og Be-

- stemmelse. 206-7. Kongetienden af Skive kald tillægges Præsten i Mangel af en Præstegaard. 229. Oddense Kalds Kongetiende tillægges Skolemesteren i Skive. 245. 249-50. Kongetienden af Giver Sogn tillægges Præsten i Mangel af en Præstegaard. 320. Kongetiender tillægges Superintendenten i Viborg til Løn. 330-31. (Jvfr. nærmere under Viborg Biskop). Kongetienderne af Vridsted og Smollerup Sogne tillægges Hørerne i Viborg. 331. Kongetiende af Skals. 363. — Kirketiende. (178). (185). 189. 195. 206. Al Kirketienden i Nørrejylland bevilges Kongen 1535 af Rigsraadet til Rustninger. 195. — Præstetiende. (178). 185. 206. 218. 284. 302. 315. — Kvægtiende. 245. 249. 250. 330.
- Tige, Tyge, se Tucho.
- Tijdrick, Præst i Tønnering 1425. 25. (Jvfr. Didrik, Tydich, Peder, Thord.)
- Ting, Tingholm se Thing.
- Tise se Thiisze.
- Tiisted, Tised Kjøbstad, se Tydstedt.
- Tlste, Tilsted, Tistedt, Tystedt, (Kongens) Tisted S. og B., Gislum H. 135. 189. 190. 212. 231. 294. 299. 322. — Præster. 299; Præstegaarden. 190. 213. — Rebning af Tisted Mark. 212-13.
- Toberup, Tobberup B., Hørby S., Hindsted H. 164.
- Todæbøl, Todbøl, Kallerup S., Hundborg H., Ty. 15.
- Tokkyszön se Orm. (jvfr. Tucho)
- Told, thelonium. 28. 31. Jvfr. Skatter, Viborg.
- Toldere se Hans Bartholomei, Michel Fogh.
- Tolssen se Tulsøn.
- Tolstrup se Tholstrup.
- Tooldall se Twoldall.
- Tongdall ved Hersum, Rinds H. 263.
- Tonge se Tange.
- Tor, Torssen se Thord.
- Torben se Therben.
- Torckil se Thorchillus.
- Tordnes (Tordens?) Ager, Balling Mark, Rødding H., Salling. 83. 84. Jvfr. Torns ager.
- Tordup, Tuorup, Torup S. og B., Hellum H. 202. 256. Smlgn. Torop, Torup.
- Torfførtig, torfførtigh, Torvørtug, Afgifter for Benyttelse af Torvet. 28.
- Torn Olwfsen, Borger i Skive 1539. 217.
- Tornbecks Mølle, Bislev, S., Hornum H. 188.
- Torndal se Twoldall.
- Tornekrans se Niels Cristensen af Ky (Kolby), Erik Nielsen af Kollerup.
- Torns ager ved Skaarup, Havbro S., Aars H. 132. (Jvfr. Tordnes ager.)
- Torstelund, Tostedlund Hovedgaard, Aaestrup S., Hornum H. 102. 260. 361.
- Torop, Tordop, Toorupgord, Thorup prestgordt, Torup Præstegaard i Farsø S., Gislum H. 172. 190. 231. 237-41. 243.
- Torup By og Mark, Durup S., Gislum H. 303-4.
- Torup S. og B., Middelsom H. 111.
- Torup, Tordwp, Tordup B. og S. (nu under Gunderop S.), Fleskum H. 79. 94. 202. — Kirken og Præstegaarden. 79.
- Torup, Ulbjerg S., Rinds H. se Tharupp.
- Torup, Simested S., Rinds H. se Thaarup.
- Torup, Skallerup S., Mors, se Thorpe.
- Torup S. og B., Hellum H. se Tordup.
- Torup, Taarup, Fjends H. se Thorupgaardt.
- Torup, Søren, Hospitalsforstander i Viborg 1590. 79.
- Toss kyer vesten til Nørbæk, Sønnerlyng H. 313.
- Tostrup S. og B., Rinds H., Præster her. 262.
- Tov, Tog se Ransnævninger, Sandemænd.
- Towstrop, Tovstrup B., Durup S., Harre H., Salling. 58. 300.
- Trane, Peder (Jensen), Raadmand i Viborg 1514. 358.
- , Mogens, Raadmand i Viborg 1525. 359.
- , Karen Pedersdatter, g. m. Borgm. Peder Hegelund 1561. 364.
- , Niels, Borger i Viborg 1556, Raadmand 1563. 245. 319.
- , Kristen Nielsen, Præst i Byrum og Vesterø paa Læsø 1597. 9.
- Trannis, Sønder Tranners S. og B., Fleskum H. 77.
- Tregard, Niels, i Steffnstrup 1551. 284.
- Trennderup, Trinderup Hovedgaard, On-sild H. 194.
- Trewadt, Trevad Mølle, Vridsted S., Fjends H. 205.
- Trinitatis Kirke se Viborg.
- Troelss (Trugillus), Trogelss, Trogils, Truels, Trogelssen, Trugilsen.

- Trugillus Petri, custos Vibergensis 1453. 349.  
 Trogillus Pederssen i Jelstrup 1511. 134.  
 Trogils Pederssen i Østrup 1520. 145.  
 Trogelssen, Povl, i Østrup 1520. 145.  
 Se Jens, Niels, Wotthe.  
 Troelstrup By og Bæk, Blære S., Aars H. 131.  
 Trogilstrup, Troelstrup B., Feldbjerg S., Fjends H. 174.  
 Trold, Oluff, i Dørup c. 1520. 198.  
 Trolberig, Trolberg, Anders og Søren, i Gridsted 1528 og 1533. 168. 188.  
 Trolddom, en Præst anklaget og dømt herfor. 276-77.  
 Trolle, Byrge, D. R. R. 1549. 269.  
 Truderi (Truidssen) se Andreas.  
 Trudz gaardsted ved Skals, Rinds H. ? 252.  
 Trugillus se Troelss.  
 Trustrup. 73.  
 Trygningsdag (Dødsdag). 21.  
 Trøyæ ved Grønnerup, Sæby S., Harre H., Salling. 59.  
 Tucho, Tygge, Tyggy, Thygi, Tige, Tygissen, Tychonii; jvfr. Tokkyszon. (Oldn. Töki).  
 Tucho, Domprovst i Viborg c. 1200. 1-2.  
 Tucho, Biskop i Viborg 1327. 343.  
 Thygi i Navntoft 1546. 252.  
 Tige se Langbien.  
 Tyggy Matsen i Troelstrup 1511, 1520. 131. 146.  
 Hr. Tygge Terchilsøn, Kannik i Ribe (senere i Viborg?). 1455. 43.  
 Tychonii se Laurentius.  
 Tygissen se Christiern.  
 Tue se Thue.  
 Tulsøn, Tolsen, Thulssøn (Oldn. Töli).  
 — , Per, i Brorstrup 1480. 67.  
 — , Per, i Ooppelstrup 1480. 69.  
 — , Marthen, Foged i Hindsted H. 1480. 71.  
 Tulstrup, Tustrup (Turstrup) Hovedgaard, Frær S., Hllum H. 256.  
 Tundring, Tynringh, Tønringh, Tønneringh, Tønnering S., og B., Harre H., Salling. 25. 53. 58. 167. 299-300. — Kirken, Messer og Gavebreve. 53. 167. — Præster. 25. 58. 299-300.  
 Turi, Turissen se Thuri.  
 Tustrup Hovedgaard se Tulstrup.  
 Twåagre S. og B. ved Varbjerg i Halland. 136. Jvfr. Hjalmsrudh.
- Tvedskov, Nør- og Sønder, Solbjerg S., Hllum H. 344. 345.  
 Tuerkier ved Kirketerp, Hornum H. 188.  
 Tuersig ved Nøragergaards Mark, Durup S., Gislum H. 295.  
 Tuerskouff ved Ravnstrup S., Nørlyng H. 46.  
 Tvis Kloster. 351. Stiftelse. 362. Abbeder 351.  
 Twoldall, Tooldall, Torndal B., Veggerby S., Hornum H. 188. 198.  
 Tybo, Anders, i Nordrup, Foged i Nørlyng H. 1534. 192.  
 — , Per, i Fjelroff 1483. 78.  
 Tydh, Ty se Thywth.  
 Tydich se Svan. Jvfr. Tjdrick.  
 Tydstedh, Tilstet, Tisted Kjøbstad, Borgere herfra paa Læsø. 81. 82. 128.  
 Tyge, Tygissen se Tucho.  
 Tymo, Tym, Thymssen.  
 Tymo Rey. c. 1438. 36.  
 Thymssen, Jeb, Borger i Viborg 1493. 101.  
 Tymrer, Tym, Rasmus, Borger i Skive 1539, 1556. 217. 317.  
 Tynringh, Tønnering, se Tundring.  
 Tyrekier, Tøjrekjer. 178.  
 Tyskelandt. Bededage i Anledning af Krigen i T. 1554 anordnes. 300. ....  
 Tystedt se Tisted, Gislum H.  
 Tødse se Thydzhwg.  
 Tøffræ, tøffwe, standse, hindre. 31. 105. — Tøffring. 33. (Jvfr. thøttsom).  
 Tøger, Thøger, Tøgerssen.  
 Tøger Dalsøn i Siøstrup 1466. 49.  
 Tøger Jensen (Løvenbalk??), Præst og Prædikanter i Viborg 1538. 211-12. Jvfr. Tøgerssen.  
 Tøger Pallissen i Døstrup 1452. 42.  
 Tøger Perszin i Lundgaard 1555. 313. Jvfr. Chrestin Perszin.  
 Thøger Skomagher af Tydstedt 1481. 81.  
 Thøgerssen se Niels.  
 Tøgerssen, Peder, Borger i Skive 1556, 1559. 317, 334.  
 Tøgerssen, Peder, (Løvenbalk??), Tøger Jensens Søn, Kannik i Viborg 1559. senere Superintendent. 336. 362. Hans Segl. 340.  
 Tøndher, Tønder Kjøbstad i Slesvig. 162.  
 Tønedrik, at sælge Korn til Tønedrik. 155.  
 Tønnering i Salling se Tundring.  
 Tørfgyryfft, Tørevegravning. 78. 109. Jvfr. Læsø.

- Tørkell se Thorchillus.  
 Tørrestack, Tørvestak, Dige af (Græs-) Tørv. indlvet met gjerdder oc tørre stack. 140.  
 Tørskoff. tørskoet. 319.  
 Tøszet, to Gange. 274.
- Vdherworn, Vdhervorn, Vogn B., Moseberg S., Horns H., Vendsyssel. Jvfr. Worn.
- Wdqwittning. 165.  
 Whenet, Uhegned, Mangel paa Høgn. 177.  
 Wlberig, Vuldebiere, Ulbiergh, Ulbjerg S. og B., Rinds H. 48. 262. 331. — Præster. 262. — Tienderugen og Tiendelammene af Kongetienden tillægges Superintendenten. 331.  
 Ulf, Kjeld, i Finderup 1473. 352.  
 Ullids, Wullis, Ullits S. og B., Rinds H., Fiskeri her. 73. 98 ff. 191. — Jvfr. Sækbeck.  
 Wlstrup, Ulstrup S. og B., Aars H. 117. 132.  
 Ulstrop By, nu Herregaarden Ulstrup, Middelsom H. 181.  
 Universitetet se Kjøbenhavn.  
 Vpelstrup se Ooppelstrup.  
 Wterup, Utrup B., Nørre Tranders S., Fleskum H. 77.  
 Vthersle, Uterslev ved Kjøbenhavn. 214.
- Vaarst se Voerst.  
 Wadom, Wadum, Vadum B., Lime S., Rødding H., Salling. 83. — Wadum Land. 191. 192. Jvfr. Spøttrop.  
 Wagn, Wagen, Woghæn, Vogen, Vogn; Wagnssen, Woghensen, Woenssen, (Oldnord. Vagn).  
 Wagen se Griiss.  
 Wagn Jenssen af Boseholm 1438. 25.  
 Vogen Kielsen i Guldager, Sandemand i Rinds H. 1499. 111.  
 Vogen Lauritssen i Gislum 1543, Sandemand i Aars H. 1553. 231. 294.  
 Wogen Morthenssen i Kyrketerp 1480. 71.  
 Woghen Nielszen i Tholstrupp, Foged i Rinds H. 1464. 47.  
 Wogenn Nielszen i Hornum 1541. 226.  
 Woghæn Pæterszon 1348. 15.  
 Wognssen, Woenssen se Enerd, Kield, Suenning, Thames.  
 Vais Mark, Aars H. 351.  
 Valdemar d. store. 365.
- Valdemar Sejr. 2. 3. 4. 5. 8. 211. 212. 229-30. 274. 347. 365.  
 Valdemar III (Valdemar Sejrs Søn). 365.  
 Valdemar Atterdag. 12. 13. 15. 17. 305. 343. 365.  
 Valdemar, Hertug af Sønderjylland. 365.  
 Valsgordh, Valsgaard S. og B., Hindsted H. 226.  
 Wamen, Wammen, Vammen S. og B. Nørlyng H. 17. 37. 53. 105. 169. 170. 176. 192. Jvfr. Dalgaard, Syndrop.  
 Vandalia se Vendsyssel.  
 Wanførsel, Svagelighed, Sygdom. 63.  
 Vang Høvedgaard se Vong.  
 Wangjemme, Breves. 119.  
 Wanneflo, Vandløb. 186.  
 Wannerop, Vannerup B., Farsø S., Gislum H. 240.  
 Wardberg, Varberøgh, Wordberg, Nywordberg, Warberg Slot og Kjøbstad i Halland. 80. 81, 82. 137. 141. — Borgmestre. 80. 137. — Lensmænd se Aage Brahe.  
 Varde, Vorde, se Wordhe.  
 Wasse, Vasze, Vase (over en Eng). 168. 263.  
 Vebbestrup S. og B., Hindsted H., Præster her. 71.  
 Vechte; Bernt, fra Lybeck, paa Læsø 1480. 70.  
 Wedderdøbere, Gjendøbere, Forbud mod deres Ophold her i Landet. 1555. 316.  
 Weddom, Veddum B., Skelund S., Hindsted H. 40.  
 Vedel, vejle, welle, en Vejle. 69. Jvfr. Langwedel; -weyle.  
 Vedel, Vejle Kjøbstad, se Wæthæl.  
 Vedtægtsbreve se Viborg. Landsting. — Læsø Lands Vedtægt. 72.  
 Wedzle, vexle. 232.  
 Vegerby, Veggerby S. og B., Hornum H. 187. 188. 198. — Kirken. 188. 198. — Degnebol. 188. — Præstegaarden se Kirketerp.  
 Weggergaard, Veggergaarde, Skivum S., Aars H. 49. 131. 207.  
 Vejby, Vejle, Vejrum se Weyby, Vedel, Wæthæl, Wethrum.  
 Vejsbækgård se Wesbeck.  
 Vejrumbro, Sønderlyng - Middelsom H. 365.  
 Weldumgaardt, Vellingord, Vildumgaardt, Vellumgaard Hovedgaard, Haasum



S., Rødding H., Salling. 261. 263. 264. 268. 366.  
 Vellev se Værloff.  
 Velling se Vester- og Østervelling.  
 Vellingehøj Hovedgaard. 361. (Vellingshøj ved Hjørring?).  
 Wellom, Mathis, i Ramsingh. 1487. 83.  
 Wenck, Hans, kgl. Sekretær, Kannik i Viborg 1521. 149.  
 Vengegardt, se Vinge.  
 Ventassel, Wendsyszell, Venszyszel, Vandalia, Vendsyszel. 128. 218. 276. 277. 310. 357. 363. Jvfr. Biskopper, Berglum, Wuedegaard.  
 Wennum, Wennum, Vindum (udtales: Vinnum) S. og B., Middelsom H., Præstegaarden (Vindum Overgaard), Præster. 210. 361.  
 Ver, Vær høffuidsmark, Gislum H. 135.  
 Werelssø, Werestedt, Opholdssted, Bolig. 291. 327.  
 Vergilius som Skolebog 338.  
 Wesbeck, Vejsbægaard, Romlund S., Nørlyng H. 313.  
 Westby Vesterby Mark, Haverslev S., Aars H. 293.  
 Westerbølle S. og B., Rinds H. 48. 191.  
 Vesterbørsting se Børstingh.  
 Westerris By (nu Gaard), Testrup S., Rinds H. 47. 189. 190. 212.  
 Westervelling S. og K., Middelsom H. 348.  
 Westærwyg, Vestherviig Kloster. 15. 90. 104. Priorer se Petrus, Gregorius Svenonius. Klosterkirke, Kirkegaard, Viborg og Aalborg Borgeres Stade paa Vester- vig Marked. 90-91. — Præster. 104.  
 Vesterø Kirke og By se Læssø.  
 Vestheni, Eggert, Vævner. 1471. 52.  
 — , Sty, Vævner 1471, 1476, 1501. 52. 60. 118. (Jvfr. Lavrids Thomesen).  
 Vestets? 97.  
 Westi, Vistissen, Vistessen.  
 Westi Cristiernssen, Foged i Fjends H. 1493. 100.  
 Vistisszen, Christiern, Herredsskriver i Fjends H. 1537. 207.  
 Vistessen, Seueren, Borger i Viborg 1538. 215.  
 Westløsøn, Wæstløsøn, Westløs- gard, Vesløs S., B. og Hvdgrd., Vester Han H. 15. 85.  
 Westrup B., Vonsild S., Gislum H. 231. 294.  
 Wethrum, Verum, Vejrum S. og B., Hjørn H. 108.

Weyby, Veyby S. og B., Rødding H., Salling. 83. 84. 272. — Præster. 272.  
 Vibergius, Georgius Joannis, se Sadolin.  
 Wibergæ, Wibergh, Wybergh, Wiborgh, Wiborg, Wigborgh, Viborigh, Viboreg, Wiburg (osv.).  
 By. 1. 6-8. 10. 12. 24. 27-32. 37. 42. 45. 51. 52. 57. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 67. 70. 75. 79. 85. 89. 90. 91. 92. 93. 97. 101. 103. 105. 107-8. 109. 111-13. 114-15. 116. 117. 119. 120-21. 122. 123. 124. 125. 128. 129. 130. 141. 142. 145. 146. 154. 155-57. 158. 159. 161. 165. 166-67. 170. 171. 173. 174. 205. 211. 215. 216. 220. 221-22. 223. 227. 229. 230. 242. 243 ff. 248. 251. 253. 254. 255. 257. 258. 261-62. 264-65. 267. 271. 273. 278. 283. 286. 287-88. 289. 290. 305. 306. 311. 314. 319. 322. 325-26. 330. 336. 341-42. 343. 344. 346. 351-365.  
 Sogne og Kirker. St. Botulphi 1. Trinitatis 1. 359. St. Willehadi 1. St. Petri 7. 115. St. Mogens 38. 157. 353. Priorer ved St. Mogens Kirke 353. St. Nicolai Kirke og S. 39. 60. St. Mortens 62. 65. 67. 115. 129. St. Hans Kirke og S. 103. 359. St. Stephans Kirke og S. 344. St. Mikkels K. og S. 34; (jvfr. nedenfor ved Hospitaler). (St. Laurids Lykke. 121). — St. Marie virginis se Domkirke nedenfor. — De 12 Sognekirkers Ophævelse ved Reformationen, Indretningen af Sortebrødre- og Graabrødre-Sognene. 170-71. 362. 363. — Præster. 7. 18. 25. 57. 60. 65. 79. 114-15. 157. 162. 211. 235. 254. 259. 269. 271. 331. 344. 346. Evangeliske Prædikanter og Præster. 211. 222. 254. 259. 269. 271. 315. 341. 349. 353. 362. 363. (Indl. S. XXIII ff.)  
 Klostre og Hospitaler. Mariø Kloster se Domkapitel. Marie-Klostrets Ladegaard, Laygords Mark. 110. — Sortebrødre Kl. 13. 24. 26. 171. 351. 358; Konventets Segl. 359; Klostrets Ophævelse. 171. — Graabrødre Kl. 13. 37. 130. 170-71. 216. 348. 353. 356. 357. 360; Gardianer. 13. 348. 353. 356. 357. 360; Graabrødemur. 325. 326; Kirken og Klostrets Ophævelse 170-71. 216. — Korsbrødre Kl., Sancte Johannis Kl., St. Hans Kl. 18. 36. 42. 46. 118. 131. 145. 167. 290. 349. 351. 353. 357. 358; Priorer (Forstandere). 36. 42. 351. 353. 358. Korsbrødre, crucifert



## [Viborg By.]

se Cristiern Eskilssen, Johannes Sterlingh. Klosterkirken gives til Domhus for Landstinget. 292; Klostrets Sygehus. 167. — (Budolfi, Botulphi Kl. se Kirker). — St. Jørgensgaard. 346; Helligaandshus. 353. — St. Mikkel's Hospital. 108-9. 346; St. Michaels eller Spedals Jord. 121; Hospitalsforstander her se Peder Matthiessen, Kannik Jens Cristiernssen; jvfr. Kirker. — Viborg Hospital. 79. 166-67. 214. 216. 220-21. 244-45. 253-54. 258. 273. 314. 321-22. 329. 360-61; Fundatsen af 1527. 166-67. 254. Udlægning af Gods til Hospitalet mod Domkapitlets Fritagelse for Udrustning. 214; Graabrødrekløsters Omdannelse til Hospitalsbygning. 216; Forsørgelse med Alter- og Gilde-Gods. 220-21; Testrup Hovedgaard tillægges Hospitalet. 244-45; Strid mellem Kapitlet og Byraadet om Forstanderskabet. 253-54. 258; Indretning af Kongeværelser i Hospitalets (Graabrødrekløsters) Bygning. 360-61; Hospitalsforstandere se Anders Skovgaard, Michael Nielsen, Søren Torup. — Fattige. 1-2 (jvfr. under Viborg Stift).

Gader. 65. 67. 129. 130. 165. 360. — Gaarde. 1-2. 38. 39. 60. 62. 63. 65. 67. 103. 129. 289. 360. St. Kjeldsgaard. 130. 359. Gestegaard. 130. Helligkorsgaard. 65. 129. Den kath. Bispegaard. 79. 103. 110. 120. 349. 356. Ladegaarden. 110. Kantorresidens, senere ev. Bispegaard. 311. 325-26. 330 (jvfr. under Domkapitlet). — Borgevold. 325. 326. 364-65 (Indl. S. XXII). Raadhuset. 92. 97. 165. 216. 331. 354. — Badstue Jord, Alle Helgens Boder. 360. — Skolebygning. 129 (jvfr. Skole nedenfor). — Abbild- og Kaalgaard. 67. 129. 325. 326. — Møller. 174. 247. (jvfr. under Bymarken).

Torv, Torveagifter (torførtugh). 27 ff. Torvedag om Lørdagen 45; ingen maa bruge Torv, uden han skatter til Byen. 125; ingen maa købe Varer udenfor Byens Porte. 165. — Markeder. 36; St. Kjelds. 28; St. Mouritii (Toftemarked). 146. — Viborg Indbyggeres Stade paa Vestervig Marked. 90-91.

Porte. 107. 146. — Befæstning, Volde, Grave. 29. 30. 107. 124. — De gamle Bullegrave ved Viborg Mark. 46.

## [Viborg By.]

Gilder. St. Knuds 28. St. Annæ. 355. St. Kjelds. 356. Nedlæggelsen af Gilderne 1527. 166. 220.

Ildbrande, 1501 (1503). 123. 1527. 165-66. Brandredskaber. 107. 124.

Bymarken, dens Grænser, Lovhævdsvbre herpaa, Strid om Bymarkens Udstrækning, om Søen osv., med Bispen, Asmild Kloster og Kapitlet. 46. 64. 85. 86. 93-94. 96-97. 109 ff. 110. 112-13. 119. 120-21. 245. 286-87. 352. 355. 356. 362. — Viborg Bys Ornum. 64, Udmærk, Fællig. 121-22. — Viborg Sø. 85. 113; Sønderseende og Viborg Bys Forte og Fædrift herved 85. 109. 112. 310. Teglgarden. 109. 358. Nørresø, Nørresøende med Forte og Fædrift. 93-94; Nørremølle. 93-94. 96-97. (Nørre) Sændegaard, Elleholm, Blaaekjær. 97. — Bymentzriis (Viborg Krat). 112. — Lulvad; Friedrups Vad, Møgelkjær, Per Ries Mølle, Luldrup Mølle, Langmose med Skov, Kirkebækmose, Arnbjerg, Halgadstien. 112. — Vitsiø (Vedsø) Flask. 112. 310. — Glittrup Sø. 112. Vint Mølle flyttes herhen og inddrages under Kjøbstaden. 247. — Koldbæk. 112. 215. 247. (St. Mikkel's Kirke og Hospital, St. Jørgensgaard, Badstue Jord, St. Lauritz Lykke se under Kirker og Klostre). Jvfr. Domkapitel.

Byting. 27 ff. 65. 85. 86. 90. 92. 103. 107. 109. 110. 119. 125. 270. — Kongens Foged (advocatus), Byfogeder. 27. 38. 85. (90). 92. 105. 109. 281. 342. Tingholder 90. Byskrivere. 56. 60. 63. 65. 90. 92. 109. — Borgmestre (proconsules) og Raad (consules). 23. 26. 29. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 45. 56. 57. 63. 75. 85. 86. 90. 92. 93. 101. 107. 109. 110. 120. 123. 124. 129. 130. 155. 161. 165. 171. 211. 216. 220. 229. 230. 235-36. 245. 246. 251. 253. 255. 273. 286. 287. 314. 341. 342. 345-50. 352-56. 358-64. — Kæmner (Gjemmer, kiemeener, kemeller). 86. 109. 119. 165. 215. 319. — Raadhusstævne af Byens Borgere, kgl. Bekræftelse paa detagne Bestemmelser. 92. 165. 246. — Sandemænd (veridici). 27. 90. 105. 108. 110 ff. 119. 122-23. 341. — Bøder til Byen og Kongen. 27 ff. 93. 105. 124. 246. 287. 341. — Ledingspenge.

## [Viborg By.]

27. — Told, Toldfrihed. 28. 31. 146. (Incl. S. XXV).

Kongeophold. Abel, 3 Septbr. 1250. 6. 343. Erik Glipping 1259, 1274. 343. Erik Menved 6 Marts 1289. 8. 343; 6 Juli 1314? 10. Valdemar Atterdag 24 Maj 1342, 5 Marts 1945. 12. 13. 343. Erik af Pommern 1413. 344. Kristoffer af Bajern 11 Apr. 1440. 27. Kristiern I 1466, 16 Jan. 1477. 61 (62). 352. Hans 2 Maj 1484, 14 Jan. 1494, 10 Febr. 1503 (Bispegaarden). 79. 103. 120. 356. Kristiern II 1515. 358. Fred. I 28 Oktbr. 1524. 158. 159. Kristian III 4 Maj 1537, 10 Juni 1542 (Frederik II's Hylding), 3-10. Febr. 1545, 11 Febr. og 11 Maj 1546. 227-29. 242 ff. 286-88. 360-61. 362. 363. Kongevælelse i Graabrødrekloster. 360-61.

Kgl. Privilegier m. m. for Viborg By. Kristoffer af Bajern 1440 (Viborg Stadsret) 27-30. 107. 341. — Toldfrihed overalt i Danm. undtagen paa Skaner Marked. 31. — Gejstlige maa ej have Ejendomme i Byen, uden at der svares Tyngte til Kongen og Byen. 31-32. — Kristiern I's Brev, at hvo som køjbslaar omkring Byen og i Salling, maa fordele til Landsting, og at Torvedag maa holdes hver Lørdag efter gl. Sædvane. 45. — Kristiern I's Bekræftelse af Kong Kristoffers Privilegier. 51. — Kong Hans stadfæster Viborg Bys Lovhævd. 89. 354. — Kongedøm om Gejstliges Forpligtelse til at svare Tyngte af deres private Ejendomme i Byen. 89-90. — Ingen Udenbys maa føre dansk Øl til Byen. 92-93. 95-96. — Sager, der høre under By- eller Lands- ting, maa ej stævnes for gejstlig Ret. 103. — Byens egne Sandemænd skulle sværge om Slag, Bordag, Vold og andet, saa langt Byens Lovhævd rækker; Slag og Vold i Køjbstæder skal regnes for fersk Gjerning. 103. 108. — Bygning paa Kirkens Jord gaar i Arv, Barn efter Barn, efter Viborg Stadsret. 107. — Kongebud om Straa- tages Afskaffelse, Udbedring af Porte og Planker. 107-8. — Kong Hanses Mægling mellem Byen og Kapitlet om Bymarkens Fordeling. 119-21. — Sandemænds Tog i Viborg skal gjøres paa Omgang. 122-23. — Borgerne maa herefter ikke stævnes udenbys af Biskop eller andre, uden af

## [Viborg By.]

Kongen. 123. — Paabud om Istandsættelse af Stenbroer, Planker, Havelværk og Brandredskaber. 123-24. — Saar eller anden Voldsgjerning af Byens Borgere eller deres Folk skal kun bødes med 3 Sagemark til Kongen, to Borgeres Nærværelse er nok til en fremdigs •be- setning". 124. — Enhver verdenslig Person, som bor i Byen og bruger Torv der, skal skatte som andre Borgere; ingen maa køjbslaa udenfor Byens Porte; ingen fremmed Køjbsmand, Præst eller Adels- mand maa handle med Bønderne i fire Miles Omkreds. 125. — Kristiern II be- kræfter tidligere Kongers Privilegier. 138. — Enkedronning Kristines Brev, at ingen maa bygge Boder udenfor Byens Porte ved St. Mouritii Marked (Toftemarked). 145. — Fred. I's Køjbstadsordinans af 1524, Paabud om Rustning, lybske og andre vendiske Stæders Køjbsmænd maa frit færdes, Indskærpelse af Lydighed mod Øvrigheden. 155-57. — Beskjærmelsesbrev for Hans Tavsen. 161. 359. — Kongebrev om den borttrømte Peder Stub og hans Hustru. 359. 360. — Stadepenge af udenlandske Køjbsmænd paa Torve og Herrestræder i Byen skulle anvendes til Byens Tyngte og kgl. Skrives og Sendebuds For- tæring. 165. — Kgl. Stadfæstelse af Gilder- nes Afskaffelse. 166. — Kgl. Tilladelse til Sognekirkernes Nedlæggelse; Sorte- og Graabrødrekirke skjænkes Byen til Sognekirker. 170. 359. — Kgl. Tilladelse til Opførelse af Møller paa Byens egen Grund. 174. 247. — Kristian III paa- byder, at Gilde-, Alter- og andet herre- løst Gods i Byen skal sælges til Under- hold for Domskolens Lærere, Jordskylden og den aarlige Leje tilfaldt Skolen. 220-21. — Kristian III stadfæster Viborg Bys Privilegier, dog med Forbehold. 221-22. — Kgl. Stadfæstelse paa en Del Be- stemmelser om jyske Køjbstæder, ved- tagne paa et Møde af jyske Borgere under Kongehyldingen 1542, hvorved bl. a. Forbudet mod fremmede Køjbsmænds Handel indenfor fire Miles Omkreds af Byerne ophæves eller indskrænkes. 227-29. — Kongebud om en Læges An- sættelse i Viborg. 244. 306-7. — Ager- jord paa Viborg Mark, som ikke saas

[Viborg By, Domkirke, Domkapitel.]  
 eller pløjes, skal hegnes til Bord-Enger; ingen maa sælge Jord paa Viborg Mark til Adel eller Præstemænd under 40 Marks Bøde til Byen. 246-47. 278. 286-87. — Borgerne i Viborg maa frit handle med fremmede Kjøbmænd i alle Danmarks Kjøbstæder. 251. — Hvo som køber eller panter Borgergaarde i Viborg, skal besætte samme med skattepligtige Folk. 289. — Udenlandske Kjøbmænd maa ej handle paa Landsbymarkederne. 301. — Fritagelse for Skat. 363.

Domkirke (Marie virginis, Vor Frue). 1-14. 18-26. 34. 37. 40. 44. 45. 57-58. 60. 61. 63. 64. 65. 81. 83. 100. 101. 114-15. 120-21. 123. 141-42. 144. 177. 182. 184. 187. 192. 205. 230. 248. 259. 269-70. 271. 283. 286. 288. 306. 322. 325. 348. 350. 352. 353. 358. 360. 362. 364 ff. 365.

Bygning og Reparationer. 26. 35-36. 44. 121 (Povl Globs 18 Agre paa Viborg Mark bestemte hertil). 123 (Aflad, Branden 1501). 248 (Befaling til Kapitlet at istandsætte Kirken og Taarnene, der er fast slet øde). 286.

Koret. 57-58; Brevkister her. (27). 57-58; Erik Glippings Grav. 365; Højaltret. 57-58; Messebogen ved Højaltret. 58. (364). -- Den syvarmede Lysestige, dens Anvendelse efter Reform. 258. 362. St. Kjelds Kapel, Ark, Alter. 63. 362; Svend Grathes Grav (?). 365; Lys i St. Kjelds Kapel. 362. — Helligkors Kapel og Alter 103. 348. — Hellig Aands Kapel med Hellig Trefoldigheds Alter. 358. — St. Mortens Alter 177. — St. Hans Baptiste Alter. 205. — Vor Frue Alter. 205. — Botulphi Alter. 353. — Alle Helgens Alter 360. — Sacarium. 114. — Relikvier. 364.

Messer. 1. 21. 44. 62-63. 117. 182. 187. 192. 255. 257. 269-70. 271. 345. 346. 360. 364-67 (Fortegnelse over Sjælemesser). •Vinkelmesser. 255. 271. Messernes Ophør. 177. 255. 257. 269-70. 271. Messerpræster. 255. 269-70. 271. Prædiken i de nedlagte Messers Sted 5 Gange ugentlig. 271. Messebogen. 364 ff.

Præster ved Domkirken. 57-58. 205. Degne. 58. Kirkeværger. 45. 83. 129. 142. 288.

[Viborg Domkirke, Domkapitel.]

Kapitelshuset i vor Frue Kirke (domus capitularis). 34. 115. 234. (243). 258. 261. 276. 298. 314. 315. 318. 336. 352. Domme afsagte i Kirken. 45. 114-15. 350. 352 (jvfr. Tamperret under Domkapitlet).

Vor Frue Kirkegaard, Domkirkegaarden. 65. 325. 326. — Gaver til Domkirken. 1-2 (kostbar Kappe). 21 (til Vin og Brød). 63 (Sølvskeer). 233, 238 (Bogsamling). 259 (Lysestagen).

Gaarde og Ejendomme. 21. 40. 44. 45-46. 60. 63. 64. 83-84. 97. 100 (Ledings Jord, Pabes Jord). 120-21. 144. 205. 283. 286. — Jordskyld til Domkirken. 60. 103. 121. 129. — Saltkjedler tillagte Domkirken. 44. 141-42. (Jvfr. Læssø; Indl. S. XXXI-XXXII).

Domkapitel, (Marie Kloster, Vor Frue Kloster). 1-15. 17-26. 30-35. 37-48. 53-57. 60-64. 70. 72. 73 ff. 76-77. 79. 81-82. 87. 89-90. 91-92. 96-97. 100. 101. 103. 106. 107. 108. 109. 110-11. 114-15. 119-121. 122. 126. 127-29. 130. 133. 134. 135. 138. 139. 141-42. 143. 144. 146. 147. 148. 149-50. 151. 155. 157-60. 162-63. 164. 166. 169-70. 171. 172-73. 176. 178. 179. 180. 182. 184-85. 193. 194. 195. 196. 205. 211-12. 214. 216. 219. 220. 222-25. 226. 229-30. 230-31. 232-33. 234-36. 241. 243. 244-45. 248. 249. 253. 254-55. 257. 258. 259. 261-62. 263-64. 265-66. 266-67. 268. 269-70. 271. 273-75. 276-77. 283. 286-88. 290. 291. 292. 297. 298. 304. 306. 311. 314. 315. 318. 322. 324-26. 336-40. 341. 343-44. 347-53. 356-59. 361-67. (Indl. S. XXVII-XXXVIII.)

Mariekløstrets Prior. 4. — Klosterlivets Ophør, Overgang til et Domkapitel med særlige Prælaturer og Præbender 1438-40. 26 ff.

Kloster- og Domprovster. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 10. 11. 18. 19. 20. 26. 32-35. 37. 38. 46. 53. 54. 56. 57. 60. 62. 72. 76. 121. 146. 162. 230. 265. 291. 343. 352. 353. 356. 357. 358. 363. Jvfr. Tucho, Ketillus, Johannes, Kanutus, Arnfastus (?), Esbernus, Simon, Johan Madsen (Jens), Morten Spargh, Hans Pabhæ, Hartvig Jul, Anders Mus, Ove Bilde, (Anders Glob?), Jørgen Fris, Knud Gyldenstjerne, Cristiern Pedersen, Anders Barby. — Provstens Bolig i Marie Kloster. 37. — Domprovstiens Forhold til Kronen

## [Viborg Domkapitel.]

162-63. 171. — Jordegods. 291; jvfr. Gudingholm. — Provstjorden paa Viborg Mark. 121.

Ærkedegne (archidiaconi). 30. 33. 34. 38. 39. 57. 107. 159. 160. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 185. 186. 187. 192. 195. 196. 197. 211. 212. 214. 222. 223. 224. 226. 230. 232. 241. 248-49. 253-54. 254-55. 258. 259. 265-66. 266-67. 269-70. 283. 344. 346. 353. 358. 362. 363; jvfr. Michel Spend, Dr. Erik Nielsen (Rosenkrantz), Mester Kjeld, M. Jakob Krumpen, M. Anders Skovgaard. — Tildeles 14 Agre paa Viborg Mark. 120-21. — Jordegods se Fur.

Kantordømmet. 30. 33. 34. 38. 39. 42. 96. 97. 101. 122. 160. 178. 180. 184-85. 236. 241. 249. 253. 254. 258. 266. 270. 276. 283. 298. 314. 324. 325. 326. 336. 344. 348. 350. 351. 352. 356. 357. 359. 361. 363; jvfr. Jacobus Henrici, Jacob Pedersen, Peder Jensen, Morten Furbo, Kjeld Ovesen, Knud Nielsen, Mester Niels Fris, Axel Jul, Povl Ovesen(?). — Kantorresidensen udlægges til Superintendentens Bolig. 324-26. — Tildeles 14 Agre paa Bymarken. 120-21. — Jordegods se Fur.

Præbender. 149. 173. 194. 234. 242. 244. (298). 306-7. 322. Præbendernes Anvendelse efter Reformationen. 220 306-7 (Loldrup og Hjarbæk Præbender tillægges Læsemesteren og Skolemesteren). 244 (Læge). 322 (Fly Præbende tillægges Læsemesteren). Jvfr. Fly, Hjarbæk, Lime, Loldrup, Ravnstrup, Vorde. — Til hver af de 12 Kanniker udskiftes 7 Agre paa Viborg Mark. 120-21; Povl Globs Agre 121.

Kanniker i Viborg. 1. 2. 3. 4. 5. 20. 24. 26. 30. 31-32. 33. 34. 35. 36. 37. 39. 43. 45. 46. 48. 62. 63. 67. 73. 79. 81. 82. 88. 89. 91. 100. 105. 108. 109. 114-15. 116. 127. 130. 141. 146. 151. 152. 160. 172. 182. 184. 194. 211. 232. 234. 235-36. 253. 254. 261. 266. 269-70. 273-75. 276. 283. 286. 288. 297. 298. 304. 306. 322. 324. 331. 336. 344. 346-53. 356-59. 362.

Kannikeresidenser. 173. 244. 307. 311. 325. 326. — Kannikernes Ejendomme i Byen. 1. 2. 31-32. 39. 62. 63. 67. 107. 130. 358-59. Jvfr. Jens Mikkelsen Mønbo, Jørgen Sadolin.

## [Viborg Domkapitel.]

Kannikefiskeriet. 43. 46-47. 51-52. 53-54. 54-55. 55-56. 56-57. 85-89. 91-92. 105-7. 117. 176. 222-25. 232. 264-66. 313. 314. 315. 319. Jvfr. Fiskeri, Kjølsing, Limfjord, Laastrup, Langvejle Aa, Skåls, Woosgarde og Græsgarde Fiskegarde.

Kannikernes Frihed for verdsl. Domstole. 305.

Vicarer. 26. 67. 79. 205. 235. 236. 298. — Vicarie-Gods, Strid herom ved Reformationen. 270. 271. Jvfr. Røding, Knud Nielsen, Jens Mord, Jens Nielsen, Hieronymus Justesen (Ranch).

Ejendomme tilhørende Domkapitlet i Almindelighed. 13-14. 17-18. 20. 21-22. 38. 43. 62-63. 83-84. 96-97. 101. 107. 120-21. 122. 126. 129. 137. 139. 144. 163. 169-70. 266-67. 283. 292. 307. 356. 367. Smign. Fur, Læsø, Gudingholm, Domkirke.

Domkapitlets Rettigheder og Privilegier; pavelige. 343; biskoppelige (Tuchos og Peders). 343; St. Knud Konges. 347; Valdemar Sejrs og Erik Plovpenninges. 5. 10. 211-12. 229-30. 274-75. 347. Abels. 6. Erik Glippings. 211-12. 274. 343. 347. Erik Menveds. 7-8. 9. 211. Kristoffer IIs. 121. 347. Valdemar Atterdags. 12. 30-31. Olufs og Dron. Margretes. 347. Erik af Pommerns. 23. 30. 347. Kristoffer af Bajerns. 30-31. 35-36. 212. 275. 347. Kristiern Is. 38. 47. 55. 56. 64. 76. 91. Hans. 76-77. 275. Kristiern IIs. 134. Frederik Is. 158-59. 275. Kristian IIIs. 275. — Strid om Privilegiernes Betydning. 273-75. — Birkeret, Birketing se Fur, Læsø, Vorde (Nørlyng H.), Vorde (Storvorde, Gudingholm, Nørholm, Flestum H.) Jvfr. Mov og Viborg Stifts Biskopper.

Officialer. 11. 42. 114. Viceofficialer. 57. Bøder til Kapitlet. 57. 61. 128. 274 ff. (jvfr. Læsø). Bjergeløn (fra Læsø). 68. 70. — Saltkjøder, Saltindtægter, Vragret se Læsø. — Kapitlets Vordnede. 274. 307 (jvfr. Fur, Læsø, Gudingholm).

Omsorg for Skovenes Fredning. 267. 307 (jvfr. Læsø). Bispseudnøvnelse foretages af Kapitlet. 109. 146-47. Pavelig Indblanding heri. 147. 358; kgl. Indblanding heri og i Kapitlets Anliggender. 32.

## [Viborg Domkapitel, Domscole, Landsting.]

34. 43. 48. 68. 70. 82. 109. 146. 157-58. 162-63. 171. 172-73. 180-81. 220. (230). 306. 311. 325-26. Kgl. Sekretærer o. a. indtrænges. (109). 146. 148. (162). 171. 172-73. 234. — Laan afkrævet Kapitlet af Kristiern II. 142-43. — Roastjeneste og anden Udrustning 179. 180-81. 214. 258. 341. Fritagelse for Rytterhold og Landsknægtehold 1537. 341-42; fornyet Fritagelse mod at Pengene ydes til Hospitalet. 258. Rigsdagen 1536. 197.

Tamperrettsdomme, afsagte i Kapitels-huset. 234-36. 261-62. 263-64. 268. 276-77. 290. 298. 313-14. 314-16. 318.

Kapitelsbogen. 364. — Kapitlets Sekret. 325. (Incl. S. LIII.)

Indsættelse af en Læsemester (lector theologiae), hans Lønning osv. (79) 220. 254. 261. 263. 269. 283. 304. 306-7. 315. 322. 362. Jvfr. Kjeld Jul, Michael Bruun, Hans Pedersen. Smlgn. Præbender.

Strid med Vidskøl Kl. om Læse. 2-5. 6-7. 10-12; med Børglum Biskop. 19-20. 211-12. 229-30. 274-75; med Mariager Kl. om Mov. Birk m. m. 61. 64. 119. 139. 148. 149-50; med Viborg By se ovenfor; om Besættelse af Prætekald under Bispeledighed. 114-15; med Stiftsleensmanden om de gejstlige Privilegier. 273-75; om Fur se Fur.

— Domscole. 129. 220. 306-7. (329). 333. 336. Bygning i St. Mortens Sogn, opført 1509. 129. Skolemesteren forsørges med et Præbende, maa ej tillige være Sognepræst. 220. 306-7. Jvfr. Oluf Nielsen Skøtt, Oluf Jensen. — Høernes Forsørgelse med nedlagt Alter- og Gildegods. 220-21. Kongetienderne af Vridsted og Smollerup Sogne tillægges Høerne. 331. — Løbedegne fra Viborg Skole sendes til nærliggende Sogne i Aarhus Stift. 333.

— Landsting, Nørrejylland's Landsting. 10. 11. 13. 17. 18. 23. 24. 26. 28. 33. 34. 35. 42. 45. 47. 48. 49. 51-52. 54. 56. 60-61. 62. 64. 72. 85. 87. 89. 91. 103. 105. 111. 114. 119. 120. 130. 135. 155. 164. 205. 211-12. 213. 222. 223-25. 226. 241-42. 255. 256. 265. 273-75. 279-80. 280. 289. 290. 293-94. 295. 299. 305. 324. 340. 341. 344. 345.

## [Viborg Landsting.]

346. 349. 351-54. 356-58. 360-63. (Incl. S. XXXIX ff.)

Landsdommere. 49. 51. 56-57. 62. 79-80. 85. 92. 97. 105. 119. 120. 130. 149. 162. 205. 211. 213. 223. 226. 255. 257. 267. 273. 279. 293. 345. 349. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 360. 361. 362. 363. Jvfr. Jens Nielsen (Løvenbalk), Lauritz Thomesen, Otte Nielsen (Rosenkrantz), Niels Kaas, Oluff Mortensen, Anders Cristiernssen (Sandberg), Peder Brokkenhus, Niels Clementssen, Kristiern Andersen (Sandberg), Ejler Bryske, Mogens Munk, (Jens Hvas). Jep Friis, Jens Thomesen (Sehested), Erik Skram, Jens Mogensen (Hvide), Jens Spend, Kristiern Sommer, Axel Jul, Herman Skeel, Palle Jul, Peder Kruse, Iver Jul, Malte Jensen (Sehested). Incl. S. XXXIX-LII.

Landstingshørere. 11. 13. 23. 24. 26. 33. 35. 42. 49. 56. 60. 64. 72. (85). 90. 91. 105. 111. 135. 205. 211. 213. 222. 223. 226. 241. 255. 265. 267. 273. 276. 279. 299. 307. 324. 346. 361. Jvfr. Nicolaus Ascheri, Niels Jøensen, Petrus Nicholai, Thomas Wyllæ, Cristiern Krabbe, Lass Jebssen, Nis Sale, Petrus Laurentii Skriver, Niels Skriver, Jens (Olufsen Kat) Skriver, Peder Skriver, Gunde (Cristiernsen Grøn) Skriver.

Landstingsdomme. 47. 51-52. 56-57. 60-61. 72. 91-92. 105. 173. 223-25. 226-27. 241-42. 257. 265. 267-68. 273-75. 279-80. 361. 363. — Kongers eller deres Raaders Nærværelse paa Landstinget. 10. 13. 48. — Vedtægter, tagne paa Landstinget, stadfæstede af Kongen. 51-52. 54-55. 55-56. 87. 89. — Retsspørgsmaal afgjorte af Landstinget. 56-57. 60-61. 72. 105. 135-36. 241-42. — Gejstlige Domme afvises af Landstinget. 268, Skolepersoners Sager ligeledes. 305. 363. — Paadømmelse af Lovhævdsbreve, der ere stadfæstede af Kongen, afvises af Landstinget. 279-80. — Syn hjemles paa Landstinget. 42. 265. — Sandemænd tilstaa deres Tog paa Landstinget. 111-13; sværge Hærværk over. 164. Sandemændsbreve dømmes (efter Reformationen) magtesløse af L. 223-25. 293-94. (Jvfr. Biskop og Bygdemænd). — Retsbreve dømmes magtesløse.

## [Viborg Landsting.]

226-27. — Landstingsvidnesbyrd (Tingsvidner). 11. 13. (25-26). (33-34). 111-13 205. 280. 289. 299. 345. 346-47. — Landstingsvidisser. 10. 49. 50. 113. 114. 211-12. 213. 226. 255. 256. 293. 299. 324. 361. — Skjødebreve udstedte paa L. 17. 23-24. Pantsættelser. 22-23. — Stævninger til Landst. 48. 223.

Snapslandsting. 52. 105. 255. 267. 280. 299. 346. 361. (Jvfr. Snabsting).

Domhus. 290. 363. (Jvfr. Indl. S. VI ff.)

Viborg Stifts katolske Biskopper se Heribertus, Eskill, Sveno, Ascerus, Asgotus, Gunnarus, Nicolaus, Laurentius, Petrus, Tucho, Simon, Petrus, Jacobus, Lauo (Glob), Hermann, Thorlav, Knud, Niels Glob, Niels Friis, Erik Kaas, Jørgen Friis.

Biskoppelige Ejendomme i Viborg St. 24. 38. 42. 68. 71. 77-79. 94. 101. 110. 120. 131. 187-92. 197-204 (Jordebog). 232. 237. 240. 272. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 352. 354 (Saltkjedel i Als S.). 356. 357. Jvfr. bl. a. Gudumlund, Hald, Haldkjær Haslegaard (?), Klarupgaard, Lynderup, Næs (Lindenberg), Ovegaard, Pandum, Spøtrup, Vidskum. Smign. Asmild, Grinderslev, Sebber, Vor Frue Kl. i Aalborg. — Biskoppelige Birker. 347, se Asmild, Gunderup, Krejberg, Næs, Vidskum.

Jurisdiction, Domme, Rettigheder. 18. 19-20. 27. 45. 50. 97-99. 103. 114-15. 172. 173. 175. 184. 206. 232. 237. 240. 272. 274. 278. 292. 305. 315. 347. 348. 349. 350. 355. 356. — Biskoppens Foged. 36. 109. Jvfr. Officialer. — Biskops-gaarden se Viborg By. — Det kath. Bispearkiv. 343 ff. (Indl. S. I ff.)

Bispeudnævnelse, Strid herom. 146; pavelig Provision. 147; kgl. Anbefaling. 147. 358.

— — Superintendenter se Jakob Skøning, Kjeld Jul, Rosenberg, Glud, Gerner. — Embede. 211. 219-21. 234-36. 237 (Examen over en Præst). 238. 250. 259. 261-62. 276-77. 280 ff. 284. 290. 296. 297. 300. 302. 308-9. 310-11. 312. 314-16. 319. 320. 325. 329. 332. 335. 363 (Præstemode i Aalborg). 340. — Visitatser. 235-36. 250. — Lønning. 211. 330-31. — Bolig i Viborg. 311-12. 325-26. 330;

## [Viborg Stift.]

i Aalborg. 291. 327. 363. — Synode af Superintendenter 1555. 310. 312.

— — Lensmænd. 249-50. 260. 273-75. 276. 302-3. 304. 313. 314. 329. 361. 362. Jvfr. Henrik Rantzov, Henrik Blome, Christoffer Rosenkrantz, Otte Krumpen, Niels Jonsen (Viffert).

Viborg Stifts Omraade i Middelalderen. 354. — Vib. Stifts Præster afkræves Laan af Kristiern II. 142-43; Præaternes Underhold efter Ref. 220-31. 302-3, (jfr. Præstegaarde); Paabud om Bedefester. 282; Præsteskat eftergives. 296. — Fattigordning. 284. — Skolernes og Hospitalernes Forsørgelse. 220-21. 329. — Bekjendtgørelse om Gjendøbernes Udvisning opslaaes paa Stiftets Kirkedøre. 316. — Stiftskisten, Breves Henlæggelse heri. 324. (Jvfr. Indl. S. XII-XVII).

Vicarer se Viborg Domkapitel. — Helligaandsklostrenes Vicarius. 357.

Viceofficialer se Viborg Domkapitel.

Viid, Viidh, Mats, Selvejrbonde i Founstrup og Rebsmand 1538; i Hollom 1557. 213. 321. (Jvfr. Hvid).

Widskø Hovedgaard, Sønderlyng H. 106. 347. 366. — Birk. 347.

Vidskøl, Kloster se Vitescola.

Viffert, Vitferd, Vifferdssen.

Jens Nielsen af Rebstrup. 347. (Viffert?)

Las Maltssen, Væbner, 1442, 1471, † før 1508. 52. 347. 357.

Maltij Laurissen, til Rebstrup 1508, 1541. 223. 357.

Baltzer Maltissen til Rebstrup 1554. 304.

Joens Viffertssen i Torstedlund 1493. 102.

Anne Viffertsdatter af Tostelund, g. m. Thom. Thomesen (Sehested). 361.

Mattis Joensen, Væbner (til Tostelund) 1496. 106.

Niels Jonsen til Tostelund, Lensmand paa Hald, Stiftslensmand i Viborg Stift 1576. 260.

Axel Viffert til Axelvold 1580. 361.

Wiffue, Vive S. og B., Hindsted H. 71.

Vildt se Thomas.

Vildumgaardt se Weldumgaardt.

Vilhelm se Guilhelmus, Wille, Willom.

Wilholme, Vilholm, Durup S., Harre H., Salling. 300.

Villici (villici), Viborg Kapitels Bryder. 5. 8.

Willegrippus, Kannik i Aarhus 1274. 7.



- Willehadus, Willatz, Villas, Villads, Willatzssen, Villadsen.  
 Sti Willehadl Kirke se Viborg By.  
 Hr. Villatz i Guding 1459. 350.  
 Hr. Villas, Forstander i Testrup c. 1520. 321.  
 Willatz i Lundgordh 1461, 1471. 46. 53.  
 Villatz Ysaacssen, Foged paa Vorde Birke-  
 ting 1492. 96. (De to sidstnævnte ere  
 vistnok samme Person; jvfr. Ysaac).  
 Willatz i Hjarbæk 1518. 144.  
 Villatzssen, Peder, i Kjelsing 1492, Birke-  
 foged i Vorde 1518. 96. 143.  
 Villatzen, Peder, (i Ore Kloster?) 1506. 126.  
 Villatz Pederssen i Mammen 1532. 181.  
 Willatzssen, Cristen, i Smoldrup 1529. 174.  
 Willatzen, Søren, i Siøby 1529. 174.  
 Villadsen, Peder, evang. Biskop i Viborg,  
 hans Skoletale. 272. 299.  
 Willestrup, Wyllestrup Hovedgaard,  
 Hindsted H. 119. 213. 293. 307. 324. 336.  
 Willom, Willum, Willomssen, Wil-  
 lumssen.  
 Willom i Skals 1488. 87. 88  
 Willomssen, Nis og Peder, i Skals 1488.  
 Willum Lauritzen i Skals 1546. 252.  
 Willumssen, Christen, i Skals 1546. 252.  
 Vilomssen, Peder, Præst i Skivum 1557. 320.  
 Willom se Yttsøn.  
 Willæ, Wille.  
 Willæ, Borger i Viborg 1473. 57 (jvfr. Thomas  
 Wyllæ).  
 Wille Tamssen, Væbner 1481. 76.  
 Vilssen, Mattis, i Rødding (?) c. 1520. 203.  
 — , Chresten, i Resen, Fjends H.  
 1537. 208.  
 Vin og Oblater, Gods givet hertil. 208-9.  
 Jvfr. Viborg Domkirke.  
 Vinde, Wiinnndt, By i Skive Landsogn.  
 317.  
 Vindum. Middelsom H., se Wenum.  
 Wingi, Vengegardt, Vingegaard Hoved-  
 gaard, Vinge S., Sønderlyng H. 36. 170.  
 366. — Præster i Wiingii. 332. — Jvfr.  
 Krusze, Reventlov.  
 Winkel og Rind Sogne i Middelsom H.  
 tillægges Superintendenten i Viborg. 330.  
 Vint Mølle se Viborg Bymark.  
 Winther, Winter, Wynther, Vinter.  
 Peder Vinter, Præst og Forstander i Vor  
 Frue Kloster i Aalborg 1442, 1459. 347.  
 350.  
 Ebbe Winter, Foged i Bispegaarden i Viborg  
 1447. 36.  
 Peder Winther, Raadmand i Viborg 1467.  
 352.  
 Acer Winther af Nandrup, Væbner 1487. 85.  
 Peder Winter i Hals, paa Læssø 1493. 101.  
 Esber Winther i Grendsten 1526. 161.  
 Mattis Winther i Vammen 1529. 169. 203.  
 Cristiern Vinther i Mamen 1532. 181.  
 Cristhen Vinter, Præst i Østervelling før  
 1532. 182.  
 Jes Vinther i Dørup. 198.  
 Laurids Vinter paa Læssø 1540. 219.  
 Niels Wynther til Nandrup 1541. 223.  
 Niels Jacobsen Winther, Sognepræst i Je-  
 bjerg 1691. 324.  
 Virgil se Vergillus.  
 Visborg Hovdg., Hindsted H. 347. 355.  
 367.  
 Visch, se Wysk.  
 Viskum, se Widskom.  
 Visitatser se Viborg Stifts Superinten-  
 denter.  
 Wismar, Hansestad. 39.  
 Vissing, Borgen, Caution. 128.  
 Vistessen, Vistisszen se Westi.  
 Uitescola, Vitescola, Vidskøl Kloster  
 (Bjærnsholm). 2-7. 10-12. 347. 348. 356.  
 358. Priorer. 3. 11. Supprior. 5. Abbeder.  
 4. 6. 10. 12. 347. 348. 356. 358. Kantor.  
 5. Segl. 5. (Indl. S. LIII.)  
 Vitsiø, Vedsø, se Viborg Bymark.  
 Wium, Hierk S., Harre H. Salling. 58.  
 Vium S. og B., Lysgaard H. 353.  
 Vive se Wiffue.  
 Vod, Voddræt, Vodedræt, Voydreth. 52. 54.  
 73. 117. — Gumpevod. 265. — Wodlengge,  
 vodlendingh. 53. 265. (Jvfr. Forstrog).  
 Vodens, Odens, Onss, Otthens,  
 Othens, Odense, Oddense (udtales  
 Vojs) S. og B., Hindborg H., Salling.  
 114. 242. 245-46. 272; Kirken. 249. 272;  
 Præster. 114. 272. — Kongetienden til-  
 lægges Skive Skole. 245. 249-50.  
 Voerst, Vorst, Vaarst, nu By, Gunderup  
 S., Fleskum H. 97. 357.  
 Vogn, Vogen se Vagn.  
 Vogn se Vdherworn; jvfr. Worn.  
 Vognsild, Odensild, Onsild Herred og  
 Ting. 345. 354. 355. — Onsild Bro. 355.  
 Jvfr. Vonszill.  
 Wogsløff, Vokslev, se Woxløff.  
 Vold, Voldsdele, Voldssag. 27. 47. 55.  
 (Jvfr. Dele). Vold, overlyst og oversvoren.  
 87. 89. 109. 124. 182. 252. 265-66. 266-67.

- 335-40. 341. — At bryde Vold i Købstæder er forsk Gjærning, saa længe til Sagen aftales mellem Kongen, Byen og Bonden. 105.
- Voll, en Ol (Sild). 222.
- Volle, Voloff se Olavus.
- Volling, Volingh S. og B., Hindborg H., Salling. 242. 249. 314. — Præster. 242. Møde i Kirken. 314.
- Volsted S. og B., Fleskum H., Præstegaarden. 202.
- Wolstrup Hovedgaard, Hjerm S. og H., Ribe Stift. 149.
- Wolstrup, Vostrup, Volstrup B., Hornum S.; Hornum H. 166. 187. 189.
- Volstrup, Volstrupgaarde, Aalum S., Sønderlyng H. 93.
- Vong, Vang Hovedgaard, Sulsted S., Kjær H., Vendsyssel. 101.
- Vonzill, Votensildt, Vonsild S. og B., Gislum H. 190. 237 ff. 243. Kirke, Præstegaard. 190; Præster 237 ff. — Jvfr. Vognsild (Onsild).
- Vor Kloster se Ore.
- Vor, Ord. 222.
- Wordberg se Wardberg, Varberg.
- Vordhe, Werdugh, Wordw, Vordhæ, Vordugæ, Varde, Wordhe, Vorde (Vorre) Birk i Nørlyng H., Viborg Domkapitels Tingsted, ved Vorde Kirke. 37. 43. 46. 47. 52. 54. 55. 86-87. 89. 96. 97. 105. 143-44. 252. 253. 264-65. 313. — Fogeder. 86. 96. 252. 253. 313.
- — Sogn og By, Nørlyng H. 42. 46. 57. 60. 87. 96. 115. — Præster. 57. 60. 115. Vordhe Land. 55. 87. 89. (265) — Vordhe høfdd. 87. 89 — Vordegaard. 253. — Woræ molnæ, Vore Mølle, Nørlyng H., Vorde (Vorre) Mølle? 17. 170.
- Wordhe, Worthugh, Yterworthugh, Wordu, Storwordu, Uordu, Storvorde Birk tilhørende Viborg Kapitel, Fleskum H. 64. 69. 291. Skal ogsaa omfatte Mov Sogn og Gudomholm. 64. Jvfr. Gudomholm. — Birkefoged. 69. — Tinghører. 291.
- —, Storvorde Sogn og By, Fleskum H. 69. 291. 292. Præster. 69; Kirken. 292.
- , lille, Lille Vorde S. og B., Fleskum H. 69. 79. 292.
- Worm. Jvfr. Orm.
- Peder Worm i Rødding 1471. 53.
- Worm i Dollerup c. 1520. 204.
- Vormssen, Niels, i Gammel Asmild 1556. 319.
- Vormstrup, Worwmstrup B., Fiskbæk S., Nørlyng H. 87. 88.
- Worn, Baggessvogn Hovedgaard, Sindal S., Vennebjerg H., Vendsyssel. 85. Jvfr. Bagge og Vdhervorn.
- Vornede, wortnede, se Viborg Domkapitel, Læsø.
- Worningh, Vorningh S. og B., Sønderlyng H. 17. 211.
- Worthugh se Wordhe.
- Woræ molnæ. Vore mølle se Vordhe.
- Wossgardhæ, Woosgarde, Voosgorde, Wosegardhe, Voszgorde, Wodtzgaardhe ved Langvejle Aas Udløb i Limfjorden, Viborg Domkapitels Fiskegaard. 43. 56. 89. 91. 106. 223-25. Jvfr. Gresgrade, Skals, Kannikfiskeri.
- Vostrup, se Wolstrup.
- Votensildt se Vonzild.
- Wotthe, Trwels, Borger i Nykjøbing, 1485. 81.
- Woxløff, Wogsløff, Voxleff, Vokslev S. og B., Hornum H. 168. 188. 199-200. Kirken, Præster. 168. Jvfr. Nibe, Pandum, Snardup, Thingholm, Østergaard.
- Vraa, Wraa B., Pederstrup S., Nørlyng H. 86. 87. 176.
- Vrag, se Viborg Domkapitel, Læsø.
- Wrangh, vrangh (krum Landtange?), som skyder ud af Skals Land, af Skals Ør (i Limfjorden). 46. 53. 265. 266. (Jvfr. Tillægsordet vrang og isl. røng, norsk røng, sv. vrang, de krumme indholter i Baade).
- Vranum se Vrayndom.
- Wrat, Wraath, Vrat mol, Vrat, Vrad, Vrat. 132. 135. 231. Det Sted, hvor Pløjningen vender ved Sammenstød af flere Agre. Jvfr. Hodums ager, Høfuidsager. — wratthe, træffe, støde paa, de styttingh, som wratther paa the anner, som presthens ære. 59; om de Stable eller Grænsepæle, som støde op til en anden Mark. Jvfr. styttingh. (Oldn. rata, træffe, støde paa?)
- Vrayndom, Vranum B., Almind S., Lysgaard. H. 203. 353.
- Wristed, Vridstedt, Wredsted, Vridsted S. og B., Fjends H. 174. 205. Kongetienden tillægges Hærerne i Viborg. 331. — Jvfr. Røng Mølle.



Wroge, Vroffue, Vrov B. og S., Fjends H. 174. 205. 208-9. — Præster, Præstegaard. 208-9. Jvfr. Offsingh Kjær. Wuedegaarde i Vendsyssel. 277. Vulback Skov ved Øris, Hersom S., Rinds H. 263.

Vuldebierne, Wullis se Wlberigh, Ullids. Wyllæ se Thomas. Jvfr. Willæ.

Wysk, Visch, Hans von, 1532. 185-86.

Væbner, Væbnersholm se Petrus Terchilli, Fyllingh (Syllingh).

Wæne, Pæther, i Vesterø paa Læsø 1457. 43.

Vær se Ver.

Værløff, Vellev S. og B., Hovbjerg H. 181.

Wæthæl, Vedel, Vejle Kjøbstad. 8. 98. — Sortebrødrenes Prior. 26.

Yfløf. 350. (Hellum H.?)

Ylebrodh, Ylbradh, Jacob, Borger i Varberg 1485, 1486. 81. 82.

Yngstrop se Ingestrup, Ingstrup.

Vollebergh se Hyllebjerg.

Yrigardh se Ørægordh, Ørregaard.

Yrth, Anders, i Søndertranners 1483. 77.

Ysaacsøn se Isac; jvfr. Villatz.

Yterwortugh se Wordhe.

Ytty, Ytti, Yttissøn, Yttssøn.

Ytty Jeussøn i Viborg, † før 1480. 66.

Elsæ Yttys, ovenstaaendes Enke 1480. 66.

Yttissøn, Jes, foranstaaendes Søn 1480. 66.

Yttissen, Villom, i Fiskbæk 1488. 88.

Yttssen, Axell, i Mollberig før 1533. 188.

Ythij se Sten.

Ythssen, Knud, i Viborg 1538. 215.

Ytti Pederssen i Aars, Sandemand 1553. 293.

Yuar se Jul.

Ænerth se Enerd.

Ærdinterp, Hindsted H. 71. Se Arden.

Ærkebiskopper i Lund, ærkebiskoppelig Jurisdiktion og Domme. 26. 114-15. 158.

160. 191-92. Jvfr. Pedher, Aage Sparre, Torben Bilde.

Ærkedegne se Aarhus, Viborg Domkapitel. Jvfr. Petrus, Morten Krabbe.

Ø, Øø Kloster. 60. 84-85. 86. 126. 359.

Introitus i Klostret af Nonner og den derved givne Medgift. 126. Priorer se Gerloff Martinssen, Jens. (Indl. S. III).

Øgh, Øg, Lastdyr (age). meth een øghæ. 24.

Ø1, Fledie og anden dansk Ø1. 93. 95-96. Ølbrygning. 155. Ølkjeldere. 327.

Øland, Harring S., Hassing H., Ty. 15. 16.

Øm, Høm, Em Kloster (Cara Insula).

3. 4. 354. Abbeder se Gunparus, Niels.

Abbedernes Segl se Indl. S. LIII.

Ømarek, Durup S., Gislum H. 200. 231.

Ønde, Ynde; i ø. og minde. 205. 211.

Ør, Øre. en øer korn. 24. 198 ff.

Ør, øer. 89. the haffue stenghret theres grønne ængi til øer oc sandh meth pæle oc rwse stengher. (Oldn. aurr, norsk aur, Sandgrund, Grus). — Jvfr. Løgsted øer, Skals øer. (Oldn. eyrr, Ør, sandig, lav Strandbred).

Ørijs, Mark og B., Hersom S., Rinds H. 48. 263. Skove: Kirkekrat, Kirkeskov, Vulback.

Ørd, Kiold, i Barnlilæ, Aars H. 1466. 49.

—, Las, Foged i Aars H. 1480. 67.

—, Oluff, i Aars H. 1520. 145.

—, Seueren i Hørby, Hindsted H. 1527.

1541. 164. 226.

—, Jep, i Durup, Gislum H. c. 1520. 200.

Ørslev Kloster se Østerløff.

Ørom, Ørum S. og B., Fjends H. 100. 174. — Ørum Aa. 174.

Ørum S. og B., Sønderlyng H. 93. 260.

313. — Præster. 260.

Ørwmgardh, Ørumgaard. 122.

Ørum, Jep, i Løgstrup 1548. 265.

Ørægordh, Øregord, Yrigardh, Øretgard, Ørregaard, Fiskbæk S., Nørlyng H. 46. 53. 63. 86. 88. 252. 253. 265.

Østergard, Østergaard Hovedgaard, Aasted S., Harre H., Salling, tidligere Nesum. 186. 300. Jvfr. Nessum.

Østergard, Østergaard, Vokslev S., Hornum H. 200.

Østhergard, Østergaard, Hjermind S., Middelsom H. 210.

Østergaardt i Frær S. og B., Hellum H. 256.

Østergordt i Hersom, Rinds H. 263.

Østerløff closter, Ørslev Kl., Fjends H. 233. 352. 361. Priorisser. 352. Sjælemesser. 352-53. Arkivet. 329. (Indl. S. IV). Lensmænd efter Reformationen

se Mogens Kaas, Jens Thomesen Sehested.

Østernørager, Gislum H., se Nørager-gaard.

Øster Sockbeck, Gislum H., se Sockbeck.

- Østherwellingh S. og B., Kirke og Præstegaard, Middelsom H. 161. 181-82. 182-83. 216-17. 250-51. 259-60. 348? Skov. 161. 182-83. Jvfr. Døe Eng, Knapsvej, Wongheeden, Kirkeskov, Sønderskov.  
 — Birk. 162. 182. 216. 250-51. 259.  
 Østrup, Ovstrup B., Aars H. og S. 49. 67. Jvfr. Ovstrup, Owestorp.
- Østrup B., Vonsild S., Gislum' H. 134. 190. 191. 212. 213. 231. 294. 321. 323.  
 Øxenvaadtt, Øxenvodtt, Oxenvad Mark, Dølby S., Hindborg H., Salling. 315-16.  
 Øxnes Opstaldning og Salg, forbeholdt Kjøbstæder (og Adel). 156. — Øxne, givne til Bøder for Kirkefred og for Hærværk. 274.



## Rettelser og Tilføjelser.

- S. XXII, L. 16 ff. Suhm's (og andres) Antagelse, at Borgvold er anlagt af Svend Grathe, grunder sig vist udelukkende paa Saxe's Efterretning (S. 683, Müllers Udg.), at Svend Grathe omgav den hidtil ubefæstede By med Volde og Grave (terreis mœnibus). Men andet og mere siger Saxe heller ikke. Naar saaledes undtages den upaalidelige Notits S. 364 om Svend Estridsen, har man kun Hvitfeldts Efterretning at holde sig til, at Slottet 1313 blev anlagt af Erik Menved. Dette beretter ogsaa Resen (formodentlig efter Hvitfeldt).
- XXIX, - 27 ff. Ved Omtalen af Læsø Skove burde være tilføjet, at de i det mindste tildels bestod af Fyrreskov. Dette fremgaar af et Brev af 1597 fra Kapitlet til Læsøboerne, hvor der tales om den »skadelig Hug vdi furskoffuen, Canner, Klitgaardz lund oc anden Stedz«, med skadelig Tørvegyft »vdi Canner oc anden Jord« (Læsø, Pakke II). Betydningen af »Canner« er mig ubekjendt.
- XLVIII, Note 1. Jep Huas, l. Jens Huas.
- S. 5, L. 17. 1238, l. 1239.
- 6, - 3. Nr. 271, l. Nr. 276. — Nr. 291, l. Nr. 297.
  - 14, - 13. extanc, l. extunc.
  - 18, - 20. Læs: Jens Gunniissen, och arffuede hynders børne (osv.).
  - 23, - 1. appropriare, l. appropriare.
  - 63, - 1 fr. n. bagher, l. Bagher.
  - 72, - 5 og 7 fr. n. Støtrup, Fejl i Afskriften for Skøtrup.
  - 81, - 17. ocin.. l. oc in...
  - 87, - 3 fr. n. 1487, l. 1488.
  - 126, - 24. Syllingh l. Fyllingh (jvfr. Reg. under Syllingh).
  - 132, - 6. saa andhen wpp i Dybwad, l. aadhen (∴ Aaen).
  - — - 10. Hwormwm, l. Hwormwm.
  - 188, - 9. røden (!), l. røden (jvfr. Registret).
  - 203, - 12. Foran »Alstrvp sogen« indskydes (Gislum Herred).
  - 256, - 18. Stilstrup l. Seilstrup.
  - 258, - 13-14. Viborg Kapitel, l. Hospital.
  - 263, - 1. Læs: oc er tissze (osv.).
  - 264, - 13. ginesuar, l. giensuar.
  - 286, - 3. Chrisan, l. Christian.
  - 299, Note 1. 1518, l. 1548.
  - 307, i Overskriften til Nr. 387: Limestage, l. Lemmer (jvfr. Reg. under Lime).
  - 371, Bardkier, l. Bardskier.
  - 436, Thott, se Erich Aagesen.



1.  
Abbed Gunner af  
Øm Kloster 1219.



2.  
Abbed Johannes af  
Vidskøl Kloster 1221.



5.  
Viborg Kapitels Sigil.



3.  
Viborg Kapitels Segl  
1221.



4.  
Viborg Kapitels Secret.



6.  
Biskop Lage Globs Sigil 1421.

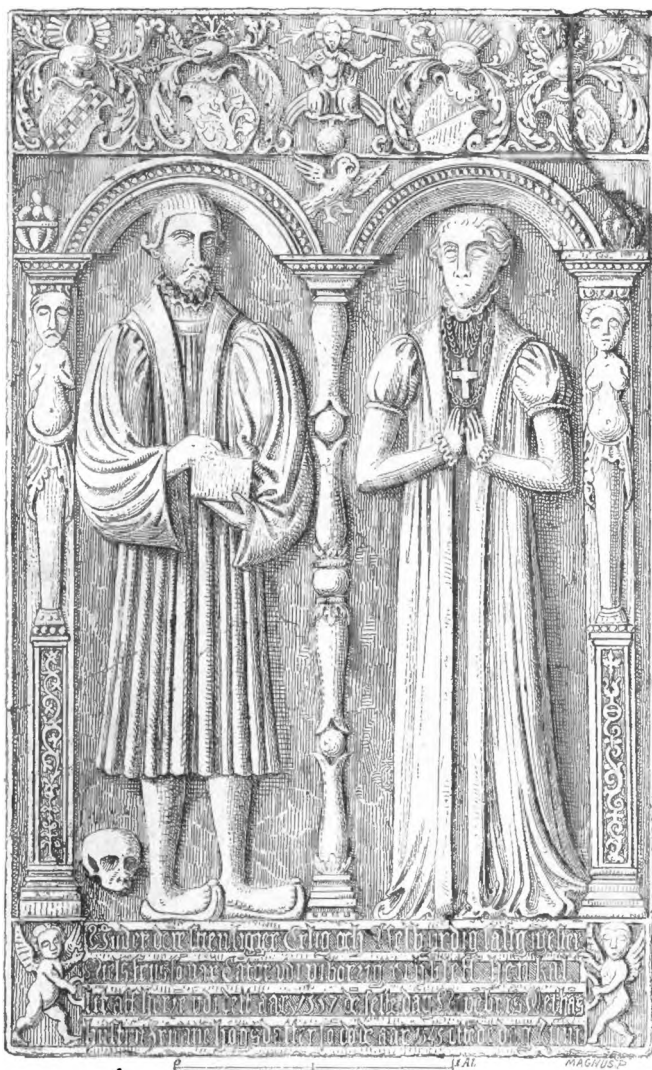




Biskop Niels Globs Ligsten.



Graabrodergardianen Johannes Knudsens Ligsten.



Kantor Niels Friis's og Hustru Ane Høgs Ligsten.



1879.